

DYAL SINGH PUBLIC LIBRARY

ROUSE AVENUE, NEW DELHI-1

Class No. 294.382

Book No F 27 J

Accession No. 6811

V. 4.

DYAL SINGH PUBLIC LIBRARY

ROUSE AVENUE, NEW DELHI-1.

Cl. No. 894.382

F27J v.4.

Ac. No. 6811

Date of release for loan

This book should be returned on or before the date last stamped below.
An overdue charge of 0.6 P. will be charged for each day the book
is kept overtime.

[illegible]

JĀTAKATTHAVANNAṆĀ

BY

V. FAUSBØLL.

THE
JĀTAKA
TOGETHER WITH ITS COMMENTARY
BEING
TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

VOL IV

Published for the Pali Text Society
by
LUZAC AND COMPANY, LTD.
46 GREAT RUSSELL STREET, LONDON, W.C.1
1963

First published, (by Trübner & Co.) 1887

Reprinted (Pali Text Society) - - 1963

All rights reserved

TO
COLONEL D U N C A N
LATE BRITISH RESIDENT AT MANDALAY
AND
THE REV. S U B H Ū T I
BUDDHIST PRIEST IN CEYLON

WITHOUT WHOSE MATERIAL ASSISTANCE IN PROVIDING ME WITH
MANUSCRIPT I SHOULD NOT HAVE BEEN ABLE TO EDIT THE JĀTAKA

THIS VOLUME IS MOST RESPECTFULLY INSCRIBED.

PRELIMINARY REMARKS 5.

My MSS. for this volume have been the same as for the former: C^k C^a B^d and occasionally B^a, and further B^f from p. 1 to p. 242.

I have, it is true, in 1885 from Prince Devawongse, Minister of Foreign Affairs to the King of Siam, received a Pāli-Siamese MS. containing part of the Jātaka, but that does not go farther than to the Macchajātaka, vol. II p. 178 of the printed text.

This Siamese MS. begins, differently from C, in the following way ¹:

NAMO etc.

Vanditvā sirasā seṭṭham
Buddham appaṭipuggalam
ñeyyasāgaram uttiṇṇam
tiṇṇam saṃsārasāgaram |
Tatheva paramam santam
gambhiram duddhasam aṇum
bhavābhavakaram suddham
Dhammam saddhammapūjitam |
Tatheva paṇagham Saṃgham
asaṃga saṃgham uttamam
uttama dakkhiṇeyyanam
santindriyam anāsavam |
Takanatassa etassa paṇāmena visesato
ratanattaye visese navisesādare name |

Dhirātidhiraḍhirehi āgamaññūhi viññūhi apādanatthakatham bhante
kātabban ti visesato punappanādareneva yācito ham yasassati tasmā-
ham sāpadānassa sesato dīpissa Piṭakattaye yathā Pālinayeneva
atthasamvaṇṇanam bhu subham

¹ Being unable to correct the text in all instances, I prefer giving it as it stands in the Codex.

Kena kattha kadā c' etaṃ
 bhāsitaṃ dhammam uttamaṃ
 kimattha bhāsitaṃ c' etaṃ
 etaṃ vatvā vidhiṃ tato
 Nidānakosasallatthaṃ ca
 sukhattahaṇadhāraṇā
 tasmā tantaṃ vidhiṃ patvā
 pubbāparavisesataṃ
 Purāṇasihaḷabhāsāya
 Porāṇaṭṭhakathāyaṃ ca
 ṭhapitaṃ taṃ na sādheti
 sādhuṇaṃ taccitticitaṃ
 Tasmā tam upanissāya
 Porāṇaṭṭhakathānayaṃ
 vivajjetvā viruddhatthe
 visesatthappakāsayaṃ
 visesavaṇṇanaṃ seṭṭhaṃ
 karissāṃ' atthavaṇṇanan ti

ca paṭiññātata¹ | Sā paṇāyamamadānassatthavaṇṇanā dūrenidānaṃ etc.

But looking at the various readings of different Jātakas of the MS., I find that it agrees with C in as many instances as with B, besides having several readings of its own.

Therefore, if we are to judge from this MS. alone, there really appear to be three different redactions of the canonical Buddhist writings, a Cingalese, a Burmese and a Siamese (C.B.S.), the last of which takes up, it seems, an intermediate position between the two former.

Kopenhagen, April 3, 1867.

¹ The previous passage is in the Codex written out in one without any punctuation and without the verses being marked.

ABBREVIATIONS.

1. A. — atīte.
B. or Bo. — Bodhisatto.
Bh. — Bhagavā.
D. — Dasabalo.
G. — Gotamo.
M. — Mahāsatto.
R. — rajjam.
S. — Satthā.
T. — Tathāgato.
V. — viharanto.
 2. A. ā. — atītaṃ āhari.
A. B. — atīte Bārāṇasiyam.
A. k. — ārabba kathesi.
 3. Dh. k. s. — dhammasabhāyaṃ katham samuṭṭhāpesuṃ.
E. k. s. — etarahi kathāya sannisinā.
S. J. v. — Satthā Jetavane viharanto.
 4. S. p. j. s. — saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi.
 5. A. B. Br. r. k. — Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam
kārente.
 6. S. i. d. ā. j. s. — Satthā imam desanam āharitvā jātakam
samodhānesi.
 7. I. d. ā. s. p. j. s. — imam desanam āharitvā saccāni pakā-
setvā jātakam samodhānesi.
-

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 4 l 35 read C^k B^f.
 — 5 l. 36 read ¹¹ C^{ks} and ¹⁴ C^{ks}
 — 15 l. 29 add: 4. Cfr. Morris, B & C. p. 74.
 — 22 l 28 add: 5. Cfr. Morris, B & C p. 86.
 — 27 l 32 add: 6. Cfr. Morris, B & C. p. 99.
 — 43 l 16 read yañce
 — 47 l 24 dele ,
 — 54 l 22 read aññatra.
 — 62 l 26 read r k Bodhisatto
 — 71 l 18 add: (Cfr III $\frac{313}{1011}$).
 — 71 l 24 add: (Cfr Milindap p. 402).
 — 71 l 31 read ruddho
 — 100 l 32 add: 3 Cfr Morris, B & C p 89.
 — 101 l 23 read (III $\frac{29}{4}$).
 — 107 l 16 read tñyam eva
 — 109 l. 1 read jinnataraññu
 — 119 l 30 add: 6. Cfr. Morris B. & C. p. 92
 — 236 l 32 add. 7 Cfr Morris, B & C p 73.
 — 286 l 22 read ramaniyā
 — 320 l 14 all three MSS. posemi for pesemi?
 — 320 l 33 read Pischel for Morris
 — 371 l. 20 add: (Cfr $\frac{362}{25}$).
 — 375 l 25 add: 1 Cfr Morris, B. & C p. 88
 — 398 l 6 add: (Cfr. Samyutta-Nikaya ed. by L. Feer p 2).
 — 413 l 3 read jīvitapariccagam
 — 494 l 31 add after ¹⁰: so B^d for -pariyayam.

Vol III Preliminary Remarks after Rangoon add: (B^f).

- 24 l 1 add. (Cfr Milinda p 172).
 — 32 l 26 add: (Cfr. Milinda p. 220).
 — 98 l 25 read Poṭṭhapādā
 — 109 l 11 add: (Cfr supra p 24 l. 22).
 — 120 l. 23 add: (Cfr II $\frac{365}{8}$).

Vol. III. 157 l. 8 read osificam.

- 155 l. 6 read pādēna.
- 196 l. 10 add (Cfr. Suttanipāta v. 253 etc.)
- 223 l. 15 read appapañño.
- 254 l. 23 read āharitvā
- 264 l. 22 read sirīsayanaṇ.
- 281 l. 5 read gaṇhītukāmā.
- 305 l. 16 add: (Cfr. Saṃyutta p. 204—205).
- 331 l. 6 add: (Cfr. II $\frac{51}{25} \frac{52}{6}$).
- 347 l. 32 read Bf -sambha-.
- 371 l. 25 read ruyha.
- 411 l. 6 read sīlasamvuto.
- 450 l. 21 read mamēdaṇ (cfr. p. 446 l. 12) or mamā-y-idaṇ.
- 471 l. 20 add: (Cfr. Saṃyutta p. 31).
- 472 l. 10 etc. add: (Cfr. Saṃyutta p. 20—22).

X. DASANIPĀTA.

1. Catudvārajātaka.

Catudvāramidaṃ nagaraṃ ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ dubbacāṃ¹ ā. k. Paccuppannavatthūṃ Navanipātassa paṭhamajātake vitthāritam eva. idha pana S. taṃ bhikkhūṃ „saccaṃ kira tvāṃ dubbaco“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „pubbe pi tvāṃ bhikkhu dubbacatāya paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā khuracakkāṃ āsādesīti“² vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Kassapa dasabalassa kāle Bārāṇasiyaṃ asīti-koṭṭivibhavassa seṭṭhino³ putto Mittavindako nāma ahoṣi. 10
Tassa mātāpitāro sotāpannā ahesuṃ, so pana dussīlo assaddho. Atha naṃ aparabhāge pitari kālakate⁴ mātā kuṭumbaṃ vicārentī āha: „tāta tayā dullabhamanussattaṃ⁵ laddhaṃ, dānaṃ dehi, sīlaṃ rakkha⁶, uposathakammaṃ kara“, dhammaṃ suṇāhīti“. „Amma na mayhaṃ dānādihi attho, mā maṃ kiñci 15
avaca, ahaṃ yathākammaṃ gamissāmi“ evaṃ vadantaṃ⁷ pi naṃ ekadivasaṃ puṇṇamuposathadivase mātā āha: „tāta, ajja abhilakkhito mahāuposathadivaso, ajja uposathaṃ samādiyitvā vihāraṃ gantvā sabbarattim dhammaṃ sutvā ehi, ahaṃ te sahaṃsaṃ dassāmi“. So „sādhū“ ti dhanalobhena uposathaṃ 20
samādiyitvā bhuttaṭpātārāso vihāraṃ gantvā divasaṃ vītināmetvā rattim yathā ekaṃ pi dhammapadaṃ kaṇṇaṃ na paharati tathā

¹ B^d dubbacabhikkhūṃ. ² B^d adda bhikkhu. ³ Cks -do-, B^d āharesīti, B^e bhārasīti. ⁴ B^d adda eko. ⁵ B^d kālaṇka-. ⁶ B^d -bhamma-. ⁷ B^d -khāhi
⁸ B^d karohī. ⁹ B^d caran-.

ekasmiṃ padese nipajjitvā niddaṃ okkamitvā punadivase pāto
 va mukhaṃ dhovitvā gehaṃ gantvā nisīdi. Mātā paṇ'assa
 „ajja me putto dhammaṃ sutvā pāto va dhammakathikatheraṃ'
 ādāya āgamissatīti“ yāguṃ² khādaniyaṃ bhojaniyaṃ paṭiyāde-
 5 tvā āsanaṃ paṇṇāpetvā³ tassāgamaṇaṃ⁴ patimānenti⁵ taṃ eka-
 kaṃ āgataṃ disvā „tāta dhammakathiko kena nānīto⁶“ ti vatvā
 „na mayhaṃ dhammakathiken⁷“ attho⁸ ti vutte⁹ „tena hi yā-
 guṃ⁹ pivā“ 'ti āha. So „tumhehi mayhaṃ sahaṣsaṃ paṭi-
 sutam, taṃ tāva me detha, pacchā pivissāmīti“ āha. „Piva tāta,
 10 pacchā¹⁰ gaṇhissasīti“. „Gahetvā va pivissāmīti“. Ath' assa
 mātā sahaṣsabhaṇḍikaṃ purato ṭhapesi. So yāguṃ⁹ pivitvā
 sahaṣsabhaṇḍikaṃ gahetvā vohāraṃ karonto nacirass' eva
 vīsaṃ¹¹ sataśaṣsaṃ uppādesi. Ath' assa etad ahoṣi: „nāvaṃ
 upatṭhapetvā¹² vohāraṃ karissāmīti“. So nāvaṃ upatṭhapetvā¹²
 15 „amma ahaṃ nāvāya vohāraṃ karissāmīti“ āha. Atha naṃ
 mātā „tvaṃ tāta ekaputtako, imasmiṃ ghare dhanam pi ba-
 huṃ¹³, samuddo anekādīnava, mā gamīti“ vāresi. So „ahaṃ
 gamissāma¹⁴ eva, na sakkā maṃ vāretuṃ“ ti vatvā „ahaṃ¹⁴ tāta
 vāressāmīti“ mātaraṃ hatthe gahito¹⁵ hatthaṃ vissajjāpetvā
 20 mātaraṃ paharitvā pātetvā antaraṃ katvā gantvā¹⁶ nāvāya sam-
 uddaṃ pakkhandi. Nāvā sattame divase Mittavindakaṃ nissāya
 samuddapiṭṭhe niccalā atṭhāsi. Kālakaṇṇisalākā vāriyamānā¹⁷
 Mittavindakass' eva hatthe tikkhattuṃ pati. Ath' assa uḷum-
 paṃ¹⁸ datvā „imaṃ ekaṃ nissāya bahū¹⁹ mā vinassantū“ 'ti
 25 taṃ samudde²⁰ khipimsu, tāvad eva nāvā javena samuddaṃ²¹
 pakkhandi. So pi uḷumpe²² nipajjitvā ekaṃ dīpaṃ²³ pāpuṇi.
 Tattha phalīkavimāne²⁴ catasso petiyo addasa. Tā sattāhaṃ

¹ B^d -katheram. ² C^k -gu. ³ B^d paṇṇa-. ⁴ B^d tassa āg-. ⁵ B^d paṭimāntena

⁶ C^k tena āni-. B^d kena nānīto. C^b Ba kena ā-. ⁷ B^d -na. ⁸ C^k -o. ⁹ B^d

-guṃ. ¹⁰ B^d adds te dassāmīti. ¹¹ B^d vīsaśaṣṣāḍhikaṃ, B^e vīsaśaṣṣāḍhika.

¹² B^d upaṭṭha-, C^k utṭhā-. ¹³ B^d -hu, C^s -huṃ corr. to hu. ¹⁴ B^d abhantaṃ.

¹⁵ B^d adūs pl. ¹⁶ B^d omits ga-. ¹⁷ all three MSS. -salākāṃ, C^s vāpiya-, B^d cāriya-

māno, B^e kariyamāno. ¹⁸ C^s ulu- corr. to uḷu-, B^d ulu-. ¹⁹ C^k -u. ²⁰ B^d -dda-

piṭṭhe. ²¹ B^d mahāsa-. ²² B^d ulu-. ²³ B^d dipakaṃ, C^s ekadipakaṃ. ²⁴ C^s B^d -li-.

dukkhaṃ anubhavanti sattāhaṃ sukhaṃ. So tāhi saddhiṃ dibbasampattiṃ anubhavi. Atha naṃ tā¹ dukkhānubhavanat-thāya gacchamānā „sāmi, mayaṃ sattame divase āgamissāma, yāva mayaṃ āgacchāma tāva anukkaṇṭhamāno idh' eva vasā“² 'ti vatvā agamaṃsu. So taṇhāvasiko hutvā tasmīṃ yeva pha-³ lake nipajjitvā puna samuddapiṭṭhena gacchanto aparaṃ pi dīpaṃ⁴ patvā tattha rajatavimāṇe aṭṭha petiyo disvā eten' eva upāyena aparasmīṃ dīpake maṇivimāṇe soḷasa aparasmīṃ⁵ kana-kavimāṇe dvattiṃsa petiyo disvā tāhi saddhiṃ dibbasampattiṃ anubhavitvā tāsam pi dukkhaṃ anubhavitum gatakāle puna⁶ 10 samuddapiṭṭhena gacchanto ekaṃ pākāraparikkhittaṃ catudvāraṃ⁷ nagaraṃ⁸ addasa, ussadanirayo⁹ kira so bahunnaṃ¹⁰ nerayikasattānaṃ kammakaraṇānubhavanaṭṭhānaṃ¹¹, Mittavindakassa pana alaṃkatapaṭiyattaṃ nagaraṃ viya hutvā upaṭṭhāsi. So „imaṃ nagaraṃ pavisitvā rājā bhavissāmīti“ cintetvā pavisitvā¹² 15 khuracakkaṃ ukkhipitvā¹³ paccamānaṃ nerayikasattaṃ addasa, ath' assa taṃ¹⁴ tassa sīse khuracakkaṃ padumaṃ¹⁵ hutvā upaṭṭhāsi, ure pañcaṅgikabandhanaṃ¹⁶ uracchadapasādhanaṃ hutvā sarīrato galantaṃ¹⁷ lohitaṃ lohita-candanavilepanaṃ¹⁸ hutvā paridevanasaddo madhuragītasaddo¹⁹ hutvā upaṭṭhāsi. So tassa²⁰ 20 santikaṃ gantvā „bho purisa ciraṃ tayā paḍumaṃ dhāritaṃ, dehi me etan“ ti āha. „Samma, na-y-idaṃ padumaṃ, khuracakkaṃ²¹ etan“ ti. „Tvam mayhaṃ adātukāmatāya evaṃ vada-sīti“. Nerayikasatto cintesi: „mayhaṃ kammaṃ khīṇaṃ bhavissati, imināpi mayā viya mātaraṃ paharitvā āgatenā bha-²² 25 vitabbaṃ, dassāmi 'ssa khuracakkaṃ“ ti. Atha naṃ „ehi bho, gaṇha imaṃ padumaṃ²³“ ti vatva khuracakkaṃ tassa sīse khipi. taṃ tassa matthakam²⁴ piṃsamānaṃ²⁵ bhassi. Tasmīṃ khaṇe

¹ Bā adds tattha. ² Bā dipakam. ³ Bā adds dipake. ⁴ Bā - ra. ⁵ Bā - ram.

⁶ Cks - dā-. ⁷ Bā - hūnaṃ ⁸ Cks - bhāvattā-. ⁹ Bā adds sīse. ¹⁰ Ck naṃ, Bā omits taṃ. ¹¹ Bā adds viya. ¹² Bā - kamba-. ¹³ Bā gaḥ-. ¹⁴ Bā omits lohita, and adds viya. ¹⁵ Bā - rasarogi-, and adds viya. ¹⁶ Cks - kam. ¹⁷ Bā iman, omitting pa-. ¹⁸ Cks - kam. ¹⁹ Cks piṃsamānaṃ, Bā khipamaṇaṃ.

Mittavindako tassa khuracakkabhāvaṃ nātvā „tava khuracakkaṃ
gaṇha, tava khuracakkaṃ gaṇhā“ 'ti vedanāmatto¹ paridevi.
Itaro antaradhāyi. Tadā Bodhisatto² mahantena parivārena
ussadacārikam caramāno taṃ tñānaṃ pāpuṇi. Mittavindako
5 taṃ ulloketvā³ „sāmi devarāja, idaṃ maṃ⁴ cakkaṃ saṇhakara-
nī⁵ viya tilāni piṃsamānaṃ⁶ otarati, kin nu kho mayā pāpaṃ
katan⁷“ ti pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Catudvāram idaṃ nagaraṃ āyasaṃ daḥhapākāraṃ⁸,
oruddhapatiruddho⁹ 'smi, kiṃ pāpaṃ pakatam mayā. 1.
- 10 2. Sabbe apihitā¹⁰ dvārā, oruddho 'smi yathā dvijo,
kimādhikaraṇaṃ yakkha¹¹ cakkābhinihato ahan ti. 2.

Tattha daḥhapākāraṃ ti thirapākāraṃ, daḥhatorāṇaṃ ti pi pāṭho, thira-
dvāraṃ ti atho, oruddhapatiruddhosmīti anto katvā samantā pākārena
ruddho, palāyanaṭṭhānaṃ na paṇṇāyati, kiṃ pāpaṃ pakatan ti kin nu kho
15 mayā pāpakammaṃ katan, apihitā ti thakitā, yathā dvijo¹² ti pañjare
pakkhitto sakuṇo viya, kimādhikaraṇaṃ ti¹³ kiṃ kāraṇaṃ, cakkābhinihato
ti cakkena abhinihato.

Ath' assa devarājā¹⁴ kāraṇaṃ kathetuṃ¹⁵ cha gāthā abhāsi:

3. Laddhā satasahassāni atirekāni vīsati
anukampakānaṃ nātīnaṃ vacanaṃ samma nākari. 3.
4. Laṃghi samuddaṃ pakkhandi sāgaraṃ appasiddhikaṃ,
catūhi¹⁶ aṭṭh' ajjhagamā aṭṭhāhi pi ca¹⁷ soḷasa (= III p. 207.) 4.
5. Soḷasāhi¹⁸ ca battimsa¹⁹, atriccho²⁰ cakkam āsado,
icchāhatassa posassa cakkaṃ bhamatī matthake. 5.
- 95 6. Uparivisālaṃ duppūraṃ icchāvisaṭagāmininī²¹
ye va²² taṃ anugijjhanti te honti cakkadhārino. 6.
7. Bahū²³ bhaṇḍaṃ apahāya²⁴ maggaṃ appaṭivekkhiya
yesaṃ c'etaṃ asaṃkhātā²⁵ te honti cakkadhārino. 7.

¹ Bā -patto, B^s -naṃ patto. ² Bā adds rukkhadevatā hutvā. ³ Bā olo-. ⁴ Bā
imaṃ in the place of idaṃ maṃ. ⁵ C^s Bā -nī. ⁶ C^k piṃsaṃsa-, Bā sīsamānaṃ.
⁷ Bā paka-. ⁸ C^k daḥhatorāṇaṃ. ⁹ Bā -paṭi-. ¹⁰ C^k hi pi-. ¹¹ C^k Bā dījo.
¹² Bā adds kiṃ adbhikaraṇaṃ. ¹³ Bā omits de-. ¹⁴ Bā adds devaputto. ¹⁵ Bāf
-tubbhi. ¹⁶ C^k ca omittin pi, C^s catu omittin pi, Bā aṭṭhāsi vāpi, B^s attha pi
vā ca, Bf aṭṭhābhi sū ca. ¹⁷ C^k -sāpi, C^s -sāri, Bāf -sābhi. ¹⁸ C^k -sā. ¹⁹ C^s
-ccha, C^k -cchaṃ. ²⁰ C^k -nī, C^s -ni, Bā visaragāminī. ²¹ C^k omits va. ²² Bā
u. ²³ C^s avhāya, Bf vahāya, Bā ca ohāya, B^s bahubhaṇḍa ca ohāya. ²⁴ C^k -kha-.

s. Kammañ samekkhe vipulañ ca bhogañ,
icchañ na seveyya anattahasāmbhitā¹,
kareyya vākyam anukampakānañ,
tañ tādisañ nātivatteyya cakkān ti.

8.

Tattha laddhā sataśaśaśāni² atirekāni vīsati ti tvañ uposathañ 5
katvā mātu santikā sahaśaśa gahetvā vohārañ karonto sataśaśaśān³ ca atire-
kāni vīsati labhivā, nākarīti tena dhanena atuṭṭho nāvāya samuddaṃ pavisaṃto
samudde ādinavañ⁴ kathetvā mātara vāriyāmano pi anukampakānañ nātināñ
samma vacanañ⁵ nākari⁶, sotāpannañ mātarañ paharivā antarañ katvā nik-
khanto yevāsīti dīpeti, laṃghīti nāvañ ullaṃghanaśamatthañ(?), pakkhandīti 10
pakkhanto si, appasiddhikañ⁷ ti mandasiddhiñ⁸ vināśabahuḷam, catūhi⁹
aṭṭhā¹⁰ 'ti atha nañ nissāya ṭhitāya nāvāya phalakañ datvā samudde khitto
pi¹¹ tvañ¹² mātarañ nissāya ekadivasañ katassa uposathakammasa nissan-
dena phalīkavimāne catasso itthiyo labhivā tato rajatavimāne aṭṭha mañvivimāne
soḷasa kanakavimāne dvattiṃsa adhigato si¹³, atriccho¹⁴ cakkamāsado ti 15
atha tvañ yathā laddhena asantuṭṭho atra uttaritarañ labhissāmi ti evaṃ laddhañ
laddhañ atikkamañallobhasamkhātāya¹⁵ atricchāya samannāgatattā atriccho¹⁶
pāpappuggalo tassa uposathakammasa khīnattā dvattiṃsa itthiyo atikkamivā
imañ petanagarañ āgantvā tassa mātupahāradānaśakusalaśa nissandena idañ
cakkāñ sampatto si, atricchañ ti pi pāṭho, atra atra icchamāno ti¹⁷ attho, 20
atrichā ti pi pāṭho, atricchāya¹⁸ 'ti attho, bhamatīti tassa te icchāhatassa
posassa idañ cakkāñ matthakañ nipīṇisaṃmānañ¹⁹ idāni kumbhakāraśakacakkāñ²⁰
viya matthake bhamatīti attho, ye va²¹ tañ anugijjhantīti tañhā nām' esā
gacchanti uparūpari viśālā hoti samuddo viya ca²² duppūrā rūpādisu tassa tassa
icchānaicchāya viśaṭagāminī²³, tañ evarūpañ tañhañ ye anugijjhanti giddhā²⁴ 25
gathitā hutvā punappuna²⁵ alliyanti, te honti cakkadhārino ti te evaṃ
paccantā²⁶ khuracakkāñ dhārenti, bahuñ²⁷ bhañḍaṇ ti mātāpitunnañ²⁸
santakañ bahuñ²⁹ dhanāñ ohāya, maggañ ti³⁰ gantabbañ appasiddhikañ
samuddamaggañ apaccavekkhivā, yathā tvañ paṭipanno eva evaṃ aññesañ pi
yesañ c'etañ asaṃkhātā³¹ avimāsañ tañ te³² yathā³³ tvañ tath' eva tañhāva- 30
sihā³⁴ hutvā dhanāñ pahāya³⁵ gāmaṇamaggañ anavekkhivā paṭipanna³⁶ cak-
kadhārino honti, kammañ samekkhe ti tasmā paṇḍito puriso attano³⁷
kattabbakammañ³⁸ sadosañ nu kho niddosañ ti samekkheyya paccavekkheyya,

¹ Bā atthasāñhi-. ² Cks -na. ³ Bā -sañi. ⁴ Bā -vañca. ⁵ Cs samma- corr. to sarca-, Bā sammā-. ⁶ Cs na-. ⁷ Cks -yan. ⁸ Bā ddbhanti. ⁹ Bā -tubbhī. ¹⁰ Bā si. ¹¹ Cks tañ. ¹² Bā sīti. ¹³ Cks -cchañ. ¹⁴ Cks -nakālābhāsañ-. ¹⁵ Cks -ā. ¹⁶ Cks add pi. ¹⁷ Ck -cchā. ¹⁸ Bā omits ni. ¹⁹ Cā -kāraśa-. ²⁰ Cks omit va. ²¹ Ck omits ca. ²² Bā viśara-. ²³ Bā gijjhā. ²⁴ Bā -nañ. ²⁵ Bā iccābāntā. ²⁶ Bā -u. ²⁷ Bā -tūnañ. ²⁸ Cks maggañ gacchanti. ²⁹ Bā -kha-. ³⁰ Cks ye, Bā vo. ³¹ Ck tathā, Cs ta or na. ³² Cks -ko. ³³ Bā ohā-. ³⁴ Bā pati-. ³⁵ Bā -nā. ³⁶ Bā -bbāñka-.

vipulañca bhogan ti attano dhammaladdhañ dhanarāseñ pi avekkheyya, nātivatteyyā 'ti tañ tādisañ puggalañ idaṃ cakkam na ativatteyya¹ nāvattareyya², nātivattetīti pi pāṭho, nāvattaratīti attho.

Taṃ sutvā Mittavindako „iminā devapuṭṭena mayā kata-
5 kammaṃ tatvato³ nātaṃ, ayaṃ mayhaṃ paccanapamāṇaṃ pi jānissati, pucchāmi⁴ nan“ ti cintetvā navamaṃ gātham āha:

9. Kīva ciraṃ nu me yakkha cakkam sirasi⁵ ṭhassati,
kati vassasahassāni, tam me akkhāhī pucchito ti. 9.

Ath' assa kathento Mahāsatto dasamaṃ gātham āha:

10. 10. Atisaro accasaro Mittavinda, suṇohi me:

cakkam tesirasi-m-⁶ āviddham, na taṃ jīvaṃ pamokkhasīti. 10.

Tattha atisarīti pi atisaro, atisarissatīti pi atisaro⁶, accasaro ti tassa⁷ eva vevacanaṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: ambho Mittavindaka⁷ suṇāhi⁸ mama vacanaṃ, tvaṃ hi atidāruṇassa kammassa katattā atisaro, tassa pana na sakkā vassagaṇa-
15 nāya vipāko paṇṇāpetun ti⁹ aparimāṇaṃ atimahaṇtaṃ vipākadukkhāṃ sarissasi¹⁰ paṭipajjissasīti¹¹ pi atisaro, tena te ettakāni vassasahassāni vattuṃ na sakkomīti, sirasimāviddhaṃ ti yaṃ pana te idaṃ cakkam sirasi¹² āviddham kumbhakāracakkam¹³ iva¹⁴ bhamati¹⁵, na taṃ jīvaṃ pamokkhasīti¹⁶ taṃ¹⁷ tvaṃ yāva te kamma vipāko na khīyati tāva jīvamāno na mokkhasi¹⁸, kamma vi-
20 pāke pana khīye idaṃ cakkam pahāya yathākammaṃ gamissasīti.

Idaṃ vatvā devaputto attano ṭhānaṃ¹⁹ eva gato, itaro pi mahādukkhaṃ paṭipajji.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā Mittavindako²⁰ dubbacabhikkhu ahoṣi, devarājā²¹ aham eva“ 'ti. Catudvārajātakaṃ²².

25

2. Kaṇhajātaka.

Kaṇho vatāyaṃ puriso ti. Idaṃ S. Kapilavatthum nissāya²³ Nigrodhārāme viharanto sitapātukaṃ mām ā. k. Tadākira S.

¹ Cks nāti-. ² Cks nātivatteyya. ³ Bā tatthato, B² tathato? ⁴ Bā pucchis-
sāmi. ⁵ Cks sirasimīn. ⁶ Bā tattha atisaro ti atisarīti pi atisaro atisariss-
atīti pi atisaro. ⁷ Bā -da. ⁸ Bā -ṇo-. ⁹ Bā vipākaṃ vattanti. ¹⁰ Cks
pariss-. ¹¹ Ck -pajjasīti, Bā patipaccissasīti. ¹² Bā sirasimīn. ¹³ Ck -rañ
ca-, C² -rām ca- corr. to -raca-. ¹⁴ Cks add ca. ¹⁵ Cks add taṃ. ¹⁶ Cks -si.
¹⁷ Bā omits taṃ. ¹⁸ Bā pamo-. ¹⁹ Bā devaṭṭhā-. ²⁰ Bā adds ayaṃ. ²¹ Bā
adds pana. ²² Bā adds paṭhamam. ²³ Bā upanī-.

āyaṇhasamaye Nigrodhārāme bhikkhusaṃghaparivuto jaṃghāvihāraṃ¹
 anucaṃkamanto aññatarasmiṃ padese sitaṃ pātvākāsi. Ānandathero²
 „ko nu kho hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya, na³
 ahetu Tathāgatā sitaṃ pātukaronti, pucchissāmi tāvā“⁴ 'ti añjalim⁵
 paggayha sitakaraṇaṃ pucchi. Ath' assa S. „bhūtapubbaṃ Ānanda⁶
 Kaṇho nāma isi ahosi, so imasmiṃ bhūmippadese⁷ vihāsi jhāyī jhānarato,
 tassa silatejena Sakkabhavanaṃ kampīti⁸ sitakaraṇaṃ vatvā tassa
 vatthuno apākaṭattā⁹ therena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bārāṇasiyaṃ¹ asitikoṭṭivibhavana aput-
 takena brāhmaṇena sīlaṃ samādiyivā putte patthite Bodhisatto²
 tassa brāhmaṇiyā kucchismiṃ nibbatti, kaḷavaṇṇattā pan'³
 assa nāmagahaṇadivase Kaṇhakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. So
 soḷasavassakāle maṇipaṭimā⁴ viya sobhaggappatto⁵ hutvā pitarā
 sippuggahaṇatthāya pesito Takkasilāya⁶ sabbasippāni ugga-
 hetvā paccāgañchi⁷. Atha naṃ pitā anurūpena dārena sam-⁸
 yojesi. So aparabhāge mātāpitunnaṃ⁹ sabbaisariyaṃ paṭipajji.
 Ath' ekadivasaṃ ratanakotṭhāgārāni viloketvā varapallama-
 majjhagato suvaṇṇapaṭṭaṃ¹⁰ āharāpetvā „ettakaṃ dhanam
 asukena¹¹ uppāditaṃ ettakaṃ asukena“¹² 'ti pubbañātihi su-
 vaṇṇapaṭṭe¹³ likhitāni akkharāni disvā cintesi: „yehi imaṃ¹⁴
 dhanam uppāditaṃ te na paññāyanti, dhanam eva paññāyati,
 eko pi idaṃ¹⁵ gahetvā gato n' atthi, na kho pana sakkā dhanam
 bhaṇḍikaṃ bandhitvā paralokaṃ netum, pañcasādhāraṇabhāvena¹⁶
 hi¹⁷ asārassa dhanassa¹⁸ dānaṃ sāro, bahurogasādhāraṇabhāvena
 asārassa kāyassa silavantesu abhivādanādikammaṃ sāro, anic-¹⁹
 catābhībhūtaṃ asārassa jīvitassa aniccādivasena vipassanāyogo
 sāro, tasmā asārehi bhogehi sāragahaṇattham dānaṃ dassāmīti“
 so āsanā utṭhāya²⁰ rañño santikaṃ gantvā rājānaṃ āpuc-
 chitvā mahādānaṃ pavattesi. Yāva sattamā divasā dhanam

¹ Bā -gha-. ² Bā -datthe-. ³ Bā tana. ⁴ Bā -līm. ⁵ Bā -mipa-. ⁶ Cā apa-,
 Cā apākaṭattā, Bā apaka-. ⁷ Bā adds ekena. ⁸ Bā -pati- ⁹ Bā sobhaggayasag-
 gapatto. ¹⁰ Bā -yaṃ. ¹¹ Bā -gacchi. ¹² Bā -tūnaṃ. ¹³ Bā -pattam. ¹⁴ Bā
 adds nāma. ¹⁵ Bā -patte. ¹⁶ Bā adds dhanam. ¹⁷ Bā pañcannaṃ verānaṃ
 sā-. ¹⁸ Bā omits hi ¹⁹ Bā asāradussadha-. ²⁰ Bā vu-.

aparikkhiyamānam¹ disvā „kiṃ me dhanena, yāva maṃ jarā
 nābhībhavati tāvad eva pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca
 nibbattetvā brahmalokaparāyano bhavissāmīti“ cintetvā gehe
 sabbadvārā² i vivarāpetvā „dinnam ñeva³ harantū“⁴ 'ti asuci viya
 5 jigucchanto vatthukāme pahāya mahājanassa rodantassa paridevan-
 tassa nagarā nikkhamitvā Himavantapadesaṃ pavisitvā isipab-
 bajjaṃ pabbajitvā attano vasanatthāya ramaṇīyaṃ bhūmibhāgaṃ
 olokento imaṃ thānaṃ patvā „idha vasissāmīti“ ekaṃ inda-
 vārunikarukkhaṃ⁵ gocaragāmaṃ katvā adhiṭṭhāya tass' eva
 10 rukkhassa mūle vihāsi, gāmantasenāsaṇaṃ pahāya ārañña-
 ahoṣi, paṇṇasālaṃ akatvā rukkhamaṇḍikaṃ ahoṣi abbhokāsiko
 nesajjiko, sace⁶ nipajjitukāmo⁷ bhūmiyaṃ yeva nipajjati, dan-
 tamusaliko⁸ hutvā anaggipakkam eva khādati, thusaparikkhit-
 taṃ kiñci na khādati, ekadivase ekavāraṃ eva khādati,
 15 ekāsaniko ahoṣi. Khamāya⁹ paṭhaviāpatejavāyusamo¹⁰ hutvā ete
 ettake dhutaḡuṇe samādāya vatti¹¹. Imasmiṃ kira jātake Bodhi-
 satto paramappiccho¹² ahoṣi. So nacirass' eva abhiññā ca samā-
 pattiyo ca nibbattetvā jhānakīlīkaṃ¹³ kilanto tatth' eva vasati,
 phalāphalattham pi aññattha na gacchati, rukkhassa phalitakāle
 20 phalaṃ khādati, pupphitakāle pupphaṃ khādati¹⁴, sapattakāle¹⁵
 pattāni¹⁶ khādati, nippattakāle¹⁷ papaṭikaṃ¹⁸ khādati¹⁹. Evaṃ
 paramasantuṭṭho hutvā imasmiṃ thāne ciraṃ vasi. So eka-
 divasaṃ pi²⁰ pubbaṇhasamaye tassa rukkhassa pakkāni²¹ gaṇ-
 hanto pana loluppacārena utṭhāya aññasmiṃ padese na gaṇhāti²².
 25 Yathānisinno va hatthaṃ pasāretvā hatthappamāṇe thāne²³ thitāni
 phalāni saṃharati, tesu pi manāpāmanāpaṃ avicinitvā sampatta-
 sampattam eva gaṇhi. Evaṃ paramasantuṭṭhassa tassa silatejena
 Sakkassa Paṇḍukambalasilāsaṇaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Taṃ
 kira Sakkassa āyukkhayena vā uṇhaṃ hoti puñṇakkhayena vā

¹ Ck -kkhi-, Bđ -kkha-. ² Bđ yeva. ³ Bđ adds pi. ⁴ Bđ nipajjati. ⁵ Bđ -la-.

⁶ Bđ chamā-. ⁷ Bđ -pamo, B^c -yuparamo ⁸ Bđ vasati. ⁹ Ck -mapariccho.

¹⁰ Bđ -kilāṃ. ¹¹ Ck^s omitt khā-. ¹² Bđ omitt sa. ¹³ Bđ -ttarī. ¹⁴ Ck Bđ nipa-.

¹⁵ Bđ pappati-. ¹⁶ Bđ -saṃ, omitt pi. ¹⁷ Bđ adds phalānigaṇhi. ¹⁸ Bđ gaṇhabhi.

¹⁹ Ck hatthampamāṇe thāne, Bđ hatthappasādaṭṭhāne.

aññasmiṃ vā mahānubhāvasatte¹ taṃ ṭhānaṃ patthente² dhammi-
kānaṃ vā mahiddhiyasamaṇabrāhmaṇānaṃ³ sīlatejena⁴ uṇhaṃ
ahosi. Sakko „ko nu kho maṃ⁵ cāvetukāmo“ ti āvajjītvā
imasmiṃ padese vane⁶ vasantaṃ Kaṇhaṃ isiṃ rukkha-
phalāni uccinantaṃ disvā cintesi: „ayaṃ isi ghoratapo⁷
parimāritindriyo⁸, imaṃ dhammakathāya sīhanādaṃ nadāpetvā⁹
sukhakāraṇaṃ sutvā varena¹⁰ santappetvā imassa rukkhaṃ
dhuvaphalaṃ katvā āgamissāmīti“ so mahantenānubhāvena
sīghaṃ otarītvā tasmiṃ rukkhamaḷe tassa piṭṭhipasse ṭhatvā
„attano avanṇe kathite kujjhissati nu kho no“ ti vīmaṃsanto¹⁰
paṭhamam gātham āha:

1. Kaṇho vatāyaṃ puriso, kaṇhaṃ bhuñjati bhojanaṃ
kaṇhe bhūmipadesasmiṃ¹⁰, na mayhaṃ manaso piyo ti. 11.

Tattha kaṇhan¹¹ ti kālavaṇṇaṃ¹², rukkhaphalabhojanatāya kaṇho¹³. 15

Kaṇho tassa¹⁴ vacanaṃ sutvā „ko mu kho mayā saddhiṃ
kathetīti“¹⁵ dibbacakkhunā upadhārento „Sakko“ ti ṇatvā ani-
vattītvā¹⁶ anoloketvā va dutiyaṃ gātham āha:

2. Na kaṇho tacasā hoti, antosāro hi brāhmaṇo,
yasmīṃ pāpāni kammāni sa ve kaṇho Sujampatīti. 12. 20

Tattha tacasā ti tacena kaṇho nāma na hotīti attho, antosāro ti
abbhantare sīlasamādhīpaññāvimuttināṇadassanasārehi samannāgato, evarūpo
hi bāhitapāpattā brāhmaṇo nāma hoti, sa ve ti yasmīṃ pana pāpāni¹⁷ kam-
māni so yattha katthaci kule¹⁸ jāto yena kenaci sarīravāṇṇena samannāgato pi
kāḷako va. 25

Evañ ca pana vatvā imesaṃ sattānaṃ kaṇhabhāvakarāni
pāpakammāni ekavidhādihi bhedehi vitthāretvā sabbāni pi tāni
garahitvā¹⁹ sīlādayo guṇe pasaṃsitvā ākāse candam utthāpento

¹ Ck -ve-, Cs -ve-, Bs -vasattehi. ² Bs adds na vā. ³ Bd -ddhikasa-. ⁴ Cs
adds tadā sīlatejena, Bd dānatejena vā. ⁵ Cks omit vā. ⁶ Bd adds ṭhānā. ⁷
Bd omits vane. ⁸ Bd paramajittindriyo. ⁹ Cks sukāraṇaṃ suvarena, Bs sukha-
kāraṇaṃ sāvetaṃ varena. ¹⁰ Bdf -mippa-. ¹¹ Bd -ho. ¹² Bd -ṇo. ¹³ Bs bhojananti
rukkhaphalabhojanaṃ in the place of rukkha- -- ¹⁴ Bd isi sakkassa. ¹⁵ Ck
-theri, Cs -theti corr. to -thetīti. ¹⁶ Cks ni-. ¹⁷ Bd pāpakāni. ¹⁸ Bd -lesu. ¹⁹
Bd -hetvā.

viya Sakkassa dhammaṃ desesi'. Sakko tassa dhammakathaṃ
sutvā pamudito somanassajāto Mahāsattaṃ varena nimantento
tatiyaṃ gātham āha:

a. Etasmiṃ te sulapite patirūpe² subhāsīte

5 varam brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi³ti. 13.

Tattha etasmiṃ ti yaṃ idaṃ tayā sabbaññū-Buddhena viya sulapitaṃ
tasmiṃ sulapite tumhākaṃ eva ca anucchavikattā patirūpe² subhāsīte, yaṃ
kiñcīti yaṃ yaṃ³ kiñci manasā icchasi sabbam te taṃ varam taṃ⁴ icchitvaṃ
patthitvaṃ dammīti attho.

15 Taṃ sutvā Mahāsatto cintesi: „ayaṃ 'kin nu kho attano
avaṇṇe kathite kujjhissati no' ti maṃ vīmaṃsanto mayhaṃ
chavivaṇṇaṃ ca bhojanaṃ ca vasanaṭṭhānaṃ ca garahitvā⁵ idāni
mayhaṃ akuddhabhāvaṃ nātvā pasannacitto varam deti, maṃ
kho pan' esa 'Sakkissariya-Brahmissariyaṇaṃ atthāya brah-
15 macariyaṃ caratīti' pi maññeyya, tatr' assa nikkamkhābhāvat-
thaṃ⁶ 'mayhaṃ paresu kodho vā doso vā mā uppajjatu parasam-
pattiyaṃ lobho vā paresu sineho vā mā uppajjatu majjhatto
va bhaveyyan' ti ime mayā cattāro vare gaheṭuṃ vaṭṭatīti⁷ so
tassa nikkamkhābhāvattāya cattāro vare gaṇhanto catutthaṃ
20 gātham āha:

4. Varaṇ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara

sunikkodhaṃ suniddosaṃ nillobhaṃ vattim⁷ attano

nisnehaṃ abhikaṃkhāmi, ete me caturo vare ti. 14.

Tattha varaṇce me ado ti sace tvaṃ mayhaṃ varam adāsi, sunik-
25 kodhaṃ ti akujjhanavasena suṭṭhunikkodhaṃ, suniddosaṃ ti adussanavasena
suṭṭhuniddosaṃ, nillobhaṃ ti parasampattisū suṭṭhunillobhaṃ, vattimattano⁷
ti evarūpaṃ attano pavattim, nisnehaṃ ti puttadhītādisu saviññāpakesu dhana-
dhaññādisu vā aviññāpakesu attano santakesu pi⁸ nisnehaṃ apagatalobhaṃ,
abhikaṃkhāmi⁹ ti evarūpaṃ imehi catuāṅgehi⁹ samannāgataṃ attano vuttim
30 abhikaṃkhāmi, ete me caturo vare ti ete nikkodhādike caturo mayhaṃ vare
dehīti vadati, kin pan' esa na jānāti yathā na sakkā Sakkassa santikā¹⁰ va-
raṃ¹¹ gaheṭvā va¹² 'me¹³ kodhādayo haritun ti: no na jānāti, Sakke¹⁴ pana va-

¹ Bā -ti. ² Bā paṭi-. ³ Bā omits one yaṃ ⁴ Bā omits taṃ. ⁵ Bā -he-. ⁶ Bā
nikkamaṃka-. ⁷ Bāf vu-. ⁸ Cā ca. ⁹ Bā catuāṅgā-. ¹⁰ Bā -ke. ¹¹ Bā taṃ. ¹²
Bā varena. ¹³ Cā meme, Bā omits me. ¹⁴ Bā adds kho.

rañ dadante¹ na gaṇhāmīti vacanañ na yuttan ti ca tassa ca nikkamākkhābhā-
vatthāya² gaṇhī.

Tato Sakko cintesi: „Kaṇḥapaṇḍito varam gaṇhanto ativiya anavajjavare³ gaṇhī, etesu varesu guṇadosaṃ etam eva pucchissāmīti“. Atha nañ pucchanto pañcamañ gātham āha: 5

5. Kin nu kodhe va⁴ dose vā lobhe snehe va⁵ brāhmaṇa
ādinavañ sampassasi⁶, tam me akkhāhi pucchito ti. 15.

Tass' attho: brāhmaṇa kiñ nu tvañ kodhe vā dose vā lobhe vā snehe vā ādinavañ passasi⁷, tam tva me pucchito akkhāhi, na hi mayañ tattha ādinavañ pajānāmā⁸ ti. 10

Atha nañ Mahāsatto „tena hi suṇāhīti“ vatvā catasso gāthā abhāsi:

6. Appo hutvā bahu⁹ hoti vaḍḍhat' eso⁹ akhantijo,
āsaṅgi bahupāyāso, tasmā kodhañ na rocaye. 16.
7. Dutṭhassa paṭhamā¹⁰ vācā parāmāso¹¹ anantarā 15
tato pāṇi tato daṇḍo satthassa paramā gati,
doso kodhasamutṭhāno, tasmā dosañ na rocaye. 17.
8. Ālopasahasākārā nikatī vañcanāni ca
dissanti lobhadhammesu, tasmā lobhañ na rocaye. 18.
9. Snehasaṃgathitā ganthā senti manomayā puthu, 20
te bhusaṃ upatāpenti, tasmā snehañ na rocaye ti. 19.

Tattha akhantijo ti yo¹² anadhivāsikajātikaassa akhantito jāto¹³ kodho paṭhamam paritto hutvā bahu hoti aparāparam vaḍḍhati tassa vaḍḍhanabhāvo Khantivādijātakena c'eva Culladhammapālajātakena ca vaṇṇetabbo, api ca Tissā-maccassa p' ettha¹⁴ bhariyañ ādin katvā sabbam sajanasaparijānañ māretvā 25
pacchā attano mārītavatthum kathetabbañ, āsaṅgīti āsaṅgakarāṇo¹⁵, yassa uppajjati tañ āsattañ lagitañ¹⁶ karoti tañ vatthum vissajjtvā gantum na deti nivattitvā nivattitvā¹⁷ akkosanādīni kareti, bahupāyāso ti bahunā kāyikacetasaika-
dukkhasaṅkhātēna upāyāseṇa kilamathena samannāgato, kodhañ nissāya hi kodha-
vasena ariyādīsukatavitikkamā dīṭṭhadhamme c'eva samparāye ca vadhabandhana- 30

¹ Bā dente. ² Bā -kha-. ³ Bā -jje-. ⁴ Bā/ vā. ⁵ Bā ca. ⁶ Cks -passi. Bā/ ādinava tvampassi. ⁷ Cks passi. ⁸ Ck Bā -ū. ⁹ Bā vaḍḍhateso, Cks vaḍḍheteso. ¹⁰ Bā/ pharusā. ¹¹ Cks para-. ¹² Bā so. ¹³ Ck joto, Bā omits jāto. ¹⁴ Bā cettha. ¹⁵ Bā āsaṅgisabhāvakarāṇo. ¹⁶ Bā laggi-. ¹⁷ Bā only one ni-.

- vippaṭṭisārādīni¹ c'ev a pañcavinibandhanakammakaraṇādīni² ca bahūni dukkhāni anubhavantīti kodho bahupāyāso nāma, tasmā ti yasmā esa evaṃ anekādīnavo tasmā kodhaṃ na rocemi, duṭṭhassā 'ti kodhanalakkhaṇena³ kodhena kuṇṇhitvā aparabhāge dussanalakkhaṇena dosena duṭṭhassa paṭhamam tāva are dāsa
- 5 passā 'ti⁴ pharusavācā niccharati⁵, vācāya antarā ākaḍḍhanavikaḍḍhanavasena hatthaparāmāso tato anantarā upakkamanavasena paṇi pavattati, tato daṇḍo⁶, daṇḍappahāre⁷ atikkamītvā⁸ pana ekatodhāraubhatodhārasa satthassa paramā gati⁹ sabbapariyantaṃ satthanipphatti¹⁰ hoti. yadā hi satthena param jīvītā voropetvā pacchā ten' eva satthena attānaṃ jīvītā voropeti tadā doso matthakaṃ
- 10 patto hoti, doso kodhasamuṭṭhāno ti yathā anambilaṃ takkaṃ vā kañjikam¹¹ vā pariṇāmanavasena parivattitvā ambilaṃ hoti tam ekajātikam pi samānaṃ ambilaṃ anambilaṃ ti nānā vuccati tathā¹² pubbakāle kodho parinamītvā aparabhāge doso hoti, so akusalamūlattena ekajātikam pi samāno kodho doso ti nānā vuccati, yathā ca anambilaṃ ambilaṃ evaṃ so pi kodhato samuṭṭhātīti kodhasamuṭṭhāno, tasmā ti yasmā evaṃ anekādīnavo doso tasmā dosam pi na rocemi,
- 15 ālopasahasākārā ti divādivass'eva¹³ gāmaṃ paharītvā vilumpanāni¹⁴ ca āvudhaṃ sarīre ṭhapetvā idaṃ¹⁵ nāma me dehitī sahasākārā ca¹⁶, nīkati vañcanāni cā 'ti patirūpakam¹⁷ dassetvā parassa haraṇaṃ nīkati nāma, sū asuvaṇṇam eva suvaṇṇaṃ ti kūṭakahāpaṇaṃ¹⁸ ca kahāpaṇo ti datvā parasantakagahane¹⁹
- 20 daṭṭhabbā, paṭibhānavasena pana upāyakusalatāya parasantakagahanaṃ vañcanaṃ²⁰ nāma, tass' evaṃ pavatti daṭṭhabbā: eko kira ujujātiko gāmikapuriso araṇṇato sasakaṃ ānetvā nadītīre ṭhapetvā nahāyitum etari. ath' eko dhutto taṃ sasakaṃ sīse katvā nahāyitum otiṇṇo, itaro uttaritvā sasakaṃ apassanto ito c' ito ca vilokesi²¹, tam enaṃ dhutto kim²² vilokesīti vatvā imasmiṃ me²³ ṭhāne
- 25 sasako ṭhapito taṃ na passāmīti vutte andhabāla²⁴ na tvaṃ²⁵ jānāsi sasakā nāma nadītīre ṭhapitā palāyanti passa²⁶ abhiṃ attano sasakaṃ sīse ṭhapetvā va nahāyāmīti, so appaṭibhānatāya evaṃ bhavissatīti pakkāmi, ekakahāpaṇena mīgapotakaṃ gahe tvā puna taṃ datvā dvikahāpanakagghanakassa²⁷ mīgassa gahitavattitum p' ettha²⁸ kathetabbam, dissanti lobha dhammesū 'ti Sakka²⁹
- 30 ime alobhādayo pāpadhammā lobhasabhāvesu³⁰ lobhābhībhūtesu sattesu dissanti, na hi aluddhā evarūpāni kammāni karonti, evaṃ lobho anekādīnavo, tasmā lobham pi na rocemi, snehasaṃ gathitā ganthā ti ārammaṇesu allīyanalakhaṇena snehena saṃgathitā³¹ punappuna uppādasena³² ghaṭitā suttana

¹ Bā -bandhavippatī-. ² Bā pañcavidhabandhana-. ³ Bā kuṇṇhana-. ⁴ Bā adosaṃ passā ti in the place of are-. ⁵ Bā nicchāreti. ⁶ Bā omits daṇḍo, ⁷ Bā -rena. ⁸ Bā upakka-. ⁹ Bā param māreti in the place of pa-. ¹⁰ Bā nipphutti. ¹¹ Bā kañcikaṃ. ¹² Ck tadā. ¹³ Bā -vaseva. ¹⁴ Bā viluppamānāni. ¹⁵ Ck idaṃ. ¹⁶ Bā va. ¹⁷ Bā paṭi-. ¹⁸ Bā -ṇe, omitting ca kahāpaṇo, ¹⁹ Bā -ṇena. ²⁰ Bā -nan. ²¹ Ck olo-. ²² Bā kimbo. ²³ Bā omits me. ²⁴ Ck -le. ²⁵ Ck adds na. ²⁶ Bā -yantīti passa, Ck -yanti tassa. ²⁷ Bā ṇagga-. ²⁸ Bā adds dipetvā. ²⁹ Ck omits sakka. ³⁰ Bā -venasu-. ³¹ Bā -itvā. ³² Bā -danava-.

pupphāni viya baddhā nānappakāresu ārammaṇesu pavattamānā abhiññhākāyaganthā, senti manomayā puthū ti te¹ puthusu ārammaṇesu uppannā suvaṇṇādīhi nibbattāni suvaṇṇādīmayāni ābharanādīni² viya manena nibbattatā manomayā abhiññhākāyaganthā tesu ārammaṇesu senti snusenti, te bhusaṃ upatāpentīti te evaṃ³ anusayitā balavatāpaṃ janentā⁴ bhusaṃ upatāpentī atikilamentī, tesam⁵ pana bhusaṃ upatāpane sallaviddho va ruppatitī⁶ gāthāya vatthum 'piyajātikā kho gāhapati sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhutikā' 'piyato jāyate⁷ pemato jāyate⁸ soko' ti ādīni suttāni ca āharitabbāni, api ca Maṇḍalabodhisattassa⁹ dārake datvā balavasokena hadayaṃ phalī, Vessantarabodhisattassa mahantaṃ domanassaṃ udapādi, evaṃ pūritapāramīnaṃ mahāsattānaṃ p' ete¹⁰ upatāpaṃ karonti¹¹ yeva, ayaṃ snehe ādīnava, tasmā sneham pi na rōcemīti.

Sakko pañhavissajjanaṃ¹⁰ sutvā „Kaṇhapaṇḍita, tayā ime pañhā Buddhalīlāyā sādhuṃ kathitā, ativiya tuṭṭho 'smi te, aparam pi¹¹ varaṃ gaṇhāhīti“ vatvā dasamaṃ gātham āha:

10. Etasmiṃ¹² te sulapite patirūpe subhāsīte 15
varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasīti. 20.

Tato Bodhisatto anantaraṃ gātham āha:

11. Varaṃ¹³ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
araññe me viharato niccaṃ ekavihārino
ābādha na¹⁴ uppajjeyyūṃ antarāyakaṃ bhusā ti. 21. 20

Tattha antarāyakaṃ¹⁵ ti imassa¹⁶ tapokanīmassa antarāyakākā¹⁷.

Taṃ sutvā Sakko „Kaṇhapaṇḍito varaṃ gaṇhanto na āmisasannissitaṃ¹⁸ gaṇhāti¹⁹, tapokammanissitam eva gaṇhātīti²⁰“ cintetvā bhiyyosomattāya pasanno aparam pi varaṃ dadamāno itaraṃ gātham āha:

12. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasīti. 22.

B. pi varagahaṇāpadesena²⁰ dhammaṃ desento osānaṃ gātham āha:

¹ Bā tesu. ² Bā -ṇāni. ³ Ck^o etaṃ. ⁴ Bā balavantāsaṇjanentā. ⁵ C^o sujāyate
⁶ Bā omits pe- jā-, and adds soko me bho jāyate. ⁷ Bā suma-. ⁸ Bā pemaṇi.
⁹ Bā karoti. ¹⁰ Ck^o -he-, Bā -hā-. ¹¹ Bā -raṃ, omitting pi. ¹² Bā -līn. ¹³
Ck^o -rañ. ¹⁴ Bā mā. ¹⁵ Bā adds bhūā. ¹⁶ Bā adds me. ¹⁷ C^o -karā corr.
to -kārā, Bā -karā. ¹⁸ Bā adds varaṃ. ¹⁹ Bā -ha-. ²⁰ Ck^o varagahana-, Bā
varagahaṇā-, C^o varagahaṇa-.

15. Varam ceme adō Sakka sabbabhūtānam issara (Milindap. p. 394.)
na mano vā sarīraṃ vā maṃkate¹ Sakka kassaci
kadāci upahaññetha, etaṃ Sakka varam vare ti. 23.

Tattha mano vā ti manodvāraṃ vā, sarīraṃ vā ti kāyadvāraṃ vā,
5 vacīdvāraṃ pi² etesaṃ gahaṇena gahitam evā 'ti³ veditabbaṃ, maṃkate⁴ ti
mama kāraṇā, upahaññethā⁵ 'ti upaghātaṃ⁶ āpajjeyya aparissuddhaṃ assa,
idaṃ vuttaṃ hoti: Sakka devarāja, mama kāraṇā maṃ nissāya mama anatta-
kāmatāya kassaci sattassa kismici⁷ kāle idaṃ tividham pi⁸ kammaadvāraṃ na⁹
upahaññetha¹⁰, pāpātipātādīhi dasahi akusalakamma-pathēhi vimuttaṃ parisud-
10 dham eva bhaveyya 'ti.

Iti M. chasu pi ṭhānesu varam gaṇhanto nekkhammanis-
sitam eva gaṇhi, jānāti c' esa sarīraṃ¹¹ nāma vyāhidhammaṃ,
na taṃ sakkā Sakkena avyādhidhammaṃ¹² kātuṃ, sattānaṃ
hi¹³ tisu dvāresu parisuddhabhāvo na sakkāyatto va¹⁴, evaṃ
15 sante pi tassa dhammadesanattamaṃ ime vare gaṇhi. Sakko
pi taṃ rukkhaṃ dhuvaphalaṃ¹⁵ katvā Mahāsattaṃ vanditvā
sirasi añjaliṃ¹⁶ patitṭhapetvā „ārogā¹⁷ idh' eva vasathā“ 'ti
vatvā sakatṭhānam gato. B. pi aparihīṇajjhāno brahmalokūpago
ahosi.

- 90 S. i. d. ā. „Ananda pubbe mayā nivutthabbhūmippadeso v' eso¹⁸“
ti vatvā j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho ahosi, Kaṇhapandito¹⁹ aham
evā“ 'ti. Kaṇhajātakaṃ²⁰.

3. Catuposathikajātaka.

- Yo kopaneyyo ti. Idaṃ Catuposathikajātakaṃ Puṇṇakajātaka
95 āvibhavissatī²¹. Catuposathikajātakaṃ²².

¹ Cks maṃkato, Bā maṃkute. ² Cks -raṃ vā. ³ Cks eva, omitting ti. ⁴ Cks maṃkato, Bā maṃkute. ⁵ Cks -haññethā ⁶ Bā adds mā. ⁷ Ck -smi, C* -smicci corr. to -smici, Bā -smiñvi. ⁸ Cks -dhamhi. ⁹ Bā omits na. ¹⁰ Cks -haññetha, Bā -haññethā ti. ¹¹ Bā -ran. ¹² Bā -dhikadha-. ¹³ Bā -nañca, omitting hi. ¹⁴ Bā na sakkā sakkena attānaṃ sakko va. ¹⁵ Bā madurapha- ¹⁶ Cks -lim, Bā li. ¹⁷ Bā C* a-. ¹⁸ Cks ceso. ¹⁹ Bā adds pana. ²⁰ Bā adds dutiyaṃ. ²¹ Cks -ssati. ²² Bā adds tatiyaṃ.

4. Saṃkhajātaka.

Bahussuto ti. Idam S. J. v. sabbaparikkhāradānaṃ
 ā. k. Sāvatthiyaṃ kir' eko upāsako Tathāgataassa dhammaḍḍesaṇaṃ
 sutvā pasānnacitto svātanāya nimantetvā attano gharadvāre maṇḍapaṃ
 kāretvā alaṃkaritvā punadvase¹ kālaṃ ārocāpesi. S. pañcasatabhikkhu-
 parivāro² tattha gantvā paññattavarāsaṇe³ nisīdi. Upāsako⁴ Buddha- 5
 pamukkhassa bhikkhusaṃghassa mahādānaṃ datvā „puna svātanāyā“
 'ti evaṃ sattāhaṃ nimantetvā mahādānaṃ pavattetvā sattame divase
 sabbaparikkhāradānaṃ adāsi. Tam⁵ pana dadamāno upāhanadānaṃ
 ussannaṃ katvā adāsi. Dasabalassa dinno upāhanasaṃghāto⁶ sahas-
 sagghanako ahosi, dvinnaṃ aggasāvakaṇaṃ⁷ pañcasataggaṃ nakā, 10
 sesānaṃ⁸ pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ satagghanakā⁹ ti. 'Iti so sabba-
 parikkhā radānaṃ datvā attano parisāya saddhiṃ Bhagavato santike
 nisīdi. Ath' assa S. madhurena sareṇa auumodanaṃ karonto „upāsaka,
 ulāraṇte¹⁰ sabbaparikkhāradānaṃ, attamaṇo hohi, pubbe anuppanne Buddhe
 paccekabuddhassa ekaṃ upāhanasaṃghātaṃ datvā nāvāya bhinnāya 15
 appatitṭhe samudde¹¹ upāhanadānaṇissandena¹² patitṭhaṃ labhiṃsu,
 tvaṃ pana Buddha-pamukkhassa saṃghassa¹³ sabbaparikkhāradānaṃ
 adāsi, tassa te upāhanadānaṃ¹⁴ kasmā patitṭhā na¹⁵ bhavissatitī“
 vatvā tena yācito a. ā.:

A. ayaṃ Bārāṇasī Molinī nāma ahosi. Molinīnagare 20
 Brahmaḍḍatte rajjaṃ kārente Saṃkho nāma brāhmaṇo
 adḍho mahaddhaṇo¹⁶ catusu nagaradvāresu nagaramajjhe nive-
 sanadvāre¹⁷ ti chasu ṭhānesu dānasālā¹⁸ kāretvā devasikaṃ
 cha sataśaḍḍasāni vissajjento¹⁹ kapaṇiddhikānaṃ²⁰ mahādānaṃ
 pavattesi. So ekadivasaṃ cintesi: „ahaṃ gehe dhane khīṇe 25
 dānaṃ dātum na sakkhissāmi, aparikkhīṇe yeva dhane nāvāya
 Suvannaḍḍhūmiṃ gantvā dhaṇaṃ āharissāmi“ so nāvaṃ bandhā-
 petvā bhaṇḍassa pūretvā²¹ puttadāraṃ āmantetvā „yāvāhaṃ“²²

¹ Bḍ adds tathāgatassa. ² Bḍ -bhikkhusata-. ³ Bḍ -tte-. ⁴ Bḍ adds saputtadāra-
 pariṇāno, ⁵ Bḍ tam. ⁶ Bḍ -to. ⁷ Ck^s dinnaṃ, and omit agga, Bḍ dvi-. ⁸ Bḍ -ni-.

⁹ Ck^s -ranto, C^s -ranto corr. to- rante, Bḍ -raṇ te. ¹⁰ Bḍ mahāsa-. ¹¹ Bḍ
 -dānassa ni-. ¹² Bḍ bhikkusa-. ¹³ C^s -dānassaphalaṃ. ¹⁴ Bḍ na patitṭhā. ¹⁵

Bḍ adds mahābhogo pabū'avittapakaraṇo pabū'tadhaṇadhaṇṇasuvannaṇarajato. ¹⁶

Bḍ adds cā. ¹⁷ Bḍ -lāyo. ¹⁸ Bḍ -etvā. ¹⁹ Bḍ -kāḍinaṃ. ²⁰ Bḍ pūrepetvā.

²¹ Bḍ yāva a.-

āgacchāmi tāva me dānam anupacchindantā¹ pavatteyyāthā²
 'ti vatvā dāsakammakaraparivuto chattam ādāya upāhanam
 āruhya majjhantikasamaye paṭṭanagāmābhimukho pāyāsi. Tasmim
 khane Gandhamādane eko paccekabuddho āvajjitvā³ dhanā-
 5 haraṇatthāya gacchantam disvā „mahāpuriso dhanam āharitum
 gacchati, bhavissati nu kho assa samudde antarāyo no“ ti
 āvajjitvā „bhavissatīti“⁴ ñatvā „essa mam disvā chattañ ca
 upāhanañ ca mayham datvā upāhanadānanissandena⁵ samudde
 bhinnāya nāvāya patitṭham labhissati, karissāmi 'ssa⁶ anuggahan“
 10 ti⁷ ākāsenāgantvā tassāvidūre otarivā caṇḍavātātape añḅāra-
 santharasadisam uphavālukaṃ maddanto tassābhimukho⁸
 āgañchi⁹. So tam disvā va „puññakkhetam me āgataṃ, ajja
 mayā ettha bijam¹⁰ ropetum vaṭṭatīti“¹¹ tuṭṭhacitto vegena tam¹²
 upasamkanitvā vanditvā „bhante mayham anuggahatthāya¹³
 15 thokaṃ maggā okkamma imam rukkhamaṇam upagacchathā¹⁴
 'ti vatvā tasmim rukkhamaṇam¹⁵ upasamkamante¹⁶ rukkhamaṇe
 vālukaṃ ussāpetvā uttarāsaṃgam paññāpetvā¹⁷ paccekabuddham
 nisīdāpetvā vāsitarissāvitena udakena pāde dhovivā gandha-
 telena makkhetvā attano upāhanā omuñcitvā puñchitvā¹⁸
 20 gandhatelena makkhetvā tassa paṭimuñcitvā¹⁹ „bhante imā
 upāhanā āruhya chattam matthake katvā gacchathā“²⁰ 'ti chat-
 tupāhanam²¹ adāsi. So tassānuggahatthāya²² tam gahetvā
 pasādasamvaddhanattham²³ passantass²⁴ ev' assa uppatitvā Gan-
 dhamādanam evāgamāsi²⁵. B. pi tam disvā ativiya pasannacitto
 25 paṭṭanam gantvā nāvaṃ abhirūhi. Ath' assa mahāsamuddam
 paṭipannassa sattame divase nāvā vivaram adāsi, udakaṃ
 ussiñciturū nāsakkhimsu. Mahājano maraṇabhayaabhīto attano
 attano devatā namassitvā mahāviraṇam viravi. M. ekaṃ

¹ C^s -cchindāntā, B^d -cchinditvā. ² B^d -jje-. ³ B^d -dānassa ni-. ⁴ C^s ssam.
 C^s ss. ⁵ B^d tassa a-. ⁶ B^k āgacchi. ⁷ B^d dānabijam. ⁸ C^s nam, B^d omits tam.
⁹ B^d -hapaṭṭhāya. ¹⁰ B^d -le. ¹¹ B^d -saṃkamante. ¹² B^d paññā-, ¹³ B^d pucchi-.
¹⁴ B^d pati-. ¹⁵ B^d -ttam upā-. ¹⁶ B^d tassa a-. ¹⁷ C^s pā-, B^d vadḍha-. ¹⁸
 B^d eva a-.

upaṭṭhākaṃ gahetvā sakalasarīraṃ teḷena makkhetvā sappinā
 saddhiṃ sakkharacunṇaṃ yāvadatthaṃ khāditvā tam pi¹ khā-
 dāpetvā tena saddhiṃ kūpakayaṭṭhimatthakaṃ āruya „imāya
 disāya amhākaṃ nagaraṃ“ ti disaṃ vavatthapetvā maccha-
 kacchapaparipanthato attānaṃ mocento tena² saddhiṃ usabha- 5
 mattaṃ atikkamitvā pati. Mahājano vināsaṃ pāpuṇi. M. pana
 upaṭṭhākena saddhiṃ samuddaṃ taritum ārabhi. Tassa tara-
 tass³ eva satta⁴ divasā gatā⁵. So tasmim pi kāle loṇodakena
 mukhaṃ vikkhāletvā uposathiko ahosi yeva. Tadā pana catūhi
 lokapālehi Maṇimekhalā nāma devatā⁶ „sace⁷ nāvāya bhinnāya 10
 tisaṇagatā⁸ vā silasampannā vā mātāpitidevatā vā⁹ manussā
 dukkhappattā honti te rakkheyyāsīti“ samudde ārakkhatthāya¹⁰
 ṭhapitā hoti. Sā attano issariyena sattāhaṃ pamajjitvā sat-
 tame divase samuddaṃ olokeṇti silācārayuttaṃ¹¹ Saṃkhabrāh-
 maṇaṃ disvā „imassa sattamo¹² divaso¹³ samudde patitassa, 15
 sace amarissa¹⁴ ativiya gārayhā¹⁵ abhavissan“ ti¹⁶ saṃvigga-
 mānasā¹⁷ ekaṃ suvaṇṇapātiṃ nānaggarasassa¹⁸ dibbabhojanassa
 pūretvā vātavegena tattha gantvā tassa purato ākāse ṭhatvā
 „brāhmaṇa tvaṃ sattāhaṃ nirāhāro, imaṃ dibbabhojanaṃ
 bhuñjā“ ti¹⁹ āha. So taṃ oloketvā²⁰ „apanehi tava bhattaṃ, 20
 ahaṃ uposathiko“ ti²¹. Ath²² assa upaṭṭhāko pacchato āgac-
 chanto devataṃ adisvā saddam eva sutvā „ayam brāhmaṇo
 pakatisukhumālo sattāhaṃ nirāhāratāya dukkhito maraṇabhayaena
 vilapati maññe, assāsissāmi²³ nan“ ti cintetvā paṭhamāṃ gātham
 āha:

1. Bahussuto sutadhammo si Saṃkha,
 diṭṭhā tayā samaṇabrāhmaṇā ca,

25

¹ Cks hi. ² Bd upaṭṭhakena. ³ Ck tassa, Bd sattamo. ⁴ Bd divaso jāto. ⁵ Bd devadhitā. ⁶ Bd has added samudde. ⁷ Bd -naṃga-. ⁸ Bd -pitu devatā vā tathā corr. to -pitupaṭṭhaka vā tathā. ⁹ Bd -kkhanatthāya. ¹⁰ Bd -rasaṃyu-. ¹¹ Ck -e. ¹² Bd sace so marissati. ¹³ Bd -reyhaṃ me. ¹⁴ Bd bhavissati ti. ¹⁵ Bd -mānahadaya hutvā. ¹⁶ Bd -rasa. ¹⁷ Ck jati, C' -jāni corr. to -jāti? ¹⁸ Bd ullo-. ¹⁹ Bd adde āha. ²⁰ so all three MSS.

ath' akkhaṇe dassayase vilāpaṃ,
añño nu ko te paṭimantako¹ mayā ti. 24.

Tattha sutadhammo ti dhammo pi tayā dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ
saṅkhe suto, diṭṭhā ti tesāṃ paccaye dadantena veyyāvaccāṃ karontena
5 dhammikasamaṇabrāhmaṇā tayā diṭṭhā, evaṃ akaronto hi passanto pi te na
passati yeva, athakkaṇe ti atha akkhaṇe sallapantassa kassaci abbhāvena
vacanassa anokāse, dassayase ti ahaṃ uposathiko ti vadanto vilāpaṃ
dasse², paṭimantako¹ ti mayā añño ko tava paṭimantako¹ paṭivacanadāyako³,
kīṃkāraṇā evaṃ vippalapaṣi⁴.

10 So tassa vacanaṃ sutvā „imassa sā⁵ devatē na paññāyati
maññe“ ti cintetvā „samma nāhaṃ maraṇassa bhāyāmi, atthi
pana me añño paṭimantako¹“ ti vatvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Subbhu subhā⁴ suppaṭimuttakambu
paggayha sovaṇṇamayāya pātiyā
15 bhuñjassu bhattaṃ iti maṃ vadeti,
saddhā cittā tam ahaṃ no ti brūmi⁶. 25.

Tattha subbhū⁷ 'ti subhamukhā⁸, subhā ti pāsādikā uttamarūpadharā,
suppaṭimuttakambū⁹ 'ti paṭimuttasuvaṇṇālamkāra, paggayhā¹⁰ 'ti suvaṇṇa-
pātiyā bhattaṃ gahetvā ukkhipitvā, saddhā cittā ti saddhā c'eva¹¹ tuṭṭhacittā
20 ca¹², saddham¹³ cittaṃ¹⁴ ti pi pāṭho, tass' attho: saddhaṃ¹⁵ ti saddahantaṃ¹⁶, cit-
taṃ ti tuṭṭhacittaṃ, tamahaṃ no tīti¹⁷ tam ahaṃ¹⁸ devataṃ uposathikattā
paṭikkhipanto no ti brūmi¹⁹, na vippalapāmi sammā 'ti.

Ath' assa so tatiyaṃ gātham āha:

3. Etādisaṃ brāhmaṇa disva yakkhaṃ
puccheyya poso sukham āsasāno¹⁵,
25 utṭhehi, naṃ¹⁶ pañjalik' abhipucchā:
devī nu si¹⁷ tvaṃ uda mānuṣī nū 'ti. 16.

Tattha sukhamāsasāno¹⁸ ti etādisaṃ yakkhaṃ disvā attano sukhaṃ
āsiṃsanto paṇḍito puriso ambhākaṃ sukhaṃ bhavissati na bhavissatīti puccheyya.
30 uṭṭhehīti udakato utṭhānākāraṃ dassento utṭhaha¹⁹, pañjalikā bhipucchā²⁰ 'ti

¹ B^d pati-. ² C^k -ti. ³ B^d omits sā. ⁴ B^f subbhā subhā, B^d subhamukhā in
the place of s. s. ⁵ so C^k for -mukā? B^d tattha subhamukhā ti. ⁶ B^d veca. ⁷ C^k ti.
⁸ C^k B^d saddhā. ⁹ C^k citta. ¹⁰ C^k B^d saddhā. ¹¹ C^k saddhahatthaṃ. ¹² C^k devataṃ
no tīti tamahaṃ devataṃ no tīti in the place of tamahaṃ notīti. ¹³ subbhū - - -
tamahaṃ wanting in C^k. ¹⁴ B^d -mīti. ¹⁵ B^d āsamāno, B^f āsisamāno. ¹⁶ C^k
taṃ. ¹⁷ C^k si. ¹⁸ B^d āsamāno. ¹⁹ B^d utṭhehi taṃ. ²⁰ B^d adds sa.

pañjaliko hutvā abhipucchā, uda mānusi nū 'ti udāhu mahiddhikā siddhatapā¹
mānusi tvaṇ ti.

B. „yuttaṃ kathesi“ taṃ pucchanto catutthaṃ gātham āha:

4. Yaṃ tvaṃ sukhenaābhisamekkhase maṃ²

bhuñjassu bhataṃ iti maṃ vadesi

5

pucchāmi taṃ nāri mahānubhāve:

devī nu si³ tvaṃ uda mānusi nū 'ti. 27.

Tattha yaṃ tvaṇ ti yasmā tvaṃ sukhena maṃ abhisamekkhase piyacak-
khūhi olokesi, pucchāmi taṇ ti tena kāraṇena taṃ pucchāmi.

Tato devatā dve gāthā abhāsi:

10

5. Devī ahaṃ Saṃkha mahānubhāvā

idhāgatā sāgaravārimajjhe⁴

anukampikā no ca paduṭṭhacittā,

tav' eva⁵ atthāya idhāgatāsmi⁶. 28.

6. Idh' annapānaṃ sayanāsanaṃ ca

15

yānāni nānā viddhāni⁷ Saṃkha

sabbassa ty-āhaṃ paṭipādayāmi⁸

yaṃ kiñci tuyhaṃ manasābhipatthitaṇ ti. 29.

Tattha idhā 'ti imasmiṃ samudde, nānā viddhānāni⁹ bahūni ca
anekappakārāni ca hatthiyānaassayanādāni atthi, sabbassa tyāhaṇ ti tass'¹⁰ 90
annapānādāno sabbassa sāmikaṃ katvā taṃ te annapānādāni paṭipādayāmi dadāmi,
yaṃ kiñci aññaṃ pi yaṃ kiñci tava manasā icchitaṃ sabbam te dammāti.

Taṃ sutvā M. „ayaṃ devatā¹¹ samuddapiṭṭhe mayhaṃ
'idaṇ c' idaṇ ca dammāti' vadati, kin nu kho esā¹² mayā katena
puññakammena dātukāmā udāhu attano balena, pucchissāmi¹³ 95
tāva naṇ“ ti cintetvā pucchanto sattamaṃ gātham āha:

7. Yaṃ kiñci yiṭṭhaṃ va¹⁴ hutaṃ va¹⁵ mayhaṃ

sabbassa no issarā tvaṃ sugatte¹⁶,

sussoni subbhuru¹⁷ vilākamajjhe

kissa me kammaṃ ayaṃ vipāko ti. 30.

80

¹ Bā si tvaṃ aha. ² Cks tvaṃ. ³ Cks si. ⁴ Bā sālapādīmajjhe. ⁵ Cks tameva, Bā tatheva, Bf bhāveva. ⁶ Cks -gatosmiṃ, Bā -gatāsmiṃ. ⁷ Bā vidhā-, Bf nā vidhā-. ⁸ Cks -ma, Bf -dessāmi. ⁹ all three MSS. vidhā-. ¹⁰ Bā tassa. ¹¹ Bā devadhītā. ¹² Cks esa. ¹³ Ck omits va, C² has ba, Bāf ca. ¹⁴ Bāf ca. ¹⁵ Bā sabhatte. ¹⁶ Bā subbhamusu, Bf subbhamu.

Tattha yitṭhan ti dānavasena yajitam. hutam ti āhunapāhunavasena dinnam, sabbassa no issarā tvaṃ ti tassa ambhākam puññakammasa sabbassa tvaṃ issarā, imassa ayaṃ vipāko imassa ayaṃ¹ ti jānitum samatthā ti attho, sussesāṇi sundarāurulakkhaṇe, subbhurū 'ti² sundarabhamuke, suvilākama³ majjhe³ ti suṭṭhuvilaggatatanumajjhe, kīssa me ti⁴ mayā katakammesu katara-kammasāyaṃ⁵ vipāko yenāhaṃ appatitṭhe samudde patitṭhaṃ labhāmīti.

Taṃ sutvā devatā „ayaṃ brāhmaṇo yaṃ⁶ kusalakammam kataṃ taṃ maṃ⁷ 'na jānātīti' saññāya⁸ pucchati maññe, kathessāmi dāni 'ssā⁹ 'ti kathenti⁹ atṭhamam gātham āha:

- 10 a. Ghamme pathe brāhmaṇa ekabhikkhūṃ
ugghatṭhapādam¹⁰ tasitam kilantaṃ
paṭipādayi Saṃkha upāhanāhi¹¹,
sā¹² dakkhiṇā kāmāduhā tav' ajjā 'ti. 31.

Tattha ekabhikkhūṃ ti taṃ paccekabuddham sandhāyāha, ugghatṭha-
15 pādam¹² ti uṇhāvulūkāya ghatṭhapādam¹⁴, tasitam ti pipāsitaṃ, paṭipādayīti
paṭipādesi yojesi¹⁵, kāmāduhā ti sabbakāmadāyikā.

M. etaṃ¹⁶ sutvā¹⁷ „evarūpe pi nāma appatitṭhe mahā-
samudde mayā dinnam upāhanadānam mama sabbakāmadadam
jātam, aho sudinnaṃ me paccekabuddhassa dānam“ ti tuṭṭha-
30 citto navamaṃ gātham āha:

- a. Sā hotu nāvā phalakūpapannā
anavassutā erakavātayuttā,
aññassa yānassa na h' atthi bhūmi,
ajj' eva maṃ Molinim pāpayassū 'ti. 32.

95 Tass¹⁸ attho: devate evaṃ sante mayham ekaṃ nāvaṃ māpehi, khuddikam¹⁶
pana ekadonikam¹⁹ nāvaṃ mā²⁰ māpehi, yaṃ pana māpesi²¹ sā hotu nāvā bahūhi
susibbitehi²² phalakehi upapannā udakapavesanābhāvena²³ anavassutā erakena

¹ C^{ks} imissāya. ² B^d subbhamūti. ³ read: -bhamu, kesu: vi-? ⁴ C^{ks}
add kissa. ⁵ B^d -massa ayaṃ. ⁶ B^d yante. ⁷ B^d kamman. ⁸ B^d paññāya. ⁹
all three MSS. -ti. ¹⁰ B^d -ṭṭa-, B^f ugghatṭhapā-. ¹¹ B^d -nāni. ¹² B^d dasā.
¹³ B^d -ṭṭa-. ¹⁴ C^{ks} ghatṭa-, B^d ghatṭhitapā-. ¹⁵ B^d yojesiṭi attho, C^{ks} add na
mama sabbakāmadadam jātam. ¹⁶ C^{ks} taṃ. ¹⁷ B^d taṃ sutvā mahāsatto. ¹⁸
B^d -dda-. ¹⁹ B^d -kappamānam. ²⁰ all three MSS. omit mā. ²¹ B^d -pessasi.
²² C^{ks} -siddhi-? ²³ B^d -nassābh-.

sammā gahetvā gacchantena¹ vātena yuttā, t̥hapetvā hi nāvā² aūñassa yānassa³ ettha bhūmī n' atthi, tāya pana nāvāya⁴ mañ' ajj' eva Molinīnagarāṃ pāpayā⁵ 'ti.

Devatā⁶ tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacittā sattaratanaṃ mayāṃ nāvāṃ māpesi, sā dīghato aṭṭhansabhā ahoṣi, vitthārato catu-
usabhā⁷, gambhīrato vīsatiyaṭṭhikā, tassā indaṇīlamayā tayo⁸ 5
kūpakā, sovaṇṇamayāni yottāni, rajatamayāni⁹ sītāni, sovaṇṇa-
mayān' eva¹⁰ phiyārittāni¹⁰ ahesum. Devatā taṃ nāvāṃ sattan-
naṃ ratanānaṃ pūretvā brāhmaṇaṃ ālingitvā alaṃkātānāvāya
āropesi, upaṭṭhākaṃ paṇ' assa na olokesi, brāhmaṇo attanā
katakalayānato tassa pattim adāsi, so anumodi, tadā devatā taṃ¹¹ 10
pi ālingitvā nāvāya patitṭhāpesi. Atha naṃ nāvāṃ Molinī-
nagarāṃ netvā brāhmaṇassa ghare dhanāṃ patitṭhāpetvā attano
vasanaṭṭhānaṃ eva agamāsi.

Satthā abhisambuddho hutvā

10. Sā tattha vittā¹² sumanā patitā

15

nāvāṃ sucittāṃ abhinimminivā¹³

ādāya Saṃkhaṃ purisena saddhīm

upānayī nagaraṃ sādhumman ti 33.

imaṃ osānagātham abhāsi.

Tattha sā ti bhikkhave sā devatā tattha samuddamajjhe tassa vacanaṃ 90
sutvā vitti-saṃkhātāya pītiyā samannāgatattā vittā¹⁴, sumanā ti¹⁵ sunda-
ramaṇā¹⁶ pāmujjena patitacittā hutvā citraṃ¹⁷ nāvāṃ nimminivā¹⁸ taṃ¹⁹
brāhmaṇaṃ paricārakeṇa²⁰ saddhīm ādāya sādhumman atiramaṇiyaṃ nagaraṃ
upānayi.

Brāhmaṇo pi yāvajīvaṃ aparimitadhanaṃ²¹ gehaṃ ajjhā- 95
vasanto dānaṃ datvā sīlaṃ rakkhivā āyupariyosāne²² sapariṣo
devanagaraṃ pūresi²³

¹ Cks -tenā. ² Cks nāvā, Bd dibbanāvā. ³ Cks omī yānassa. ⁴ Bd nāvāya
corr. to dibbanā-. ⁵ Bd pāpayassu. ⁶ Bd devatā corr. to devadhītā. ⁷ Cks
catuttha us-. ⁸ Cks -yā, ⁹ Bd -yāni ca. ¹⁰ Cks piyā-. ¹¹ Bd dānā. ¹² Ck
vittā, Bd tuṭṭhacittā in the place of tattha vittā. ¹³ Ck -nimminivā. ¹⁴ Bd
cittā corr. to tuṭṭhacittā. ¹⁵ Bd has added sumanā ti, Cks omī them. ¹⁶ Cs
suramaṇā, Bd sundaramaṇasā. ¹⁷ Bd vicitra. ¹⁸ Ck nimminivā. ¹⁹ Bd omī
taṃ. ²⁰ Bd -rik-. ²¹ Bd amita- ²² Bd jīvitapa-. ²³ Bd paripū-.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne upāsako sotāpattiphale patitṭhahi): „Tadā devatā¹ Uppalavaṇṇā ahosi, puriso² Ānando, Saṃkhabrahmaṇo aham evā“ 'ti. Saṃkhajātakaṃ³.

5. Cullabodhiyātaka.

5 Yo tē imam visālakkhin ti. Idam S. J. v. ekaṃ kodha-
nam ā. k. So kira bhikkhu niyyānikasāsane pabbajitvāpi kodham
niggahetuṃ nāsakkhi, kodhano ahosi upāyāsabahuḷo, appam pi vutto
samāno abhisajji kuppi vyāpajji patitṭhiyī⁴. S. tassa kodhanabhāvaṃ⁵
sutvā pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvam kodhano“⁶ ti⁷ pucchitvā
10 „saccaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu, kodho nāma vāretabbo, evarūpo
hi idhaloke ca paraloke ca anattakārako nāma n' atthi⁸, tvam⁹ nikko-
dhassa Sambuddhassa sāsane pabbajitvā kasmā kujjhasi, porāṇakapaṇḍitā
bāhiraāsane pabbajitvāpi kodham na karimsū“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. aññatarasmiṃ Kāsinigame¹⁰ eko brāhmaṇo
15 addho mahaddhano mahābhogo aputtako ahosi, tassa brāhmaṇi
puttaṃ patthesi. Tadā Bodhisatto Brahmaloḷā cavitvā tassa
brāhmaṇiyā¹¹ kucchiyaṃ nibbatti, tassa nāmagahaṇadivase
Bodhikumāro ti nāmaṃ karimsu. Tassa vayappattakāle Takka-
silam gantvā sabbasippāni uggahetvā paccāgatassa aniccha-
20 mānass' eva mātāpitāro samajātikakulā¹² kumārikaṃ ānesuṃ.
Sāpi Brahmaloḷā cutā va uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā.
Tesaṃ anicchamānānaṃ nēva aññamaññaṃ āvāhavivāhaṃ karimsu.
Ubhinnaṃ pi¹³ pana tesaṃ kilesasamudācāro nāma na bhūtapubbo,
saṃrāgavasena¹⁴ aññamaññaṃ olokanam nāma nāhosi¹⁵, su-
25 pinena¹⁶ pi nehi¹⁷ methunadhammo nāma na diṭṭhapubbo, evaṃ
parisuddhasilā ahesuṃ. Athāparabhāge M. mātāpitūsu kālaka-
tesu¹⁸ tesaṃ sarīrakiccaṃ katvā taṃ pakkositvā „bhadde tvam

¹ B^d devatā corr. to devadhīta ² B^d upathākāpu-. ³ B^d adds catuttham. ⁴ C^k -tthiyi, B^d patitṭhasi, B^s patitṭhayi. ⁵ C^k kodhabhā-. ⁶ B^d has added sī. ⁷ B^d adds taṃ. ⁸ B^d has crossed out nāma natthi. ⁹ C^k omits tvam. ¹⁰ B^d kāsikani-. ¹¹ B^d tassa, omitting brāhmaṇiyā. ¹² C^s -ka- corr. to -kā-, B^d samānajatikā-. ¹³ B^d -nam, omitting pi. ¹⁴ B^d sarā-. ¹⁵ C^k nahosi. ¹⁶ B^d -ine. ¹⁷ B^d omits nehi. ¹⁸ B^d kalam-.

imaṃ aṣṭikoṭidhanaṃ gahetvā sukhena jīvāhīti“ āha¹. „Tvam
 pana ayyaputtā“ ti. „Mayhaṃ dhanena kiccaṃ n' atthi, Hima-
 vantapadesaṃ pavisitvā pabbajitvā attano patitṭhaṃ karissāmīti“.
 „Kiṃ pana ayyaputta pabbajjā nāma purisānaṃ yeva' vaṭṭatīti“.
 „Itthīnaṃ pi vaṭṭati bhadde“ ti. „Tena hi ahaṃ tayā chaddi- 5
 takkheḷapiṇḍaṃ' na gaṇhissāmi', mayhaṃ pi dhanena kiccaṃ
 n' atthi, ahaṃ pi pabbajissāmīti“ . „Sādhu bhadde“ ti. Ubho
 pi' mahādānaṃ datvā nikkhamitvā ramaṇīye bhūmibhāge assa-
 maṃ katvā pabbajitvā uñchāphalāphalehi' yāpento' tattha
 dasamattāni saṃvaccharāni vasīmsu, jhānaṃ pana nesaṃ na 10
 tāva uppajjati. Te tattha pabbajjāsukheṇ' eva dasasaṃvaccharaṃ
 vasitvā loṇambilasevanatthāya janapadacārikam' carantā anu-
 pubbena Bārāṇasīṃ patvā rājuyyāne vasīmsu. Ath' ekadivasam
 rājā uyyānapālaṃ paṇṇākāraṃ ādāya āgataṃ disvā „uyyāna-
 kilikaṃ' kilissāma, uyyānaṃ sodhehīti“ vatvā tena sodhitasajji- 20
 taṃ¹⁰ uyyānaṃ mahantena parivārena agamāsi. Tasmīṃ khaṇe
 te ubho pi janā uyyānassa ekasmiṃ passe pabbajjāsukhena
 vītināmentā nisinnā honti. Atha rājā uyyāne vicaranto te ubho
 nisinnake disvā paramapāsādikaṃ uttamarūpadharaṃ parib-
 bājikaṃ¹¹ olokento paṭibaddhacitto ahoṣi. So kilesavasena 25
 kampanto „pucchissāmi tāva 'ayaṃ paribbājikā imassa kiṃ
 hotīti“ Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā „pabbajita ayaṃ te parib-
 bājikā kiṃ hotīti“ pucchi. „Mahārāja, kiñci na hoti, kevalaṃ
 ekapabbajjāya pabbajitā, api¹² kho pana me gihikāle pāda-
 paricārikā ahoṣiti“. Taṃ sutvā rājā „ayaṃ kir' etassa kiñci 30
 na hoti, api¹³ kho pana gihikāle pādaparicārikā kir' assa ahoṣi,
 sace paṇāhaṃ imaṃ issariyabalena gahetvā gaccheyyaṃ kiṃ
 nu kho esa karissati, parigaṇhāmi¹³ tāva na“ ti¹⁴ cintetvā
 upasaṃkamitvā paṭhamam gātham āha:

¹ B^d has added kiṃ karissatha tumhe, and scratched out tvam; so reads B^e also. ² B^d -naññeva. ³ C^k chaddhi-. ⁴ C^k -mīti. ⁵ B^d has added jānā.
⁶ C^s uccāpha-, B^e uccācariyāyaṃ pha-, B^e uñchāriyā pha-. ⁷ so all three MSS.
⁸ B^d -kañ. ⁹ B^d -kilāṃ. ¹⁰ B^d susodhitam sus-. ¹¹ C^k add disvā. ¹² B^d
 add ca. ¹³ B^d parigaṇhissāmi. ¹⁴ C^k tāvanti.

1. Yo te imaṃ visālakkhiṃ piyaṃ sammillabhāsiniṃ¹
āḍāya balā gaccheyya kin nu kayirāsī brāhmaṇā 'ti. 34.

Tattha sammillabhāsiniṃ¹ ti mandahasitabhāsiniṃ², balā gaccheyyā
'ti balakkārena āḍāya gaccheyya, kin nu kayirāsīti tassa tvaṃ brāhmaṇa kiṃ
3 kareyyāsīti.

Ath' assa kathaṃ sutvā M. dutiyaṃ gātham aha:

2. Uppajja³ me na mucceyya na me mucceyya jīvato⁴
rajaṃ va vipulā vuṭṭhi khippam eva nivāraye ti. 35.

Tass' attho: mahārāja sace imaṃ gahetvā gacchante kiṃci mama abbhan-
10 tare kopo uppajjeyya 'so me anto uppajjitvā na mucceyya yāvāhaṃ jīvāmi tāva
me na mucceyya, nāssa anto ghanasannivesena⁵ patitṭhātum dassāmi, atha kho
yathā uppannaṃ rajaṃ vipulā meghavuṭṭhi khippaṃ nivārayati⁶ tathā khippam
eva taṃ⁷ mettābhāvanāya niggahetvā vāressāmīti.

Evam M. sīhanādaṃ nadi. Rājā pan' assa kathaṃ sutvāpi
15 andhabālatāya paṭibaddhaṃ attano cittaṃ nivāretum asakkonto
aññataraṃ amaccaṃ ānāpesi: „imaṃ paribbājikaṃ rājanive-
sanaṃ nehīti“. So „sādhū“ 'ti paṭisunivā „adhammo loke vattati,
ayuttan“ ti ādini vatvā paridevamānaṃ ñeva naṃ āḍāya pāyāsi.
B. tassā paridevanasaddaṃ sutvā ekavāraṃ oloketvā puna na
20 olokesi. Taṃ rodantiṃ paridevantiṃ rājanivesanaṃ eva nayimsu.
So pi Bārāṇasirājā uyyāne papañcaṃ akatvā va sīghaṃ gha-
raṃ⁸ gantvā taṃ paribbājikaṃ pakkosāpetvā mahantena yasena
nimantesi. Sā⁹ yasassāguṇaṃ¹⁰ pabbajjāy' eva¹¹ ca guṇaṃ
kathesi. Rājā kenaci pariyāyena tassā manaṃ alabbhanto taṃ
25 ekasmiṃ gabbhe karitvā cintesi: „ayaṃ paribbajikā¹² evarūpaṃ
yasaṃ na icchati, so pi tāpaso evarūpaṃ mātugāmam gahetvā gac-
chante¹³ kujjhitvā olokitamattam pi na akāsi, pabbajitā kho pana
bahumāyā honti, kiñci payojetvā anattaṃ pi me kareyya,

¹ Bdsf sammillabhāsi-. ² Ck mandanāhasitabhāsini, Cs manāhasitabhāsini, Bd mandahasini. ³ Cs -jjā? Bdsf -jje. ⁴ Cks jīvi-. ⁵ Bd antogharassannivāsena.
⁶ Cks -yeti, Bd -reti. ⁷ Bd naṃ. ⁸ Bd gharāṃ corr. to taraṃ. ⁹ Bds add pana. ¹⁰ Bds yasassa ag-. ¹¹ Bd -jjāya eva. ¹² Bd adda silavati kalyāṇadhammā.
¹³ Bd -to. ¹⁴ Bd -mīti.

gacchāmi tāva, jānāmi¹⁴ 'kiṃ karonto nisinno'¹⁵ ti saṇṭhātum asak-
konto uyyānaṃ agamāsi. B. pi cīvaram sibbento¹ nisīdi. Rājā
mandaparivāro² va padasaddaṃ akaronto saṇikaṃ upasaṃkami. B.
rājānaṃ anoloketvā cīvaram eva sibbi. Rājā „ayaṃ kujjhittvā mayā
saddhiṃ na kathetīti"³ maññamāno „ayaṃ kūṭatāpaso 'kopassa'⁴ 5
uppañjittum na dassāmi, uppanne⁵ pi naṃ khippam eva niggahessā-
mīti' paṭhamam eva gaṇjittvā idāni kodhen' eva thaddho⁶ hutvā
mayā saddhiṃ na sallapatīti⁷ saññāya tatiyaṃ gātham āha:

a. Yan nu pubbe vikatthittho⁷ balamhi va⁸ apassito⁹

sv-ājja¹⁰ tuṇhikkhako¹¹ dāni saṃghāṭiṃ sibbam acchasīti. 36. 10

Tattha balamhi va⁸ apassito⁹ ti balanissito viya butvā tuṇhikkhako¹²
ti kiñci avadanto, sibbamacchasīti sibbanto acchasi.

Taṃ sutvā M. „ayaṃ rājā 'kodhavasena maṃ nālapatīti'
maññati¹³, kathessāmi dāni 'ssa uppannassa kodhassa vasaṃ
agatabhāvan¹⁴ ti cintetvā catutthaṃ gātham āha: 15

4. Uppajji me, na muccittha, na me mucceyya¹⁵ jīvato,
rajaṃ va vipulā vuṭṭhi khippaṃ eva nivārayin¹⁶ ti. 37.

Tass' attho: mahārāja uppajji¹⁷ me, na na¹⁸ uppajji, na pana me muc-
cittha, nāssa paṭṭhayitvā¹⁹ hadaye thātum adāsīṃ, iti so mama jīvato na muc-
citth' eva, rajaṃ va vipulā vuṭṭhi viya khippam eva naṃ nivārayin ti. 20

Taṃ sutvā rājā „kin nu kho esa kopam eva sandhāya
vadati udāhu aññaṃ kiñci sippaṃ²⁰ sandhāya kathesīti²¹, puc-
chissāmi tāva naṃ²² ti cintetvā pucchanto pañcamaṃ gātham
āha:

5. Kin te uppajji no²² mucci, kin te no²³ mucci jīvato, 25
rajaṃ va vipulā vuṭṭhi katamaṃ tvaṃ nivārayīti. 38.

¹ Bā sibbanto. ² Ck manāpari-, C^o manāpa- corr. to manāpa-, Bā manta-, B^o manda-. ³ Bā sallapasīti. ⁴ Bā kodhassa. ⁵ Bā -naṃ. ⁶ Bā baddho. ⁷ Ck Bā -kattittho, C^o -katthittho corr. to -katthito, Bf kattittho. ⁸ Ck^o ca, B^o balamhi. ⁹ Ck^o -no. ¹⁰ Bdf svajja. ¹¹ Ck -ikkako, Bā ikkato, B^o -ikato? Bf -ikabho. ¹² C^o ikkako, C^o -ikkako corr. to -ikkhako, Bdf -ikkato. ¹³ Bā maññeti. ¹⁴ Ck^o apagata-. ¹⁵ Bā muccittha, ¹⁶ Bdf -yi. ¹⁷ Ck^o -jja. ¹⁸ Bā omits one na. ¹⁹ so Ck^o; Bā paṭiṭṭhayitvā. ²⁰ Ck omits sippaṃ. ²¹ Ck^o kathesīti. ²² Ck^o na. ²³ Ck^o na, Bā nā

Tattha kin te uppajji no¹ mucciti kin tava upajji e eva na ca mucci.

- Taṃ sutvā B. „mahārāja, evaṃ kodho² anekādinavo³ mahāvināsadāyako, eko mama uppajji uppannaṃ ca taṃ⁴ mettā-
 5 bhāvanāya nivāresin“ ti kodhe ādinavaṃ kathento
 6. Yamhi jāte na passati ajāte sādhu passati
 so me uppajji no¹ mucci kodho dummedhagocaro. 39.
 7. Yena jātena nandanti amittā dukkhamesino
 so me uppajji no mucci kodho dummedhagocaro. 40.
 10 8. Yasmiṃ ca jāyamānasmim sadatthaṃ nāvabujjhati
 so me uppajji no mucci kodho dummedhagocaro. 41.
 9. Yenābhibhūto kusalaṃ jahāti
 parakkare vipulaṃ cāpi atthaṃ
 sa bhīmaseno balavā pamaddī
 15 kodho mahārāja na me amuccatha. 42.
 10. Kaṭṭhasmim manthamānasmim⁵ pāvako nāma jāyati,
 tam eva kaṭṭhaṃ ḍahati⁶ yasmā so jāyate gini. 43.
 11. Evaṃ mandassa posassa bālassa-m-avijānato⁷
 sārambhā jāyate kodho, so pi ten' eva ḍayhati⁶. 44.
 20 12. Aggīva tiṇakaṭṭhasmim kodho yassa⁸ pavaḍḍhati (Grimblot, 7
 nihīyati tassa yaso kālapakkhe va candimā. 45. [S.P. p. 299.]
 13. Anedho⁹ dhūmaketu va kodho yass' upasammatti
 āpūrati tassa yaso sukkapakkhe va candimā ti 46.
 ime gāthā āha.

- 25 Tattha na passatīti attatthaṃ pi na passati pag eva paratthaṃ, sādhu
 passatīti attatthaparatthaṃ¹⁰ ubhayatthaṃ¹¹ sādhu passati, dummedhagocaro
 ti nippanānānaṃ āharabhūto¹², dukkhamesino ti dukkhaṃ icchantā, sadatthaṃ
 ti attano atthabhūtaṃ atthato c' eva dhammato ca vaḍḍhim¹³, parakkare ti
 vipulam pi atthaṃ uppannaṃ parato kāreti, apanetha na me iminā attho ti
 30 vadati, sa bhīmaseno ti so bhīmāya bhayaajananiyā mahatiyā kilesa-

¹ Cks na. ² Cks omit kodho. ³ Bā bahuādinavo. ⁴ Bā nani. ⁵ Bā mattha-, Bf madda-
 mā-. ⁶ Bāf da-. ⁷ Bāf omit m. ⁸ Ck yassu, C^s yassū. ⁹ Bā anindho, Bf aniddho.
¹⁰ Cks -ttha. ¹¹ Cks -ttthe. ¹² Bā ādhāra-, Bā adda karoti. ¹³ Ck -ī, C^s -i, Bā buddhi.

senāya samannāgato¹, pammadditi attano balavabbhāvena² ulāre pi-satte gahetvā attano vase karaṇena maddanasamattho, na me amuccathā 'ti mama santikā mokkham na labhi. hadaye vā pana me khīraṃ³ viya muhuttaṃ dadhibbhāvena na patitthiyyatthā⁴ 'ti attho, kaṭṭhasmiṃ manthamānasmin⁵ 'ti araṇisaḥite mathiyamāne⁶, matthamānasmin ti pi pāṭho, yasmā ti yato kaṭṭhā jāyati tam⁷ 5 eva dahati, giṇīti aggi, bālassamavijānato ti bālassa avijānantassa, sārembhā jāyate ti ahaṃ tvaṃ ti ākaḍḍhanavikaḍḍhanaṃ karontassa kāraṇuttariya-lakkhaṇasārambhā⁸ araṇimattathanāya⁹ viya pāvako kodho jāyati, so pi ten eva 'ti so pi bālo ten' eva kodhena kaṭṭhaṃ viya agginā dayhati¹⁰, anedho¹¹ dhūmaketu vā 'ti anindhano aggi viya, tassā 'ti tassa adhiwāsanaḥantiyā samannāgatassa¹² 10 puggalassa sukkapakke¹³ cando viya laddho yaso aparāparam āpūriti.

Rājā M-ssa dhammakathaṃ sutvā tuṭṭho ekaṃ amaccaṃ ānāpetvā¹⁴ paribbājikaṃ ānāpetvā¹⁵ „bhante nikkodhatāpasa¹⁶, ubho pi tumhe pabbajjāsukkena vītināmentā idh' eva uyyāne vasatha, ahaṃ vo dhammikaṃ¹⁷ rakkhāvaranaguttiṃ¹⁸ karissāmi- 15 ti“ vatvā khamāpetvā vanditvā pakkāmi. Te ubho pi tatth' eva vasimsu. Aparabhāge paribbājikā kalam akāsi. B. tassā kālakatāya Himavantaṃ pavisitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā¹⁹ brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloḥka-parāyano ahoṣi.

30

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne kodhano bhikkhu anāgāmiphale patiṭṭhahi): „Tadā paribbājikā Rāhulamātā ahoṣi, rājā Anando, paribbājako ahaṃ eva“ 'ti. Cullabodhi-jātakaṃ.

6. Kaṇhadīpāyanajātaka.

Sattāhamevāhan ti. Idam S. J. v. ekaṃ¹⁷ ukkaṇṭhita- 25 bhikkhuṃ ā. k. Vatthum Kusajātake āvibhavissati. S. tam bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvaṃ¹⁸ ukkaṇṭhito¹⁹“ ti pucchitvā „saccaṃ“

¹ Bā has added balavā. ² Bā balabbhā-. ³ Bā patiṭṭhahitthā ⁴ Bā maṭṭha-
haṇasmim? ⁵ Bā matthi-. ⁶ Bā ka-, Ckā -bho. ⁷ Ck araṇim-, Cā araṇim-. ⁸ Bā
da-. ⁹ Bā anindho. ¹⁰ Ck add va ¹¹ Ck ānā-. ¹² Bā āharāpetvā. ¹³
Bā adds te ¹⁴ Bā -ka. ¹⁵ Bā -caraṇa-. ¹⁶ Bā adds cattāro. ¹⁷ Bā omits
ekaṃ. ¹⁸ Bā adds bhikkhu. ¹⁹ Bā adds si.

ti vutte „bhikkhu porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhhe bāhirakapabbajjāṃ pabbajitvā. atirekapaññāsavassāni anabhiratā brahmacuriyaṃ carantā hirottappabhedabhayaena attano ukkaṇṭhitabhāvaṃ kassaci na kathesum, tvaṃ kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā mādisassa
 5 garano Buddhassa sammukhe thatvā catuparisamajjhe ukkaṇṭhita-
 bhāvaṃ āvikarosi, kimatthaṃ attano hirottappaṃ na rakkhasīti“
 vatvā a. ā.:

A. Vamsaratthe¹ Kosambiyaṃ Kosambiko nāma rājā
 rajjāṃ kāresi. Tadā aññatarasmiṃ nīgame dve brāhmaṇā
 10 asītikoṭṭidhanavibhavā aññamaññaṃ piyasaññayakā kāmesu
 dosaṃ disvā mahādānaṃ pavattetvā ubho pi kāme pahāya
 mahājanassa rodantassa paridevantassa² nikkhamitvā Himav-
 vantapadese assamapadaṃ katvā pabbajitvā uñchācariyāya³
 vanamūlaphalāphalena yāpentā⁴ paññāsavassaṃ⁵ vasiṃsu, jhānaṃ
 15 uppādetum nāsakkhiṃsu⁶. Te paññāsavassaccayena loṇambilase-
 vanatthāya janapadaṃ carantā Kāsiraṭṭhaṃ⁷ pāpuṇiṃsu⁸.
 Tatr' ekasmiṃ⁹ nīgamagāme¹⁰ Dīpāyanatāpasassa gihisahāyo¹¹
 Maṇḍavyo¹² nāma atthi. Te ubho pi tassa santikaṃ aga-
 maṃsu. So te disvā va attamano¹³ pañnasālaṃ kāretvā ubho
 20 pi catūhi paccayehi upaṭṭhahi. Te tatha tīṇi cattāri vassāni
 vasitvā taṃ āpucchitvā cārikaṃ carantā Bārāṇasīṃ patvā Ati-
 muttakasusāne¹⁴ vasiṃsu. Tattha Dīpāyano yathābhirantaṃ
 viharitvā puna tass' eva sahāyakassa santikaṃ gato. Maṇḍavya-
 tāpaso¹⁵ tatth' eva vasi. Ath' ekadivasam eko coro antonagare
 25 corikaṃ katvā dhanarāsīṃ¹⁶ ādāya nikkhamanto „coro“ ti natvā
 paṭibuddhehi gharasāmikehi c'eva ārakkhamanussehi ca anu-
 baddho¹⁷ niddhamanena nikkhamitvā vegena susānaṃ pavisitvā
 tāpasassa pañnasāladvāre bhaṇḍikaṃ chaḍḍetvā¹⁸ palāyi. Dhana-
 sāmikā¹⁹ bhaṇḍikaṃ disvā „are dutṭhajaṭila tvaṃ rattiṃ corikaṃ

¹ Bā vāmīkaratthe, B^o vāmīka-. ² Bā -tasseva. ³ C^o Bā ucchā-. ⁴ C^o -to. ⁵ Bā -ssāni. ⁶ Bā na-. ⁷ Bā kāsikara-. ⁸ Bā sampā-. ⁹ B^o tatra tasmim. ¹⁰ Bā nīgame. ¹¹ C^o gihī-, Bā hīhī-. ¹² C^o maṇḍabba, C^o Bā -byo. ¹³ C^o attano. ¹⁴ C^o -kam-, Bā adhimuttika-. ¹⁵ Bā -bya-. ¹⁶ C^o dhanasāpani, Bā dhanasā-
 rati. ¹⁷ Bā -bandhanto. ¹⁸ C^o chaḍḍhe-. ¹⁹ Bā manussā.

katva divā tāpasarūpena carasīti¹ tajjetvā pothetvā taṃ ādāya
 netvā rañño dassayim̐su. Rājā anupaparikkhitvā va „gacchatha,
 naṃ sūle uttāsethā“² ti āha. Taṃ susānaṃ netvā khadira-
 sūlaṃ³ āropayim̐su. Tāpasassa sarīre sūlaṃ na pavisati. Tato
 nimbasūlaṃ āharim̐su, taṃ pi na pavisati. Ayasūlaṃ⁴ āharim̐su, 5
 taṃ pi na pavisati. Tāpaso „kin nu kho me pubbakamman“
 ti olokesi. Ath' assa jātissarañānaṃ uppajji, tena pubbakam-
 maṃ olokento addasa⁵. Kiṃ pan' assa pubbakamman ti:
 Koviḷārasūle makkhikāvedhanaṃ⁶. So kira purimabhava vaḍ-
 ḍhakuputto⁷ hutvā pitu rukkhatacchanaṭṭhānaṃ gantvā ekaṃ 10
 makkhikaṃ gahetvā koviḷārasakalikāya⁸ sūle viya⁹ vijjhi. Tam
 enaṃ pāpaṃ¹⁰ imaṃ ṭhānaṃ patvā gaṇhi. So¹¹ „na sakkā ito
 pāpā¹² muccitun“ ti ñatvā rājapurise āha: „sace maṃ sūle
 uttāsetukāṃ¹³ attha¹⁴ koviḷārasūlaṃ āharathā“ ti. Te tathā
 katvā taṃ sūle uttāsetvā ārakkhaṃ datvā pakkamim̐su. Ārak- 15
 khikā paṭicchannā hutvā tassa santikaṃ āgacchante olokenti.
 Tadā Dīpāyano „ciradiṭṭho¹⁵ me sahāyo“ ti Maṇḍavyassa¹⁶ san-
 tikaṃ āgacchanto „sūle uttāsito“ ti taṃ divasaṃ ñeva antarā-
 magge sutvā taṃ ṭhānaṃ gantvā ekamantaṃ ṭhito „kiṃ samma
 kārako sīti“¹⁷ pucchitvā „akārako 'mhīti“¹⁸ vutte „attano mano- 20
 padosaṃ rakkhituṃ sakkhi na sakkhīti“¹⁹ pucchi. „Samma yehi
 ahaṃ gahito n'eva tesaṃ na rañño upari mayhaṃ manopadoso
 atthīti“. „Evaṃ sante tādisassa sīlavato chāyā mayhaṃ sukhā“
 ti vatvā Dīpāyano sūlaṃ nissāya nisīdi²⁰. Ath' assa sarīre
 Maṇḍavyassa sarīrato lohita-bindūni patim̐su, tāni suvaṇṇavaṇṇa- 25
 sarīre²¹ patitapatitāni sukkhitvā kālakāni sampajjim̐su, tato paṭ-
 ṭhāya ca so Kaṇhadīpāyano nāma ahosi. So sabbarattim̐ tatth' eva
 nisīdi. Punadivase ārakkhapurisā gantvā taṃ pavattim̐ rañño
 ārocesuṃ. Rājā „anisāmetvā va²² me katan“ ti vegena tattha

¹ Bds -le. ² Bd tato aya-. ³ Ck -si. ⁴ Cks -vedanaṃ. ⁵ Ck -ki-. ⁶ B^s
 -salākaya? ⁷ Bd omits viya ⁸ Bds pāpakammaṃ. ⁹ Bd adds taṃ. ¹⁰ Bd adds
 mayā. ¹¹ Bd -kāmattha. ¹² Bd ciraṃ-. ¹³ Bd -byassa. ¹⁴ Bd -dati. ¹⁵ Bd
 -vaṇṇe-. ¹⁶ Bd omits va.

gantvā „pabbajita kasmā sūlaṃ nissāya nisinno sīti“ Dīpāyanam
 pucchi. „Mahārāja imaṃ tāpasam rakkhanto nisinno 'smi',
 kiṃ pana tvaṃ imassa kārakabhāvaṃ vā akārakabhāvaṃ vā
 ñatvā evaṃ karosīti?“. So kammassa asodhitabhāvaṃ ācikkhi.
 5 Ath' assa so „mahārāja raññā nāma nisammakārīnaṃ bhavittabbaṃ,
 'alaso gihi³ bhogakāmo⁴ na sādhu“ 'ti ādīni vatvā dham-
 maṃ desesi. Rājā Maṇḍavyassa niddosabhāvaṃ ñatvā „sūlaṃ
 harathā“ 'ti ānāpesi. Sūlaṃ harantā haritum na sakkhimsu.
 Maṇḍavyo āha: „mahārāja, ahaṃ pubbe katakammadosena eva-
 10 rūpaṃ ayasam⁵ patto, mama sarīrato sūlaṃ haritum na sakkā,
 sace pi mayhaṃ jīvitam dātukāmo kakacaṃ⁶ āharāpetvā imaṃ
 sūlaṃ cammasamaṃ⁷ chindāpebhi“. Rājā tathā kāresi. Anto-
 sarīre sūlo anto yeva ahosi. Tadā kira so sukhumaṃ sakalika-
 hīraṃ⁸ gahetvā makkhikāya vaccamaggaṃ⁹ pavesesi, taṃ tassā
 15 antosarīre yeva ahosi, sā tena kāraṇena amaritvā attano āyuk-
 khayen' eva mari, tasmā ayam pi na mato ti. Rājā tāpase vanditvā
 khamāpetvā ubho pi uyyāne vasāpento paṭijaggi. Tato paṭṭhāya
 Maṇḍavyo¹⁰ Aṇimaṇḍavyo nāma jāto. So rājānaṃ upanissāya
 tatth' eva vasi. Dīpāyano pana tassa vaṇaṃ¹¹ phāsukaṃ katvā
 20 attano gihisahāya-Maṇḍavyassa santikam eva gato. Taṃ paṇṇa-
 sālāṃ pavisaṇaṃ disvā sahāyassa ārocesuṃ¹². So sutvā¹³ tuṭṭha-
 citto saputtadāro bahuṃ gandhamālatelaphāṇitādiṃ ādāya taṃ
 paṇṇasālāṃ gantvā Dīpāyanam vanditvā pāde dhovitvā¹⁴ makkhetvā
 pāṇakaṃ pāyetvā Aṇimaṇḍavyassa pavattiṃ suṇanto nisīdi. Ath'
 25 assa putto Yaññadattakumāro nāma camkamanakoṭiyaṃ bheṇḍu-
 kena¹⁵ kiḷi. Tatra c' ekasmiṃ vammike āsiviso vasati. Kumārassa
 bhūmiyaṃ pahaṭabheṇḍuko¹⁶ gantvā vammikabile āsivisassa mat-
 thake pati. So ajānanto bile hatthaṃ pavesesi. Atha naṃ kuddho
 āsiviso hatthe ḍasi, so visavegamucchito¹⁷ tatth' eva pati. Ath' assa

¹ Bā -smīti. ² Bā kāresīti ³ C^s gihi, Bā gihi. ⁴ C^s repeat kāmō, Bā alaso
 gihi gāmahoginī, cfr. III p. 154. ⁵ Bā bhayanisam ⁶ C^k cakataṃ corr. to kakacaṃ,
 C^k kkamaṃ? corr. to kakacaṃ. ⁷ C^k cammaṃ sa-. ⁸ Bā -kaṃ hīraṃ. ⁹ Bā
 vecca- ¹⁰ C^s omit maṇḍavyo. ¹¹ C^k vaṇaṃ, C^s vaṇaṃ corr. to vaṇaṃ. ¹² Bā
 disvā eko puriso sahāyakassa ārocesi. ¹³ Bā adda va. ¹⁴ Bā adda telena. ¹⁵ Bā
 geṇ-. ¹⁶ Bā -geṇ-. ¹⁷ Bā -gena mu-.

mātāpitaro sappena datṭhabbhāvaṃ¹ ñatvā kumāraṃ² ukkhipitvā tāpasassa santikaṃ ānetvā pādamūle nipajjāpetvā „bhante, pabbajitā nāma osadhaṃ vā parittaṃ vā jānanti, puttakaṃ no nīrogaṃ³ karoṭhā“⁴ 'ti āhaṃsu⁵. „Ahaṃ osadhaṃ na jānāmi, nāhaṃ vejjakammaṃ karissāmi⁶“⁷. „Pabbajito ti⁸ tena hi bhante, imasmiṃ kumārake mettaṃ katvā saccakiriyaṃ karoṭhā“⁹ 'ti¹⁰. Tāpaso „sādhu saccakiriyaṃ karissāmi¹¹“¹² vatvā Yaññadattassa sise hatthaṃ ṭhapetvā paṭhamam gātham āha:

1. Sattāhaṃ evāhaṃ pasannacitto (= Morris, Cariyāp. p. 100)
 puññatthiko acariṃ⁷ brahmacariyaṃ, 10
 athāparaṃ yaṃ caritaṃ mamā-y-idaṃ⁸
 vassāni paññāsa samādhikāni
 akāmaṃ vā hi ahaṃ carāmi,
 etena saccena suvatthi hotu,
 hataṃ viṣaṃ, jīvatu Yaññadatto ti. 47. 15

Tattha athāparaṃ yaṃ caritaṃ tītha tasmā⁹ sattāhā¹⁰ uttari yaṃ¹¹ brahmacariyacaraṇaṃ, akāmaṃ vā hīti pabbajjaṃ anicchanto yeva, etena saccena suvatthi hotu¹² 'ti sace atirekapaññāsa vassāni anabhīrativāsaṃ¹³ vasantena mayā kassaci nījānāpita bhāvo saccāni etena saccena Yaññadattakumārassa sotthi¹⁴ hotu jīvitaṃ paṭilabhatu¹⁵ 'ti. 20

Saha saccakiriya Yaññadattassa thanappadesato¹⁶ uddhaṃ viṣaṃ bhassitvā paṭhaviṃ pāvīsi. Kumāro akkhīni ummiletvā mātāpitaro oloketvā „ammā“¹⁷ 'ti vatvā parivattitvā nipajji. Ath¹⁸ assa pitaraṃ Kaṇḍhāpāyano āha: „mayā tāva mama balaṃ kataṃ, tvam pi attano balaṃ karoṭhīti“¹⁹. So „aham pi²⁰ saccāni²¹ karissāmi²²“²³ puttassā ure hatthaṃ ṭhapetvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Yasmā dānaṃ n' abhinandiṃ¹⁶ kadāci
 disvānāhaṃ atithiṃ vāsakāle

¹ B^d dātha-. ² B^d -rakaṃ. ³ all three MSS. ni-. ⁴ B^d ti āha taṃ sutvā tāpaso āha. ⁵ B^d omits pabbajito ti. ⁶ B^d adds vutte. ⁷ C^k acariyaṃ, B^d ācari. ⁸ C^k mama-, B^d mama idaṃ. ⁹ B^d tasmā. ¹⁰ C^k -ha. ¹¹ B^d adds mama. ¹² B^d -rataṃ vā-. ¹³ B^d adds bhāvo. ¹⁴ B^d vinappa-. ¹⁵ B^d pi ahaṃ. ¹⁶ C^k B^d nābhīnandi.

- na cāpi me appiyatam¹ avedum
 bahussutā samaṇabrāhmaṇā ca
 akāmakō vā hi ahaṃ dadāmi,
 etena saccena suvatthi hotu,
 5 hataṃ visam, jīvatu Yaññadatto ti. 48.

Tattha vāsakūle ti vasanatthāya gehaṃ āgatakāle. na cāpi me appiyatam¹
 avedum ti bahussutāpi pana samaṇabrāhmaṇā ayaṃ n'eva dānaṃ abhinandati
 na amheti imaṃ mama appiyabbhavaṃ n'eva jānimsu, ahaṃ² hi te piyacakkhūhi
 yeva olokeṃ mīti dīpeti, etena saccena³ 'ti sace ahaṃ dānaṃ dadamāno pi⁴
 10 vipākaṃ asaddahitvā attano anicchāya dammi anicchanabbhavaṃ ca⁵ mama pare
 na⁶ jānanti etena saccena suvatthi hotū 'ti attho.

Evam tena⁷ saccakiriyāya katāya kaṭṭito uddham visam
 bhassitvā paṭhavim pāvisi. Kumāro utthāya nisīdi, ṭhatum
 pana na sakkoti. Ath' assa pitā mātaram aha: „bhadde mayā
 15 attano balaṃ kataṃ, tvaṃ dāni⁸ saccakiriyam katvā puttassa
 utthāya⁹ gamanabbhavaṃ karohīti“. Sā¹⁰ „atthi mayham ekaṃ¹¹
 saccam, tava pana santike kathetum na sakkomīti¹²“. „Bhad-
 de yathātathā me puttaṃ ārogaṃ¹³ karohīti“. Sā „sādhū“ 'ti
 sampatīcchitvā saccam karonti tatiyaṃ gātham āha:

- 20 s. Āsiviso¹⁴ tāta pahūtatejo
 yo taṃ aḍatthi¹⁵ patarā¹⁶ udicca,
 tasmiṃ ca¹⁷ me appiyatāya ajja
 pitari¹⁸ ca te n' atthi koci viseso,
 etena -pe- Yaññadatto ti. 49.

25 Tattha tātā 'ti puttāni ālapati, pahūtatejo¹⁹ ti balaviseso, patarā ti
 'padarā²⁰, ayaṃ eva vā pāṭho, udicca 'ti uddham ūtatvā²¹ vammikābilito
 utthito²² ti attho, pitari ca²³ te ti te pitari²⁴, aṭṭhakathāyaṃ pana ayaṃ
 eva vā pāṭho, idaṃ vuttaṃ hoti: tāta Yaññadatta asmiṃ ca āsivise tava ca

¹ Ck -tā. ² Bā ahañ. ³ Bā omits pi. ⁴ Ck anicchitabbhū-, Bā anicchanabbhāvāni,
 omitting ca. ⁵ Bā neva in the place of pare na. ⁶ Bā e tena. ⁷ Bā idāni.
⁸ Ck vu-. ⁹ Bā adds pi. ¹⁰ Ck eka Bā ekañca. ¹¹ Bā sakkāti. ¹² Bā ar-.
¹³ Ck as-. ¹⁴ Bā aḍassi virālā aṭacchi, Bā aḍassi. ¹⁵ Bā satarā, Bā bilārā. ¹⁶
 Bā va. ¹⁷ Ck -rī. ¹⁸ Bā bahuta-. ¹⁹ Bā vigulā ti vivarā satarā-ti satasarasā,
 Bā vilārā ti vivarā. ²⁰ so Ck for ṭhatvā? Bā uddharitvā in the place of u. n.
²¹ Bā utthāyā. ²² Ck -rī, Bā omits ca. ²³ Bā pitari va te, Bā pitari ca tava.

pitari appiyabhāvena mayham koci viseso n' atthi, tañ ca pana appiyabhāvaṃ
 ṭhapetvā aḷa mayā koci¹ jānāpītapubbo nāma n' atthi, sace etaṃ saccam etena
 saccena tava sotthi hotu².

Saha saccakiriyāya sabbaṃ viṣaṃ bhassitvā paṭhaviṃ pāvīsi,
 Yaññadatto nibbisena sarīrena utṭhāya kilītuṃ āradḍho. Evaṃ 5
 putte utṭhite Maṇḍavyo Dīpāyanassa ajjhāsayaṃ pucchanto
 catutthaṃ gātham āha:

4. Santā dantā yeva paribbajanti
 aññatra Kaṇhā anakāmarūpā,
 Dīpāyana kissa jigucchamāno 10
 akāmako carasi brahmacariyan ti. 50.

Tass' attho: ye keci³ khattiyādayo kāme pahāya idhaloke pabbajanti te
 aññatra Kaṇhā bhavantaṃ Kaṇhaṃ ṭhapetvā aññe akāmarūpā nāma n' atthi,
 sabbe jhānabhāvanāya kilesānaṃ samitattā santā tīṇi⁴ dvārāni yathā nibbisevanāni
 honti tathā tesaṃ damitattā dantā hutvā abhiratā va⁵ brahmacariyaṃ caranti, 15
 tvaṃ pana bhante Dīpāyana kiṃkāraṇā tapaṃ jigucchamāno akāmako hutvā
 brahmacariyaṃ carasi, kasmā puna agāraṃ eva na ajjhavasīti.

Ath' assa so kāraṇaṃ kathento pañcamaṃ gātham āha:

5. 'Saddhāya nikkhamma punaṃ nivatto,
 so elamūgo va⁶ bālo⁷ vatāyaṃ', 20
 etassa vādassa jigucchamāno
 akāmako carāmi brahmacariyaṃ
 viññūpasatthaṃ ca⁸ sataṃ ca⁹ ṭhānaṃ,
 evaṃ p' ahaṃ¹⁰ puñṇakaro bhavāmīti. 51.

Tass' attho: Kanho kammaṃ ca phalaṃ ca saddahitvā tāva mahantaṃ 25
 vibhavaṃ pahāya agārā nikkhamitvā yaṃ pajahi puna tadattham eva nivatto, so
 ayaṃ lālamukho vata¹¹ gāmadārako viya¹² bālo¹³ vatā¹⁴ 'ti imaṃ¹⁵ vādaṃ jiguc-
 chamāno ahaṃ attano hirottappabhedabhayena anicchamāno pi brahmacariyaṃ
 carāmi¹⁶, kiñca¹⁷ bhiyyo: pabbajjapūññaṃ ca nāma¹⁸ etaṃ viññūhi Buddhādīhi
 pasatthaṃ¹⁹ tesaṃ nēva²⁰ ca²¹ sataṃ nivāsanaṭṭhānaṃ, evaṃ²² imināpi kāra- 30
 ṇena ahaṃ puñṇakaro bhavāmi, assumukho pi rudamāno brahmacariyaṃ carāmi
 yevā²³ 'ti.

¹ Cks kenaci. ² Bđ hotū ti. ³ Bđ adds pi. ⁴ Bđ cakkhādīni. ⁵ Bđ abhiramitvā ca. ⁶
 Cks ca, Bf omits va. ⁷ Ck Bđ bālo, Bf selo, C bāle. ⁸ Bđ viññūppasatthaṃ va. ⁹ Bđ
 va. ¹⁰ Bđ evamaham, Bf evamā puñña-. ¹¹ Bđ te. ¹² Bđ adds ca. ¹³ Bđ ba. ¹⁴ Bđ
 idam. ¹⁵ Ck carasi. ¹⁶ Cks kiñci. ¹⁷ Bđ -satthaṃ. ¹⁸ Bđ yeva. ¹⁹ Bđ va. ²⁰ Cks adds pahaṃ.

Evañ so attano ajjhāsayaṃ kathetvā puna Maṇḍavyaṃ
pucchanto chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Samaṇe tuvaṃ¹ brāhmaṇe addhike² ca
santappayāsi annapānena³ bhikkhuṃ,
5 opānabhūtaṃ va gharaṃ tavā-y-idaṃ⁴
annena pānena upetarūpaṃ,
atha kissa vādassa jigucchamāno
akāmaḥ dānaṃ imaṃ⁵ dadāsi⁶. 52.

Tattha bhikkhuṃ ti bhikkhaṃ carantānaṃ⁶ bhikkhaṃ ca sampādetvā
15 dadāsi⁷(-?), opānabhūtaṃ vā 'ti catumahāpathe⁸ katasādhāraṇā⁹ pokkha-
raṇī viya.

Tato ca¹⁰ Maṇḍavyo attano ajjhāsayaṃ kathento sattamaṃ
gātham āha:

7. Pitaro ca¹¹ me āsu¹² pitāmahā ca¹³
15 saddhā, ahū¹⁴ dānapatī vadaññū,
taṃ kullavattaṃ¹⁵ anuvattamāno
'māhaṃ kule antimagandhino ahuṃ'
etassa vādassa jigucchamāno
akāmaḥ dānaṃ imaṃ dadāmi¹⁶. 53.

20 Tattha āsu¹⁵ 'ti padassa saddhā ti iminā sambandho, saddhā ahesun ti
attho, ahū ti saddhā hutvā¹⁶ uttari dānajeṭṭhakā c' eva detha kārōthā ti vutta-
vacanassa¹⁷ atthajānanakā, ca ahesuṃ, taṃ kullavattaṃ¹⁸ ti taṃ kulavattaṃ¹⁹,
atṭhakathayā²⁰ pana ayam eva vā pāṭho, māhaṃ kule antimagandhino
ahun ti ahaṃ attano kule sabbapacchimako c' eva kulapālāpo²¹ ca mā assan²²
25 ti sallakkhetvā etaṃ kulantimo kulapālāpo²³ ti vādaṃ jigucchamāno ahaṃ
anicchamāno pi idaṃ dānaṃ dadāmi²⁴ dīpeti.

Evañ ca pana vatvā Maṇḍavyo attano bhariyaṃ pucchanto²⁴
atṭhamam gātham āha:

¹ C^k tuvaṃ. ² B^d andhi-. ³ so B^f; B^d annapānehi, C^k annapānena. ⁴ C^k tava-, B^d tava sariraṃ, B^f tavassidaṃ. ⁵ B^d idaṃ. ⁶ B^d bhikkhaṃ ca varadantānaṃ.
⁷ B^d dadāmi. ⁸ B^d cā-. ⁹ C^k katha-, C^o katha- corr. to kata-, B^d khata-.
¹⁰ B^d omits ca. ¹¹ B^d va. ¹² B^d āsuṃ. ¹³ all four MSS. -u. ¹⁴ B^d kulavataṃ.
¹⁵ C^k ahū. ¹⁶ B^d adds tato. ¹⁷ B^d vuttanayena va-. ¹⁸ B^d kulavatān. ¹⁹ C^k kulla-.
²⁰ B^d -yam. ²¹ B^d -palāso. ²² B^d assun. ²³ C^k kulantimā - -, B^d etaṃ kulaṃ antimo kulapālāso. ²⁴ B^d phucchamāno.

a. Daharim kumārīm asamatthapaññaṃ
 yan t' ānayim nātikulā sugatte
 na vāpi¹ me appiyataṃ² avedi
 aññatra kāmā paricārayanti³,
 atha kena vaṇṇena mayā te⁴ bhoti
 samvāsadhammo ahu evarūpo ti. 54.

5

Tattha asamatthapaññaṃ ti kuṭumbaṃ vicāretuṃ appaṭṭibalaapaññaṃ⁵
 attitarupim űeva samānaṃ, yantānayaṃ ti yan taṃ ānayim, yaṃ⁶ ahaṃ daharam
 eva samānaṃ taṃ nātikulato űnesiṃ ti vuttaṃ hoti, aññatra kāmā pari-
 cārayanti⁷ ettakaṃ kālāṃ viṇā kāmēna anicchāya maṃ paricārayantāpi attano¹⁰
 appiyabhāvaṃ pi maṃ na jānāpeṣi, sampiyāyamaṇarūpā va⁸ maṃ paricāri⁹,
 kena vaṇṇena¹⁰ ti kena kāraṇena, bhoti¹¹ taṃ ālapati, evarūpo ti āsīvisa-
 samānapaṭṭikūlabhāvena¹² mayā saddhiṃ tava samvāsadhammo evarūpo piyasaṃ-
 vāso viya kathaṃ jēto ti.

Ath' assa sā kathenti navamaṃ gātham āha:

15

9. Ārā dūre na idha¹¹ kadāci atthi
 paramparā nāma kule imasmiṃ,
 taṃ kullavattaṃ¹² anuvattamānā
 'māhaṃ kule antimagandhinī ahuṃ'
 etassa vādassa jigucchamānā
 akāmikā baddha¹³ carāmi¹⁴ tuyhaṃ ti. 55.

20

Tattha ārā dūre ti aññamaññavevacanaṃ, atidūre ti vā¹⁵ dassenti¹⁶
 evaṃ āha, idhā¹⁷ ti nipātamattaṃ, na kadāci attho, paramparā ti purisapa-
 ramparā, idaṃ vuttaṃ hoti: sāmi¹⁸, imasmiṃ amhākaṃ nātikule dūrato paṭṭhāya
 yāva sattamā kulaparivattā¹⁹ purisaparamparā nāma n' atthi, ekitthiyāpi sāmikaṃ²⁰
 chaḍḍetvā añño puriso gahitapubbo²¹ nāma n' atthi, taṃ kullavattaṃ²²
 ti²³ ahaṃ pi taṃ kulavattaṃ kulapameṇim anuvattamānā attano kule pacchimikā
 palāpabbhūta²⁴ mā assaṃ²⁵ ti sallakkhetvā etaṃ kulantimā kulagandhinī²⁶ vādaṃ
 jigucchamānā akāmikāpi²⁷ tuyhaṃ baddha²⁸ carāmi, veyyāvaccakārikā padacārikā²⁹
 jāt' amhiti³⁰.

30

¹ Cks cāpi ² Cks Bf -tā. ³ Cks -ti, Bđ parivārayantā, Bf -cārayantā. ⁴ Bdf hi.

⁵ Cks apaṭṭi-. ⁶ Bđ ānayissam. ⁷ Bđ -yantāti. ⁸ Bds ya. ⁹ Cks -ra. ¹⁰ Bđ
 -tikū. ¹¹ Bdf yidha. ¹² Bdf kulavattaṃ. ¹³ Cs baṇḍa, Bđ paṭha, Bf patta.

¹⁴ Bđ varami. ¹⁵ Bds add taṃ. ¹⁶ Cks dasseti, Bds dassenti. ¹⁷ Bđ add idha.

¹⁸ Bđ -vattā. ¹⁹ Ck amhāṃ purisaṃ gahitapubba, C amhāṃ purisaṃ gahitapubbā.

²⁰ Ck Bđ kula-. ²¹ Bđ hi hoti. ²² Bđ palāla-, Bđ palāsa-. ²³ Bđ assun. ²⁴

Ck -dhini, Cs -dhini. ²⁵ Bđ -kāsi. ²⁶ Cs baṇḍa, Bđ paṭha. ²⁷ Bđ padapariā-

²⁸ Bđ -tasmiṃti.

Evañ ca pana vatvā „mayā sāmikassa santike abhāsita-pub-
bam¹ gūyhañ bhāsitañ, kujjheyya pi² me ayañ, amhākañ kulū-
pakatāpasasassa sammukhā³ yeva nañ khamāpessāmīti“ cintetvā
khamāpentī dasamañ gātham āha:

- 5 10. Maṇḍavya bhāsissañ abhāsaneyyañ,
 tañ khamyatañ puttahetu mam' ajja,
 puttapemā na idha par' atthi⁴ kiñci,
 so no ayañ jīvati Yaññadatto ti. 56.

Tattha tañ khamyatañ ti tañ khamyatu⁵, puttahetu mama jñā⁶ 'ti⁷
10 mama bhāsitañ ajja imassa puttassa hetu khamiyatu⁷, so no ayañ ti yassa
puttassa kāraṇā mayā etañ bhāsitañ so no putto jīvati, imassa jīvitābhen'eva⁸
me khamā sāmī. ajja paṭṭhāya tava vasavattinīnañ⁹ bhavissāmīti.

Atha nañ Maṇḍavyo „utṭhehi bhadde, khamāmi te, ito
pana paṭṭhāya mā pharusacittā ahosi, ahañ¹⁰ te appiyañ na
15 karissāmīti“ āha. B. pi Maṇḍavya āha: „āvuso tayā dussañ-
gharañ dhanāñ saṅgharivā kammañ ca phalañ ca asaddahitvā
dānañ dentena ayuttañ katañ, ito paṭṭhāya dānāni saddahitvā
dadeyyāsīti“. So „sādhū“ 'ti sampañicchitvā¹¹ B-añ āha:
„bhante tayā¹² amhākañ dakkhiṇeyyabhāve ṭhatvā anabhiratena¹³
20 brahmacariyañ carantena¹⁴ ayuttañ katañ, ito paṭṭhāya dāni¹⁵
yathā tayi katā kārā mahapphalā honti evañ cittañ pasādetvā
suddhacitto jhānābhīrato hutvā brāhmacariyañ carā¹⁶ 'ti. Te
M-añ vanditvā utṭhāya agamaṃsu. Tato paṭṭhāya bhariyā
sāmike sasnehā¹⁷ ahosi, Maṇḍavyo pasannacitto saddhāya dānañ
25 adāsi, B. anabhiratiñ vinodetvā jhānābhiññānañ uppādetvā Brahma-
loka-parāyano ahosi.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇ-
ṭhito¹⁸ sotāpattiphale patitṭhāhi): „Tadā Maṇḍavyo Ānando ahosi,

¹ Bā -sitabbam. ² Cā kujjheyyanapi, Cā kujjhe pi, Bā kujjheyyāsi, Bā jigucchey-
yāsi. ³ Bā -khe. ⁴ Bā panatthi, B' paritti. ⁵ Bā khamyapiyyatu. ⁶ Bā add
tañ. ⁷ Cā khamiyatu, Bā khamiyatu. ⁸ Cā -lābhova. ⁹ Bā vasavattinī. ¹⁰
Bā ahampi. ¹¹ Bā add maṇḍabyo. ¹² Cā yadā. ¹³ Bā add hutvā, Bā has -rato hutvā.
¹⁴ Bā -nto. ¹⁵ Bā id-. ¹⁶ Bā carāhi. ¹⁷ Bā sneho. ¹⁸ Bā add bhikkhu.

bhariyā Visākhā, putto Rāhulo, Āṇimaṇḍavyo Sāriputto, Kaṇhadīpāyano aham evā¹ 'ti. Kaṇhadīpāyanajātakaṃ.

7. Nigrodhajātaka.

Navāhametaṃ jānāmīti. Idam S. Veḷuvane v. Devadattaṃ
 ā. k. Ekadivasam hi¹ tena „āvuso Devadatta, S. tava bahūpakāro, 5
 tvaṃ hi Satthāraṃ nissāya pabbajjāṃ labhi, upasampadaṃ labhi,
 Tepiṭakaṃ Buddhavacanaṃ uggaṇhi, jhānaṃ uppādesi, lābhasakkāro
 pi te Dasabalass' eva santako² ti bhikkhūhi vuttena³ tiṇṣalākaṃ
 ukkhipitvā „ettakaṃ pi samaṇena Gotamena mayhaṃ katagūṇaṃ⁴ na
 passāmīti⁵ vutte dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. S. āgantvā 10
 „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā⁶ ti pucchitvā
 „imāya nāmā⁷ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto
 akataññū mittadūbhī yevā⁸ 'ti vatvā a. ā.:

Atīte Rājagahe Magadhamahārājā nāma rajjāṃ kāresi.
 Tadā Rājagahasetthi attano puttassa janapadasetthino dhītaraṃ 15
 ānesi. Sā vaṃjhā ahoṣi. Ath' assā aparabhāge sakkāro pari-
 hāyi. „Amhākaṃ puttassa gehe vaṃjhitthiyā vasantiyā kathaṃ
 kulavaṃso vadḍhissatīti⁹ yathā sā⁵ suṇāti evaṃ pi kathaṃ
 samuṭṭhāpenti. Sā taṃ sutvā „hotu, gabbhinīlāyaṃ katvā ete
 vañcessāmīti¹⁰ cintetvā attano atthacārikaṃ dhātīm¹¹ „amma 20
 gabbhiniyo nāma kiñca kiñca karontīti¹² gabbhinipari-
 hāraṃ pucchitvā sutvā utukālaṃ¹³ paṭicchādetvā ambilādirucikā¹⁴
 hutvā hatthapādānaṃ uddhumāyanakāle hatthapādapiṭṭhiyo
 koṭṭhāpetvā¹⁵ bahalā¹⁶ kāresi, divase divase pi pilotikāveṭhanena¹⁷
 udaravaddhanaṃ vadḍhesi¹⁸, thanamukhāni kālāni¹⁹ kāresi, 25
 sarīrakiccaṃ karontī pi aññatra tassā²⁰ dhātiyā aññesaṃ sam-
 mukhe²¹ na karoti. Sāmiko pi 'ssā gabbhapharihāraṃ adāsi.
 Evaṃ²² nava māse vasitvā „idāni janapade pitu gharaṃ gantvā
 vijāyissāmīti²³ sassusasure āpucchitvā rathaṃ abhiruyha mahantena

¹ Bds add bhikkhū. ² Bds vutte. ³ Bds kataṃ-. ⁴ Bds omits yevā. ⁵ Cks sādhu.

⁶ Bds dhāti āba. ⁷ Bds utunikaḷe. ⁸ Bds -diniru-. ⁹ Bds koṭṭā-. ¹⁰ Bds pahalaṃ

¹¹ Bds adde ca. ¹² Bds dassesi. ¹³ Bds kālakāni. ¹⁴ Cks tassa, Bds tayā. ¹⁵

Bds aññe pi sammukkhathāne. ¹⁶ Cks eva.

parivārena Rājagahā nikkhamitvā maggam paṭipajji. Tassā
 pana purato purato eko sattho gacchati, satthena vasitvā gataṭ-
 ṭhānam esā pātarāsakāle pāpuṇāti. Ath' ekadivasam tasmim
 satthe ekā duggatitthi rattim ekasmin nigrodharukkhamūle
 5 puttaṃ vijāyitvā pāto¹ satthe gacchante „aḥam vinā satthena
 gantum na sakkhissāmi², sakkā kho pana jīvantiyā puttaṃ
 labhitun“ ti nigrodhamūle³ jalābuñ⁴ c' eva gabbhama-
 laṇ ca attharitvā puttaṃ chaḍḍetvā agamāsi⁵. Dārakassāpi
 devatā rakkham gaṇhimsu, so hi na yo vā so vā, B. yeva⁶
 10 pana tadā tādisam paṭisandhim gaṇhi. Itarā pātarāsakāle
 taṃ ṭhānam patvā „sarīrakiccam karissāmīti“ tāya dhātiyā
 saddhim nigrodhamulāṃ⁷ gatā suvaṇṇavaṇṇam dārakam disvā
 „amma nipphannaṃ no kiccan“ ti pilotikā⁸ apanetvā ucchaṇ-
 gapadesam lohiteṇa ca⁹ gabbhamalena ca¹⁰ makkhetvā attano
 15 gabbhavuṭṭhānabhāvaṃ ārocesi. Tāvad eva naṃ sāniyā parik-
 khipitvā haṭṭhatuṭṭho parijano Rājagaha paṇṇam pesesi. Ath'
 assā sassusasurā „vijātakālato paṭṭhāya pitu kule kim karissati,
 idh' eva āgacchatū“ 'ti pesayimsu. Sā paṇinivattitvā Rājaga-
 ham eva pāvisi. Tatra naṃ sampatiṇṇhitvā dārakassa nāmaṃ
 20 karontā nigrodhamūle jātattā Nigrodhakumāro ti nāmaṃ karimsu.
 Taṃ divasam űeva seṭṭhisuṇisāpi¹¹ vijāyanatthāya kulagharaṃ
 āgacchanti¹² antarāmagge ekissā rukkhāsākhāya heṭṭhā puttaṃ
 vijāyi, tassa Sākhakumāro ti nāmaṃ karimsu. Taṃ divasam
 űeva seṭṭhim nissāya vasantassa tunnakārassa¹³ bhariyāpi pilo-
 25 tikantare puttaṃ vijāyi, tassa Pottiko¹⁴ ti nāmaṃ karimsu.
 Mahāseṭṭhi ubho pi te dārake „Nigrodhakumārassa jātadivase¹⁵
 jātā“ ti ānāpetvā¹⁶ ten' eva saddhim samvaḍḍhesi. Te ekato
 vaḍḍhitvā vayappattā Takkasilaṃ gantvā sippaṃ uggaṇ-
 himsu. Ubho pi seṭṭhiputtā ācariyassa dve saḥassāni adamsu.

¹ B^d adds va. ² B^d mīti, C^s -mīti corr. to -mī. ³ C^s -mūlajāle. ⁴ C^k jalā-
 mukhañ, C^s jalabuñ, B^d jalapuñ. ⁵ C^k B^d āg-. ⁶ B^d adds so-. ⁷ B^d -le. ⁸ B^d
 -kāyo. ⁹ B^d -teneva. ¹⁰ C^s omit ca. ¹¹ B^d auuse-. ¹² B^d gacchanti. ¹³
 B^d tunnakārakassa ¹⁴ C^s potta-, B^d potthi-. ¹⁵ B^d -sāññeva. ¹⁶ B^d āharāpetvā.

Nigrodhakumāro Pottikassa attano santike sippaṃ paṭṭhapesi. Te nipphannasippā ācariyaṃ āpucchitvā nikkhantā „janapada-cārittaṃ jānissāmā“¹ 'ti anupubbena Bārāṇasim patvā ekasmiṃ devakule² nipajjimsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa sattamo divaso. „Sve phussarathaṃ yojessāmā“³ 'ti nagare bheriṃ⁴ 5 carāpesuṃ. Tesu pi sahāyesu rukkhamūle nipajjitvā niddāyantesu Pottiko paccūsakāle utthāya Nigrodhakumārassa pāde parimajjanto nisīdi⁵. Tasmim rukkhe vutthakukkuṭesu⁶ uparikukkuṭo hetthākukkuṭassa sārīre vaccaṃ pātesi. Atha naṃ⁷ so „ken' etaṃ pātitaṃ“ ti āha⁸. „Samma, mā kujjhi, mayā⁹ 10 ajānantena pātitaṃ“ ti¹⁰. „Are tvaṃ mama sarīraṃ attano vaccaṭṭhānaṃ¹¹ maññasi¹², mama pamāṇaṃ na jānāsīti“. Atha naṃ itaro¹³: „are tvaṃ 'ajānantena me katan' ti vutte pi kujjhasi¹⁴ yeva, kiṃ pana te pamāṇaṃ“ ti āha. „Yo¹⁵ maṃ māretvā maṃsaṃ khādati¹⁶ so¹⁷ pāto va sahaṃsaṃ labhati¹⁸, 15 kasmā¹⁹ ahaṃ mānaṃ na karissāmīti“. Atha naṃ itaro āha: „are ettakamattena tvaṃ mānaṃ karosi, maṃ pana māretvā yo thūlamaṃsaṃ khādati so pāto va rājā hoti, yo majjhimamaṃsaṃ khādati so senāpati hoti, yo aṭṭhinissitaṃ²⁰ khādati so bhaṇḍāgāriko hotīti“ āha. Pottiko tesaṃ kathaṃ sutvā „kin 20 no sahaṃsena, rajjam eva varan“ ti saṇikaṃ rukkhaṃ abhirūhitvā uparisayitakukkuṭaṃ²¹ gahetvā māretvā aṅgārakesu²² pacitvā thūlamaṃsaṃ Nigrodhassa adāsi majjhimamaṃsaṃ Sākhassa aṭṭhimaṃsaṃ attanā khādi, khāditvā ca pana „samma Nigrodha tvaṃ ajja rājā bhavissasi, samma Sākhā tvaṃ senā- 25 pati bhavissasi, ahaṃ pana bhaṇḍāgāriko“ ti vatvā „kathaṃ jānāsīti“ puṭṭho taṃ pavattiṃ ārocesi. Te tato²⁶ pi pātarāsa-velāya Bārāṇasim pavisitvā ekassa brāhmaṇassa gehe sappi-sakkharāyuttaṃ pāyasaṃ²⁷ bhuñjitvā nagarā nikkhamitvā

¹ Bds -cārikaṃ carissāmā. ² Bd rukkhamūle. ³ Bd nisīno hoti. ⁴ C^o vutta-, Bd dvīsu nivutta-. ⁵ Bd adds itaro. ⁶ Cks ahaṃ. ⁷ Bd adds āha. ⁸ Cks vaccaṇaṭṭhā-. Bd vaccaṭṭhā-. ⁹ Bd adds kiṃ. ¹⁰ Bd adds āha. ¹¹ Ck kujjhi-. ¹² Bd adds pana. ¹³ Bd khādeti. ¹⁴ Cks omit so. ¹⁵ Bd labhissati. ¹⁶ Bd tasmā. ¹⁷ Bd adds maṃsaṃ, cfr. vol. II $\frac{413}{4}$. ¹⁸ Bd -taṃ ku-. ¹⁹ Bd -re. ²⁰ Bd tayo. ²¹ Bd pātarāsaṃ.

- uyyānaṃ pavisiṃsu¹. Nigrodhakumāro silāpaṭṭe nipajji, itare dve bahi nipajjiṃsu. Tasmim samaye pañca rājakakudhābhaṇḍāni anto ṭhapetvā phussarathaṃ vissajjesum. Tassa vitthārakathā Mahājanakajātake āvibhavissati. Phussaratho
- 5 uyyānaṃ gantvā nivattitvā ārohanasajjo hutvā atthāsi. Purohito „uyyāne puñṇavatā sattena bhavitabban“ ti uyyānaṃ pavisitvā kumāraṃ disvā pādato² sāṭakaṃ apānetvā pādesu lakkhaṇāni upadhāretvā “tiṭṭhatu Bārāṇasīrajjaṃ³, sakala-Jambudīpassa pi⁴ rājā bhavituṃ yutto“ ti sabbatālāvacare⁵ paggaṇhāpesi.
- 10 Nigrodhakumāro pabujjhitvā mukhato sāṭakaṃ apānetvā mahājanaṃ oloketvā parivattitvā⁶ nipanno thokaṃ vītināmetvā silāpaṭṭe pallaṃkena nisīdi. Atha naṃ purohito jānuna⁷ paṭiṭṭhāya „rajjaṃ te deva pāpuṇātīti“ vatvā „sādhū“ 'ti vutte tatth' eva ratanarāsīmhi ṭhapetvā abhisiñci. So rajjaṃ patvā
- 15 Sākhassa senāpatiṭṭhānaṃ datvā mahantena sakkārena nagaraṃ pāvīsi. Pottiyo pi tehi⁸ saddhiṃ űeva agamāsi⁹. Tato paṭṭhāya M. Bārāṇasiyaṃ dhammena rajjaṃ kāresi. So ekadivasaṃ mātāpitunnaṃ saritvā Sākhaṃ āha: „samma, na sakkā mātāpitūhi vinā vattitūṃ, mahantena parivārena gantvā mātā-
- 20 pitaro no ānehīti“. Sākho¹⁰ „na me tattha kammaṃ atthīti“ paṭikkhipi. Tato Pottikaṃ ānāpesi. So „sādhū“ 'ti tattha gantvā Nigrodhassa mātāpitaro „putto vo¹¹ rajje 'paṭiṭṭhito, etha gacchāmā“ 'ti āha. Te „atthi no tāta vibhavamattā¹², alaṃ tattha gamānenā“ 'ti paṭikkhipiṃsu. Sākhassāpi mātā-
- 25 pitaro avoca, te pi na icchiṃsu, attano mātāpitaro avoca, „mayāṃ¹³ tunnakammena¹⁴ jīviṃsāma, alaṃ“ ti paṭikkhipiṃsu. So tesaṃ manāṃ alabhitvā Bārāṇasim eva paccāgantvā¹⁵ „senāpatissa ghare maggakilamathaṃ vinodetvā pacchā Nigrodhaṃ passiṃsāmīti“ cintetvā tassa nivesanadvāraṃ gantvā „sahāyo

¹ Bā pā-. ² Bā pādantato. ³ Bā -siyaṃ rajjaṃ. ⁴ Bā adhipati in the place of pi. ⁵ Ck -tālāvacare, Bā sabbatūriyāni. ⁶ Ck -vattetvā. ⁷ Bā jānuna, C jānuna. ⁸ Ck omit tehi. ⁹ Ck āg-. ¹⁰ Bā adds sāmi. ¹¹ Ck vā, Bā te. ¹² Bā -mattāṃ. ¹³ Bā add tāta. ¹⁴ Bā tunnakārakakammena. ¹⁵ Bā pacchāg.

kira te Pottiyo nāma āgato' ti senāpatissa ārocethā¹ "ti dovārikam āha. So tathā akāsi². Sākho pana „ayam³ mayham rajjam adatvā sahāyassa Nigrodhassa adāsīti“ tasmiṃ veram bandhi, so tam katham sutvā va kuddho āgantvā „ko imassa sahāyo, ummattako dāsiputto, gaṇhatha tan“ ti vatvā hattha- 5 pādajānukapparehi koṭṭhāpetvā⁴ gīvāya⁵ gāhāpetvā niharāpesi. So cintesi: „Sākho mama santikā senāpatitṭhānam labhitvā akataññū mittadūbhī⁶ mam koṭṭetvā⁷ niharāpesi, Nigrodho pana paṇḍito kataññū sappuriso, tass' eva santikam gamissā-mīti“ so rājadvāram gantvā⁸ „Pottiyo kira nāma te sahāyo 10 dvāre thito“ ti rañño ārocāpesi. Rājā pakkosāpetvā tam āgacchantam disvā āsanā vuṭṭhāya paccuggantvā paṭisanthāram katvā massukammādīni kārāpetvā sabbābharaṇapati-maṇḍitena paribhuttanānaggarasabhojanena¹⁰ tena saddhim sukhanisino mātāpitunnam pavattiṃ pucchitvā anāgamana- 15 bhāvam suṇi. Sākho pi „Pottiyo mam rañño santike paribhindeyyā 'ti, mayi pana gate kiñci vattum na sakkhissatīti“ tatth' eva agāmasi. Pottiyo tassa santike yeva rājānam āmantetvā “deva aham maggakilanto 'Sākhassa geham gantvā vissamitvā idhāgamissāmīti” āgamiṃ¹¹, atha mam Sākho 20 'nāham¹² jānāmīti' vatvā koṭṭhāpetvā¹³ gīvāya¹⁴ gāhāpetvā niharāpesīti saddaheyyāsi tvaṃ etan¹⁵“ ti vatvā tisso gāthā abhāsi:

1. Na vāham etaṃ jānāmi ko vāyam kassa vā ti vā
yathā Sākho vadī¹⁶ evaṃ Nigrodha kiṃ ti maññasi. 57. 25
2. Tato galavinītena purisā niddhāpayimsu¹⁷ mam
datvā mukhapahārāni Sākhassa vacanamkarā. 58.
3. Etādisam dummatinā akataññuna¹⁸ dubbhinā
katam anariyam¹⁹ Sākhena sakhinā te janādhipā 'ti. 59.

¹ Bā -cehi. ² Bā adds so cintesi. ³ Ck^s aham, Bā omits ayam. ⁴ Bā nan. ⁵ Bā koṭṭā-

⁶ Bā -yam. ⁷ Ck^s -dubhi, Bā dubbhi. ⁸ Bā koṭṭāpe-. ⁹ Bā adds deva. ¹⁰ Ck^s -rasapari-bho-. ¹¹ C^s -mi, Bā idhāgamīti. ¹² Bā^s add tam. ¹³ Bā^s koṭṭā-. ¹⁴ Bā -yam. ¹⁵ Ck^s evan. ¹⁶ Bā yadi, Bf carī. ¹⁷ B^s niddā-. ¹⁸ Bā -nā. ¹⁹ Bā anariyam.

Tattha kinti maññasīti yathā mañ Sākho avadi¹ kim tvam pi evam
eva maññasī udāhu aññathā² maññasī, mañ Sākho evam vadeyyā 'ti³ saddahasi,
tañ⁴ na saddahasīti, galavinītenā 'ti galaggahena, dubbhīnā ti mittadub-
bhīnā.

5 Tañ sutvā Nigrodho catasso gāthā abhāsi:

4. Na vāham etañ jānāmi na pi me koci saṃsati
yam me tvañ⁵ samma akkhāsi Sākhena katanam⁶ katañ. 60.

5. Sakhīnañ sājivakaro mama Sākhassa c' ūbhayañ,
10 tvañ no 's' issariyañ dātā manussesu mahantatañ,
tay' amhā labbhita iddhi⁷, ettha me n' etthi saṃsayo. 61.

6. Yathāpi bijam aggismim dayhāti na virūhāti
evam katañ asappurise nassati na virūhāti. 62.

7. Katañnumhi ca⁸ posamhi silavante ariyavuttine
sukhette viya bijāni katañ tamhi na nassatīti. 63.

15 Tattha⁹ saṃsati¹⁰ ācikkhati, katanam katan ti ākaḍḍhanavikaḍ-
ḍhanapothanakoṭṭanasamkhātāñ¹² katanam¹³ katan ti attho, sakhīnañ sājiva-
karo ti samma Pottiya tvañ sahāyakānañ sājivakaro¹⁸ jivikāya uppādetā¹⁴,
mama Sākhassa cūbhayan ti mayhañ ca Sākhassa ca ubhinnam pi sakhīnañ
ti attho, tvañ no sissariyañ ti tvañ no āsi issariyañ dātā¹⁵, tava santikā
90 amhehi imañ laddhañ¹⁶, mahantatan ti mahantabhāvañ.

Evam¹⁷ pana¹⁸ ettakam kathente Nigrodhe Sākho tatth'
eva atthāsi. Atha nañ rājā „Sākha imañ Pottikam sañjānā-
sīti“ pucchi. So tunhi ahoṣi. Ath' assa rājānañ¹⁹ ānāpento²⁰
atthamañ gātham āha:

25 8. Imañ ca jammañ nekatikam asappurisacintakam²¹
hanantu Sākhāñ sattīhi²², nāssa icchāmi jivitan ti. 64.

Tattha jamman ti lāmakam, nekatikan ti vañcekam²³.

Tañ sutvā Pottiko „mā esa bālo mañ nissāya nassatū“
'ti cintetvā navamañ gātham āha:

¹ B^a acari. ² B^d yathā. ³ B^d si. ⁴ B^d me. ⁵ C^k tañ. ⁶ B^d katañ na, B^f
kaḍḍhanam, C^a kantañ. ⁷ so C^k; B^f B^d labhivā iddhi. ⁸ B^d va. ⁹ B^d add me. ¹⁰
B^d add mañ. ¹¹ C^k -kodhana sam-. ¹² B^d katañ na. ¹³ B^d su-. ¹⁴ C^a -to, B^d
-detvā. ¹⁵ all three MSS. āsi, C^a -yadātā. ¹⁶ B^d imañ sampatti amhehi laddhañ. ¹⁷ B^d
evañca. ¹⁸ B^d adds vatvā. ¹⁹ C^k rājānañ, B^d rājadaṇḍam. ²⁰ C^a ānā-. ²¹ C^a cittakam,
B^d clutitam. ²² C^k sahintī? C^a santīhi, B^d sattīhi? ²³ B^d vañcanikam.

9. Khamyat' assa mahārāja, pāṇā duppaṭiāṇayā,
khama deva asappurisassa, nāssa icchām' aham vadhan ti. 65.

Tattha khamyatassā 'ti khamyatam' assa, etassa asappurisassa khamathā
'ti attho, duppaṭiāṇayā ti matassa nāma pāṇaṃ paṭiānetum³ na
sakkā.

5

Rājā tassa vacanam sutvā Sākhassa khami, senāpatiṭṭhānam
pi Pottiyassa⁴ dātukāmo āsi⁵, so pana na icchi. Ath' assa
sabbasenīnam⁶ vicāraṇārahama bhaṇḍāgārikatṭhānam nāma
adāsi. Pubbe⁷ kir' etaṃ ṭhānantaram nāhosi, tato paṭṭhāya
jātam⁸. Aparabhāge Pottikabhaṇḍāgāriko⁹ puttadhītāhi vaḍ- 10
ḍhamāno attano puttadhītānam ovādasasena osānagātham
āha:

10. Nigrodham eva seveyya,
na Sākhā upasāmvase, (J. I. p. 152. Māhavastu
Nigrodhasmiṃ⁹ mataṃ seyyo I. p. 366. Dh. p. 329.) 15
yañce Sākhasmi¹⁰ jīvitan ti. 66.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave Devadatto pubbe pi akataññū
yevā¹¹ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sākho Devadatto ahosi, Pottiko Ānando,
Nigrodho aham evā¹² 'ti. Nigrodhajātakaṃ.

8. Takkaḷajātaka.

20

Na takkaḷā¹¹ santi na ālupāniti¹². Idam S. J. v. ekaṃ
pituposakaṃ upāsakaṃ ā. k. So kira ekasmiṃ daḍiddakule¹³
paccājāto¹⁴ mātari kālakatāya pāto va uṭṭhāya¹⁵ dantakatṭhamukho-
dakādini karonto bhatim vā kasim vā katvā laddhavibhavānurūpena
yāgubhattādini sampādetvā pitaram posesi. Atha naṃ pitā āha: 25
„tāta tvaṃ ekako va anto ca bahi ca kattabbaṃ karosi, ekaṃ te kula-
dārikam ānessāma¹⁶, sā te gehe kattabbaṃ karissatīti¹⁷. „Tāta
itthiyo nāma gharam āgatā n' eva mayham na tumhākaṃ cittasukham¹⁷
karissanti, mā evarūpaṃ cintayittha, aham yāvajjivam tumhe posetvā

¹ Bā khamatu ² Bā pati-. ³ Bā -yasseva. ⁴ Bā ahosi. ⁵ Bā -senānam, C^o
-senānam. ⁶ Bā adde pi. ⁷ Bā jānāti. ⁸ Bā -ko-. ⁹ C^o -smi. ¹⁰ Ck Bā
-amim. ¹¹ Ck -lā. ¹² Ck ālu-. Bā āluvā-. ¹³ C^o Bā -li-. ¹⁴ Bā paccā-
¹⁵ Bā upaṭṭhāya. ¹⁶ Bā ānema. ¹⁷ Bā cittaṃ-.

tumbhākaṃ accayena jānissāmiti¹⁴. Ath' assa pitā aniccamānakassa¹ ekam kumārikam ānesi, sā sasurassa ca sāmikassa ca upakārikā ahosi nīcavutti. Sāmiko pi 'ssa „mama pitu upakārikā“ ti tussitvā laddham laddham manāpam manāpam āharitvā deti, sāpi tam sasurass' eva
 5 upanāmeti⁸. Sā aparabhāge cintesi: „mayham sāmiko laddham laddham pitu adatvā mayham eva deti, addhā pitari nisneho jāto, imam mahallakam eken' upāyena mama sāmikassa paṭikkulāṃ katvā gehā nīharāpessāmiti“ sā tato paṭṭhāya udakam atisītam vā accuṇham vā⁴ atiloṇam vā aloṇam vā bhattam uttaṇḍulam vā atikilinnam⁵ vā
 10 ti⁶ evamādinī tassa kodhuppattikāraṇāni katvā tasmiṃ kujjhante „ko imam mahallakam upaṭṭhātum sakkhissatiti“ pharu'āni vatvā kalaham vadḍheti⁷. Tattha tattha khelapiṇḍādinī chaḍḍetvāpi sāmikam ujjhāpesi⁸, „passa“ pitu kammaṃ, 'idaṃ c' idaṃ ca mā karīti' vutto¹⁰ kujjhati, imasmiṃ gehe pitaram vā¹¹ vāsehi mam vā“ ti. Atha naṃ
 15 so „bhadde, tvaṃ daharā, yattha katthaci jīvītum sakkhissasi, mayham pitā mahallako, tvaṃ tassa¹² asahantī imamahā gehā nikkhamā“ 'ti āha. Sā bhītā „ito¹³ paṭṭhāya evaṃ na karissāmiti“ sasurassa pādesu patitvā khamāpetvā pakatiniyāmen' eva paṭijaggitum ārabhi. Atha so upāsako purimadivasesu tāya ubbālho Satthu santikam¹⁴
 20 dhammasavanāya agantvā¹⁵ tassā pakatīyaṃ ṭhitakāle agamāsi¹⁶. Atha naṃ S. „kiṃ upāsaka sattaṭṭhadvāsāni dhammasavanāya nāgato sīti“ pucchi. So tam kāraṇam kathesi. „Idāni tāva¹⁷ tassā katham agahetvā pitaram na nīharāpesi, pubbe pana¹⁸ etissā katham¹⁹ gahetvā pitaram āmakasusānam netvā āvāte nikhaṇi²⁰, maraṇakāle aham²¹
 25 sattavassiko hutvā mātāpitunnam guṇam kathetvā pitughātakammaṃ²² nivāresim, tadā tvaṃ mama katham sutvā tava pitaram yāva jīvaṃ paṭijaggitvā saggaparāyano jāto, sv-āyaṃ mayā dinnaovādo²³ bhavantara-gatam pi tam²⁴ na vijahīti²⁵ iminā kāraṇena tassā katham gahetvā²⁶ idāni tayā pitā na nīhato²⁷“ ti vatvā tena yācito a. ā.:

30 A. B. Br. r. k. aññatarasmim Kāsīgāme ekassa kulassa²⁸ ekaputto ahosi nāmena Vasiṭṭhako²⁹ nāma. So mātāpitaro

¹ Bđ pabbajissāmiti. ² Ck - mānatassa, Bđ - mānasseva. ³ Cks - mesīti. ⁴ Bđ adds āhari sūjaṃ. ⁵ Bđ - kilinam, Cks - kilantam. ⁶ Bđ omits ti. ⁷ C - esi, Bđ - etvā. ⁸ Bđ kujjhā-. ⁹ Bđ has added te. ¹⁰ Bđ - e. ¹¹ Bđ mā added afterwards in the place of vā. ¹² Bđ et-. ¹³ Bđ ito. ¹⁴ Bđ - ke. ¹⁵ Cks āg-. ¹⁶ Ck āg-. ¹⁷ Bđ satthā idāni tuvaṃ. ¹⁸ Bđ adds te. ¹⁹ Bđ adds sutvā. ²⁰ Ck nikhaṇitvā, C - nikkhaṇitvā, Bđ khīpitvā. B - āvātam khaṇitadā. ²¹ Bđ omits aham. ²² Ck kammā, C - takakammā, Bđ - takakammaṃ. ²³ Bđ dinno-. ²⁴ Cks naṃ. ²⁵ Bđ - hati. ²⁶ Bđ ag-. ²⁷ Bđ nihato. ²⁸ Bđ kulaghare. ²⁹ Bđ paviṭṭhako corr. to savi-.

patijagganto aparabhāge mātari kālakatāya pitaraṃ posesīti
 sabbaṃ¹ paccuppannavatthuniyāmen² eva kathetabbaṃ. Ayaṃ
 paṇ³ ettha viseso: Tadā sā itthi „passa pitu kammaṃ, ‘idaṃ
 c’ idaṃ ca mā karīti’ vutto⁴ kujjhatīti“ vatvā „sāmi pitā te
 caṇḍo pharuso niccaṃ kalahaṃkaro⁵, jarājiṇṇo vyādhipīlito
 nacirass⁶ eva marissati, ahaṃ⁷ etena saddhiṃ ekagehe vasitum
 na sakkomi, sayam p’esa⁸ katipāhen⁹ eva¹⁰ marissat’ eva¹¹, tvaṃ
 etaṃ āmakasusānaṃ netvā āvātaṃ khaṇitvā tattha naṃ pak-
 khipitvā kuddālena sīsaṃ chinditvā¹² jivitakkhayaṃ pāpetvā
 uparī paṃsunā chādetvā āgacchā“ ‘ti āha. So¹³ punappuna
 vuccamāno¹⁴ „bhaddo purisamāraṇaṃ¹⁵ nāma bhāriyaṃ, kathaṃ
 naṃ māressāmīti“ āha. „Ahaṃ te upāyaṃ ācikkhissāmīti“.
 „Acikkha tāvā“ ‘ti. „Sāmi, tvaṃ paccūsakāle pitu nipannaṭ-
 ṭhānaṃ gantvā yathā sabbe suṇanti evaṃ mahāsaddaṃ katvā
 ‘tāta asukagāmetumhākakaṃ dhāraṇako¹⁶ atthi, mayigate na deti,
 tumhākaṃ accayena na dassat’ eva, sve yānake nisīditvā pāto
 va gacchissāmā¹⁷ ‘ti vatvā tena vuttavelāyaṃ eva vuṭṭhāya¹⁸
 yānakaṃ yojetvā tattha naṃ nisīdāpetvā āmakasusānaṃ netvā
 āvāte nikhaṇitvā¹⁹ corehi acchinnasaddaṃ katvā²⁰ sīsaṃ²¹
 nahāyitvā āgacchā“ ‘ti. Vasiṭṭhako²² „atth’ esa upāyo“ ‘ti
 tassā vacanaṃ sampañicchitvā yānakaṃ gamanasajjakaṃ²³
 akāsi. Tassa paṇ²⁴ eko²⁵ sattavassiko putto atthi paṇḍito
 vyatto, so mātu vacanaṃ sutvā „mayhaṃ mātā pāpadhammā,
 pitaraṃ me pitighātakammaṃ²⁶ kāreti²⁷, ahaṃ imassa pitighā-
 takammaṃ²⁸ kātum na dassāmīti“ saṇikaṃ²⁹ gantvā ayyakena
 saddhiṃ nipajji. Vasiṭṭhako³⁰ pi itarāvuttavelāya³¹ yānakaṃ yoje-
 tvā „ehi tāta uddhāraṃ sodhessāmā³²“ ‘ti pitaraṃ yānake nisīdā-
 pesi. Kumārako pi paṭhamataraṃ yānakaṃ abhirūhi. Vasiṭṭhako³³

¹ Bā adds vatthu. ² Bā -e. ³ Bā -karoti. ⁴ Bā ahaṃ ca. ⁵ Bā nisaṃsayāṃ so.
⁶ Bā -hena. ⁷ Bā -ti yeva. ⁸ Bā bhiṇḍ-. ⁹ Bā adds tāya. ¹⁰ Bā -nāya. ¹¹
 Cks -ma-. ¹² Bā uddhā-. ¹³ Bā C² -mī. ¹⁴ Bā uṭṭhāya. ¹⁵ Bā -taṃ khaṇitvā.
¹⁶ Bā adds māretvā āvāte pakkhipetvā. ¹⁷ Bā adds bhinnitvā. ¹⁸ Bā pavīṭṭhako
 pi corr. to sav-. ¹⁹ Bā -sajjaṃ. ²⁰ Cks eke. ²¹ Bā pitu-. ²² Bā -si. ²³ Bā
 santikaṃ. ²⁴ Bā pavīṭṭhako corr. to sav-. ²⁵ Bā -rā corr. to -rāya. ²⁶ so all three MSS.

taṃ nivāretuṃ asakkonto ten' eva saddhiṃ āmakasusānaṃ
gantvā pitaraṇ ca puttaṇ¹ ca yānakena saddhiṃ ekamante
ṭhapetvā sayāṃ otaritvā kuddālapitakam ādāya ekasmiṃ
paṭicchannaṭṭhāne² caturassaāvātaṃ khaṇitum ārabhi. Kumāro³
5 otaritvā tassa santikam gantvā ajānanto viya katham⁴ samuṭṭhā-
petvā paṭhamam gātham āha:

1. Na takkaḷā⁵ santi na ālupāni⁶
na biḷāliyo⁷ na kalambāni⁸ tāta,
eko araṇṇamhi susānamajjhe
10 kimatthiko tāta khaṇāsi⁹ kāsun ti. 67.

Tattha na takkaḷā¹⁰ ti piṇḍalukandā na santi¹¹, ālupāniti¹² āluka-
kandā¹³, biḷāliyo¹⁴ ti biḷārivallīkandā, kalambāniti tālakandā¹⁵.

Ath' assa pitā dutiyam gātham āha:

2. Pitāmaho tāta sudubbalo te
15 anekavyādhīhi dukhena¹⁶ phuṭṭho¹⁷,
tam ajj' aham nikhaṇissāmi sobbhe,
na hi 'ssa taṃ jīvitam rocayāmīti. 68.

Tattha anekavyādhīhīti anekehi vyādhīhi uppannena dukhena
phuṭṭho¹⁷, na hissa taṃ ti aham hi assa tava pitāmahassa taṃ dujjīvitam na
20 icchāmi, evarūpā jīvitā maraṇam ev' assa varan ti maññamāno taṃ sobbhe
nikhaṇissāmīti.

Taṃ sutvā kumāro upadḍhagātham¹⁸ āha:

- a. Saṃkappam etaṃ paṭiladdha pāpaṃ¹⁹
accāhitam²⁰ kamma²¹ karosi luddan ti.

25 Tasse' attho: tāta tvam pitaram dukkhā mocessamīti²² maraṇadukkhena
yojento etaṃ pāpakam saṃkappam paṭiladdhā²³ tassa ca saṃkappassa vasena
bitaṃ atikkamma ṭhitattā accāhitam kamma karosi luddan ti.

Evaṃ ca pana vatvā pitu hatthato kuddālam gahetvā
avidūre aññaṃ²⁴ āvātaṃ khaṇitum ārabhi. Atha naṃ pitā

¹ Bḍ kumārakaṇ. ² Bḍ -une ṭhāne. ³ Bḍ -rako. ⁴ Ck taṃ. ⁵ Cks Bf -lā. ⁶ Bḍs -vāni. ⁷ Ck biḷā-. ⁸ Bḍ kaḷ- corr. to kal-, C² kalambīyo. ⁹ Ck Bḍf kha-
ṇasi. ¹⁰ Ck -lā. ¹¹ kandā na santi wanting in Cks. ¹² Bḍs -vānīti. ¹³ Cks
-da, Bḍ āluva-. ¹⁴ Ck biḷā-. ¹⁵ Bḍ kāla-. ¹⁶ Bḍf dukkhena. ¹⁷ Cks phuṭṭho.
¹⁸ Bḍ -ḍḍhamāgā-. ¹⁹ Bḍ pāpakam. ²⁰ Cks asāhi-. ²¹ Bḍf kamman. ²² Bḍ
pamo-. ²³ Bḍ -laddham. ²⁴ Bḍ aññataram.

upasaṃkamtivā „kasmā tāta āvātaṃ khaṇasīti“ pucchi. So¹
tassa kathento tatiyaṃ gāthaṃ pūresi²:

3^b. Mayāpi tāta paṭilacchase tuvaṃ
etādisaṃ kamma jarūpanīto³,
taṃ kullavattaṃ⁴ anuvattamāno
aham pi taṃ nikhaṇissāmi sobbhe ti. 69. 5

Tasse' attho: tāta aham pi etasmiṃ⁵ sobbhe taṃ mahallakakāle nikhaṇis-
sāmi, iti kho tāta mayāpi kate⁶ imasmiṃ sobbhe tuvaṃ jarūpanīto⁷ etādisaṃ
kammaṃ paṭilacchase, yaṃ etaṃ tayā pavattitaṃ kulavattaṃ anuvattamāno
vayappatto bhariyāya saddhīṃ vasanto aham pi taṃ nikhaṇissāmi sobbhe ti. 10

Ath' assa⁸ pitā catutthaṃ gāthaṃ āha:

4. Pharusaḥi vācāhi pakubbamāno
āsaḷḷa maṃ tvaṃ vadase kunāra,
putto mama⁹ orasako samāno
ahitānukampi me tvaṃ si puttā 'ti. 70. 15

Tattha pakubbamāno ti abhībhavanto, āsaḷḷā 'ti ghaṭṭetvā.

Evam vutte paṇḍitakumārako ekaṃ paṭivacanagāthaṃ dve
udānagāthā ti tisso gāthā abhāsi:

5. Na t' āhaṃ¹⁰ tāta ahitānukampi
hitānukampi te aham pi tāta,
pāpaṇ ca taṃ kamma¹¹ pakubbamānaṃ
arahāmi no vārayitum tato hi. 71. 20

6. Yo¹² mātaraṃ¹³ pitaraṃ vā Vasiṭṭha¹⁴
adūsake¹⁵ himsati pāpadhammo¹⁶,
kāyassa bhedaṃ abhisamparāyaṃ
asaṃsayam so nirayam pareti¹⁷. 72. 25

7. Yo¹⁸ mātaraṃ¹⁹ pitaraṃ vā Vasiṭṭha¹⁴
annena pānena upaṭṭhahāti

¹ Cks omī so. ² Bā gāthamāha. ³ Bdf kammaṃ jaro-. ⁴ Bdf kula-. ⁵ Bā
eka-. ⁶ C^s tate, Bā nikkhaṇite. ⁷ Bā jaro-. ⁸ Bā tassa in the place of
athassa. ⁹ Ck mamaṃ. ¹⁰ Bā natahaṃ corr. to na cāhaṃ. ¹¹ Bā kammaṃ.
¹² Cks so. ¹³ Cks add vā. ¹⁴ Cks saviṭṭha, Bdf saviṭṭha. ¹⁵ Cks -ko, Bā -ko
corr. to -ke. ¹⁶ Cks -ā. ¹⁷ Ck paroti, C^s papoti, Bā pureti, Bf upeti. ¹⁸ Cks
so. ¹⁹ all three MSS. add vā.

kāyassa bhedaḥ abhisamparāyaṃ
asaṃsayam so sugatim paretīti¹. 73.

Imaṃ² pana puttassa dhammakatham sutvā pitā aṭṭhamam
gātham āha:

- 5 s. Na me tvaṃ putta ahitānukampi
 hitānukampi me tvaṃ si putta,
 ahañ ca taṃmātarā vuccamāno
 etādisaṃ kamma³ karomi luddan ti. 74.

Tattha ahañca taṃmātarā ti ahañ ca te mātara, ayam eva vā pāṭho.

- 10 Taṃ sutvā kumārako⁴ „tāta, itthiyo nāma uppanne dose
 aniggayhamānā punappuna pāpaṃ karonti, mama mātā yathā
 puna evarūpaṃ na karoti tathā naṃ paṇāmetum⁵ vattatīti“
 navamaṃ gātham āha:

9. Yā te sā bhariyā anariyarūpā
15 mātā mam' esā sakiyā⁶ janettī
 niddhāmase⁷ taṃ sakā agārā,
 aññam pi te sā dukkham āvaheyyā⁸ 'ti. 75.

- Vasiṭṭhako⁹ paṇḍita puttassa katham sutvā somanassajāto
 hutvā „gacchāma tātā“ 'ti saddhim puttana ca pitarā ca yānake
10 nisīditvā pāyāsi. Sāpi kho anācārā „nikkhaṇṭā no gehā kālā-
 kaṇṇīti“ haṭṭhatuṭṭhā allagomayena puñchitvā⁹ pāyāsaṃ pacitvā
 āgamanamaggaṃ oloketi te āgacchānte diṣvā „nikkhaṇṭaṃ
 kālakaṇṇim puna gahetvā āgato“ ti kujjhitvā „are niggatika¹⁰
 nikkhaṇṭaṃ kālakaṇṇim puna ādāya āgato sīti“ paribhāsi¹¹.
25 Vasiṭṭhako¹² kiñci avatvā yānakaṃ mocetvā „anācāre kim
 vadesīti“ taṃ sukotṭhitaṃ koṭṭhetvā¹³ „ito paṭṭhāya imaṃ
 gehaṃ mā pāvisīti¹⁴“ pāde gahetvā nikkadḍhi. Tato
 pitarāṃ ca puttaṃ ca¹⁵ nahāpetvā sayam pi nahāyitvā¹⁶

¹ Bā pureti, Bf upeti. ² Cks idaṃ. ³ Bdf kammaṃ. ⁴ Bā -ro. ⁵ Ck pana-, Bā panā-. ⁶ Bdf jātiyā. ⁷ Bdf niddhāpaye. ⁸ Bā saviṭṭhako. ⁹ Ck pucchitvā, Bā upalim-
petvā, Bc upalimpitvā. ¹⁰ Bā nikatika. ¹¹ Cks -hāsi. ¹² Cks saviṭṭha-, Bā pavitha-
corr. to sav-. ¹³ Bā -koṭṭi- koṭṭe-. ¹⁴ Cks pa-. ¹⁵ Cks add sayam. ¹⁶ Cks omit
sayampi nahāyitvā.

tayo pi pāyāsaṃ paribhuñjimsu. Sāpi pāpadhammā
 katipāhaṃ aññasmim̐ gehe vasi. Tasmiṃ kāle putto pitaraṃ āha:
 „tāta mama mātā ettakena na bujjhati, tumhe mama mātu
 maṃkubhāvakarapaṭṭhaṃ¹ 'asukagāme mama mātuladhītā atthi,
 sā mayhaṃ pitaraṃ ca puttaṃ ca maṇ ca paṭijaggissati, taṃ⁵
 ānessāmīti' vatvā mālāgandhādīni ādāya yānakena nikkhamitvā
 khettaṃ anuvaritvā sāyaṃ āgacchathā⁶ 'ti. So tathā akā-
 si. Paṭivissakakule itthiyo „sāmiko kira te aññaṃ bhariyaṃ
 ānetuṃ asukagāmaṃ nāma gato⁷ ti tassā ācikkhimsu. Sā
 „idāni 'mhi paṭṭhā, n'atthi me puna okāso⁸ ti bhītatasitā hutvā¹⁰
 „puttaṃ eva yācissāmīti⁹ saṇikaṃ puttassa santikaṃ gantvā
 tassa pādesu patitvā „taṃ ṭhapetvā³ añño mama paṭisaraṇaṃ
 n' atthi, ito paṭṭhāya tava pitaraṃ ca pitāmahaṃ ca alaṃka-
 tacetiyaṃ viya paṭijaggissāmi⁴, puna mayhaṃ imasmiṃ ghare
 pavesaṃ⁵ karohīti⁶ āha. So „sādhu amma, sace puna eva-¹⁵
 rūpaṃ na karissatha⁵ karissāmi⁶, appamattā hothā⁷ 'ti vatvā
 pitu āgamanakāle dasamaṃ gātham āha:

10. Yā te sā⁷ bhariyā anariyarūpā

mātā mam' esā sakiyā⁸ janettī

dantā kaṇeru⁹ va vasūpanitā

20

sā pāpadhammā punar āvajātū 'ti. 76.

Tattha kaṇeru⁹ vā 'ti¹⁰ idāni sā ānañjakāraṇaṃ¹¹ kārītā hatthini viya
 dantā vasaṃ upanītā nibbisevanā, punarāvajātū 'ti puna imaṃ gehaṃ
 āgacchatū 'ti.

Evaṃ so pitu¹² kathetvā gantvā mātaraṃ ānesi. Sā sāmi-²⁵
 kaṇ ca sasuraṇ ca khamāpetvā tato paṭṭhāya dantā¹³ dham-
 mena samannāgatā hutvā sāmikaṇ ca sasuraṇ ca puttaṃ ca
 paṭijaggi, ubho pi ca puttassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññaṇi
 karitvā¹⁴ saggaparāyaṇā ahesuṃ.

¹ Ck -kāraṇa-. ² Bā tāta ṭhapetvā taṃ. ³ Bā -mīti. ⁴ Bā -sanaṃ. ⁵ Oko
 na karissa e, Bā na karissasī, ⁶ after karissasī Bā has added ti na karissāmi
 tāta ti tena hi. ⁷ Bā omits sā. ⁸ Bā satiyā? corr. to jātiyā, Bf jātiyā. ⁹
 Bāf kaṇeru. ¹⁰ Bā adds tāta. ¹¹ all three MSS. āp-. ¹² Bā adds dhammaṃ.
¹³ Ck -ta. ¹⁴ Bā kareva.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne pituposako sotāpattiphale patitṭhahi): „Tadā pitā ca putto ca suṇisā ca ete¹ yeva ahesum, paṇḍitakumārako pana² aham evā³“ ’ti. Takkaḷa-jātakam.

5

9. Mahādhammapālajātaka.

Kinte vatan ti. Idam S. pathamagamanena Kapilapuram gantvā Nigrodhārāme v. pitu nivesane raṇṇo asaddahanam ā. k. Tadā hi Suddhodana-mahārājā⁴ vīsatisahassahikkhuparivārassa Bhagavato attano nivesane yāgukhajjakam datvā antarābhatte
 10 sammodaniyam karonto „bhante tumhākam padhānakāle devatā āgantvā ākāse ṭhatvā ‘putto te Siddhatthakumāro apāhāratāya mato’ ti mayham ārocesun“ ti āha, Satthārā ca „saddahi⁵ mahārājā“ ti vutte „na saddahim bhante⁶, ākāse ṭhatvā kathentiyo pi pana⁷ devatā ‘mama puttassa bodhitale buddhattam apatvā⁸ parinibbānam nāma n’
 15 atthīti’ paṭikkhipin“ ti āha. „Mahārāja pubbe⁹ tvam Mahādhammapālakāle pi ‘putto te mato, imāni ‘ssa aṭṭhīnīti’“ dassetvā vadantassa pi disāpāmokkhācariyassa ‘amhākam kule taruṇakāle kālakiriya nāma n’ atthīti’ na saddahi, idāni pana kasmā saddahissatīti“¹⁰ vatvā tena yācito a. ā. :

90 A. B. Br. r. k. Kāsiratṭhe Dhammapālagāmo nāma ahosi, so Dhammapālakulassa vasanatāya etaṁ nāmaṁ labhi, tattha dasannam kusalakammaphadhammānam pālanato Dhammapālo tv-eva¹¹ paññāto brāhmaṇo¹² paṭivasati. Tassa¹³ kule antamaso dāsakammakarāpi dānam denti sīlam rakkhanti uposathakam-
 95 mam¹⁴ karonti. Tadā B. tasmim kule nibbatti, Dhammapāla kumāro tv-ev’ assa¹⁵ nāmaṁ karimsu. Atha nam vayappattam pitā sahasam datvā sippuggahaṇatthāya¹⁶ Takkasīlam pesesi. So tattha gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippam uggaṇhi¹⁷, pañcannaṁ māṇavakasatānam jeṭṭhantevāsiko ahosi.
 80 Tadā ācariyassa jeṭṭhaputto kalam akāsi. Acariyo māṇava-

¹ Cks te. ² Bā -māro pi. ³ Bā saddahasi pana. ⁴ Bā adds ti. ⁵ Bā omits pana. ⁶ Cks āpatvā, Bā app-. ⁷ Bā adds pi ⁸ Bā adds aṭṭhīni. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā teva. ¹¹ Bā adds tattha. ¹² Bā tasmim. ¹³ Bā -satham, omitting kammam. ¹⁴ Bā tevassa. ¹⁵ Cks sippagah-. ¹⁶ Bā gaṇhi.

parivuto¹ nātigaṇena saddhiṃ rodanto² susāne tassa sarīrakiccaṃ
 kāreti³, tattha ācariyo ca nātivaggo c' assa antevāsikā ca
 rodanti paridevanti, Dhammapālo c' eko⁴ na rodati na pari-
 devati, api ca kho pana tesu pañcasatesu māṇavesu susānā
 āgamma⁵ ācariyassa santike nisīditvā „aho evarūpo nāma 5
 ācārasampanno taruṇamāṇavo taruṇakāle yeva mātāpitūhi
 vippayutto maraṇaṃ patto“ ti vadantesu „sammā⁶ tumhe
 ‘taruno’ ti bhaṇatha, atha kasmā⁷ taruṇakāle yeva mato⁸, ayuttaṃ
 taruṇakāle maritun“ ti aha. Atha naṃ te āhaṃsu: „kiṃ pana
 samma tvaṃ imesaṃ sattānaṃ maraṇasabhāvaṃ⁹ na jānāsīti“. 10
 „Jānāmi, taruṇakāle pana na maranti, mahallakakāle yeva
 marantīti“. „Nanu aniccā sabbe saṃkhārā hutvā abbhāvino“
 ti. „Saccaṃ aniccā¹⁰, daharakāle pana sattā na maranti,
 mahallakakāle¹¹ aniccatāṃ¹² pāpuṇantīti“. „Kiṃ pana samma¹³
 Dhammapāla tumhākaṃ gehe na keci¹⁴ marantīti“. „Daharakāle 15
 pana¹⁵ na maranti, mahallakakāle yeva marantīti¹⁶. Kiṃ pan'
 esā tumhākaṃ kule¹⁷ pavenīti“. „Āma kule¹⁷ pavenīti“.
 Māṇavā taṃ tassa kathaṃ ācariyassa ārocesum. Atha naṃ
 so pakkosāpetvā pucchi: „saccaṃ kira tāta Dhammapāla tumhā-
 kaṃ kule daharakāle na miyanti“. „Saccaṃ ācariyā“ 'ti. 20
 So tassa vacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ ativiya acchariyaṃ
 vadati, imassa pitu santikaṃ gantvā pucchitvā sace etaṃ sac-
 caṃ aham pi tam eva dhammaṃ paripūressāmīti¹⁸“. So put-
 tassa kattabbakiccaṃ katvā sattatṭhādivasaccayena Dhamma-
 pālaṃ pakkosāpetvā „tāta aham vippavasissāmi¹⁹, tvaṃ yāva 25
 mamāgamanā ime māṇave sippaṃ vācehi“ vatvā ekass'

¹ B^d -vakapa-. ² B^d adds kando. ³ B^d -resi, C^k -resīti corr. to -reti. ⁴
 B^d veko. ⁵ B^d gamma. ⁶ B^d -a. ⁷ C^k a kasmā, B^d kasmā. ⁸ B^d marati
 nanu. ⁹ B^d -nabbhāvā. ¹⁰ C^k -aṇ. ¹¹ B^d adds pana maranti, C^s pana sattā
 na maranti mahallakakāle. ¹² C^k aniccaṃtaṃ, C^s aniccaṃtaṃ corr. to aniccantaṃ.
¹³ B^d omits samma. ¹⁴ C^k kiñci, B^d teci corr. to keci. ¹⁵ B^d adds sattā. ¹⁶
 B^d -ranti. ¹⁷ B^d kula. ¹⁸ B^d purissāmīti. ¹⁹ C^k -vassissāmi, B^d khippaṃ
 āgamiṃsāmi in the place of vi-.

eḷakassa¹ aṭṭhīni gaheṭvā dhovitvā vāsetvā pasibbake katvā ekaṃ
 cullupatṭhākaṃ ādāya Takkaṣilato nikkhamitvā anupubbena
 taṃ gāmaṃ patvā „kataraṃ Mahādharmapālassa gehaṃ“ ti
 pucchitvā gantvā dvāre aṭṭhāsi. Brāhmaṇassa dāsamanussesu
 5 yo yo paṭhamam addasa so so ācariyassa hatthato chattaṃ
 gaṇhi, upāhanam gaṇhi upatṭhākassāpi² hatthato pasibbakaṃ
 gaṇhi, „puttassa vo³ Dhammapālakumārassa ācariyo dvāre
 ṭhito⁴ ti kumārassa pitu ārocethā“ ‘ti ca vuttā te „sādhū“ ‘ti
 vatvā⁵ ārocayimsu. So vegena dvāramūlaṃ gantvā „ito ethā“
 10 ‘ti taṃ gharaṃ ānetvā⁶ pallaṃke nisīdāpetvā sabbaṃ pāda-
 dhovanādikkiccam akāsi. Ācariyo bhuttaḥhojano sukhakathāya
 nisinnakāle „brāhmaṇa putto te Dhammapālakumāro paññavā
 tiṇṇam vedānam aṭṭhārasannaṃ ca sippānam nipphattiṃ patto,
 api kho⁷ pan’ ekena aphāsukena jīvitakkhayaṃ patto, sabbe
 15 saṃkhārā aniccā, mā socitthā“ ‘ti āha. Brāhmaṇo pāṇim
 paharitvā mahāhasitaṃ hasi, „kin nu brāhmaṇa hasasīti“ ca vutte
 „mayham putto na marati, añño koci mato bhavissatīti“ āha.
 „Brāhmaṇa, putto yeva mato⁸, aṭṭhīni disvā saddahā“ ‘ti
 aṭṭhīni⁹ niharitvā „imāni te puttassa aṭṭhīnīti“ āha. „Etāni
 20 eḷakassa vā sunakhassa vā bhavissanti, mayham pana putto
 na marati, amhākaṃ¹⁰ kule yāva sattamā kulaparivaṭṭā taruna-
 kāle matapubbā nāma n’atthi, tvaṃ musā bhaṇasīti“. Tas-
 mīm khaṇe sabbe pi pāṇim paharitvā mahāhasitaṃ hasimsu.
 Acariyo taṃ acchariyaṃ disvā somanassappatto hutvā „brāh-
 25 maṇa, tumbhākaṃ kulapaveṇiyaṃ daharānam amaraṇena na sakkā
 ahetukena bhavitum, kena vo¹⁰ kāraṇena daharā na mīyantīti“
 pucchanto paṭhamam gātham āha:

1. Kiṃ te vataṃ kiṃ pana brahmacariyaṃ,
 kissa sucinnassa ayaṃ vipāko,
 30 akkhāhi me brāhmaṇa etam attham,
 kasmā hi tuyham daharā na mīyare ti. 77.

¹ Bḍ ekassa e-. ² Bḍ -kassa pi- ³ Bḍ te? ⁴ Bḍ gantvā. ⁵ Cks atine-. ⁶ C^s
 pi mo, Bḍ api va kho. ⁷ Bḍ ate corr. to te. ⁸ Cks omit aṭṭhīni. ⁹ Bḍ adda
 hi. ¹⁰ Bḍ omits vo.

Tattha vatan ti vatasaṃādānaṃ, brahmacariyaṃ ti seṭṭhacariyaṃ,
kissa sūciṇṇassa 'ti tumbhakaṃ kule daharānaṃ amaraṇaṃ nāma katara-
sucaritassa vipāko¹.

Taṃ sutvā brāhmaṇo yesaṃ guṇānaṃ ānubhāvena tasmim
kule daharā na mīyanti te vaṇṇayanto 5

2. Dhammaṃ carāma, na musā bhaṇāma,
pāpāni kammāni vivajjayāma²,
anariyaṃ parivajjemu sabbam,
tasmā ti³ amhaṃ daharā na mīyare. 78.

3. Suṇoma dhammaṃ asataṃ sataṃ ca, 10
na cāpi dhammaṃ asataṃ rocayāma,
hitvā asante na jahāma sante,
tasmā -pe-. 79.

4. Pubbe va⁴ dānā sumanā bhavāma, (J. III p. 300.)
dadam pi ce⁵ attamanā bhavāma, 15
datvāpi ce nānutappāma pacchā -pe-. 80.

5. Samaṇe mayaṃ brāhmaṇe addhike ca
vanibbake yācanake dalidde
annena pānen⁶ abhitappayāma⁷ -pe-. 81.

6. Mayaṃ ca bhariyaṃ nātikkamāma, 20
amhe ca bhariyā nātikkamanti,
aññatra tāhi brahmacariyaṃ carāma -pe-. 82.

7. Etāsu ve jāyare suggavāsu⁸
medhāvino honti pahūtapaññā
bahussutā vedaguno⁹ ca honti -pe-. 83. 25

8. Mātā pitā ca bhaginī bhātaro ca
puttā ca dārā ca mayaṃ ca sabbe
dhammaṃ carāma paralokahetu -pe-. 84.

9. Dāsā ca dasso¹⁰ anujīvino ca
paricārikā kammakarā ca sabbe 30

¹ Bds add ti. ² Bdf pariva-. ³ Bdf hi. ⁴ Ck na. ⁵ Bd ca. ⁶ Ck pānenahatap-
payāma, C² pānenahatatapp- corr. to pānenabhitatapp-. ⁷ Bf suttamāsu, Bd
muttamāsu. ⁸ Ck -nā, C² Bdf -ñā. ⁹ Bd dāvesyo? Bf dāyyo.

dhammaṃ caranti paralokahetu

tasmā ti¹ amhaṃ daharā na miyare ti 85.

imā gāthā āha.

- Tattha dhammaṃ carāma² 'ti dasakusalakammappathadhammaṃ carā-
 5 ma³, attano jīvitahetu kunthakipīllakam⁴ pi jīvitaṃ na voropema, parabhaṇḍaṃ
 lobhacittena na olokema⁵ 'ti sabbaṃ vitthāretabbaṃ, musāvādo⁶ c' ettha⁷ musā-
 vādissa akaraṇapāpaṃ nāma n' atthi⁸ ussadasena⁹ puna¹⁰ vutto, te kira
 hassādhippāyena pi musā na bhaṇanti, pāpānīti sabbāni pi nīrayagāmini¹¹
 10 lāmakakammāni¹², anariyaṃ ti ariyagarahitaṃ sabbaṃ asundaraṃ aparisuddhaṃ¹³
 kammaṃ parivajjāyama, tasmā ti amhaṃ ti ettha ti¹⁴āro nipātamatto, tena
 kāraṇena amhākaṃ daharā na miyanti, antarā¹⁵ akālamaraṇaṃ nāma no n' atthi
 attho, tasmā hi¹⁶ amhaṃ ti pi pāṭho, suṇoma¹⁷ 'ti mayaṃ kiriyavādā¹⁸ nāma
 sappurisaṇaṃ kusalaḍḍipanaṃ pi asappurisaṇaṃ akusalaḍḍipanaṃ pi dhammaṃ
 suṇāma¹⁹, so pana no sutamattako va hoti, taṃ na rocyāna²⁰, tēhi pana no sad-
 15 dhiṃ viggaho vā²¹ vivādo vā mā hotu²² 'ti, dhammaṃ suṇoma, sutvāpi hitvā²³ asante²⁴
 sante vattāma, ekam pi khaṇaṃ na jahāma²⁵ sante²⁶, pāpamitte pahāya
 kalyāṇamitte sevino va homā²⁷ 'ti, samaṇe mayaṃ brāhmaṇe ti brāhmaṇa
 mayaṃ samitapāpabāhitapāpe paccekabuddhasamaṇabrāhmaṇe pi²⁸ avasesadham-
 mikasamaṇabrāhmaṇe pi addhikādayo²⁹ sesajane pi annapānena abhittappemā
 20 'ti attho, pāliyaṃ pana ayaṃ gāthā pubbe va dānā ti gāthāya³⁰ pacchato
 āgacchati³¹, nātikamāma³² 'ti attano bhariyaṃ atikkamitvā bāhi aññaṃ
 micchācāraṃ na karoma, aññatra tāhīti tā attano bhariyā³³ tṭhapetvā sesa-
 itthīsu brahmācariyaṃ carāma, amhākaṃ bhariyāpi³⁴ sesapurisseu evam eva
 pavattanti³⁵, jāyare ti jāyanti, suggavāsū³⁶ 'ti susīlāsu uttamiṭṭhīsu, idaṃ
 25 vuttaṃ hoti: ye etāsu sampannasīlāsu³⁷ uttamiṭṭhīsu amhākaṃ puttā jāyanti te
 medhāvino ti evampakārā honti, kuto tesaṃ antarā maraṇaṃ, tasmāpi amhākaṃ
 kule daharā na maraṇīti, dhammaṃ carāma³⁸ 'ti paralokathāya tividhasucari-
 tadhammaṃ³⁹ carāma, dasso⁴⁰ ti dāsiyo.

Avasāne

- 30 10. Dhammo have rakkhati dhammacārīṃ, (Dhp. p. 126, Jāt.
 dhammo sucinno sukham āvahāti, vol. I. p. 31, Thera-
 esānisamso dhamme sucinno: gāthā by Olden-
 berg p. 35.
 na duggatīṃ gacchati dhammacārī. 86.

¹ Bā hi. ² Ck^o dhammakarā. ³ Bā -pilli-. ⁴ Bā omits mu-. ⁵ Bā tattha. ⁶ Bā natthi. ⁷ Bā ussannavasena. ⁸ Bā pana. ⁹ Ck^o -mini, C^o Bā -mini. ¹⁰ Bā omits lāmaak. ¹¹ Ck^o -ddha. ¹² Bā -re. ¹³ Bā omits hi. ¹⁴ C^o kiriyavādā corr. to -ya-, Bā kiriyathā. ¹⁵ Bā suṇo-. ¹⁶ Ck^o -mi. ¹⁷ Ck^o omit vā, ¹⁸ Bā labhivā. ¹⁹ Bā omits asante. ²⁰ Bā paja-. ²¹ Bā asante. ²² Ck^o hi. ²³ Bā addhikayā-caka. ²⁴ Ck^o gāthā, C^o thā. ²⁵ Bā āgacchato āgacchati corr. to āgato. ²⁶ Bā -yāyo. ²⁷ Bā -yayo pi. ²⁸ Ck^o pattanti, Bā vattanti. ²⁹ Bā muttamāsū. ³⁰ Ck^o sammantasi- ³¹ Bā -taridha-. ³² Bā dāsiyo.

11. Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ
chattaṃ mahantaṃ viya vassakāle,
dhammena gutto mama Dhammapālo,
aññassa aṭṭhīni, sukhī kumāro ti 87.

imāhi dvīhi gāthāhi dhammacāriṇam guṇaṃ kathesi.

5

Tattha rakkhatīti dhammo nām¹ esa¹ rakkhito attano² rakkhakaṃ³
paṭirakkhati, sukhamaṃvahaṭīti devamanussasukhaṃ c' eva nibbānasukhaṃ ca
āharati⁴. na duggatin ti nīrayāditthedaṃ duggatiṃ na gacchati, evaṃ brāh-
maṇa mayāṃ dhammaṃ rakkhāma, dhammo pi amhe rakkhatīti dasseti,
dhammena gutto ti mahāchattasadiṣeṇa attano gopitaḍḍhammena gutto, aññassa
aṭṭhīnīti tayā ānītāni paṇ' aṭṭhīni⁵ aññassa eḷakassa vā sunakhasa vā⁶
bhavissanti, chaḍḍeh' etāni⁷, maṇa putto sukhī kumāro ti.

Taṃ sutvā ācariyo āha: „mayhaṃ āgamaṇaṃ suāgamaṇaṃ
saphalaṃ no nipphalaṃ“ ti sañjātasomanasso Dhammapālassa
pitaraṃ khamāpetvā „mayā āgacchantena tumhākaṃ vīmaṃsa-
natthāya imāni eḷakatthīni ābhatāni⁸, putto te ārogo⁹ yeva,
tumhākaṃ rakkhaṇadhammaṃ¹⁰ mayham pi dethā“ 'ti paṇṇe
likhitvā katipāhaṃ tattha vasitvā Takkaṣilaṃ gantvā Dhamma-
pālaṃ sabbasippāni sikkhāpetvā mahantena parivārena pesesi.

S. Suddhodanamahārājassa imaṃ dhammadesanaṃ ā. saccāni 90
pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne rājā anāgāmiphale patiṭṭhahi): „Tadā
mātāpitāro mahārājakulāni ahesuṃ, ācariyo Sāriputto, parisā Buddha-
parisā, Dhammapālakumāro pana aham evā“ 'ti. Mahādharmapāla-
jātakaṃ.

10. Kukkuṭajātaka.

95

Nāsmase katapāpamhīti. Idaṃ S. Veluvane v. va-
dhāya parisakkanam ā. k. Dhammasabbhāyaṃ¹¹ bhikkhū
Devadattassa agunākathaṃ¹² sanuṭṭhāpesuṃ: „āvuse Devadatto dha-
nuggahādipayojanena Dasabalassa vadhattham¹³ eva upāyaṃ karotīti“.

¹ Bā -so. ² Ck add rakkhataṃ, Bā rakkhitaṃ. ³ Bā omits rakkhakaṃ. ⁴ Bā
āvahati. ⁵ Bā pana aṭṭhīni. ⁶ Bā adds aṭṭhīni. ⁷ Ck tiḍḍehotāni, Bā chaḍḍeso-
tāni, Bā chaḍḍetha tāni. ⁸ Bā āgatāni. ⁹ Bā ar-. ¹⁰ Ck -na-, Bā rakkhita-.
¹¹ Bā -yañhi. ¹² Ck agunaikā-, Bā agunā-. ¹³ Bā dhanattham.

S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“
ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe
p'esa mayham vadhāya parisakki¹ yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Kosambiyam Kosambako² nāma rājā rajjam kāresi.
5 Tadā B. ekasmiṃ veļuvane kukkuṭayoniyam³ nibbattitvā⁴ aneka-
satakukkuṭaparivāro araṇṇe vasati. Tassāvidūre eko seno
vasati, so upāyena ekaṃ⁵ kukkuṭam gahetvā khādanto ṭhapetvā
B-am sese⁶ khādi, B. ekako va ahosi. So appamatto velāya
gocaram gahetvā veṇugahanam⁶ pavisitvā vasati. Seno⁶ tam
10 gaṇhitum asakkonto „ekena nam upāyena upalāpetvā gaṇhissā-
mīti“ cintetvā tassāvidūre sakhāya niliyitvā „samma kukku-
ṭarāja, tvam mayham kasmā bhāyasi, aham tayā saddhim
vissāsam kattukāmo, asuko⁹ nāma padeso¹⁰ sampannagocaro,
tattha ubho pi gocaram gahetvā aññamaññaṃ piyasamvāsam
15 vasissāmā“ 'ti āha. Atha nam B. āha: „samma mayham tayā
saddhim vissāso nāma n' atthi, gaccha tvan“ ti. „Samma, tvam
mayā pubbe katapāpatāya na saddahasi, ito paṭṭhāya evarūpaṃ
na karissāmīti“. „Na mayham tādīsena sahāyen' attho, gacch'
eva¹¹ tvan“ ti. Iti nam yāva tatiyam paṭikkhipitvā „ettakehi
20 aṅgehi samannāgatena puggalena saddhim vissāso nāma katum
na vaṭṭatīti“ vanaghaṭam unnādentō devatāsu¹² sādhu-kāram
dadamānāsu dhammakatham paṭṭhapento

1. Nāsmase katapāpamhi, nāsmase alikavādine,
nāsmas' attapaṭṭhapaññaṃhi¹³, atisante pi nāsmase. 88.
2. Bhavanti h' eke purisā gopipāsakajātikā¹⁴,
ghaṃsanti¹⁵ mañṇe mittāni vācāya na ca kammanā¹⁶. 89.
3. Sukkhañjalīpaggahītā vācāya paliguṇṭhitā
manussapheggū— nāsīde¹⁷ yasmiṃ n' atthi kataññutā. 90.

¹ Ck -sakkhi. Bđ -sakkati. ² Bđ -piko. ³ Cks kukkuha- throughout. ⁴ Cks nibbatti. ⁵ Bđ ekekaṃ. ⁶ Bđ sesam. ⁷ Bđ veļu-. ⁸ Bđ so se-. ⁹ Bđ -kasmim. ¹⁰ Bđ -se. ¹¹ Bđ gaccha, omitting eva. ¹² Cks -tā. ¹³ Bđ nāsmāse attatthap-, Bf nāsmāse akkattap-. ¹⁴ Bdf -pāsi-. ¹⁵ Cks ghas-. ¹⁶ Bdf -unā. ¹⁷ Bdf nāsīte, Cks nāsīde-.

4. Na hi aññasacittānaṃ¹ itthīnaṃ² purisānaṃ vā-
nānā va³ katvā saṃsaggaṃ tādīsaṃ pi nāsmase⁴. 91.
5. Anariyakammaṃ okkantaṃ⁵ atthetaṃ⁶ sabbaghātiṇaṃ
nisitaṃ va paṭicchannaṃ tādīsaṃ pi⁷ nāsmase. 92.
6. Mittarūpen⁸ idh⁹ ekacce sākhalena acetasā¹⁰ 5
vividhehi upāyehi — tādīsaṃ pi⁷ nāsmase. 93.
7. Āmisaṃ vā dhaṇaṃ vāpi yattha passati tādīso
dūbhiṃ⁶ karoti dummedho taṇ ca jhatvāna⁹ gacchatīti 94.
imā gāthā āha.

Tattha nāsmase ti nāssase, ayam eva vā pāṭho, na vissase ti vuttaṃ 10
hoti, kata pāpam bhīti paṭhamakata pāpe¹⁰ puggale, alikavā dīne ti musāvādimhī
pi na vissase, tassa hi akattabbaṃ nāma pāpaṃ n' atthi, nāsmasattaṭṭha-
paññāmbhīti¹¹ attano atthāya eva yassa paññā snehavasena na bhajati dhanatthiko
va bhajati¹² tasmiṃ attaṭṭhapaññe pi na vissase, atisante ti anto upasame
avijjamāne yeva bahi upasamadassanena atisante viya paṭicchannakammante 15
bilapaṭicchannaśāśivīsasadiṣe¹³ kuhakapuggale, go pipāsakajātikā¹⁴ ti gunnaṃ
pipāsakajātikā¹⁵, pipāsitasadisa¹⁶ ti vuttaṃ hoti, yathā pipāsita gavo tittaraṃ
otaritvā mukhapūraṃ udakaṃ pivanti na pana udakassa kattabbayuttakaṃ
karonti evam evaṃ ekacce idaṇ c' idaṇ ca karissāmā 'ti madhuravacanena
mittāni ghaṃsanti¹⁷ piyavacanānuucchavikaṃ paṇa na karonti, tādīsasu vissāso 20
mahato anattāya hotīti dīpeti, sukkhañjalīpaggahīti ti paggaḥitatucca-
añjalino¹⁸, vācāya paligunṭhitā ti idaṃ dassāma karissāmā 'ti vacanena
paṭicchādita¹⁹, manussapheggū ti evarūpā asārakā manussapheggū nāma,
nāsīde²⁰ ti nāsīde²¹ evarūpe na upagaccheyya, yasmiṃ natthīti yasmiṃ ca
puggale kataññutā n' atthi tam pi nāsīde²¹ ti attho, aññasacittānaṃ²² ti aññen²³
aññena cittaṇa samannāgatānaṃ, labucittānaṃ ti attho, evarūpānaṃ itthīnaṃ vā 25
purisānaṃ vā na vissase ti dīpeti, nānā va²⁴ katvā saṃsaggaṃ ti yo²⁴ pi
na sakkā anupagaṇtvā etassa antarāyaṃ kātun ti antarāyakaraṇatthaṃ nānakara-
ṇehi²⁵ saṃsaggaṃ katvā²⁶ dāḥaṃ karitvā pacchā antarāyaṃ karoti tādīsambhi²⁷
puggale²⁸ nāsmase na vissaseyyā 'ti dasseti, anariyakammaṃ okkantaṃ ti 30
anariyānaṃ dussilānaṃ kammaṃ otaritvā ṭhitāṃ, atthetaṃ²⁹ ti atthiraṃ³⁰ appa-
tiṭṭhitavacanāṃ, sabbaghātiṇaṃ ti okāsaṃ labhitvā sabbesaṃ upaghātakaraṃ³¹,

¹ Bā aññamaññacittānaṃ, Bf natthi anaññaññacittāna. ² Bā adds vā. ³ Bāf vi. ⁴ Bf casmase, Bā na vissase. ⁵ Ck -ti, C^o -tiṃ. ⁶ Bā atthetaṃ. ⁷ Bā adds hi. ⁸ Ck^o du-, Bāf dubbi. ⁹ Bā chetvāna, Bf hantāna. ¹⁰ C^o paṭhamam-. ¹¹ Bā nāsmā atattatha-. ¹² Ck^o bhajeti, Bā anattthiko pi bhajati. ¹³ Bā sidhila-paṭicchannaṃ-. ¹⁴ Bā -si-. ¹⁵ Bā omits gu- -kā. ¹⁶ Bā -sika-. ¹⁷ Ck^o ghas-. ¹⁸ Ck^o paggaḥitā-, Bā -hitarittatuccha-. ¹⁹ C^o -dinā, Bā -dikā. ²⁰ Bā -nāsīde-. ²¹ so Ck^o; Bā nāhare. ²² Ck^o aññaci-, Bā aññamaññaci-. ²³ Bā aññen-. ²⁴ Bā -kā-. ²⁵ Bā āvika-. ²⁶ Ck^o-simhī, Bā -sampi. ²⁷ Bā -sambhi-. ²⁸ Bā -sāmbhi-. ²⁹ Bā atthetaṃ. ³⁰ Ck^o ati-, Bā adhi-. ³¹ Bā -kaṇi.

nisitaṃ va paṭicchannaṃ ti kosiyaṃ vā pilotikāya vā paṭicchannaṃ nisi-
 takhaggam iva, tādisampīti evarūpaṃ¹ pi amittaṃ mittapatirūpakam na
 vissaseyya. sākhallenā² ti maṭṭhavanena, acetasā ti acittakena, vacanam
 eva hi nesam maṭṭham³ cittaṃ pana thaddham⁴ pharusam, vīvidhehīti vīvidhehi
 5 upāyehi otārūpekhā⁵ upagacchanti, tādisampīti yo tehi amittehi mittapatī-
 rūpakehi sadiṣo hoti tam pi na vissase ti attho, āmisā ti khādaniyabhoja-
 niyam⁶, dhanan ti mañcapaṭipādakam ādim katvā avasesam, yattha passa-
 tti saḥāyassa⁷ gehe yasiniṃ ṭhāne passati, dūbbhiṃ⁸ karotīti dūbbhicittaṃ⁹ uppā-
 deti tam dhanam harati taṃ ca jhatvā¹⁰ ti taṃ ca saḥāyakam hantvāpi¹¹ gacchati.
 10 Iti imā satta gāthā kukkuṭarājā kathesi.

8 Mittarūpena bahavo channā sevanti sattavo,

jahe kāpurise h' ete kukkuṭo viya senakam. 95.

9. Yo ca uppatitaṃ attham na khippam anubujjhati (III. p. 438.)
 amittavasam anveti pacchā ca-m-anutappati. 96.

15 10. Yo ca uppatitaṃ attham khippam eva nibodhati
 muccate sattusambādha kukkuṭo viya senakā. 97.

11. Tam tādisam kūṭam iv' oḍḍitaṃ vane
 adhammikaṃ niccavidhamsakārinaṃ¹²
 ārā vivajjeyya naro vicakkhaṇo

20 senam yathā kukkuṭo vamsakānane ti¹³ 98.

imā catasso dhammarājena bhāsitaṃ abhisambuddhagāthā.

Tattha jahe kāpurise hete ti bhikkhave ete kāpurise paṇḍito jāheyya,
 hakāro pan' ettha nipātamatam, pacchā ca manutappatīti pacchā ca anu-
 tappati, kūṭamivoḍḍitan ti vane migānam bandhanatthāya kūṭapāsam viya
 25 oḍḍitaṃ, niccam viddhamsakārinaṃ ti niccam viddhamsanakaṃ¹⁴, vām-
 sakānane ti yathā¹⁵ vamsavane kukkuṭo senam vivajjesi evam vicakkhaṇo pāpa-
 mitte vivajjeyya.

So pi¹⁶ tā gāthā vatvā senam āmantetvā „sace imasmim
 ṭhāne vasissasi jānissāmi te kattabban“ ti tajjesi. Seno tato
 30 palāyitvā aññattha¹⁷ gato.

¹ Bā -paṃ, omittiṃ pi. ² Bā sākhalyenā. ³ Bā matham, Ck matha. ⁴ Ck panatthad-
 dham? Bā omits thaddham. ⁵ Ck ota-, Bā -kā, Bā -kkhā. ⁶ Bā -yam bho-.

⁷ Bā -ya. ⁸ Ck dūbbī, Ck dubbī, Bā dubbhī. ⁹ Ck omits dūbbhī. ¹⁰ Bā chetvānā

¹¹ Bā -kampī hantvā, Ck -kam gantvā. ¹² Bā niccam. ¹³ Ck omits ti. ¹⁴
 Bā -sakam. ¹⁵ Ck omits yathā. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Bā -tra.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave Devadatto pubbe pi mayham vadhāya parisakkīti“¹ vatvā j. s.: „Tadā senako Devadatto ahoṣi, kukkuṭo aham evā“² ti. Kukkuṭajātakam.

11. Maṭṭakunḍalijātaka.

Alamkato maṭṭakunḍalīti. Idam S. J. v. mataputta-
kuṭumbikam³ ā. k. Sāvatthiyam kir' ekassa buddhupaṭṭhākassa
kuṭumbikassa piyaputto kalam akāsi. So puttāsokasamappito na
nahāyati na bhuñjati na kammante vicāreti na Buddhupaṭṭhānam gacchati,
kevalam „piyaputtaka maṃ ohāya paṭhamataram gato sīti“⁴ ādini vatvā
vilapati. S. paccūsasamaye lokam volokento⁵ tassa sotāpattiphalūpani-
sayaṃ disvā punadivase bhikkhusaṃghaparivuto Sāvatthiyam piṇḍāya
caritvā katabhattakicco bhikkhū uyyojetvā Ānandattherena pacchāsama-
nena tassa gharatṭhānam⁶ agamāsi. Satthu āgatabhāvam kuṭumbikassa
ārocesum. Ath' aṣṣa gehajano⁷ āsanam paññāpetvā Satthāram nisīdāpetvā
kuṭumbikam pariggahetvā Satthu santikam ānesi. Tam vanditvā eka-
mantam nisinnam S. karuṇāsītalena vacanena āmantetvā „kim upāsaka
ekaputtakam“⁸ anusocasīti⁹ pucchitvā „āma bhante“ ti vutte „upāsaka
porāṇakapaṇḍitā putte kālakate sokasamappitā vicarantā paṇḍitānam
katham sutvā alabhaniyapṭhānam¹⁰ ti tattato natvā appam¹¹ pi¹² sokam
na karimsū“ ti vatvā tena yācito a. ā.:
90

A. B. Br. r. k. ekassa mahāvibhavassa brāhmaṇassa putto
pañcadasasolasavassakāle ekena vyādhinā phutṭho¹³ kalam katvā
devaloke nibbatti. Brāhmaṇo tassa kālakiriyato¹⁴ paṭṭhāya
susānam gantvā chārikapuñjam¹⁵ āvijjhanto paridevati, sabba-
kammante pacchinditvā¹⁶ sokasamappito vicarati. Devaputto
anuvicaranto tam disvā, ekam upāyam¹⁷ katvā sokam harissāmīti¹⁸
tassa susānam gantvā paridevanakāle tass' eva puttavaṇṇi hutvā
sabbābharanapatimaṇḍito ekasmiṃ passe¹⁹ thatvā ubho hatthe sīse

¹ Ck -sakkhīti, Bđ -sakkatīti. ² Bđ -puttam-. ³ Bđ olo-. ⁴ Bđs gharadvāram.

⁵ Bđ gehe-. ⁶ Bđ omits eka. ⁷ Bđ Cks alabbhaniya-. ⁸ Bđ appamattakam. ⁹ nisinnam -- appamāpi waiting in Ck. ¹⁰ Cks putṭho. ¹¹ Bđ kalamkatakālate.

¹² Cks -cham. Bđ -puñcam. ¹³ Bđ paricajitvā. ¹⁴ Bđ upamam. ¹⁵ Bđ padese.

ṭhapetvā mahāsaddena paridevi. Brāhmaṇo saddaṃ sutvā taṃ
 oloketvā puttapemaṃ paṭilabhitvā tassa santike ṭhatvā „tāta
 māṇava imasmiṃ susānamajjhe kasmā paridevasīti“ pucchanto
 paṭhamam gātham āha:

- 5 Alaṃkato maṭṭakuṇḍalī¹ (Dhp. p. 93.)
 mālabbhārī² haricandanussado
 bāhā paggayha kandasī,
 vanamajjhe kiṃ dukkhito tuvaṃ³ ti. 99.

Tattha alaṃkato nānābharaṇabhūṣito⁴, maṭṭakuṇḍalī⁵ karaṇapari-
 10 niṭṭhitehi⁶ kuṇḍalehi samannāgato, mālabbhārī⁷ vicitrakusumamālādharo⁸,
 haricandanussado ti suvaṇṇavaṇṇena candanena anulitto, vanamajjhe ti
 susānamajjhe, kiṃ dukkhito tuvaṃ⁹ ti kiṃkāraṇa dukkhito tvaṃ ācikkha, ahaṃ
 te yaṃ¹⁰ icchasi taṃ dassāmi ti āha.

Ath' assa kathento māṇavo dutiyaṃ gātham āha:

- 15 2. Sovanṇamayo pabhassaro
 uppanno rathapañjaro mama,
 tassa cakkayugaṃ na vindami¹¹,
 tena dukkhena jahāmi jīvitan ti. 100.

Brāhmaṇo sampaticchanto

- 20 3. Sovanṇamayam maṇimayam¹¹
 lohamayam atha rūpiyamayam¹²
 [atha] pāvada, ratham kārayāmi¹³ te,
 cakkayugaṃ paṭipādayāmi¹⁴ tan ti 101.

tatiyam gātham āha.

- 25 Tattha pāvada¹⁵ 'ti yādisena te attho yādisaṃ ca¹⁶ rocesi¹⁶ tādisaṃ vada
 ahaṃ te ratham kārayāmi¹⁷, paṭipādayāmi¹⁸ pañjarānūrūpaṃ cakkayugaṃ
 taṃ¹⁸ adhigacchāpemi.

Taṃ sutvā māṇavena kathitāya gāthāya¹⁹

4^a. So māṇavo tassa pāvadīti
 paṭhamapadam S. abhisambuddho hutvā kathesi,

¹ Cks -li, Bdf maṭha-. ² Cks mālabbhārī, Bf mālādhārī. ³ Cks tvaṃ. ⁴ Bd -vibhūṣito.

⁵ Bd maṭha-. ⁶ Bd -paṭini-. ⁷ C^s Bd māla-. ⁸ Bd -mālā-. ⁹ Cks tvaṃ. ¹⁰ Cks saṃ. ¹¹ C^s Bdf -damī. ¹² all four MSS. maṇi-. ¹³ Bdf -yamā-. ¹⁴ Cks kareyyāmi, Bdf karissāmi. ¹⁵ Ck paṭilabbhayāmi, C^s -lābh-. ¹⁶ Bd -saṃ. omitting ca. ¹⁷ Cks rocesi. ¹⁸ Bds karissāmi. ¹⁹ Bd omits taṃ. ²⁰ Bd omits so māṇavo - - padam. ²¹ Ck sutvā. ²² Bf so māṇavo tassa pāvadi;

- 4^b. Candasuriyā¹ ubhay² ettha² bhātaro²,
sovaṇṇamayo ratho mama
tena cakkayugena sobhatīti 102.
sesaṃ māṇavo⁴. Tadanantaram⁵
5. Bālo kho tvaṃ si māṇava
yo⁷ tvaṃ patthayase⁸ apatthiyaṃ,
maññāmi tvaṃ⁹ marissasi
na hi¹⁰ tvaṃ lacchasi candasūriye¹¹ ti 103.
- brāhmaṇena vuttagāthāya apatthiyan ti apatthetabbam.
- Tato
6. Gamanāgamanam pi dissati vaṇṇadhātū ubhay² ettha vīthiyo,
peto pana n'eva dissati, ko nu kho kandataṃ balyatara¹² ti 104.
- māṇavena vuttagāthāya¹³ gamanāgamanam ti uggamanāṇ ca atthagamanāṇ
ca, vaṇṇo yeva vaṇṇadhātu, ubhayettha¹⁴ vīthiyo ti ettha ākāse ayam can-
dassa vīthi ayam suriyassā 'ti evaṃ ubhayāgatabhūmiyo¹⁵ pi paññāyanti, peto
panā 'ti paralokaṃ gatasatto pana na dissat' eva, ko nu kho ti evaṃ sante
amhākaṃ dvinnam kandantānam ko nu kho balyatara¹⁶.
- Evaṃ māṇave kathente brāhmaṇo sallakkhetvā
7. Saccaṃ kho vadesi māṇava,
aham eva kandataṃ balyatara,
candaṃ viya dārako rudaṃ
petam kālakat' ābhipatthaye ti 105. gātham āha.
- Tattha candaṃ viya dārako¹⁷ ti yathā daharo gāmadārako candaṃ¹⁸
de thā'ti candass' atthāya rodeyya evaṃ aham pi petam kālakataṃ abhipatthemīti.
- Iti brāhmaṇo māṇavassa kathāya nissoko hutvā tassa thu-
tiṃ karonto sesagāthā abhāsi:
8. Ādittam vata maṃ santam ghata-sittam va pāvakaṃ
vārinā viya osiñci¹⁹. sabbam nibbāpaye²⁰ daram. 106.

¹ B^d candima-. ² B^d -yattha. ³ B^d adds vehāyasaṃgamo. ⁴ B^d brāhmaṇo. ⁵ B^d tassa an-. ⁶ C^k omits āha. ⁷ C^k so. ⁸ B^d satthassasi. ⁹ C^k paññāmitvā. C^k maññāvitavam, B^d aññāpituvam, B^f maññāpituvam. ¹⁰ B^d omits hi. ¹¹ B^d candimasu-. ¹² C^k -karo. ¹³ B^d -yam. ¹⁴ B^d -yattha. ¹⁵ B^d ubhayagamanā-gamanabhū-. ¹⁶ C^k -karo, B^d f balyatara. ¹⁷ B^d adds rudan. ¹⁸ B^d adds me. ¹⁹ B^d -ce. ²⁰ C^k -yo; cfr. Thiessen, Die Legende von Kisa-gotamī p. 45.

9. Abbahi¹ vata me sallam yam āsi² hadayanissitam
yo me sokaparetassa puttasokam apānudi. 107.
10. So 'ham abbūlhasallo 'smi vītasoko anāvilo, (III. 390, 215.)
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇavā 'ti. 108.
- 5 Atha nam māṇavo „brāhmaṇa yass' atthāya tvaṃ rodasi
ahan te putto, aham devaloke nibbatto, ito paṭṭhaya mā maṃ
anusoci, dānam dehi sīlam rakkha³ uposathakammaṃ karohīti⁴
ovaditvā sakatṭhānam eva gato. Brāhmaṇo pi tass' ovāde
thatvā dānādini puñṇāni katvā kālakato devaloke nibbatti.
- 10 S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne kuṭumbiko
sotāpattiphale patitṭhahi): „Tadā dhammadesakadevaputto aham eva
ahosi⁵ ti. Maṭṭakunḍalijātakam⁶.

12. Biḷārikosiyajātaka.

- Apacanto pīti. Idam S. J. v. ekam dānavatam⁷ bhikkhum
15 ā. k. So kira Bhagavato dhammadesanam sutvā sāsane pabbajita-
kālate paṭṭhaya dānavato⁸ ahosi dānājḥāsayo⁹, pattapariyāpannam¹⁰
aṇṇassa adatvā na bhuñji, antamaso paṇiyam pi labhitvā aṇṇassa adatvā na
pivati¹¹, evam dānābhirato ahosi. Ath'assa¹² dhammasabbhāyam guṇakatham
kathesum. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā¹³
20 ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁴ 'ti vutte tam bhikkhum pakkosāpetvā „saccam
kira tvaṃ¹⁵ dānavato¹⁶ dānājḥāsayo¹⁷ ti pucchitvā „saccam bhante¹⁸ ti
vutte „bhikkhave ayaṃ pubbe assaddho ahosi appasanno, tiṇaggena¹⁹
telabindum²⁰ pi uddharitvā kassaci na adāsi, atha nam aham dametvā nibbi-
sevanam katvā dānaphalam nāpesim²¹, tam enam dānaninna²² cittam
25 bhavantare pi na vijahatīti²³ vatvā²⁴ a. ā.:

A. B. Br. r. Bodhisatto setṭhikule nibbattitvā vayap-
patto kuṭumbam saṇṭhāpetvā pitu accayena setṭhitiṭṭhānam
patvā ekadivasam dhanavilokanam katvā „dhanam paññāyati,

¹ Bā abbūhi, B² abbūham, ² Cks yasmāhi. ³ Bā rakkhāhi. ⁴ Cks -la-. ⁵ Bā
-vantaṃ. ⁶ Bā -vanto. ⁷ C² -yā, corr to -yo. ⁸ Bā adds pi piṇḍapātām.
⁹ Bā pivi. ¹⁰ Bā adds bhikkhū. ¹¹ Bā adds bhikkhu. ¹² Bā tiṇena ¹³ Bā
-dumattam. ¹⁴ Bā -phale patitṭhā pesim. ¹⁵ Bā tameva dānam dinna. ¹⁶ Bā
adds bhikkhuhi yācīto.

etassa uppādakā na paññāyanti, imaṃ dhanam vissajjetvā mayā¹
 dānam dātum vaṭṭatīti“ dānasālam kāretvā yāvajīvam mahādānam
 pavattetvā āyupariyosāne „idaṃ dānavatṭam² mā upacchindīti“³
 puttassa ovādam datvā Tāvatisabhavane Sakko hutvā nibbatti.
 Putto pi 'ssa tath' eva dānam datvā puttam ovaditvā āyupari- 5
 yosāne Cando devaputto hutvā nibbatti. Tass aputto Suriyo hutvā⁴
 tassāpi⁵ putto Mātalisaṃgāhako hutvā⁶ tassa putto Pañcasikho
 gandhabbaputtako⁷ hutvā nibbatti. Chaṭṭho pana assaddho
 ahosi thaddhacitto nisheho maccharī, so⁸ dānasālam viddhamsetvā
 jhāpetvā⁹ yācake pothetvā¹⁰ nīharāpesi, kassaci tiṇaggena¹¹ 10
 uddharitvā telabindum¹² pi na deti. Tadā Sakko devarājā
 attano pubbakammaṃ oloketvā „pavattati nu kho me dānavamso
 udāhu no“ ti upadhārento „putto me dānam¹³ pavattetvā
 Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo¹⁴ tassa putto Mātali¹⁵
 tassa putto Pañcasikho hutvā nibbatti, chaṭṭho pana tam vaṃ- 20
 sam upacchindīti¹⁶“ passi. Ath' assa etad¹⁷ ahosi: „imaṃ
 pāpadhammaṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpetvā āgamissāmīti“
 so Canda-Suriya-Mātali-Pañcasikhe pakkosāpetvā „sammā¹⁸
 amhākaṃ vaṃse chaṭṭho kulavaṃsam samucchinditvā dānasālam
 jhāpetvā yācanake¹⁹ nīharāpesi, na kassaci kiñci deti, etha²⁰ 25
 nam damayissāmā“ 'ti tehi saddhim Bārāpasim āgamāsi²¹
 Tasmiṃ khane seṭṭhi rājupatṭhānam katvā²² āgantvā sattame
 dvārakoṭṭhake antaravithim olokeno camkamati²³. Sakko
 „tumhe mama pavitṭhakāle pacchato paṭipāṭiyā āgacchathā“ 'ti
 vatvā gantvā seṭṭhissa santike ṭhatvā „bho seṭṭhi²⁴ bhojanaṃ 30
 me dehīti“ āha. „Brāhmaṇa n' atthi tava idha bhattam,
 aññattha gacchā²⁵“ 'ti. „Bho mahāseṭṭhi brāhmaṇehi bhatte

¹ Bā mahā. ² Bā -vattam. ³ Bā -dāti. ⁴ Bā adds nibbatti. ⁵ Bā tassa. ⁶ C^s -putto, Bā -devaputto. ⁷ Bā yo. ⁸ Bā omits jhā-. ⁹ C^s poth-. ¹⁰ Bā tiṇena. ¹¹ Bā -dumattam. ¹² C^s omits dānam. ¹³ Bā adds hutvā. ¹⁴ Bā adds saṃgāhako hutvā. ¹⁵ C^s -dati, C^s Bā -diti, B^s -datīti. ¹⁶ C^s etam. ¹⁷ Bā -a. ¹⁸ Bā -cake. ¹⁹ C^s atha. ²⁰ C^s Bā āg-. ²¹ Bā gantvā. ²² C^s okkamati. ²³ Bā mahāse-. ²⁴ gacchāhīti.

yācite na¹ dātum na labbhatīti². „Brāhmaṇa, mama gehe pakkam pi pacitabbam³ pi bhattam n' atthi, apagacchā⁴ 'ti āha. „Mahāseṭṭhi, ekaṃ te silokaṃ kathessāmi⁵, suṇāhīti⁶. „N' atthi mayham tava silokenaattho⁷, gaccha mā idha tiṭṭhā⁸“

5 'ti. Sakko tassa katham asuṇanto viya dve gāthā abhāsi:

1. Apacantāpi⁹ dicchanti santo laddhāna bhojanam,
kim eva tvaṃ pacamāno yaṃ na dajjā na¹⁰ taṃ samam. 109.
2. Maccherā ca pamādā ca evaṃ dānaṃ na diyyati,
puññaṃ ākaṃkhamānena deyyaṃ hoti vijānatā ti. 110.

10 Tāsaṃ attho: mahāseṭṭhi apacantāpi⁹ santo⁸ sappurisa bhikkhācariyāya laddham pi bhojanam dātum icchanti, na ekakā⁹ paribhuñjanti, kim eva tvaṃ¹⁰ pacamāno yaṃ na dadeyyāsi na taṃ saman taṃ¹¹ tava anurūpaṃ anucchavikaṃ na hoti, dānaṃ hi maccherena ca pamādena cā 'ti dvīhi dosesi na diyyati, puññaṃ pana ākaṃkhamānena vijānatā paṇḍitamanussena¹² dātabbam eva hoti.

15 So tassa vacanam sutvā „tena hi gehaṃ pavisitvā nisīda, thokaṃ lacchasīti¹³“ āha. Sakko pavisitvā te siloke sajjhāyanto¹² nisīdi. Atha Cando āgantvā bhattam yāci, „n' atthi te bhattam, gacchā¹⁴ 'ti ca vutto „mahāseṭṭhi, anto eko brāhmaṇo nisinno, brāhmaṇavācanakaṃ maññe bhavissati, aham pi pavisissāmīti¹⁵“

20 vatvā „n' atthi brāhmaṇavācanakaṃ, nikkhamā¹⁶“ 'ti vuccamāno pi „mahāseṭṭhi imgha tāva silokaṃ suṇāhīti dve gāthā abhāsi:

1. [Yass' eva bhīto na dadāti maccharī tad eva adadato¹⁴ bhayaṃ]
dighacchā¹⁶ ca pipāsā ca yassa bhāyati maccharī
tam eva bālaṃ phusati asmim loke paramhi ca. 111.

25 4. Tasmā vineyya maccheraṃ dajjā dānaṃ malābhibhū,
puññaṃ paralokasmiṃ patitṭhā honti paṇinan ti. 112.

Tattha yassa bhāyatīti ahaṃ aññesaṃ datvā sayam jighacchito ca pipāsito ca bhavissāmīti yassa¹⁷ jighacchāya ca pipāsāya ca bhāyati, tamevā

¹ Bā a. ² Ck^s pacitam. ³ Bā aññattha gacchāhīti. ⁴ Bā adds tam. ⁵ Bā -kenattho. ⁶ Ck^s Bf -to pi. ⁷ Bā ne. ⁸ Bā omits sa-. ⁹ Bā eki-. ¹⁰ C^s adds hi, Bā reads kimeva tvanti tvaṃ kiṃ. ¹¹ Bā samantitaṃ. ¹² Bā adds tava sadisena. ¹³ Ck^s sajjh-. ¹⁴ B^s suṇo. ¹⁵ Ck^s addato, Bā adato. ¹⁶ Bā^s jigh-. ¹⁷ Ck^s yassā.

'ti tam yeva¹ jighacchāpīpāsāsamkhātabhayam² etam bālam nibbattanibbattaṭṭhāne idhaloke ca paraloke ca phusati pīleti, accantaḍāḷiddhiyam³ pāpuṇāti, malābhībhū ti macchariyamalam⁴ abhībhavanto.

Tassāpi vacanaṃ sutvā „tena hi pavisa, thokaṃ labhisasīti“ āha. So⁵ pavisitvā Sakkassa santike nisīdi. Tato thokaṃ vītināmetvā Suriyo āgantvā bhattaṃ yācitvā⁶ dve gāthā abhāsi:

5. Duddadaṃ dadamānānaṃ dukkaraṃ kamma⁷ kubbataṃ asanto nānukubbanti, sataṃ dhammo durannayo. 113.

6. Tasmā sataṃ ca⁸ asataṃ ca nānā hoti itogati: (II ⁹⁶/₁.)
asanto nirayaṃ yanti, santo saggaparāyanā ti. 114. 10

Tattha duddadaṃ ti dānaṃ nāma⁹, duddadaṃ maccheram abhībhavitvā dātabbato taṃ dadamānānaṃ, dukkaraṃ ti tad eva dānakammaṃ dukkaraṃ¹⁰ yuddhasadisāṃ taṃ kubbataṃ, nānukubbantīti¹¹ asappurisā dānaphalaṃ ajānantā tesāṃ gatamaggaṃ nānugacchanti, sataṃ dhammo ti sappurisānaṃ Bodhisattānaṃ dhammo aññehi duranugamo¹², asanto ti macchariyavasena dānaṃ¹³ adatvā¹⁴ asappurisā nirayaṃ yanti. 15

Seṭṭhi gahetabbagahaṇaṃ apassanto „tena hi pavisitvā brāhmaṇānaṃ santike nisīda, thokaṃ lacchasīti“ āha. Tato thokaṃ vītināmetvā Mātali āgantvā bhattaṃ yācitvā „n' atthīti“ vacanasamakālam¹⁴ eva sattamaṃ gātham āha: 20

1. Appasm' eke¹⁵ pavecchanti, bahunā eke¹⁶ na dicchare,
appasmā dakkhiṇā dinnā sahasseṇa samaṃ mitā¹⁷ ti. 115.

Tattha appasmeke pavecchantīti mahāseṭṭhi ekacce paṇḍitapurisā appe pi deyyadhamme pavecchanti dadanti yeva¹⁸ ti attho, bahunāpi deyyadhammena samannāgatā eke hīnasattā¹⁹, na dicchare ti na dadanti, dakkhiṇā ti kammaṃ ca phalaṃ ca saddahitvā dinnam¹⁹ dānaṃ, sahasseṇa samaṃ mitā ti evam dinnā kaṭacchubhattamattāpi dakkhiṇā sahasadānena saddhim mitā²⁰, mahāphalattā sahasadānasadisī yeva²¹ hotīti attho. 25

¹ Bḍ taññeva. ² Bḍ -taṃbhayaṃ. ³ C^s -ḍāḷiddhiyam, Bḍ ḍaliddhiyam. ⁴ C^s -yammale, C^k -yamale. ⁵ Bḍ adds pi. ⁶ Bḍ yācanto. ⁷ Bḍf -am. ⁸ Bḍf sataṃ, omitting ca. ⁹ C^s dāma. ¹⁰ C^s -ra. ¹¹ C^s nānugacchantīti. ¹² C^s durā-, Bḍ duradugamo. ¹³ Bḍ adantā. ¹⁴ Bḍ -namattakā-. ¹⁵ Bḍ appamheke. ¹⁶ Bḍ peke, Bḍf bahunēke. ¹⁷ C^k samappitā. ¹⁸ C^k hīna, C^s hīsattā, Bḍ omits hīna. ¹⁹ Bḍ dinna. ²⁰ C^k matā, C^s manā. ²¹ C^s eva.

Tam pi so „tena hi pavisitvā nisidā“ 'ti āha. Tato tho-
kam vītināmetvā Pañcasikho āgantvā bhattam yācitvā „n'atthi,
gacchā“ 'ti vutte „aham kham¹ gatapubbo, imasmim gehe brāh-
maṇavācanakam bhavissati² maññe“ ti tassa dhammakatham
3 ārabhanto aṭṭhamam gātham āha:

8. Dhammam care yo pi samuñchakam³ care

dārañ⁴ ca posam dadam appakasmī pi,

sataṃ sahasānam sahasayāginam

kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te⁵ ti. 116.

10 Tattha dhamman ti tividhasucaritadhammam⁶, samuñchakan⁷ ti gāme
vā āmapakkabhikkhācariyam⁸ araññe vā phalāphalaharaṇasamkhātān unñham⁹ yo
careyya so pi dhammam eva care, dāraṇca posan ti attano ca¹⁰ puttadāram
posento yeva, dadam appakasmim ti paritte pi ca¹⁰ deyyadhamme dhammika-
samanabrāhmaṇānam dadamāno va¹¹ dhammam care ti attho, sataṃ¹² sahasā-
15 nam sahasayāginan ti param heṭhetvā viheṭhetvā sahasena sahasena¹³
yāgam yejantānam sahasayāginam¹⁴ issarānam sata-sahasam¹⁵ pi, kalam pi
nāgghanti tathāvidhassa te¹⁶ ti tesam sata-sahasasamkhātānam¹⁷ sahas-
sayāginam¹⁸ yāgā tathāvidhassa dhammena samena deyyadhammam uppādetvā
dadantassa duggatamanussassa soḷasim kalam nāgghantīti.

90 Setṭhi¹⁹ Pañcasikhassa katham sutvā sallakkhesi. Atha
nam anagghakāraṇam²⁰ pucchanto navamam gātham āha:

9. Ken' esa yañño vipulo mahagghato²¹

samena dinnassa na aggham eti,

katham sahasānam sahasayāginam

95 kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te ti. 117.

Tattha yañño ti dānayogo sata-sahasapari-cāgavasena²² vipulo vipulat-
tā²³ ca²⁴ mahagghato, samena dinnassā 'ti²⁵ dhammena dinnassa²⁶
kena²⁷ kāraṇena aggham na upeti, katham sahasānan ti brāhmaṇa

¹ Bā na. ² Ck -titi. ³ Ck -kañ, C^s samuñjakañ, Bā samucchakam. ⁴ Bā
puttadāram. ⁵ Cks ne. ⁶ Bā -taṃdha-. ⁷ C^s samuñja-, Bā samuccha-. ⁸ Bā
āmapakka-. ⁹ C^s unñam, Bā uccham. ¹⁰ Bā omits ca. ¹¹ Bā omits va. ¹²
Ck Bā sata. ¹³ Bā only one sah-. ¹⁴ Bā -gīnam. ¹⁵ Bā -hassānam. ¹⁶ Cks
-dhassā, omitting te. ¹⁷ Bā omits sata, Cks read -khātān. ¹⁸ Bā gīnam, Ck
-gīnim. ¹⁹ Bā atha kho se-. ²⁰ Cks anagghanam-. ²¹ Cks -ano. ²² Cks sata-
sahasassa sahasapari-. ²³ Bā vipulaphalattā, B^s -phalatāya. ²⁴ Cks va, B^s
adde mahagghatāya ca. ²⁵ Cks dinnassa, omitting ti. ²⁶ Cks omitt dh- di-. ²⁷
Bā tena.

kathaṃ saḥassayāgināṃ purisānaṃ bahunnaṃ saḥassānaṃ¹ satesaḥassa-
saṃkhātā² issarā tathāvidhassa dhammena uppādetvā dāyakassa ekassa duggata-
manussassa³ kalam nāgghantīti.

Ath' assa kathento Pañcasikho osānagātham āha:

10. Dadanti h' eke visame nivittāḥ
jhatvā⁴ vadhitvā atha socayitvā,
sā dakkhiṇā assumukhā sadaṇḍā
samena dinnassa na aggham eti,
evaṃ saḥassānaṃ saḥassayāgināṃ
kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te ti. 118. 10

Tattha visame ti visame kāyakammādīmihi nivittāḥ, jhatvā⁴ ti kilamētvā,
vadhitvā ti māretvā, socayitvā ti sasoke katvā.

So Pañcasikhassa dhammaṃ⁵ sutvā „tena hi gaccha, gehaṃ
pavisitvā nisīda, thokaṃ lacchasīti“ āha. So pi gantvā tesam
santike nisīdi. Tato Bīlārikosiyasetṭhi⁶ dāsim āmantetvā⁷ 15
„etesam brāhmaṇānaṃ palāpavīhīnaṃ⁸ nālim nālim⁹ dehīti“ āha.
Sā vīhī⁹ gahetvā brāhmaṇe upasaṃkamitvā „ime ādāya
yattha katthaci pacāpetvā bhuñjathā“ 'ti āha¹⁰. „Na mayam
vīhi āmasāmā“ 'ti¹¹. „Ayya¹² vīhī kira na āmasantīti“. „Tena
hi nesaṃ¹³ taṇḍule dehīti“. Sā taṇḍule ādāya gantvā brāh- 20
maṇe „taṇḍule gaṇhathā¹⁴“ 'ti āha. Mayam āmakam na pati-
gaṇhāmā“ 'ti. „Ayya āmakam kira na gaṇhantīti“. „Tena hi
nesam¹⁵ karoṭiyam vadḍhetvā gobhattam dehīti“. Sā tesam
karoṭiyam vadḍhetvā mahāgoṇṇaṃ¹⁶ pakkabhattam āharitvā
adāsi. Pañca pi janā kabale vadḍhetvā mukhe pakkhipitvā 25
gale laggāpetvā akkhini parivattetvā vissatṭhasaṇṇā matā viya
nipajjimsu. Dāsī¹⁷ te disvā „matā bhavissantīti“ bhītā gantvā
setṭhino ārocesi: „ayya te brāhmaṇā gobhattam gilitum

¹ Bā omits saḥ-. ² Cks purisaḥsatesaḥassasaṃkhā. ³ Bā adds dānam. ⁴ Bā af-
chetvā. ⁵ Bā dhammakathaṃ. ⁶ Bā -ra-, ⁷ Bā -tesī. ⁸ Bā palāsa-, ⁹ Bā
only one nālim. ¹⁰ Cks vīhi, Bā vīhinālim. ¹¹ Bā adds brahmaṇā na amhākaṃ
vīhinā attho. ¹² Bā adds tam sutvā sā. ¹³ Bā adds ime brahmaṇa. ¹⁴ Bā
te-. ¹⁵ Bā pag- ¹⁶ Ck sam, Bā jetesam. ¹⁷ Bā omits mahā. ¹⁸ Bā sādāsi.

- asakkontā matā¹ ti. So cintesi: „idāni ‘ayaṃ pāpadhammo sukhumālabrahmaṇānaṃ² gobhattaṃ dāpesi, te taṃ gilituṃ asakkontā matā³ ti maṃ garahissanti⁴“. Tato dāsiṃ āha: „khippaṃ gantvā etesaṃ karotikesu⁵ bhattaṃ haritvā nānaggarasaṃ⁶ sālibhattaṃ vaḍḍhehi⁷“. Sā tathā akāsi. Setṭhi antara-vīthipaṭipanne manusse pakkosāpetvā „ahaṃ mama⁸ bhuñjana-niyāmena etesaṃ brahmaṇānaṃ bhattaṃ dāpesiṃ, ete lobhena mahante piṇḍe katvā bhuñjamānā gale laggāpetvā matā, mama niddosabhāvaṃ jānāthā⁹“ ti vatvā parisāṃ sannipātāpesi¹⁰.
- 10 Mahājāne⁷ sannipatite brahmaṇā utṭhāya mahājanaṃ oloketvā „passath¹ imassa setṭhissa musāvāditaṃ⁶, amhākaṃ attano bhuñjanabhattaṃ dāpesin ti vadati, paṭhamaṃ amhākaṃ gobhattaṃ dento⁹ amhesu matakesu¹⁰ viya nipannesu imaṃ bhattaṃ vaḍḍhāpesi¹¹“ vatvā attano mukhehi gahitabhattaṃ¹¹ bhūmiyaṃ
- 15 pādetvā dassetuṃ. Mahājano setṭhiṃ garahitvā¹² „andhabāla attano kulavaṃsaṃ nāsesi, dānasālaṃ jhāpesi, yācanake¹³ gīvāya gahetvā niharāpesi, idāni imesaṃ sukhumālabrahmaṇānaṃ bhattaṃ dento gobhattaṃ¹⁴ dāpesi, paralokaṃ gacchanto tava gharavibhavaṃ¹⁵ gīvāya bandhitvā gamissasi maññe¹⁶“ ti. Tas-
- 20 miṃ khaṇe Sakko mahājanaṃ pucchi: „jānātha tumhe imasmiṃ gehe¹⁶ dhaṇaṃ kassa santakan¹⁷“ ti. „Na jānāmā¹⁸“ ti. „Imasmiṃ nagare asukakāle Bārāṇasimahāsetṭhi nāma dānasālā¹⁷ kāretvā mahādānaṃ pavattayīti¹⁸ sutapubbaṃ tumhehi¹⁹“.
- „Ama suṇāmā²⁰“ ti. „Ahaṃ so setṭhi, taṃ dānaṃ datvā
- 25 Sakko devarājā hutvā nibbatto, putto pi me taṃ vaṃsaṃ anāsetvā¹⁸ Cando devaputto hutvā nibbatto, tassa putto Suriyo tassa putto Mātali tassa putto Pañcasikho¹⁹ hutvā nibbatto, tesu ayaṃ Cando ayaṃ Suriyo ayaṃ Mātali saṃgāhako ayaṃ

¹ Bā -lānambrā-. ² Cks etesu, Ck -ṭitesu, Bā karotikesu. ³ Bā -sa. ⁴ Cks omīti mama. ⁵ Cks jāna-. ⁶ Bā -pātesi, ⁷ Cks -no. ⁸ Cks -dīnaṃ, Bā -vādissa taṃ, Bā -vādī taṃ. ⁹ Bā datvā. ¹⁰ Bā matesu. ¹¹ Bā taṃ bhattaṃ. ¹² Ck garahi, Ck -hinda? ¹³ Bā yavake. ¹⁴ Cks repeat vaḍḍhāpesi - - - gobhattaṃ. ¹⁵ Bā ghare-. ¹⁶ Bā adds janaśmikaṃ. ¹⁷ Bā -lām. ¹⁸ Bā avinā-, adding dānaṃ datvā. ¹⁹ Bā adds gandhabbadevaputto.

imassa pāpadhammassa pitā Pañcasikho gandhabbaputto¹, evaṃ bahuguṇaṃ² dānaṃ nāma kattabbam eva³ kusalaṃ paṇḍitehīti⁴ kathentā⁵ mahājanassa kaṃkhacchedanattham ākāse uppatitvā mahantenānubhāvena mahantena parivārena jalamānasarirā atṭhaṃsu, sakalanagaraṃ pajjalitaṃ⁶ viya ahosi. Sakko mahā- 5 janam āmantetvā „mayam⁷ attano dibbasampattiṃ pahāya āgacchantā⁸ imam kulapacchimakaṃ⁹ kulagaraṃ¹⁰ pāpadhammaṃ Biḷārikosikaṃ nissāya āgatā, ‘ayaṃ papadhammo attano kulavaṃsam nāsetvā dānasālāṃjhāpetvā yācana¹¹ gīvāya gahetvā nīharāpetvā amhākaṃ vaṃsam samucchindi¹², ayaṃ adānasīlo hutvā 10 niraye nibbatteyyā¹³ ‘ti imassa anukampāya āgat’ amhā¹⁴ ‘ti vatvā dānaguṇaṃ pakāsentā mahājanassa dhammaṃ desesi. Biḷārikosiyō¹⁵ añjaliṃ patitṭhāpetvā „deva ahaṃ ito patṭhāya porāṇakulavaṃsam anāsetvā dānaṃ pavattessāmi, ajja ādiṃ katvā va antamaso udakadantapoṇaṃ upādāya attanā laddhāhāraṃ parassa adatvā 15 na khādissamīti¹⁶“ patīṇṇaṃ adāsi. Sakko taṃ dametvā nibbisevanaṃ katvā pañcasu sīlesu patitṭhāpetvā cattāro devaputte ādāya sakatṭhānam eva gato. So pi seṭṭhi yāvajivam dānaṃ datvā Tāvatisabhaṃvane nibbatti.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave ayaṃ bhikkhu pubbe assaddho 90 ahosi kassaci kinci adātā¹⁷, ahaṃ pana naṃ dametvā dānaphalam jānāpesiṃ, tam eva cittaṃ¹⁸ bhavantaragatam pi na jahātīti¹⁹ vatvā j. s.: „Tadā seṭṭhi ayaṃ dānapatikabhikkhu²⁰ ahosi, Cando Sāriputto, Suriyo²¹ Moggallāno, Mātali Kassapo, Pañcasikho Ānando, Sakko pana aham evā²² ‘ti. Biḷārikosiyajātakaṃ²³. 95

¹ Bđ gandhabbadevaputto ti. ² Cks add etaṃ. ³ Cks etaṃ. ⁴ Cks repeat ka-, Bđ reads kathento va. ⁵ Bđ -lantaṃ. ⁶ Bđ adds bho. ⁷ Cks -to. ⁸ Ck kusalaṃ pa-, C kulavaṃsa-. ⁹ so Cks; Bđ kulavaṃsanāsaṃ. ¹⁰ Bđ -siyaṃ, alt three MSS. read here bilāra. ¹¹ Bđ yācaka. ¹² Ck -diya, Bđ chindi. ¹³ Bđ bilāra-, and adds pi sīrasmiṃ. ¹⁴ Bđ adds Sakkassa. ¹⁵ Bđ adatvā. ¹⁶ Bđ dānacittam. ¹⁷ Bđ -kobhi-. ¹⁸ Bđ puriso. ¹⁹ Bđ -ra-, Bf appacanti-jātakaṃ.

13. Cakkavākajātakaṃ.

Vaṇṇavā abhirūposīti. Idam S. J. v. ekam lolabhikkhum ā. k. So kira cīvarādīhi atitto „kaham saṃghabbhattam kaham nimantanaṃ“ ti¹ pariyesanto vicarati, āmisakathāyaṃ evābhiramati².

- 5 Ath' aṇṇe pesalā bhikkhū tassānuggahena Satthu ārocesum. S. tam pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu lolo“ ti pucchitvā³ „saccaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu, kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā lolo ahosi⁴, lolabhāvo⁵ nāma pāpako⁶, pubbe pi tvaṃ lolabhāvaṃ nissāya Bārāṇasiyaṃ hatthikuṇapādīhi atitto mahāaraṇṇaṃ pavitṭho“ ti vatvā
10 a. ā.:

A. B. Br. r. k. eko lolakāko Bārāṇasiyaṃ hatthikuṇapādīhi atitto „araṇṇaṃ nu kho kīdisaṃ“ ti araṇṇaṃ gantvā tattha pi⁷ phalāphalehi asantutṭho Gaṅgātīraṃ gantvā vicaranto jayaṃpatike cakkavāke disvā „ime sakunā ativiya sobhanti, ime⁸
15 imasmiṃ Gaṅgātīre bahum maṃsaṃ⁹ khādanti mañṇe¹⁰, ime paṭipucchitvā mayāpi imesaṃ gocaraṃ khāditvā vaṇṇavantena bhavitum vaṭṭatīti“ tesam avidūre nisīditvā cakkavākam pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Vaṇṇavā abhirūpo si ghano sañjātarohito
20 cakkavāka surūpo si vippasannamukhindriyo. 119.
2. Pāṭhīnaṃ pāvusaṃ¹¹ macchaṃ vālaṃ¹² muñjarohitaṃ
Gaṅgātīresu¹³ nisinna¹⁴ evaṃ bhuñjasi bhojanan ti. 120.

- „Tattha ghano ti ghanasārīro, sañjātarohito ti uttatasuvannaṃ viya utṭhujātarohitavaṇṇo pāṭhīnaṃ ti pāṭhīnaṃmakam¹⁵ pāsānamacchaṃ pāvusaṃ ti mahāmukhamacchaṃ, pāvusaṃ¹⁶ ti pi pāṭho, vālaṃ¹⁷, vālaṃmacchaṃ¹⁷
25 muñjarohitaṃ ti muñjamacchaṃ ca rohitamacchaṃ ca, evaṃ bhuñjasīti evarūpaṃ bhojanaṃ mañṇe bhuñjasīti puchi¹⁸

Cakkavāko tassa vacanaṃ paṭikkhipanto tatiyaṃ gātham āha:

¹ Bā adds ādinā. ² Bā eva abh-. ³ Ck pucchi. ⁴ Bā si. ⁵ Bā adds ca. ⁶ Bā mahāpā-. ⁷ Bā omits pi. ⁸ Bā omits ime. ⁹ Bā bahūmacchamaṃsaṃ. ¹⁰ Bā adds ti. ¹¹ Ck pāvusaṃ, Bā pāvumaṃ. ¹² Ck vālaṃ, Cā vālaṃ, Bā thalaṃ, Bf talakhaṃ. ¹³ Ck gaṅgāya tī-. ¹⁴ Bāf gaṅgātīre nisinna si. ¹⁵ Bā omits pā-. ¹⁶ Bā pāvusaṃ. ¹⁷ Ck va-, Bā tha-. ¹⁸ Bā pucchati.

2. Na vāham¹ etaṃ bhuñjāmi jaṅgalān' odakāni² vā
aññatra sevālapaṇakā³, etaṃ me samma bhojanan ti. 121.

Tass' attho: ahaṃ aññatra sevālā ca paṇakā ca sesāni jaṅgalāni vā odakāni
vā maṃsāni ādāya etaṃ bhojanaṃ na⁴ bhuñjāmi, yaṃ paṇ' etaṃ sevālapaṇakaṃ
etaṃ me samma bhojanan ti. 5

Tato kāko dve gāthā abhāsi:

4. Na vāham etaṃ saddahāmi cakkavākassa bhojanaṃ,
ahaṃ hi samma bhuñjāmi gāme loṇiyateliyaṃ, 122.
5. Manussesu kataṃ bhataṃ suciṃ⁵ maṃsūpasecanaṃ,
na ca me tādiso vaṇṇo cakkavāka yathā tavaṃ ti. 123. 10

Tattha yathā tavaṃ ti yathā tava sobhaggappatto sarīravanno tādiso
mayhaṃ vaṇṇo n'atthi. etena kāraṇena nāhaṃ tava sevālapaṇakaṃ mama bhojanan
ti vadantassa vacanaṃ na⁶ saddahāmiti.

Atth' assa cakkavāko dubbapaṇakāraṇaṃ kathetvā dhammaṃ
desento sesagāthā abhāsi: 11

6. Sampassaṃ attani veraṃ hiṃsāya mānusiṃ pajāṃ
utrasto ghasasī bhīto, tena vaṇṇo te ediso⁷. 124.
7. Sabbalokaviraddho⁸ si dhamka pāpena kammanā⁹,
laddho piṇḍo na piṇeti, tena vaṇṇo te ediso⁷. 125.
8. Aham pi samma bhuñjāmi ahimsā sabbapāṇinaṃ 20
apposukko nirāsaṃkī asoko akutobhaya. 126.
9. So karassu ānubhāvaṃ, vītivattassu sīliyaṃ,
ahimsāya cara¹⁰ loke, piyo hohisi mammiva. 127.
10. Yo na hanti na ghāteti na jināti na jāpaye¹¹
mettaṃso sabbabhūtesu veraṃ tassa na kenacīti. 128. 25

Tattha sampassan ti samma kāka tvaṃ paresu uppannaṃ attani vera-
cittaṃ sampassamāno mānusiṃ pajāṃ hiṃsanto¹² vihetento utrasto bhīto
ghasasī¹³ bhuñjasi, tena te edis obībhacchavaṇṇo ti¹⁴, dhamkā¹⁵ ti kākāṃ ālapati,
piṇḍo ti bhojanaṃ, ahimsā sabbapāṇīnaṃ¹⁵ ti ahaṃ pana sabbasatte

¹ Bā cāham. ² Bāf uda-. ³ Bā -lā-. ⁴ Cks omit na. ⁵ Bāf suci. ⁶ Cks omit na. ⁷ Bāf tavediso. ⁸ Bāf -rudd ho. ⁹ Bāf kammunā. ¹⁰ Cks Bf carāṃ. ¹¹ Cks jāpaye. ¹² Bā pajanti satte. ¹³ Bā ghassasīti. ¹⁴ Bā cigaccho vaṇṇo jāto. ¹⁵ Cks -ṇino.

ahimsanto bhūñjāmiti vadati, so karassu ānubhāvan ti so tvaṃ pi¹ viriyam karohi, attano siliyasaṃkhātāṃ dussīlabhāvaṃ vitivattassu, ahimsāyā 'ti ahimsāya samannāgato hutva loke vicara, piyo hohisi mammivā¹ ti evaṃ sante mayā sadiso va lokassa piyo hohisi², na jināti³ dhanajānīm⁴ na karoti, na jāpaye ti aññena⁵ pi na kareti, mettāṃso ti mettakoṭṭhāso mettacitto, na kenacīti kenaci ekasattena pi saddhīm tassa veraṃ nāma n' atthiti.

„Tasmā sace lokassa piyo bhavitum icchasi sabbaverehi vi-
ramāhīti“ evaṃ cakkavāko kākassa dhammaṃ desesi. Kāko '
„tumhe attano gocaraṃ mayhaṃ na kathethā“ 'ti kā kā ti vas-
10 santo uppatitvā Bārānasiyaṃ ukkārabhūmiyaṃ ñeva otari.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne lolabbikkhu anāgamiphale patiṭṭhahi): „Tadā kāko lolabbikkhu ahosi, cakkavāki Rāhulamatā cakkavāko aham evā“ 'ti. Cakkavāka jātakam.

14. Bhūripaṇhājātaka.

15 Saccam kirā 'ti. Idam Bhūripaṇhājātakam⁶ Ummaggajātaka āvibhavissati. Bhūripaṇhājātakam⁹.

15. Mahāmaṅgalajātakam.

Kim su naro ti. Idam S. J. v. Mahāmaṅgalasuttam ā. k. Rājagahanagarasmiṃ hi¹¹ kenaci eva karaṇīyena santhāgāre
30 sannipatitassa¹¹ mahājanassa majjhe eko puriso „ajja me maṅgalakiriya atthīti“ utthāya agamāsi. Aparo tassa vacanam¹² sutvā „ayaṃ 'maṅgalan' ti vatvā¹³ gato¹⁴, kim etaṃ maṅgalam nāmā“ 'ti āha. Tam añño „abhimaṅgalarūpadassanam maṅgalam nāma, ekacco hi kālass' eva utthāya sabbasetam vā usabham¹⁵ passati gabbhinittim vā rohita-
35 maccham vā punnaghaṭam vā navavilīnagosappim¹⁶ vā ahatavattam¹⁷ vā pāyāsam vā¹⁸ passati, ito uttarim¹⁹ maṅgalam nāma n' atthīti“ āha. Ekacce tena kathitam²⁰ „sukathitan“ ti abhinandimsu. Aparo

¹ Bā adds attano. ² Bā mampiṇṇā. ³ Ck hoti, C hohi. ⁴ Ck jināti. ⁵ C -jātim, Bā -hānim. ⁶ Bā añño. ⁷ Ck omitt kākō. ⁸ Ck Bā -pañña-. ⁹ Bā -pañña-. ¹⁰ Bā adds mahājano. ¹¹ Ck -titvāssa. ¹² Bā omitt va-. ¹³ Bā adds va. ¹⁴ Bā adds ki esa maṅgalam gato. ¹⁵ Bā -setam maṅgala usabham vā. ¹⁶ Ck -sippim, Bā navaṇitam vā gosappim vā. ¹⁷ Bā āhāram vā vattham. ¹⁸ Ck omitt vā. ¹⁹ C -riyam, Bā -ri. ²⁰ Bā tena k. ekacce.

„na¹ etaṃ maṅgalaṃ, sutam² nāma³ maṅgalaṃ, ekacco hi⁴ punnā ti vandantānam supāti, tathā vaḍḍhā ti⁵ vaḍḍhamānā ti supāti⁶, bhuñjā⁷ 'ti khādā⁸ 'ti vandantānam supāti, ito uttariṃ maṅgalaṃ nāma n' atthīti⁹ āha. Tena¹⁰ kathitam pi¹¹ ekacce „sukathitan“ ti abhinandimsu. Aparo „na etaṃ maṅgalaṃ, mutam¹² nāma¹³ maṅgalaṃ, ekacco¹⁴ hi¹⁵ 5 kālāsa¹⁶ eva uṭṭhāya paṭhavim āmasati¹⁷, haritam¹⁸ tinam allagomayam¹⁹ parisuddhasātakam rohitamacchaṃ²⁰ suvaṇṇarajataṃ²¹ bhojanam²² āmasati²³, ito uttari maṅgalaṃ nāma n' atthīti²⁴ āha. Tena²⁵ kathitam pi²⁶ ekacce „sukathitan“ ti abhinandimsu²⁷. Evam diṭṭhamaṅgalikā sutamaṅgalikā mutamaṅgalikā ti tisso parisā²⁸ hutvā aññamaññam²⁹ 10 saññāpetum³⁰ nāsakkhimsu³¹. Bhummadevatā ādim katvā yāva Brahma-lokā „idaṃ maṅgalaṃ“ titatvato³² najānimsu. Sakko cintesi: „imaṃ maṅgalapañham sadevake loke aññatra Bhagavatā añño kathetum samattho nāma n' atthi, Bhagavantaṃ upasamkamitvā³³ pañham pucchissāmīti“ so rattibhāge Satthāraṃ upasamkamitvā vanditvā añjaliṃ paggayha³⁴ 15 „bahū devā manussa³⁵ cā“ 'ti pañham pucchi. Ath' assa S. dvādasahi³⁶ gāthāhi atthattimsa mahāmaṅgalāni kathesi. Maṅgalasutte vinivaṭṭente vinivaṭṭente³⁷ koṭisabassamattā devatā arahattaṃ pāpuṇimsu, sotappannādīnam gaṇanapatho n' atthi. Sakko maṅgalaṃ³⁸ sutvā sakaṭṭhānam eva gato. Satthārā maṅgale kathite sadevako³⁹ loko⁴⁰ „sukathitan“ 20 ti abhinandi. Tadā⁴¹ dhammasabbhāyam Tathāgatassa guṇakatham samuṭṭhāpesum: „āvuso S. aññesaṃ avisayaṃ maṅgalapañham sadevakassa lokassa cittaṃ gahetvā kukkuccaṃ chinditvā⁴² gaganatale candam uṭṭhāpento viya kathesi, evam mahāpañño āvuso Tathāgato“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi katvāya sannisinnā“ ti 25 pucchitvā „imāya nāma“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave idāni sambodhipattassa mama⁴³ maṅgalapañhakathanam, svāham Bodhisattacariyaṃ caranto pi devamanussānam kamkhā⁴⁴ chioditvā maṅgalapañham kathesi“ ti vatvā a. ā.:

¹ C^o tam. ² C^o mata. ³ C^o maṅgalaṃ nāma, C^o omits nāma. ⁴ C^o ekasohi C^o ekahiso. ⁵ B^d omits vaḍḍhā ti. ⁶ B^d sukhan ti. ⁷ B^d tenāpi-. ⁸ B^d -thitam, omitting pi. ⁹ C^o muta. ¹⁰ C^o omits nāma. ¹¹ B^d -cce. ¹² C^o amma-, B^d āmasanti. ¹³ B^d -ta. ¹⁴ C^o -malayaṃ. ¹⁵ B^d -a. ¹⁶ B^d bhā-. ¹⁷ B^d -santi. ¹⁸ B^d tehi. ¹⁹ B^d -tam, omitting pi. ²⁰ aparo na - - abhinandimsu wanting in C^o, ²¹ B^d tayo visadisā in the place of tisso parisā. ²² C^o -pesum. ²³ B^d na-. ²⁴ B^d tathato. ²⁵ B^d adds imaṃ. ²⁶ cfr. Suttanipāta, B^d -sa. ²⁷ B^d vītivatte only once. ²⁸ B^d -lasuttaṃ. ²⁹ C^o -ke. ³⁰ C^o tathā. ³¹ B^d bhin-. ³² B^d omits mama. ³³ B^d -kham.

A. Bo. ekasmiñ nigame vibhavasampannassa brāhmaṇassa kule nibbatti, Rakkhita kumāro ti 'ssa nāmañ karimsu'. So vayappatto Takkaṣilāya' uggahitasippo katadārapariggaho mātāpitunnañ accayena ratanavilokanañ katvā saṃviggamānaso
 5 mahādānañ pavattetvā kāme pāhāya Himavantapadese pabbajitvā jhānābhinnānañ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro ekasmiñ padese vāsañ kappesi. Anupubben' assa parivāro mahā ahoṣi pañca antevāsikasatāni. Ath' ekadivasañ te tāpasā B-añ upa-saṃkamitvā³ „ācariya vassārattasamaye Himavantato otaritvā
 10 loṇambilasevanatthāya janapadacārikañ gacchāma, evaṃ no sarīrañ ca thirañ bhavissati jaṃghāvihāro ca kato bhavissatīti“ āhaṃsu. Te⁴ „tena hi⁵ tumhe gacchatha, ahañ idh' eva vasissāmīti“ vuttā⁶ tañ vanditvā Himavanta otaritvā cārikañ caramānā Bārānaṣiñ patvā rājuyyāne vasiṃsu. Tesāñ mahā-
 15 sakkārasammāno ahoṣi. Ath' ekadivasañ Bārānaṣiyañ santhāgāre sannipatite mahājānakāye maṅgalapaṇho samuṭṭhahi Sabbhañ paccuppannanāyena ena veditaḥkamañ. Tadā pana manussānañ kaṃkhañ chinditvā maṅgalapaṇhañ kathetum samatthañ apassanto mahājano uyyānañ gantvā isigaṇaṃ
 20 maṅgalapaṇhañ pucchi. Isayo rājānañ āmantetvā „mahārāja, mayaṃ etaṃ⁷ kathetum na sakkhissāma⁸, amhākañ pana ācariyo Rakkhita tāpasō nāma mahāpaṇṇo⁹ Himavante vasati, so sadevakassa lokassa cittañ gahetvā etaṃ maṅgalapaṇhañ kathessatīti“ vadiṃsu. Rājā¹⁰ „bhante Himavanto nāma dūre
 25 duggamo ca¹¹, na sakkhissāma mayaṃ¹² gantum, sādhu vata tumhe yeva ācariyassa¹³ santikañ gantvā paṇhañ pucchitvā uggaṇhitvā puna āgantvā¹⁴ amhākañ kathethā“ 'ti āha. Te „sadhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā ācariyassa santikañ gantvā¹⁵ katapaṭṭisanthārā ācariyena raṇṇo dhammikabhāve janapadacāritte ca pucchite tañ diṭṭhamaṅgalādīnañ uppattim ādito paṭṭhāya

¹ Bā akāṃsu. ² Bā -yañ. ³ Bā adds vanditvā. ⁴ Bā omits te. ⁵ Ck^s omit hi. ⁶ Bā vutte. ⁷ Bā evaṃ. ⁸ Bā adds ahi ca kho. ⁹ Ck^s -paṇho. ¹⁰ Bā tañ sutvā rājā. ¹¹ Bā va. ¹² Bā adds tattha. ¹³ Bā -ya. ¹⁴ Bā punāgantva. ¹⁵ Bā adds vanditvā.

kathetvā rañño yācanāya¹ ca² attano pañhasavanattham³ āga-
tabbhāvaṃ pakāsetvā „sādhu no bhante maṅgalapañham pākataṃ
katvā kathethā“⁴ 'ti yācimsu. Tato jeṭṭhantevāsiko ācariyaṃ
pucchanto paṭhamam gātham āha:

1. Kiṃ su naro jappam adhicca kāle

5

kaṃ vā vijjam katamaṃ vā sutānaṃ

so macco asmiṃ vā⁵ paramhi loke

kathamkaro sotthānena gutto ti. 129.

Tattha kāle ti maṅgalapatthanakāle, vijjan ti vedam, sutānaṃ ti
sikkhitabbayuttakapariyattinaṃ, asmiṃ vā⁵ ti ettha vā⁶ ti nipātamattaṃ, 10
sotthānena 'ti sotthibbhāvavahena⁷ maṅgalena, idaṃ vuttaṃ boti: ācariya
puriso maṅgalam icchanto maṅgalakāle kiṃ su nāma jappanto tisu vedesu
kataram vā vedam katamaṃ⁸ vā sutānaṃ antare sutapariyattin⁹ adhiyitvā so
macco imasmiṃ loke paramhi ca kathamkaro¹⁰ etesu jappādisu kiṃ kidisena¹¹
kena kena¹² niyāmena karonto sotthānena niraparādhamāṅgalena¹³ gutto rakkhito 15
hoti¹⁴, ubhayalokahitaṃ gahetvā ṭhitamaṅgalam¹⁵ amhākaṃ kathehīti.

Evam jeṭṭhantevāsina¹⁶ maṅgalapañham puṭṭho M. deva-
manussānaṃ kaṃkhā¹⁷ chindanto „idaṃ c' idaṃ ca maṅgalan“
ti Buddhalihāya maṅgalam kathento

2. Yassa devā pitaro ca sabbe

90

siriṃsapā sabbabhūtāni cāpi

mettāya niccam apacitāni honti

bhūtesu ve¹⁸ sotthānaṃ tad āhū 'ti āha. 130.

Tattha yassa¹⁹ devā ti bhummadeve ādīm katvā sabbe pi kāmāvacara-
devatā²⁰, pitaro cā 'ti tatuttarim²¹ rūpāvacarārūpāvacarabrahmāno²², siriṃ- 95
sapā ti dīghajātikā. sabbabhūtāni cāpi²³ vuttāveseāni ca sabbāni pi
bhūtāni, mettāya niccam apacitāni hontīti ete sabbe sattā dasa disā²⁴
pharaṇavasena pavattāya appanappattāya²⁵ mettāya²⁶ apacitā honti mānītā²⁷,
bhūtesu ve²⁸ ti taṃ tassa puggalassa sabbasattesu²⁹ sotthānam niraparādha-

¹ Bā āya-. ² Bā va-. ³ Bā attano sattapañhāya nāpanattham. ⁴ Bā asmidha, C^k B^f
asmiṃ ca, B^e asmiṃ vā. ⁵ C^e pa, Bā dhā. ⁶ Bā idhā. ⁷ Bā sutthibbhāvaṃ gatena B^e suddhi-
bhāvaṃ gatena. ⁸ Bā kataram. ⁹ C^k -yanti, C^e yanti, B^e -yattinam. ¹⁰ Bā adds ti.
¹¹ Bā omits ki-. ¹² Bā omits one kena. ¹³ C^k -rādham-. ¹⁴ Bā adds tam. ¹⁵ Bā
ṭhitam-. ¹⁶ Bā -vāsikena. ¹⁷ Bā kham. ¹⁸ C^e Bā ce. ¹⁹ Bā yassā ti yassa puggalassa.
²⁰ Bā devā. ²¹ Bā taduttari. ²² Bā rūpāvacarā arūpāvacarā-. ²³ C^k cā, omit-
ting pi. ²⁴ Bā da odissā, B^e odissa? ²⁵ C^e appanāp-, Bā appanāpa-. ²⁶ Bā
mettābhāvanāya. ²⁷ Bā omits mā-. ²⁸ C^k ce. ²⁹ Bā sabbesu-.

maṅgalaṃ¹ āhu, mettāvihārī hi² sabbesaṃ piyo hoti parūpakkamena³ avidhiko piyo hoti⁴, iti so iminā maṅgalena rakkhito gopito hoti⁵.

Iti M. paṭhamamaṅgalaṃ kathetvā dutiyādīni kathento

- 5 a. Yo⁶ sabbalokassa nivātavūtti
itthīpumānaṃ sahadārakānaṃ
khantā duruttānaṃ apaṭikkūlavādī —
adhiṃsaṇaṃ sothhānaṃ tad āhu. 131.
- 10 4. Yo⁶ nāvajānāti sahāyamatte⁷
sippena kulyābhi dhanena⁸ jaccā
rūcipaṇño atthakāle⁹ mutimā¹⁰ —
sahāyesu ve¹¹ sothhānaṃ tad āhu. 132.
- 15 5. Mittāni¹² ve¹³ yassa bhavanti santo
saṃvissatthā avisamvādakassa
na mittadūbhī saṃvibhāgī¹⁴ dhanena —
mittesu ve¹⁵ sothhānaṃ tad āhu. 133.
- 20 6. Yassa bhariyā tulyavayā samaggā
anubbatā dhammakāmā pajātā¹⁵
koliniyā sīlavatī patibbatā —
dāresu ve¹¹ sothhānaṃ tad āhu. 134.
- 25 7. Yassa rājā bhūtapatī yasassī
jānāti soceyyaṃ¹⁶ parakkamaṃ ca
advejjhatā suhad ayaṃ mahan ti —
rājūsu ve¹¹ sothhānaṃ tad āhu. 135.
- 30 8. Annaṃ ca pānaṃ ca dadāti saddho
mālaṃ ca gandhaṃ ca vilepanaṃ ca
pasannacitto anumodamāno —
saggesu ve¹¹ sothhānaṃ tad āhu. 136.
- 35 9. Yam ariyadhammena punanti¹⁷ vaddhā
ārādhitā¹⁸ samacariyāya santo

¹ B^d -rādham-. ² B^d add puggalo. ³ B^d parakk-. ⁴ so C^s; C^k avidhi corr. to avidhiko⁹ B^d aviko. ⁵ B^d omits hoti. ⁶ C^k so. ⁷ B^d f -mitte. ⁸ B^d tulyā-. ⁹ C^k -la. ¹⁰ C^k bhūtima. C^s munimā, B^d sumatimā. ¹¹ B^d ce. ¹² B^d me-. ¹³ B^d ce. ¹⁴ B^d -gi, C^k -gam. ¹⁵ B^d sajāta. ¹⁶ C^k soveyya, B^d soveyyaṃ. ¹⁷ B^d sunanti. ¹⁸ B^d anādhitā.

bahussutā isayo sīlavanto

arahantamajjhe sotthānaṃ tad āhū 'ti imā gāthā āha'. 137.

Tattha nivāta vuttitī muducittatāya sabbalokassa nīcavutti hoti, khaṇtā duruttānaṃ ti parehi vuttānaṃ duṭṭhavadanānaṃ adhivāsako hoti, appaṭik-kūlavādīti 'akkocchi maṃ avadhī maṃ' ti yugaggāhaṃ akaronto anukūlam eva 5 vadati, adhivāsanaṃ ti idaṃ adhivāsanaṃ tassa narassa sotthānaṃ nīraparādhamaṅgalam² paṇḍitā vadanti, sahāyamatte³ ti sahāye ca sahāyamatte⁴ ca, tattha saha paṇḍitā sahāyānāma, dasadvāsa vassāni ekato vutthā sahāyamattā⁵ nāma⁶, te sabbe pi 'ahaṃ sippavā ime nisippā'⁷ ti evaṃ sippena vā 'ahaṃ kulino ime nikkulīnā'⁸ ti evaṃ kulasaṃpattisaṃkhātāhi kulyābhi⁹ vā 'ahaṃ adḍho ime duggatā'¹⁰ ti evaṃ dhanena vā 'ahaṃ jātisaṃpanno ime dujjātā' ti evaṃ jaccā vā nāvajā-nādi, rucipaṇḍo ti sādhipaṇḍo suṇḍarapaṇḍo, atthakāle ti kassaci eva atthassa kāraṇassa uppannakāle, mutimā¹⁰ ti taṃ¹¹ atthaṃ paricchinditvā vicāraṇasammatthātāya mutimā¹² hutvā te sahāye nāvajānāti, sahāyesū 'ti taṃ¹² tassa anavajānanaṃ sahāyesu sotthānaṃ nāma 'ti porāpakapaṇḍitā āhu, tena hi 15 so nīraparādhamaṅgalena¹⁴ idhaloke ca paraloke ca gutto hoti, tattha paṇḍite sahāye¹⁵ nissāya sotthibhāvo Kusanālijātakena kathetabbo, santo ti paṇḍitā sappurisa¹⁶ vā¹⁶ yassa mittāni bhavanti, saṃvissatthā ti gharaṃ pavisitvā icchiticcitassa¹⁷ gahaṇavasena viśāsaṃ āpannā, avisaṃvāda kassā 'ti avisaṃvādasīlassa, na mittadūbhīti¹⁷ yo ca mittadūbhī na hoti, saṃvibhāgi dha- 20 nenā 'ti attano dhanena mittānaṃ saṃvibhāgaṃ karoti. mittesū 'ti mitte nissāya laddhabbaṃ tassa taṃ mittesu sotthānaṃ nāma hoti, so hi evarūpehi mittehi rakkhito sotthiṃ pāpuṇāti, tattha mitte nissāya sotthibhāvo Mahāuk-kusajātakādihi¹⁸ kathetabbo, tulya vāyā ti samānavāyā, samaggā ti samagga-vāsā²⁰, anubbatā ti anuvattikā, dhammakāmā ti tividhasucaritadhammaṃ 25 roceti, pajātā²¹ ti vijāyanti²² na vaṃjhā²³, dāresū 'ti etehi guṇehi²⁴ saman-nāgate matugāme gehe vasante²⁵ sāmikassa sotthi hoti ti paṇḍitā kathenti, tattha sīlavantaṃ matugāmaṃ nissāya sotthibhāvo Maṇicorajātaka-Sambulajātaka-Khaṇḍa-hālejatakehi²⁶ kathetabbo, soceyyaṃ ti sucibhāvaṃ, advejjhatā ti advejjha-tāya, 'na esa mayā saddhīm bhijjītvā dvidhā bhavissatīti' evaṃ advejjhabhāvena 30 yaṃ jānāti, suhādayaṃ mamaṃ ti suhādo²⁷ ayaṃ mamaṃ ti ca yaṃ jānāti²⁸, rājūsu ve²⁹ ti evaṃ rājūsu sevakānaṃ sotthānaṃ nāma 'ti paṇḍitā kathenti,

¹ Bā abhāsi. ² Bā -rādhaṃ-. ³ Ck -vatte, Bā -mitte. ⁴ Ck -matthe, Bā mitte.

⁵ Bā -mittā. ⁶ Bā adds hotīti. ⁷ Ck^s nasippā. ⁸ Ck^s nakul-. ⁹ Ck^s kalyābhi,

Bā -saṃkhātā parikulyābhi. ¹⁰ C^s munimā, Bā matimā ¹¹ Bā taṃ taṃ. ¹²

Bā ma-. ¹³ Bā omits taṃ. ¹⁴ Bā -rādheṇa attano maṅga-. ¹⁵ Bā -taṃ sahāyaṃ.

¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Bā -tasseva. ¹⁸ Ck^s -dubhi. ¹⁹ Ck^s -kukkusa-. ²⁰ Ck^s avagga-

²¹ Bā sajātā. ²² Bā -yini. ²³ Bā sa vaṃjhā. ²⁴ Bā silagu-. ²⁵ Bā gahessante.

²⁶ Ck^s -jātakhehikhaṇḍahāla-. ²⁷ Bā -hadayo. ²⁸ Bā ayanti mamaṃ jānāti. ²⁹

Bā co.

dadāti saddho ti kammañ ca phalañ ca saddahitvā dadāti, saggesu ve¹ ti
 evaṃ sagge devaloke sotthānaṃ niraparādhamaṅgalaṃ² ti paṇḍitā kathenti, taṃ
 Petavatthu-Vimānavatthūhi vitthāretvā kathetabbaṃ, punanti vaddhā³ ti yaṃ
 puggalaṃ nāṇavaddhā⁴ ariyadhammena sundaradhammena⁵ punanti⁶ paro-
 5 dhenti⁷, samacariyāyā⁸ 'ti sammāpaṭipattiya⁹, bahussutā ti paṭivedhaba-
 hussutā, isayo ti isigāṇā, sīlavanto¹⁰ ti ariyasīlena samannāgatā, arahā-
 tamajjhe ti arahantānaṃ majjhe paṭilabhitabbaṃ ti sotthānaṃ paṇḍitā¹¹
 kathenti, arahanto hi attanā¹² paṭividdhamaggaṃ ācikkhitvā paṭipādentā¹³
 ārādhakaṃ¹⁴ puggalaṃ ariyadhammena punanti¹⁵, so pi arahā¹⁵ va hoti.

10 Evaṃ M. arahattena desanāya kūṭaṃ gaṇhanto aṭṭhahi
 gāthāhi maṅgalāni¹⁶ kathetvā tesāṃ yeva maṅgalānaṃ thutim
 karonto osānagātham āha:

10. Etāni kho sotthānāni loke
 viññūpasatthāni sukhindriyāni¹⁷,

15 tānīdha sevetha naro sapañño,
 na hi maṅgale kiñcanam atthi saccan ti. 138.

Tattha na hi maṅgale ti tasmim̐ pana diṭṭhasutamuttappabhede maṅgale
 kiñcanam̐ ekamaṅgalaṃ¹⁸ pi saccam̐ nāma n' atthi, nibbānam̐ eva pan' ekaṃ¹⁹
 paramasaccan ti.

20 Isayo tāni maṅgalāni sutvā sattaṭṭhādivasaccayena ācari-
 yaṃ āpucchitvā tatth' eva agamaṃsu²⁰. Rājā²¹ tesāṃ santikaṃ
 gantvā pucchi. Te tassa ācariyena kathitaniyāmen' eva²²
 maṅgalapañhaṃ kathetvā Himavantam̐ eva agamaṃsu. Tato
 paṭṭhāya loke maṅgalaṃ pākaṭaṃ ahosi. Maṅgalesu vattitvā
 25 matamatā²³ saggapathaṃ²⁴ pūresuṃ. B.²⁵ brahmavihāre bhā-
 vetvā isigaṇaṃ ādāya Brahma-loke nibbatti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhaṃ maṅgala-
 pañhaṃ kathesiṃ“ ti²⁶ vatvā j. s.: „Tadā isigaṇo²⁷ Buddhapaṇisā

¹ Bā ce. ² Bā -rādhaṃ-. ³ Bā sunanti vuddhā. ⁴ Bā -vu-. ⁵ Bā omits su-.

⁶ Bā sun-. ⁷ Cks puri-, Bā sodhenti. ⁸ Bā sampaca-. ⁹ Bā vattapaṭipattiya.

¹⁰ Cks -tā. ¹¹ Cks -tānaṃ. ¹² Bā no. ¹³ Bā -to. ¹⁴ Ck -dhaṇaṃkaṃ. ¹⁵ Cks

-ho. ¹⁶ Bā aṭṭhamahāmaṅg-. ¹⁷ Ck sucudriyāni, C^o sumudriyāni. ¹⁸ Bā ekaṃ-.

¹⁹ Bā etaṃ. ²⁰ C^o Bā āg-. ²¹ Bā atha rā-. ²² Bā -mena, omitting eva. ²³

C^o matā, Bā matāmatā. ²⁴ saggapuram̐. ²⁵ Bā adds cattāro. ²⁶ Bā kathesi yevā

ti. ²⁷ Bā -ṇā.

ahosi¹, maṅgalapaṇhapucchako² jeṭṭhantevāsi³ Sāriputto, ācariyo aham evā⁴ 'ti. Mahāmaṅgalajātakaṃ.

16. Ghatajātaka.

Uṭṭhehi Kaṇhā⁵ 'ti. Idam S. J. v. mataputtam⁶ ā. k. Vatthum Maṭṭhakunḍalivatthusadisam⁷ eva. Idha pana S. tam upāsakam⁸ „kim⁹ upāsaka socasīti“ vatvā „āma bhante“ ti vutte „upāsaka porāṇaka-panḍitā paṇḍitānaṃ katham sutvā mataputtam⁷ nānūsociṃsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. Uttarāpathe Kāmsabhoge Asitañjananagare⁶ Ma-
kākaṃso nāma⁹ r. kāresi. Tassa Kaṃso ca Upakaṃso cā 'ti¹⁰
dve puttā ahesum, Devagabbhā nāma ekā dhitā. Tassā jātadivase
nemittikabrāhmaṇā „etissā kucchiyaṃ nibbattaputto Kāmsa-
bhogaṃ¹⁰ Kāmsavaṃsam nāsessatīti“ vyākarimsu. Rājā bala-
sinehena dhītaraṃ nāsetum¹¹ nāsakkhi, „bhātaro¹² jānissan-
tīti¹³“ yāvatāyukaṃ ṭhatvā kālam akāsi. Tasmim kālakate¹⁵
Kaṃso rājā ahosi, Upakaṃso uparājā, te¹⁴ cintayimsu: „sace
mayam bhaginiṃ nāsessāma gārayhā bhavissāma, etaṃ kassaci
adatvā nissāmikaṃ katvā paṭijaggissāmā“ 'ti te ekathūpakam¹⁶
pāsādam kāretvā tam tattha vasāpesum. Nandagopā nām'
assā¹⁶ paricārikā ahosi, Andhakaveṇhu¹⁷ nāma dāso tassā²⁰
sāmiko ārakkham akāsi. Tadā Uttaramadhurāyaṃ¹⁸ Mahāsāgaro
nāma rajjam kāreti¹⁹, tassa Sāgaro ca Upasāgaro cā 'ti dve
puttā ahesum. Tesu pitu accayena Sāgaro rājā ahosi,
Upasāgaro uparājā. So Upakaṃsassa sahāyako ekā-
cariyakule ekato²⁰ uggahitasippo, so²¹ bhātu antepure²⁵
dubbbhitvā gayhamāno²² palāyitvā Kāmsabhoge²³ Upakaṃ-
sassa santikaṃ agamāsi. Upakaṃso Kāmsarañño dassesi, rājā

¹ Bā ahesum. ² Bā -paṇham pucchanto. ³ Bā -vāsiko. ⁴ Bā adds kuṭumbikaṃ.
⁵ Ck^s -kunḍalasadisam. ⁶ Bā adds pucchi. ⁷ C^s -putta, Ck^s -puttā. ⁸ Ck^s
amāsi-. ⁹ Bā adds rājā. ¹⁰ Bā kaṃsagottam. ¹¹ Bā vinā-. ¹² Bā adds pi. ¹³
Bā adds mahākāmsa. ¹⁴ Bā tadā. ¹⁵ Bā ekathambham. ¹⁶ Bā nāma tassā. ¹⁷
Bā addhakaveṇḍo. ¹⁸ Bā -mathūrāyaṃ. ¹⁹ Bā -resi. ²⁰ Ck^s eko. ²¹ Bā adds
sāgarassa. ²² Bā bhayamāno. ²³ Ck^s -bhogge.

tassa mahantaṃ yasaṃ adāsi. So rājupatṭhānaṃ gacchanto Devagabbhāya nivāsaṃ ekatthūṇakapāsādaṃ¹ disvā “kass’ eso nivāso” ti pucchitvā taṃ kāraṇaṃ sutvā Devagabbhāya paṭibuddhacitto ahosi. Devagabbhāpi ekadivasam taṃ Upakaṃsena
 5 saddhiṃ rājupatṭhānaṃ gacchantam disvā „ko eso” ti pucchitvā „Mahāsāgarassa putto Upasāgaro nāmā”² ‘ti Nandagopāya santikā sutvā tasmiṃ paṭibaddhacittā ahosi. Upasāgaro Nandagopāya lañcaṃ datvā „bhagini sakkhissasi me Devagabbhaṃ dassetun” ti āha. Sā „na etaṃ sāmi garuḥen” ti vatvā taṃ
 10 kāraṇaṃ Devagabbhāya ārocesi. Sā pakatiyā va tasmiṃ paṭibaddhacittā taṃ vacanaṃ sutvā „sādhū”³ ‘ti sampaticchi⁴. Nandagopā Upasāgarassa saññaṃ datvā rattibhāge taṃ⁵ pāsādaṃ āropesi. So Devagabbhāya saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi. Atha nesaṃ punappunasaṃvāsena Devagabbhā gabbhaṃ paṭilabhi.
 15 Aparabhāge tassā gabbhapatiṭṭhānaṃ pākataṃ ahosi. Bhātaro Nandagopaṃ⁶ pucchimsu. Sā abhayaṃ yācitvā taṃ antaraṃ kathesi. Te sutvā „bhaginiṃ⁷ nāsetuṃ na sakkā, sace dhīta-
 raṃ vijāyissati tam pi na nāsessāma, sace pana putto bhavissati nāssesāma”⁸ ‘ti cintetvā Devagabbhaṃ Upasāgarass’ eva
 20 adamsu. Sā paripuṇṇagabbhā dhītaraṃ vijāyi. Bhātaro sutvā haṭṭhatuṭṭhā tassā Añjanadevīti nāmaṃ karimsu. Tesam Govaḍḍhamānaṃ⁹ nāma bhogagāmaṃ adamsu. Upasāgaro⁷ Devagabbhaṃ gahetvā Govaḍḍhamānagāme⁶ vasi. Devagabbhāya puna pi gabbho patiṭṭhāsi. Nandagopāpi taṃ divasaṃ
 25 eva gabbhaṃ paṭilabhi. Tāsu pariṇatagabbhāsu⁸ ekadivasam eva Devagabbhā puttāṃ vijāyi Nandagopā dhītaraṃ. Devagabbhā puttassa nāsanabhayena⁹ puttāṃ Nandagopāya rahassena pesetvā tassā dhītaraṃ ānāpesi¹⁰. Tassā vijātabhāvaṃ bhātīkānaṃ ārocesuṃ. Te „puttāṃ vijātā”¹¹ dhītaraṃ” ti pucchitvā

¹ B^d ekathambhaṃ-. ² B^d -itvā. ³ C^k nañ. ⁴ B^d -pakam. ⁵ B^d bhagīni. ⁶ B^d bhogavaḍḍha-. ⁷ B^d adds ca. ⁸ C^k parinātha-, C^o paripāna-, B^d paripuṇṇa-.

⁹ B^d vināsaḥbhayena. ¹⁰ B^d āharāpesi. ¹¹ B^d omits vi-.

„dhītaran“ ti vutte „tena hi posethā“ 'ti āhaṃsu. Eten upāyena Devagabbhā dasa putte vijāyi, Nandagopā dasa dhītaro. Puttā Nandagopāya santike vaḍḍhanti dhītaro Devagabbhāya, taṃ antaraṃ koci na jānāti. Devagabbhāya jeṭṭhaputto Vāsudevo nāma ahosi dutiyo Baladevo nāma tatiyo Candadevo nāma catuttho 5 Suriyadevo pañcama Aggidevo chaṭṭho Varuṇadevo sattamo Ajjunno aṭṭhama Pajjunno navama Ghatapaṇḍito dasama Amkuro nāma ahosi. Te „Andhakaveṇhudāsaputtā¹ dasa bhātikā ceṭakā“ ti pākaṭā ahesuṃ. Te aparabhāge vuddhim² anvāya thāma balasampannā kakkhalapharusā³ hutvā vilopaṃ karontā 10 caranti⁴, rañño gacchantāṃ paṇṇākāraṃ⁵ vilumpant' eva. Manussā sannipatitvā „Andhakaveṇhudāsaputtā⁶ dasa bhātikā raṭṭhaṃ vilumpantīti“ rājāṅgaṇe upakkosiṃsu. Rājā Andhakaveṇhum⁷ pakkosāpetvā „kasmā puttehi vilopaṃ kārapesīti“ tajjesi. Evaṃ dutiyam pi tatiyam pi manussehi upakkose kate 15 rājā taṃ santajjesi. So maraṇabhaya bhīto rājānaṃ varaṃ⁸ yācitvā „deva ete na mayhaṃ puttā, Upasāgarassa puttā“ ti taṃ⁹ antaraṃ ārocesi. Rājā bhīto „kena ne¹⁰ upāyena gaṇhāmā“ 'ti amacce pucchitvā „ete deva mallayuddhakā¹¹, nagare yuddhaṃ kāretvā tattha ne yuddhamañḍalaṃ āgate gāhāpetvā māressāmā“ 20 'ti vutte Cānuraṇ ca Muṭṭhikaṇ cā 'ti dve malle pesetvā „īto sattame divase yuddhaṃ bhavissatīti“ nagare bheriṇ carāpetvā rājadvāre¹² yuddhamañḍalaṃ sajjāpetvā akkhavāṭaṃ kāretvā yuddhamañḍalaṃ alaṃkārapetvā jayapaṭākā¹³ bandhāpesuṃ. Sakalanagaraṃ saṃkhubhi¹⁴, cakkāticakkaṃ mañcātimañcaṃ 25 bandhiṃsu. Cānura-Muṭṭhikā yuddhamañḍalaṃ āgantvā vaggantā gajjantā appoṭhentā vicariṃsu. Dasa bhātikāpi āgantvā rajakavīthiṃ¹⁵ vilumpitvā vaṇṇasāṭake nivāsetvā gandhāpaṇesu

¹ Bḍ antakaveṇḍa-. ² Bḍ vaḍḍhim. ³ Bḍ -lā-. ⁴ Bḍ vica-. ⁵ Bḍ -te paṇṇā kārepi. ⁶ Bḍ andhakaveṇḍa-. ⁷ Bḍ aṇḍakaveṇḍaṃ. ⁸ Bḍ abhayaṃ. ⁹ Cks omit taṃ. ¹⁰ Bḍ te. ¹¹ Bḍ -yuddhacittakā. ¹² Bḍ rājāṅgaṇe. ¹³ Bḍ dhajapaṭākāṃ. ¹⁴ Bḍ -khubbhitāṃ. Cḥ -khubbhitāṃ. ¹⁵ Bḍ bhattagandharajaka-.

- gandhe mālākārāpaṇesu mālāṃ vilumpitvā vilittagattā¹ mālā-
bhārino² katakaṇṇapūrā³ vaggantā gajjantā appoṭhentā yuddha-
maṇḍalaṃ pavisiṃsu. Tasmim̐ khāṇe Cānuro appoṭhento
vicarati⁴. Baladevo taṃ disvā „na naṃ hatthena chupissāmīti“
5 hatthisālato mahantaṃ hatthiyottaṃ āharitvā vaggitvā gajjitvā
yottaṃ khipitvā Cānuraṃ udare veṭhetvā dve yottakoṭṭiyo ekato
katvā veṭhetvā⁵ ukkhipitvā sīsamatthake bhametvā bhūmiyaṃ
pothetvā⁶ bahi akkhavāṇe⁷ khipi. Cānure mate rājā Muṭṭhika-
mallāṃ āṇāpesi. So utṭhāya vaggitvā gajjitvā appoṭhesi.
10 Baladevo taṃ pothetvā aṭṭhīni saṇcunṇetvā „amallo 'mhi amallo
'mhīti“ vadantaṃ eva „nāhaṃ tava mallabhāvaṃ vā amalla-
bhāvaṃ vā jānāmīti“ hatthe gahetvā bhūmiyaṃ pothetvā
jīvitakkhayaṃ pāpetvā bahi akkhavāṇe khipi. Muṭṭhiko
maranto⁸ „yakkho hutvā taṃ khādituṃ labhissāmīti“ patthanaṃ
15 ṭhāpesi, so Kālamattiya-aṭṭaviyaṃ⁹ nāma yakkho hutvā nib-
batti. Rājā „gaṇhatha dasa bhāṭikaceṭṭake¹⁰“ ti utṭhahi.
Tasmim̐ khāṇe Vāsudevo cakkāṃ khipi, taṃ dvinnam pi bhāṭi-
kānaṃ sīsāni pātesi. Mahājano bhītatasi to „avassayo no ho-
thā“ 'ti tesāṃ pādesu patitvā nipajji. Te dve mātule māretvā
20 Asitañjananagare¹¹ rajjaṃ gahetvā mātāpitaro tattha katvā
dasa pi janā „sakala-Jambudīpe rajjaṃ gaṇhissāmā“ 'ti nikkha-
mitvā anupubbena Kālasenarañño¹² nivāsaṃ Ayojjanagaraṃ
gantvā nagaraṃ¹³ parikkhipitvā ṭhitarukkhagahanaṃ¹⁴ viddhaṃ-
setvā pākāraṃ bhinditvā rājānaṃ gahetvā taṃ rajjaṃ attano
25 hatthagataṃ katvā Dvāravatiṃ sampāpuṇiṃsu. Tassa pana
nagarassa ekato samuddo ekato pabbato. Amanussapariggahitaṃ
kira taṃ ahosi, tassa ārakkhaṃ katvā¹⁵ ṭhitayakkho paccāmitte
disvā gadrabhavesena gadrabharavaṃ ravati, tasmim̐ khāṇe

¹ Bā -gatta. ² Bā -dhārino. ³ Bā -durā. ⁴ Bā vivarati. ⁵ Bā vaṭṭetvā. ⁶ Ck poṭhe-. ⁷ Ck Bā -te. ⁸ Bā mahanto. ⁹ Ck kalamattiyaṃ, omitting aṭṭaviyaṃ, Ck kalamattiyaṃ, Bā kalamattiya aṭṭaviyaṃ. ¹⁰ Ck bhāṭice-, Bā -kece-. ¹¹ Ck asitañjana-, Ck asitañjanagare. ¹² Bā kālayāna-. ¹³ Bā taṃ. ¹⁴ Bā gahanaṃ, omitting ṭhitarukkha. ¹⁵ Bā gahetvā.

yakkhānubhāvena sakalanagaram uppatitvā samuddamajjhe ekasmiṃ dīpake tiṭṭhati, paccāmittesu gatesu punāgantvā¹ sakatṭhāne yeva patitiṭṭhāti. Tadāpi so gadrabho tesam dasan-
nam bhātikānam āgamaṇam nātvā gadrabharavam ravi, na-
garam uppatitvā dīpake patitiṭṭhāya² tesu nagaram adisvā³ 5
nivattesu punāgantvā⁴ sakatṭhāne patitiṭṭhahi. Te puna nivat-
tiṃsu, puna⁵ gadrabho tath' eva akāsi. Te Dvāravatīnagare
rajjam gaṇhitum⁶ asakkontā Kaṇhadīpāyanassa santikam gantvā
vanditvā „bhante mayam Dvāravatīrajjam gahetum na sakkoma,
ekam no upāyam kathethā“ 'ti pucchitvā „parikhāpiṭṭhe asu- 10
kasmiṃ nāma ṭhāne eko gadrabho carati, so⁷ amitte disvā
viravati, tasmim khane nagaram uppatitvā gacchati, tumhe
tassa pāde gaṇhatha, ayaṃ vo nipphajjanupāyo“ ti vutte tāpa-
sam vanditvā⁸ dasa pi janā gadrabhassa pādesu⁹ patitvā⁹
„sāmi ṭhapetvā tumhe añño ambhākam nissayo¹⁰ n' atthi, 15
ambhākam nagaram gaṇhanakāle mā ravitthā¹¹“ ti yāciṃsu.
Gadrabho „na sakkā mayā na viravitum¹², tumhe pana paṭha-
mataram āgantvā cattāro janā mahantāni ayanaṅgalāni ādāya¹³
catūsu nagaradvāresu¹⁴ mahante ayakhāṇuke bhūmiyam koṭte-
tvā¹⁵ nagarassa uppatanakāle naṅgalāni¹⁶ gahetvā naṅgalābad- 20
dham¹⁷ ayasamkhalikam ayakhāṇuke bandheyyātha, nagaram uppa-
titum na sakkhissatīti“ āha. Te „sādhū“ 'ti vatvā tasmim
aviravante¹⁸ yeva naṅgalāni ādāya catūsu nagaradvāresu khāṇuke
bhūmiyam ākoṭetvā¹⁹ atṭhamasu. Tasmim khane gadrabho ravi²⁰,
nagaram uppatitum ārabhi, catūsu dvāresu ṭhitā catūhi ayanaṅgalehi 25
gahetvā naṅgalābaddhā ayasamkhalikā khāṇuke²¹ bandhiṃsu, na-
garam uppatitum nāsakkhi. Dasa bhātikā tato nagaram pavisitvā
rājānam māretvā rajjam gaṇhiṃsu. Evaṃ te sakala-Jambudīpe

¹ Cks puna-. ² Bā patitiṭṭhāti. ³ Cks puna-. ⁴ Bā adds pi. ⁵ Bā gahi-. ⁶ Bā adds hi. ⁷ Bā adds gantvā. ⁸ Bā add gahetvā. ⁹ Bā nipati-. ¹⁰ Bā avassayo. ¹¹ Bā vira-. ¹² Bā ravitum. ¹³ Bā gahetvā. ¹⁴ Bā omits nagara. ¹⁵ Cks koṭṭhe-. Bā ākoṭetvā. ¹⁶ Cks -le. ¹⁷ Bā -bandham. ¹⁸ Bā addharatte. ¹⁹ Cks -the-. ²⁰ Bā vir-. ²¹ Bā ayakhāṇukesu.

tesatṭhiyā nagarasahassesu sabbe rājāno cakkena jīvitakkhayaṃ
 pāpetvā Dvāravatiyaṃ vasamānā rajjaṃ dasa koṭṭhāse katvā
 vibhajimsu. Bhaginiṃ pana¹ Añjanadeviṃ² na sarimsu³. Tato
 puna „ekādasa koṭṭhāse karomā“ ‘ti vutte Amkuro⁴ „mama
 5 koṭṭhāsaṃ tassā detha, ahaṃ vohāraṃ katvā jīvissāmi, kevalaṃ
 tumhe attano attano janapade mayhaṃ suṃkaṃ vissajjethā“ ‘ti
 āha. Te „sādhū“ ‘ti sampaticchitvā tassa koṭṭhāsaṃ bhaginiyā
 datvā saddhiṃ tāya nava rājāno Dvāravatiyaṃ vasimsu, Amkuro
 pana vāṇijjaṃ akāsi. Evaṃ tesu aparāparaṃ puttadhītāhi vaḍ-
 10 dhamānesu addhāne⁵ gate mātāpitara kālam akaṃsu. Tadā kira
 manussānaṃ visativassasahassāyukālo hoti. Tadā Vāsudeva-
 mahārājassa eko piyaputtako⁶ kālam akāsi. Rājā sokapareṇo
 sabbakiccāni pahāya mañcassa aṭaniṃ pariggahetvā vilapanto
 nipajji. Tasmīṃ kāle Ghatapaṇḍito⁷ cintesi: „ṭhapetvā maṃ
 15 aṇṇo⁸ mama bhātu sokaṃ harituṃ⁹ samattho nāma n’ atthi,
 upāyen’ assa sokaṃ harissāmīti“ so ummattakavesaṃ gahetvā
 „sasam me detha sasam me dethā“ ‘ti ākāsaṃ ullokento¹⁰ sakala-
 nagaraṃ vicari. „Ghatapaṇḍito ummattako jāto“ ti sakala-
 nagaraṃ saṃkhubhi. Tasmīṃ kāle Rohiṇeyyo nāma amacco
 20 Vāsudevaraṇṇo santikaṃ gantvā tena saddhiṃ kathaṃ samuṭ-
 ṭhāpento paṭhamam gātham āha:

1. Uṭṭhehi Kaṇha, kiṃ sesi, ko attho supinena te,

yo pi t’āyaṃ sako¹¹ bhātā hadayaṃ cakkhum¹² va¹³ dakkhiṇaṃ
 tassa vātā baliyanti¹⁴, Ghato jappati Kesavā¹⁵ ‘ti. 139.

15 Tattha Kaṇhā ‘ti gottenālapati, Kaṇhāyanagotto kir’esa, ko attho ti
 katarā nāma vaḍḍhi, hadayaṃ cakkhum¹² va¹³ dakkhiṇaṃ ti hadayena
 c’ eva dakkhiṇacakkhunā ca samāno ti attho. tassa vātā baliyanti¹⁴
 tassa hadayaṃ apasmāravātāvattharanti¹⁶ attho, jappatīti sasam me dethā
 ti vipalapati, kesavā ‘ti so kira kesasobhanatāya kesavo ti paññāyittha, tena
 20 taṃ nāmena ālapati.

¹ Ck add vāṇijjaṃ akāsi. ² Bd -vī. ³ Bd adamsu. ⁴ Bd aṅg-. ⁵ Ck -naṃ.
⁶ Bd -putto. ⁷ Bd ghaṭa-. ⁸ Bd adds koci. ⁹ Bd paha-. ¹⁰ Bd olo-. ¹¹ Bds
 tuyhaṃ sakā. ¹² Ck Bf -u. ¹³ Bd Bf ca. ¹⁴ Ck khalī-, Bd bali-, Bf paliyanti. ¹⁵ Ck
 khal-, Bds paleyyanti. ¹⁶ Bd asamāvātā avattha-. ¹⁷ aghasmiṃ vātā ava-.

Evam amaccena vutte tassa vuṭṭhitabhāvaṃ ātvā S. abhisambuddho hutvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā Rohiṇeyyassa Kesavo
taramānarūpo vuṭṭhāsi bhātu sokena aṭṭito ti. 140.

Rājā vuṭṭhāya sīghaṃ pāsādā otaritvā Ghatapaṇḍitassa 3
santikaṃ gatvā⁴ ubhosu hatthesu daḷhaṃ gahetvā tena saddhim
sallapanto tatiyaṃ gātham āha:

3. Kin nu ummattarūpo va⁵ kevalaṃ Dvārakaṃ⁶ imaṃ
saso saso ti lapasi, ko nu te sasam āharīti. 141.

Tattha kevalaṃ dvārakaṃ⁶ imaṃ ti kasmā ummattako viya hutvā 10
sakalaṃ imaṃ Dvāravatīnagaraṃ vicaranto⁴ saso saso ti lapasi⁵, ko tava sasam
hari⁶. kena te saso gahito ti pucchati.

So rañña⁷ evaṃ vutte pi punappuna⁸ tad eva vacanaṃ
vadati. Rājā puna dve gāthā abhāsi:

4. Sovaṇṇamayāṃ maṇimayaṃ⁹ (cfr. supra p. 60.) 15
lohamayaṃ atha rūpiyāmayaṃ
saṃkhasilāpavāḷamayaṃ
kārayissāmi te sasam. 142.
5. Santi aññe pi sasakā araññe vanagocarā,
te pi te ānayissāmi, kīdisaṃ sasam icchasīti. 143. 20

Tatrāyaṃ saṃkhepato: etesu suvaṇṇamayādisu yaṃ icchasi taṃ vada,
ahaṃ te kāretvā dassāmi, atha pi te na rocesi¹⁰ aññe pi araññe vanagocarā
sasakā atthi, te pi¹¹ te ānayissāmi, vada bhādrāmukha kīdisaṃ sasam icchasīti.

Raṇṇo kathaṃ sutvā paṇḍito¹² chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Na vāham¹³ etaṃ icchāmi ye sasā paṭhaviṃ sitā, 25
candato sasam icchāmi, tam me ohara Kesavā¹⁴ 'ti. 144.

Tattha oharā ti otārehi¹⁴.

Rājā tassa kathaṃ sutvā „nissaṃsayāṃ me bhātā um-
mattako jāto“ ti domanassappatto sattamaṃ gātham āha:

¹ Cks addhito. ² Ck B/ ca. ³ Bā nagaraṃ. ⁴ Bā caranto. ⁵ Bā vilapati. ⁶ Bā
avahari. ⁷ Cks rañño. ⁸ Bā -nampi. ⁹ all four MSS. maṇi-. ¹⁰ Bā athāpi
ete na rocesi. ¹¹ Cks omit pi. ¹² Bā ghatapa-. ¹³ Bā/ cā-. ¹⁴ Bā ohārehi.

7. So nūna madhuram nāti jīvitam vijahissasi

apatthiyam yo patthayasi candato sasam icchasīti. 145.

Tattha nāti kanīṭṭham ālapanto āha, idam vuttam hoti: tāta mayham piyaṇāti so tvaṃ nūna atimadhuram attano jīvitam jahissasi¹ yo apatthetabham
5 patthesīti.

Ghatapaṇḍito raṇṇo vacanam sutvā niccalo ṭhatvā „bhā-
tika tvaṃ candato sasakam patthentassa taṃ alabhitvā² jī-
vitakkhayabhāvaṃ jānanto kimkāraṇā mataputtam anusocasīi³
vatvā aṭṭhamam gātham āha:

10 e. Evaṃ ce Kaṇha jānāsi yad' aññam anusāsasi

kasmā pure mataṃ puttam ajjāpi-m-anusocasīti. 146.

Tattha evaṃ ti idam alabbhaneyyathānam⁴ nāma na patthetabban ti yadi
evaṃ jānāsi, yadaññam ti evaṃ jānanto ca⁵. yadi aññam⁶ anusāsasīti attho,
pure ti atha kasmā⁷ catutthamāsamatthake mataṃ puttam ajjāpi anusocasīti
15 vadati.

Iti⁸ so antaravithiyam ṭhitako va „bhātika aham tāva
paññāyamānam patthemī, tvaṃ pana apaññāyamānassa⁹ so-
casīti¹⁰ vatvā tassa dhammam desento puna dve gāthā abhāsi:

e. Yaṃ na labbhā manussena amanussena vā puna

90 jāto me mā marī putto kuto labbhā alabbhiyam. 147.

10. Na mantā mūlabhesajjā osadhehi dhanena vā

sakkā ānayitum Kaṇha yaṃ petam anusocasīti. 148.

Tattha yaṃ ti bhātika yaṃ etaṃ¹¹ jāto me putto mā marīti manussena vā
devena¹² vā puna na labbhā na sakkā laddhum taṃ tvaṃ patthesi, taṃ pan'
95 etaṃ kuto labbhā kena kāraṇena sakkā laddhum, na sakkā ti dīpeti, kasmā:
yasmā¹³ alabbhiyam alabbhaneyyathānam hi nām' etaṃ ti attho, mantā ti
mantappayogena, mūlabhesajjāti mūlabhesajjena, osadhehi nānāvīdhosadhehi,
dhanena vā ti koṭisatasamkhenāpi dhanena vā, idam vuttam hoti: yaṃ tvaṃ
petam anusocasi etehi mantappayogādihi pi ānetum na sakkā ti.

30 Rājā taṃ sutvā „yuttam tāta sallakkhitam¹⁴, mama soka-
haranattāya tayā idam katan¹⁵ ti Ghatapaṇḍitam vaṇṇento catasso
gāthā abhāsi:

¹ Ck^s jahati, B^d vijahessasi. ² B^d adds va. ³ B^d -neyyakam. ⁴ Ck^s va. ⁵ Ck^s
aññe. ⁶ B^d adds ito. ⁷ B^d evam. ⁸ B^d -mānassattāya. ⁹ B^d evam. ¹⁰ B^d
amanussena. ¹¹ B^d omits ya-. ¹² C^s adds ce, Ck^s me.

11. Yassa etādisā assu amaccā purisapaṇḍitā
yathā nijjhāpaye ajja Ghato purisapaṇḍito—. 149.
12. Ādittam vata maṃ santam -pe- (cfr. supra p. 61.) 150.
13. Abbahi vata me sallam -pe- 151.
14. So 'ham' abbūlhasallo 'smi vītasoko anāvilo 5
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇavā 'ti 152.

Tattha pathamaḡāthāya ayaṃ saṃkhepattho: yathā yenākārena² ajja maṃ
puttasokaparetam Ghato purisapaṇḍito sokaharaṇatthāya nijjhāpaye nijjhāpesi
bodbhesi yassa aññassāpi etādisā purisapaṇḍitā amaccā assu tassa kuto soko ti,
sesagāthā vuttatthā yeva. 10

Avasāne

15. Evaṃ³ karonti sappaṇṇā ye honti anukampakā
vinivattayanti sokanihā Ghato jeṭṭham va bhātaran ti 153.
ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Evaṃ Ghatakumārena visoke kate Vāsudeve rajjam anu- 15
sāsente dīghassa addhuno accayena dasabhātikaputtā⁴ kumārā
cintayimsu: „Kaṇhadīpāyanam 'dibbacakkhuko' ti vadanti,
vīmaṃsissāma tāva nan⁵“ ti ete⁶ ekam daharakumāram alam-
karitvā gabbhiniākārena⁶ dassetvā udare masūrakam⁷ bandhitvā
tassa santikam netvā „bhante ayaṃ kumārīkā kim vijāyissatīti“ 20
pucchimsu. Tāpaso⁸ „dasabhātikarājūnam vināsakālo patto,
mayham nu kho āyusaṃkhāro kīdiso“ ti olokento „ajj' eva
me maraṇam bhavissatīti“ natvā „kumārā iminā tumhākam ko
attho“ ti vatvā „katheth' eva no¹⁰“ ti nibaddho „ayaṃ ito
sattame divase khadiraghaṭikam vijāyissati, tāya Vāsudeva- 25
kulam nāssissati, api¹¹ kho pana tumhe khadiraghaṭikam gahetvā
jhāpetvā chārikam nadiyam pakkhipeyyāthā¹²“ ti āha. Atha
nam te „kūṭajaṭila puriso vijāyanako nāma n' atthīti“ vatvā
tantarajjukam¹³ nāma kāraṇam katvā tatth' eva jīvitakkhayaṃ
pāpayimsu. Rājāno kumāre pakkosāpetvā „kimkāraṇā tāpasam 30

¹ Ck so ahām. ² Bd yena kāraṇena ³ Bd etam. ⁴ Bd -kānam puttā. ⁵ Bd
te. ⁶ Bd -ram. ⁷ Bd massu-, B⁸ mayū-. ⁸ Bd adds dibbacakkhunā olokento.
⁹ Bd adds hotī. ¹⁰ Ck -tha va no, Bd -tha bhante. ¹¹ Bd api ca. ¹² Ck
-peyyathā. ¹³ Bd -rajju.

- mārayitthā“ ‘ti pucchitvā sabbaṃ sutvā bhītā tassa ārakkhaṃ datvā sattame divase tassa’ kucchito nikkhantaṃ khadiraghaṭṭikāṃ jhāpetvā chārikāṃ nadiyā pakkhipiṃsu. Sā nadiyā vuyhamānā mukhadvāre ekapasse laggi, tato erakaṃ nibbatti.
- 5 Ath’ ekadivasam te rājāno „samuddakīlikāṃ”³ kīḷissāmā“ ‘ti mukhadvāraṃ gantvā mahāmaṇḍapaṃ kāretvā alaṃkatamaṇḍape kbhādantā pivantā kelivasen’ eva pavattatthapādaparāmāsā’ dvidhā bhijjivā mahākalahaṃ karimṃsu. Ath’ eko aññaṃ mug-garaṃ alabhanto erakavanato ekaṃ erakapattam gaṇhi, tam
- 10 gahitamattam eva khadiramusalaṃ ahosi, so tena mahājānaṃ potheti. Ath’ aññehi’⁴ sabbehi gahitagahitaṃ⁵ musalam eva ahosi, te aññamaññaṃ paharivā vināsaṃ pāpuṇiṃsu. Tesu vinassantesu Vāsudevo Baladevo bhaginī Añjanadevī purohito⁶ ti cattāro janā rathaṃ abhirūhitvā palāyiṃsu, sesā sabbe pi vinaṭṭhā.
- 15 Te pi cattāro rathena palāyantā Kālamattikāṭaviṃ’⁷ pāpuṇiṃsu. Muṭṭhikamallo patthanaṃ katvā yakkho hutvā tattha nibbatto Baladevassa āgatabhāvaṃ ūtvā tattha gāmaṃ māpetvā malla-vesaṃ gahetvā „ko yujjhitukāmo”⁸ ti vagganto gajjanto appo-ṭhento⁹ vicari. Baladevo tam disvā va „bhātika ahaṃ iminā
- 20 saddhiṃ”¹⁰ yujjhissāmīti“¹¹ vatvā Vāsudeve vārente vārente yeva rathā oruyha tassa santikaṃ gantvā¹² appoṭhesi¹³. Atha naṃ so pasāritahatthe yeva gahetvā mūlakakandaṃ viya khādi. Vāsudevo tassa matabhāvaṃ ūtvā bhaginiṃ ca purohitaṃ ca ādāya sabba-rattim gantvā suriyodaye ekaṃ paccantagāmaṃ patvā¹⁴ „āhāraṃ
- 25 pacitvā āharathā”¹⁵ ‘ti bhaginiṃ ca purohitaṃ ca gāmaṃ pahitvā sayam ekasmiṃ gacchantare paṭicchanno nipajji. Atha naṃ Jarā nāma eko luddo gacchaṃ calantaṃ disvā „sūkaro”¹⁶ ettha bhavissatīti“¹⁷ saññāya sattiṃ khipitvā pāde vijjhivā¹⁸ „ko maṃ vijjhīti”¹⁹ vutte manussassa viddhabhāvaṃ ūtvā bhīto palāyituṃ

¹ Bā tassā. ² Bā -kīlitaṃ. ³ Bā pavattā-. ⁴ Ck^a athamñño athamñño ti. ⁵ Ck^a sabbe gahitaṃ. C^a sabbehitagahitaṃ. ⁶ Bā has added cā. ⁷ Ck^a kāla-, Bā kāla-mattika aṭavi. ⁸ Bā omits saddhiṃ. ⁹ Bā -ṭento. ¹⁰ Bā has added vagganto gajjanto. ¹¹ Bā -ṭesi. ¹² Ck^a omīti patvā. ¹³ Bā sukkaro. ¹⁴ Bā vijjhi.

ārabhi. Rājāsa tiṃ paccupatthapetvā utthāya „mātula mā bhāyi,
 ehīti“ pakkositvā āgataṃ „ko si nāma¹ tvaṃ“ ti pucchitvā
 „aham sāmi Jarā nāmā²“ ‘ti „Jarāya viddho marissatīti³ kira
 maṃ porāṇā vyākariṃsu, nissamsayaṃ ajja mayā maritabban“
 ti ñatvā „mātula, mā bhāyi, ehi, pahāram⁴ me bandhā“ ‘ti tena⁵
 pahāramukhaṃ bandhāpetvā taṃ uyyojesi, balavavedanā pavat-
 tiṃsu, itarehi ābhataṃ āhāraṃ paribhuñjitum nāsakkihi. Atha
 te āmantetvā „ajja aham⁶ marissāmi, tumhe pana sukhumālā
 aññam kammaṃ katvā jīvitum na sakkhissattha, imaṃ vijjam
 sikkhathā“ ‘ti ekaṃ vijjam sikkhāpetvā te uyyojetvā tatth’ eva¹⁰
 jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Evaṃ Añjanadeviṃ thapetvā sabbe va
 vināsaṃ pāpuṇiṃsū ‘ti.

S. i. d. ā. „upāsaka, evaṃ porāṇakapaṇḍitānaṃ kathaṃ sutvā
 attano puttasokaṃ hariṃsu, mā⁴ cintayīti“ vatvā saccāni pakāsetvā
 j. s. (Upāsako saccapariyosāne sotāpattiphale patitthahi): „Tadā¹⁵
 Rohiṇeyyo Ānando ahoṣi, Vāsudevo Sāriputto, avasesā⁷ Buddhaparisa,
 Ghatapaṇḍito pana ahamevā⁸“ ‘ti. Ghatajātakaṃ. Dasanipāta-
 vaṇṇanā⁹ niṭṭhitā¹⁰.

¹ B^d omits nāma. ² C^k nāmo- C^s nāmā altered to nāmo. ³ B^d pādāṃ. ⁴ B^d
 -āhī. ⁵ B^d ajjāhaṃ. ⁶ B^d tvaṃ mā. ⁷ B^d sabbe parisā. ⁸ B^d ahameva sam-
 māsambuddho loke vivattacchedo ahoṣi. ⁹ B^d Ghatapaṇḍitajātakaṃ iti soḷasa-jātaka-
 paṇḍitassa dasanipātassa atthavaṇṇanā. ¹⁰ B^d adds akkharā ekamekañca bud-
 dharūpaṃ samaṃ siyā tasmā hi paṇḍito poso likkheyya piṭakattiyaṃ. Nibbāna-
 paccayo hotu. Sakkarāj 1150 etc.

XI. EKĀDASANIPĀTA.

1. Mātīposakajātaka.

Tassa nāgassa vippavāsenā 'ti. Idam S. J. v. mātuposa-
katheram ā. k. Paccuppannavatthum Sāmajātakavatthu-sadisam.
S. pana bhikkhū āmantetvā „mā bhikkhave etam ujjhāyittha, porāṇa-
kapaṇḍitā tiracchānāyoniyaṃ nibbattāpi mātaraṃ viyuttā sattāhaṃ nirā-
5 hāratāya sussamānā rājārahaṃ bhojanaṃ labhitvāpi 'mātaraṃ' vinā
na bhuñjissāmā' 'ti mātaram disvā va gocaraṃ gaṇhimsū" 'ti vatvā
ā. a.:

A. B. Br. r. k. Bo. Himavantapadese hatthiyoniyaṃ
nibbattitvā sabbaseto ahosi abhirūpo² asīti hatthisahassapari-
10 vāro³, mātā pan' assa andhā. So madhuramadhurāni⁴ phalā-
phalāni hatthīnaṃ datvā mātu peseti⁵, hatthī⁶ tassā adatvā
attanā va khādanti. So parigaṇhanto taṃ pavattiṃ ñatvā
„yūthaṃ chaḍḍetvā mātaram me⁷ posessāmīti“ rattibhāge
aññesaṃ hatthīnaṃ ajānantānaṃ mātaram gahetvā Caṇḍoraṇa-
15 pabbatapādaṃ gantvā ekaṃ naḷiniṃ upaniṣṣāya ṭhitāya pabbata-
guhāya mātaram ṭhapetvā posesi⁸. Ath' eko Bārāṇasi-vāsi⁹
vanacarako maggamūlho disaṃ vavatthapetum asakkonto

¹ B^d -rā. ² B^d adds dassaniyo pāsādiko lakkhaṇasampanno, B^e pāsādiko manavaḍḍhikaro. ³ B^d adds so jarājinnānaṃ mātaram poseti. ⁴ C^k dhuramadhu-rāni. ⁵ C^e poseti, B^d mātu santikaṃ pesesi. ⁶ B^d hatthayo. ⁷ B^d -rameva. ⁸ C^k pe-. ⁹ all three MSS. -si.

mahantena saddena paridevi. B. tassa saddaṃ sutvā „ayaṃ puriso anātho, na kho pana me taṃ patirūpaṃ yaṃ esa mayi ṭhite idha vinasseyyā“ 'ti tassa santikaṃ gantvā taṃ bhayena palāyantaṃ disvā „ambho purisa, n' atthi te maṃ nissāya bhayaṃ, mā palāyi, kasmā tvaṃ paridevanto vicarasīti“ puc- 5
chitvā „sāmi ahaṃ¹ maggamūlho, ajja me sattamo divaso“ ti vutte „bho purisa, mā bhāyi, ahan taṃ manussapathe ṭhapes-sāmīti“ taṃ attano piṭṭhiyaṃ nisīdāpetvā araṇṇā nharitvā nivatti. So pi pāpo „nagaraṃ gantvā raṇṇo ārocessāmīti“ rukkkhasaṇṇaṃ pabbatasāṇṇaṃ karonto va nikkhamitvā Bārā- 10
ṇasiṃ agamāsi. Tasmim kāle raṇṇo maṅgalaḥatthi² kālam akāsi. Rājā „sace kenaci katthaci opavayhaṃ³ kātuṃ yuttarūpo hatthi⁴ diṭṭho atthi so ācikkhatū“ 'ti bheriṃ carāpesi. So puriso rājānaṃ upasaṃkamitvā „mayā deva tumhākaṃ opavayho⁵ bhavitum yuttarūpo sabbaseto sīlavā hatthirājā 20
diṭṭho, ahaṃ maggaṃ desessāmi, mayā saddhiṃ hatthācariye pesetvā taṃ gaṇhāpethā“ 'ti āha. Rājā „sādhū“ 'ti vanacarakena⁶ saddhiṃ mahantena parivārena hatthācariyaṃ pesesi. So tena saddhiṃ gantvā B-aṃ naḷiniṃ pavisitvā gocaraṃ gaṇhantaṃ passi. B. pi hatthācariyaṃ disvā „idaṃ bhayaṃ 30
na aṇṇato uppannaṃ, tassa purisassa⁷ santikā uppannaṃ bhavissati, ahaṃ kho pana mahābalo hatthisahassam pi vid-dhaṃsetum samattho, pahomi⁸ kujjhivā raṭṭhakaṃ⁹ senāvāha-naṃ nāsetum, sace pana kujjhissāmi sīlaṃ me bhijjissati, tasmā ajja sattīhi koṭṭiyamāno pi na kujjhissāmīti“ adhiṭṭhāya sīsaṃ 30
nāmetvā niccalo¹⁰ aṭṭhāsi. Hatthācariyo padumasaraṃ otaritvā tassa lakkhaṇasampattiṃ disvā „ehi puttā“ 'ti rajatadāma-sadisāya soṇḍāya gahetvā sattame divase Bārāṇasiṃ pāpuṇi¹¹. Bodhisattamātā¹² putte anāgacchante „putto me rājamahāmattehi

¹ so all three MSS. ² Bā opaguyhaṃ. ³ Bā -guyho ⁴ Bā rājā sādhu imaṃ maggadesikaṃ katvā araṇṇaṃ gantvā iminaṃ vuttam hatthināgaṃ ānethā ti tena. ⁵ Bā pāpapu-. ⁶ Bā homi. ⁷ Bā sara-. ⁸ Bā adda va. ⁹ Bā -ṇāti. ¹⁰ Bā -sattassa mātā pana.

nīto bhavissati, idāni tassa vippavāseṇa ayaṃ vanasaṇḍo
vaḍḍhissatīti“ paridevamānā dve gāthā abhāsi:

1. Tassa nāgassa vippavāseṇa
virūḷhā sallakī ca kuṭajā ca
5 kuruvindakaravīrā¹ bhisasāmā ca
nivāte pupphitā kaṇikārā. 1.
2. Kocid eva suvaṇṇakāyūrā
nāgarājāṃ bharanti piṇḍena
yattha rājā² rājakumāro vā³
10 kavacam abhihessati asambhīto ti. 2.

Tattha virūḷhā ti vaḍḍhitā nāma, n' atth' ettha saṃsayo ti āsāṃsāvasen'
evam āha, sallakī ca kuṭajā cā 'ti'⁴ indasālarukkhā kūṭajarukkhā ca,
kuruvindakaravīrā⁵ bhisasāmā cā 'ti' kuruvindarukkhā ca karavīranā-
makāni⁶ mahātīpāni ca bhisāni ca sāmākā cā 'ti' attho, ete ca sabbe idāni
15 vaḍḍhissantīti paridevati, nivāte ti pabbatapāḍe, pupphitā ti mama putteṇa
sākhā⁷ bhañjitvā⁸ akhādiyamānā kaṇikārāpi pupphitā⁹ bhavissantīti vuttam
hoti, kocidevā 'ti' katthacid eva gāme vā nagare vā, suvaṇṇakāyūrā
ti suvaṇṇabharanā rājarājāmahāmattā, bharanti piṇḍenā 'ti' ajja māti-
posakam¹⁰ nāgarājānam¹¹ rājārahassa bhojanassa suvaḍḍhitena piṇḍena
20 posenti, yatthā 'ti' yasmiṃ nāgarāje rājā nisīditvā, kavacam abhihessatīti¹²
saṅgāmanam pavasiṭtvā paccāmittānam kavacam abhihanissati bhindissati, idam
vuttam hoti: yattha mama putte nisinnō rājā vā rājakumāro vā asambhīto
hutvā paccāmittānam kavacam hanissati tam maññe¹³ nāgarājānam suvaṇṇa-
bharanā ajja piṇḍena bharantīti.

- 95 Hatthācariyo pi antarāmagge¹⁴ va rañño sāsanaṃ pesesi¹⁵.
Rājā nagaraṃ alamkārapesi. Hatthācariyo B-aṃ katagandha-
paribhaṇḍam alamkatapaṭiyattam hatthisālam netvā citrasāṇiyā¹⁶
parikkhipāpetvā rañño ārocesi. Rājā nānaggarasabhojanaṃ
ādāya gantvā B-assa dāpesi. So „mātaraṃ vinā gocaraṃ na
30 gaṇhissāmīti“ piṇḍam na gaṇhi. Atha naṃ yācanto rājā tati-
yam gātham āha:

¹ Bđ -varā. ² Cks Bđ rāja. ³ Cks omit vā. ⁴ Cks ca, omitting ti. ⁵ Bđ -varā

⁶ Bđ -vara-, Cks -vīranāmakāti. ⁷ Bđ -kham. ⁸ Cks bhañḍitvā. ⁹ Cks add
viya vaḍḍhitā. ¹⁰ Bđ mātuposaka. ¹¹ Bđ -rājāṃ. ¹² Bđ -bhihanessa-. ¹³ Bđ
me. ¹⁴ Bđ adds vattamāno. ¹⁵ Bđ adds tam sutvā. ¹⁶ Bđ vicitra-.

3. Ganhāhi nāga kabalam, mā nāga kisako bhava,
bahūni rājakiccāni yāni¹ nāga kariassasīti. 3.
Tam sutvā B. catuttham gātham āha:

4. Sā nūna sā kapaṇiyā² andhā aparināyikā³
khāṇum pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti. 4. 5

Tattha sā nūna sā ti mahārāja nūna sā esā⁴, kapaṇiyā² ti puttaviyogena kapaṇā, khāṇun ti tattha tattha patitam rukkhakalimḡaram⁵, ghaṭṭetīti paridevamānā tattha tattha pādena⁶ pothenti⁷ nūna pādena hanati⁸ caṇḍoraṇam patīti caṇḍoraṇapabbatābhimukhī pabbatapāde pariphandamānā ti attho.

10

Atha nam pucchanto rājā

5. Kā nu te sā mahānāga andhā aparināyikā⁹
khāṇum pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti 5.
pañcamam gātham vatvā¹⁰

6. Mātā me sā mahārāja andhā aparināyikā¹¹ 15
khāṇum pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti¹² 6.
chaṭṭhagāthāya¹³ tam attham sutvā muñcāpento sattamam
gātham āha:

7. Muñcath' etaṁ mahānāgam yo 'yaṁ bharati mātaram,
sametu mātara nāgo saha sabbehi nātibhīti. 7. 20

Tattha yoyaṁ bharatīti yaṁ nāgo 'ahaṁ mahārāja andhamātaram posemi, mayā vinā mayhaṁ mātā jīvitakkhayaṁ pāpuṇissati, tāya vinā mayhaṁ issariyena attho n' atthi, ajja me mātu gocaraṁ agañhantiyā¹⁴ sattamo divaso' ti vadati¹⁵, tasmā yo yaṁ mātaram bharati etaṁ mahānāgam khippaṁ muñcatha, sabbehi nātīhi¹⁶ saddhīm esa mātara sametu samāgacchatū 'ti.

25

Aṭṭhamanavamā abhisambuddhagāthā honti:

8. Mutto ca bandhanā nāgo mutto dāmāto¹⁷ kuñjaro
muhuttam assasitvāna¹⁸ agamā¹⁹ yena pabbato. 8.

¹ Bā tāni. ² Bā kapaṇikā. ³ Bā -ṇā-. ⁴ Bā omits esā. ⁵ Ck -liṅgharam Bā dukkharakalīkaram. ⁶ all three MSS. pāde. ⁷ Ck pothenti, Bā pothenti. ⁸ Ck -haranti. ⁹ Ck Bā -ṇā-. ¹⁰ Bā āha. ¹¹ Ck Bā -ṇā-. ¹² Bā adds rājā. ¹³ Ck chaṭṭham-, Bā chaṭṭhamagā-. ¹⁴ Bā alabhantiyā. ¹⁵ Ck omits va-. ¹⁶ Ck Bā nātibhīti. ¹⁷ Bā dāmāya. ¹⁸ Bā assāsetvāna. ¹⁹ Ck āg-.

9. Tato so naḷiniṃ¹ gantvā sītaṃ kuṇjarasevitaṃ
sonḍāya udakam āhatvā² mātaraṃ abhisīncathā³ 'ti. 9.

So kira nāgo bandhanā mutto thokaṃ vissamitvā rañño dasarājadhamma-
gāthāya dhammaṃ desetvā 'appamatto hohi mahārāja' 'ti ovādaṃ datvā mahā-
5 janena gandhamālādīhi pūjīyamāno nagarā nikkhamitvā tadeva va taṃ paduma-
saraṃ patvā 'mama mātaraṃ gocaraṃ gāhāpetvā va sayaṃ gaṇhissāmi' bahurū
bhīsamulālaṃ⁴ ādāya sonḍapūraṃ udakam gahetvā gubhālenato nikkhamitvā
gubhāvāre nisinnāya mātū⁵ santikaṃ gantvā sattāhaṃ nirāhāratāya mātū
sarīraṃ⁶ phassapaṭilābhatthaṃ⁷ upari udakam siñci. Tam atthaṃ āvikaronto
10 S. dve gāthā abhāsi.

Bodhisattamātāpi⁸ „devo vassatīti“ saññāya taṃ akkosan-
ti⁹ dasamaṃ gātham āha:

10. Ko 'yaṃ anariyo devo akālen ativassati,
gato me atrajo putto yo mayhaṃ paricārako ti. 10.

15 Tattha atrajo ti attano¹⁰ jāto.

Atha naṃ samassāsento B. ekādasamaṃ gātham āha:

11. Uṭṭhehi amma, kiṃ sesi, āgato ty-āham atrajo,
mutto' mhi Kāsirājena Vedeheṇa¹¹ yasassinā ti. 11.

Tattha āgato tyāhan ti āgato te ahaṃ, vedeheṇa¹² 'ti nāpasampan-
20 nena¹³, yasassinā ti mahāparivārena, tena raññā maṅgalahatthibhāvāya gahito
pi ahaṃ mutto idāni tava santikaṃ āgato, uṭṭhehi gocaraṃ gaṇhāhiti.

Sā¹⁴ rañño anumodanaṃ karonti osānagātham āha:

12. Ciraṃ jivatu so rājā Kāsīnaṃ raṭṭhavaddhana¹⁵
yo me puttaṃ amocesi¹⁶ sadā vaddhāpacāyikan¹⁷ ti. 12

25 Rājā¹⁸ B-assa guṇe pasīditvā naḷiniyā avidūre gāmaṃ
māpetvā B-assa ca mātū c' assa¹⁹ nibaddhavattaṃ²⁰ paṭṭha-
pesi. Aparabhāge B. mātari kālakatāya tassā sarīraparihāraṃ

¹ C^o nali-. ² C^k āhattha, C^o āhatva, B^d āharitvā, B^e -kaṃ gahetvā. ³ B^d mū-, C^k -mūlā-. ⁴ B^d mātuyā. ⁵ B^d -ra. ⁶ C^k -ttaṃ, B^d samphassapaṭilā-
bhattaṃ. ⁷ B^d -sattassamā-. ⁸ all three MSS. - ti. ⁹ B^d sa. ¹⁰ B^d -nā.
¹¹ C^k vedeṇa. ¹² C^k nānās-, C^o nānas-, B^e kātis-. ¹³ B^d adds tuṭṭhamānasā.
¹⁴ B^d -vaḍḍhana. ¹⁵ B^d pamo-. ¹⁶ B^d vu-. ¹⁷ B^d tadā rājā. ¹⁸ C^k mātuc-
cassa, C^o mātussa ca, B^d mātuyā cassa. ¹⁹ C^k nibaḍḍavattaṃ.

katvā Karaṇḍakam¹ assamapadam² nāma gato. Tasmiṃ pana
ṭhāne Himavantato otarivā pañcasatā isayo vasiṃsu, taṃ
vattam³ tesam adāsi. Rājā B-assa samānarūpaṃ silāpaṭimaṃ⁴
kāretvā mahāsakkāraṃ pavattesi. Jambudīpa-vāsino anusaṃ-
vaccharaṃ sannipatitvā hatthimahaṃ nāma karīṃsu.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne mātīposaka-
bhikkhu⁵ sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā rājā Ānando ahosi⁶,
hatthini Mahāmāyā devī⁷, mātīposakanāgo⁸ pana aham evā“⁹ ti.
Mātīposakajātakaṃ.

2. Juṇḥajātaka.

10

Suṇohi mayhaṃ vacanaṃ janindā 'ti. Idam S. J. v
Ānandatherena laddhavaṃ ā. k. Paṭhamabodhiyaṃ hi⁹ vīsativas-
sāni Bhagavato anibaddhaupaṭṭhākā ahesuṃ, ekadā thero Nāgasamālo
ekado Nāgito¹⁰ Upavāṇo¹¹ Sunakkhatto¹² Cundo¹⁴ Sāgalo¹³ ekadā
Meghiyo Bhagavantaṃ upaṭṭhahi¹⁴. Ath' ekadivasaṃ Bhagavā bhik- 15
khū āmantesi: „bhikkhave idāni 'mhi mahallako, ekacce bhikkhū
'iminā maggena gacchāmā' 'ti vutte aññena gacchanti, ekacce may-
haṃ pattacīvaraṃ bhūmiyaṃ nikkhipanti, nibaddhaupaṭṭhākam me¹⁵
ekam bhikkhum jānāthā“¹⁶ ti. „Bhante ahaṃ upaṭṭhahissāmi ahaṃ
upaṭṭhahissāmīti“¹⁷ sirasi añjalim katvā utṭhite Sāriputtatherādayo „tum- 20
hākaṃ patthanā¹⁶ mattakam pattā¹⁷, alan“ ti paṭikkhipi¹⁶. Tato
bhikkhū Ānandattheraṃ „tvam āvuso upaṭṭhākapaṭṭhānaṃ yācā¹⁸“¹⁹ ti
āhaṃsu. Thero²⁰ „sace me²¹ Bhagavā attanā laddham²³ cīvaraṃ na
dassati piṇḍapātaṃ na dassati ekagandhakuṭṭiyaṃ vasitum na dassati
maṃ gahetvā nimantanam na gamissati, sace pana Bhagavā mayā 25
gahitaṃ²³ nimantanam gamissati sac' āhaṃ²⁴ tiroraṭṭhā tirojanapadā
Bhagavantaṃ datṭhum āgataparisaṃ āgatakkhaṇe yeva dassetum

¹ B^d kadaṇḍaka. ² C^s -desam, B^d assamasapadamam. ³ C^s vaddham i. e. vaṭṭam. ⁴ C^k silāyapa-. ⁵ B^d mātū-. ⁶ B^d adds pāpapuriso devadatto ahosi hatthācariyo sārīputto ahosi mātā. ⁷ B^d omits devī. ⁸ B^d mātūposakahatthi. ⁹ B^d -yañhi. ¹⁰ B^d nābhito ekadā. ¹¹ C^s -no, B^d adds ekadā. ¹² B^d adds ekadā. ¹³ B^d sāgato. ¹⁴ C^s -hiṃsu. ¹⁵ B^d sam. ¹⁶ C^s -nam. ¹⁷ C^k patvā. ¹⁸ C^k parī-. ¹⁹ B^d yācāhi. ²⁰ C^s add me. ²¹ B^d add bhante. ²² B^d laddha. ²³ C^k -ta. ²⁴ B^d saceham.

labhissāmi yadā me kaṁkhā uppajjati tasmiṁ khane¹ Bhagavantam
 upasāṁkamitum labhissāmi sace yaṁ Bhagavā mama parammukkhā
 dhammam katheti² tam āgantvā mayham kathessati ev'āham³ Bhaga-
 vantam upatthahissāmīti⁴ ime cattāro paṭikkhepe catasso ca⁵ āyā-
 5 canā ti⁶ aṭṭha vare yāci. Bhagavāpi⁷ ssa adāsi. So tato paṭṭhāya
 pañcaviśativassāni⁸ nibaddhaupatthāko ahoṣi. So pañcasu ṭhānesu⁹
 etadagge ṭhapanam patvā āgamasampadā adhigamasampadā pubbahetu-
 sampadā attatthaparipucchāsampadā¹⁰ titthavāsasampadā yonisomanasikā-
 rasampadā Buddhūpanissayasampadā ti imāhi sattahi sampadāhi saman-
 10 nāgato Buddhassa¹¹ santi ke aṭṭha vare dāyajjam labhivā Buddhasāsane
 paññāto gaganamajjhe¹² cando viya pākaṭo ahoṣi. A'h' ekadivasam¹³
 dhammasabhāyam katham samuṭṭhāpesum: „āvuso Tathāgato Ānandat-
 theram varadānena santappesīti“. Satthā āgantvā „kāya nu' ttha bhik-
 khave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte
 15 „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āham¹⁴ Anandam varena santappesim,
 pubbe p' āham yaṁ yaṁ esa yāci tam tam adāsim evā“ 'ti vatvā
 a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa putto Juṇhakumāro nāma Takka-
 silāyam sippam uggahetvā ācariyassa anuyogam datvā rattibhāge
 20 andhakāre ācariyagharā nik¹hamitvā attano nivāsanaṭṭhānam
 vegena gacchanto aññataram brāhmaṇam bhikkham caritvā
 attano nivāsanaṭṭhānam gacchantam apassanto bāhunā paha-
 ritvā tassa bhattapātim² bhindi. Brāhmaṇo patitvā viravi. Ku-
 māro kāruṇṇena nivattitvā tam hatthe gahetvā utthāpesi³.
 25 Brāhmaṇo „tayā tāta mama bhikkhābhājanam bhinnam, bhatta-
 mūlam me dehīti“ āha. Kumāro „brāhmaṇa, idān' āham tava
 bhattamūlam dātum na sakkomi, aham kho pana Kāsirañño
 putto Juṇhakumāro nāma, mayi rajje patitthite āgantvā mam
 dhanam yāceyyāsīti“ vatvā niṭṭhitasippo ācariyam vanditvā
 30 Bārāṇasim gantvā pitu sippam dassesi. Pitā „jīvantena me
 putto diṭṭho, rājabhūtam pi nam passissāmīti“ rajje abhisīci.

¹ Bā adds yeva. ² Bā -thessati. ³ Bā -hantam. ⁴ C^o Bā omit ca. ⁵ C^o -nānīti. ⁶ Bā vassādini. ⁷ Bā adds te. ⁸ C^o atthattapaṭi-. ⁹ C^o tattha-.
 Bā tiṭṭha-. ¹⁰ C^o buddhānam. ¹¹ Bā -na-. ¹² Bā add bhikkhū. ¹³ C^o
 pahaṁ. ¹⁴ C^o upatthā-.

So Juṇharājā nāma hutvā dhammena rajjam kāresi. Brāhmaṇo tam pavattim sutvā „idāni mama bhattamūlaṃ āharissāmīti”¹ Bārāṇasim gantvā rājānaṃ alaṃkatanagaraṃ padakkhiṇaṃ karontam eva disvā ekasmiṃ unnatapadese² ṭhito hattham pasāretvā jayāpesi. Rājā anoloketvā va atikkami³. Brāhmaṇo⁴ tena adiṭṭhabhāvaṃ natvā katham samuṭṭhapento paṭhamam⁵ gātham āha:

1. Suṇohi mayhaṃ vacanam janinda,
atthena Juṇh' amhi idhānupatto,
na brāhmaṇe addhike tiṭṭhamāne 10
gantabbam āhu dipadāna⁶ setṭhā 'ti. 13.

Tattha Juṇhamhīti mahārāja taya Juṇhamhi ahaṃ eken⁷ atthena idhānupatto, na nikkāraṇa idhāgato⁸ 'mhīti dīpeti, addhike ti addhānaṃ āgate, gantabbam ti tam addhikaṃ⁹ addhānaṃ āgataṃ yācamānaṃ brāhmaṇaṃ anoloketvā va gantabbam ti paṇḍitā na āhu na kathenti. 15

Rājā tassa vacanaṃ sutvā hatthim vajiraṃkusena niggahetvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Suṇomi tiṭṭhāmi, vadehi brahme
yenāsi¹⁰ atthena idhānupatto,
kaṃ vā tvam¹¹ attham mayi patthayāno 20
idhāgamo¹² brahme tad imgha brūhīti. 14.

Tattha imghā 'ti codanatthe nipāto.

Tatoparam brāhmaṇassa ca rañño ca vacanapaṭivacana-vasena sesagāthā kathitā:

3. Dadāhi me gāmarāni pañca 25
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni
parosahassaṃ ca suvaṇṇanikkhe
bhariyā ca¹³ me sādīsī¹⁴ dve dadāhi. 15.

¹ B^d āharāpessāmīti. ² B^d -ppa-. ³ C^k atikkami, C^s akkami. ⁴ B^d dvi-. ⁵ B^d -na. ⁶ B^d āgāto omitting idh. ⁷ B^d omits addhi-. ⁸ B^d yenāpi. ⁹ C^k tam. ¹⁰ C^k -me, B^d -mā. ¹¹ B^d va. ¹² all four MSS. -si.

4. Tapo nu te brāhmaṇa bhiṃsarūpo,
mantā nu te brāhmaṇa cittarūpā,
yakkhā va¹ te assavā santi keci,
attham vā² me abhijānāsi³ kattaṃ. 16.
5. Na me tapo atthi na cāpi mantā,
yakkhā ca me assavā n' atthi keci,
attham pi⁴ te⁵ nābhijānāmi kattaṃ,
pubbe ca kho saṅgati mattam āsi. 17.
6. Paṭhamam imam dassanam jānato m⁶,
na t' abhijānāmi ito puratthā,
akkhāhi me pucchito etam attham,
kadā kuhiṃ vā ahu saṅgamo no. 18.
7. Gandhārārājassa puramhi ramme
avasimhase Takkasilāya deva,
tath' andhakāraṇhi⁶ timisikāyaṃ⁷
aṃsena aṃsam samaghattayimha. 19.
8. Te tattha ṭhatvāna ubho janinda
sārāṇiyaṃ vītisārimha⁸ tattha,
sā ye va⁹ no saṅgati mattam āsi
tato na pacchā na pure kadāci. 20.
9. Yādā kadāci manujesu brahme
samāgamo sappurisenā hoti
na paṇḍitā saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi vināsayanti. 21.
10. Bālā ca⁹ kho saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi vināsayanti,
bahum¹⁰ pi bālesu kataṃ vinassati,
tathā hi bālā akataññurūpā. 22.
11. Dhīrā ca⁹ kho saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi na nāsayanti,

¹ C^a ca, B^d nu. ² B^d si. ³ B^d ā-. ⁴ B^d attham si. ⁵ C^k ce. ⁶ C^k B^d -hī.

⁷ C^a B^d timi-. ⁸ B^d -sāramha. ⁹ E J va. ¹⁰ C^k -ū.

appam pi dhīresu kataṃ na nassati,
tathā hi dhīrā sukataññurūpā. 23.

12. Dadāmi te gāmavarāni pañca
dāsīsatam satta gavam satāni,
parosahassaṇ ca suvaṇṇanikkhe
bhariyā ca te sādīsī dve dadāmi. 24.

13. Evaṃ satam hoti samecca¹ rāja,
nakkhattarājā-r-iva tārakānam
āpūratī Kāsipatī yathā aham,
tayā hi² me saṅgamo ajja laddho ti. 25.

Tattha sādīsīti rūpavaṇṇajātikulapadesena mayā sādīsīyo³ dve mahā-
yasā bhariyā ca me dehīti attho, bhīmsarūpo ti kin nu te brāhmaṇa bala-
varūpasīlācāraguṇasamkhātam tapokammaṃ atthīti pucchati, mantā nu te ti
udāhu vicitrarūpā sabbatthasādhakā mantā te atthī, assavā ti vacanakārakā⁴
icchiticchitadāyaka⁵ vā te keci santi, kattan ti kataṃ, udāhu tayā kataṃ, kiñci 15
mama attham abhijāṇāsīti pucchati, saṅgatimattan ti samāgamamattaṃ tayā
saddhīm pubbe mama āsīti vadati, jānato me ti jānantassa mama imam⁶
paṭhamam kataṃ⁷ tava dassanam, na⁸ tābhijāṇāmīti⁹ na tam abhijāṇāmi¹⁰,
tīmīsikāyan¹¹ ti bahalatimīrāya¹² rattiyaṃ, te, tattha thatvānā¹³ 'ti te
mayam tasmim amsena amsam ghaṭṭitaṭṭhāne thatvā, vītīsārimha tatthā¹⁴ 'ti 20
tasmim yeva ṭhāne sārītabbayuttakaṃ katham sārāyimha¹⁵, aham 'bhikkhābhā-
nam me tayā bhinnam. bhattaniūlam me dehīti¹⁶, avacam, tvaṃ 'idān' aham tava
bhattaniūlam dātum na sakkomi, aham kho pana Kāsirañño putto Juphakumāro
nāma, mayi rajje patiṭṭhite āgantvā mam dhanam yāceyyāsīti¹⁷ avacā 'ti imam
sārāṇiyam katham karimhā¹⁸ 'ti āha, sā yeva no saṅgati mettamaśīti deva 25
amhakaṃ sā yeva aññamaññam saṅgati mattam āsi ekamuhuttam ahośīti dīpeti,
tato ti tato pana¹⁹ muhuttikamittadhammato pacchā vā pure vā kadāci amhā-
kam saṅgati nāma na bhūtapubbā, na paṇḍitā ti brāhmaṇa paṇḍitā nāma tam
muhuttikasaṅgatiṃ²⁰ vā cīrakālasanthavāni vā yaṃ kiñci pubbe katagunam vā na
nāseṇti, bahum²¹ pīti bahukam pi, akataññurūpā ti yasmā²² balā aka- 30
taññusabhāvā tasmā tesu bahum²³ pi kataṃ nassatīti attho, sukataññurūpā
ti suṭṭhukataññusabhāvā²⁴, etthāpi²⁵ tathā hīti hikāro kārapattho va, dadāmi
te ti brāhmaṇena yācitayācītam²⁶ dadanto evam āha, evam satan ti brāhmaṇo

¹ Bds samacca. ² Bs pi. ³ Ck -soyo, Bs -sā. ⁴ Bd -ikā. ⁵ Bds add yakkhā.

⁶ Bd omits ka-. ⁷ Cks omit na. ⁸ Cks nābhi-. ⁹ Cks -mīti. ¹⁰ Cs Bd timi-. ¹¹ Bds balava-. ¹² Bd vītīsā-. ¹³ Cks dehītam. ¹⁴ Cks idam. ¹⁵ Bd adds tam. ¹⁶ Cks -kī. ¹⁷ Cks -hū. ¹⁸ Cks yasavā. ¹⁹ Cks -vo. ²⁰ Ck etthā, Cs etthāti. ²¹ Bd omits yācita.

rañño anumodanañ karonto vadati, satañ¹ sappurisānañ ekavāraṃ pi samecca² saṅgati nāma evaṃ hoti, rivā³ 'ti ettha rakāro⁴ nipātamattañ, tārakānañ tī tārakagaṇamajjhe, Kāsi-patīti rājānañ ālapati, idaṃ vuttañ hoti: deva Kāsi-raṭṭhādhipati yathā cando tārakāmajjhe⁵ 'thito tārāgaṇaparivuto pātipadato⁶ 5 paṭṭhāya yāva puṇṇamā āpūراتi tathā ahaṃ pi ajja tayā dinnehi gāma-varādhīti āpūramīti, tayā hi⁷ me ti mayā pubbe tayā saddhiṃ laddho pi saṅgamo aladdho⁸, ajja pana mama manorathassa nipphannattā mayā tayā saha saṅgamo laddho nāmā⁹ 'ti, nipphannañ me tayā saddhiṃ mettaphalañ ti vadati.

Rodhisatto tassa mahantañ yasañ adāsi.

10 S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhañ Ānandañ varena santappemi¹⁰ yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā brāhmaṇo Ānando ahoṣi, rājā⁹ ahaṃ evā“ 'ti. Jṇhajātakam.

3. Dhammajātakam.

Yasokaro puñṇakaro hamasmiti. Idaṃ S. J. v. Deva-
15 dattassa paṭhavipavesanañ¹⁰ ā. k. Dhammasabhāyañ¹¹ ka-
thañ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto Tathāgatenā saddhiṃ paṭi-
virujjhivā paṭhaviṃ pavīṭṭho“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
khava etarahi kathāya sannisinā“ 'ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti
vutte „idāni tāv' esa bhikkhave mama Jina-cakke pahārañ datvā
20 paṭhaviṃ pavīṭṭho, pubbe pana¹² dhammacakke pahārañ datvā pa-
ṭhaviṃ pavisitvā Avīci-parāyano jāto“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. kāmāvacaraloke Dhammo nāma
devaputto hutvā nibbatti, Devadatto Adhammo nāma. Tesu
Dhammo dibbalaṃkārapatimaṇḍito dibbañ rathavaram abhi-
35 ruyha accharāgaṇaparivuto manusseṣu sāyamāsañ¹³ bhuñjitvā
attano attano¹⁴ gharadvāre¹⁵ sukhakathāya nisinnesu puṇṇa-
muposathadivase gāmanigamarājadhānīsu¹⁶ ākāse 'thatvā „pāṇā-
tipātādīhi dasahi akusalakammapathehi viramitvā mātupaṭṭhā-
nadhammañ pitupaṭṭhānadhammañ tividhasucaritadhammañ¹⁷

¹ Ck omits satañ. ² Bđ samacca. ³ Bđ rivakāro. ⁴ Bđ -kānañ ma-. ⁵ Cks paṭipā-. ⁶ Bđ hi corr. to pi. ⁷ Cks ajjaladdho, Bđ aladdho va. ⁸ Bds -esi. ⁹ Bds add pana. ¹⁰ Bđ pathavippa-. ¹¹ Bđ tadā hi dham-. ¹² Bđ pi. ¹³ Bds sāyañ bhattañ. ¹⁴ Bđ only one a-. ¹⁵ Bđ -resu. ¹⁶ Bđ -gamajanapadarājathānīsu. ¹⁷ Bđ -dhamme ca.

pūretha, evaṃ sagga-parāyanā hutvā mahantaṃ yasaṃ anubha-
vissathā“ 'ti manusse dasakusalakammapathe samādapento
Jambudīpaṃ padakkhiṇaṃ karoti, Adhammo' „pāṇaṃ hanathā“
'ti ādinā nayena' akusalakammapathe' samādapento Jambudīpaṃ
vāmaṃ karoti. Atha tesaṃ ākāse rathā sammukhā ahesuṃ, 5
atha nesaṃ parisā „tumhe kassa tumhe kassā“ 'ti pucchitvā
„mayaṃ Dhammassa, mayaṃ Adhammassā“ 'ti vatvā maggā
ukkamitvā⁴ dvidhā jātā. Dhammo pi Adhammaṃ āmantetvā
„samma tvaṃ Adhammo ahaṃ Dhammo, maggo mayhaṃ
anucchaviko, tava rathaṃ okkāmetvā⁵ mayhaṃ maggaṃ dehīti“ 10
paṭthamaṃ gātham āha:

1. Yasokaro puñṇakaro 'haṃ asmi
sadatthuto⁶ samaṇabrāhmaṇānaṃ,
maggāraho devamanussapūjito
Dhammo ahaṃ, dehi Adhamma maggan ti. 26. 15

Tattha yasokaro ti ahaṃ devamanussānaṃ yasodāyako, duttiyapade pi
es' eva nayo, sadatthuto⁷ ti sadā thuto⁸ niccapasattho⁹.

Tatoparā:

2. Adhammayānaṃ daḷhaṃ āruhitvā
asantasanto balavāhaṃ asmi, 20
sa kissa hetumhi tav' ajja dajjaṃ¹⁰
maggam ahaṃ Dhamma adinnapubbaṃ. 27.
3. Dhammo have pāturaṃ ahoṣi pubbe, (III, 4.)
pacchā Adhammo udapādi loke,
jeṭṭho ca seṭṭho ca sanantano¹¹ ca, 25
uyyāhi jeṭṭhassa kaniṭṭha maggā. 28.
4. Na yācanāya na pi pātirūpā
na arahati vo¹² 'haṃ dadeyya maggaṃ,

¹ B^d adds pana devaputto. ² B^d adds dasa. ³ C^k adds hi, C^e hi ramitvā. ⁴
B^d okk-. ⁵ C^k okkamitvā. ⁶ C^e -ttathato. ⁷ C^k -ttathato. ⁸ C^k sadatthato.
⁹ B^d niccam-. ¹⁰ B^d rajjaṃ corr. to da-, C^k vajjaṃ. ¹¹ B^d -nandano. ¹²
B^d te.

- yuddhañ ca no hotu¹ ubhinnam ajja,
yuddhasmi yo jessati tassa maggo. 29.
5. Sabbā disā anuvisaṭo 'ham asmi
mahabbalo amitayaso atullo⁴,
5 guṇehi sabbehi upetarūpo
Dhammo, Adhamma tvaṃ kathaṃ vijessasi³. 30.
6. Lohena ve haññati jātarūpaṃ,
na jātarūpena hananti lohaṃ,
sace Adhammo hañchatī⁴ Dhammam ajja
10 ayo suvaṇṇaṃ viya dassaneyyaṃ. 31.
7. Sace tvaṃ⁵ yuddhabalo⁶ s' Adhamma⁶
na tuyha vaddhā ca garū⁷ ca atthi,
maggañ⁸ ca te dammi piyāppiyena
vācāduruttāni pi te khamāmiti 32.
- 15 imā cha⁹ gāthā tesāṃ yeva¹⁰ vacanapaṭivacanavasena ṭhitā¹¹.

Tattha sa kissa hetumbi tavajjā 'ti¹² so 'mhi ahaṃ Adhammo,
Adhammayānaṃ rathaṃ¹² āruḷho abhīto balavā kiṃkāraṇā ajja bho Dhamma
kassaci adinnapubbhaṃ maggaṃ tuyhaṃ dammiti¹⁴, pubbe ti¹⁵ paṭhamakappi-
kakāle imasmīṃ loke dasakussalakammamapathadhammo¹⁶ ca pubbe pātur aho si
20 pacchā adhammo, jeṭṭho cā 'ti pure nibbattabhāvena ahaṃ jeṭṭho ca¹⁷ seṭṭho
ca porāṇako ca, tvaṃ pana kaniṭṭho, tasmā maggā uyyāhīti vadati, na pi pāti-
rūpā¹⁸ ti ahaṃ hi vo¹⁹ n' eva yācanāya na patirūpavacanena²⁰ maggāraha-
tāya maggaṃ dadeyyaṃ, anuvisaṭo²¹ ti ahaṃ catasso disā catasso anu-
disā ti sabbadisā attano guṇena patthaṭo paññāto, lohenā 'ti ayamuttāhikena,
25 hañchatīti²² hanissati, yuddhabalo sadhammā 'ti sace tvaṃ yuddhabalo
sī Adhamma, vaddhā²³ ca garū²⁴ cā 'ti yadi tuyhaṃ ime vuddhā²³
ime garupaṇḍitā²⁵ evaṃ n' atthi, piyāppiyenā 'ti piyena pi²⁶ appiyenāpi
dadanto²⁷ piyena viya te maggaṃ dadāmiti attho.

¹ Cks ti-. ² Bds atulyo. ³ Cks -ti. ⁴ Ck hañjati, Cs hañjīti, Bds haññati. ⁵ Cks tvaṃ. ⁶ Ck saddhamma, Bds adhamma. ⁷ Bds guru? Cks garu. ⁸ Cks maggā. ⁹ Cks ca. ¹⁰ Bds tesaññeva. ¹¹ Bds katiṭā. ¹² Bds tavajja dajjanti. ¹³ Cs omits rathaṃ. ¹⁴ Cs dammi pi, Ck dhammi pi. ¹⁵ Ck pi. ¹⁶ Cks -e. ¹⁷ Cks omit ca. ¹⁸ Bds pātiruppā corr. to pātirupā. ¹⁹ Bds te. ²⁰ Bds pati- corr. to paṭi-. ²¹ Cks anusaṭo. ²² all three MSS. hañña-. ²³ Bds vuḍḍhā. ²⁴ Bds guru. ²⁵ Bds adds cā ti. ²⁶ Bds viya. ²⁷ Bds anto.

Bodhisattena pana imāya gāthāya kathitakhane¹ yeva Adhammo rathe²ṭhātum asakkonto avamsiro paṭhaviyaṃ patitvā paṭhaviyā vivare dinne gantvā Avīcimhi yeva nibbatti.

Etam atthaṃ viditvā Bhagavā abhisambuddho hutvā sesagāthā abbhāsi:

5

8. Idaṇ ca sutvā vacanaṃ Adhammo
avamsiro patito uddhapādo :
yuddhatthiko ce na labhāmi yuddhaṃ,
ettāvataṃ hoti hato Adhammo. 33.
9. Khantibalo² yuddhabalaṃ vijetvā
hantvā Adhammaṃ nihanitva³ bhumiya⁴
pāyāsi vitto⁵ abhiruyha sandanaṃ
maggen' eva atibalo saccanikkamo⁶. 34. 10
10. Mātāpitā samaṇabrāhmaṇā ca
asammānitā yassa sake agāre
idh' eva nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedā nirayaṃ vajanti⁷
yathā Adhammo patito avamsiro. 35. 15
11. Mātāpitā samaṇabrāhmaṇā ca
susammānitā yassa sake agāre
idh' eva nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedā sugatiṃ vajanti⁸
yathāpi Dhammo abhiruyha sandanaṃ ti. 36. 20

Tattha yuddhatthiko ce ti ayaṃ tassa vilāpo, so kir' evaṃ vilapanto yeva patitvā paṭhaviṃ pavitṭho, ettāvataṃ ti bhikkhave yāvataṃ paṭhaviṃ pavitṭho tāvatā⁹ Adhammo¹⁰ hato nāma hoti, khantibalo¹¹ ti bhikkhave evaṃ Adhammo paṭhaviṃ pavitṭho, adhivāsana-khantibalo taṃ yuddhabalaṃ vijetvā vadhitvā bhūmiyaṃ nihanitvā pādetvā vittijātātāya¹² vitto¹³ attano rathaṃ āruya maggen' eva saccanikkamo¹⁴ tathaparakkamo¹⁵ Dhammadevaputto pāyāsi, asammānitā ti asakkatā, sarīradehaṃ ti imasmiṃ yeva loke sarīrasaṃ-khātā dehaṃ nikkhipitvā, nirayaṃ vajantīti¹⁶ yassa pāpappuggalassa ete sakkārārāhā¹⁷ gehe asakkatā tathārūpā¹⁸, yathā Adhammo patito avamsiro evaṃ

20

¹ Bā -kkhane. ² all four MSS. -ti-. ³ Bāf vihanetvā. ⁴ Bā -yā corr. to -yaṃ
⁵ Ck Bf citto. ⁶ Ck -kkhmo. ⁷ Bāf add te. ⁸ Bāf add te. ⁹ Bā ettā-. ¹⁰
Bā adds patito. ¹¹ all three MSS. -ti-. ¹² Ck vittijānatāya? C² vittijānatāya,
Bā cittajātātāya. ¹³ B² citto. ¹⁴ Bāf add ti. ¹⁵ C² tatha- corr. to tathā-.
¹⁶ Ck vajanti. ¹⁷ Ck² -rarahā, Bā -rārahe. ¹⁸ Ck adds ti; C² tathārūpā ti yā-
thārūpā, Bā yathā ti in the place of tathārūpā.

avaṃsiraṃ nirayaṃ vajantīti¹ attho, sugatīṃ vajantīti yassa pan' ete sakkatā
tādisā paṇḍitā yathāpi Dhammo sandanaṃ abhiruyha deva-lokaṃ gato evaṃ
sugatīṃ vajanti¹.

S. evaṃ dhammaṃ desetvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi
5 Devadatto mayā saddhīṃ paṭivirujjhitvā paṭhaviṃ pavitṭho“ ti vatvā j.
s.: „Tadā Adhammo Devadatto ahosi, parisāpi 'ssa Devadattaparīsā
va², Dhammo pana ahaṃ³, parisā⁴ Buddhaparīsā yevā“ 'ti, Dham-
majātakam⁵.

4. Udayajātaka.

10 Ekā nisinnā ti. Idam S. J. v.⁶ ukkaṇṭhitabkikkum ā.
k. Vatthum Kusajātaka āvibhavissati. S. pana taṃ bhikkhum āman-
tetvā⁷ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti⁸ pucchitvā „saccaṃ
bhante“ ti vutte „bhikkhu kasmā kilesavasena evarūpe niyyānika-
sāsane⁹ ukkaṇṭhasi, porāṇakapaṇḍitā samiddhe dvādasayojanike Su-
15 rundhananagare¹⁰ rajjaṃ kārentā¹¹ devaccharapaṭibhāgāya itthiyā sad-
dhīṃ satta vassasatāni ekagabbhe vasantā indriyāni bhinditvā lobhavasena
na olokesun“ ti vatvā a. ā.:

A. Kāsiraṭṭhe Surundhananagare Kāsirājā r. kāresi,
tassa n' eva putto na dhītā ahosi. So attano deviyo „putte
20 patthethā“ 'ti āha¹². Tadā Bo. Brahmalo-kā cavitvā tassa¹³
aggamahesiyā kucchimhi¹⁴ nibbatti. Ath' assa mahājanassa
hadayaṃ vadḍhetvā jātabhāvena Udayabhaddo¹⁵ ti nāmaṃ
karīmsu. Kumārassa pādacāraṃ¹⁶ caraṇakāle añño pi satto
Brahmaloka cavitvā tass' eva rañño aññatarāya¹⁷ deviyā kuc-
35 chimhi¹⁸ kumārīkā hutvā nibbatti, tassāpi Udayabhaddā¹⁹ ti
nāmaṃ karīmsu. Kumāro vayappatto sabbasippe²⁰ nipphattim

¹ B^d -tīti. ² C^s yeva, B^d ca. ³ B^d ahaveva. ⁴ B^d adds pana. ⁵ B^d dham-
madevaputtajā-. ⁶ B^ds add ekaṃ. ⁷ B^d omits ā-. ⁸ B^d sīti. ⁹ B^ds add
pabbajitvā. ¹⁰ C^k surundana-. ¹¹ B^d -to. C^ks -te. ¹² B^s āpāpesi, B^d adds
aggamahesī pi rañño. vacanaṃ sampatiṇṇhitvā tathā akāsi tassā sīlatejena. ¹³
B^d rañño. ¹⁴ B^d -ismim. ¹⁵ B^d -bhaṭ- throughout. ¹⁶ C^s -vāraṃ, B^d pāda
corr. to pādātā, B^s padasā. ¹⁷ C^ks -rā. ¹⁸ C^ks -ismim. ¹⁹ B^d -bhaṭā. ²⁰
B^d -a.

pāpuṇi, jātibrahmacārī pana ahosi, supinantenāpi¹ methuna-dhammaṃ na jānāti, nāssa² kilesesu cittaṃ allīyi. Rājā puttaṃ³ rajje abhisinñitvā „nāṭakāni 'ssa⁴ paccupatṭhāpessāmīti“ sāsanaṃ pesesi. Bo. „na mayhaṃ rajjen' attho, kilesesu cittaṃ me na allīyatīti“ paṭikkhipitvā punappuna vuccamāno⁵ rattājambunadamayaṃ itthirūpaṃ kāretvā „evārūpaṃ itthiṃ labhamāno rajjaṃ paṭicchissāmīti“⁶ mātāpitunnaṃ pesesi. Te taṃ suvaṇṇarūpaṃ sakala-Jambudīpaṃ pariharāpetvā tathārūpaṃ itthiṃ alabhantā Udayabhaddaṃ alaṃkaritvā tassa santike ṭhapesuṃ, sā taṃ suvaṇṇarūpaṃ⁷ abhibhavitvā atṭhāsi.⁸ 10 Atha tesāṃ⁹ anicchamānānaṃ nēva vemātikabhaginiṃ Udayabhaddhakumārīṃ⁴ aggamaheṣiṃ katvā B-aṃ rajje abhisinñimsu. Tei pana dve pi brahmacariyavāsaṃ eva vasiṃsu. Aparabhāge mātāpitunnaṃ accayena B. rajjaṃ kāresi. Ubho⁸ ekagabbhe vasamanāpi lobhasena indriyāni bhinditvā aññamaññaṃ na¹⁵ olokesuṃ, api¹⁰ kho pana „yo ambesu paṭhamataraṃ kālāṃ karoti so nibbattaṭṭhānato āgantvā 'asukatṭhāne nibbatto 'smīti' ārocetū“ 'ti saṅgaram'¹¹ akaṃsu. Atha kho B. abhisekato sattavassasataccayena kālāṃ akāsi. Añño rājā nāhosi, Udayabhaddāya eva¹² āṇā pavatti, amaccā rajjaṃ anusāsimsu. B.²⁰ pi Tāvatiṃsabhavane Sakkattaṃ patvā yasamahantatāya sattāhaṃ anussaritum nāsakkhi. Iti so manussagaṇanāya satta-vassasataccayena āvajjitvā „Udayabhaddharājadhītaṃ¹³ dhanena vīmaṇsitvā sīhanādaṃ nadāpetvā¹⁴ dhammaṃ desetvā saṅgaram' mocetvā āgamissāmīti“ cintesi. Tadā kira manus-²⁵ sānaṃ dasavassasasahassāyukālo ahosi¹⁵. Rājadhīta¹⁶ taṃ divasaṃ rattibhāge supihitesu¹⁷ dvāresu ṭhapite ārakkhe satta-bhūmakapāsāḍavaratale¹⁸ alaṃkatasirigabbhe ekikā¹⁹ niccalā at-

¹ Bā -napi. ² Bā na tassa. ³ Ck putte. ⁴ Bā -kāniṣsa corr. to -kāpiṣsa.

⁵ Bā sampatī-. ⁶ Bā -rūpakam. ⁷ Bā nesaṃ. ⁸ Ck udayaku-. ⁹ Bā

adds pi. ¹⁰ Bā adds ca. ¹¹ Bā saṅk-. ¹² Bā -bhaṭṭāyeva. ¹³ Bā -bhaṭṭam-.

¹⁴ Bā naṭṭā-, Ck vadā-. ¹⁵ Bā hoti. ¹⁶ Bā adds pi. ¹⁷ Bā pihi-. ¹⁸ Bā -mi-.

¹⁹ Bā adds va.

tano sīlaṃ āvajjamānā nisīdi. Atha Sakko suvaṇṇamāsakapūraṃ
ekaṃ suvaṇṇapātiṃ ādāya āgantvā sayanagabbhe yeva pātu
bhavitvā ekamantaṃ t̥hito tāya saddhiṃ sallapanto paṭhamam
gātham āha:

- 5 1. Ekā nisinnā suci saññatūrū
 pāsādam āruyha aninditaṅgī,
 yācāmi taṃ kinnaranettacakkhu:
 im' ekarattiṃ ubhaya vasemā 'ti. 37.

10 Tattha sucīti sucivatthanivatthā, saññatūrū ti sutṭhuṭhapitaūrū iriyā-
patham saṇṭhapetvā sucivatthā ekikā va nisinnāsīti vuttam hoti, aninditaṅgīti
pādantato yāva kesantā¹ aninditasarīrā paramasobhaggappattasarīrā ti, kinna-
ranettacakkhū 'ti tīhi maṇḍalehi pañcahi ca pasādehi upasobhitattā kinnarānaṃ
nettasadihehi cakkhūhi samannāgate, imekarattin ti imaṃ ekarattiṃ ajja imas-
sīm alaṃkatasayanagabbhe ekato vaseyyāma 'ti yācati.

- 15 Tato rājadhitā dve gāthā abhāsi:
 2. Ukkinṇantaraparikhāṃ² dalhamatṭālakotṭhakam³
 rakkhitam khaggahatthehi duppavesam idaṃ puram. 38.
 3. Daharassa yuvino⁴ cāpi āgamo ca⁵ na vijjati,
 atha kena nu vaṇṇena saṅgamaṃ icchase mayā ti. 39.

90 Tattha ukkinṇantaraparikhāṃ⁶ ti idaṃ dvādasayojanikaṃ Surun-
dhanapuram antaranarā udakaparikhānaṃ kaddamaparikhānaṃ sukkhapi-
khānaṃ⁷ ca ukkinṇatṭā⁸ ukkinṇantaraparikhāṃ⁹, dalhamatṭālakotṭhakaṃ¹⁰
ti thirehi atṭālakehi dvārakotṭhakehi ca samannāgataṃ, khaggahatthehi
āvudhahatthehi dasahi yodhasahashehi rakkhitam, duppavesam idaṃ puram
95 ti idaṃ sakalapuram pi tassa anto māpitaṃ mayham nivāsapuram¹¹ pi ubha-
yam¹² kassaci pavisitum na sakkā, āgamo ca¹³ 'ti idha imāya velāya taru-
ṇassa vā yobbanappattassa vā thāmasampanṇayodhassa vā añṇassa vā mahantam
pi paṇṇākāraṃ gahetvā āgacchantassa āgamo nāma n'atthi, saṅgamaṃ ti
atha tvaṃ kena kāraneṇa imāya velāya mayā saha samāgamaṃ¹⁴ icchasi¹⁵.

30 Atha Sakko catuttham gātham āha:

¹ Bā kesaggā. ² C^k ukkinṇ-, Bā okkhiṇṇ-, Bf okki-. ³ Bā dalha atṭā-. ⁴ Bā
yūdino, Bf yuddhino. ⁵ C^k va, Bā vā. ⁶ C^s ukkinṇ-, Bā okkhiṇṇ-. ⁷ C^k
sukka-. ⁸ C^s ukkinna-, Bā ukkhiṇṇa-. ⁹ Bā ukkh-. ¹⁰ Bā dalha atṭā-
¹¹ Bā -sanapu-. ¹² Bā -yampi. ¹³ C^s Bā vā. ¹⁴ Bā saṅgamaṃ. ¹⁵ Bā -sīti.

4. Yakkho 'ham asmi kalyāṇi, āgato 'smi tamantikam',
tvaṃ maṃ nandaya² bhaddante, punṇakaṃsaṃ dadāmite. 40.

Tass' attho: kalyāṇi sunderadassane, aham ev' eko³ devaputto devānubhā-
vena⁴ idhāgato, tvaṃ ajja maṃ⁵ nandaya tosehi, ahaṃ te imaṃ suvaṇṇa-
māsakapuṇṇaṃ⁶ suvaṇṇapātīm⁷ dadāmiṭi. 5

Taṃ sutvā rājadhītā pañcamaṃ gātham āha:

5. Devaṃ va yakkhaṃ atha vā manussaṃ
na patthaye Udayam aticca-m-aññaṃ,
gacch' eva tvaṃ yakkha mahānubhāva,
mā c' assu gantvā punar āvajjitthā 'ti. 41. 10

Tass' attho: ahaṃ devarāja devaṃ vā yakkhaṃ vā Udayaṃ atikkamitvā
aññaṃ na patthemī, so tvaṃ gacch' eva, mā idha atṭhāsi, na me tayā ābha-
tena⁸ paṇṇākārena attho, gantvā ca⁹ māssu imaṃ ṭhānaṃ punar āvajjitthā
'ti.

So tassā sīhanādaṃ sutvā aṭhatvā gatasadisō hutvā tat- 15
th' ev' antarahito¹⁰ atṭhāsi. So punadivase tāyam ava velāya
suvaṇṇamāsakapūraṃ rajatapātīm ādāya tāya saddhiṃ sallapanto
chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Yā sā¹¹ ratī uttamā¹² kāmabhogināṃ
yamhetu sattā visamaṃ caranti¹³ 20
mā taṃ ratīm jiyi tuvaṃ sucimhite¹⁴,
dadāmi te rūpiyaṃ kaṃsapūraṃ ti. 42.

Tass' attho: bhadde rājadhīte yā esā kāmabhogisattūnaṃ¹⁵ ratī sumethu-
naṃ¹⁶ kāmaraṭi nāma uttamaratī yassā ratijyā¹⁷ kāraṇā sattā kāyaduccaritādivi-
samaṃ caranti taṃ ratīm tvaṃ bhadde sucimhite manāpahasite mā jiyi, aham 25
pi āgacchanto na tucchahattho āgato, hiyyo suvaṇṇamāsakapūraṃ suvaṇṇapātīm
āhāriṃ ajja rūpiyapātīm¹⁸, imaṃ te ahaṃ rūpiyapātīm suvaṇṇapūraṃ dadāmiṭi.

Rājadhītā cintesi: „ayaṃ kathāsallāpaṃ labhanto punap-
punāgamissati, na dāni tena saddhiṃ kathessāmīti“ sā kiñci

¹ Bā tavantike, Bf bhavantike. ² Bā nandasā, Bf nandassu. ³ Bā omits ev. ⁴ Bā devatānu-. ⁵ Ck^s mama. ⁶ Ck^s -kaṃ-, C^s suvaṇṇamāsakapuṇṇa. ⁷ C^s svaṇ-.
⁸ Ck^s āha-, Bā āga-. ⁹ Ck^s Bā va. ¹⁰ Bā tattheva an-. ¹¹ Bāf omits sā. ¹² Bā
-ma, Bāf -maṃ. ¹³ Bā varanti. ¹⁴ Bā -to. ¹⁵ Bā -gīnaṃ satt-. ¹⁶ Bā -na,
Ck^s ratīsumethūnaṃ. ¹⁷ Bā dutiyā. ¹⁸ Bā adda suvaṇṇapūraṃ.

na kathesi. Sakko tassā akathanabhāvaṃ¹ ūnavā tatth' ev'
 antarahito² thatvā³ punadivase tāyam eva velāya lohapātīm
 kahāpaṇapūraṃ ādāya „bhadde⁴ maṃ kāmaraṭṭiyā santappehi,
 imaṃ te kahāpaṇapūraṃ lohapātīm dassāmiti“ āha. Taṃ
 5 disvā rājadhītā sattamaṃ gātham āha:

7. Nārī naro nijjhāpayam⁵ dhanena
 ukkaṃsatī yattha karoti chandaṃ,
 vipaccaniko tava devadhammo
 paccakkhato thokatarena esīti. 43.

10 Tass' attho: bho purisa tvaṃ jaḷo, naro hi nāma nārīṃ kilesaratikāraṇā
 dhanena nijjhāpento saññāpento yattha nārīyā chandaṃ karoti taṃ ukkaṃsatī
 vaṇṇetvā thometvā bahutarena dhanena palobheti, tuyhaṃ paṇ' eso devasabhaḷho
 vipaccaniko, tvaṃ hi mayā paccakkhato thokatarena esi paṭhamadivase suvaṇṇa-
 15 pūraṃ suvaṇṇapātīm āharitvā dutiyadivase⁶ rūpiyapātīm tatiyadivase kahāpaṇa-
 pūraṃ lohapātīm āharasīti.

Taṃ sutvā M.⁷ „bhadde rājakumārī⁸, ahaṃ chekavāṇijo,
 na niratthakena atthaṃ nāsemi⁹, sace tvaṃ āyunā vā vaṇṇena
 vā vaḍḍheyyāsi ahaṃ te paṇṇākāraṃ vaḍḍhetvā āhareyyaṃ,
 tvaṃ pana parihāyas' eva, tenāhaṃ pi dhanam parihāpemi¹⁰“
 20 vatvā tisso gāthā abhāsi:

8. Āyūṇ ca vaṇṇaṇ ca manussaloke
 nihiyyati manujānaṃ sugatte,
 ten' eva vaṇṇena dhanam¹⁰ pi tuyhaṃ
 nihiyyati, jīṇṇatarāsi ajja. 44.

25 9. Evaṃ me pekkhamānassa rājaṇṇi yasassini
 hāyat' eva tato vaṇṇo ahorattānaṃ accaye. 45.

10. Iminā ca¹¹ tvaṃ vayasā¹² rājaṇṇi sumedhase
 brahmacariyaṃ careyyāsi, bhiyyo vaṇṇavatī siyā ti. 46

Tattha nihiyyatīti paṭissāvane āsittaudakaṃ viya parihāyatīti, manussa-
 30 lokasmiṃ hi sattā jīvītena vaṇṇena cakkhupasādādhītīti dine dine parihāyanti¹³ eva¹³,

¹ B¹ akatana-, C¹ akathata-, B² akathita-. ² B² tattheva an-. ³ B² hutvā. ⁴
 B² adds tvaṃ. ⁵ B² f² nijjhā-. B² f² niṭṭhā-. ⁶ B² adds suvaṇṇapūraṃ. ⁷ B² sakko.
⁸ C² -rī. ⁹ B² nāsemi. ¹⁰ C² -ne. ¹¹ B² va. ¹² C² vasaṇā. ¹³ C² -yateva.

jñātarāsi¹ mama paṭhamam āgatadivase pavattam hi te āyuh¹ hiyyo-
 divasam na pāpuṇi, kuṭhāriyā chinnaṃ viya tatth' eva nirujjhi, hiyyo pavattam²
 ajjadivasam na pāpuṇi, hiyyo³ kuṭhāriyā chinnaṃ viya⁴ nirujjhi, tasmā ajja
 jñātarāsi⁵ jātā, evaṃ me ti tiṭṭhatu hiyyo ca paramaho⁶ ca, ajj' eva pana may-
 ham evam pekkhamānassa⁷ pekkhamānassa' eva, hāyat' eva tato vaṇṇo aho-
 rattānam accaye ti ito paṭṭhāya pana⁸ rattimdivesu vīdivattesu ahorattānam
 accayena apannattikabhāvam eva gamissaṃti⁹ dasseti, iminā ca¹⁰ 'ti tasmā
 bhaddo sace tvaṃ iminā va veyya¹¹ imasmim suvaṇṇavaṇṇe sarire jarāya avilutte
 yeva. seṭṭhacariyam careyyāsi¹² pabbajitvā samaṇadhammaṃ kareyyāsi¹³ bhiyyo
 vaṇṇavatīsiyā¹⁴ atirekataravaṇṇā¹⁵ bhavēyyāsi.

Tato rājadhītā itaram gātham āha:

11. Devā na jīranti¹⁶ yathā manussā,
 gattesu tesam valiyo na honti,
 pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva¹⁷:
 katham na¹⁸ devānaṃ sarīradeho ti. 47.

Tattha sarīradeho ti sarīrasamkhāto deho devānaṃ sarīraṃ katham na
 jīraṇi, idan taṃ aham¹⁹ pucchāmi vadati.

Ath' assā kathento Sakko itaram gātham āha:

12. Devā na jīranti yathā manussā,
 gattesu tesam valiyo na honti,
 suve suve bhiyyataro va tesam
 dibbo ca vaṇṇo vipulā ca bhogā ti. 48.

Tattha yathā manussā ti yathā manussā jīraṇā²⁰ rūpena vaṇṇena
 bhogena cakkhupasādādhī ca jīraṇi na evaṃ devā, tesam²¹ gattesu valiyo pi
 na santi, maṭṭakañcanapaṭṭam eva vaṇṇasarīraṃ²² hoti, suve suve ti divase
 divase, bhiyyataro vā 'ti atirekataro va tesam dibbo ca vaṇṇo vipulā ca
 bhogā honti, manussesu hi²³ rūpaparihāni²⁴ ciraajātabhāvassa²⁵ sakkhi, devesu²⁶
 atirekarūpasampatti atirekavarārasampatti ca²⁷, evaṃ aparihānadhammo nāma²⁸

1 Ck -u. 2 Bā -ampi. 3 Bā adds va. 4 Bā adds tattheva. 5 Bā -rāpi. 6
 Bā parato 7 Bā omits pe-. 8 Bā omits pa-. 9 Ck -titi. Bā bhavissatīti. 10
 Bā vā. 11 Ck upāyena. 12 Bā vadeyyāsi. 13 Bā -siti. 14 Bā adds ti. 15
 Bā -i, Ck -tarā-. 16 Ck jīyanti, Bā jīnanti, Bf jīraṇi. 17 Bā -vaṃ. 18 Ck -nu.
 19 Bā idam aham taṃ. 20 Ck -ti. 21 Bā adds hi. 22 so Ck; Bā maṭṭakañcanapaṭṭa-
 vaṇṇamevasarīraṃ. 23 Ck bhī. 24 Ck rupa-, Bā rūpaṃ-. 25 Bā cirañjāti-. 26
 Bā pasakkhi-. 27 Bā adds hoti. 28 Bā nāmesa.

devaloko, tasmā tvaṃ jaraṃ apatvā¹ va nikkhamitvā pabbaja², evaṃ parihāṇiyasabbhāvā manussalokā mucchitvā³ aparihāṇiyasabbhāvaṃ evarūpaṃ devalokaṃ gamissasīti.

Sā devalokassa vaṇṇaṃ sutvā⁴ gamanamaggaṃ pucchantī⁵ itaraṃ gātham āha:

- 5 13. Kim sū 'dha bhītā janatā anekā,
maggo ca nekāyatanaṃ⁶ pavutto,
pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:
katthaṭṭhito paralokaṃ na bhāye ti. 49.

Tattha kim sū dha bhītā ti devarāja ayaṃ khattiyāḍḍbhedā anekā
10 janatā kimbhītā kassa⁷ bhayena parihāṇiyasabbhāvā⁸ manussalokā devalokaṃ na
gacchattī pucchati, maggo⁹ ti devalokagāmmimaggo, idha pana kin ti āharitvā
ko ti pucchā kātābbā, ayaṃ h ettha attho: nekatitthāyatanaṃ¹⁰ paṇḍitehi
pavutto devalokamaggo¹¹ ko kataro ti vuttaṃ hoti, katthaṭṭhito ti paralokaṃ
gacchanto katarasmiṃ magge ṭhito na bhāyattīti.

- 15 Ath' assā kathento Sakko itaraṃ gātham āha:

14. Vācaṃ manaṃ ca paṇidhāya sammā
kāyena pāpāni akubbamāno
bavhannapānaṃ¹² gharam āvasanto
saddho mudū saṃvibhāgī vadaññū
20 saṅgāhako sakhilo saṇhāvāco (III. ²⁶²/₂₁)
etthaṭṭhito paralokaṃ na bhāye ti. 50.

Tass' attho: bhadde Udaye vācaṃ manaṃ ca sammā ṭhapetvā kāyena pi
pāpāni akaronto ime dasakusalakammāpathe samādāya vattanto bahū aunnāpāne
bahū vā¹³ deyyadhamme ghare vasanto 'dānassa vipāko atthīti' saddhāya saman-
25 nāgato muducitto dānasāṃvibhāgatāya¹⁴ saṃvibhāgī¹⁵, pabbajitā bhikkhāya
caramānā vadanti¹⁶ nāma paccayadānena tesaṃ tassa vādassa jānanato vadaññū,
catūhi saṅgahavattūhi saṅgāhako¹⁷, piyavādītāya sakhilo, maṭṭavacanātāya¹⁸
saṇhāvāco, ettha etthake¹⁹ guṇarāsimhi ṭhito paralokaṃ gacchanto na bhāyattīti.

¹ B^d appatvā. ² B^d -jāhi. ³ B^d cavitvā. ⁴ B^d add tassa, ⁵ all three MSS.
-ti. ⁶ C^k -yatānaṃ, B^d -kāyanaṃ. ⁷ B^d kissa. ⁸ C^k adds nu. ⁹ B^d kim
ma-. ¹⁰ C^k nekā-, B^d anekā-. ¹¹ B^d adds ca. ¹² B^d bahunna-. ¹³ C^k ta.
¹⁴ C^k -bhāgaratāya, B^d -bhāgatāyaṃ. ¹⁵ C^k -gi. ¹⁶ B^d caranti. ¹⁷ C^k -ga-,
C^d -gā- corr. to -ga-. ¹⁸ C^d maṭṭha-. B^d maṭha-. ¹⁹ so all three MSS.

Tato rājadhītā¹ tassa vacanam sutvā thutim karonti²
itaram gātham āha:

15. Anusāsasi maṃ yakkha yathā mātā yathā pitā,
ulāravaṇṇa³ pucchāmi: ko nu tvam asi subrahā ti. 51.

Tass' attho: yathā mātāpitaro [puttako anusāsanti tathā maṃ anusāsasi, ³
ulāravaṇṇa⁴ sobhaggappattarūpa⁵ ko nu si tvan ti⁶ accuggatasarīro⁷ ti.

Tato B. itaram gātham āha:

16. Udayo 'ham asmi kalyāṇi saṅgaratthā⁸ idhāgato,
āmanā kho taṃ gacchāmi, mutto 'smi tava saṅgarā⁹ ti. 52.

Tass' attho: kalyāṇadassane ahaṃ purimabbave tava sāmiko Udayo nāma ¹⁰
Tāvattimsabbhavane Sakko hutvā nibbatto, idhāgacchanto na kilesavasenāgato, taṃ
vīmaṇsivā¹⁰ pana saṃgaram¹¹ mocessamīti saṅgaratthāya¹¹ pubbe saṅga-
rassa¹¹ katattā āgato 'smi, idāni taṃ āmantevā gacchāmi, mutto 'smi tava saṃ-
garā¹¹ ti.

Rājadhītā assasitvā¹² „sāmi, tvam Udayabhaddarājā“ ti as- ¹⁵
suhārāya pavattamānāya¹³ „ahaṃ tumhe¹⁴ vinā vasitum na
sakkomi, yathā tumhākaṃ santike vasāmi tathā maṃ anu-
sāsathā“ 'ti vatvā itaram gātham āha:

17. Sace kho tvam Udayo si¹⁵ saṅgaratthā¹⁶ idhāgato
anusāsa maṃ rājaputta yathāssu puna saṅgamo ti. 53. ²⁰

Atha naṃ anusāsanto¹⁷ catasso gāthā abhāsi:

18. Adhipatati¹⁸ vayo khaṇo tath' eva,
ṭhānaṃ n' atthi dhuvāṃ, cavanti sattā,
parijīyati addhuvāṃ sarīraṃ,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 54. ²⁵

19. Kasiṇā¹⁹ paṭhavi dhanassa pūrā
ekass' eva siyā anaññadheyyā,
taṃ cāpi jahāti avitarāgo,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 55.

¹ Bā adds taṃ. ² all three MSS. - ti. ³ C^o -am. ⁴ C^o -am. ⁵ B^o -paṃ. ⁶
Bā aśi. ⁷ Bā tvam evam. ⁸ C^o -rā. ⁹ C^o -ratthā, Bā saṃkarattā. ¹⁰ Bā adds
ca. ¹¹ Bā saṃka-. ¹² C^o assā-, Bā assasetvā. ¹³ Bā -dhārā -- mānā.
¹⁴ Bā -ehi. ¹⁵ C^o omīti si. ¹⁶ C^o saṅgaratthā. Bā saṅgaratthā. ¹⁷ Bā adds
mahāsatto. ¹⁸ all four MSS. -ti. ¹⁹ C^o kasiṇa.

20. Mātā ca pitā ca¹ bhātaro ca
bhariyā yāpi² dhanena hoti kītā
te cāpi jahanti aññamaññaṃ,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 56.

5 21. Kāyo parabhojanan ti ñatvā
saṃsāre sugatī ca³ duggatī ca³
ittaravāso ti jāniyā,
Udaye mā pamāda, carassu dhamman ti. 57.

Tattha adhipatati⁴ ti ativiya patati sīghaṃ atikkamati, vayo ti paṭhamavayādi
10 tividho pi, khaṇo⁴ tatheva⁵ 'ti uppādaṭṭhitibhaṅgakhano pi tath' eva adhi-
patati⁶, ubhayenāpi⁷ bhadde imesaṃ sattānaṃ āyusamkhāro nāma sīghasotanadi⁸
viya anivattanto sīghaṃ atikkamatī⁹ dasseti, ṭhānaṃ natthīti uppannesaṃ-
khārā¹⁰ abhiññitvā tiṭṭhantū 'ti patthanāya pi tesāṃ ṭhānaṃ nāma n' atthi, evaṃ
ekamsen' eva Buddhaṃ Bhagavantaṃ ādiṃ katvā sabbe pi sattā cavanti, dhuvaṃ
15 maraṇaṃ, addhuvaṃ jīvitān ti evaṃ maraṇasatiṃ bhāvehi¹¹ dīpeti, pariññiyatīti
idaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ jīra¹² eva, evaṃ jānāhi, mā pamāda¹³ 'ti tasmā tvaṃ
Udayabbhadde mā pamādaṃ āpajji, appamattā hutvā dasakusalakammappathadhammaṃ
carāhi¹⁴, kaṣiṇā tīsaṅkalā, ekassa¹⁵ evā ti yadi ekassa¹⁶ eva rañño va tasmīṃ ekasmiṃ
ñeva¹² anaññādhīna¹³ assa, taṃ cāpi¹⁴ jahāti avitarāgo ti taṇhāvasiko puggalo
20 ettakena pi yasena atitto maraṇakāle avitarāgo va taṃ vijahati, evaṃ taṇhāya
apūraṇīyabhāvaṃ¹⁵ jānāhi¹⁶ dīpeti, te vāpīti mātā puttaṃ putto mātaraṃ
pitā puttaṃ putto pitaraṃ bhātā bhaginīṃ bhaginī bhātaraṃ bhariyā sāmikaṃ
sāmiko bhariyan ti ete aññamaññaṃ jahanti¹⁶, nānā honti, evaṃ sattānaṃ
vinābhāvaṃ jānāhi¹⁷ dīpeti, parabhojanan ti viddhānaṃ kākādīnaṃ parasat-
25 tānaṃ bhojanan, ittaravāso ti yā esā imasmiṃ saṃsāre manussabhūtā sugatī¹⁷
ca tiracchānabhūtā duggatī¹⁷ ca etaṃ ubhayam pi ittaravāso ti jānitvā
mā pamāda, carassu dhammaṃ, imesaṃ sattānaṃ nānāṭṭhānato āgantvā ekaṃ
ṭhāne samāgamo paritto, ime sattā appakam eva kālaṃ ekato vasanti, tasmā
appamattā hohīti.

30 Evaṃ M. tassā ovādam adāsi. Sāpi tassa dhamma-
kāya pasāditvā thutiṃ karonti¹⁸ osānagātham āha:

¹ Ck^o omit ca. ² B^d cāpi, B^f bhariyāpi. ³ B^d -tiṇca. ⁴ B^d si. ⁵ Ck^o omit vā. ⁶ B^d atī. ⁷ Ck^o udayenā ti. ⁸ B^d -sotā-. ⁹ Ck^o -mīti. ¹⁰ B^d -nā-. ¹¹ B^d omits va, ¹² B^d yeva. ¹³ Ck^o amñādhītā corr. to anamñādhītā, B^d avinā, C^o ataññevadhītā. ¹⁴ Ck^o vāpi, B^d tathāpi in the place of taṃ cāpi. ¹⁵ Ck^o āp-
¹⁶ B^d paja-. ¹⁷ Ck^o -tiyañ. ¹⁸ all three MSS. -ti.

23. Sādhū bhāsat' ayaṃ¹ yakkho: appaṃ maccāna jivitaṃ,
kasiraṇ ca parittaṇ ca taṇ ca dukkhena saṃyutaṃ,
sāhaṃ ekā pabbajissāmi hitvā Kāsiraṇ Surundhanan ti. 58.

Tattha sādhu 'ti'² appaṃ maccāna jivitaṃ ti bhāsamāno ayaṃ devarājā
sādhū bhāseti, kimkāraṇā: idaṃ hi kasiraṇ ca dukkhaṃ assādaṃ hitaṃ parittaṇ
ca na bahukaṃ ittarakālaṃ, sace hi kasiraṃ pi³ samānaṃ digbhakkaṃ pavatteyya
parittakam pi⁴ samānaṃ sukhaṃ bhavēyya vaṭṭeyya⁵, idaṃ pana kasiraṇ c' eva
parittaṇ ca sakalena vaṭṭadukkhena⁶ saṃyutaṃ⁷ sannitaṃ⁸, sāhaṃ ti sā ahaṃ
Surundhanan ti Surundhananagaraṇ ca Kāsiraṭṭhaṇ⁹ ca chaḍḍetvā¹⁰ ekikā
pabbajissāmi ti āha. 5

10

B. tassa ovādaṃ datvā sakatṭhānaṃ eva gato. Sāpi pu-
nadivase amacce rajjaṃ paṭicchāpetvā attano¹¹ nagare yeva
ramaṇiye uyyāne isipabbajjaṃ pabbajitvā dhammaṃ caritvā
āyupariyosāne Tāvatisabhaṃ B-assa pādapariṇāṣikā hutvā
nibbatti. 15

S. i. dhammadesanaṃ ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyo-
sāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhaṇi): „Tadā rājadhitā
Rāhulamatā ahoṣi, Sakko pana ahaṃ evā“ ti. Udayajātakaṃ.

5. Pāṇiyajātaka.

Mitto mittassā 'ti. Idaṃ S. J. v. kilesaniggahaṃ ā. 20
k. Ekasmiṃ hi samaye Sāvatti-vāsino pañcasatā gihī sahāyakā
Tathāgatassa dhammadesanaṃ sutvā pabbajitvā upasampannā anto-
koṭisanthāre vasantā aḍḍharattasamaye kāmavitakkaṃ vitakkesuṃ,
sabbhaṃ heṭṭhāvuttanāyena¹ eva vitthāretabbaṃ. Bhagavato āpattiya
panāyasmatā Ānandena bhikkhusaṃghe sannipatite S. paññattāsane
nisīditvā anodissakam katvā „kāmavitakkaṃ vitakkayitthā“ ti avatvā
sabbasaṃgāhikavaseṇa² eva „bhikkhave kilesa khuddako nāma n' atthi,
bhikkhunā nāma uppannuppannā³ kilesā niggahetabbā va⁴, porāṇa-
kapaṇḍitā anuppanne Buddhhe kilese niggahetvā paccekabodhiṇānaṃ⁵
pattā⁶ ti vatvā a. ā.: 25

30

¹ Ck -sathayaṃ, C^o -satattiyaṃ, Bdf -satiyaṃ. ² B^d adds bhaddo. ³ B^d omits
pi. ⁴ B^d adds ca. ⁵ Ck^o vaddheyya. ⁶ Ck^o vaddha-. ⁷ B^d -yuttaṃ. ⁸ B^d
-nīhitaṃ. ⁹ B^d kāsikara-. ¹⁰ Ck^o chaḍḍhe-. ¹¹ B^d anto. ¹² B^d uppanna. ¹³
B^d omits va. ¹⁴ B^d -buddha-.

A. B. Br. r. k. Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ gāmake dve
 sahāyaka¹ pāṇiyatumbāni ādāya khettaṃ gantvā ekamante
 ṭhapetvā khettaṃ koṭṭetvā² pipāsita-kāle āgantvā pāṇiyaṃ
 pivanti. Tesu eko pāṇiyatthāya āgantvā attano pāṇiyaṃ
 5 rakkhanto itarassa tumbato pivitvā sāyaṃ araṇṇā nikkhamitvā
 nahāyitvā ṭhito „atthi nu kho me kāyadvārādīhi ajja kiñci
 pāpaṃ katan“ ti upadhārento thenetvā pāṇiyassa pītabhāvaṃ
 disvā³ saṃvegappatto hutvā „ayaṃ taṇhā vaḍḍhamānā maṃ
 apāyesu khipissati, imaṃ kilesaṃ niggaṇhissāmi“ pāṇiyassa
 10 thenetvā pītabhāvaṃ ārammaṇaṃ katvā vipassanaṃ vaḍḍhetvā
 paccekabodhiṇāṇaṃ nibbattetvā paṭiladdhaṇāṇaṃ⁴ āvajjanto⁵
 atṭhāsi. Atha naṃ itaro nahāyitvā utṭhito „ehi samma
 gharaṃ gacchāma“ ‘ti āha. „Gaccha tvaṃ, mama gharena
 kiccaṃ n’ atthi, paccekabuddhā nāma mayan“ ti. „Pacceka-
 15 buddhā nāma tumhādisā⁶ hontīti“. „Atha⁷ kīdisā hontīti“.
 „Dvaṅgulakesā kāsāyavatthavasana⁸ Uttarahimavante Nanda-
 mūlakapabbhāre vasantīti“. So sīsaṃ parāmasi, taṃ khaṇaṃ
 yev’ assa gihiliṅgaṃ antaradhāyi, surattadupaṭṭaṃ nivattham
 eva, vijjullatāya sadisaṃ kāyabandhanaṃ baddham eva,
 20 alattakapāṭalavaṇṇaṃ⁹ uttarāsaṅgacīvaraṃ ekamsakatam eva,
 meghavaṇṇaṃ paṃsukūlacīvaraṃ aṃse¹⁰ ṭhapitam eva, bhama-
 ravanno mattikāpatto¹¹ vāmaṃsakūṭe¹² laggito va ahosi, so
 ākāse ṭhatvā dhammaṃ desetvā uppatitvā Nandamūlakapab-
 bhāre yeva otari. Aparo pi Kāsigaṃe¹³ yeva kuṭumbiko
 25 āpaṇe nisinno ekaṃ purisaṃ attano bhariyaṃ ādāya gacchan-
 taṃ disvā taṃ uttamarūpadharaṃ itthiṃ indriyāni bhinditvā
 oloketvā puna cintesi: „ayaṃ me lobho vaḍḍhamāno apāyesu
 khipissatīti“ saṃviggamānaso vipassanaṃ vaḍḍhetvā pacceka-
 bodhiṇāṇaṃ nibbattetvā ākāse ṭhito dhammaṃ desetvā

¹ Bā -yā. ² C^k khothetvā, C^s koṭṭetvā. ³ Bā adds so. ⁴ Bā -laddhagunaṃ.
⁵ C^k -jjento. ⁶ Bā has added na. ⁷ Bā adds naṃ. ⁸ Bā vatthaniva-. ⁹
 Bā -pa-. ¹⁰ Bā aṃsakuṭe. ¹¹ Bā -ka-. ¹² Bā vāma aṃ-. ¹³ Bā kāsika gā-.

Nandamūlakapabbhāram eva gato. Kāsigānavāsino¹ yeva
dve pitāputtā ekato maggaṃ paṭipajjimsu, aṭavimukhe
va² corā ṭhitā honti, te pitāputte labhitvā puttaṃ gahetvā
„dhanam āharitvā tava puttaṃ gaṇhā“ i pitaram vissaj-
jenti, dve bhātaro labhitvā kaniṭṭham gahetvā jeṭṭham 5
vissajjenti, ācariyantevāsike labhitvā ācariyaṃ gahetvā
antevāsikaṃ vissajjenti, antevāsiko sippalobhena dhanam
āharitvā ācariyaṃ gaṇhitvā gacchati. Atha te pitāputtā tattha
corānaṃ ṭhitabhāvaṃ ñatvā „tvam maṃ³ ‘pitā’ ti mā vadi,
aham pi taṃ⁴ ‘putto’ ti na vakkhāmīti“ katikaṃ katvā corehi 10
gahitakāle „tumhe aṇṇamaṇṇaṃ kiṃ hothā“ ‘ti puṭṭhā „na
kiñci homā“ ‘ti sampajānamusāvādaṃ karimsu. Tesu aṭavito
nikkhamitvā sāyaṃ nahāyitvā⁵ ṭhitesu putto attano sīlaṃ
sodhento taṃ musāvādaṃ disvā „idaṃ pāpaṃ vaḍḍhamānaṃ
maṃ apāyesu khipissati, imaṃ kilesaṃ niggaṇhissāmīti“ 15
vipassanam vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā ākāse
ṭhito pitu dhammaṃ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato.
Kāsigāmake⁶ yeva⁷ pana eko gāmaabhojako māghātaṃ kārāpesi,
atha naṃ balikammakāle mahājano sannipatitvā āha: „sāmi
mayam migasūkarādayo māretvā yakkhānaṃ balikammaṃ 20
karissāma, balikammakālo eso“ ti. „Tumhākaṃ pubbekaraṇa-
niyāmen’ eva karoṭhā“ ‘ti. Manussā bahum pāṇātipātam
akamsu. So bahum macchamaṃsaṃ disvā „ime manussā
ettake pāṇe mārentā maṃ⁸ ekassa⁹ vacanena mārayimsū“ ‘ti
kukkuccaṃ katvā vātapānaṃ nissāya ṭhitako va vipassanaṃ 25
vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā ākāse ṭhito¹⁰
dhammaṃ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato. Aparo
pi Kāsiratṭhe¹¹ yeva gāmaabhojako majjavikkayaṃ vāretvā
„sāmi, pubbe imasmiṃ kāle surāchaṇo¹² nāma hoti, kiṃ
karomā“ ‘ti mahājanena vutte¹³ “tumhākaṃ porāṇakaniyāmen’ 30

¹ B^d aparo pi kāsikagāma-. ² B^d ca. ³ C^k mama. ⁴ B^d omits taṃ. ⁵ B^d -yitā.

⁶ B^d aparo pi kāsikagāme. ⁷ B^d adds ca. ⁸ B^d mamevekassa. ⁹ B^d adds va.

¹⁰ B^d kāsikara-. ¹¹ C^k -chano, C^s -pāṇo. ¹² B^d -o.

karothā“ 'ti āha. Manussā chaṇaṃ katvā suraṃ pivitvā
kalahaṃ karontā hatthapāde bhinditvā¹ sīsaṃ bhinditvā kaṇṇe
chinditvā bahudaṇḍe bajjhīmsu. Gāmaḥojako te disvā
cintesi: „mayi ananujānante² ime etaṃ dukkhaṃ na vindeyyun“
5 ti so ettakena kukkucchaṃ katvā³ vipassanaṃ vadḍhetvā
paccekaboddhiñāṇaṃ nibbattetvā „appamattā hothā“ 'ti ākāse
ṭhatvā dhammaṃ desetvā Nandaṃulakapabbhāraṃ eva gato.
Aparabhāge pañca paccekabuddhā bhikkhācārathāya Bārāṇasi-
dvāre otaritvā sunivatthā supārutā pāsādikhehi⁴ abhikkamādīhi
10 piṇḍāya carantā rājadvāraṃ pāpuṇīmsu. Rājā te disvā va
pasannacitto rājanivesanaṃ pavesāpetvā⁵ pāde dhovitvā
gandhatelena makkhetvā paṇṭena khādanīyena bhojanīyena
parivisitvā ekamantaṃ nisīditvā „bhante tumbhākaṃ paṭhama-
vaye pabbajjā⁶ sobhati, imaṃsīm vaye pabbajjantā kāmesu
15 ādīnavaṃ passittha, kiṃ vo ārammaṇaṃ ahoṣīti“ pucchi. Te
tassa kathentā⁷

1. Mitto mittassa pāṇīyaṃ adinnaṃ paribhuñjisaṃ⁷,
tena pacchā vijigucchīm taṃ pāpaṃ pakatam mayā,
mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ. 59.
2. Parādāraṇ ca disvāna chando me udapajjatha⁸,
20 tena pacchā vijigucchīm taṃ pāpaṃ pakatam mayā,
mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ. 60.
3. Pitaraṃ me mahārāja corā agaṇṇhuṃ kānane,
tes' āhaṃ pucchito jānaṃ aññathā naṃ viyākarīm,
25 tena pacchā -pe-. 61.
4. Pāṇātipātākaṃ akaraṃ somayāge upaṭṭhite,
tes' āhaṃ samanūñāsīm,
tena pacchā vijigucchīm -pe-. 62.
5. Surāmerayamadhukā ye janā paṭham' āsu no
30 bahunnaṃ te anattāya majjapānaṃ akappayum,

¹ Bā bhāñjitvā. ² Ck anu-. ³ Bā adds vātapānaṃ nissāya ṭhitako va. ⁴ C^s p^u-. ⁵ Bā -setvā. ⁶ Bā adds gāthamāhaṃsu. ⁷ Ck^s -jīyaṃ, Bāf -jīssaṃ. ⁸ Bāf upapajj-.

tes' āhaṃ samanuddāsīm,
 tena pacchā vijigucchīm taṃ pāpaṃ pakatam mayā,
 mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahan ti 63.
 imā¹ paṭipāṭiyā pañca gāthā abhāsimsu.

Rājāpi ekamekassa vyākaraṇaṃ sutvā „bhante ayaṃ 5
 pabbajjā tumhākam eva anucchavikā“ ti thutīm akāsi.

Tattha mitto mittassa 'ti mahārāja ahaṃ ekassa mitto hutvā tassa
 mittassa satakaṃ pāṇiyaṃ iminā nāma nīyāmena paribhuñjīm, tasmā ti
 yasmā puthujjanā nāma pāpaṃ⁴ karonti tasmā ahaṃ pi, mā puna akaraṃ
 pāpaṃ ti taṃ pāpaṃ ārammaṇaṃ katvā pabbajito 'mhīti, chando ti mahārāja 10
 iminā nāma nīyāmena mama parāduraṃ disvā kāme chando uppajji, agaṇ hun
 ti gaṇhimsu², jānaṃ ti tesaṃ corānaṃ ahaṃ⁴ kin te ayaṃ⁵ hotīti pucchite⁶
 jānanto yeva na kiñci hotīti aññathā vyākāsi, somayāge ti navachande utthite
 somayāgaṃ nāma yakkhabalim⁷ karimsu, tasmīm upaṭṭhite, samanuddāsīn ti
 samanuddāsiṃ, surāmerayamadhu⁸ ti piṭṭhasurādīm surāṃ ca pup- 15
 phāsavādimerayaṃ ca pakkamadhu⁹ viya madhuraṃ maññamānā, ye janā
 paṭhamāsuno ti ye no⁹ gāme janā¹⁰ paṭhamaṃ evarūpā āsuraṃ ahesuraṃ,
 bahunnaṃ te ti te ekadivassaṃ ekasmiṃ chape¹¹ patte bahunnaṃ anattāya
 majjapānaṃ kappayimsu¹²

Rājā tesaṃ dhammaṃ sutvā pasannacitto cīvarasāṭake 20
 ca bhesajjāni ca datvā paccekabuddhe uyyojesi. Te pi tassa
 anumodanaṃ katvā tatth' eva agamaṃsu. Tato paṭṭhāya rājā
 vatthukāmesu viratto anapekko¹³ hutvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhūñjitvā itthiyo anālapitvā¹⁴ anoloketvā virattacitto utthāya
 sirigabbhaṃ pavisitvā nisinno setabhittiyaṃ kasiṇaparikkammaṃ 25
 katvā jhānaṃ nibbatesi. So jhānappatto kāme¹⁵ garahanto

e. Dhi-r-atthu subahū kāme duggandhe bahukaṇṭake

ye ahaṃ¹⁶ patisevanto na labhiṃ tādisaṃ sukhaṃ ti 64.
 gātham āha.

Tattha bahukaṇṭake ti bahupaccāmitte, ye haṃ¹⁷ ti ye¹⁸ ahaṃ, ayaṃ 30
 eva vā pāṭho, tādisaṃ ti etādisaṃ kilesarahitajhānasukhaṃ.

¹ Bā paccekabuddhā imā. ² Bā pāpakammaṃ. ³ Bā ag-. ⁴ Bā ayaṃ. ⁵ Bā omits ayaṃ. ⁶ Bā -to. ⁷ Bā yakkhaṃ-. ⁸ Bā -ura. ⁹ Cks yo no, Bā ye janā.
¹⁰ Cks gāmajanā. ¹¹ Cks -no. ¹² Bā ak-. ¹³ Bā -pekkho. ¹⁴ Cks -petvā. ¹⁵ Cks -maṃ. ¹⁶ Bā yomāhaṃ, Bā ye ayaṃ. ¹⁷ Cā ye ahaṃ, Bā ye māhaṃ. ¹⁸ Bā ye.

Ath' assa aggamaheṣī "ayaṃ rājā paccekabuddhānaṃ dhammakathaṃ sutvā ukkaṇṭhitarūpo¹ amhehi saddhiṃ akathetvā² sirigabbaṃ pavittṭho, parigaṇhissāmi tava naṃ" ti cintetvā sirigabbhadvāraṃ gantvā dvāre tṭhitā rañño kāme garahantassa udānaṃ sutvā „mahārāja, tvaṃ kāme garahasi, kāmasukhasadisāṃ nāma sukhaṃ n' atthīti" kāme³ vaṇṇentī⁴ itaraṃ gātham āha:

7. Mahassādā⁵ sukhā kāmā, n' atthi kāmāparaṃ⁶ sukhaṃ,
ye kāme patisevanti saggaṃ te upapajjare ti. 65.

10 Tattha mahassādā ti mahārāja ete kāmā nāma mahāssādā, ito uttariṃ aṇṇaṃ sukhaṃ n' atthi, kāmasevino hi apāye anupagamma sagge nibbantanti attho.

Taṃ sutvā B. tassā „nassa vasali, kiṃ kathesi, kāmesu⁷ sukhaṃ nāma kuto⁸, vipariṇāmadukkhā hi⁹ ete" ti garahanto
15 sesagathā abhāsi:

8. Appassādā dukkhā kāmā, n' atthi kāmāparaṃ¹⁰ dukhaṃ,
ye kāme patisevanti nirayaṃ te upapajjare. 66.

9. Asi¹¹ yathā sunisito nettiṃso va supāyiko¹²
sattīva urasī khitto¹³ — kāmā dukkhatarā¹⁴ tato. 67.

90 10. Aṅgārānaṃ va jalitaṃ kāsuiṃ sādhipaporisaṃ¹⁵
phālaṃ va divasaṃtattaṃ — kāmā dukkhatarā tato. 68.

11. Visāṃ yathā halāhalaṃ telam ukkaṭṭhitaṃ¹⁶ yathā
tambalohavilīnaṃ va — kāmā dukkhatarā tato ti. 69.

Tattha nettiṃso ti nikkaruṇo, idam pi ekassa khaggassa nāmaṃ, duk-
95 khatarā¹⁷ ti evaṃ jalitaṅgārakāsuṃ vā divasaṃtattaṃ phālaṃ vā paṭicca yaṃ dukkhaṃ uppajjati tato pi kāmā yeva dakkhatarā ti attho, anantaragāthāya: yathā etāni visādini dukkhāvahanato dukkhāni evaṃ kāmāpi dukkhā, taṃ pana kāmādukkhaṃ itarehi dukkhehi dukkhatarā ti attho.

¹ Bā adds ahoṣi. ² Bā adds va. ³ Cks -maṃ. ⁴ all three MSS. -ti. ⁵ Bā mahāssā-. ⁶ Bāf kāmā-. ⁷ Cks -me. ⁸ Bā adds atthi. ⁹ Bā omits hi. ¹⁰ Bā kāmā-. ¹¹ Ck āsiṃ, Cs āsi. ¹² Bā -yito. ¹³ Bā -ā. ¹⁴ Ck -raṃ, Cs -raṃ. ¹⁵ Bā vātikapodisaṃ, Bf sākhitaporisaṃ. ¹⁶ so Cks; Bāf telāṃ pakkudhitaṃ. ¹⁷ Cks -raṃ.

Evam M. deviyā dhammaṃ desetvā amacce sannipātetvā „bho amaccā tunhe rajjaṃ paṭipajjatha¹, ahaṃ pabbajissāmīti“ vatvā mahājanassa rodantassa paridevantassa² utthāya ākāse thatvā ovādaṃ datvā anilapathen³ eva Uttarahimavantam gantvā ramaṇīye padese assamaṃ māpetvā isipabbajjaṃ⁴ 5 pabbajitvā āyupariyosāne Brahmaloḥa-parāyano ahoṣi.

S. i. d. ā. „bhikkhave, kilesa khuddako nāma⁵ n' atthi, appamattako pi paṇḍitena niggaḥetabbo yevā“⁶ 'ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne pañcasatā bhikkhū arahatte paṭiṭṭhahimsu): „Tadā paccekabuddhā parinibbāyimsu, devī Rāhulamātā ahoṣi, rājā⁷ 10 pana aham evā“⁸ 'ti. Pāṇiyajātakaṃ.

6. Yuvāñjayajātaka.

Mittāmaccaparibbūḥhan ti. Idam S. J. v. mahābhiniḥkhamanaṃ ā. k. Ekadivasam hi dhammasabhāyaṃ sannipatitā¹ bhikkhū „āvuso sace Dasabalo agāraṃ ajjhāvasissa² sakalacakkavāla- 15 gabbhe cakkavattirājā abhaviṣṣa³ sattaratanaṣaṃnāgato catuiddhīhi⁴ samiddho paṇḍitaṣaṃputtaparivāro, so evarūpaṃ siivibhavaṃ pahāya kāmesu dosaṃ disvā aḍḍharattasamaye Channasahāyo⁵ Kanthakam⁶ āruya nikkhamitvā Anomanadītīre⁷ pabbajitvā chavassāni dukkarakārikam katvā sammāsaṃbodhiṃ patto“⁸ ti Satthu guṇakatham⁹ 20 kathayimsu. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“¹⁰ ti pucchitvā „imāya nāmā“¹¹ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva Tathāgato¹² mahābhiniḥkhamanaṃ nikkhanto, pubbe pi dvādasayojanike Bārāṇasinaḡare rajjaṃ pahāya nikkhanto yevā“¹³ 'ti vatvā a. ā. : 25

A. Rammanagare Sabbadatto nāma rājā ahoṣi. Ayam hi Bārāṇasī Udayajātaka Surundhananagaram āma jātaṃ¹⁴ Cullasutasomajātaka Sudassanaṃ nāma Soṇananda-jātaka¹⁵ Brahmavaddhanaṃ¹⁶ nāma Khaṇḍahāla-jātaka Puppha-

¹ Bā paticchatha. ² Bā -sseva. ³ Bā nāma khuddako. ⁴ Bā repeats san-.

⁵ Bā -vassissaṃ. ⁶ Bā -vissaṃ. ⁷ Bā -iddhi. ⁸ Bā chanda-. ⁹ Bā kaṇṭha-.

¹⁰ Bā -mā-. ¹¹ Bā tathā- idāneva. ¹² Bā -tā ¹³ Cks sona-. ¹⁴ Cks -nī.

vati nāma¹, imasmim pana Yuvañjayātake Rammanagaram
 nāma ahosi, evam assā² kadāci kadāci nāmaṃ parivattati³.
 Tattha⁴ Sabbadattarañño puttasaḥassaṃ ahosi. Yuvañjayassa⁵
 nāma jeṭṭhaputtassa uparajjāṃ adāsi. So⁶ ekadivasaṃ pāto va
 5 rathavaram āruya mahantena sirivibhavena uyyānakīlaṃ gac-
 chanto rukkhaggaṭṭiṇaggaṣākhaggaṃakkaṭakasuttajālādīsu muttā-
 jālākāre nalagge ussāvabindum disvā „samma sārathi kin nām'
 etan“ ti pucchitvā „etaṃ⁷ deva himasamaye patanaussāva-
 bindū⁸ nāmā“ 'ti sutvā divasabhāgaṃ uyyāne kīlītvā sāyaṇhakāle
 10 paccāgacchanto⁹ te adisvā „samma sārathi, kalam te¹⁰ ussāva-
 bindū, na te idāni passāmīti“ pucchi. „Deva te suriye
 uggacchante sabbe va¹¹ chijjītvā¹² paṭhaviyaṃ pavisantīti¹³“.
 Tam¹⁴ sutvā saṃvegappatto hutvā „imesaṃ sattānaṃ jīvita-
 saṃkhārāpi tiṇagge ussāvabindusadisā, mayā vyādhijarāma-
 15 raṇehi apīliten' eva mātāpitaro āpucchitvā pabbajitum vaṭṭatīti“
 ussāvabindum eva ārammaṇaṃ katvā āditte¹⁵ viya tayo bhava
 passanto attano geḥaṃ agantvā¹⁶ alaṃkatapaṭṭiyattāya viniccha-
 yasālāya nisinnassa pitu santikam eva gantvā pitaraṃ vanditvā
 ekamantaṃ ṭhito pabbajjāṃ yācanto

- 90 1. Mittāmacceparibbūlhaṃ ahaṃ vande rathesabhaṃ,
 pabbajissaṃ mahārāja¹⁷, taṃ devo anumaññatū 'ti 70.
 paṭhamam gātham āha¹⁸.

Tattha paribbūlhan ti parivāritaṃ, taṃ devo ti¹⁹ mama pabbajjāṃ devo
 anujānātū 'ti attho.

- 25 Atha naṃ rājā vārento²⁰ dutiyaṃ gātham āha:
 2. Sace te ūnaṃ kāmehi ahaṃ paripūrayāmi te
 yo taṃ himsati vāremi, mā pabbaji²¹ Yuvañjayā 'ti 71.

¹ B^d adds saṃkhabrahmañajātake molini nāma. ² C^k assa. ³ B^d -vattīti. ⁴ C^s ttha. ⁵ B^d yudhañ- throughout. ⁶ B^d adds divase divase mahādānaṃ pavat-
 tesī evaṃ gacchante kāle bodhisatto. ⁷ B^d etc. ⁸ B^d -nakamūsa-, C^s -nahima-
 bhindū. ⁹ C^k pacchā-. ¹⁰ B^d etc. ¹¹ B^d omits va. ¹² B^d bhijjītvā. ¹³ B^d
 patantīti. ¹⁴ C^k omits tam. ¹⁵ B^d -o. ¹⁶ C^k gantvā. ¹⁷ B^k -jissa ma-. B^d
 -jissamahaṃ rāja, B^f -jisso. ¹⁸ C^k omits p. g. āha. ¹⁹ B^d adds tam. ²⁰ B^d
 nivā-. ²¹ C^k -jji, B^d -aja, B^f -jja.

Taṃ sutvā kumāro tatiyaṃ gātham āha:

- a. Na m' atthi ūnaṃ kāmehi, himsitā me na vijjati,
dīpaṃ ca kātum icchāmi yaṃ jarā' nābhikīratīti. 72.

Tattha dīpañcā 'ti tāta n' eva mayhaṃ kāmehi ūnaṃ atthi na maṃ himsitā² koci vijjati, ahaṃ pana paralokagamanāya attano paṭiṭṭhaṃ kātum 3 icchāmiti, kīdisaṃ³: yaṃ jarā nābhikīratī⁴ na viddhaṃseti tam ahaṃ kātum icchāmi, amatamahānibbānaṃ gavesissāmi, na me kāmehi attho, anujāna maṃ mahārājā 'ti vadati. Iti punappuna kumāro pabbajjaṃ yāci. rājā mā pabbajā 'ti vāresi⁵

Taṃ atthaṃ āvikaronto S. upaḍḍhagātham āha:

10

- 4.a Putto vā pitaraṃ yāce pitā vā puttam orasan ti.

Tattha vākāro sampiḍḍanatto, idaṃ vuttaṃ hoti: evaṃ bhikkhave putto ca pitaraṃ yācati pitā ca orasaṃ puttam yācatīti.

Sesaṃ upaḍḍhagātham rājā āha:

- 4.b Negamo⁶ yācate tāta: mā pabbaja Yuvañjayā 'ti. 73. 15

Tass' attho: ayaṃ te tāta nigamavāsī mahājano yācati, nagarajano pi: mā tvaṃ pabbajīti⁷.

Kumāro puna pi

5. Mā maṃ deva nivāresi pabbajantaṃ rathesaḥa,
māhaṃ kāmehi sammatto jarāya vasam anvaḡū⁸ ti 74. 20
imaṃ⁹ gātham āha.

Tattha vasamantaḡū⁸ ti māhaṃ¹⁰ kāmehi sammatto pamatto jarāya vaseḡāmī¹¹ nāma homi, vaṭṭadukkhāṃ pana khepetvā yathā sabbaññūtañña-paṭivijjhaṇako¹² homi tathā maṃ olokehīti adhiḡpāyo.

Evaṃ vutte rājā appaṭibhāno¹³ ahosi, mātā pan' assa 25
„putto te devi pitaraṃ pabbajjaṃ anujānāpetīti“ sutvā “kiṃ tumhe kathethā“ 'ti nirussaḡena¹⁴ mukhena sovaṇṇasivikāya¹⁵ nisīditvā siḡhaṃ vinicchayaṭṭhānaṃ gantvā yācamānā chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Ahaṃ taṃ tāta yācāmi, ahaṃ putta nivāraye, 30
ciran taṃ daṭṭhum icchāmi, mā pabbaji¹⁶ Yuvañjayā 'ti. 75.

¹ Bđ janā. ² Bđ himsanto. ³ Cks -sā. ⁴ Bđ -tīti yaṃ dīpaṃ jarā nābhikīratī. ⁵ Cks -eti. ⁶ Ck tegāmo. ⁷ Bđ -jīti. ⁸ Cks antaḡū. ⁹ Bđ pañcamam. ¹⁰ Bđ mā ahaṃ. ¹¹ all three MSS. -mi ¹² Cks -paṃ pa-. ¹³ Bđ -ḡo. ¹⁴ Cks nira-. ¹⁵ Bđ su-. ¹⁶ Bđf -jja.

Taṃ sutvā kumāro sattamaṃ gātham āha :

7. Ussāvo va tiṇaggamhi suriyass' uggamanam pati

evam āyu manussānaṃ, mā maṃ amma nivāraye ti. 76.

Tass' attho: amma yathā tiṇagge ussāvabindu suriyass' uggamanam¹ pati
5 ṭhātum asakkoti² paṭhavim patati evaṃ imesaṃ ca³ sattānaṃ jīvitaṃ parittaṃ
tāvakālikam aciraṭṭhitikam, evarūpe lokasannivāse⁴ katham su⁵ tvaṃ ciraṃ maṃ
passissasi, mā maṃ nivārehīti.

Evam vutte pi sā punappuna yāci yeva. Tato M. pitaraṃ
āmantetvā aṭṭhamam gātham āha :

10 8. Taramānā imaṃ yānaṃ āropentu rathesabha,

mā me mātā tarantassa antarāyakarā ahū ti. 77.

Tass' attho: tāta rathesabha imaṃ mama⁶ mātaraṃ taramānā purisā
sovaṇṇasivikāyānaṃ⁷ āropentu. mā me jātijarāvādhimarapaṇakantāraṃ tarantassa
atikkamantassa mātā antarāyakarā ahū ti.

15 Rājā puttassa vacanaṃ sutvā „gaccha bhadde tava sivikāya
nisīditvā Rativaddhanapāsādaṃ yeva abhirūha“ 'ti āha. Sā
tassa vacanaṃ sutvā ṭhātum asakkoti⁸ nāriganaparivutā
gantvā pāsādaṃ āruya „kā⁹ nu kho puttassa¹⁰ pavattīti“
vinicchayadvāraṃ oloketi⁹ aṭṭhāsi. B. pi mātu gatakāle
20 puna pitaraṃ yāci. Rājā taṃ paṭibābitum asakkonto „tena
hi tāta tava manam matthakam pāpehi, pabbajāhīti¹¹
anujāni¹². Anuññātakāle B-assa kaniṭṭho Yudhiṭṭhilakumāro
nāma pitaraṃ vanditvā „tāta mayham pi¹³ pabbajjam anujānāthā“
'ti anujānāpesi. Ubho pi bhātaro pitaraṃ vanditvā kāme
30 pahāya mahājanaparivutā¹⁴ vinicchayato nikkhamimsu. Devī¹⁵
M-am oloketvā „mama putte pabbajite Rammanagaraṃ tucchaṃ
bhavissatīti“ paridevamānā gāthadvayam¹⁶ āha :

9. Abhidhāvatha, bhaddan te, suññaṃ hessati Rammakam¹⁷,
Yuvañjayo anuññāto Sabbadattena rājinā. 78.

¹ B^d -yassa ug-. ² B^d na sak-. ³ B^d -saṃ, omitting ca. ⁴ C^k -so, C^s -so
corr. to -se. ⁵ B^d omits su. ⁶ C^{ks} omit mama. ⁷ B^d su-. ⁸ all three MSS.
-ti. ⁹ C^{ks} ko. ¹⁰ C^{ks} omit pu-. ¹¹ all three MSS. -jjāhīti. B^d adds rājā.
¹² B^d adds rājā. ¹³ B^d -ham, omitting pi. ¹⁴ C^{ks} -to. ¹⁵ B^d adds pi. ¹⁶
C^s B^d gāthā-. ¹⁷ C^{ks} -ko, B^d -ṇam.

10. Y' āhu seṭṭho saḥassassa yuvā kañcanasannibho
so 'yaṃ kumāro pabbajito kāsāyavasano balīti'. 79.

Tattha abhidhāvathā 'ti parivāretvā ṭhitanāriyo sabbā vegena dhāvathā
'ti āpāpeti, bhaddante ti etaṃ gantvā bhaddaṃ tava hotū 'ti vadatha²,
Rammakan³ ti Rammanagaraṃ sandhāyāha, yāhu seṭṭho ti yo⁴ rañño⁵
puttasahassassa seṭṭho ahoṣi so⁶, pabbajito ti pabbajjāya gacchantāṃ sandhāy'
evam āha.

B. pi na tāva pabbajati, so hi mātāpitāro vanditvā ka-
niṭṭhaṃ⁶ Yudhiṭṭhila-kumāraṃ gahetvā nagarā nikkhamma
mahājanaṃ nivattetvā ubho pi⁷ Himavantaṃ pavisitvā mano- 10
ramatṭhāne⁸ āssama-padaṃ katvā isipabbajjaṃ pabbajitvā jhā-
nābhinnāṃ nibbattetvā vanamūlaphalādihi yāvajjivaṃ yāpen-
tā⁹ Brahma-loka-parāyaṇā ahesuṃ.

Tam atthaṃ osāne abhisambuddhagāthā¹⁰ dīpeti:

11. Ubho kumārā pabbajitā Yuvañjāyo ca Yudhiṭṭhilo 15
pahāya mātāpitāro saṅgaṃ chetvāna maccuno ti. 80.

Tattha maccuno ti Mārassa, idaṃ vuttaṃ hoti: bhikkhave Yuvañjāyo
Yudhiṭṭhilo ti¹¹ te ubho pi kumārā mātāpitāro pahāya Mārassa saṅgaṃ
rāga-dosa-moha-saṅgaṃ bhūditvā¹² pabbajitā ti.

S. i. d. ā. ¹³ „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Tathāgato rajjaṃ 20
chaḍḍetvā¹⁴ pabbajito yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro ma-
hārājakuḷāni ahesuṃ, Yudhiṭṭhila-kumāro Ānando¹⁵. Yuvañjāyo aham
evā" 'ti. Yuvañjaya-jātakaṃ¹⁶

7. Dasarathajātaka.

Idaṃ S. J. v. ekaṃ mata- 25
pitikaṃ¹⁷ kuṭumbikaṃ ā. k. So hi pitari kālakate sokābhībhūto
sabbakiccāni pahāya sokānuvattako¹⁸ ahoṣi. S. paccūsasamaye lokam
olokento tassa sotāpatti-phalūpanissayaṃ disvā punadivase Sāvattiyaṃ
piṇḍāya caritvā katabhattakicco bhikkhū uyyojetvā ekaṃ pacchāsama-

¹ Cks balo ti. ² Bđ -ti. ³ Cks -ko, Bđ -kaṃ. ⁴ Cks omit yo. ⁵ Cks omit so.

⁶ Cks -ṭṭha. ⁷ Bđ adds bhātaro. ⁸ Bđ -ramme ṭhāne. ⁹ Bđ -etvā. ¹⁰ Bđ
-thāya. ¹¹ Bđ ca. ¹² Bđ chin-. ¹³ Bđ adds saccāni pākāsetvā. ¹⁴ Cks chaḍḍhe-.

¹⁵ Bđ adds ahoṣi. 7. Cfr. The Dasaratha-Jātaka by V. Fausbøll 1871. ¹⁶ Bđ
yudhañ- throughout. ¹⁷ Cks -pitikaṃ, Bđ -pitaraṃ. ¹⁸ Bđ adds va.

nam gahetvā tassa geham gantvā vanditvā nisinnam madhuravacanena
 ālapanto "socasi upāsakā" 'ti vatvā „āma bhante pitusoko mam
 bādhatīti" vutte „upāsaka porāṇakapaṇḍitā attha¹ lokadhamme tatvato"
 jānantā pitari kālakate appamattakam pi sokam na karimsū" 'ti vatvā
 5 tena yācito a. ā.:

A. B. Dasaratha-mahārājā nāma agatigamanam
 pahāya dhammena rajjam kāresi. Tassa² soḷasannam itthi-
 sahasānam jeṭṭhikā³ aggamaheśi dve putte ekañ ca dhītaram
 vijāyi, jeṭṭhaputto Rāmapaṇḍito nāma ahosi, dutiyo Lakkhaṇa-
 10 kumāro nāma, dhītā Sītā devī nāma. Aparabhāge aggamaheśi
 kalam akāsi. Rājā tassā kālakatāya ciram⁴ sokavasam gantvā
 amaccehi saññāpito tassā kattabhāparihāram katvā aññam
 aggamaheśiṭṭhāne ṭhapesi. Sā rañño piyā ahosi manāpā. Sāpi
 aparabhāge gabbham gaṇhitvā laddhagabbhāparihārā puttam
 15 vijāyi, Bharatakumāro ti 'ssa nāmam karimsu. Rājā puttasi-
 nehena „bhadde, varam te dammi, gaṇhāhīti" āha. Sā gahi-
 takam katvā ṭhapetvā kumārassa satṭhavassakāle rājānam upa-
 samkamitvā „cēva, tumhehi mayham puttassa varo dinno,
 idāni 'ssa nam' dethā" 'ti āha. "Gaṇha bhadde" ti. „Deva
 20 puttassa me rajjam dethā" 'ti. Rājā accharam paharitvā
 „nassa vasali, mayham dve puttā aggikkhandhā viya jalanti, te
 mārāpetvā tava puttassa rajjam yācasīti" tajjesi. Sā bhītā sirigab-
 bham pavisitvā aññesu⁷ divasesu rājānam punappuna rajjam eva
 yāci. Rājā tassā tam varam adatvā va cintesi: „mātugāmo nāma
 25 akataññū mittadūbbhī⁸, ayam me kūṭapaṇṇam vā kūṭalañcam vā
 katvā putte ghātāpeyyā"⁹ 'ti so putte pakkosāpetvā tam attham
 ārocetvā: „tāta tumhākam idha vasantānam antarāyo pi bhaveyya,
 tumhe sāmantarajjam vā araññam vā gantvā mama dhūmakāle āgan-
 tvā kulasantakam rajjam gaṇheyyāthā"¹⁰ 'ti vatvā puna nemittake¹¹
 30 pakkosāpetvā attano āyuparicchadam pucchitvā „aññāni dvādasa

¹ Bā aṭṭavidhe. ² Bā tatthato. ³ C^o tatthassa. ⁴ C^o jeṭṭhakā. ⁵ Bā cirataram.

⁶ Bā varam. ⁷ Bā adds pi. ⁸ C^o -bhī, Bā -dubbhī. ⁹ C^o -yyasī. ¹⁰ C^o -yyathā, C^o gaṇhethā. ¹¹ Bā ni-.

vassāni pavattissatīti¹“ sutvā „tāta ito dvādasavassaccayena
 āgantvā chattam ussāpeyyāthā²“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti vatvā
 pitaram vanditvā rodantā pāsādā otarimsu. Sītā devī „aham
 pi bhātikehi saddhim gamissāmīti“ pitaram vanditvā rodantī³
 nikkhami. Te tayo pi mahājanaparivārā⁴ nikkhamitvā mahājanam⁵
 nivattetvā anupubbena Himavantam pavisitvā sampannodake
 sulabhaphalāphale padese assamam māpetvā phalāphalena
 yāpentā vasimsu. Lakkhaṇapaṇḍito pana⁶ Sītā ca Rāmapaṇḍitam
 yācitvā „tumhe amhākam pitutṭhāne ṭhitā, tasmā assame yeva
 hotha, mayam phalāphalam āharitvā tumhe posessāmā“ 'ti⁷
 paṭiññam gaṇhimsu. Tato paṭṭhāya Rāmapaṇḍito tatth' eva
 hoti, itare⁸ phalāphalam⁹ āharitvā tam paṭijaggimsu. Evaṃ
 tesam phalāphalena yāpetvā vasantānam Dasarathamahārājā
 puttasokena navame samvacchare kalam akāsi. Tassa sarira-
 kiccam kāretvā devī attano puttassa Bharatakumārassa¹⁰
 „chattam ussāpethā“ 'ti āha. Amaccā pana „chattasāmikā
 araṇṇe vasantīti“ na adamsu¹¹. Bharatakumāro „mama bhātaram
 Rāmapaṇḍitam araṇṇā¹² ānetvā chattam ussāpessāmīti“ pañca
 rājakakudhabhaṇḍāni gaḥetvā caturaṅginiyā senāya tassa vasanaṭ-
 ṭhānam patvā avidūre khandhāvāram nivāsetvā¹³ katipayehi¹⁴
 amaccehi saddhim Lakkhaṇapaṇḍitassa ca Sītāya ca araṇṇam
 gatakāle assamapadam pavisitvā assamapadadvāre suṭṭhuṭha-
 pitakañcanarūpakam¹⁵ viya Rāmapaṇḍitam nirāsamkam¹⁶ sukha-
 nisinnam upasamkamitvā vanditvā ekamantam ṭhito raṇṇo pavattim
 ārocetvā saddhim amaccehi pādesu patitvā rodi. Rāmapaṇḍito¹⁷
 n' eva soci na rodi¹⁸, indriyavikāramattam pi 'ssa nāhosi.
 Bharatassa pana roditvā nisinnakāle sāyaṇhasamaye itare dve
 phalāphalam ādāya āgamiṃsu. Rāmapaṇḍito cintesi: „ime
 daharā, mayham viya parigaṇhanapaṇṇā etesam n' atthi,

¹ so all three MSS. ² Cks -yyathā. ³ all three MSS. -ti. ⁴ Bā adds nagarā. ⁵ Bā ca.

⁶ Cks -ro. ⁷ Cks -le. ⁸ Bā nād-. ⁹ Bā -ñato. ¹⁰ Cks nivāretvā. ¹¹ Bā -pā-

¹² Bā omits suṭṭhu. ¹³ Ck nirāsakam, Bā nirāsamkam. ¹⁴ Bā Paridevi.

sahasā 'pitā vo¹ mato' ti vutte sokaṃ dhāretuṃ² asakkontānaṃ
 hadayaṃ pi tesaṃ phaleyya³, upāyena te udakaṃ otāretvā etaṃ
 pavattiṃ sāvessāmi⁴. Atha nesaṃ purato ekaṃ udakaṭṭhānaṃ
 dassetvā „tumhe aticirena āgatā, idaṃ vo daṇḍakammaṃ hotu:
 5 imaṃ udakaṃ otaritvā tiṭṭhathā“ 'ti upaḍḍhagātham tāva āha:
 1.⁵ Etha Lakkhaṇa Sītā ca ubho otarathōdakan ti.

Tass' attho: etha Lakkhaṇa Sītā ca, āgacchantu⁶, ubho pi otaratha imaṃ
 udakan ti.

Te ekavacanena otaritvā aṭṭhaṃsu. A'ha nesaṃ taṃ
 10 pavattiṃ ārocento sesaṃ upaḍḍhagātham āha:

1.⁷ Evāyaṃ Bharato āha: rājā Dasaratho mato ti. 81.

Te pitu matasāsanaṃ sutvā va visaññā⁸ ahesuṃ. Puna pi
 nesaṃ kathesi, puna visiññā⁹ ahesuṃ ti evaṃ yāvatatiyaṃ
 visaññitaṃ patte te amaccā ukkhipitvā udakā nīharitvā thale
 15 nisīdāpetvā¹⁰ laddhassāsesu tesu¹¹ sabbe aññamaññaṃ roditvā
 paridevitvā nisīdiṃsu. Tadā Bharatakumāro cintesi: „mayhaṃ
 bhātā Lakkhaṇakumāro bhaginī ca Sītā devī pitu“ matasāsanaṃ
 sutvā va sokaṃ sandhāretuṃ na sakkonti, Rāmapaṇḍito pana
 na socati na paridevati, kin nu kho tassa¹² asocanakāraṇaṃ,
 20 pucchissāmi na¹³ ti so taṃ pucchanto dutiyaṃ gātham āha:

2. Kena Rāma ppabhāvena¹⁴ socitabbaṃ na socasi,
 pitaraṃ kālakataṃ sutvā na taṃ pasahate¹⁵ dukkhaṃ¹⁶ ti. 82.

Tattha pabhāvena¹⁷ 'ti ānubhāvena, na taṃ pasahate¹⁸ ti evarūpaṃ
 dukkhaṃ kena kāraṇena taṃ na piḷeti, kim te asocanakāraṇaṃ, kathehi tāva
 25 na¹⁹ ti.

Ath' assa Rāmapaṇḍito attano asocanakāraṇaṃ kathento²⁰

3. Yaṃ na sakkā pāletuṃ²¹ posena lapataṃ²² bahūṃ
 sa²³ kissa viññū medhāvī attānaṃ upatāpaye. 83.

¹ Cks te. ² Bđ sandhā-. ³ Ck phā-. ⁴ so Cks; Bđ -ta. ⁵ Bđ -ñi. ⁶ Bđ omits
 thale ni-. ⁷ Cks omits tesu. ⁸ Bđ pitussa. ⁹ Cks cassa. ¹⁰ Bđf sabhāvena.
¹¹ Bđ pi sahate. ¹² all three MSS. dukkhaṃ. ¹³ Bđ no. ¹⁴ Bđ adds āha. ¹⁵
 Bđ nipā-, Bf nivā-. ¹⁶ Bf labataṃ, Cks lapitaṃ. ¹⁷ Bđ taṃ.

4. Daharā ca hi vuddhā¹ ca ye bālā ye ca paṇḍitā
addhā c' eva daliddā ca sabbe maccuparāyaṇā. 84.
5. Phalānam iva pakkānaṃ niccaṃ papatana² bhayaṃ
evaṃ jātānaṃ maccānaṃ niccaṃ maraṇato bhayaṃ. 85.
6. Sāyaṃ eke na dissanti pāto diṭṭhā bahujjanā³, 5
pāto eke na dissanti sāyaṃ diṭṭhā bahujjanā. 86.
7. Paridevayamāno ce kañcid⁴ atthaṃ udabbahe
sammūlho hiṃsaṃ attānaṃ kayira⁵ c' enaṃ⁶ vicakkhaṇo. 87.
8. Kiso vivaṇṇo bhavati hiṃsaṃ attānaṃ attano,
na tena petā pāleti, niraṭṭhā paridevaṇā. 88. 10
9. Yathā saraṇaṃ ādittam vāriṇā parinibbaya
evaṃ pi dhīro sutavā medhavī paṇḍito naro
khippaṃ uppatitaṃ sokaṃ vāto tūlaṃ va dhaṃsaye. 89.
10. Eko va macco acceti, eko va jāyate kule,
saññogaparamā tv-eva⁷ sambhogā sabbapaṇiṇaṃ. 90. 15
11. Tasmā hi dbīrassa bahussutassa
sampaṇṇato lokam imaṃ paraṇ ca
aññāya dhammaṃ hadayaṃ manaṃ ca
sokā mahantāpi na tāpayanti. 91.
12. So 'haṃ⁸ dassaṇ ca bhokkhaṇ ca⁹ bharissāmi¹⁰ ca nātake, 90
sesaṃ sampālayissāmi, kiccaṃ evaṃ¹¹ vijānato ti 92.
imāhi gāthāhi aniccataṃ pakāsesi.

Tattha pāletuṃ ti rakkhituṃ, lapatan¹² ti lapantānaṃ, idaṃ vuttaṃ
hoti: tāta Bharata yaṃ sattānaṃ jīvitaṃ¹³ bahum pi vippalappantānaṃ¹⁴
purisaṇaṃ ekenāpi¹⁵ mā upacchiṇṇi ti na sakkā rakkhituṃ so dāni mādiso attha 95
lokadhamme tatvato¹⁶ jānanto viññū medhavī paṇḍito maraṇapariyosānajaṇiṇesu¹⁷
sattesu¹⁸ kissa attānaṃ upatāpaye, kimkāraṇā anujakārena¹⁹ sokadukkheṇa
attānaṃ santāpeyyā 'ti, daharā cā 'ti gāthā 'maccu nāṃ' esa tāta Bharata n'

¹ Ck uddhā, Bdbuddhā. ² Bf patanato, Cks papatato. ³ Bā bahūjanā. ⁴ Bdf ki-.

⁵ C* Bf -rā. ⁶ C* ve- corr. to ce-, Bā vedāni. ⁷ Cks -paramattheva. ⁸ Ck ahaṃ ⁹ Bā
gottaṇa, Bf yasaṇa bhogaṇa. ¹⁰ Ck bhariyā, C* bhariṇa, Bdf bhariyāpi. ¹¹ Bā
etaṃ, Bf esaṃ. ¹² Cks lapitan. ¹³ Bā adds taṃ. ¹⁴ Bā vilap-. ¹⁵ Bā -napi.

¹⁶ Ck -āto, Bā tattato. ¹⁷ Cks -nejī- ¹⁸ Ck adds matesu. ¹⁹ Bā anupatāpayena.

- eva suvaṇṇarūpakasādisānaṃ daharānaṃ khattiyakumārakādināṃ na vuddhippat-
tānaṃ mahāyodhānaṃ na bālānaṃ puthujjanasattānaṃ na buddhādinaṃ paṇ-
ḍitānaṃ na cakkavattīdinaṃ issarānaṃ na nirasavasanānaṃ¹ daliddānaṃ²
lajjati³, sabbe p' ime sattā maccuparāyaṇā maraṇamukhe sambhaggā⁴ bhavanti
5 yeva' 'ti dassanattānaṃ vuttā⁵, papatānā ti papatanato⁶, idaṃ vuttaṃ hoti:
yathā⁶ tāta Bharata pakkānaṃ phalānaṃ pakkakālato paṭṭhāya idāni vaṇṭṭā
chijjivā patissanti idāni patissanti⁷ patanato bhayaṃ⁸ niccaṃ dhuvaṃ ekamsikkam
eva bhavati⁹ evaṃ āsāṇkaniyabhāvato¹⁰ evaṃjātānaṃ¹¹ maccaṇaṃ piekamsikkam yeva
maraṇato bhayaṃ¹², na h' atthi¹³ so khaṇo vā layo vā¹⁴ yattha tesāṃ maraṇaṃ
10 na¹⁵ āsāṇkitabbarāṃ bhavēyyā¹⁶ 'ti, sāyaṇ ti vikāle, iminā rattibhāge diṭṭhānaṃ
divasabhāge¹⁶ divasabhāge ca diṭṭhānaṃ rattibhāge adassanaṃ dīpeti, kañci-
dattānaṃ¹⁶ ti pītā me putto me ti ādīhi paridevayamāno ca¹⁸ poṣo sammūlho
attānaṃ himsanto kilamanto appamattakam pi attānaṃ āhareyya, kayira. cetaṃ¹⁹
viccakkhaṇo ti²⁰ atha paṇḍito puriso²¹ paridevaṃ kareyya, yasmā pana²²
15 paridevanto mataṃ vā ānetuṃ aññaṃ vā tassa vaḍḍhiṃ kātuṃ na sakkoti tasmā
nirattakattā paridevitaṃ paṇḍitā na paridevanti²³, attānaṃ mattano ti attano
attabhāvaṃ sokaparidevadukkhena himsanto, na tenā²⁴ 'ti tena paridevena para-
lokaṃ gatā sattā na pārenti na yāpenti, nirattā²⁵ ti tasmā tesāṃ matasattānaṃ
ayaṃ paridevaṇā nirattakā, saraṇaṇ ti nivāsagehaṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: yathā
20 paṇḍito puriso attano vasaṇāgāre āditte²⁶ muhuttaṃ pi voṣānaṃ anāpajjivā²⁵
ghaṭasatena ghaṭasahasena vārīnā naṃ²⁶ nibbāpayat' eva evaṃ dhiro uppatitaṃ
sokaṃ khippam²⁸ nibbāpaye, tūlaṃ viya ca vāto yathā ṭhātuṃ²⁸ na sakkoti evaṃ
dhammaye viddhammayeyyā²⁹ 'ti attho, eko va macco ti ettha tāta Bharata ime
sattā kammasakkā nāma, tathā hi ito paralokaṃ gacchanto satto eko va acceti³⁰
25 attikkamati, khattiyādikule jāyamāno pi eko va gantvā jāyati, tattha tattha pana
nātimittasamyogavasena ayaṃ me pītā ayaṃ³¹ mātā ayaṃ³¹ mitto ti saṃyoga-
paramā tv-eva sambhogā sabbapāpinaṃ, paramatthena pana tisu³²
bhavesu kammasakkā ve te sattā ti attho³³, tasmā ti yasmā tesāṃ³⁴ sattānaṃ
nātimittasamyogaṃ³⁵ nātimittaparibhogaṃ³⁶ ṭhapetvā ito paraṃ aññaṃ n' atthi
30 tasmā sampassato³⁷ imaṃ ca paraṃ ca lokaṃ nānābhāvaavinābhāvaṃ eva sammā
passato³⁸, aññāya dhammaṇ ti aṭṭhavidhalokadhammaṇ jānitva, hadayaṃ

¹ Ck nirasava-, B^d nidhanānaṃ. ² B^d daliddādinaṃ. ³ Ck^s lajjā ti. ⁴ Ck^s sam-, B^d bhaggapalibhaggā. ⁵ Ck^s vuttaṃ. ⁶ Ck^s patanato. ⁷ B^d adds hi. ⁸ B^d tesāṃ. ⁹ Ck^s bhavanti, B^d bhayanti. ¹⁰ B^d anāsāṇkaniyato. ¹¹ B^d evajā-.
¹² Ck^s bhaye. ¹³ B^d natthi. ¹⁴ Ck^s add yā. ¹⁵ B^d omits na. ¹⁶ Ck^s omit di-,
¹⁷ B^d kiñci-. ¹⁸ B^d -devamāno va. ¹⁹ C^s kayira me taṃ, B^d kayira ve taṃ.
²⁰ Ck^s omit ti. ²¹ B^d adds evaṃ. ²² C^s na. ²³ B^d -titi. ²⁴ Ck^s -tto. ²⁵ Ck^s
pajjivā, C^s pacchivā corr. to āditte mahantaṃ pi voṣānaṃ anāpajjivā.
²⁶ B^d omits naṃ. ²⁷ B^d khippameva. ²⁸ B^d saṇḍhituṃ. ²⁹ C^s B^d -seyyā.
³⁰ Ck^s accayeti. ³¹ B^d adds me. ³² B^d adds pi. ³³ Ck^s omit attho.
³⁴ B^d tasmā etesaṃ. ³⁵ Ck^s -saṃvegaṃ. ³⁶ B^d -gamattaṃ. ³⁷ B^d adds ti.
³⁸ Ck^s -anto.

manañ cā 'ti' idam ubhayam pi cittassa' eva nāmañ, idam vuttañ hoti:

Lābhe alābhe ayaso yaso ca (vol. III, 99, cfr. Alwis, Sidath S. CVI.)

nindā pasamsā ca sukhañ ca dukkhañ,

ete aniccā-manujesu dhammā,

mā soca, kiñ socasi Poṭṭhapādā 'ti

imesaṃ aṭṭhannaṃ lokadhammānaṃ yena tena¹ cittena nāyanti² (—?) tassa ca³
aniccataṃ ūtvā ṭhitassa dhīrassa pitiputtamaraṇādivatthukāpi⁴ mahantā⁵ sokā
hodayam na tāpayantīti⁷, etaṃ vā aṭṭhavidhaṃ lokadhammaṃ ūtvā ṭhitassa
hodayavatthuñ ca manañ ca mahantāpi sokā na tāpayantīti evam ettha⁸ attho
daṭṭhabbo, sohaṃ dassaṇṇa bhokkhañcā⁹ 'ti gāthāya: tāta Bharata
andhabālasattānaṃ viya imama rodanaṃ paridevanaṃ nāma nānucchavikaṃ¹⁰,
ahañ pana pitu accayena tassa ṭhāne ṭhatvā kapaṇādīnaṃ¹¹ dānaṃ ṭhānantarā-
rahānaṃ ṭhānantaraṃ yasārahānaṃ yasaṃ dassamīti, pitarā me paribhuttanayena
isaariyaṃ bhuñjissāmi, nātaka¹² possessāmi, avasesaṃ ca attano¹³ parijanādīkaṃ
janaṃ pālayissāmi¹⁴, dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ dhammikarakkhāvaraṇa-
guttin karissāmi¹⁵, evaṃ hi vijānato paṇḍitapurisassa anurūpakiccan¹⁵
ti attho.

Parisā imaṃ¹⁶ Rāmapaṇḍitassa aniccatāpakāsaniṃ dhamma-
desanaṃ sutvā nissokā ahosi¹⁷. Tato Bharatakumāro Rāma-
paṇḍitaṃ vanditvā „Bārāṇsirajjaṃ paṭicchathā“ 'ti āha.
„Tāta Lakkhaṇaṃ ca Sītadeviṃ ca gahetvā gantvā rajjaṃ
anusāsathā“ 'ti. „Tumhe panā devā“ 'ti. „Tāta, mama pitā
'dvādasavassaccayenāgantvā¹⁸ rajjaṃ kareyyāsīti¹⁹“ mañ avoca,
ahañ idāñ' eva gacchanto tassa vacanakaro nāma na homi²⁰,
aññāni pana²¹ tiṇi vassāni atikkamitvā āgamissāmīti“. „Etta-
kaṃ kalam ko rajjaṃ kāressatīti“. „Tumhe karoṭhā“ 'ti.
„Na mayaṃ kāressāmā“ 'ti. „Tena hi yāva mama āgamanā²¹
imā pādukā kāressantīti“ attano tiṇapādukā omūñcivā adāsi.
Te tayo pi janā pādukā gahetvā paṇḍitaṃ²² vanditvā mahājana-
parivutā Bārāṇasiṃ agamaṃsu. Tiṇi samvaccharāni pādukā
rajjaṃ kāresuṃ. Amaccā tiṇapādukā rājapallāṃke ṭhapetvā
aṭṭaṃ vinicchinanti, sace dubbiniicchito hoti pādukā añña-

¹ Ck^a cāpi, B^a mananti. ² B^a kenaci. ³ B^a paññāyanti. ⁴ B^a omits ca. ⁵ B^a

-kā. ⁶ C^a B^a -tāpi. ⁷ B^a bhāsayaṇtīti. ⁸ B^a pettha. ⁹ B^a dayaṇṇa gottāṇcā.

¹⁰ B^a na anu-. ¹¹ B^a adds dānarahānaṃ. ¹² B^a adds ca. ¹³ B^a anto. ¹⁴ B^a

pālessāmi. ¹⁵ B^a -pañki-. ¹⁶ Ck^a imā. ¹⁷ B^a ahesuṃ. ¹⁸ B^a -na āg-.

¹⁹ B^a kā-. ²⁰ B^a nāhosi. ²¹ B^a pi. ²² B^a mamāgamanā. ²³ B^a rāmapa-.

maññaṃ paṭihaññanti¹, tāya saññāya puna vinicchinenti,
 sammāvinicchitakāle pādukā nissaddā sannisīdanti. Paṇḍito²
 tiṇṇaṃ saṃvaccharānaṃ accayena araṇṇā nikkhamitvā Bārāṇa-
 sinagaraṃ patvā uyyānaṃ pāvīsi. Tassāgatabhāvaṃ³ ñatvā
 5 kumārā amaccaparivutā uyyānaṃ gantvā Sītaṃ aggamaheśiṃ
 katvā ubhinnaṃ pi abhisekaṃ karimsu⁴. Evaṃ abhisekappatto
 M. alaṃkatarathe ṭhatvā mahantena parivārena nagaraṃ pavi-
 sitvā padakkhiṇaṃ katvā Sucandakapāsāḍavarassa mahātalaṃ
 abhiruyha⁵ tato paṭṭhāya soḷasa vassasahassāni⁶ dhammena
 10 rajjaṃ kāretvā⁷ saggaḥpadam⁸ pūresi.

13. Dasa vassasahassāni satṭhi vassasatāni ca
 kambugīvo mahābāhu Rāmo rajjaṃ akārayīti 93.
 ayaṃ abhisambuddhagāthā tam atthaṃ dīpeti⁹.

Tattha kambugīvo ti suvaṇṇaliṅgasadisagīvo¹⁰, suvaṇṇaṃ hi kambu¹¹
 15 ti vuccati.

S. i. d. ā. j. s. (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiphale
 paṭiṭṭhahi¹²): „Tadā Dasarathamahārājā Suddhodanamahārājā ahosi,
 mātā Mahāmāyā, Sītā¹³ Rāhulamātā, Bharato Anando, Lakkhaṇo
 Sāriputto, parisā Buddhaparisā, Rāmapaṇḍito aham evā“ 'ti. Da-
 20 sarathajātakaṃ¹⁴.

8. Saṃvarajāṭaka.

Jānanto no mahārājā 'ti. Idam S. J. v. ekaṃ ossaṭṭha-
 viriyaṃ bhikkhuṃ ā. k. So kira Sāvattihīvāsikulaputto Satthu
 dhammadesanaṃ sutvā pabbajitvā¹⁵ ācariyupajjhāyavattam pūrento
 25 ubhayāni pātimokkhāni paḍaṇṇāni katvā paripuṇṇapañcavasso „kam-
 maṭṭhānaṃ gahetvā araṇṇe vasissāmīti“ ācariyupajjhāye āpucchitvā
 Kosalaratṭhe ekaṃ paccantagāmaṃ gantvā tattha iriyāpathe pasannehi¹⁶

¹ Ck^o -ati. ² Bā rāmapa-. ³ Bā tassa āgamanabhā-. ⁴ Bā akāmsu. ⁵ Bā
 -ruhi. ⁶ Bā sodasa-. ⁷ Bā adds ayuhapariyosāne. ⁸ Bā saggaḥpūram. ⁹ Bā
 pakāseti. ¹⁰ Bā suvaṇṇā-, Ck^o -liṅhasagīvo, C^o -liṅgasadisigīvo. ¹¹ Bā kambu.
¹² Bā -paṭiṭṭhāsi. ¹³ Bā devīsītā. ¹⁴ Bā bharatarāmajā-. ¹⁵ Bā adds laddhupa-
 sampado. ¹⁶ Bā^o pasanna.

manussehi paññasālaṃ katvā upaṭṭhiyamāno vassaṃ upagantvā yuñ-
 janto ghaṭanto¹ vāyamanto accāradhena viriyena temāsāṃ kammaṭ-
 ṭhānaṃ bhāvetvā obhāsamattam pi uppādetum asakkonto cintesi:
 „addhā-m-aham² Satthārā desitesu catūsu puggalesu padaparamo, kim
 me araṇṇavasena³” ‘ti Jetavanaṃ gantvā „Tathāgatassa rūpasirim pas-
 santo madhuram dhammadesanaṃ suṇanto vitināmessāmīti” so viriyam ossa-
 jitvā⁴ tato nikkhamanto anupubbena Jetavanaṃ gantvā ācariyupajjhāyehi
 c’ eva sandiṭṭhasambhattehi ca āgamanakāraṇaṃ puṭṭho tam atthaṃ
 kathetvā tehi⁵ „kas mā evam akāsīti” garahitvā Satthu santikaṃ netvā
 „kim bhikkhave aniccamānaṃ bhikkhum ānāyitthā” ‘ti vutte „ayaṃ⁶
 bhante viriyam ossajitvā⁷ āgato” ti ārocite S. „saccaṃ kirā” ‘ti
 pucchitvā „saccaṃ bhante” ‘ti vutte „kas mā bhikkhu viriyam ossaji⁸,
 imasmim hi sāsane nibbiriyaṃ kusītapuggalaṃ aggaphalaṃ ara-
 hattam nāma n’ atthi, āradhaviṛiyā c’ imaṃ dhammaṃ āradhenti,
 tvaṃ kho pana pubbe viriyavā ovādakkhamo ten’ eva kāraṇa⁹
 Bārāṇasiraṇṇo puṭṭasatassa sabbakaniṭṭho pi¹⁰ hutvā¹¹ paṇḍitānaṃ ovāde
 ṭhatvā setacchattaṃ patto sīti” vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Samvarakumāro nāma puṭṭasatassa ka-
 niṭṭho ahosi. Rājā „ekekam puttam sikkhitabbayuttakam¹⁰
 sikkhāpethā” ‘ti ekekassa amaccassa adāsi. Samvarakumārassa²⁰
 ācariyo amacco Bodhisatto ahosi paṇḍito vyatto rājaputtassa
 pitiṭṭhāne¹¹ ṭhito. Amaccā sikkhitasikkhite rājaputte raṇṇo
 dassesum. Rājā tesam janapadaṃ datvā uyyojesi. Samvara-
 kumāro sabbasippe nipphattiṃ patvā Bodhisattaṃ pucchi:
 tāta¹² sace maṃ pitā janapadaṃ peseti kim karomīti”. „Tāta,²⁵
 tvaṃ janapade diyyamāne taṃ agahetvā ‘deva aham sabba-
 kaniṭṭho, mayi pi gate tumhākaṃ pādamūlaṃ tucchaṃ hes-
 sati¹³, aham pādamūle yeva vasissāmīti’ vadeyyāsīti”. Ath’
 ekadivasam Samvarakumāraṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhitaṃ¹⁴
 rājā pucchi: „kim tāta sippaṃ te niṭṭhitaṃ” ti. „Āma devā”³⁰
 ‘ti. „Tuyhaṃ janapadaṃ vārehīti¹⁵. „Deva tumhākaṃ pāda-

¹ Bā -tentō ² Bā addhā aham. ³ C^s -ajji- corr. to -aji-, Bā -ajji-. ⁴ so all three MSS. instead of kathesi? ⁵ C^s -ajji- corr. to -aji-, Bā -ajje-. ⁶ Bā saccan, omitting bhante. ⁷ Bā -ajji. ⁸ Bā omits pi. ⁹ Bā adds pi. ¹⁰ Bā adds sikkham. ¹¹ Bā pati-. ¹² C^{ks} kim tāta ¹³ Bā bhavissati. ¹⁴ Bā nisinnani. ¹⁵ Bā demiti.

mūlam tuccham bhavissati, pādamūle yeva vasissāmīti¹“. Rājā
 tussitvā „sādhū“² 'ti sampatīcchi. Tato³ patthāya rañño pāda-
 mūle yeva hutvā⁴ Bodhisattam pucchi: „tāta aññam kim karo-
 mīti“. „Rājānam ekam purāṇauyyānam⁵ yācāhīti“. So
 5 „sādhū“⁶ 'ti uyyānam yācitvā tattha jātakehi pupphaphalehi
 nagare issarajanam saṃgaṇhitvā⁷ puna „kim karomīti“ pucchi.
 „Tāta rājānam āpucchitvā antonagare⁸ bhattavetanam tvaṃ
 eva dehīti“. So tathā katvā antonagare kassaci kiñci ahā-
 petvā⁹ bhattavetanam datvā puna¹⁰ Bodhisattam pucchitvā rā-
 10 jānam viññāpetvā antonivesane dāsaporisānam p. assānam¹¹ pi
 balakāyassāpi vaṭṭam¹² aparihāpetvā adāsi, tirojanapadehi¹³
 āgatānam dūtānam¹⁴ nivesanaṭṭhānādīni vāṇijānam sumkāni¹⁵
 sabbakaraṇiyanī attanā va akāsi. Evaṃ so M-assa ovāde
 ṭhatvā sabbam antojanaṃ ca bahijanaṃ ca nagare ca raṭṭha-
 15 vāsino ca āgantuka ca ayapatten¹⁶ eva¹⁷ tena tena saṃgaha-
 vatthunā ābandhitvā saṃgaṇhi¹⁸, sabbesaṃ piyo ahosi manāpo.
 Aparabhāge rājānam maraṇamañcake¹⁹ nipannam amaccā
 pucchiṃsu: „deva tumhākaṃ accayena setacchattam kassa
 dassāmā²⁰“²¹ 'ti. „Tāta mama puttā sabbe pi setacchattassa
 20 sāmīno va²², yo pana tumhākaṃ manam gaṇhāti tass' eva da-
 deyyāthā²³“²⁴ 'ti. Te tasmiṃ kālakate²⁵ tassa sarīraparihāram
 katvā sattame divase sannipatitvā „raññā 'yo tumhākaṃ manam
 gaṇhāti tassa chattam ussāpeyyāthā²⁶“²⁷ 'ti vuttam, amhākaṃ ca
 ayam Saṃvarakumāro manam gaṇhātīti²⁸ nātakehi parivāri-
 25 tam²⁹ tassa kañcanamālasacetacchattam³⁰ ussāpayiṃsu. Saṃvara-
 mahārājā B-assa ovāde ṭhatvā dhamminena rajjam kāresi. Itare
 ekūnasatakumārā „pitā kira no kālakato, Saṃvarassa³¹ kira

¹ Bā homīti. ² Bā so tato. ³ Bā adda puna. ⁴ Bā -uuyyā-. ⁵ Bā -hi. ⁶ Bā attano na-. ⁷ Ck kañci āhā-. ⁸ Bā punappunam-. ⁹ Bā hatthinaṃ. ¹⁰ Ck vaṭṭam, Bā vattam. ¹¹ Cks -dena. ¹² Bā dūtādinam. ¹³ Bā sumkanti. ¹⁴ Cks ayapaṭṭaneva, Bā āyavattaneca. ¹⁵ Bā gaṇhi. ¹⁶ Bā -mañce. ¹⁷ Bā dammā. ¹⁸ Bā ca. ¹⁹ Bā deyyāthā, Cks dadeyyāthā. ²⁰ Bā tālamkate. ²¹ Cā -yyāthā. ²² Ck gaṇhātīti. ²³ Bā omīti nā- pari-. ²⁴ Bā kuñcanamālam-. ²⁵ Bā -raku-
 mārassa.

chattam ussāpesum, so sabbakaniṭṭho, tassa chattam na pā-
 punāti, sabbajetṭhakassa chattam ussāpessāmā“¹ 'ti sabbe va'
 ekato āgantvā „chattam vā no detu yuddham vā“² ti Saṁvara-
 mahārājassa paṇṇam pesetvā nagaram uparundhimsu. Rājā
 B-assa tam pavattim ārocetvā „idāni kiṁ karomā“³ ti pucchi. 5
 „Mahārāja, tava bhātīhi⁴ saddhim yujjhanakiccam⁵ n' atthi,
 tvam pitu santakadhanam⁶ satakotṭhāse kāretvā ekūnasatam
 bhātīnam⁷ pesetvā 'imam tumhākam pitu santakam koṭṭhāsam
 gaṇhatha, nāham tumhehi saddhim yujjhissāmīti“⁸ sāsanam pa-
 hinathā“⁹ 'ti. So tathā akāsi. Ath' assa sabbajetṭhabhātiko 10
 Uposathakumāro nāma sese āmantetvā „tāta, rājānam [nāma
 abhivhavitum samattho nāma n' atthi, ayaṁ ca no kaniṭṭha-
 bhātiko paṭisattu pi hutvā na tiṭṭhati, amhākam pitu santakam
 pesetvā 'nāham tumhehi saddhim 'yujjhāmīti' pesesi, na kho
 pana mayam sabbe⁷ ekakkhaṇe chattam ussāpessāma, ekass'¹⁵
 eva chattam ussāpessāma, ayam eva rājā hotu, etha tam pas-
 sitvā rājakuṭumbam⁸ paṭicchāpetvā amhākam janapadam eva
 gacchāmā“⁹ 'ti āha'. Atha te sabbe pi kumārā nagaram¹⁰
 vivarāpetvā paṭisattuno ahutvā nagaram pavisimsu. Rājāpi
 tesam amaccehi sakkāram gāhāpetvā paṭimaggam pesesi. Ku- 20
 mārā mahantena¹¹ parivārena pattikā va āgantvā rājanivesanam
 abhirūhitvā Saṁvaramahārājassa nipaccākāram dassetvā nicā-
 sane nisīdimsu. Saṁvaramahārājā setacchattassa heṭṭhā sī-
 hāsane nisīdi, mahanto yaso mahantaṁ sirisobhaggam ahosi,
 olokitolokitattṭhānam kampati¹². Uposathakumāro Saṁvara- 25
 mahārājassa siribhavam oloketvā „amhākam pitā attano acca-
 yena Saṁvarakumārassa rājabhāvam nātvā maññe amhākam
 janapade datvā imassa na adāsīti“ cintetvā tena saddhim
 sallapanto tisso gāthā abhāsi:

¹ Bā pi. ² Bā bhātīkehi ³ Oks yuddhana-. ⁴ Bā santakam-. ⁵ Bā bhātīkānam.

⁶ Bā yujjhāmīti. ⁷ Bā adde pi. ⁸ Oks -bā. ⁹ Oks āhamsu. ¹⁰ Bā -radvāram.

¹¹ Bā nātima-. ¹² Bā kampi.

1. Jānanto no mahārāja tava sīlaṃ janādhipo
ime kumāre pūjento na taṃ kenaci maññatha. 94.
2. Tiṭṭhante no mahārāje ādu¹ deve divaṃ gate
ñāti taṃ samanumaññīṃsu sampassaṃ attham attano. 95.
- 3 a. Kena Saṃvara vattena sañjāte adhititṭhasi²,
kena taṃ nātivattanti nātisaṃghā samāgatā ti. 96.

Tattha jānanto no ti jānanto nu, janādhipo ti³ amhākaṃ pitā narindo.
ime ti ime ekūnasate kumāre, Pālipottakesu⁴ pana aññe kumāre ti likhitaṃ⁵.
pūjento ti tena tena janapadena mānento, na taṃ kenacīti khuddakena⁶
10 pi kenaci janapadena taṃ pūjetabbaṃ na maññittha, ayam nama accayena rājā
bhavissatīti⁷ ñatvā va⁸ maññe attano pādamūle vāsesīti⁹, tiṭṭhante no ti
tiṭṭhante nu, dharamāne yeva nū 'ti pucchati¹⁰, ādu⁹ deve ti udāhu ambhākaṃ.
pītari deve divaṃ gate attano attham vadḍhiṃ passantā¹⁰ saddhiṃ rājakārakehi
negamajanapadehi nātayo taṃ¹¹ rājā hotū 'ti samanumaññīṃsū¹² 'ti¹³, vat-
15 tenā¹⁴ ti sīlācarena, sañjāte adhititṭhasīti¹⁴ samānajatīke ekūnasatabhātaro¹⁵
abhibhavitvā tiṭṭhasi, nātivattantīti¹⁶ nābhībhavanti.

Taṃ sutvā Saṃvaramahārājā attano guṇaṃ kathento cha
gāthā abhāsi:

4. Na rājaputta usuyyāmi samaṇānaṃ mahesinaṃ,
20 sakkaccaṃ te namassāmi, pāde vandāmi tādinaṃ. 97.
5. Te maṃ dhammaguṇe yuttaṃ sussūsaṃ anusuyyakam
samaṇā anusāsanti¹⁷ isi¹⁸ dhammaguṇe ratā. 98.
6. Tes' āhaṃ vacanaṃ sutvā samaṇānaṃ mahesinaṃ
na kiñci¹⁹ atimaññāmi, dhamme me nirato mano. 99.
- 5 7. Hatthārūhā²⁰ anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā²¹
tesu²² na-ppaṭibandhāmi nibaddhaṃ²³ bhattavetanaṃ. 100.
8. Mahāmattā ca me atthi mantino paricārakā²⁴,
Bārāṇasīṃ voharanti bahumaṃsasurodakaṃ²⁵. 101.

¹ C^s āhu, B^d adu. ² B^d atititṭhasi. ³ B^d pālipotta-. ⁴ B^d likkhi-. ⁵ B^d -nā.
⁶ B^d omits va. ⁷ C^s -tīti, B^d tṭhapesīti. ⁸ B^d pucchi. ⁹ C^s abu, B^d anu. ¹⁰
B^d -to. ¹¹ C^s omit taṃ. ¹² B^d samanumaññīṃsu. ¹³ B^d omits ti. ¹⁴ B^d ati-
tiṭṭh-. ¹⁵ B^d -re. ¹⁶ C^s nādhī-, C^s nādhivattanti. ¹⁷ C^s samanun-. ¹⁸ C^s
isiṃ, B^d isi. ¹⁹ so all four MSS. ²⁰ C^s -rūhā, B^d -rohā. ²¹ B^d -rakā. ²²
B^d tesam. ²³ B^d nivṭṭhaṃ, B^f nimittam. ²⁴ C^s B^d -ikā. ²⁵ C^s B^f bahum,
C^s mahamam.

9. Atho pi vāṇijā phitā nānāratṭhāto āgatā,
tesu me vihitā rakkhā, evaṁ jānāh'¹ Uposathā 'ti. 102.

Tattha na rāja-puttā 'ti ahaṁ rāja-putta kañci sattaṁ² ayaṁ nāma sampatti imassa mā hotū 'ti na usuyyāmi³, tādinaṁ ti tādilaṅkhaṇayuttānaṁ samitapāpatāya samaṇānaṁ mahantānaṁ sīlakkhandhādīnaṁ guṇānaṁ esitatāya 5 mahesīnaṁ dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṁ pañcapatitṭhiteṇa pāde vandāmi, dānaṁ dadanto dhammikaṁ ca nesāṁ rakkhāvaranaguttiṁ paccupaṭṭhapento sakkaccaṁ te namassāmi, manena sampiyāyanto va pūjemīti attho, te maṇ ti te samaṇā⁴ ayaṁ dhammakotṭhāse yuttapayutto sussaṇṇaṁ anusuyyako⁵ ti tatvato ūtvā maṇ dhammaguṇe yuttaṁ sussaṇṇaṁ anusuyyakāṁ anusāsanti, 10 idaṁ kuru idaṁ⁶ mā karitī ovaḍantīti attho, tesāhaṇ ti tesāṁ ahaṁ, hatthāruha⁷ ti hatthī⁸ āruya yujjhanayodhā, anikaṭṭhā ti hatthānīkādīṇu (hitā, rathikā ti rathayodhā, pattikārikā⁹ ti pattino va¹⁰, nibaddhaṇ¹¹ ti yaṁ tehi sajjitāṁ¹² bhattaṇ ca vetanaṇ ca taṁ¹³ na paṭibandhāmi, aparibhāpetvā dadāmi attho, mahāmatṭā ti bhātika mayhaṁ mahāpaṇṇā mantesu 15 kusalā mahāmacca c' eva¹⁴ avasesamantino ca paricārikā atthi, iminā idaṁ dasseti: tumhe mantasampanne paṇḍite ācariye na labbittha, amhākaṁ pana ācariyā paṇḍitā upāyakusalā, te no setacchattena¹⁵ yojesuṁ, Bārāṇasīṇ ti bhātika mama chattaṁ ussāpitakālato paṭṭhāya amhākaṁ rājā dhammiko anuvaddhamāsaṁ devo vassati tena sassāni sampajjantīti¹⁶ Bārāṇasiyaṁ bahurū 20 khāditaḍḍayuttakaṁ maṇṣasamaccaṁ¹⁷ pātāḍḍayuttakaṁ surodaṇaṁ ca¹⁸ jātāṇ ti¹⁹, evaṁ ratṭhavaṣiṇo bahumaṇṣasurodakaṁ²⁰ katvā Bārāṇasiṁ vo-larantī, phitā²¹ ti hatthiratanasassaratanaṁuttaratanādīṇi āharitvā nirupaddavā vohāraṇ karontā phitā samiddhā, evaṁ jānāhīti bhātika Uposatha ahaṁ imehi ettakehi kāraṇehi sabbakaniṭṭho pi²² hutvā mama bhātike abhibhavitvā 25 setacchattaṇ patta, evaṁ maṇ jānāhīti.

Ath' assa guṇaṁ sutvā Uposathakumāro dve gāthā abhāsī:

10. Dhammena kira ṇātinaṁ rajjaṁ kārehi Saṁvara
medhāvī paṇḍito cāpi²³ atho pi ṇātinaṁ hito. 103.
11. Taṁ taṁ ṇātīparibbūlhaṁ nānāratanaṁocitaṁ 30
amittā na-ppasahanti²⁴ Indaṁ va asurādhīpo ti. 104.

¹ Cks jānāhi. ² Ck kaṇvisattaṁ, C^o kavisattaṁ, B^d kiñci mattaṁ. ³ Cks suyyāṁ.

⁴ B^d samaṇā maṇ. ⁵ B^d -kaṇ ⁶ Cks imaṇ. ⁷ B^d -rohā. ⁸ all three MSS.

-i. ⁹ B^d -rakā. ¹⁰ Ck B^d ca. ¹¹ B^d nivīthaṇ. ¹² Ck addhitaṁ, C^o ajjitāṇ.

¹³ B^d ahaṇ taṁ. ¹⁴ Cks te ca. ¹⁵ B^d -ni. ¹⁶ Cks -jjatīti. ¹⁷ B^d macchamaṇ-

saṇ. ¹⁸ B^d -dakaṇ va, C^o -dakaṇ va corr. to -- ca? Ck ti. ¹⁹ C^o jānaṇ ti.

²⁰ Cks bahurū-, B^d -maṇṣasurodakanti. ²¹ Ck titā, C^o jītāna. ²² B^d va. ²³

C^o cepi, B^f cāsi. ²⁴ Ck -sayhanti.

Tattha dhammena kirā 'ti tāta Saṁvaramahārāja dhammena kira tvaṃ ekūnasatānaṃ nātinaṃ attano jeṭṭhabhūtikānaṃ ānubhāvaṃ abhibhava¹, ito paṭṭhāya ca² tvaṃ eva rajjaṃ karehi, tvaṃ hi³ medhāvī c' eva paṇḍito ca nātinaṃ ca⁴ lito ti attho, taṃ taṃ⁵ ti taṃ⁶ evaṃ vividhaguṇasampannaṃ taṃ. Nātiparibbūhaṇ ti amhehi ekūnasatehi nātakehi parivāritaṃ, nānā-ratanamocitaṃ ti nānāratanehi ocitaṃ sañcītaṃ bahuratanasañcayam, asurā-dhipo ti yathā tāvatiṃsehi parivutaṃ Indaṃ asurarājā na tapati evaṃ amhehi ārakkaṇaṃ karoutehi⁷ parivāritaṃ tiyojanasatike Kāśīratthe dvādasayojanikāya Bārāṇasīyā rajjaṃ karentaṃ amittā na tapissantīti dīpeti.

10 Saṁvaramahārājā sabbesaṃ pi bhātikānaṃ mahantaṃ ya-saṃ adāsi. Te tassa santike māsaddhamāsaṃ⁸ vasitvā „mahārāja, janapadesu coresu utṭhahantesu mayam jānissāma, tvaṃ rajjasukhaṃ anubhavā⁹ 'ti vatvā attano attano janapadaṃ gatā. Rājāpi B-assa ovāde ṭhatvā āyupariyosāne devanagaraṃ pūrento agamāsi.

15 S. i. d. ā. „bhikkhu evaṃ tvaṃ pubbe ovādakkhama idāni kasmā viriyaṃ na akāsīti¹⁰ vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā Saṁvaramahārājā ayaṃ bhikkhu ahoṣi, Uposathakumāro Sāriputto, sesabhātikā therā-nuttherā, parisā Buddhaparisā, ovādadāyako amacco¹¹ ahaṃ evā¹² 'ti.

20 Saṃvaramarājātakaṃ.

9. Suppārakajātaka.

Ummujjanti nimujjantīti. Idaṃ S. J. v. paṇṇāpāra-mim ā. k. Ekadivasaṃ hi sāyaṇhasamaye Tathāgatassa dhammaṃ desetum nikkhamansaṃ āgamayamānā bhikkhū dhammasabhāyaṃ nisīditvā „āvuso aho¹⁰ S. mahāpaṇṇo puthupaṇṇo hāsupaṇṇo javana-
25 paṇṇo tikkhapaṇṇo nibbedhikapaṇṇo tatra tatra upāyapaṇṇāya samannāgato vipulāya paṭhavisaṃyāya mahāsamuddo viya gambhīrāya ākāso viya vitthinnāya¹¹, sakala-Jambudīpasīm hi utṭhitapaṇṇo Dasabalaṃ atikkamitvā gantum samattho nāma n' atthi. yathā mahāsamudde utṭhitaūmi¹² velam nātikkaṃmatī¹³ velam patvā¹⁴ va bhijjati¹⁵

¹ Bā -bhāvi. ² Bā omits ca. ³ Bā pi. ⁴ Bā va. ⁵ Bā taṃ taṃ, Ck omits taṃ.

⁶ Bā omits taṃ. ⁷ Ck -te. ⁸ Bā -dāha-. ⁹ Bā adda pana. ¹⁰ Bā adds am-hākaṃ. ¹¹ Ck vitti-. ¹² Bā utṭhitā-. ¹³ Bā -anti. ¹⁴ Bā pattā pattā.

evaṃ na koci paññāya Dasabalaṃ atikkamati Satthu pādamūlaṃ
patvā¹ bhijjat' evā² 'ti Dasabalassa mahāpaññāpāramiṃ vaṇṇesum³.
S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā⁴
ti pucchitvā „imāya nāmā⁵ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva Tathā-
gato paññavā pubbe pi aparipakke⁶ nāṇe⁷ paññavā va, andho hutvā⁸
mahāsamudde udakasaññāya 'imasmiṃ⁹ samudde idam nāma idam
nāma ratanan' ti aññāsīti¹⁰ vatvā a. ā.

A. Bharuraṭṭhe¹ Bharurājā² nāma r. kāresi. Bharu-
kacchaṃ³ nāma paṭṭanagāmo⁴ ahosi. Tadā Bo. Bharukacche⁵
niyyāmajetṭhassa⁶ putto hutvā nibbatti pāsādiko suvaṇṇavanno.¹⁰
Suppārakakumāro¹⁰ ti 'ssa nāmaṃ karimsu. So mahan-
tena parivārena vadḍhanto soḷasavassakāle yeva niyyāmaka-
sippe nipphattiṃ patvā aparabhāge pitu accayena niyyāmaka-
jetṭhako hutvā¹¹ niyyāmakakammaṃ akāsi, paṇḍito ñāṇasampanno
ahosi¹², tena ārūḷhanāvāya vyāpatti nāma n' atthi. Tassa¹⁵
aparabhāge loṇajalapahatāni¹³ dve pi cakkhūni nassimsu. So
tato paṭṭhāya niyyāmakajetṭhako hutvāpi¹⁴ niyyāmakakammaṃ
akatvā „rājānaṃ nissāya jivissāmīti¹⁵ rājānaṃ upasaṃkami.
Atha naṃ rājā agghāpaniyakamme ṭhapesi. Tato paṭṭhāya
rañño hatthiratanam¹⁶ assaratanam¹⁶ muttasāramaṇisārādīni²⁰
agghāpeti¹³. Ath' ekadivasam „rañño maṅgalahatthī bha-
vissatīti¹⁴ kālapāsānakūṭavannaṃ ekaṃ vāraṇaṃ ānesum. Taṃ
disvā rājā „paṇḍitassa dassethā¹⁵ 'ti āha. Atha naṃ tassa
santikaṃ nayimsu. So hatthena tassa sarīraṃ parimadditvā
„nāyaṃ maṅgalahatthī bhavitum anucchaviko, pacchāvāmana-²⁵
kadhātuko esa¹⁷, etaṃ hi mātā vijāyamānā amsena¹⁸ paṭi-
chitum nāsakkhi, tasmā bhūmiyaṃ patitvā pacchimapādehi
vāmanakadhātuko jāto¹⁹ ti āha. Hatthiṃ gahetvā āgate pu-
cchimsu. Te „saccaṃ paṇḍito kathetīti²⁰ vadimsu. Taṃ kāra-

¹ l'd pattā pattā. ² Bd bhijjantevā. ³ Bd vaṇṇentā nisidisu. ⁴ Bd -kka. ⁵
Bd -ena. ⁶ Bd repeats i-. ⁷ Bd garu. ⁸ Cks paddhana-. ⁹ Bd niyyāmaka-
jetṭhakassa. ¹⁰ C niyyāmajetṭhakassa. ¹¹ Bd supā - throughout. ¹² Bd -tvāpi.
¹³ Cks omit ahosi. ¹⁴ Cks loṇajalla-. Bd loṇakajalapahatāni. ¹⁵ Cks -tvā. ¹⁶
Bd -na. ¹⁷ Bd -pesi. ¹⁸ Bd -eso. ¹⁹ Bd āṇeṇa.

nam rājā sutvā tuṭṭho tassa aṭṭha kahāpaṇe dāpesi. Pun' ekadivasam „rañño maṅgalasso' bhavissatīti“ ekaṃ assam ānayimsu. Tam pi rājā paṇḍitassa santikaṃ pesesi. So' hatthena parāmasitvā „ayaṃ maṅgalasso' bhavitum na yutto,
 5 etassa hi jātadivase yeva mātā mari, tasmā mātu khīraṃ alabhanto na sammā vaḍḍhito“ ti āha. Sāpi 'ssa kathā saccā va ahosi. Tam pi sutvā rājā tussitvā aṭṭh' eva kahāpaṇe³ dāpesi. Ath' ekadivasam⁴ „maṅgalaratho bhavissatīti“ ratham āharimsu, tam pi rājā tassa santikaṃ pesesi. So tam⁵ hat-
 10 thena parāmasitvā „ayaṃ ratho susirarukkhena kato, tasmā rañño nānucchaviko“ ti āha. Sāpi 'ssa kathā saccā va ahosi. Rājā tam pi sutvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi. Ath' assa kambalaratanam mahaggham ānayimsu⁶. Tam pi tass' eva pesesi. So' hatthena parāmasitvā „imassa mūsikacchinnam
 15 ekaṃ⁷ ṭhānam atthīti“ āha. Sodhentā tam disvā rañño ārocesum. Rājā tussitvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi. So cintesi: „ayaṃ rājā evarūpāni pi⁸ acchariyāni disvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi, imassa dāyo nahāpitadāyo, nahāpitassa jātako⁹ bhavissati, kim me evarūpena rājupatṭhānena, attano
 20 vasanaṭṭhānam eva gamissāmīti“ so Bharukacchapattānam¹⁰ eva paccāgami. Tasmim tattha vasante vāṇijā nāvaṃ sajjetvā „kam¹¹ niyyāmakam karissāmā“ 'ti mantentā¹² „Suppāraka-
 paṇḍitena ārūhanāvā na vyāpajjati, esa paṇḍito upāyakusalo, andho samāno pi Suppārakapaṇḍito va uttamo“ ti tam upa-
 25 samkamitvā „niyyāmakam no hohīti“ vatvā „tāta¹³, aham andho, katham niyyāmakakammam karissāmīti“ vutte „sāmi andhapi tumhe yeva amhākam uttamo“ ti¹⁴. Punappuna yāciyamāno „sādhu tāta¹⁵, tumhehi ārocitasāññāya niyyāmakam bhavissāmīti“

¹ B^d -laasso. ² B^d adds tam pi. ³ B^d atha k. yeva. ⁴ B^d adds rañño. ⁵ B^d tam pi. ⁶ B^d tassa mahagghakamalaratanam āharimsu in the place of athassa -. ⁷ B^d -a. ⁸ B^d omits pi. ⁹ B^d jāti-. ¹⁰ B^d garu- corr. to bharu-. ¹¹ B^d tam. ¹² C^{ks} -to, B^d -tetvā, B^s mantesum. ¹³ B^d omits tāta. ¹⁴ so all three MSS., add āhamsu? ¹⁵ B^d -a.

tesaṃ nāvaṃ abhirūhi. Te nāvāya¹ mahāsamuddaṃ pakkhandimsu. Nāvā satta divasāni nirupaddavā agamāsi, tato akālavātaṃ² uppātitaṃ uppajji, nāvā cattāro māse pakatisamuddapiṭṭhe vicaritvā Khuramālasamuddaṃ nāma pattā, tattha macchā manussasamānasarīrā khuranāsā udae ummujjani- 5 mujjaṃ³ karonti. Vāṇijā te disvā M-aṃ tassa samuddassa nāmaṃ pucchantā paṭhamāṃ gāthāṃ āhaṃsu:

1. Ummujjanti nimujjanti manussā khuranāsikā,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti. 105.

Evam tehi puṭṭho M. attano niyyāmakasuttēna saṃsandetvā 10 dutiyaṃ gāthāṃ āha:

2. Bharukacchā⁴ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ

nāvāya vippanaṭṭhāya Khuramālīti vuccatīti. 106.

Tattha payātānaṃ ti Bharukacchapaṭṭanā nikkhamitvā gacchantānaṃ, dhanesinaṃ ti tumhākaṃ vāṇijānaṃ dhanāṃ pariyasantānaṃ, vippanaṭṭhāya⁵ ti tātā⁶ tumhākaṃ imāya videsaṃ pakkhantāya nāvāya kamma- 15 kūrakā⁷ pakatisamuddaṃ atikkamitvā sampatto ayaṃ samuddo Khuramālīti vuccati, evaṃ etaṃ paṇḍitā kathentīti⁸.

Tasmiṃ pana samudde vajiraṃ uppajjati⁹. M., sac' āhaṃ 'ayaṃ vajirasamuddo' ti evaṃ etesaṃ kathessāmi lobhena 20 bahurū¹⁰ vajiraṃ gaṇhitvā nāvaṃ osīdāpessantīti¹¹ tesāṃ anācikkhitvā va nāvaṃ laggāpetvā¹² upāyen' ekaṃ yottaṃ gahetvā macchagahaṇaniyāmena jālaṃ khipāpetvā vajirasāraṃ uddharitvā nāvāya¹³ pakkhipitvā aṇṇaṃ appagghabhaṇḍaṃ chaddāpesi. Nāvā taṃ¹⁴ samuddaṃ atikkamitvā parato¹⁵ Aggimālaṃ 25 nāma gatā. So pajjalitaaggikkhandho viya majjhantikasuriyo viya ca obhāsaṃ muñcanto¹⁶ atṭhāsi. Vāṇijā

3. Yathā aggīva¹⁷ suriyo va¹⁸ samuddo patidissati,

Suppārakan¹⁹ taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 107. gāthāya²⁰ taṃ pucchimsu. M. pi tesāṃ anantaragāthāyā kathesi: 30

¹ Cks nāvā. ² Bā ākula-. ³ Bā -nimujjaṃ. ⁴ Bā garu-. ⁵ Cks Bā -a. ⁶ so all three MSS. instead of -kānaṃ? ⁷ Bā kathenti. ⁸ Bā ussannaṃ hoti in the place of up-. ⁹ Bā -u. ¹⁰ Bā ola- ¹¹ Bā -yaṃ. ¹² Cks naṃ. ¹³ Bā purato. ¹⁴ Bā muccanto. ¹⁵ Bā aggī ca. ¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Bā -kaṃ. ¹⁸ Bā adds vāṇijā.

4. Bharukacchā¹ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatṭhāya Aggimālīti vuccatīti. 108.

Tasmim̐ pana samudde suvaṇṇaṃ ussannaṃ ahosi. M.
purimanayen' eva tato pi suvaṇṇaṃ gāhāpetvā nāvāya pak-
8 khipi'. Nāvā tam pi samuddaṃ atikkamitvā khīraṃ viya
dadhim̐ viya ca obhāsantaṃ Dadhimālaṃ² nāna samuddaṃ pā-
puṇi Vāṇijā

5. Yathā dadhim̐ va khīraṃ va samuddo patidissati³,

Suppārakan taṃ pucchāma⁴: samuddo katamo ayan ti 109.
10 gāthāya tassa nāmaṃ pucchimsu. M. anantaragāthāya ācikkhi:

6. Bharukacchā⁵ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatṭhāya Dadhimālīti vuccatīti. 110.

Tasmim̐ pana samudde rajataṃ ussannaṃ⁶. So tam pi
upāyena gāhāpetvā⁷ nāvāya pakkipāpesi. Nāvā tam pi sam-
15 uddaṃ atikkamitvā nīlakusatiṇaṃ viya sampannasassam̐ iva
ca obhāsamaṇaṃ Nīlavaṇṇakusamālaṃ⁸ nāma sammuddaṃ pā-
puṇi. Vāṇijā

7. Yathā kuso¹⁰ va sasso¹¹ va samuddo patidissati,

Suppārakan taṃ pucchāma, samuddo katamo ayan ti 111.
20 gāthāya tassa pi nāmaṃ pucchimsu. So anantaragāthāya
ācikkhi:

8. Bharukacchā⁹ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatṭhāya Kusamālīti vuccatīti. 112.

Tasmim̐ pana samudde nīlamanīratanaṃ ussannaṃ ahosi.
25 So tam pi upāyena gāhāpetvā nāvāya pakkipāpesi. Nāvā
tam pi samuddaṃ atikkamitvā nālavanaṃ¹² viya ca veļu-
vanaṃ viya ca khāyamānaṃ Nalamālaṃ¹³ nāma samuddaṃ
pāpuṇi. Vāṇijā

¹ B^d garu-. ² B^d pakkipāpesi. ³ B^d -li. ⁴ B^d patibhāsati. ⁵ C^k -mi. ⁶ B^d garu- corr. to bharu-. ⁷ C^k uppaṇaṃ, B^d addo ahosi. ⁸ C^k gahetvā. ⁹ B^d nīlavaṇṇakusamālā. ¹⁰ C^k -e. ¹¹ C^k -e. ¹² C^k nīla-, B^d nala-. ¹³ C^k -li, C^k nalamālī, B^d nalamālin.

9. Yathā nalo¹ va veļu² va samuddo patidassati,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 113.
gāthāya tassa³ pi nāmaṃ pucchimsu. M. anantarāgāthāya
kathesi:

10. Bharukacchā payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ 5
nāvāya vippanatṭhaya Nalamālīti⁴ vuccatīti⁵. 114.

Tasmim̐ pana samudde vamsarāgaveluriyaṃ ussannaṃ⁶. So
tam pi⁷ gāhāpetvā nāvāya pakkhipāpesi.

Aparo nayo: nalo⁸ ti vicchikanalo⁹ kakkaṭakanalo¹⁰ pi so rattavanno
hoti, veļu¹¹ 'ti¹² pavālass' etaṃ¹³ nāmaṃ, so¹⁴ samuddo pavāḷussanno ratto- 10
bhāso ahosi, tasmā yathā nalo¹⁵ va¹⁶ veļu¹⁷ vā¹⁸ ti pucchimsu. M. tato
pavālaṃ gāhāpesi.

Vāṇijā Nalamālīm atikkamantā Vaḷabhāmukhasamuddaṃ¹⁹
nāma passimsu, tattha udakaṃ kaḍḍhitvā kaḍḍhitvā²⁰ sabbato-
bhāgena uggacchati, tasmim̐ sabbatobhāgena uggatodakaṃ²¹ 15
sabbatobhāgena chinnaṭaṭamahāsobbho²² viya paññāyati, ūmiyā
uggatāya ekato papātasadisāṃ hoti, bhayajanano saddo up-
pajjati sotāni bhindanto viya hadayaṃ phālento viya, taṃ²³
disvā vāṇijā bhītatasitā

11. Mahābhayo²⁴ bhimsanako samuddo suyyat' amānuso²⁵, 20
yathā sobbho papāto ca²⁶ samuddo patidissati,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 115.
gāthāya tassa nāmaṃ pucchimsu.

Tattha suyyatamānuso²⁷ ti suyyati amānuso mahāsamuddo²⁸.

12. Bharukacchā payātānaṃ -pe- Vaḷabhāmukhīti vuccatīti 116. 25
Bo. anantarāgāthāya tassa nāmaṃ ācikkhitvā²⁹ „tātā³⁰ imaṃ

¹ B^o nalo. ² C^o B^o veļu. ³ B^o -ā. ⁴ B^o nala-. ⁵ C^o -ati. ⁶ B^o masūra-
gallave- ahosi, C^o vamsarāgaveluriyussannaṃ. ⁷ B^o adds upāyena. ⁸ B^o -lo.
⁹ B^o adds pana. ¹⁰ B^o evetaṃ. ¹¹ B^o adds ca. ¹² C^o B^o nalo. ¹³ B^o ca.
¹⁴ C^o velo. ¹⁵ B^o cā. ¹⁶ C^o vāla-, C^o vāla-, B^o balavā-. ¹⁷ B^o only one ka-
¹⁸ B^o ugacchante udakaṃ. ¹⁹ B^o uchinda-. ²⁰ B^o catam, C^o naṃ. ²¹ B^o f
mahabbh-. ²² C^o suyyatimā- corr. to -tamā-. ²³ C^o B^o va. ²⁴ B^o suyyatimā-,
C^o suyyāta-. ²⁵ C^o adds ti; B^o has amānuso saddo mahāsatto. ²⁶ C^o -mu-
khanti, B^o balavāmukhiti. ²⁷ E^o adds tassa nāmaṃ ācikkhi evaṃ. ²⁸ B^o tāta.

Valabbhāmukham¹ samuddam² pattā nivattitum samatthā nāvā
 nāma n' atthi, ayaṃ sampattanāvaṃ³ nimujjāpetvā vināsaṃ
 pāpetīti⁴ āha. Tañ ca nāvaṃ satta manussasatāni abhirūhiṃsu,
 te sabbe maraṇabhayaabhītā ekappahāren' eva⁵ Avicimhi
 5 paccamānā⁶ sattā viya atikaruṇasaram⁷ muñciṃsu. M. „tha-
 petvā maṃ aṇṇo etesaṃ sotthibhāvaṃ kātuṃ samattho nāma
 n' atthi, saccakiriyāya tesam⁸ sotthim karissāmīti⁹ cintetvā te
 āmantetvā „tātā⁶ maṃ khippaṃ gandhodakena nahāpetvā
 ahatavatthāni⁷ nivāsāpetvā puṇṇapātiṃ⁸ sajjetvā nāvāya dhure
 10 ṭhapethā⁹ 'ti. Te vegena tathā karim¹⁰su. M. ubbohi hatthehi
 puṇṇapātiṃ⁸ gahetvā nāvāya dhure ṭhito saccakiriyaṃ karonto
 osānagātham āha:

1a. Yato sarāmi attānaṃ yato patto 'smi viññutaṃ
 nābhijānāmi saṃcicca⁹ ekapāṇam pi hiṃsitaṃ¹⁰,
 13 etena saccavajjena sotthim nāvā nivattatū 'ti. 117.

Tattha yato ti yato paṭṭhāya ahaṃ attānaṃ sarāmi yato paṭṭhāya c' amhi
 viññutaṃ patto ti attho, ekapāṇam pi hiṃsitaṃ¹¹ ti etthantare saṃcicca
 ekaṃ kunthakipillakajānaṃ pi vihiṃsitaṃ¹² nābhijānāmi, desanāmattham ev'
 etaṃ, Bo. pana tiṇasalakam pi upādāya mayā parasantakam na gahitapubbaṃ
 20 lobhena¹³ paradāraṃ na olokitaṃ pubbaṃ musā na bhāsitaṃ pubbaṃ¹⁴ tiṇaggena¹⁵
 pi majjaṃ na pītapubbaṃ¹⁶ ti evaṃ pañcasilavasena¹⁷ saccakiriyaṃ akāsi, katvā
 ca pana puṇṇapātiyaṃ udakani nāvāya dhure āsiñci¹⁸

Cattāro mase videsaṃ pakkhantā nāvā nivattitvā iddhiṃā
 viya iddhānubhāvena¹⁹ ekadivaseṇ' eva Bharukacchapattānaṃ²⁰
 25 agamāsi, gantvā ca pana thale pi atṭhūsabhamattaṃ ṭhānaṃ
 pakkhanditvā nāvikaṃ gharadvāre²¹ atṭhāsi. M. tesam vāpi-
 jānaṃ suvaṇṇarajatamanippavālavajirāni bhājetvā adāsi, „etta-

¹ Ck^s valabbhā-, B^d balavasmukha. ² Ck^s sampatti-, B^s sampattā-. ³ Ck^s add atikaruṇam. ⁴ B^d -na. ⁵ B^d atikaruṇiṇāṃ ravam. ⁶ B^d -a. ⁷ C^s B^d āh-. ⁸ B^d suvaṇṇapā-. ⁹ Ck^s saṃcicca. ¹⁰ B^s pihiṃsitum, B^d vihiṃsitum. ¹¹ B^d -situm, Ck^s -sito. ¹² B^d kundhakipillikaṃ pi pāṇam hiṃsitum. ¹³ B^d lobhavasena. ¹⁴ B^d -bbā, C^s omits musā - - bbaṃ. ¹⁵ B^d -nā. ¹⁶ B^d pivita-. ¹⁷ B^d adda pana. ¹⁸ B^d abhisīñci. ¹⁹ B^d saccānu-. ²⁰ B^d garu-. ²¹ B^d adda yeva.

kehī vo ratanehi alam, mā puna samuddam pavisitthā“ 'ti
ca¹ tesam ovadam datvā yāvajivam dānādini puññāni katvā
devapuram pūresi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi Tathāgato mahāpaṇṇo
yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā² parisā Buddhaparisā³, Suppāraka-⁵
paṇḍito pana aham evā“ 'ti. Suppārakajātakam. Ekāda-
sanipāta vaṇṇanā niṭṭhitā⁴.

¹ B^d omits ca. ² B^d adds sā. ³ B^d adds ahesum. ⁴ B^d -jātakam navamam.
Iti jātakaphakathāya navajātakapaṭimaṇḍitassa ekādasanipātassa' atthavaṇṇanā ni-
ṭṭhitā. So (yo?) therō sārasaddena + dhammasadden' alaṅkito + jātakam sodhitaṃ
suṭṭhu + tenattherena yaṃ idam + iminā puññakammena buddho hessam anāgate +
sivam va neyyalokassa + pāpemi amataṃ paḍaṃ + nibbānapaccayo hotu + niṭṭhitam +
Sakkarāj 1150 etc.

XII. DVĀDASANIPĀTA.

1. Cullakuṇḍalajātaka.

Khuddānam labucittānan ti. Idam jātakam Kuṇḍalajātaka
āvibhavissati. Cullakuṇḍalajātakam.

3

2. Bhaddasālajātaka.

Kā tvaṃ suddhehi vatthehīti. Idam S. J. v. nātatttha-
cariyam¹ ā. k. Sāvatthiyam hi Anāthapiṇḍikassa nivesane pañ-
cannam bhikkhusatānam nibaddhabhojanam² pavattati, tathā Visā-
khāya ca Kosalarāṇṇo ca. Tattha pana³ kiñcāpi nānaggarasabho-
10 janam dīyati bhikkhūnam pan' ettha koci vissāsiko n' atthi, tasmā
bhikkhū rājanivesane na bhuñjanti, bhattam gahetvā Anāthapiṇḍikassa
vā Visākhāya vā aṇṇesam vā vissāsikānam gharāṃ gantvā bhuñjanti.
Rājā ekadivasam „paṇṇākāram āhaṭam, bhikkhūnam dethā“ 'ti
bhattaggaṃ pesetvā „bhattagge bhikkhū n' atthīti“ vutte „kham
15 gatā“ ti pucchitvā „attano vissāsikagehesu nisīditvā bhuñjantīti“
sutvā bhuttapātārāso Satthu santikam gantvā „bhante bhojanam nāma
kimparaman“ ti pucchi. „Vissāsaparamam⁴ mahārāja, kaṇḍika-
mattam⁵ pi hi⁶ vissāsikena dinnam madhuram hotīti“. „Bhante kena
pana saddhim bhikkhūnam vissāso hotīti“. „Nātihi vā Sakyakulehi⁷
20 vā mahārājā“ 'ti. Tato rājā cintesi: „ekam Sakyadhītarāṃ ānetvā
aggamahesim karissāmīti, evam mayā saddhim bhikkhūnam nātiko“

2. Cfr. Dhammapada p. 211. ¹ B^d nātakattha-. ² C^k -ddham-. ³ B^d adds
rājā. ⁴ B^d sarasan. ⁵ B^d visāsikāya sarasam. ⁶ C^s -kamahantam. ⁷ B^d -rājā
ti kiñci kiñcīkamattam. omitting pi hi. ⁸ C^k sekhaku-. ⁹ B^d -ta-.

viya vissāso¹ bhavissatīti² so utthāyāsanaṃ attano nivesanaṃ gantvā
 Kapilavatthum dūtaṃ³ pesesi: „dhītaraṃ kira⁴ me dentu, ahaṃ tum-
 hehi saddhiṃ nātibhavaṃ icchāmiti“. Sākiyā dūtavacanaṃ sutvā
 sannipatitvā mantayimsu⁵: „mayā Kosalarāṇṇo āpāpavattiṭṭhāne va-
 sāma, sace dārikaṃ⁶ na dassāma mahantaṃ veraṃ bhavissati, sace
 dassāma kulavaṃso no bhijjissati, kin nu kho kattabban⁷“ ti. Atha
 ne Mahānāmo āha: „mā cintayittha, mama dhīta Vāsabhakhattiya⁸
 nāma Nāgamuṇḍāya nāma dāsiyā kucchismiṃ nibbattā soḷasa-vassapa-
 desikā⁹ uttamarūpadharā sobhaggappattā pitavaṃsena khattiya-jātikā,
 tam assa¹⁰ „khattiya-kāṇṇā“ ti¹¹ pesessāma“. Sākiyā „sādhū“ ti sam- 10
 paṭicchitvā dūte pakkosāpetvā „sādhū, dārikaṃ dassāma“, idāṃ eva
 taṃ gahetvā gacchathā¹² “ti āhaṃsu. Dūtā cintesum: „ime Sakyā¹³
 nāma jātiṃ nissāya atimānino, ‘sadiṣi no’ ti vatvā asadisim pi¹⁴ da-
 deyyum, etehi saddhiṃ ekato bhuñjamānaṃ eva gaṇhissāma¹⁵“ “ti
 te evaṃ āhaṃsu: „mayā gahetvā gacchantā yā tumhehi saddhiṃ 15
 ekato bhuñjati taṃ gahetvā gamissāma¹⁶“ “ti. Sākiyā¹⁷ tesam
 nivāsanaṭṭhānaṃ dāpetvā „kiṃ karissāma“ “ti cintayimsu. Mahānāmo
 āha: „tumhe mā cintayittha, ahaṃ upāyaṃ karissāmi, tumhe mama
 bhojanakāle Vāsabhakhattiyaṃ alaṃkaritvā ānetvā¹⁸ mayā ekasmiṃ
 kabale gahitamatte ‘deva, asuko rājā nāma paṇṇaṃ pahīni, imaṃ 20
 tāva sāsanaṃ suṇāthā’ “ti paṇṇaṃ dasseyyāthā¹⁹“ “ti. Te „sādhū“
 “ti sampāṭicchitvā tasmiṃ bhuñjamāne kumārikaṃ alaṃkarimsu.
 Mahānāmo „dhītaraṃ me ānetha, mayā saddhiṃ bhuñjati“ “ti āha²⁰.
 Atha naṃ „alaṃkaritvā²¹ tāvad evā“ “ti²² thokaṃ papañcaṃ katvā
 ānayimsu. Sā „pitaraṃ saddhiṃ bhuñjissāma²³“ “ti ekapātiyā²⁴ hat- 25
 thaṃ otāresi. Mahānāmo tāya saddhiṃ ekaṃ²⁵ piṇḍaṃ gahetvā
 mukhe ṭhapesi, dutiyapiṇḍassa²⁶ hatthe pasāritamatte²⁷ „deva, asuka-
 raṇṇā nāma²⁸ paṇṇaṃ pahitaṃ, imaṃ tāva sāsanaṃ suṇāthā“ “ti
 paṇṇaṃ upanāmesum. Mahānāmo „amma tvaṃ bhuñjā²⁹“ “ti dakkhiṇa-

¹ Bā omits viya vissāso. ² Bā -ssati. ³ Bā -te. ⁴ Bā omits ki-. ⁵ Bā cinta-.
⁶ Bā dhītaraṃ. ⁷ Bā kātā-. ⁸ Bā -ttisā. ⁹ Ck^s -vassikapadesikā, Bā -vassude-
 sikā. ¹⁰ Bā vāsabha in the place of tamassa ¹¹ Bā taṃ. ¹² Bā dammhi. ¹³
 Bā sākiyā. ¹⁴ Ck^s -sī. Bā atimāno tesam dhāsi no dhīta adhāsīti vatvā dāsimpi.
¹⁵ Bā gaṇhāmā. ¹⁶ Bā taṃ gaṇhissāmā. ¹⁷ Ck^s sākiyā corr. to sā mātiyā. ¹⁸
 Bā ānetha. ¹⁹ Ck^s Bā -yyathā, C^s -yya corr. to -yyāthā. ²⁰ Ck^s omit āha. ²¹
 Ck^s -riyyati. ²² Bā eva, omitting ti. ²³ Bā -mi. C^s -mī corr. to -mā ²⁴ Ck^s
 -niyā, C^s -niyā corr. to -tiyā, Bā -tiyaṃ. ²⁵ Bā -a. ²⁶ Bā -ḍāya. ²⁷ Bā -rite,
 omitting matte. ²⁸ Bā -raṇṇo, omitting nāma. ²⁹ Bā -āhi.

- hattham pātiyā yeva katvā vāmahatthena paṇṇam¹ gahetvā paṇṇam olokesi. Tassa tam² sāsanaṃ upadhārentass' eva itarā bhuñji. So tassā bhuttakāle hattham dhovitvā mukham vikkhālesi³. Dūtā⁴ nicchayen' eva⁵ „sā⁶ etassa dhītā“ ti niṭṭham agamaṃsu⁷, na⁸ tam⁹ antaram jānitum sakkhiṃsu. Mahānāmo mahantena⁹ parivārena dhītaram¹⁰ pesesi. Dūtāpi tam¹¹ Sāvatthim¹² netvā „ayaṃ kumārikā jātisampannā Mahānāmassa dhītā“ ti vadimsu. Rājā tussitvā sakalanagaram alaṃkārapetvā tam ratanarāsimi ṭhapetvā aggamaheṣiṭṭhāne abhiśiñcāpesi. Sā rañño piyā ahosi manāpā¹³. Ath' assā nacirass' eva gabbho patitṭhahi, rājā gabbhapharihāraṃ dāpesi¹⁴, sā dasamāsaccayena suvaṇṇavaṇṇaṃ puttaṃ vijāyi. Ath' assa nāmagahaṇadivase rājā attano ayyakāya¹⁵ santikaṃ pesesi: „Sakyaṛājadhītā Vāsabhakhattiyaṃ puttaṃ vijāyi, kim assa nāmaṃ karontū¹⁶“ 'ti. Tam pana sāsanaṃ gahetvā gato amacco thokaṃ badhiradhātuko, so gantvā rañño ayyakāya¹⁷ ārocesi. Sā¹⁸ tam sutvā „Vāsabhakhattiyaṃ puttaṃ avijāyitvāpi sabbaṃ janaṃ abhibhavi¹⁹, idāni pana ativiya rañño vallabhā bhavissatīti“ āha. Badhirāmacco²⁰ „vallabhā“ ti vacanaṃ dussutaṃ sutvā „viḍḍabho²¹“ ti sallakkhetvā rājānaṃ upagantvā „deva kumārassa kira 'Viḍḍabho' ti nāmaṃ karothā“ 'ti āha.
- Rājā „porāṇakaṃ no kuladattikaṃ²² nāmaṃ bhavissatīti“ cintetvā „Viḍḍabho“ ti nāmaṃ akāsi. Tato paṭṭhāya kumāro kumārāparihārena vadḍhanto sattavassikakāle aññesaṃ kumārānaṃ mātāmahakulato²³ hatthirūpakaassarūpakādini²⁴ āharyamānāni²⁵ disvā mātaraṃ pucchi: „amma, aññesaṃ mātāmahakulato²⁶ paṇṇākāro āhariyyati, mayhaṃ koci kiñci na peseti²⁷, kim tvaṃ nimmātāpitikā²⁸“ ti. Atha naṃ sā²⁹ „tāta, tava³⁰ Sakyaṛājāno mātāmahā³¹, dūre pana³² vasanti, tena te kiñci na pesentīti“ vatvā vañcesi. Puna soḷasavassakāle³³ „amma mātāmahakulā³⁴ passitukāmo 'mhīti³⁵“. „Alaṃ tāta, kim tattha bhavaṃ³⁶ karissatīti“ vāriyamāno pi punappunaṃ yāci. Ath' assa mātā „tena

¹ Bā omits pa-. ² Bā tassatthaṃ. ³ Bā adds tam diavā. ⁴ Cā duta, Bā dukā
⁵ Cā niccayene. ⁶ Bā omits sā. ⁷ Bā niṭṭhamakāṃsu. ⁸ Bā adds te. ⁹ Bā adds sakkārena. ¹⁰ Bā adds rañño. ¹¹ Bā naṃ. ¹² Cā -iyaṃ, Bā -i. ¹³ Bā ma- ahosi. ¹⁴ Bā -ramadāsi. ¹⁵ Cā ayyi-, Bā -akassa. ¹⁶ Bā karomā. ¹⁷ Bā -kassa. ¹⁸ Bā so. ¹⁹ Bā -vati. ²⁰ Bā -raam-. ²¹ Bā viḍḍa- througout. ²² Bā rājadatthiyaṃ in the place of no kula-. ²³ Cā -hā-. ²⁴ Bā -di
²⁵ Bā -nādini, Cā -mānā. ²⁶ Bā -si. ²⁷ Bā nimātānimitāsīti. ²⁸ Bā mātā
²⁹ Bā omits tava. ³⁰ Bā pitāmahā nāma te. ³¹ Bā omits pana. ³² Bā -ssika-
³³ Cā -hā-, Bā pitāmahassa mahānāmassa kulāni. ³⁴ Bā adds vatvā. ³⁵ Bā tattha nto, Cā omits bhavaṃ.

hi gacchāhīti¹ sampaṭṭechi. So pitu ārocetvā mahantena parivārena nikkhami. Vāsabhakkhattiyā puretaraṃ paṇṇaṃ pesesi: „aḥaṃ idha sukhaṃ vasāmi, sāmīno māssa kiñci antaraṃ² dassayimsū“ ti. Sākiyā Viḍḍabhabhassa āgamaṇaṃ ūatvā „vanditum na sakkā“ ti³ tassa daharadaharakumārake⁴ janapadaṃ⁵ paṇiṇimsu. Kumāre Kapila-
 vatthum sampatte Sākiyā santhāgāre sannipatiṃsu. Kumāro santhā-
 gāraṃ gantvā aṭṭhāsi. Atha naṃ „ayaṇ te tāta mātāmaho⁶, ayaṇ mātulo“ ti vadiṃsu. So sabbe vandamāno vicari. So yāva piṭṭhiyā rujanappamāṇaṃ⁷ vanditvā ekam pi attānaṃ vandantaṃ⁸ adiesvā „kin nu kho maṃ vandantā n’ atthīti“ pucchi. Sākiyā „tāta kaṇiṭṭha-
 kumārā janapadaṃ gatā“ ti vatvā⁹ tassa mahantaṃ sakkāraṃ ka-
 riṃsu. So katipāhaṃ vasitvā mahantena parivārena nikkhami. Ath’
 ekā dāsī tena¹⁰ santhāgāre nisinnaphalakaṃ „idaṃ Vāsabhakkhattiyādā-
 siyā puttassa nisinnaphalakaṃ“ ti akkositvā khīrodakena dhovi.
 Eko puriso attano āvudhaṃ paṇussitvā¹¹ nivatto taṃ gaṇhanto Vi-
 ḍḍabhabhakumārassa akkosanasaddaṃ sutvā taṃ antaraṃ pucchitvā¹²
 „Vāsabhakkhattiyā dāsīyā kucchismiṃ Mahānāmasakkassa jātā¹³“ ti ūatvā
 gantvā balakāyassa¹⁴ kathesi. „Vāsabhakkhattiyā kira dāsīya dhītā“
 ti mahākolāhalaṃ ahosi. Kumāro taṃ sutvā „ete tāva¹⁵ mama nisinna-
 phalakaṃ khīrodakena dhovantu, ahaṃ pana rajje paṭiṭṭhitakāle ete-
 saṃ galalohitaṃ gahetvā mama nisinnaphalakaṃ dhovissāmīti“ cittaṃ
 ṭhapesi. Tasmiṃ Sāvatthiṃ¹⁶ gate amaccā sabbaṃ pavattim raṇṇo
 ārocesuṃ. Rājā¹⁷ „mayhaṃ dāsīdhītaraṃ adāmsū“ ti Sākiyaṇaṃ
 kujjhitvā¹⁸ Vāsabhakkhattiyāya ca puttassa ca dinnaparihāraṃ¹⁹ pac-
 chinditvā²⁰ dāsādāsīhi laddhabbamattakam²¹ eva dāpesi. Tato kati-
 pāhaccayena Satthā rājanivesanaṃ gantvā²² nisīdi. Rājā āgantvā²³
 vanditvā „bhante tumhākaṃ kira nātākehi dāsīdhītā mayhaṃ dinnā,
 ten’ assā ahaṃ saputtāya²⁴ parihāraṃ acchinditvā dāsādāsīhi laddhabba-
 mattakam²⁵ eva dāpesin“ ti āha. Satthā „ayuttaṃ mahārāja Sāki-

¹ Ck^s māssu-, B^d sāmīno kiñci antara mā ² B^d sakkonti. ³ B^d -re kumārike
⁴ B^d -de. ⁵ B^d pitāmāhā. ⁶ B^d ruccamāno. ⁷ Ck^s -tā, B^d vandanaṃ. ⁸ B^d
 omits va-. ⁹ Ck^s te, B^d tene. ¹⁰ Ck^s pammu-, B^d paṇussitvā. ¹¹ vārena nik-
 khami - - - pucchitvā wanting in C^s. ¹² B^d dhītā. ¹³ B^d phalaṃ, C^s phala
 yassa, yassa being crossed out. ¹⁴ Ck^s ettova. ¹⁵ Ck^s -iyam, B^d -i. ¹⁶ B^d
 adds sabbe. ¹⁷ B^d kucchitvā. ¹⁸ Ck^s dinnam corr. to dinna ¹⁹ B^d acchi-
²⁰ B^d laddhampparihāramattam. ²¹ B^d āg-. ²² B^d satthāraṃ in the place of
 āg-. ²³ Ck^s tenassa āhaṃ supu-, C^s tassā āhaṃ supu- corr. to tenassā ahaṃ
 sapu-. ²⁴ B^d laddhabbaparihāyamattam, Ck^s laddhabbamattakam.

- yehi katam, dadantehi nāma samajātikā dātabbā, assa¹ tam² pana mahārāja vadāmi³: Vāsabhakkhattiyā rājadhitā⁴ khattiyaraṇṇo⁵ gehe abhisekam labhi⁶, Viḍūḍabho ti khattiyarājānam eva paṭicca jāto, 'mātigottam'⁷ nāma kiṃ karissati, pitigottam⁸ eva pamāṇan⁹ ti porā-
- 5 pakapaṇḍitā daḍidditthiyā kaṭṭhahārikāya¹⁰ aggamaheṣiṭṭhānam adamsu, tassā ca kucchismim¹¹ jātakumāro dvādasayojanikāya Bārānasiyā¹¹ rajjam patvā Kaṭṭhavāhanarājā nāma jāto¹² ti vatvā¹³ Kaṭṭhahāri-jātakam¹³ kathesi. Rājā¹⁴ dhammakatham sutvā 'pitigottam' eva kira pamāṇan⁹ ti tussitvā mātāputtānam pakatiparihāram eva dāpesi.
- 10 Raṇṇo pana Bandhulo¹⁵ nāma senāpati Mallikam¹⁶ nāma attano bha-riyam vaṃjham¹⁷ „tava kulagharam eva gacchā¹⁸“ ti Kusināram eva pesesi. Sā¹⁹ „Satthāram disvā gacchissāmiti“ Jetavanam pavi-sitvā Tathāgataṃ vanditvā ekamante²⁰ ṭhitā „kham gacchasīti“ ca puṭṭhā „sāmiko me bhante kulagharam pesesīti“ vatvā „kasmā“ ti
- 15 vutte²¹ „vaṃjhā aputtikā ti²² bhante“ ti vatvā Satthārā „yadi evam gamanakiccam n' atthi, nivattā¹⁸“ ti vuttā²³ tuṭṭhā²⁴ Satthāram van-ditvā nivesanam eva²⁵ agamāsi²⁶, „kasmā nivattāsīti²⁷“ ca puṭṭhā Dasabalena nivattit²⁸ amhi sāmīti²⁹ āha. Senāpati „diṭṭham bha-vissati Tathāgatena kāraṇan“ ti āha. Sā nacirass' eva gabbham
- 20 labhitvā³⁰ uppannadohaḷā „dohaḷo me uppanno“ ti ārocesi. „Kiṃ-dohaḷo“ ti. „Vesālīnagare³⁰ gaṇarājakulānam³¹ abhisekamaṅgalapokkha-raṇim otaritvā nahātvā pāṇiyam pātukām³² amhi³³ sāmīti³³“. Senāpati „sādhū“ ti vatvā saḥassatthāmaṃ dhanuṃ gahetvā tam ratham āro-petvā Sāvattthito nikkhamitvā ratham vāhento³⁴ Vesālīm³⁵ pāvisi.
- 25 Tasmim ca kāle Kosalaraṇṇo³⁶ Bandhulasenāpatinā saddhim ekā-cariyakule ugghahitasippo Mahāli nāma Licchavi andho Licchavīnaṃ attham³⁷ dhammaṃ ca anusāsanto dvārasamīpe yeva vasati³⁸, so ra-thassa ummāre paṭighātam³⁹ sutvā „Bandhulamallassa rathavāhana-

¹ Bā ayam. ² Bā omits tam. ³ Bā dāsi in the place of va-. ⁴ Ck^o khatti-yarā-. ⁵ Bā -yassara-. ⁶ Bā -kampattā. ⁷ Bā mātu-. ⁸ Bā pitu-. ⁹ Bā -yampi. ¹⁰ Bā -imhi. ¹¹ Ck^o -yam. ¹² Bā omits vatvā. ¹³ C^o -rikajā-, Bā kaṭṭhavāhanarājā-, cfr. J. I, p. 133. ¹⁴ Bā adds satthu. ¹⁵ Bā bandhuphalo. ¹⁶ Ck^o Bā -kā. ¹⁷ Bā vaṃjhā, C^o vandham corr. to vaṃjham. ¹⁸ Bā -āhi. ¹⁹ Bā adds ca. ²⁰ Bā -tam. ²¹ Bā -ā. ²² Bā omits ti. ²³ Bā adds sā. ²⁴ Bā adds hattā. ²⁵ Bā adds puna. ²⁶ Bā āg-. ²⁷ Bā adds vuttā. ²⁸ Bā omits sāmī. ²⁹ Bā patila-. ³⁰ Bā -liyāna-. ³¹ Ck^o narā-, C^o gaṇarā- corr. to gaṇarā-. Bā licchavirā-. ³² Bā pivitukāmāmihi. ³³ Bā omits sāmī. ³⁴ Bā pārento. ³⁵ Ck^o -liyām, Bā -li-. ³⁶ Ck^o -ññā ca. ³⁷ Bā -ñca. ³⁸ Bā vasi. ³⁹ Bā paṭighatanati saddam.

saddo¹, ajja Licchavināṃ bhayaṃ uppajjissatīti² āha. Pokkharaniyā anto ca bahi ca ārakkho balavā³, upari lohajālaṃ patthaṃ⁴, sa-kupānaṃ pi okāso n' atthi. Senāpati pana rathā otarivā ārakkhike khaggena paharanto palāpetvā lohajālaṃ chinditvā antopokkharaniyaṃ⁵ bhariyaṃ⁶ nahāpetvā pāyevā sayam pi nahātvā Mallikāṃ rathaṃ āro-
 petvā nagarā nikkhamitvā āgatamaggen' eva pāyāsi. Ārakkhikā 5
 gantvā Licchavināṃ ārocesuṃ. Licchavirājāno⁷ kujjhivā pañcasatā pañca rathasatāni āruya „Bandhulamallaṃ gaṇhissāma“ 'ti nikkhamiṃsu. Tam pavattim Mahālissa ārocesuṃ. Mahāli „mā gamittha, so hi vo sabbe ghātessatīti“ āha. Te pi „mayāṃ gamissāma yevā“ 10
 'ti vadiṃsu. „Tena hi cakkassa yāva nābhito pavitṭhaṭṭhānaṃ⁸ disvā nivatteyyātha, tato anivattantā purato asanisaddaṃ viya supissatha, tamhā⁹ ṭhānā nivatteyyātha, tato anivattantā tumhākaṃ rathadhure¹⁰ chiddaṃ passissatha¹¹, tamhā ṭhānā nivatteyyāth' eva¹², parato¹³ mā gamitthā¹⁴ 'ti. Te tassa vacanena anivattitvā¹⁵ anubandhiṃsu yeva. 15
 Mallikā¹⁶ disvā „rathā sāmi paññāyantīti“ āha. „Tena¹⁷ hi ekasseva rathassa¹⁸ paññāyanakāle¹⁹ āroceyyāsīti“. Sā yadā sabbe eko viya hutvā paññāyimsu tadā „ekam eva sāmi rathasīsaṃ paññāyatīti“ āha. Bandhulo „tena hi imā rasmiyo gaṇhā²⁰“ 'ti tassā rasmiyo datvā²¹ rathe ṭhito²² dhanuṃ āropesi. Rathacakkaṃ yāva nābhito paṭhaviṃ pāvīsi, Licchavi²³ 20
 gantvā taṃ ṭhānaṃ disvāpi na nivattiṃsu. Itaro thokaṃ gantvā jiyāṃ poṭhesi²⁴, asanisaddo viya ahosi, tato²⁵ pi na nivattiṃsu, anubandhantā gacchant' eva. Bandhulo rathe ṭhitako va ekam saraṃ khipi, so pañcannaṃ rathasatānaṃ rathasīsaṃ²⁶ chiddaṃ katvā pañca rājasatāni²⁷ parikarabandhaṭṭhāne²⁸ vinivijjhivā paṭhaviṃ pāvīsi. Te attano 25
 viddhabhāvaṃ ajānitvā „tiṭṭha re tiṭṭha re“ ti vadantā anubandhiṃsu yeva. Bandhulo rathaṃ ṭhapetvā „tumhe matakā, matakaḥi saddhim mayhaṃ yuddhaṃ nāma n' atthitīti“ āha. „Matakā²⁹ nāma amhādisā³⁰ hontīti³¹“ „Tena hi sabbapurimassa³² parikaraṃ³³ mocethā³⁴ 'ti³⁵.

¹ B^d adds eso. ² B^d ārakkhaṃ ṭhapetvā in the place of ā. b. ³ B^d upatthataṃ. ⁴ C^k -pīm. ⁵ B^d adds otarivā. ⁶ B^d te lic-. ⁷ B^d ghaṭayissatīti. ⁸ B^d paṭhavipavitṭhāṭṭhānāni. ⁹ B^d tasmā. ¹⁰ B^d -resu. ¹¹ C^k passissa. ¹² B^d -yyātha. ¹³ B^d pu-. ¹⁴ B^d adds taṃ. ¹⁵ B^d adds rathaṃ. ¹⁶ B^d bandhulotena. ¹⁷ B^d ekassa rathassa viya. ¹⁸ B^d adds mama. ¹⁹ B^d -āhi. ²⁰ B^d adds so. ²¹ B^d adds va. ²² C^k -vi, B^d -vino. ²³ B^d potesi so. ²⁴ B^d te tato. ²⁵ so all three MSS., Dh. -sise. ²⁶ B^d -naṃ. ²⁷ B^d parikkhārabandhana-. ²⁸ B^d te ma-. ²⁹ B^d -so na vo. ³⁰ B^d adds vadiṃsu. ³¹ C^k sabbe-, B^d sabbapacchimassa. ³² B^d -kkhāraṃ. ³³ B^d adds āha.

Te mocayimsu. So muttamatte¹ yeva maritvā patito. Atha ne „sabbe pi tumhe evarūpā², attano gharāni gantvā samvidhātābham samvidahitvā puttadāraṃ³ anusāsitvā sannāhaṃ mocethā⁴ ‘ti āha. Te tathā katvā sabbe⁵ jīvitakkhayaṃ pattā. Bandhulo pi⁶ Mallikāṃ

5 Sāvattthim⁷ ānesi. Sā soḷasakkhattuṃ yamake⁸ putte vijāyi, sabbe pi sūrā thāmasampannā ahesuṃ, sabbasippe⁹ nipphattiṃ pāpunimsu, ekekassa¹⁰ purisasahassaparivāro ahoṣi, pitarā saddhiṃ rājanivesanaṃ gacchantehi te¹¹ eva rājāṅgaṇaṃ paripūri. Ath’ ekadivasam vinicchaye kūṭaṭṭaparājītā¹² manussā Bandhulāṃ āgacchantāṃ disvā mahāviraṇaṃ

10 viravanta¹³ vinicchayāmaccānaṃ¹⁴ kūṭaṭṭakāraṇaṃ tassa ārocesuṃ. So¹⁵ vinicchayaṃ gantvā¹⁶ aṭṭaṃ tīretvā¹⁷ sāmikam eva sāmikam¹⁸ akāsi. Mahājano mahāsaddena sādhuakāraṃ pavattesi. Rājā „kiṃ idan¹⁹ ti pucchitvā tam atthaṃ sutvā tussitvā sabbe pi te amacce hāretvā Bandhulass’ eva vinicchayaṃ niyyādesi, so tato paṭṭhāya

15 sammā vinicchini²⁰. Tato²¹ porāṇakavinicchayikā²² laṇcaṃ alabhantā appalābhā hutvā Bandhulāṃ²³ „rajjāṃ patthetīti²⁴ rājakule paribhin-dimsu. Rājā tesam²⁵ kathaṃ gahetvā cittaṃ niggaḥetuṃ nāsakkhi. „Imasmim²⁶ idh’ eva ghātiyamāne²⁷ garahā²⁸ uppajjissatīti²⁹ puna cintetvā payuttapurisehi paccantaṃ paharāpetvā³⁰ Bandhulāṃ pakkosā-

20 petvā „paccanto kira kupito³¹, tava puttehi saddhiṃ gantvā³² core gaṇhā³³ ‘ti pahīṇitvā³⁴ „etth’ ev’ assa³⁵ dvattiṃsāya puttehi saddhiṃ sīsaṃ chinditvā āharathā³⁶ ‘ti tena³⁷ saddhiṃ aññe pi samatthe mahā-yodhe pesesi. Tasmim paccantaṃ gacchante yeva „senāpati kira āgacchatīti³⁸ payuttakacorā palāyimsu. So tam padesaṃ āvāsā-

25 petvā janapadaṃ santappetvā nivatti. Ath’ assa nagarato avidū-ṛaṭṭhāne³⁹ te yodhā saddhiṃ puttehi⁴⁰ sīsaṃ chindimsu. Tam divasaṃ Mallikāya pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ dve aggasāvakaṃ nimantitā honti. Ath’ assā pubbaṇṇhe⁴¹ yeva⁴² „sāmikassa te⁴³ saddhiṃ puttehi sīsaṃ chinnaṃ⁴⁴ ti⁴⁵ paṇṇaṃ āharitvā adamsu. Sā tam pavattim

¹ Bā -ā. ² Bā adds mataka yeva. ³ Bā -re. ⁴ Bā adds pi. ⁵ Bā omits pi. ⁶ Ck -iyam, Bā -i. ⁷ Bā -ka. ⁸ Bā sabbe. ⁹ Bā -āpi. ¹⁰ Ck kūṭattāṃ-. ¹¹ Bā mahāviraṇaṃ ravantā. ¹² Bā -yaam-. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Bā adds taṃ. ¹⁵ Bā vicāretvā. ¹⁶ Bā adds asāmikameva asāmikam. ¹⁷ Bā vinicchindi. ¹⁸ Bā adds te. ¹⁹ Bā -yakāmaccā. ²⁰ Bā -lo. ²¹ Bā tato rājā taṃ. ²² Bā ime. ²³ Ck Bā no. ²⁴ Bā adds me. ²⁵ Ck -hā-, Bā adds te palāpetvā nivattakāle antarāmagge puttehi sandim māretuṃ vaṭṭatīti. ²⁶ Bā kuppi-. ²⁷ Bā -āhi. ²⁸ all three MSS. -ni-. ²⁹ Bā tatthevassa. ³⁰ Bā tehi. ³¹ Bā adds sutvā. ³² Bā -re thā. ³³ Bā pu- sa-. ³⁴ Bā -hasamaye. ³⁵ Bā omits yeva. ³⁶ Ck tehi, Ck ne. ³⁷ Bā chindisū. ³⁸ Bā adds idam.

ñatvā kassaci kiñci avatvā paṇṇaṃ uccaṅge katvā bhikkhusaṃgham
 eva paricari¹. Ath' assā paricārikā² bhikkhūnaṃ bhattaṃ datvā
 sappicāṭṭim āharanta³ therānaṃ purato cāṭṭim bhindimsu. Dhamma-
 senāpati⁴ „bhedanadhammaṃ bhinnaṃ, na cintetabban“ ti āha. Sā
 uccaṅgato paṇṇaṃ niharitvā „dvattimsāya puttehi saddhiṃ pitu sīsaṃ 5
 chinnan' ti me imaṃ⁵ paṇṇaṃ āharimsu, ahaṃ⁶ idaṃ sutvāpi na cin-
 temi, sappicāṭṭiyā bhinnāya kiṃ cintessāmi bhante“ ti āha. Dhamma-
 senāpati „animittam anaññātan“⁷ ti ādini vatvā utthāyāsanaṃ dhammaṃ
 desetvā⁸ vihāraṃ agamāsi. Sāpi dvattimsa sunisāyo⁹ pakkosāpetvā
 „tumbhākam sāmikā niraparādhā attano purimakammaphalaṃ labhimsu, 10
 tumhe mā socittha¹⁰, rañño pi¹¹ upari manopadosaṃ mā karitthā“ 'ti
 ovadi. Rañño carapurisā nam¹² katham sutvā gantvā¹³ tesam niddo-
 sabhāvaṃ rañño kathesuṃ¹⁴. Rājā samvegappatto tassā nivesanaṃ
 gantvā¹⁵ Mallikaṃ ca sunisāyo c' assā khamāpetvā Mallikāya varaṃ
 adāsi. Sā „gahito me hotū“ 'ti vatvā tasmiṃ gate¹⁶ matakabhattaṃ 15
 datvā nahātvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva tumhehi me varo dinno,
 mayhaṃ ca aññen' attho n' atthi, dvattimsāya¹⁷ ca me sunisānaṃ
 mamaṃ ca kulagharagamaṇaṃ¹⁸ anujānāthā¹⁹“ 'ti āha. Rājā sam-
 paṭicchī. Sā dvattimsa sunisāyo²⁰ sakasakakulam²¹ pesetvā sayam
 Kusināraṇagare attano kulagharaṃ agamāsi. Rājāpi Bandhulasenā- 20
 patino bhāgineyyassa Dīghakārāyaṇassa nāma senāpatiṭṭhānaṃ adāsi.
 So pana „mātulo²² iminā mārito“ ti rañño otāraṃ gavesako carati²³.
 Rājā²⁴ niraparādhassa Bandhulassa mārītakālato paṭṭhāya vipaṭṭisārī
 hutvā cīttassadaṃ na labhati, rajjasukhaṃ²⁵ nānubhoti. Tadā Satthā
 Sakyānaṃ²⁶ Uḷumpaṃ nāma nigamaṃ upanissāya viharati. Rājā 25
 tattha gantvā āraṃato avidūre khandhāvāraṃ nivesetvā²⁷ mandena²⁸
 parivārena „Satthāraṃ vandissāmi²⁹“ viharāṃ gantvā pañca rāja-
 kakudhabhaṇḍāni Kārāyaṇassa³⁰ datvā ekako va gandhakuṭṭim pāvīsi.
 Sabbhaṃ Dhammacetiyasutta-niyāmen' eva veditabbaṃ. Tasmiṃ gandha-
 kuṭṭim pavitṭhe Kārāyano³¹ tāni³¹ rājakakudhabhaṇḍāni gahetvā 30

¹ Ck -vari, C² B² -visi. ² B² -kāyo. ³ B² -tiyo. ⁴ B² adds upāka. ⁵ B² idam.
⁶ B² ahañca. ⁷ Suttanipāta v. 574. ⁸ C² -nto, B² omits dh. de-. ⁹ Ck² -sā. ¹⁰
 B² adds mā paridevittha. ¹¹ B² omits pi. ¹² B² tam. ¹³ B² omits ga-. ¹⁴
 B² kathyayimsu. ¹⁵ Ck² āg-. ¹⁶ B² adds tesam. ¹⁷ Ck² -sā. ¹⁸ Ck² -raṃga-
¹⁹ Ck² -nathā. ²⁰ B² -sāya sunisāyānaṃ. ²¹ Ck² sakyakulam. ²² B² adds me.
²³ B² okāsaṃ vesanto vica-. ²⁴ B² adds pi; sā dvattimsa - - rāja wanting in
 C². ²⁵ B² adds ca. ²⁶ B² sākiyā-. ²⁷ B² nivā-. ²⁸ B² mahantena. ²⁹ B²
 B² -māti. ³⁰ B² dīghakā-. ³¹ B² adds pañca.

- Viḍḍabham rājānam katvā raṇṇo ekaṃ assaṃ ekaṃ c' upaṭṭhāna-kārikam¹ mātugāmaṃ nivattetvā² Sāvattim³ agamāsi. Rājā Satthārā saddhim piyakatham kathetvā nikkhamanto senaṃ adisvā taṃ mātugāmaṃ puocchitvā taṃ pavattim sutvā bhāgineyyaṃ ādāya gantvā⁴
- 5 „Viḍḍabham gahessāmiti⁵“ Rajagahanagaraṃ gacchanto vikāle dvāresu pihitesu⁶ nagaraṃ patvā⁷ ekissā sālāya nipajjitvā vātātapakilanto rattibhāge tatth' eva kālam akāsi. Vibhātāya rattiya⁸ „deva Kosalanarindo⁹ anātho¹⁰ jāto“ ti vilapantiyā tassā itthiya saddaṃ sutvā raṇṇo ārocesum. So mātulassa mahantena sakkārena sarīra-
- 10 kiccaṃ kāresi. Viḍḍabho pi rajjāṃ labhitvā taṃ veraṃ saritvā „sabbe pi Sākiye māressāmiti¹¹“ mahatiyā senāya nikkhami. Taṃ divasaṃ S. paccūsakāle¹² lokam olokeno¹³ nātisaṃghassa vināsaṃ disvā „nātisaṃghaṃ kātum vaṭṭatīti“ cintetvā pubbaṇhasamaye piṇḍāya caritvā piṇḍapātaṭṭikkanto gandhakuṭiyaṃ sihasēyyaṃ kappetvā
- 15 sāyaṇhasamaye ākāseṇa gantvā¹⁴ Kapilavatthusāmaṇṭe ekasmiṃ kabbaracchāye rukkhamaṇḍale nisīdi. Tato avidūre Viḍḍabhassa rajjasimāya mahanto sandacchāyo¹⁵ nigrodharukkho atthi. Viḍḍabho Satthāraṃ¹⁶ disvā upasamkamitvā vanditvā¹⁷ „bhante kimkāraṇa evarūpāya uṇḥavelāya imasmiṃ kabbaracchāye rukkhamaṇḍale nisidittha¹⁸, etasmiṃ
- 20 sandacchāye¹⁹ nigrodhamūle nisidatha bhante“ ti vatvā „hotu mahārāja, nātakānaṃ chāyā nāma sītala“ ti vutte „nātakānaṃ rakkhaṇatthāya S. āgato bhavissatīti“ cintetvā Satthāraṃ vanditvā nivattitvā Sāvattim eva paccāgami. Satthāpi uppatitvā Jetavanam eva gato. Rājā Sākiyānaṃ dosaṃ saritvā dutiyam pi nikkhamitvā tatth' eva
- 25 Satthāraṃ passitvā puna nivatti, tatiyavāre²⁰ nikkhamitvā tatth' eva Satthāraṃ passitvā nivatti, catutthavāre pana tasmim nikkhante S.²¹ Sākiyānaṃ pubbakammaṃ oloketvā tesam nadiyaṃ visapakkhepana-pāpakammaṃ²² appaṭibhāyabhāvaṃ nātvā catutthavāraṃ na agamāsi²³. Viḍḍabharājā khīrapāyake dārake²⁴ ādim katvā sabbe Sā-
- 30 kiye ghātetvā galalohitena phalakam²⁵ dhovitvā paccāgamāsi²⁶. Satthari pana tatiyavāre gamanato paccāgantvā punadvase piṇḍāya

¹ Bā ca upa-. ² Bā nivattāpetvā; viharāṃ - - - nivattetvā wanting in C^s. ³

Bā -i, Ck -iyaṃ. ⁴ Ck^s āg-. ⁵ Bā adds so. ⁶ Bā pīdahi-. ⁷ Bā paviyituma-

sakkonto in the place of patvā. ⁸ Bā -rindam idāni. ⁹ Bā adds pi. ¹⁰ Bā -māti.

¹¹ Bā -samaye. ¹² Bā vo-. ¹³ Bā -nāgantvā. ¹⁴ Bā sitacchāyo. ¹⁵ sarīra-

kiccaṃ - - - satthāraṃ wanting in C^s. ¹⁶ Bā omits va-. ¹⁷ Bā -datha. ¹⁸ Bā

sitacchāye. ¹⁹ C^s adds pi. ²⁰ dosaṃ - - - satthā wanting in Bā. ²¹ Bā -kkhip-.

²² Bā nāg-. ²³ Bā nirahanake, omitting dārake. ²⁴ Bā nisinnapha-. ²⁵ Bā -mi.

caritvā niṭṭhāpitabbhattakicce gandhakuṭṭiyam vissamante¹ disāhi² sannipatitā bhikkhū dhammasabhāyam nisīditvā „āvuso S. attānam dassetvā rājānam nivattetvā³ nātake maraṇabbhayaṃ mocesi, evam nātakānam atthacarako⁴ S.“ ti Bhagavato guṇakatham kathesum⁵. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā⁵ „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave Tathāgato idān' eva nātakānam attham carati, pubbe pi cari⁶ yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmaddatto dasarājadhamme⁷ akopetvā dhammena rajjam kārento⁸ ekadivasam cintesi: „Jambudīpatale rājāno bahutthambhesu pāsādesu vasanti, tasmā bahūhi thaṃ-¹⁰ bhehi pāsādakaraṇam⁹ nāma anacchariyam, yan nūnāham ekatthambhakam pāsadam kareyyam¹⁰, sabbarājūnam¹¹ aggarājā bhavissāmīti“ so vaddhakī¹² pakkosāpetvā „mayham sobhaggappattam ekatthambhakam¹³ pāsadam karothā“ ti āha. Te „sādhū“ ti sampatiṇṇhitvā araṇṇam pavisitvā¹⁴ ujū ma-¹⁵ hante ekatthambhakapāsādārahe bahurukkhe disvā „ime rukkhā santi, maggo pana visamo, na sakkā¹⁵ otāretum, raṇṇo ācikkhissāmā“ ti cintetvā tathā akāmsu. Rājā „yena¹⁶ kenaci upāyena saṇikam otārethā“ ti vatvā „deva¹⁷ kenaci pi upāyena na sakkā“ ti vutte „tena hi mama uyyāne ekam ruk-²⁰ kham upadhārethā“ ti āha. Vaddhakī uyyānam gantvā ekam sujātam¹⁸ ujukam gāmanigamapūjitam rājakulato pi laddhabalikammaṃ maṅgalasālarukkham¹⁹ disvā raṇṇo santikam gantvā tam attham ārocesum. Rājā „uyyāne rukkho²⁰ nāma mama paṭiladdho, gacchatha²¹, naṃ²² chindathā“ ti āha. Te²³ „sādhū“ ti sampatiṇṇhitvā gandhamālādīhatthā uyyānam gantvā rukkhe gandhapañcaṅgulam²³ datvā suttana parikkhipitvā pupphakaṇṇikam bandhitvā dīpaṃ jāletvā balikammaṃ katvā

¹ Bā pavisante. ² Bā disādīhi. ³ Bā nivattapetvā. ⁴ Ck -rato, Bā atthāyacaro.

⁵ Bā kathayimsu. ⁶ Bā acari. ⁷ Bā -mam. ⁸ Bā karonto. ⁹ Ck -kāraṇam.

¹⁰ Ck kareyya, C² kareyyam. ¹¹ Ck² sabbam-. ¹² Bā -kiṇ. ¹³ Bā -ka. ¹⁴ Bā

omits ar- pa-. ¹⁵ Ck² sakkoma tam idha. ¹⁶ Bā omits yena. ¹⁷ Bā adds yena.

¹⁸ Bā omits su-. ¹⁹ Bā -lā-. ²⁰ Ck² -am. ²¹ Bā adds so. ²² Bā tam. ²³

Bā -likam.

„ito sattame divase āgantvā rukkhaṃ chindissāma, rājā che-
dāpeti¹, imasmiṃ rukkhe nibbattadevatā² aññattha gacchantu³,
amhākaṃ doso n' atthīti⁴“ sāvesuṃ. Atha tasmiṃ nibbatto
devaputto taṃ vacanaṃ · sutvā „nissamsayaṃ ime vaḍḍhaki
5 imāṃ rukkhaṃ chindissantī, vimānaṃ me nāsessanti⁴, vimāna-
pariyantikam eva kho pana mayhaṃ jīvitāṃ, imaṃ ca rukkhaṃ
parivāretvāpi⁵ tñitesu⁶ taruṇasālarukkhesu⁷ nibbattānaṃ mama
nātidevatānaṃ pi bahūni vimānāni nassissantī⁸, na kho pana
maṃ tathā⁹ attano vināso bādhati yathā¹⁰ nātīnaṃ, tasmā
10 tesāṃ¹¹ mayā jīvitadānaṃ¹² dātum vaṭṭatīti¹³ cintetvā aḍḍha-
rattasamaye dibbālaṃkārapatimaṇḍito rañño sirigabbhaṃ pavi-
sitvā sakalagabbhaṃ ekobhāsaṃ katvā ussīsakapasse rodamaṇo
atthāsi. Rājā taṃ disvā bhītatasito tena saddhiṃ sallapanto
paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

- 13 1. Kā tvam uddhehi vatthehi¹⁴ aghe vehāsayaṇ tñitā,
kena ty-assūni vattanti, kuto taṃ bhayaṃ āgatan ti. 1.

Tattha kā ti yakkhanāgasupapaṇṇasakkādīsu¹⁴ kā¹⁵ nama tvaṃ ti pucchati,
vatthehīti¹³ vacanamattam etaṃ¹⁶, sabbe pi pana dibbālaṃkāre¹⁷ sandhāy'
evam¹⁸ āha, aghe ti appatighe ākāse, vehāsayaṇ ti tass' eva vevacanam,
20 kena tyassūnīti¹⁹ kena kāraṇena tava assūni pavattanti²⁰, kuto ti nātiviyogad-
ghanavināsādī²¹ kiṃ nissāya tava bhayaṃ āgatan ti pucchati.

Taṃ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi:

2. Tav' eva deva vijite Bhaddasālo ti maṃ vidū
satthiṃ vassasahassāni tiṭṭhato pūjitassa me 2.
23 3. Kārayantā nagarāni agāre ca disampati
vividhe cāpi pāsāde na man te accamaññisuṃ²²,
yath' eva man te pūjesuṃ tath' eva tvam pi pūjayā 'ti. 3.

¹ Bđ chindāpesi. ² Bđ -ttā-. ³ Bđ -atu. ⁴ Bđ nassissantīti. ⁵ Bđ omits pi.
⁶ Cks tñhi-. ⁷ Bđ -lā-. ⁸ Bđ adds vimānapariyantikameva mama nātīnaṃ
devatānaṃ jīvitāṃ. ⁹ Bđ yathā. ¹⁰ Bđ tathā. ¹¹ Bđ nesaṃ. ¹² Bđ -taṃ,
omitting dānaṃ. ¹³ Ck Bđf vatte-. ¹⁴ Ck -sakkā- corr. to -sakkhā-. ¹⁵ Cks
ko. ¹⁶ Bđ evetaṃ. ¹⁷ Bđ sabbehi pana vatthadib-. ¹⁸ Bđ -ya, omitting evam.
¹⁹ Ck tñassunīti, Ck ttassunīti. ²⁰ Bđ omits pa. ²¹ Cks -dī, Bđ dinā. ²² Cks
te maṃ amaññisuṃ.

Tattha tiṭṭhato ti sakala-Bārāṇasī-nagareṇa c' eva¹ gāmanigamehi ca tayā² ca pūjitassa niccaṇṇaṃ balikkammaṇṇaṃ ca sakkāraṇṇaṃ ca labhantassa mayhaṇi imasmiṇ uyyāne³ tiṭṭhantassa ettako kālo⁴ gato ti dasseti, nagarānāti nagarapaṭṭisaṃkhārakammāni⁵, agāre ti bhūmigeḥāni⁶, disampatīti disānaṃ patī mahārāja⁷, na⁸ manta ti te nagarapaṭṭisaṃkhārakaraṇādīni⁹ karontā¹⁰ 5
 imasmiṇ nagare porāṇakarājāno maṃ nātimaññiṃsu nātikkamiṃsu na viheṭṭha-yiṃsu¹¹, mama nivāsarukkhaṃ¹² chinditvā attano kammāni na karīṃsu, mayhaṇi pana sakkāraṃ eva karīṃsū 'ti avaca, yathevā 'ti tasmā¹³ yath' eva ne¹⁴
 porāṇakarājāno maṃ pūjayiṃsu eko pi imaṃ rukkhaṃ na chindāpesi, tvaṇ¹⁵ 10
 cāpi maṃ¹⁶ tath' eva pūjaya mā me rukkhaṃ chedayīti

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

4. Taṇ ca¹⁷ ahaṃ na passāmi thullam¹⁸ kāyena te dumaṃ, ārohapariṇāhena abhirūpo si¹⁹ jātiyā. 4.
5. Pāsādaṃ kārayissāmi ekatthambhaṃ manoramam, tattha taṃ upanessāmi, ciraṇ te yakkha jīvitaṃ ti. 5. 15

Tattha kāyena 'ti pamāṇena²⁰, idaṃ vuttaṃ hoti: tava pamāṇena²¹ taṇ²² viya thūlaṃ mahantaṃ ahaṃ aṇṇaṃ dumaṃ na passāmi, tvaṇ²³ nēva pana ārohapariṇāhena sujātasamkhātāya²⁴ susaṇṭhānaujubhāvappakārāya²⁵ jātiyā ca abhirūpo sobhaggappatto ekatthambhapāsādāraho ti, pāsādaṃ ti tasmā taṇ chedāpetvā²⁶ ahaṃ pāsādaṃ kārapessāmi²⁷ eva, tattha taṇ ti taṇ paṇḥaṇi²⁸ 20
 samma devarāja²⁹ tattha pāsāde upanessāmi³⁰ vasaṇessāmi, so³¹ tvaṃ mayā saddhiṃ ekato vasanto aggaṇḍhamālādīni labhanto sakkārappatto sukhaṃ jīvissasīti³² nivāsanaṭṭhānābhāvena³³ me vināso bhavissatīti mā cintesi³⁴, ciraṇ te yakkha jīvitaṃ bhavissatīti.

Taṃ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi:

6. Evaṃ h' etaṃ³⁵ udapādi sarīreṇa vinābhāvo puthuso maṃ vikantevā khaṇḍaso avakantatha. 6.

¹ Ck veva, Cs vevā, Bd -rehīdeva. ² Bd tathā. ³ Bd adds manussānaṃ pūjita-
 tassa. ⁴ Bd adds va. ⁵ Ck -parisaṃbhāra-, Cs -parisaṃkhāra-, Bd -patisaṃ-
 khāraṇa-. ⁶ Bd bhūmibhāgegeḥāni. ⁷ Bd -jā. ⁸ Bd naṃ. ⁹ Ck -patisaṃ-
 bhāra-, Bd nagarapaṭṭisaṃbhārāpādīni. ¹⁰ Bd -to, Cks -ti. ¹¹ Bd viheṭṭhaṃ. ¹²
 Bd nivāsanaṇṇa-. ¹³ Bd kasmā. ¹⁴ Bd omits ne. ¹⁵ Cks tvaṇ. ¹⁶ Bd omits
 maṃ. ¹⁷ Bf tvaṇ vā, Bd kataṃ vā in the place of taṇca. ¹⁸ Bf tulaṃ, Bd
 tūlaṃ. ¹⁹ Ck ti. ²⁰ Bd tava vimāṇena. ²¹ Bd vimāṇena. ²² Bd samānataṇi.
²³ Ck sujātasāmaṃ, Cs sujāto saṃ-, Bd sujātasamkhātāya. ²⁴ Bd samasaṇṭhā-
 nauju-, Cks susaṇṭhānaṃ-. ²⁵ Bd ekatthambhapāsādantaṃ chedā-, omitting raho
 ti pāsādanti tasmā. ²⁶ Ck Bd -jā. ²⁷ all three MSS. upani-. ²⁸ Bd omits so.
²⁹ Ck -sīti, Cs -ssasi, Bd jivassatīti. ³⁰ Ck -naṃbhāvena, Cs Bd -nabhāvena.
³¹ Bd -tai. ³² so Cks for cetaṇi? Bdf evaṃ cittaṃ

7. Agge ca chetvā majjhe ca pacchā mūlaṃ vichindatha¹,
evaṃ me chiḍḍamānassa na dukkhaṃ² maraṇaṃ siyā ti. 7.

Tattha evaṃ hetuṃ³ udapādīti yadi evaṃ etaṃ cittaṃ tava uppannaṃ,
sarīreṇa vinābhāvo ti yadi te mama sarīreṇa bhaddasālarukkheṇa saddhiṃ⁴
5 mama vinābhāvo patthito⁵, puthuso ti atha naṃ babudhā⁶ vikanṭitvā
ti⁷ chinditvā, khaṇḍaso ti⁸ khaṇḍākkhaṇḍaṃ⁹ katvā avakantatha, agge cā¹⁰
'ti avakantantā¹¹ pana paṭhamam agge¹² tato majjhe¹³ chinditvā sabbapacchā
mūle chindatha, evaṃ hi me chiḍḍamānassa¹⁴ na dukkhaṃ maraṇaṃ bhavēyyā
'ti yācāti.

10 Tato rājā dve gāthā abhāsi:

8. Hatthapādaṃ¹⁵ yathā chinde¹⁵ kaṇṇanāsaṃ ca jīvite
tato pacchā siro chinde¹⁵, taṃ dukkhaṃ maraṇaṃ siyā. 8.
9. Sukhaṃ nu khaṇḍaso chinnaṃ¹⁶ bhaddasāla vanaspati,
kiṃ hetu kaṃ upādāya khaṇḍaso chinnaṃ¹⁷ icchāsīti. 9.

15 Tattha hatthapādaṃ¹⁴ ti hatthe ca pāde ca, taṃ dukkhaṃ ti taṃ
evaṃ paṭipāṭiyā chiḍḍantassa¹⁸ corassa¹⁹ maraṇaṃ dukkhaṃ siyā, sukhaṃ
no²⁰ ti samma Bhaddasāla vajjhappattā²¹ corā²² sukhena maritukāmā sīsacche-
daṃ yācanti na²³ khaṇḍaso chedanaṃ, tvaṃ pana etaṃ²⁴ yācasi, tena taṃ
pucchāmi: sukhaṃ nu²⁵ khaṇḍaso chinnaṃ ti, kiṃ hetu 'ti khaṇḍaso²⁶ chin-
20 naṃ nāma na sukhaṃ, kāraṇena paṇ' ettha bhavitabbaṃ ti taṃ pucchanto
evaṃ āha.

Ath' assa ācikkhanto Bhaddasālo dve gāthā abhāsi:

10. Yaṇ ca hetuṃ upādāya hetuṃ dhammūpasamhitaṃ²⁷
khaṇḍaso chinnaṃ icchāmi mahārāja suṇohi me: 10.
25 11. Ñāti me sukhasamvaddhā²⁸ mama passe nivātaja
te pi 'haṃ²⁹ upahimseyyaṃ, paresaṃ assa dumocitaṃ³⁰ ti. 11.

¹ Ck vivin-, Bđ mūlamhi chindatha. ² Cks dukkha. ³ Bđ citta. ⁴ Bđ sama. ⁵ C^o pattiko. Bđ patiḥhito. ⁶ Bđ pabūdhā, Cks bahuvidhā. ⁷ Cks omīti ti ⁸ Ck omīti ti. ⁹ Cks khaṇḍa-. ¹⁰ Cks vā. ¹¹ Bđ avakantentā ca. ¹² Bđ -am. ¹³ Bđ -nāya. ¹⁴ Bđf -de. ¹⁵ Bđf -nne. ¹⁶ Ck jinnam, C^o cinnam. ¹⁷ Bđ chindaṃ, Bf chinda. ¹⁸ Bđ chindantassa. ¹⁹ Bđ tassa. ²⁰ Bđ dukkhaṃ in the place of no. ²¹ C^o -tto, Ck vajjhappattā, Bđ vajjhappatto. ²² Bđ te. ²³ C^o nā. ²⁴ Bđ evaṃ. ²⁵ Bđ sukhaṃdukkhaṃ, omīting nu. ²⁶ Cks -to. ²⁷ Ck sammūpasobhitaṃ, Bđ dhammūpasamhitaṃ corr. to dhamma-. ²⁸ Bđ -vadhā. ²⁹ Cks aham. ³⁰ Cks -cīnaṃ, Bđ assumukhovitaṃ, Bf asukkhucitāni.

Tattha hetum dhammūpasamhitan¹ ti mahārāja yaṃ² hetusabbhā-
van³ yuttam eva na hetupatirūpakam⁴ hetum upādāya ārabba sandhāyāha
khaṇḍaso chinnaṃ icchāmi taṃ⁵ ohitasoto suṇhīti⁶ attho, nāti me ti mama
Bhaddasālarukkhasa chāyā⁷ sukhasamvaddhā⁸ mama passe⁹ taruṇasāla-
rukkhesu¹⁰ nibbattā mayā katavātaparittāpattā¹¹ nivātajā mama nātakā deva- 5
saṃghā atthi te¹² ahaṃ viśālasākhaviṭapo mūle chinditvā patanto upahim-
seyyaṃ, sambhaggavimāno karonto vināseyyaṃ ti attho, paresaṃ assa dumo-
citan¹³ ti evaṃ sante mayā tesāṃ paresaṃ nātidevasaṃghānaṃ assa¹⁴ duk-
khaṃ ocitaṃ vaḍḍhitaṃ, na cāhaṃ¹⁵ tesāṃ dukkhakāmo¹⁶, tasmā bhaddasālaṃ
khaṇḍaso chinnaṃ icchāmi¹⁷ ayaṃ ettha adhippāyo¹⁸. 10

Taṃ sutvā rājā „dhammiko vatāyaṃ devaputto, attano
vimānavināsa¹⁹ pi²⁰ nātīnaṃ vimānavināsaṃ²¹ na icchati,
nātīnaṃ atthacariyaṃ carati²², abhayaṃ assa dassāmi²³“ tus-
sitvā osānagātham āha :

19. Cetabbarūpaṃ cetasi²⁴ bhaddasāla vanaspati, 15
hitakāmo si nātīnaṃ, abhayaṃ samma dadāmi te ti. 12.

Tattha cetabbarūpaṃ cetasi²⁴ nātīsu muducittatāya cintento cinte-
tabbayuttakam eva cintesi samma bhaddasāla²⁵ ti, chedassa rūpaṃ chedasi²⁶ pi
pāṭho, tass' attho: khaṇḍaso chinnaṃ icchanto chedetabbayuttakam eva chedesi²⁷,
abhayaṃ ti etasmiṃ te sabbaguṇe²⁸ pasīditvā abhayaṃ dadāmi, na me pā- 20
sāden' attho, nāhaṃ taṃ chedāpessāmi, raccha nātisaṃghaparivuto sakkatagaru-
kato sukhaṃ jīvā²⁹ ti³⁰ āha.

Devarājā rañño dhammaṃ desetvā agamāsi. Rājā tass'
ovāde thatvā dānādini puññāni katvā saggapadaṃ³¹ pūresi.

So i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi Tathāgato nātattthacariyaṃ 25
caratīti“ vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, taruṇasālesu nibbatta-
devatā Buddhaparisa, Bhaddasāladevarājā³² ahaṃ evā“ ti. Bhadda-
sāla-jātakaṃ.

¹ Bā dhamma-. ² Bā omits yaṃ. ³ Bā hetum sabbāva. ⁴ Bā adds taṃ.
⁵ Bā ti. ⁶ Bā suṇhīti. ⁷ Bā chāya. ⁸ Bā -vaḍḍhā. ⁹ Bā adds ti. ¹⁰ Ck
-kkhe, ¹¹ Bā -natthā. ¹² Bā omits te. ¹³ Ck -citan, Bā assu mukho citan.
¹⁴ Bā assumukhaṃ. ¹⁵ Bā nevāhaṃ. ¹⁶ Ck dukkhakāmo. ¹⁷ Bā chindāpemi¹⁷.
¹⁸ Bā adds ti. ¹⁹ Cā Bā -sano. ²⁰ Bā -vināsaṃ icchati. ²¹ Bā vimānavināsaṃ.
²² Bā titi rājā. ²³ Bā cetayyarūpaṃ cetesi, Bā ceteyyarūpaṃ cetasi. ²⁴ Bā
dāṭho tattha ceṇḍeso chinnaṃ icchanno chedetabbayuttakameva chedesi²⁴. ²⁵ Bā
omits sabba. ²⁶ Bā jivhātīti. ²⁷ Bā saggapūraṃ. ²⁸ Bā adds pana.

3. Samuddavāṇijajātaḥ.

Kasanti vapanti te janā ti. Idam S. J. v. Devadattassa pañcakulasatāni gahetvā niraye pavitṭhabbhāvaṃ¹ ā. k. So hi agga-sāvakesu parisam gahetvā pakkantesu sokaṃ sandhāretum asakkonto
 5 uṇhalohite² mukhato nikkhante³ balavarogapīlito⁴ Tathāgatassa guṇaṃ anussarivā „aham eva navamāse Tathāgatassa anattthaṃ cintesi, Satthu pana mayi pāpacittam nāma n' atthi, asītimahātherānam pi mayi āghāto⁵ nāma n' atthi, mayā katakammena aham eva idāni anātho jāto, Satthā-rāpi 'mhi⁷ vissatṭho mahātherehi pi nātiseṭṭhena Rāhulatherena⁸ Sakya-
 10 rājakulehi⁹ pi¹⁰, gantvā Satthāraṃ khamāpessāmiti¹¹ parisāya saññaṃ datvā attānaṃ mañcakena gāhāpetvā rattim rattim¹² gacchanto Kosala-nagaraṃ¹³ sampāpuṇi. Anandatthero Satthu ārocesi „Devadatto kira bhante tumhākaṃ khamāpetum āgacchatīti“. „Ananda Devadatto mama dassanaṃ na labhissatīti“. Atha tasmim Sāvattthinagaraṃ¹⁴ sampatte
 15 puna thero ārocesi. Bhagavāpi tath' eva avaca. Tassa Jetavanadvāre¹⁵ Jetavanapokkharaniyamipam¹⁶ āgatassa pāpaṃ matthakaṃ pāpuṇi: sarīre ḍāho¹⁷ uppajji, nahātvā pāniyaṃ pivutukāmo hutvā „mañcakaṃ¹⁸ āvuso otāretha, pāniyaṃ pivissāmiti¹⁹ āha. Tassa otarivā²⁰ bhūmiyaṃ ṭhapita-mattassa cittassāde²¹ aladdhe²² yeva mahāpaṭhavi vivaraṃ adāsi, tāvad
 20 eva taṃ²³ Avicito jalā²⁴ vuṭṭhāya²⁵ parikkhipi²⁶. So „pāpakammaṃ me matthakaṃ pattan²⁷ ti T-assa guṇaṃ²⁸ anussarivā „imehi atṭhihi²⁹ taṃ aggapuggalaṃ (Dhp. p. 148.) devātidevaṃ naradaṃmasārathim³⁰ samantacakkhuṃ satapuññalakkaṇaṃ
 25 pānehi Buddhaṃ saraṇaṃ upemīti³¹ imāya gāthāya saraṇe³² patitṭhahanto va³³ aviciparāyano ahoṣi³⁴. Tassa pana pañca upatṭhākakulasatāni³⁵ ahesum, tāni kulāni pi³⁶ tappakkhi-kāni³⁷ hutvā Dasabalaṃ akkositvā paribhāsivā Avicimhi yeva nibbattiṃsu. Evaṃ so³⁸ pañca kulasatāni gaṇhitvā Avicimhi patitṭhito³⁹.
 30 Ath' ekadivasaṃ dh.⁴⁰ k. s.: „āvuso Devadatto pāpo lābhagiddha-

¹ Bā patitabhā-. ² Ck -to, Bā -taṃ. ³ Bā -to. ⁴ Bā phalavavedanāpīlito. ⁵ Bā omits na-. ⁶ Bā -to. ⁷ Bā amhi. ⁸ Bā adds pi. ⁹ Bā sākyarājā-. ¹⁰ Bā adds saddhim. ¹¹ Bā na sāvattthi in the place of r. r. ¹² Bā -laraṭhaṃ. ¹³ Bā -radvāraṃ. ¹⁴ Bā omits je-. ¹⁵ Bā jetavane pokkharaniyāsa-. ¹⁶ Bā dā-. ¹⁷ Bā mañcakatō mam. ¹⁸ Bā obhāretvā. ¹⁹ Ck -do, Bā -daṃ. ²⁰ Cā alado corr. to aladdhe? Bā aladde. ²¹ Bā omits taṃ. ²² Bā aggijālā. ²³ Cā Bā u-. ²⁴ Bā -pitvā gaṇhi. ²⁵ Bā -ne. ²⁶ Ck -ehi. ²⁷ Ck -dhamma-, Cā -dhamma-corr. to -damma-. ²⁸ Bā gatossmiti. ²⁹ Ck -ho, Cā -ho corr to -ne. ³⁰ Bā omits va. ³¹ Bā -sīti. ³² Bā -kusalatāni. ³³ Ck tāpi in the place of tāni k. pi, Cā tāni pi. ³⁴ Ck nāmpa-. ³⁵ Bā adds tāni. ³⁶ Bā paṭhito. ³⁷ Bā adds bhikkhu-

tāya¹ Sammāsambuddhe atthāne² kopam bandhetvā anāgatabhayam
 anoloketvā pañcahi kulasatehi saddhiṃ avīciparāyano jāto³ ti. S.
 āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinna⁴“ ti
 pucchitvā „imāya nāma⁵“ 'ti vutte „bhikkhave⁶ Devadatto lābha-
 sakkāragiddho⁷ hutvā anāgatabhayam na olokesi, pubbe pi anāgata- 5
 bhayam na oloketvā⁸ paccuppannasukhagedhena⁹ saddhiṃ parisāya
 mahāvināsam patto¹⁰ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bārāṇasito avidūre kulasahassanivāso¹
 mahāvaddhakīgāmo ahosi. Tattha vaddhakī „tumhākaṃ mañ-
 cam karissāma, piṭham {karissāma, geham karissāmā²“ 'ti³ 10
 manussānam hatthato bahum iṇam gaṇhitvā⁴ kinti⁵ kātum na
 sakkhimsu. Manussā diṭṭhaditṭhavaḍḍhakī⁶ codenti pali-
 buddhanti⁷. Te iṇāyikehi⁸ upaddutā⁹ vasitum asakkontā
 „videsam gantvā yathakathhaci vasissāmā¹⁰“ 'ti araṇṇam pavi-
 sitvā rukkhe¹¹ chinditvā mahatiṃ¹² nāvaṃ bandhitvā nadiṃ 15
 otāretvā āharitvā¹³ gāmato gāvutaḍḍhayanamatte thāne tha-
 petvā adḍharattasamaye gāmaṃ āgantvā puttadāraṃ ādāya
 nāvattṭhānaṃ gantvā taṃ nāvaṃ abhiruyha anukkamena mahā-
 samuddaṃ pavisitvā vātavasena¹⁴ vicarantā samuddamajjhe
 ekaṃ dīpakaṃ pāpuṇṇimsu. Tasmim pana dīpake sayam- 20
 jātāni¹⁵ sāliucchukadaliambajambupanasanālikerādīni¹⁶ vi-
 vidhāni phalāphalāni¹⁷ atthi. Aññataro pi bhinnanāvo puriso
 paṭhamataram taṃ dīpakaṃ patvā sālibhattaṃ bhuñjamāno
 ucchuādīni khādamāno tasmiṃ paṭivasati thullasariro naggo
 parūlhakesamassu¹⁸. Vaddhakī cintayimsu: „sace ayaṃ dīpo¹⁹ 25
 rakkhasapariḍḍhito bhavissati sabbe²⁰ vināsaṃ pāpuṇissāma²¹,
 parigaṇhissāma tāva nan²² ti. Atha²³ satta²⁴ purisā sūrā

¹ Bā labhasakkāragi-. ² Bā adds ca. ³ Bā na bhikkhave idāneva. ⁴ Ck -rāmgī-

⁵ Bā anālo-. ⁶ Bā -giddhena. ⁷ Bā -ssaparivāro. ⁸ Bā adds vatvā. ⁹ Bā
 gaṇetvā. ¹⁰ Bā kiñci. ¹¹ Bā diṭṭhaditṭhā-. ¹² Bā omits pa-. ¹³ Bā -yakehi
 janehi. ¹⁴ Bā adds sukhā. ¹⁵ Bā -am. ¹⁶ Cks -tī, Bā -mahantāni. ¹⁷ Bā
 avāhitvā. ¹⁸ Bā -vegana. ¹⁹ Bā -jāta. ²⁰ Cks add ca. ²¹ Bā viddhaphalāni.

²² Bā -no thūlasariyo n. p. tasmiṃ dīpake pativasati atha te pi. ²³ Bā -pako.

²⁴ Bā adds hi ambe. ²⁵ Bā -nissanti. ²⁶ Bā vatvā in the place of atha. ²⁷

Bā sattattha.

balavanto sannaddhapañcāvudhā hutvā otaritvā dīpakaṃ pari-
gaṇhiṃsu. Tasmim̐ khaṇe so puriso bhuttapātarāso ucchurasam̐
pivitvā sukhappatto ramaṇīye padese rajatapattasadiśe¹ vālu-
katale sītalāya² chāyāya uttānako nipajjitvā „Jambudīpavāsino
5 kasantā vapantā evarūpaṃ sukhaṃ na labhanti, Jambudīpato
mayhaṃ ayam eva dīpo³ varan“ ti gāyamāno udānam udānesi.

S.⁴ bhikkhū āmantetvā „so bhikkhave puriso⁵ udānam udānesīti“
dassento paṭhamam̐ gātham āha:

1. Kasanti vapanti te janā
10 manujā kammaphalūpajjivino,
na-y-imassa ratthassa⁶ bhāgino,
Jambudīpā idam eva no varan ti. 13.

Tattha te ti Jambudīpavāsino janā, kammaphalūpajjivino ti nāna-
kammānam phalūpajjivino sattā.

- 15 Atha te dīpakaṃ parigaṇhamānā purisā tassa gītasaddam̐
sutvā „manussasaddo viya suyyati, jānissāma nan“ ti saddā-
nusārena gantvā taṃ purisaṃ disvā „yakkho bhavissatīti“
bhūtā sare sannahiṃsu. So pi te disvā attano vadhabhayena
„nāhaṃ sāmi yakkho, puriso ‘mhi, jīvitadānam me dethā“ ‘ti
20 yācanto „purisā nāma tumhādisā naggabhoggā hontīti“⁷ vutto⁸
punappuna yācitvā manussabhāvaṃ nāpesi. Te taṃ⁹ upasaṃ-
kamitvā sammodanīyaṃ kathaṃ katvā¹⁰ tassa tattha¹¹ āgatani-
yāmaṃ pucchiṃsu. So pi tesam̐ saccaṃ¹² kathetvā „tumhe
attano puññasampattiyaṃ idhāgatā¹³, ayam eko¹⁴ uttamadīpo, na
25 h’ ettha¹⁵ sahatthēna kammaṃ katvā jīvanti, sayamjātasālīnaṃ
c’ eva ucchuādīnaṃ c’ ettha anto n’ atthīti anukkaṇṭhantā¹⁶
vasatha“ ‘ti āha. „Idha pana vasantānam̐ ambhakaṃ añño

¹ Bā -paṭasadiśa. ² C^k silānalāya, C^s silānalāya corr. to sītalāya, Bā sīta. ³ Bā -pako. ⁴ Bā atha satthā. ⁵ Bā adds imam̐. ⁶ C^k rathasassa, C^s ratthassa corr. to ratthassa, B’ dipassa. ⁷ bhūtā - - hontīti wanting in Bā. ⁸ Bā vutte. ⁹ Bā te pi taṃ purisaṃ. ¹⁰ Bā sutvā. ¹¹ C^k omits tattha. ¹² Bā sabbam̐ tesam̐. ¹³ C^k -to. ¹⁴ Bā omits eko. ¹⁵ Bā na e-. ¹⁶ Bā anukkaṇṭhā hutvā-

paripantho¹ n' atthīti². „Aññaṃ bhayaṃ ettha n' atthi:
 ayaṃ pana amanussapariggahito, amanussā tumhākaṃ uccārā-
 passāvaṃ disvā kujjheyyuṃ, tasmā taṃ karontā vālukaṃ viyū-
 hitvā vālukāya paṭicchādeyyātha, ettakaṃ idha bhayaṃ, aññaṃ
 n' atthi, niccaṃ appamattā bhaveyyāthā³ 'ti. Te tattha vā- 5
 saṃ upagañchimsu⁴. Tasmim̐ pana kulasahassee⁵ pañcannaṃ
 pañcannaṃ kulasatānaṃ jeṭṭhakā dve vaḍḍhakī ahesuṃ, tesu
 eko bālo ahosi rasagiddho, eko paṇḍito rasesu anallīno.
 Aparabhāge sabbe pi⁶ te tattha⁷ sukhaṃ vasantā thūlasarirā
 hutvā cintayimsu: „ciraṃ pi te⁸ no sūrā ucchurasena merayaṃ 10
 katvā pivissāmā⁹“ 'ti te merayaṃ kāretvā pivitvā madavasena
 gāyantā naccantā kiḷantā pamattā tattha tattha uccārapassā-
 vaṃ katvā apaṭicchādetvā dīpakaṃ jegucchaṃ¹⁰ paṭikkūlaṃ
 karimsu. Devatā „ime amhākaṃ kiḷāmaṇḍalaṃ paṭikkūlaṃ
 karontīti“ kujjhitvā „samuddaṃ¹¹ uttarāpetvā dīpadhovanam¹² 15
 karissāmā¹³“ 'ti mantetvā¹⁴ „ayaṃ kālapakkho, ajj' amhākaṃ
 samāgamo ca bhinno, ito dāni pannarasame¹⁵ divase puṇṇamu-
 posathe¹⁶ candassa uggatavelāya¹⁷ samuddaṃ ubbattetva sabbe
 p' ime ghāteṣṣāmā¹⁸“ 'ti divasaṃ ṭhāpayimsu. Atha tesāṃ¹⁹
 antare eko dhammiko devaputto „mā ime mama passantassa 20
 nassimsū“ 'ti anukampāya tesu sāyamāsaṃ bhuñjitvā ghara-
 dvāre sukhakathāya nisinnesu²¹ sabbābharanapatimaṇḍito²² sa-
 kaladīpaṃ ekobhāsaṃ katvā uttarādīsāyaṃ²³ ākāse ṭhatvā
 „ambho vaḍḍhakī, devatā tumhākaṃ kuddhā, imasmim̐ ṭhāne
 mā vasittha, ito addhamāsaccayena²⁴ hi devatā samuddaṃ 25

¹ Bā paṭibandho. ² Bā natthi. ³ Bā -gacchi-. ⁴ Bā kulasamasse. ⁵ Bā adda
 tattha tasitā sare saṇṭhahimsu so te disvā attano vadhabbayena nāhaṃ samī
 yakkho pūriso mhi jivitaṃ me dethā ti yācanto pūrisā nama tumhādīsā naggā
 na hontitittha. ⁶ Bā omits te tattha. ⁷ so Ck; Bā vasitā in the place of pi
 te; read: pipāsītā? ⁸ Bā ji-. ⁹ Bā mahāsa-. ¹⁰ Bā dīpaka-. ¹¹ Bā cintetvā.
¹² Bā -rasa. ¹³ Bā -miuposasadvase. ¹⁴ Bā candassuggamanave-. ¹⁵ Bā sa-
 mime ghāteṣṣāmī. ¹⁶ C Bā ne-. ¹⁷ Bā sanni-. ¹⁸ Bā sabbālaṃkārapaṭi-. ¹⁹
 Bā -rāyadīsāya. ²⁰ Bā aḍḍha-.

ubbattetvā sabbe va tumhe ghāteṣṣanti¹, ito² nikkhamitvā
palāyathā³ ‘ti³ dutiyaṃ gāthāṃ āha:

2. Tipaṇṇacarattūpagamamhi cando,
vego mahā hohiti⁴ sāgarassa⁵
5 uplāpayam⁶ dīpam imaṃ ulāraṃ,
mā vo vadhī, gacchatha lenam aññān ti. 14.

Tattha uplāpayam⁷ ti imaṃ dīpaṃ ujjhottaranto⁸ abhibhavissati. mā
vo vadhīti so sāgaravego tumhe mā vadhī⁹.

- Iti so tesāṃ ovādaṃ datvā attano ṭhānam eva gato. Tas-
10 miṃ gate aparo saḥāyiko kakkhaḷo devaputto „imassa va-
canaṃ gahetvā palāyeyyum pi¹⁰, ahaṃ tesāṃ¹¹ gamanaṃ vāretvā
sabbe p’ ime mahāvināsaṃ pāpeṣṣāmiti¹² cintetvā dibbālaṃ-
kārapatimaṇḍito¹² sakalagāmaṃ¹³ ekobhāsaṃ karonto āgantvā
dakkhiṇādisāya¹⁴ ākāse ṭhatvā „eko devaputto idhāgato no¹⁵“
15 ‘ti pucchitvā¹⁶ „āgato“ ti vutte „so vo kiṃ kathesi¹⁷ti“ vatvā
„imaṃ nāma sāmīti“ vutte „so tumhākaṃ idhanivāsaṃ¹⁷ na
icchatī, rosena¹⁸ katheti¹⁹, tumhe aññattha agantvā idh’ eva
vasathā¹⁸ ‘ti vatvā dve gāthā abhāsi:

3. Na jāt’ ayaṃ sāgaravārivego
90 uppātaye²⁰ dīpam imaṃ ulāraṃ,
taṃ me nimittehi bahūhi diṭṭhaṃ,
mā bhetha²¹, kiṃ socatha, modathavho²². 15.
4. Pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
patattha²³ āvāsaṃ imaṃ ulāraṃ,
25 na vo bhayaṃ paṭipassāmi²⁴ kiñci,
āputtaputtehi pamodathavho²⁵ ti. 16.

¹ Bđ -te-. ² Ck^s omīt ito. ³ Bđ adds vatvā. ⁴ Ck hohi, C^s hohīti, Bđ hos-
sati, Bf hehiti. ⁵ Bđ -rāya. ⁶ Ck^s upalāpayam, Bđ uplāvassam, Bf uppāvassam.
⁷ Ck^s upalā-, Bđ uplāvassan. ⁸ Ck^s ujjhotta-. ⁹ Bđ vadi. ¹⁰ Bđ -yeyyuntī. ¹¹
Bđ ne-. ¹² Bđ -ṭṭi-. ¹³ Bđ -dīpaṃ. ¹⁴ Bđ -nāya di-. ¹⁵ Bđ omīts no. ¹⁶
Bđ pucchi. ¹⁷ Bđ idanivāsanam. ¹⁸ Bđ dosena. ¹⁹ Bđ -si. ²⁰ Bđf uplāvassam.
²¹ Ck^s hetha, Bf lātha. ²² Bđ pamodatha vo. ²³ so Ck; C^s patatatha, Bđ
vatthata, Bf patatta; read: passatha? ²⁴ Bđ pati-. ²⁵ Ck^s paco-, Bđ mamodatha vo.

Tattha na jātayan¹ ti na jātu ayaṃ, mā bhethā² 'ti mā bhāyittha, pa-
modathavho³ ti pamuditā pītisomanassajātā hotha, āputtaputtehīti yāva
puttānam pi puttehi modatha³, n' atthi vo⁴ imasmīṃ thāne bhayan ti.

Evam so imāhi dvīhi gāthāhi te assāsetvā pakkāmi. Tassa
pakkantakāle dhammikadevaputtassa vacanaṃ anādiyitvā⁵ bāla- 5
vaḍḍhakī „suṇantu me⁶ bhonto vacanan“ ti⁷ sesavaḍḍhaki
āmantetvā pañcamaṃ gātham āha:

5. Yo tv-ev' ayaṃ⁸ dakkhiṇāyaṃ⁹ disāyaṃ
khemam paṭikkosati¹⁰ tassa saccam,
na uttaro vedi bhayābhayassa, 10
mā bhetha, kiṃ socatha, modhavho ti. 17.

Tattha dakkhiṇāyaṃ¹¹ ti dakkhiṇāya¹², ayaṃ eva vā pāṭho.

Tam sutvā rasagiddhā pañcasatā vaḍḍhakī tassa bālassa
vacanaṃ ādiyiṃsu. Itaro pana paṇḍitavaḍḍhakī tam vacanaṃ
anādāya¹³ te vaḍḍhakī āmantetvā catasso gāthā abhāsi: 15

6. Yathā ime vippavadanti yakkhā
eko bhayaṃ saṃsati khemam eko,
tad imgha mayham vacanaṃ suṇātha:
khippaṃ lahuṃ mā vinasimha¹⁴ sabbe. 18.
7. Sabbe samāgama karoma nāvaṃ 20
doniṃ daḷhaṃ sabbayantūpapannaṃ,
sace ayaṃ dakkhiṇo¹⁵ saccam āha
mogham paṭikkosati uttar' āyaṃ¹⁶. 19.
8. Sā¹⁷ c' eva no hohiti¹⁸ āpadatthā¹⁹
imaṃ ca dīpaṃ na pariccajema,
sace va kho uttaro saccam āha²⁰
mogham paṭikkosati dakkhiṇ' āyaṃ²¹, 25

¹ Ck jāta-. ² Bd -tha vo. ³ Bd pamo-. ⁴ Bd na kiñci in the place of natthi
vo. ⁵ Bd -yanto. ⁶ C ma, Bd omits me. ⁷ Bd adds te. ⁸ Ck tvevāyaṃ vā,
Bd devāya, Bf yo cetassam. ⁹ Bd -nāvā. ¹⁰ Ck khemantipakkosīsi, C khemanti-
pakkosīsi, Bf khemantimam pakkosati, Bd khemantipakkoti. ¹¹ Bd dakkhiyaṃ.
¹² Bd -yaṃ. ¹³ Bd -diyaṃ. ¹⁴ Bd vinasī-. ¹⁵ Bd mayaṃ dakkhiṇā, Bf ayaṃ
dakkhiṇā. ¹⁶ Ck -ro ayaṃ. ¹⁷ Ck Bf sa. ¹⁸ Ck hoti, C hotīti, Bf hehiti.
¹⁹ Bd aparattā, C āpadatvā. ²⁰ Ck āhu. ²¹ Ck -no ayaṃ.

tam eva nāvaṃ abhiruyha sabbe
evaṃ mayaṃ sotthi taremu¹ pāraṃ. 20.

9. Na ve sugaṇhaṃ paṭhamena seṭṭhaṃ
kaṇiṭṭhaṃ, āpāthagataṃ gaheṭvā
yo c' idha majjhaṃ paviceyya gaṇhati
sa ve² naro seṭṭhaṃ upeti ṭhānaṃ ti. 21.

Tattha vip̐pavandaṇti aññamaññaṃ vadanti, labhuṇ ti purimassa
atthadīpanaṃ, doḍḍu ti gambhīraṃ mahānāvaṃ, sabbayaṇṭūpapannaṃ ti
sabbehi piyārittādīhi³ yantehi upannaṃ, sā ceva no hohiti⁴ āpadatthā⁵
10 ti sā ca⁶ no nāvaṃ pacchāpi uppannāya āpadāya āpadatthā⁵ bhaviṇṇatī imaṃ ca dīpaṃ
na⁷ pariccajissāma, taremu⁸ 'ti tarissāma. na ve sugaṇhaṃ ti na ve su-
khena gaṇhitabbaṃ, seṭṭhaṃ ti uttamaṃ tathaṃ⁹ saccaṃ, kaṇiṭṭhaṃ ti pa-
ṭhamaṃ vacanaṃ upādāya pacchimaṃ vacanaṃ kaṇiṭṭhaṃ nāma, idhāpi¹⁰ na ve
sugaṇhaṃ ti anuvattane va¹¹, idaṃ vuttaṃ hoti: ambho vaḍḍhakī yena kenaci
15 paṭhamena vuttaṃ¹² vacanaṃ idaṃ eva seṭṭhaṃ tathaṃ saccaṃ ti na¹³ su-
khaṃ¹⁴ gaṇhitabbaṃ eva yathā¹⁵ taṃ evaṃ kaṇiṭṭhaṃ pacchāvuttavaca-
naṃ¹⁶ pi¹⁷ idaṃ eva tathaṃ ti na¹⁸ gaṇhitabbaṃ¹⁹, yaṃ pana sotavisayaṃ²⁰
āpāthaṃ²¹ gataṃ hoti taṃ āpāthagataṃ²² gaheṭvā yo²³ idha paṇḍitapuriso
purimaṃ ca pacchimavacanaṃ ca²⁴ paviceyya vicinitvā tīretvā upaparikkhitvā²⁵
20 majjhaṃ²⁶ gaṇhati²⁷ yaṃ tattha²⁸ saccaṃ sabhāvabhūtaṃ tad eva paccakkhaṃ
katvā gaṇhati²⁹ sa ve³⁰ naro seṭṭhaṃ upeti ṭhānaṃ³¹ so puriso³² uttamaṭṭhā-
naṃ upeti adhiḥacchati vindati paṭilabhaṇti.

So³³ evaṇ ca pana vatvā āha³⁴: „ambho mayaṃ dvinnam
pi devaputtānaṃ³⁵ vacanaṃ³⁶ karissāma, nāvaṃ tāva sajjey-
25 yāma³⁷, tato³⁸ sace paṭhamassa vacanaṃ saccaṃ bhavissati
taṃ nāvaṃ³⁹ abhirūhitvā palāyissāma, atha itarassa vacanaṃ
saccaṃ bhavissati⁴⁰ nāvaṃ ekamante ṭhapetvā idh' eva vasis-
sāma⁴¹ 'ti evaṃ vutte bālavaḍḍhakī⁴¹ „ambho tvaṃ udaka-

¹ Cks tā-. ² Cks ce. ³ Bđ phi-. ⁴ Ck -hiti, Cs hoti corr. to hohiti or hotitī? Bđ hotitī. ⁵ Bđ aparatthā. ⁶ Bđ saceva. ⁷ Ck dīpanaṃ, Cs imaṇcādīpanaṃ. ⁸ Cks tā-. ⁹ Bđ tatha. ¹⁰ Bđ idha pi ca. ¹¹ Ck -vattateva, Bđ anuttare carāma. ¹² Cs Bđ -a. ¹³ Bđ omits na. ¹⁴ Cks add gaṇhaṃ na. ¹⁵ Bđ adds ca. ¹⁶ so all three MSS. ¹⁷ Bđ adds hi. ¹⁸ Ck omits na. ¹⁹ Bđ idhameva thakaṃ saccaṇti na gaṇhitabba. ²⁰ Cks soti-. ²¹ Ck āpāthaṃ, Bđ -tha. ²² Bđ omits ā-. ²³ Cks so. ²⁴ Cks pacchimāṇaṇaṃ ²⁵ Cks -kkhīpitvā. ²⁶ Bđ pacchimāṇa. ²⁷ Bđ -biti. ²⁸ Bđ tathaṃ. ²⁹ Bđ gaṇitī. ³⁰ Cks ce. ³¹ Bđ -nanti. ³² Bđ omits pu-. ³³ Bđ omits so. ³⁴ Bđ omits āha. ³⁵ Bđ dinnam pi devatānaṃ. ³⁶ Bđ -nañca. ³⁷ Cks sajjā-. ³⁸ Bđ omits ta-. ³⁹ Cs omits nāvaṃ, Ck taṃ nāvaṃ. ⁴⁰ Bđ -titī. ⁴¹ Cks -lā.

pātiyaṃ suṃsumāraṃ passasi¹, atidighasutto si², paṭhamadeva-
putto amhesu rosena³ kathesi pacchimo⁴ sinehena⁵, imaṃ eva-
rūpaṃ pavaradīpaṃ⁶ pahāya kuhiṃ gamissāma, sace pana
tvaṃ gantukāmo tava paraṃ gaṇhitvā nāvaṃ karohi, am-
hākaṃ nāvāya kiccaṃ n' atthīti⁷ āha. Paṇḍito attano pari- 5
saṃ gahetvā nāvaṃ sajjetvā sabbūpakaraṇāni āropetvā sa-
pariso nāvāya aṭṭhāsi. Tato punṇamadivase canduggamana-
velāya⁸ samuddato ūmi⁹ uttaritvā jaṇṇukapamāṇā¹⁰ hutvā dīpa-
kaṃ dhovitvā gatā¹¹. Paṇḍito samuddassa uttaranabhāvaṃ
ñatvā nāvaṃ vissajjesi. Bālavaḍḍhakīpakkkhikāni pañcakula- 10
satāni „samuddato¹² ūmi¹³ dīpaṃ¹⁴ dhovanatthāya āgatā¹⁵, etta-
kam eva etan¹⁶ ti kathentā¹⁷ nisīdimṃsu. Tato kaṭippamāṇā¹⁸
purisappamāṇā¹⁹ tālappamāṇā²⁰ sattatālappamāṇā²¹ sāgaraūmi
dīpakam pi vahanāṇā²² āgañchi²³. Paṇḍito upāyakusalatāya
rase alaggo sotthinā gato, bālavaḍḍhakī rasalobhena²⁴ anāgata- 15
bhayaṃ anoloketvā²⁵ pañcahi kulasatehi saddhiṃ vināsaṃ patto.

Itoparā sānusāsani²⁶ tam atthaṃ dīpayamāṇā tisso abhisam-
buddhagāthā honti:

10. Yathāpi te sāgaravārimajjhe
sakammanā²⁷ sotthi vahiṃsu vāṇijā 20
anāgatatthaṃ paṭivijjhiyānaṃ
appam pi²⁸ nāceti²⁹ sa³⁰ bhūripaṇṇo. 22.
11. Bālā ca mohena rasānugiddhā
anāgataṃ appaṭivijjhiy' atthaṃ
paccuppanne sīdanti³¹ atthe jāte³² 25
samuddamajjhe yathā te manussā. 23.

¹ Ck -ti. ² Ck -yuttosi, Bđ ativadigham passasi. ³ Bđ dosavasena. ⁴ Bđ adda pi so. ⁵ Bđ -neva. ⁶ Ck paridī-, (C caradī-. ⁷ Bđ candassa ug-. ⁸ Bđ ummi-vego. ⁹ so Ck; Bđ kaṭippa-. ¹⁰ Bđ -to. ¹¹ Bđ samudda. ¹² Ck ūmi; Bđ ummi. ¹³ Bđ dīpa. ¹⁴ Ck -no, C -no. ¹⁵ Ck -ṇe, C -ṇo. ¹⁶ Ck -ṇo. ¹⁷ Ck -nā, Bđ omits satta-. ¹⁸ Ck sāgara dīpakam pi daha-, Bđ ti uddhā ummi dīpakam pi vuyumāṇā. ¹⁹ Bđ āgacchantā. ²⁰ Bđ rasānugiddhena. ²¹ Bđ -ento. ²² Bđ iti tassānusāsānāya in the place of ito - - nī. ²³ Bđ -unā. ²⁴ Ck appavi, C appappi. ²⁵ Ck nāveti, Bđ nāceti, Bđ nacceti. ²⁶ Ck ca, Bđ so. ²⁷ so all four MSS. for sīdanti paccuppanne? ²⁸ Ck jāte, Bđ atthajāte.

19. Anāgataṃ paṭikayirātha kiccaṃ :

mā maṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhesi¹,taṃ tādīsaṃ paṭikatakkicakārīṃ²na taṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhetīti³. 24.

- 5 Tattha sakammanā⁴ ti anāgatabhayāṃ⁵ disvā puretaraṃ katena attano kammena, sotthim⁶ vahiṃsū 'ti khemena⁷ gamiṃsu, vāṇijā ti samudde vicaraṇabhāvena vadḍhakī vuttā, paṭivijjhiyānaṃ ti evaṃ bhikkhave paṭhamataraṃ⁸ kattabbaṃ anāgataṃ atthaṃ paṭivijjhitvā⁹ idhaloke bhūripaṇṇo kulaputto appamattakam pi attano atthaṃ na acceti¹⁰ nātivattati na hāpeti attho, appaṭivijjhiyatthaṃ¹¹ ti appaṭivijjhitvā atthaṃ, paṭhamam eva kattabbaṃ akatvā¹² ti attho. paccuppanne ti yadā taṃ anāgataṃ¹³ atthajātāṃ uppajjati tadā tasmiṃ paccuppanne sīdanti, atthe jāte¹⁴ attano paṭiṭṭhaṃ na labhanti, samudde te bālavadḍhakī manussā viya vināsaṃ pāpuṇanti, anāgataṃ ti¹⁵ bhikkhave paṇḍitapuriso¹⁶ anāgataṃ¹⁷ paṭhamataraṃ kattabbakiccaṃ samparāyikaṃ vā hotu dīṭṭhadhammikaṃ vā paṭikayirātha¹⁸ puretaraṃ kareyya¹⁹, kiṇṇkāraṇā: mā maṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhesi, pure²⁰ kattabbaṃ hi pure akariyamānaṃ²¹ pacchā²² paccuppannabhāvapattaṃ²³ attano kiccakāle kāyacittābādheṇa vyādheti²⁴, taṃ maṃ²⁵ mā vyādhesīti, paṭhamam eva naṃ paṇḍito kareyya, taṃ tādīsaṃ ti yathā²⁶ paṇḍitaṃ purisaṃ, paṭikatakkicakārīṃ²⁷
- 10 ti paṭigacce' eva²⁸ kattabbakicakārīnaṃ²⁹, taṃ kiccaṃ ti³⁰ kiccakāle paccuppannakāle tādīsaṃ purisaṃ na vyādheti na bādhetīti³¹, kasmā: pure yeva³² katattā ti.

- S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi Devadatto paccuppannasukhe laggo anāgataṃ³³ anoloketvā sapaṇṇaṃ vināsaṃ patto“
- 25 ti vatvā j. s.: „Tadā bālavadḍhakī Devadatto ahosi, dakkhiṇāya³⁴ disāya ṭhito adhammiko³⁵ devaputto Kokāliko, uttaradisāya ṭhito³⁶ devaputto Sāriputto, paṇḍitavadḍhakī³⁷ aham evā“ 'ti. Samuddavāṇijajātakaṃ.

¹ Bā byādesi, Bf byatesi. ² Bā paṭigataṃ-, Bf patikatham-. ³ Bā byādhesīti Bf byatesīti. ⁴ Bā -unā. ⁵ C² -taṃ-, Bā anāgataṃ anā- ⁶ Bā -i. ⁷ Bā sukheṇa pana. ⁸ Bā pathamaṃ ⁹ Bā vajjhitvā ¹⁰ Bā nacceti., ¹¹ Ck² -yathā. ¹² Bā āvikatvā. ¹³ Bā omits anā-. ¹⁴ Bā adds vinā. ¹⁵ Bā omits anāgatanti. ¹⁶ Bā -sā. ¹⁷ Bā -te. ¹⁸ Bā -kariyātha. ¹⁹ Bā -reyyum. ²⁰ Bā adds ti. ²¹ Ck² aki-. ²² yadā - - - pacchā wanting in C². ²³ Ck² -vaṃ. ²⁴ Bā -si. ²⁵ Bā tasmiṃ in the place of taṃ maṃ. ²⁶ Bā tathā. ²⁷ Ck² paṭigatakkicakārī, Bā paṭikatakkicakārīn. ²⁸ Ck² -gacce, Bā -kaccera. ²⁹ Ck² -ritān. ³⁰ Bā kiccaṃ omitting ti. ³¹ Ck² bādha-. ³² Bā pūṇapasseva. ³³ Bā -tabhayaṃ. ³⁴ Bā -ṇa. ³⁵ Bā -ka. ³⁶ Bā adds dhammika. ³⁷ Bā adds pana

4. Kāmajātaka.

Kāmaṃ kāmaya mānassā 'ti. Idam S. J. v. aññataram
brāhmaṇaṃ ā. k. Eko kira Sāvattvivāsi-brāhmaṇo Aciravatitīre
khattakāraṇatthāya¹ araṇṇaṃ koṭṭesi². S. tassa upanissayaṃ disvā
Sāvattthiṃ³ piṇḍāya pavisanto maggā okkamma tena saddhiṃ paṭi-
santhāraṃ katvā „kiṃ karosi brāhmaṇa“ 'ti vatvā „khattatthānaṃ
koṭṭāpemi“⁴ bho Gotamā“ 'ti vutte „sādhū brāhmaṇa kammaṃ karo-
hīti“ vatvā agamāsi. Eten' ev' upāyena⁵ chinnarukkhe⁶ hāretvā
khattassa sodhanakāle⁷ kasanakāle kedārabandhanakāle⁸ cā⁹ ti
punappuna gantvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ akāsi. Vapana- 10
divase¹⁰ pana brāhmaṇo „ajja bho Gotama mayhaṃ vappamañ-
galaṃ¹¹, ahaṃ¹² imasmiṃ sasse nippanne Buddha-pamukhassa saṃ-
ghassa mahādānaṃ dassāmi¹³“ āha. S.¹⁴ adhivāsetvā pakkāmi. Pun'
ekadivasaṃ brāhmaṇaṃ¹⁵ sassaṃ olokentaṃ¹⁶ gantvā „kiṃ karosi
brāhmaṇa“ 'ti pucchitvā „sassaṃ olokemi bho Gotamā“ 'ti vutte 15
„sādhū brāhmaṇa“ 'ti vatvā pakkāmi. Tadā brāhmaṇo cintesi: „sa-
maṇo Gotamo abhiñhaṃ āgacchati, nissamsayaṃ bhattena atthiko,
dassāmi 'ssa¹⁷ bhattaṃ¹⁸ ti tass' evaṃ cintetvā gehaṃ gatadivase Sat-
thāpi tattha¹⁹ agamāsi. Atha brāhmaṇassa ativiya viśāso uppajji²⁰.
Aparabhāge pariṇate sasse „sve khettaṃ lāyissāma“ 'ti sannitthānaṃ 20
katvā nipanne brāhmaṇe Aciravatiyā upari sabbarattim karakavassam²¹
vassi, mahoghho²² āgantvā ekanālamattam²³ pi asesetvā²⁴ sabbaṃ sas-
saṃ samuddaṃ pavesesi. Brāhmaṇo oghamhi²⁵ otarite²⁶ sassavināsam²⁷
oloketvā sakabhāvena saṇṭhātuṃ na sakkhi²⁸, balavasokābbhibhūto
hatthena uraṃ sandhāretvā²⁹ paridevamāno gehaṃ gantvā³⁰ vippala- 25
panto³¹ nipajji. S. paccūsasamaye sokābbhibhūtaṃ brāhmaṇaṃ disvā
„brāhmaṇassa avassayo³² bhavissāmi³³“ punadivase Sāvattthiyaṃ piṇ-
ḍāya caritvā³⁴ piṇḍapāṭapaṭikkanto bhikkhū vihāraṃ pesetvā pacchā-
samaṇena saddhiṃ tassa gehadvāraṃ agamāsi. Brāhmaṇo³⁵ āgatabhā-

¹ B^d khattatthāya ² C^k koṭṭh- ³ C^k -iyam, B^d -i ⁴ B^d evupā- ⁵ B^d patie-
channa-. ⁶ B^d sodhāpana-. ⁷ C^k kedhāra-, B^d dāra-. ⁸ C^k ca and add vapana-kāle,
B^d omits cā. ⁹ B^d punadivase ¹⁰ B^d -lakiriya. ¹¹ B^d omits a-. ¹² B^d adds tuṇhi-
bhāvena. ¹³ B^d -ṇo. ¹⁴ B^d -kento satthāpi tattha. ¹⁵ C^k dassāmaham tassa ¹⁶ C^k
tassa. ¹⁷ B^d ahoṣi. ¹⁸ B^d ghanikavassam ¹⁹ B^d mahāmegho. ²⁰ B^d -nālimattam.
²¹ B^d anavasesam katvā. ²² C^k oghampi. ²³ B^d patita ²⁴ C^k sassaṃ-. ²⁵
C^k nāsakkhi, B^d -bhāvaṃ sandhāretu nāhoṣi. ²⁶ B^d paharivā. ²⁷ B^d omits
g. g ²⁸ B^d rodento ²⁹ B^d -ṇassāva-. ³⁰ B^d adds pacchābhattam. ³¹ B^d
adds satthu

vaṃ sutvā „paṭisanthāratthāya me sahāyo āgato bhavissatīti“ laddhas-
 sāso¹ āsanam paññāpesi. S. pavisitvā paññattāsāve nisīditvā „brāh-
 maṇa kasmā dummano² si, kin te aphāsukan“ ti pucchi. „Bho Go-
 tama Aciravatitīre mayā³ rukkhe chedanato⁴ paṭṭhāya katakammanā
 5 tumhe jānātha, ahaṃ imasmiṃ sasse nippanne⁵ tumhākaṃ dānaṃ dassā-
 mīti vicarāmi, idāni me sabbam taṃ sassam mahoghena samuddam eva
 pavesitam, kiñci avasiṭṭham n' atthi, sakaṭasatamattam⁶ dhaññaṃ vi-
 naṭṭham, tena me mahāsoko uppanno“ ti. „Kim pana brāhmaṇa so-
 cantassa naṭṭham punāgacchatīti“. „No h' etaṃ bho Gotamā“⁷ 'ti.
 10 „Evam sante⁸ kasmā socasi, imesaṃ sattānaṃ dhanadhaññaṃ nāma
 uppajjanakāle uppajjati nassanakāle nassati, kiñci⁹ samkhāragatam
 anassanadhammam nāma n' atthi, mā cintayīti“¹⁰. Iti nam S. samassā-
 setvā¹⁰ tassa sappāyadhammam¹¹ desento Kāmasuttaṃ kathesi. Sutta-
 pariyoṣāne¹² socanto¹³ brāhmaṇo sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhahi. S.
 15 nam¹⁴ nissokaṃ katvā utṭhāyāsanaṃ vihāraṃ agamāsi. „S. asukaṃ
 nāma brāhmaṇam sokasallasamappitam nissokaṃ katvā sotāpattiṭṭhale
 paṭiṭṭhāpesīti“¹⁵ sakalanagaram aṇṇāsi. Bhikkhū dh. hi¹⁶ k. s.:
 „āvuso Dasabalo brāhmaṇena saddhim¹⁷ mettīm¹⁸ katvā vissāsiko hutvā
 upāyen' eva tassa sokasallasamappitassa dhammam desetvā taṃ nisso-
 20 kaṃ katvā sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhāpesīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha
 bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“¹⁹ 'ti
 vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āham etaṃ nissokaṃ akā-
 sin¹⁹“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadattassa rañño dve puttā ahesuṃ. So
 25 jeṭṭhassa²⁰ uparajjam adāsi, kaniṭṭhassa senāpaṭiṭṭhānam.
 Aparabhāge Brahmadatte kālakate amaccā²¹ jeṭṭhassa²⁰ abhi-
 sekaṃ paṭṭhapesuṃ. So „na mayham rajjen' attho, kaniṭṭhassa
 me dethā“ 'ti vatvā punappuna yāciyamāno pi paṭikkhipitvā
 kaniṭṭhassa abhiseke kate „na me issariyen' attho“ ti uparajjā-
 30 dīni pi²² na icchi, „tena hi sādūni²³ bhojanāni bhuñjanto idh'
 eva vasāhīti“ vutte pi „na me imasmiṃ nagare kiccaṃ atthīti“

¹ Bā paṭiladdhasaso. ² Cks dubbalo. ³ Bā mapā. ⁴ Bā rukkhaacce-. ⁵ Cks
 nipph-. ⁶ Bā pasatamattam. ⁷ Cks -ma, omitting ti. ⁸ Bā adds pi. ⁹ Bā
 -yittha. ¹⁰ Bā sampahamētvā. ¹¹ Cks -yamdham-. ¹² Cks -nam ¹³ Ck gac-
 chanto, Cg gacchante. ¹⁴ Bā tam. ¹⁵ Cks -ṭṭhāsīti. ¹⁶ Bā omits hi. ¹⁷ Bā
 adds pi. ¹⁸ Bā mittam. ¹⁹ all three MSS. -si. ²⁰ Bā jeṭṭhakassa. ²¹ Cks
 -cce. ²² Bā omits pi. ²³ Ck sādūni, Bā sārassa.

Bārāpasito nikkhamitvā paccantaṃ gantvā ekaṃ setṭhikulaṃ nissāya sahatthena kammaṃ karonto vasi. Te aparabhāge tassa rājakumārabhāvaṃ ñatvā kammaṃ kātuṃ na adāmsu¹, kumārparihāren' eva taṃ pariharimsu². Aparabhāge rājakammikā³ khettappamānagahaṇatthāya⁴ taṃ gāmaṃ agamimsu⁵. 5
 Setṭhi rājakumāraṃ upasaṃkamtivā „sāmi mayaṃ tumhe possema, kaniṭṭhabhātikassa paṇṇaṃ pesetvā amhākaṃ balim hārethā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampatīcchitvā „ahaṃ“ asukasetṭhikulaṃ nāma upanissāya vasāmi⁶, maṃ nissāya etesaṃ balim vissajjehīti⁷ paṇṇaṃ pesesi. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā 10
 tathā kāresi. Atha naṃ sakalagāmavāsino pi janapadavāsino pi upasaṃkamtivā „mayaṃ tumhākaṃ ñeva balim dassāma, amhākaṃ vissajjāpehīti“⁸ āhamsu. So tesam pi atthāya paṇṇaṃ pesetvā vissajjāpesi. Tato paṭṭhāya te tass' eva balim adāmsu. Ath' assa mahālābhasakkāro nibbatti⁹, tena saddhim 15
 ñev' assa¹⁰ taṇhāpi mahatī jātā. So aparabhāge sabbam pi taṃ¹¹ janapadaṃ yāci, uparajjaṃ yāci, kaniṭṭho pi tassa adāsi yeva. So taṇhāya vaḍḍhamānāya uparajjeva pi asantutṭho „rajjam gaṇhissāmīti“¹² janapadaparivuto¹³ gantvā bahinagare ṭhatvā „rajjam vā me detu yuddham vā“ ti kaniṭṭhassa paṇ- 20
 ṇaṃ paṇiṇi. Kaniṭṭho cintesi: „ayaṃ bālo pubbe rajjam pi uparajjādīni pi¹⁴ paṭikkhipitvā idāni 'yuddhena gaṇhāmīti' vadati, sace kho panāham imam¹⁵ yuddhena¹⁶ māressāmi garahā me bhavissati, kiṃ me rajjenā“ 'ti. Ath' assa „alam yuddhena, gaṇhāhīti“¹⁷ pesesi. So rajjam gahetvā¹⁸ kaniṭ- 25
 ṭhassa uparajjaṃ datvā tato paṭṭhāya rajjam kārento taṇhāvasiko hutvā ekena rajjena asantutṭho dve tīni rajjāni patthe-

¹ Bā nādaṃsu. ² Bā -raparivāreṇeva taṃ parivāresuṃ. ³ Bā adds paccantaṃ gantvā. ⁴ Ck* -paṇṇagahaṇatthāya. ⁵ Bā āgamaṃsu. ⁶ Ck* ahaṃsu, C* ahaṃ corr. to āha. ⁷ Bā vasiṃsāmīti. ⁸ Bā amhākaṃpi suṇkaṃ visajjehīti. ⁹ Bā abosi. ¹⁰ Bā tenassa, omitting saddhim ñev. ¹¹ Bā omits taṃ. ¹² Ck* -dāmpa-, adding taṃ nagaraṃ. ¹³ Bā rajjaoparajjādīni. ¹⁴ Bā omits imam. ¹⁵ Bā adds naṃ. ¹⁶ Ck* -hatūti. ¹⁷ Bā gaṇhītvā.

- tvā taṇhāya koṭim nāddasa. Tadā Sakko devarājā „ke nu' kho loke mātāpitāro upaṭṭhahanti, ke dānādīni puññāni karonti, ke taṇhāvasikā“ ti olokento tassa taṇhāvasikabhāvaṃ ñatvā „ayaṃ bālo Bārāṇasirajjena pi' na tussati³, sikkhāpessāmi nan“ ti māṇavakavesena rājadvāre ṭhatvā „eko upāyakusalo māṇavo dvāre ṭhito“ ti ārocāpetvā „pavisatū“ 'ti vutte pavisitvā rājānaṃ jayāpetvā „kiṃkāraṇā āgato sīti“ vutte „mahārāja, tumhākaṃ kiñci vattabbaṃ atthi, raho paccāsimsāmīti“⁴ āha. Sakkānubhāvena tāvad eva manussā paṭikkamimsu.
- 10 Atha naṃ māṇavo „ahaṃ mahārāja phīṭāni⁵ ākiṇṇamanussāni sampannabalavāhanāni tīṇi nagarāni passāmi, ahaṃ te⁶ attāno ānubhāvena tesu rajjāṃ⁷ gahetvā dassāmi, papañcaṃ akatvā sīghaṃ gantum vaṭṭatīti“ āha. So lobhavasiko⁸ rājā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā⁹ Sakkānubhāvena pana taṃ¹⁰ „ko va¹¹ tvam kuto vā¹¹ āgato¹² kiṃ vā te laddhum vaṭṭatīti“ na pucchi. So pi ettakaṃ vatvā Tāvatisabhanānaṃ eva agamāsi. Rājā amacce pakkosāpetvā „eko māṇavo amhākaṃ tīṇi rajjāni gahetvā 'dammīti¹³ āha, taṃ¹⁴ pakkosatha, nagare bheriṃ carāpetvā balakāyaṃ sannipātetha¹⁵, papañcaṃ akatvā tīṇi
- 20 rajjāni gaṇhissāmīti“ vatvā „kiṃ pana te mahārāja tassa mānavassa sakkāro vā kato nivāsanaṭṭhānaṃ vā pucchitan“ ti vutte „n' eva sakkāraṃ akāsiṃ na nivāsanaṭṭhānaṃ pucchim, gacchatha naṃ upadhārethā“ 'ti āha. Upadhārentā naṃ adisvā¹⁶ „mahārāja sakalanagare māṇavaṃ na passāmā“ 'ti
- 25 ārocayimsu¹⁷. Taṃ sutvā rājā domanassajāto „tisu nagaresu rajjāṃ naṭṭhaṃ¹⁸, mahanten' amhi¹⁹ yasena parihīno, 'n' eva me paribbayaṃ adāsi na²⁰ nivāsanaṭṭhānaṃ' ti mayhaṃ kujjhitvā

¹ Ck omits kenu, Cs has konu, Bđ tenanu. ² Bđ omits pi. ³ Bđ adds ahaṃ.

⁴ Cks pacchā-, Bđ parā-. ⁵ Cks thīnāni, Bđ pītāni. ⁶ Bđ omits te. ⁷ Bđ te rajje. ⁸ Bđ taṇhāva-. ⁹ Bđ -cchi. ¹⁰ Bđ omits pana taṃ. ¹¹ Bđ omits vā.

¹² Bđ omits ā-. ¹³ Bđ dassāmīti. ¹⁴ Bđ bhāne taṃ. ¹⁵ Bđ -pātā; etha. ¹⁶ Bđ upadhāretha tīṇi rajjāni gaṇhissāmā ti vatvā ca pana te. ¹⁷ Bđ ārocesum.

¹⁸ Bđ rajje, omitting naṭṭhaṃ. ¹⁹ Cks -tenampi. ²⁰ Bđ adds ca.

māṇavo gato¹ bhavissatīti² punappuna cintesi. Ath' assa taṇhāvasikassa kāye³ dāho uppajji, sarīre pariḍayhante udaraṃ khobhetvā lohitapakkhandikā udapādi, ekaṃ bhojanaṃ pavissati ekaṃ nikkhamati, vejjā tikicchitum na sakkonti, rājā kilamati. Ath' assa vyādhitabhāvo⁴ sakalanagare pākaṭo ahosi. 5
Tadā Bo. Takkasilato sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasīnagare mātāpitunnaṃ santikaṃ āgato. Taṃ raṇṇo⁵ pavattiṃ sutvā „ahaṃ tikicchissāmīti“ rājadvāraṃ⁶ gantvā „eko kira māṇavo⁷ tumhe tikicchitum āgato“ ti ārocāpesi⁸. Rājā „mahanta-mahantā⁹ disāpāmokkhavejjāpi maṃ tikicchitum na sakkonti, 10
taruṇamāṇavo kiṃ¹⁰ sakkhissati¹¹, paribbayaṃ datvā vissajjetha naṃ“ ti āha. Taṃ sutvā māṇavo „mayhaṃ vejjavetanena kammaṃ n' atthi¹², ahaṃ tikicchissāmi¹³, kevalaṃ bhesajjamūlamattaṃ detū“ 'ti āha. Taṃ sutvā rājā „sādhū“ 'ti¹⁴ pakkosāpesi. Māṇavo rājānaṃ vanditvā¹⁵ „mā bhāyi 15
mahārāja, ahaṃ te tikicchāmīti¹⁶, api ca kho pana me rogassa samuṭṭhānaṃ ācikkhā¹⁷“ 'ti. Rājā harāyamāno¹⁸ „kiu te¹⁹ samuṭṭhānena, bhesajjam eva karohīti“ āha. „Mahārāja vejjā nāma 'ayaṃ vyādhi imaṃ nissāya samuṭṭhito' [ti nātvā tadannucchavikaṃ²⁰ bhesajjam karontīti“. Rājā „sādhū tātā“ 'ti 20
samuṭṭhānaṃ kathento tena māṇavena āgantvā „tisu nāgaresu rajjaṃ gahetvā dassāmīti“ ādīṃ katvā sabbam kathetvā²¹ „iti²² me tātā taṇhaṃ nissāya vyādhi juppanno, sace tikicchitum sakkosi tikicchāhīti“ āha. „Kiṃ pana²³ mahārāja socanāya tāni nagarāni²⁴ sakkā laddhun“ ti. „Na sakkā tātā“ 'ti. 25
„Evaṃ sante kasmā socasi mahārāja, sabbam eva hi saviññāṇakāviññāṇakavatthum²⁵ attano sarīraṃ²⁶ ādīṃ katvā pahāya

¹ Bā anāgato. ² Bā adds so. ³ Bā sarīre. ⁴ Bā byādhībhāvo. ⁵ Bā omits ra-

⁶ Bā rājānaṃ. ⁷ Bā taruṇamā-. ⁸ Bā ārocasi. ⁹ Bā omits mahanta. ¹⁰ Bā

kiṃ taruṇa-. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā mayhaṃ vejjena kammaṃ vettanaṃ natthi.

¹³ Bā -mīti. ¹⁴ Bā omits sādhū ti. ¹⁵ Bā disvā. ¹⁶ Bā -cchissāmīti. ¹⁷ Bā

-āhi. ¹⁸ Bā rājā bhāyaṃ sayamāno. ¹⁹ Bā tena. ²⁰ Bā omits tad. ²¹ Bā -esi.

²² Bā ito. ²³ Bā omits pana. ²⁴ Bā tīṇirajjāni. ²⁵ Ck avinñāṇakavatthum,

C² avinñāṇaka avinñāṇakavatthum ²⁶ Bā sakkāraṃ.

gamanīyaṃ¹, catūsu nāgaṃsu rajjaṃ gahetvāpi tvaṃ² ekappa-
hāren³ eva na catasso bhattapātiyo paribhuñjissasi, na catūsu
sayanesu sayissasi, na cattāri vatthayugāni⁴ acchādessasi⁵,
taṇhāvasikena nāma bhavituṃ na vaṭṭati, ayaṃ hi taṇhā nāma
5 vaḍḍhamānā catūhi apāyehi muñcituṃ na detīti⁶. Iti⁷ naṃ
M. ovaḍḍitvā ath' assa dhammaṃ desento

1. Kāmaṃ kāmayaṃmānassa tassa ce taṃ samijjhati
addhā pītimano hoti laddhā macco yad icchati. 25.
2. Kāmaṃ kāmayaṃmānassa tassa ce taṃ samijjhati
10 tato naṃ aparaṃ kāme ghamme taṇhaṃ va vindati. 26.
3. Gavaṃ va siṅgino siṅgaṃ vaḍḍhamānassa vaḍḍhati
evaṃ mandassa posassa bālassa avijānato
bhiyyo taṇhā pipāsā ca vaḍḍhamānassa vaḍḍhati. 27.
4. Pathavyā sāliyavakaṃ gavāssaṃ dāsaporisaṃ
15 datvā vā nālam ekassa, iti vidvā samaṇ care. 28.
5. Rājā pasayha paṭhaviṃ⁸ vijetvā
sasāgarantaṃ mahim āvasanto
oraṃ samuddassa atittarūpo
pāraṃ samuddassaṃ patthayetha⁹. 29.
6. Yāva¹⁰ anussaraṃ kāme manasā titti nājjhagā¹¹
20 tato nivattā¹² paṭikkamma¹³ disvā
te ve tittā ye paññāya tittā¹⁴. 30.
7. Paññāya tittinaṃ¹⁵ seṭṭhaṃ, na so kāmehi tappati,
paññāya tittaṃ purisaṃ taṇhā na kurute vasaṃ. 31.
8. Apacineth¹⁶ eva¹⁷ kāmāni, appicch¹⁸ assa alolupo,
25 samuddamatto puriso na so kāmehi tappati
rathakāro va cammassa parikantaṃ upāhanaṃ. 32.

¹ Bā sahāyaṃ nāma nissāya in the place of pahāya gamanīyaṃ. ² Ck^o taṃ.

³ Bā vatthābharaṇāni. ⁴ Bā chā-. ⁵ Bā omits itl. ⁶ all four MSS. -vī. ⁷ Bā sa-
muddamabbhipatthayeta. ⁸ Bā ye ca, Bf yevam. ⁹ Bā nagā. ¹⁰ so Bf; Bā tato
cittinivattena, Ck tato ti vatvā, C^o tato nivatvā. ¹¹ Bā adds ādinavaṃ. ¹²
Ck disvā te ce tittā ye paññāya tittā, C^o disvā te ve tittā ye paññāya tittā,
Bā disvā ye te titti sapaññā. ¹³ Bā tittinaṃ. ¹⁴ Ck -neteva.

9. Yam yam cajati¹ kāmānaṃ taṃ taṃ sampajjate sukhaṃ,
sabbāñ ce² sukham iccheyya sabbe³ kāme pariccaje ti 33.
imā gāthā āha⁴.

Tattha kāmaṃ ti vatthukāmaṃ pi⁵, kāmaya mānaṃ ssa⁶
'ti patthayamānaṃ, tassa ce taṃ⁷ samijjhatīti tassa puggalassa taṃ⁸ 5
kāmitaṃ⁹ vatthum samijjhati ce va¹⁰, nippajjati ce¹¹ ti attho, tato naṃ
aparaṃ¹² kāme ti ettha naṃ ti nipātamattaṃ, aparaṃ ti parabhāgadīpanaṃ¹³,
kāme ti upayogabahuvaṇaṃ¹⁴, idaṃ vuttaṃ hoti: sace¹⁵ kāmaṃ kāmaya mā-
naṃ ssa taṃ kāmitaṃ vatthum samijjhati tasmiṃ samiddhe tatoparaṃ so pug-
galo¹⁶ yathā nāma ghamme¹⁷ gimhakāle vātātapena kilanto¹⁸ taṇhaṃ vindati 10
pāṇīyapīpāsaṃ paṭilabhati¹⁹ evaṃ bhiyyo bhiyyo²⁰ kāmataṇhāsaṃkhāte kāme
vindati paṭilabhati²¹, rūpaṇhādīkāmetaṇhā v' assa vaḍḍhanti yevā 'ti, gavaṃ
vā 'ti gorūpassa viya, siṅgino ti matthakaṃ padāletvā uṭṭhitasīṅgassa, man-
dassā 'ti mandapaṇḍassa, bālassa 'ti bāladhamme yuttassa, idaṃ vuttaṃ
hoti: yathā vacchakassa vaḍḍhantaṃ²² sarīren' eva saddhīṃ siṅgaṃ vaḍḍhati²³ 15
evaṃ andhabālassa²⁴ pi appattakāmataṇhā ca²⁵ pattakāmapīpāsaṃ ca²⁶ aparāparaṃ
vaḍḍhatīti, sāliyavakaṃ ti sālikkhettaṃ yavakhettaṃ, etena sāliyavādikaṃ sab-
baṃ dhaññaṃ dasseti, dutiyapadena sabbaṃ dipadacatuppadaṃ dasseti, paṭhama-
padena vā sabbaṃ aviññāpakaṃ itarena saviññāpakaṃ, datvā²⁷ ti datvāpi²⁸,
idaṃ vuttaṃ hoti: tiṭṭhantu tiṇi rajjāni, sace so māṇavo aṇṇo²⁹ vā³⁰ sakalam pi 20
paṭhaviṃ³¹ saviññāpakaṃ aviññāpakaṃ vā pana kassaci³² datvā gaccheyya idaṃ pi
ottakaṃ vatthum ekas³³ eva apariyantaṃ³⁴, evaṃ duppūrā eṣā taṇhā nāma, iti vidvā
samañcare ti³⁵ evaṃ jānanto puriso taṇhāvasiko ahutvā³⁶ kāyasamācārādīni³⁷
pūrento samaṃ careyyā 'ti, oraṇ ti orimakoṭṭhassaṃ³⁸ patvā tena³⁹ atittarūpo
puna samuddassa⁴⁰ pāraṃ pi pattheyya⁴¹, evaṃ taṇhāvasikasattā nāma dup- 25
pūrā ti dasseti, yāvā 'ti aniyāmitaparicchado⁴², anussaraṇaṃ ti anussaranto,
nājjhagā⁴³ ti na vindati, idaṃ vuttaṃ hoti: mahārāja puriso apariyante pi⁴⁴

¹ Ck yacchati, Bdf jahati. ² Bd ca. ³ Bd sabba. ⁴ Bd abhāsi. ⁵ Bd omits pi
ki - - pi. ⁶ Ck se taṃ. ⁷ Ck satam, Cc ssata. ⁸ Bd kāmitava. ⁹ Cks te in the
place of ceva. ¹⁰ Bd cā, Cks nippajjati ce. ¹¹ Cks add pi. ¹² Bd -ge, omitting
dīpanaṃ. ¹³ Bd -gebaḥū-. ¹⁴ Bd omits sace. ¹⁵ Bd adds tatoparaṃ. ¹⁶ Ck gamhe,
Bd ghamhe. ¹⁷ Cks -pe ki-, Bd vātātamenaphakilamanti. ¹⁸ Bd omits paṭi. ¹⁹ Bd
only one bhiyyo. ²⁰ Bd omits pa-. ²¹ Bd yaṃ vaḍḍhamānaṃ ssa vaḍḍhati yeva
evaṃ sarīreneva saddhīṃ siṅgaṃ vaḍḍhati in the place of yathā - -. ²² Bd
appattakāmataṇhā ca, Cks appamattakāmataṇhā va. ²³ Bd omits patta - - ca. ²⁴
Bd adds cā. ²⁵ Bd omits pi. ²⁶ Cks amñam. ²⁷ Bd te or vo? ²⁸ Bd omits
pa-. ²⁹ Bd saviññāpakaṃ aviññāpakaṃ vā na pana kassaci, Cks -kaaviññāpaka-
karatanapūraṃ kassaci. ³⁰ Bd ādiyati in the place of ap-. ³¹ Cks omit ti.
³² Bd samaṃ hutvā. ³³ Bd -rādīnā. ³⁴ Ck otarita-, Cc orita-. ³⁵ Bd sa-
muddāsa in the place of patvā tena. ³⁶ Bd -dda. ³⁷ Bd patthayethā. ³⁸ Cks
ati-, Bd aniyataparicchado. ³⁹ Bd na-. ⁴⁰ Bd -to, omitting pi.

kāme manasā¹ anussaranto tittim na vindati² pattukāmo³ va hoti, evam
 kāmesu sattānaṃ taṇhā vaḍḍhat' eva, tato nivattitvā⁴ ti tato pana⁵ vatthu-
 kāmākilesakāmato⁶ nivattitvā kāyena paṭikkamma⁷ nāṇena ādinavam disvā
 ye paññāya tittā paripunnā⁸ te va⁹ tittā nāma, paññāya tittinaṃ¹⁰
 5 seṭṭhan ti paññāya ayam¹¹ tittinaṃ paripūritaṃ¹² seṭṭhaṃ¹³, ayam eva vā
 pāṭho, na so kāmehi tappatīti, na hīti pi pāṭho, yasmā paññāya titto
 puriso kāmehi na pariḍayhatīti attho, na kurute vasaṃ ti tādisaṃ hi purisaṃ
 taṇhāvasaṃ¹⁴ kātum vasa vattetum na sakkoti, sv-eva¹⁵ pana taṇhāya ādinavam
 disvā Gaṅgamālo¹⁶ viya Aḍḍhamā-akarājā¹⁷ viya ca taṇhāvasaṃ na pavattatīti¹⁸
 10 attho, apacinetheva¹⁹ 'ti viddhamseyyath' eva²⁰, samuddamatto²¹ ti maha-
 tīyā paññāya samannāgatattā²² samuddappamāṇo, so mahantena²³ aggināpi sa-
 muddo viya kilesakāmehi na tappati na ḍayhati, rathakāro ti cammakāro,
 parikantaṃ ti parikantanto²⁴, idaṃ vuttaṃ hoti: yathā cammakāro upāhanam
 parikantanto²⁵ yaṃ yaṃ cammassa agayhūpakaṭṭhānaṃ hoti taṃ taṃ cajītvā
 15 upāhanam katvā upāhananūlam labhitvā sukhito hoti evam eva²⁶ paṇḍito
 cammakārasatthasādisāya paññāya kantanto²⁷ yaṃ yaṃ odhiṃ kāmānaṃ caji²⁸
 tena ten' assa kāmodhinā rahiṃ²⁹ taṃ taṃ kāyakammaṃ vacikammaṃ mano-
 kammaṃ³⁰ ca sukhaṃ sampajjati³¹ vigatadaratham, sace pana sabbam pi kāya-
 kammādisukhaṃ vigataparilāham eva iccheyya kasiṇaṃ bhāvetvā jhānaṃ nib-
 20 battetvā sabbe kāme pariccaje ti

Bodhisattassa³¹ pana imaṃ gātham kathentassa³² rañño
 setacchattam ārammaṇam katvā odātakasiṇajjhānaṃ udapādi.
 Rājāpi arogo ahoṣi, so tuṭṭho sayanā vuṭṭhāya³³, ettakā vejjā
 maṃ tikicchitum nāsakkhimsu, paṇḍitamāṇavo pana attano
 25 nāṇosadhena maṃ nirogaṃ³⁴ akāsi³⁵ tena saddhiṃ sallapanto
 dasamaṃ gātham āha:

¹ B^d omits ma-. ² B^d janeti. ³ B^d patta-. ⁴ B^d nivattīyā. ⁵ B^d param. ⁶ C^k
 add citta. ⁷ C^k -mmaṃ. ⁸ B^d adds ca. ⁹ B^d omits va. ¹⁰ B^d tittī-. ¹¹ so B^d;
 C^k paññāyaṃ, C^s paññāyaṃ. ¹² C^k -naṃ, C^s -purinaṃ, B^d -punnāṃ. ¹³ B^d seṭṭho.
¹⁴ B^d taṇhāya vasaṃ. ¹⁵ C^k sve or sa ve, B^d so. ¹⁶ B^d sarabhaṅgamāṇavo.
¹⁷ C^k addha-. ¹⁸ B^d taṇhā na vaḍḍhatīti. ¹⁹ B^d -seyyameva. ²⁰ C^k sa-
 muddhamantho, C^s samuddamanto. ²¹ B^d sampannattā. ²² B^d himavantena. ²³
 C^k -kantato, B^d -tento. ²⁴ B^d -tento. ²⁵ C^s evam. ²⁶ yaṃ yaṃ cammassa - - -
 kantanto wanting in B^d. ²⁷ C^k vajiati, B^d vijahati. ²⁸ B^d kāmāvinodati. ²⁹
 B^d paccekaṇ. ³⁰ B^d -te. ³¹ B^d pavesanaṃ sabbakāyakammādisukhaṃ vigataṃ
 pariṇatameva iccheyya jhānaṃ vā bhāveyya jhānaṃ pana nibbattheyya in the
 place of sace pana - - - bodhisattassa. ³² C^k add kathentasseva. ³³ B^d vu-
 ṭṭhāhitvā. ³⁴ B^d paññātiṣsayena kāmānaṃ nānā ādinava in the place of nāṇo - -
 nirogaṃ.

10. Aṭṭha te bhāsita gāthā, sabbā¹ honti sahasasiyo,
patigaṇha² mahābrahme, sādha³ etaṃ tava bhāsitaṃ ti. 34.

Tattha aṭṭhā 'ti dutiyaṃ gātham adim katvā kāmādinavapaṭisaṇṇuttā³
aṭṭha, sahasasiyo ti sahasasirahā, patigaṇhā² 'ti aṭṭha sahasasāni gaṇha,
sādhetaṃ tava bhāsitaṃ ti sādhu etaṃ tava vacanaṃ. 5

Taṃ⁴ sutvā M. ekādasamaṃ gātham āha:

11. Na me attho sahassehi satehi nahutehi vā⁵,
pacchimaṃ bhāsato⁶ gātham kāme me na rato mano ti. 35.

Tattha pacchimaṃ ti rathakāro va cammassā⁷ 'ti gātham, kāme me
na rato⁶ mano ti imaṃ gātham bhāsamānassa⁸ eva mama vatthukāme pi kile- 10
sakāme pi mano nābhiraṃ⁹, ahaṃ hi imaṃ gātham bhāsamāno attano va⁹
dhammadesanāya jhānaṃ nibbattesiṃ mahārājā 'ti.

Rājā¹⁰ bhiyyosomattāya tussitvā M-aṃ vaṇṇento osāna-
gātham āha:

12. Bhaddako¹¹ vat' ayaṃ¹² māṇavako sabbalokaavidū muni 15
yo¹³ imaṃ taṇhaṃ dukkhajananin paṇḍitaṃ paṇḍito ti. 36.

Tattha dukkhajananin ti sakalavaṭṭadukkhajananin, paṇḍitaṃ
paṇḍitaṃ paricchindi luṇcitvā nīharitī¹⁴ B-aṃ vaṇṇento evam āha.

B. pi „mahārāja appamatto hutvā dhammaṃ carā“ 'ti
rājānaṃ ovaḍitvā ākāseṇa Himavantaṃ gantvā isipabbajjaṃ 20
pabbajitvā yāvataṃyukaṃ¹⁵ brahmavihāre¹⁶ bhāvetvā¹⁷ Brahma-
loka-parāyano¹⁸ ahoṣi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi hi¹⁹ etaṃ brāhmaṇaṃ
nissokaṃ akāsin“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā esa brāhmaṇo ahoṣi,
paṇḍitamāṇavo²⁰ ahaṃ evā“ 'ti. Kāmajātakaṃ 25

¹ Cks saccā. ² Bḍ paṭi-. ³ Ck -navam-, Bḍ -navasamyuttā. ⁴ Cks omits taṃ.
⁵ Bḍ nabūtehi pi. ⁶ Cks -te. ⁷ Ck ca kammassā, Cḥ ca cammassā-, Bḍ -ro
cammakārassā. ⁸ Bḍ mama kāmehi vatthukāmehi me mano nābhiraṃmāmi. ⁹
Bḍ bhāsamānassa kāme nirato mano aratī in the place of -māno attano
va. ¹⁰ Bḍ adds pi. ¹¹ Pḍf bhadda-. ¹² Bḍf vatā-. ¹³ Bḍ so. ¹⁴ Bḍ nīharatī.
¹⁵ Bḍ adds thatvā. ¹⁶ Bḍ -raṇi. ¹⁷ Bḍ adds aparibhinajjhāno hutvā. ¹⁸ Bḍ
-lokūpago. ¹⁹ Bḍ pāhaṃ. ²⁰ Bḍ adds pana.

5. Janasandhajātakam.

Dasa khalū 'ti. Idam S. J. v. Kosalarañño ovādatthāya
 kathesi. Ekasmiñ hi kāle rājā issariyamadamatto kilesasukhanissito¹
 vinicchayam pi na² paṭṭhapesi, Buddhupaṭṭhāne³ pamajji. So eka-
 5 divasaṃ⁴ Dasabalaṃ anussaritvā⁵ „vandissāmīti“ bhuttapātārāso ratha-
 varam āruyha vihāraṃ gantvā Saṭṭhāraṃ vanditvā nisīdi. Atha nam
 S. „kim mahārāja ciraṃ⁶ na paññāyasīti“⁷ vatvā „bahukiccatāya no
 bhante Buddhupaṭṭhānassa okāso na jāto“⁸ ti vutte „mahārāja, mādise“
 nāma ovādadāyake⁹ sabbaññūbuddhe¹⁰ dhuravihāre vasante¹¹ ayuttam
 10 tava pamajjitum, raññā nāma rājakiccesu¹² appamattena paṭṭhavāsinaṃ
 mātāpītusamena¹³ agatigamanam pahāya dasarājadhamme akopentena
 rajjam kāretum vaṭṭati, raññe hi dhammikabhāve sati parisā pi 'ssa
 dhammikā hoti, anacchariyaṃ kho¹⁴ pan' etaṃ yaṃ mayi anusāsante¹⁵
 tvaṃ dhammena rajjam kareyyāsi, porāṇakapaṇḍitā anusāsakaācariye
 15 avijjamāne pi attano matiyā¹⁶ va tividhasucaritadhamme paṭiṭṭhāya
 mahājanassa dhammaṃ desetvā sapaṇḍitā saggapadaṃ¹⁷ pūrayamāna
 agamimsu¹⁸ 'ti vatvā¹⁹ tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa¹⁷ aggamaheṣiyā kucchimhi nib-
 batti. Janasandhakum'āro¹⁸ ti 'ssa nāmaṃ karimsu.
 20 Ath' assa vayappattassa Takkasilato sabbasippāni uggahetvā¹⁹
 āgatakāle rājā sabbāni bandhanāgārāni sodhāpetvā uparajjam
 adāsi. So aparabhāge pitu accayena rajje paṭiṭṭhāya catūsu
 nagaradvāresu²⁰ nagaramajjhe²¹ rājadvāre²² ti cha dānasālāyo
 kāretvā²³ divase divase²⁴ cha satasahassāni pariccajītvā sakala-
 25 Jambudīpaṃ khobhetvā²⁵ mahādānaṃ pavattento²⁶ bandhanā-
 gārāni niccaṃ vivaṭṭāni²⁷ kāretvā dhammagandhikaṃ²⁸ bhedā-
 petvā²⁹ catūhi saṃgahavatthūhi³⁰ lokam saṃgaṇhanto pañca

¹ Bā kilesaratīukham-. ² Ck omits na. ³ Bā -nacapi. ⁴ Bā -se. ⁵ Bā adda
 saṭṭhāraṃ. ⁶ Bā cīvaraṃ. ⁷ Ck -rāja pana paññāyatīti, C -rāja na paññā-
 yatīti. ⁸ Bā -o. ⁹ Bā viharanto. ¹⁰ Bā dasarā-. ¹¹ C -Bā -pitī-. ¹² Ck
 anaccariyaṃ ko, anacchariyaṃ ko corr. to -kho, Bā rājadhamme (hito honti
 yaṃ kho. ¹³ Bā manussāsente. ¹⁴ Bā pakati. ¹⁵ Bā saggapatha. ¹⁶ Bā omits
 va-. ¹⁷ Bā omits ta-. ¹⁸ Ck -dhavaku-, Bā -sandaku. ¹⁹ Ck -hi-, Bā uggaṇ-
 hitvā. ²⁰ Bā adda ceva. ²¹ Bā adda ca. ²² Bā adda cā. ²³ Bā kārapetvā.
²⁴ Bā only one di-. ²⁵ Bā saṃkko. ²⁶ Bā pattanto. ²⁷ Ck -niccavivaṭṭaṃ-
 dhāni. ²⁸ Bā -bhaṇḍikaṃ. ²⁹ Bā sodhāpetvā. ³⁰ Bā saṃgavatthūhi.

silāni rakkhanto uposathavāsam vasanto dhammena rajjam
 kāresi, antaranarā ca ratthavāsino sannipādetvā¹ „dānam
 detha, silam samādiyatha², dhammena kammante ca³ vohāre
 ca payojetha, daharakāle yeva sippāni uggaṇḥatha, dhanam
 uppādetha, gāmakūṭakammam pi⁴ suṇakammam⁵ mā karittha, 5
 caṇḍā⁶ pharusā mā ahuvattha, mātupaṭṭhānam pitupaṭṭhānam
 pūretha, kule jeṭṭhāpacāyino bhavathā⁷ “ti dhammam desetvā
 mahājanam⁸ sucaritadhamme paṭiṭṭhāpesi. So ekadivasam
 paṇṇarasiposathadivase⁹ samādinuuposatho „mahājanassa
 bhiyyo bhiyyo¹⁰ hitasukhatthāya appamādavihāratthāya dham- 10
 mam desessāmīti¹¹ cintetvā¹² bheriṇ [carāpetvā attano orodhe
 ādim katvā sabbam¹³ nagarajanam sannipāṭāpetvā¹⁴ rājāṇgaṇe¹⁵
 alamkataratanamaṇḍapamajjhe paṇṇattavarapallamke nisīditvā
 „ambho nagaravāsino, tumhākam tapaniye ca atapaniye ca
 dhamme desessāmi, appamattā hutvā ohitasotā sakkaccam¹⁶ 15
 suṇothā¹⁷ “ti vatvā dhammam desesi.

S. saccaparibhāvitam mukharatanam vivaritvā¹⁸ tam desanam
 madhurena sarena Kosalarāṇṇo āvikaronto¹⁹

1. Dasa khalu imāni ṭhānāni yāni pubbe akaritvā
 sa pacchā-m-anutappati, iccāha²⁰ rājā Janasandho. 37. 20

2. Aladdhā cittam tapati pubbe asamudānitam²¹,
 ‘na pubbe dhanam esissam’ iti pacchānutappati. 38.

3. ‘Sakyarūpam pure santam mayā sippam na sikkhitam,
 kicchā vutti²² asippassa’ iti pacchānutappati. 39.

4. ‘Kūṭavedī pure āsim pisuno piṭṭhimaṇsiko,
 caṇḍo pharusō cāsim²³’ iti pacchānutappati. 40. 25

¹ C^k - teva. ² C^k - dhiyittha, C^s - diyittha, B^d adds bhāvanam bhāvettha. ³ B^d kammam ceva. ⁴ B^d kuṭasakkhikammam vāpi. ⁵ B^d supavācakkammam vā, C^k suna-. ⁶ B^d -a. ⁷ B^d -ne. ⁸ C^s B^d panna-. ⁹ B^d only one bhi-. ¹⁰ B^d adds nagare. ¹¹ B^d -a. ¹² B^d -tetvā. ¹³ B^d adds alamkaritvā. ¹⁴ C^k -ā. ¹⁵ B^d -ṇā-. ¹⁶ C^k -vica-, B^d vavaretvā. ¹⁷ B^d adds gāthamāha. ¹⁸ B^d icceva-suha. ¹⁹ B^f appamudānitam, B^d asamuddhitam. ²⁰ C^k -lm, B^d kaccāvutti.
²¹ B^d caṇḍo ca pharusso cāpi.

1. 'Pānātipātī pure āsim, luddo cāsim' anāriyo,
bhūtānaṃ nāvadāyissam² iti pacchānutappati. 41.
6. 'Bahūsu vata santāsu³ anāpādāsu itthisu
paradāraṃ aseviṣsam⁴ iti pacchānutappati. 42.
- 5 7. 'Bahumhi vata santamhi annapāne upaṭṭhite
na pubbe adadaṃ dānaṃ' iti pacchānutappati. 43.
8. 'Mātaraṃ pitaraṃ cāpi jinṇake⁵ gatayobbane⁶
pahu⁷ santo na posissam⁸ iti pacchānutappati. 44.
9. 'Ācariyaṃ anusatthāraṃ sabbakāmarasāharaṃ
10 pitaraṃ accamaññissam⁹ iti pacchānutappati. 45.
10. 'Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
na pubbe payirupāsissam¹⁰ iti pacchānutappati. 46.
11. 'Sādhu hoti tapo ciṇṇo santo ca payirupāsito,
na ca pubbe tapo ciṇṇo' iti pacchānutappati. 47.
- 15 12. Yo¹¹ ca etāni ṭhānāni yoniso paṭipajjati
karaṃ purisakiccāni sa pacchā nānutappatīti 48.
imā gāthā āha.

Tattha ṭhānānīti kāraṇāni, pubbe ti paṭhamam eva akaritvā, sa pacchāmanutappatīti¹⁰ so paṭhamam kattabbānaṃ akārako puggalo pacchā idha-loke pi paraloke pi¹¹ tappati¹² kilamati, pacchā¹³ tappatīti pi pāṭho, iccābhā¹⁴ 'ti evaṃ¹⁵ rājā Janasandho avoca, iccassuhā¹⁶ 'ti pi pāṭho, tattha sukāro ti nipātamatam, icc¹⁷ assu āhā¹⁷ 'ti padacchedo; idāni¹⁸ tāni dasa tapanīyakāraṇāni pakāsetuṃ B-assa dhammakathā hoti, tattha pubbe ti paṭhamam eva taruṇakāle parakkamaṃ katvā¹⁹ asamudānitaṃ²⁰ asambhataṃ dhanam²¹, mahallakakāle alabhitvā²² tappati socati²³, pare ca sukhite diṣvā sayam dukkhaṃ jīvanto pubbe dhanam na pariyesissan ti evaṃ pacchā anutappati, tasmā mahallakakāle sukhaṃ jīvītukāmā daharakāle yeva dhammikāni kasikkamādini katvā dhanam pariyesathā²⁴ 'ti²⁴ dasseti, pure santan ti pure daharakāle ācariye payirupāsītva²⁵ mayā kātuṃ sakyarūpaṃ samānaṃ hatthisippādikaṃ kīṭci sippaṃ

¹ Bā luddho cāpi. ² Ck^o nava-, Bā^o nānukampiyaṃ. ³ Bā santīsu. ⁴ Bā -rañcasevi-. ⁵ Bā -kaṃ. ⁶ Bā -naṃ. ⁷ Bā^o bahu. ⁸ Ck^o -pāsentī, Bā parirūpāsissam. ⁹ Ck^o so. ¹⁰ Bā pacchā anu-. ¹¹ Bā pacchākāle, omittīng idha - - pi. ¹² Bā atita-. ¹³ Ck^o patipacchā. ¹⁴ Bā iccevaḥā. ¹⁵ Bā ti iti evaṃ. ¹⁶ Ck^o iccassābhā, C^o iccassābhā corr. to -hā, Bā iccasūhā. ¹⁷ Ck^o iccasu ābhā, C^o iccassu ābhā corr. to -āhā. ¹⁸ Bā yāni. ¹⁹ Bā^o parakkamaṃ aka-. ²⁰ Bā asamuddhitanti. ²¹ Bā omits dha-. ²² Ck^o -si. ²³ Bā etaṃ. ²⁴ Bā -yesentīti. ²⁵ Ck^o payur-.

na sikkhitaṃ, pacchā¹ mahallakakāle asippassa dukkhā jīvitaṃ, n' eva sakkā
 tadā sippaṃ sikkhitaṃ, tasmā² mahallakakāle sukhaṃ jīvitaṃ taruṇakāle
 yeva sippāni sikkhethā³ 'ti dasseti⁴, kūṭaveditī⁵ kūṭajānanako gāmakūṭo vā
 lokassa anattakārako vā⁶ tulākūṭādikārako⁷ vā kūṭaṭṭakārako vā⁸ ti attho,
 āsin ti evarūpo ahaṃ pubbe ahoṣiṃ, piṣuṇo ti pesuññakārako, piṭṭhi- 5
 maṃsiko ti lañcaṃ gahetvā asāmiṃ sāmike karonto paresaṃ piṭṭhiṃ
 sakhādako itī, pacchā ti evaṃ maraṇamañice nīpanno anutappati, tasmā sace
 nīraye na⁹ vasitukāṃ' attha mā evaṃ¹⁰ pāpakammaṃ karitthā 'ti ovadati,
 luddo¹¹ ti dāruṇo, anariyo ti na ariyo¹² nīcassamācāro, nāvādāyissaṃ¹³
 ti khaṇtimettānuddayavassena na nīcavuttiko ahoṣiṃ, sessaṃ purīmanayen' eva 10
 yojetabbam, anāpādāsū 'ti apādānam āpādo pariggaho ti attho, n' atthi yā-
 saṃ¹⁴ āpādo na anāpādā¹⁵, aṇṇehi akatapariṇṇahāsū¹⁶ 'ti attho, upaṭṭhite ti
 paccupaṭṭhite¹⁷, na pubbe ti¹⁸ ito¹⁹ pubbe dānaṃ na adadaṃ, pahu²⁰
 santo ti dhanabalena pi²¹ kāyabalena pi positum samatto paṭibalo²² samāno,
 ācariyaṃ ti ācāro²³ sikkhāpanato²⁴ piṭā ācariyaṃ ti adhippeto, anusatthāraṃ 15
 ti anusāsakaṃ, sabbakāmarasāharaṃ ti sabbe²⁵ vatthukāmarase āharitvā
 positāraṃ²⁶, accamaññissaṃ²⁷ ti tassa ovāde aṇṇhanto atikkamitvā mañ-
 ñissaṃ, na pubbe ti ito pubbe dhammikasamaṇabrāhmaṇa²⁸ hi gilānāgilāne
 pi²⁹ cīvarādīni datvā apatiṇṇaggaṇena³⁰ payirupāsissaṃ ti³¹, tapo ti sucaritapato,
 santo ti³² kāyādīhi³³ dvārehi upasanto sīlavā, idaṃ vuttaṃ hoti: tividhasu- 20-
 sucaritasamkhāto tapo ca³⁴ cīṇṇo evarūpo ca upasanto payirupāsito³⁵ nāma
 sādhu sundaro, na pubbe ti mayā daharakāle evarūpo tapo na cīṇṇo, itī
 pacchā jarājiṇṇo maraṇabhayatajjito anutappati socati, sace tumhe evaṃ na
 socitukāma tapokammam karothā 'ti vadati, yo³⁶ ca etānīti yo³⁷ pana³⁷
 etāni dasakāraṇāni paṭhamam eva upāyena paṭipajjati samādāya vattati purisehi 25
 kattabbāni³⁸ dhammikakiccāni karonto³⁹ appamādevihāripuriso pacchā nānu-
 tappati somanassappatto va hotīti⁴⁰.

¹ Bā kicchāti. ² Bā omits ta-, C^{ks} kasmā. ³ Bā sippaṃ sikkhathā. ⁴ C^k
 -enti, Bā omits dasseti. ⁵ Bā kūṭamveritī. ⁶ C^{ks} omīti vā. ⁷ Bā kūṭa-. ⁸
 Bā omits kūṭaṭṭa- vā. ⁹ Bā a-. ¹⁰ Bā evarūpaṃ. ¹¹ Bā luddho. ¹² C^k na anariyo,
 Bā anariyo, Bā anariyo, omitting na. ¹³ C^k -yissa, C^s nāvādāsissi corr. to -dāyissa,
 Bā nāpacāriṇissaṃ. ¹⁴ Bā omits natthiyāsaṃ. ¹⁵ so C^k; C^s apādāna an-, Bā omits na
 an-. ¹⁶ Bā -hesu. ¹⁷ Bā pañcupa-. ¹⁸ C^k pi. ¹⁹ Bā omits pubbe ti ito. ²⁰ Bā
 bahu. ²¹ C^{ks} omīti pi. ²² Bā pati-. ²³ C^s ākāro, Bā ācāro. ²⁴ Bā -nako
 idha. ²⁵ Bā -a. ²⁶ C^{ks} posito. ²⁷ C^{ks} amaccamaññi-, Bā atimaññi-. ²⁸ C^k
 -mo, C^s mano corr. to -ṇe? ²⁹ Bā gīhino in the place of hi - - pi. ³⁰ C^k
 apati-, Bā patiṇṇaggaṇena. ³¹ Bā -sissa, omitting ti. ³² C^k pante hi, C^s santo
 hi, Bā santo tīti. ³³ Bā omits kā-. ³⁴ Bā omits ca. ³⁵ Bā -pāsako. ³⁶ C^{ks}
 so. ³⁷ Bā ca. ³⁸ Bā kātā-. ³⁹ Bā addo yo. ⁴⁰ C^{ks} ahoṣitī, Bā pacchānu-
 tappati domanassappatto hotīti.

Iti M. anvaddhamāsaṃ iminā va¹ niyāmena mahājanassa dhammaṃ desesi. Mahājano pi 'ssa ovāde t̥hatvā tāni dasa t̥hānāni pūretvā saggaparāyano² ahosi.

S. i. d. ā. „evam mahārāja porāṇakapaṇḍitā anācariyakā attano
5 va matiyā dhammaṃ desetvā mahājanam saggapade³ patit̥thāpesun⁴
ti vatvā j. s.: „Tadā parisā Buddhaparisā ahosi⁵, Janasandharājā⁶
aham evā⁷ ti. Janasandhajātakaṃ.

6. Mahākāṇhajātaka.

Kaṇho kaṇho cā 'ti. Idam S. J. v. lokatthacariyam
10 ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyam nisīditvā⁸ „āvuso S.
bahujanahitāya paṭipanno⁹ attano phāsuvihāram pahāya lokass¹⁰ eva
attham carati, paramābhisambodhiṃ patvā sayam pattacīvaram ādāya
aṭṭhārasayojanamaggaṃ gantvā pañcavaggiyatherānam dhammacakkaṃ
pavattetvā pañcamiyā pakkhassa Anattalakkhaṇasuttam kathetvā
15 sabbesaṃ arahattaṃ adāsi, Uruvelam gantvā¹¹ jaṭilānam aḍḍhuḍḍhāni
pāṭihāriyasahassāni dassetvā pabbajetvā¹² Gayāsise¹³ Ādittapariyāyam¹⁴
kathetvā jaṭilasahassassa¹⁵ arahattaṃ adāsi, Mahākassapassa t̥iṇi
gāvutāni paccuggamanam gantvā¹⁶ tihi ovādehi upasampadam adāsi,
eko pacchābhatte¹⁷ pañcācattālīsayojanamaggaṃ gantvā Pukkusāti-
20 kulaputtam anāgāmiphale patit̥thāpesi, Mahākappinassa viṣam yojana-
sataṃ paccuggamanam katvā arahattaṃ adāsi, eko pacchābhatte¹⁸
timsayojanamaggaṃ gantvā tāva kakkhalam¹⁹ pharusam Aṅgulimālam
arahatte patit̥thāpesi, timsayojanam eva²⁰ maggaṃ gantvā Āḷavakam²¹
sotāpattiphale patit̥thāpetvā kumārassa sotthim akāsi, Tāvatiṃsa-
25 bhavane temāsaṃ vasanto asītiyā va devatākoṭṭinam²² dhammābhisama-
yam sampādesi²³, Brahmaloḥam gantvā Bakabrāhmuno dit̥thim bhin-
ditvā dasannaṃ²⁴ Brahmasahassānam arahattaṃ adāsi, anussaṃ-
vaccharam t̥isu maṇḍalesu cārikam cāramāno upanissayasampannānam
manussānam saraṇāni c²⁵ eva²⁶ sīlāni ca maggaphalāni ca deti,

¹ B^d omits va. ² B^d adds va. ³ B^d saggapuram. ⁴ B^d ahesum. ⁵ B^d adds
pana. ⁶ C^k add yāvañcidam. ⁷ B^d parippanno. ⁸ B^d adds tebhātikānam.
⁹ B^d omits pab-. ¹⁰ B^d -sena. ¹¹ B^d anattapa-. ¹² B^d -hassānam. ¹³ B^d
katvā. ¹⁴ B^d ekam pacchābhattam. ¹⁵ C^k -ja. ¹⁶ B^d -na, omitting eva. ¹⁷
B^d -kayakkham. ¹⁸ B^d asitikoṭṭanam devatānam. ¹⁹ B^d -samayo āhosi. ²⁰
B^d dasa. ²¹ B^d ca.

nāgasupannādinam pi nānappakārakam attham caratīti¹ Dasabalassa lokatthacariyagunavannaṃ vannaṃimsu². S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyam bhikkhave, yv-āham³ idāni abhisambodhim patvā lokassa attham careyyam⁴ so⁵ pubbe sarāgakāle pi lokatthacariyam eva carin⁶“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Kassapasammāsambuddhakāle Usīnaro nāma rājā r. kāresi. Kassapasammāsambuddhe catusaccadesanāya mahājanam bandhanā⁷ mocetvā nibbānanagaraṃ pūretvā parinibbute dīghassa addhuno accayena sāsanam osakki: bhikkhū ekavi- 10 satiyā anesanāhi jivikam kappenti bhikkhunisaṃsaggam⁸ karonti puttadhītāhi vaḍḍhanti, bhikkhū bhikkhudhammam⁹ bhikkhuniyo bhikkhunidhammam upāsakā upāsakadhammam upāsikā upāsikadhammam brāhmaṇā brāhmaṇadhammam vissajjesum, yebhuyena manussā dasākusalakammapathe samādāya pavattiṃsu¹⁰, matamatā 15 apāyesu pūriṃsu¹¹. Tadā Sakko devarājā nave devaputte¹² apasanto manussalokam oloketvā manussānam apāyesu nibbattim¹³ natvā Satthu sāsanam osakkitaṃ disvā¹⁴ „kin nu karissāmīti“ cintento¹⁵ „atth' eko upāyo“ ti „mahājanam bhāyetvā tāsetvā¹⁶ bhittabhāvam natvā¹⁷ assāsetvā dhammam desetvā¹⁸ osakkita- 20 sāsanam¹⁹ paggayha aparaṃ vassasahassam²⁰ pavattanakāraṇam karissāmīti“ sannitṭhānam katvā Mātalidevaputtaṃ mocappamānadāṭṭham catūhi dāṭṭhehi viniccharantar a. mi²¹ 25 bhayānakam²² gabbhinnaṃ²³ dassanen' eva gabbhapātanappakāraṃ²⁴ ghorarūpaṃ ajāneyyappamāṇam kālavaṇṇam Mahākapha- 30 hasunakham²⁵ katvā²⁶ pañcaṅgikabandhanena bandhitvā ratta-

¹ Bā -gunam kathayimsu ² Bā so ham, Cks avāham. ³ Bā lokatthacariyam caranto. ⁴ Bā omits so. ⁵ Bā lokassa attham carāmi yevā. ⁶ Bā kilesa-bandhanam. ⁷ Cks -nimam-, Bā bhikkhugihī-. ⁸ Bā adds vissajjesum. ⁹ Bā -ttayimsu. ¹⁰ so Cks; Bā paripūresum saggamaggā tucchanti. ¹¹ Bā nave nave deve. ¹² Bā -ttitabhāvam. ¹³ Cks omit di-. ¹⁴ Bā -tetvā. ¹⁵ Bā omits tā-. ¹⁶ Bā adds pacchā. ¹⁷ Bā omits dh. d. ¹⁸ Bā -tam sā-. ¹⁹ Bā divasam in the place of va-. ²⁰ Bā vicinipātarasimīyo. ²¹ Bā adds katvā. ²² Bā gabbhinam. ²³ Bā -pātanasamattam. ²⁴ Bā mahākapha-. ²⁵ Bā māpetvā.

mālassa¹ pilandhetvā rajjukotiyaṃ² ādāya sayam dve kāsāyānī
 nivāsetvā pacchāmukhe³ kese bandhitvā rattamālaṃ pilandhetvā
 āropitapavālavannaññiyaṃ⁴ mahādhanuṃ gahetvā vajiragganārā-
 cam⁵ nakhamukhe⁶ parivattento vanacarakavesaṃ⁷ gahetvā
 5 nagaratō yojanamatte⁸ thāne otaritvā „nassati loko, nassati”
 loko“ ti tikkhatuṃ saddaṃ¹⁰ anusāvetvā¹¹ manusse¹² utrāsetvā¹³
 nagarūpacāraṃ patvā puna saddaṃ akāsi. Manussā sunakhaṃ
 disvā utraṣṭā¹⁴ nagaraṃ pavisitvā taṃ pavattim rañño āroca-
 yimsu¹⁵. Rājā siḡhaṃ nagaradvārāni pidhāpēsi¹⁶. Sakko pi
 10 atthārasahatthaṃ pākāraṃ¹⁷ lamghetvā¹⁸ sunakhena saddhiṃ
 antonagare¹⁹ patiṭṭhahi. Manussā bhītatasitā palāyitvā gehāni
 pavisitvā dvārāni pidaḥimsu²⁰ Mahākappaṃ pi diṭṭhadiṭṭha-
 manusse²¹ upadhāvitvā santāseṇto rājanivesanaṃ agamāsi.
 Rājāṅgaṇe manussā bhayena palāyitvā rājanivesanaṃ pavisitvā²²
 15 dvāraṃ pidaḥimsu. Usīnaraṇṇāpi²³ orodhe gahetvā pāsādaṃ
 abhirūhi²⁴. Mahākappaṃ purimaṇṇāde ukkhipitvā kavāṇe tha-
 petvā²⁵ mahābhusitaṃ bhusi. Tassa bhusitasaddo²⁶ heṭṭhā
 avācim upari bhavaggaṃ gaṇhi²⁷, sakalacakkavālaṃ ekanin-
 nādaṃ ahosi. Puṇṇakajātake²⁸ Puṇṇakaraṇṇō²⁹ Bhūridatta-
 20 jātake Sudassananāgaraṇṇō imasmiṃ Mahākapphajātake ayaṃ
 saddo ti ime tayo³⁰ saddā Jambudīpe mahāsaddā nāma ahesuṃ.
 Nagaravāsino bhītatasitā hutvā ekapuriso pi Sakkena³¹ saddhiṃ
 kathetuṃ nāsakkhi³². Rājā yeva pana³³ dhitim³⁴ upaṭṭhapetvā
 vātapānaṃ nissāya Sakkaṃ āmantetvā „ambho ludda”³⁵ kasmā

¹ Bā -mālaṃ kappe. ² C* -koṭṭiyaṃ corr. to -viya, Bā -bhoṭiyaṃ. ³ Bā pañcadhā. ⁴ C* -taṃpavālavannaññi-. ⁵ Bā -raggakhurammaṃ. ⁶ Bā nakkena. ⁷ Bā -cārika-. ⁸ Bā -a-. ⁹ C* vāna-. ¹⁰ C* -am. ¹¹ C* -sāsetvā. ¹² Bā -ssacittāṃ. ¹³ Bā uttā-. ¹⁴ Bā utrāsa. ¹⁵ Bā -cesuṃ. ¹⁶ Bā nagaradvārāṃ pidaḥatthā ti dvārāni pitakkesi. ¹⁷ Bā dvāraṃ. ¹⁸ Bā ulliṅghitvā. ¹⁹ C* -ra, C* -raṃ. ²⁰ Bā nīliyiṃsu in the place of dvā- pida-. ²¹ Bā diṭṭhadiṭṭhe-. ²² Bā mahābhūmigeḥāni, apavisitvā dvāraṃ patvā in the place of rājani- pavi-. ²³ C* usīnaraṇṇā-, Bā osīnaraṇṇā-. ²⁴ Bā -rūyhi. ²⁵ Bā vātapāne thatvā in the place of kā- tha-. ²⁶ Bā omits bhusita. ²⁷ Bā patvā. ²⁸ Bā vidūrajā-. ²⁹ Bā -kayakkharaṇṇō, adding kusajātake kusaraṇṇō. ³⁰ Bā catasso. ³¹ Bā pakkena. ³² Bā sakkoti. ³³ Bā omits pana. ³⁴ Bā satim. ³⁵ Bā luddhaka.

te sunakho bhūsīti¹ āha. „Chātabhāvenā² ‘ti. „Tena hi
 ‘ssa’ bhattam dāpemi³ antojanassa ca attano ca pakka-
 bhattam⁴ sabbam dāpesi. Tam sabbam sunakho eka⁵ ka-
 balam⁶ viya katvā puna saddam akāsi. Puna rājā pucchitvā
 idāni „me sunakho chāto yevā⁷ ‘ti sutvā hatthiassādīnam⁸ 5
 pakkabhattam sabbam āharāpetvā dāpesi. Tasmim pi⁹ ekappa-
 hāren’ eva niṭṭhāpīte sakalanagarassa pakkabhattam¹⁰ dāpesi.
 Tam pi so tath’ eva bhuñjitvā puna saddam akāsi. Rājā
 „na esa sunakho, nissamsayam yakkho esa¹¹, āgamanakāraṇam
 pucchissāmīti¹² bhīttasito hutvā pucchanto paṭhamam gā- 10
 tham āha:

1. Kaṇho kaṇho ca ghero ca sukkadāṭho patāpavā¹⁰
 baddho pañcahi rajjūhi kiṃ dhīra sunakho tavā¹¹ ‘ti. 49.

Tattha Kaṇho kaṇho ti bhayavasena¹² dāḥakammavasena¹³ vā āmoṇ-
 ḍitam¹⁴, ghero ti passantānam bhayaṇanako¹⁵, patāpavā¹⁶ ti dāṭṭhesi 15
 nikkhamantena raṃsīpatāpena patāpavā¹⁷, kiṃ dhīrā ‘ti dhīra viriyavanta tav’
 esa¹⁸ evarūpo kakkhalo sunakho kiṃ karoti, kiṃ mige¹⁹ gaṇhāti udāhu te
 amitte, kiṃ te²⁰ iminā, viṣṣajjehi nan ti adhippāyen’ evam āha.

Tam sutvā Sakko dutiyam gātham āha:

2. Nāyam migānam atthāya Usīnara²¹ bhavissati, 90
 manussānam anayo hutvā tadā Kaṇho pamokkhatīti. 50.

Tass’ attho: ayaṃ²² hi migamaṃsam khādissāmīti idha nāgato, tasmā²³
 migānam attho na bhavissati, manussamaṃsam pana khādītum²⁴ āgato, tasmā²⁵
 nesaṃ²⁶ anayo mahāvināsakārako hutvā yadā nena²⁷ manussā vināsam pāpitā²⁸
 bhavissanti tadā ayaṃ kaṇho pamokkhati²⁹ mama hatthato muccissatīti³⁰. 95

Atha nam rājā „kiṃ pana te³¹ bho luddaka³² sunakho
 sabbesaṃ yeva manussānam maṃsam khādissati udāhu tava

¹ Bā -na mahārājā. ² Bā hi tassa. ³ Bā -essāmīti. ⁴ Bā omits anto- bhattam.
⁵ Bā eka. ⁶ Cā -līm. ⁷ Cā tasmim vapi, Bā tampi. ⁸ Bā pakkam-. ⁹ Bā
 -yam esa rakkho bhavissati. ¹⁰ Bā -dāṭṭhā pabbhāsavā. ¹¹ Cā tavan. ¹² Bā
 ubhayavacane. ¹³ Bā omits kammā. ¹⁴ Bā ālapati. ¹⁵ Bā -janako. ¹⁶ Bā pa-
 bhāsavā. ¹⁷ Bā dāṭṭhā nikkhantaraṃsībhāsena pabbhāsavā. ¹⁸ Bā viravan ti viravi
 yathā vuttāvasesānāni in the place of kiṃ dhīrā - - -. ¹⁹ Bā mitte. ²⁰ Bā ti,
 omitting te, Cā omits kinte. ²¹ Bā -naka. ²² Cā ahaṃ. ²³ Bā na tesam pi
 in the place of tasmā. ²⁴ Bā adītum. ²⁵ Bā kattha. ²⁶ Bā te-. ²⁷ Bā te. ²⁸
 Bā pāpitakārā. ²⁹ Bā -tīti. ³⁰ Bā muccī-. ³¹ Bā omits te. ³² Bā luddhaka.

amittānaṃ yevā¹ 'ti pucchitvā „amittānaṃ yeva maharājā“ 'ti vutte „ke pana te idha' amittā“ ti pucchitvā „adhammābhīratā asamaṇācārino' mahārājā“ 'ti vutte „kathēhi tāva ne amhākaṃ“ ti pucchi². Ath' assa kathento devarājā dasa

5 gāthā abhāsi:

- a. Pattahatthā samaṇakā muṇḍā³ saṃghāṭipārutā naṅgalehi kasissanti tadā Kaṇho pamokkhati. 51.
4. Tapassiniyo⁴ pabbajitā muṇḍā saṃghāṭipārutā yadā⁵ loke gamissanti -pe-. 52.
- 10 5. Dīghuttaroṭṭhā jaṭilā⁶ paṃkadantā rajassirā ināṃ vodāya⁷ gacchanti tadā -pe-. 53.
6. Adhicca⁸ vede¹⁰ sāvittim yaññatantraṇ ca¹¹ brāhmaṇā bhatikāya¹² yajissanti tadā -pe-. 54.
7. Mātaraṃ pitaraṃ cāpi¹³ jiṇṇake¹⁴ gatayobbane¹⁵
- 15 pahu santo¹⁶ na bharanti¹⁷ tadā -pe-. 55. (Suttanip. v. 98, 124.)
8. Mātaraṃ pitaraṃ cāpi¹⁸ jiṇṇake gatayobhane 'bālā tumhe' ti vakkhanti¹⁹ tadā -pe-. 56.
9. Ācariyabhariyaṃ sakhābhariyaṃ²⁰ mātulanīpitucchasam²¹ yadā loke gamissanti -pe-. 57.
- 20 10. Asicammaṃ gahetvāna khaggaṃ paggayha brāhmaṇā panthaghātāṃ²² karissanti tadā -pe-. 58.
11. Sukkacchavi²³ vedhaverā thullabāhū²⁴ apāṭubhā²⁵ mithubhedam²⁶ karissanti tadā -pe-. 59.
12. Māyāvino nekatikā asappurisasintakā yadā loke gamissanti tadā Kaṇho pamokkhatīti. 60.

¹ Bā pana idha ke. ² Bā adhammavisamaṇācārino in the place of adhammā-

³ Cā omits pucchi, Bā vutte. ⁴ Cā muṇḍa-. ⁵ Bā tapaniyo. ⁶ Bā yadi. ⁷ Bā capalā. ⁸ Cā ināvodāya, Bā codāya. ⁹ Cā Bā adicca. ¹⁰ Bā vedam. ¹¹ Cā omits yañña; Cā has saṃnātantaṇṇa, Bā yaññā aṭṭha. ¹² Cā bhātāya, Cā hatakāya, Bā bhantikāya. ¹³ Cā vāpi, Bā ca pi. ¹⁴ Bā -kam. ¹⁵ Bā -nam. ¹⁶ Cā pahu santā, Bā bahusanto. ¹⁷ Cā bharissanti. ¹⁸ Cā vāpi. ¹⁹ Bā na bālā tumhe dadanti. ²⁰ Bā sakhi-, Bā omits bhariyaṃ. ²¹ Cā -nipitucchasam, Bā -nipitucchā, Bā mātulanībhariyaṃ mātucchāyaṃ dhitubhaginimātariṇa. ²² Bā paṇḍa-, Bā pantagghātāṃ. ²³ Bā sukkacchavi. ²⁴ Cā -u, Bā thūlapātu. ²⁵ Cā apāṭi-, Bā only ā. ²⁶ Bā mitta-.

Tattha samaṇakā ti mayaṃ samaṇ' amhā¹ 'ti paṭiññātā², yadā hi loka-
 vohāren³ evaṃ⁴ āha, kasissantīti⁵ te kadāpi⁶ kasanti⁷ yeva, ayaṃ pana ajā-
 nanto viya evaṃ āha, ayaṃ hi 'ssa adhippāyo: ete dussilā mama⁸ amittā, yadā
 mama sunakho⁷ ete māretvā maṃsaṃ khādītum bhavissati⁸ tadā esa Kapaḥ ito
 pañcarajjubandhanā mokkhatīti, iminā upāyena sabbagāthāsu adhippāyo ca
 yojanā ca⁹ vedittabbā, pabbajitā ti Buddhasāsane pabbajitā, gamissantīti
 agāramajjhe pañca kāmagaṇe paribhuñjantiyo vicarissantīti¹⁰, dīghuttaroṭṭhā
 ti dāṭhikānaṃ vadḍhitattā¹¹ dīghuttaroṭṭhā, paṃkadantā ti paṃkena¹² malena
 samannāgatatantā¹³, iṇaṃ vodāyā¹⁴ 'ti bhikkhācariyā¹⁵ dhanāṃ saṃgharitvā¹⁶
 vadḍhiyā¹⁷ iṇaṃ payojetvā taṃ codetvā¹⁸ tato laddhena jivikaṃ kappentā yadā
 gacchanti¹⁹ attho, sāvittin ti sāvittin ca²⁰ adhiyitvā, yaññātantrañcā²¹
 'ti yaññāvidbhāyakaṃ²² tantraṃ²³, yaññasuttaṃ²⁴ adhiyitvā ti attho, bhatikāyā
 ti²⁵ te te²⁶ rājarājamahāmatte upasaṃkamitvā tumhākaṃ yaññaṃ yajissāma
 dhanāṃ dethā 'ti evaṃ bhatiatthāyā²⁷ yadā²⁸ yaññaṃ yajissanti, pahu santo²⁹
 ti bharitum postum³⁰ samatthā³¹ samānā, bālā tumhe ti tumhe³² bālā na
 kiñci jānāthā³³ 'ti yadā vakkhanti, gamissantīti³⁴ lokadhammasēvanavasena
 gamissantī, panthagāṭṭān³⁵ ti panthe ṭhatvā manusse māretvā tesāṃ bhaṇḍaka-
 gahaṇaṃ³⁶, sukhacchavīti³⁷ kāsāvacuṇṇādighaṃsaṇena samuṭṭhāpitā³⁸ sukhac-
 chavivaṇṇā³⁹, vedhaverā ti vidhava apatikā⁴⁰, tehi vidhava sarantīti⁴¹ tividha-
 verā ca⁴² vedhaverā⁴³, thullabāhū ti pādaparimaddanādīhi⁴⁴ samuṭṭhāpitamaṃ
 satāyā⁴⁵ mahābāhū⁴⁶, apātubhā⁴⁷ ti apātubhāvā dhanuppādavirahitā⁴⁸ ti attho,
 mīthubhedan⁴⁹ ti mittabhedan⁵⁰, ayaṃ eva vā pāṭho, idaṃ vuttam hoti:
 yadā evarūpā itthidhuttā imā⁵¹ amhe na jahissantīti sabhiraññāvidhava⁵² upa-
 gantvā⁵³ saṃvāsaṃ kappetvā tāsāṃ santakaṃ khādītva⁵⁴ tāhi⁵⁵ saddhiṃ mitta-

¹ Bā samitambā. ² Ck^o paṭiññāmatā. ³ so Bā; Ck^o sarāhiṭamohā-, C^o sara-
 hiṭīnevam. ⁴ Bā tadā. ⁵ Bā kasissantī. ⁶ Bā omits mama. ⁷ Ck^o -khena.
⁸ Ck^o -vissantī, Bā vissatīti. ⁹ Bā -ppāyo ete dussilā amittā ti yojanā.
¹⁰ Bā paribhuñjissantīti. ¹¹ Bā dīgha thāne ṭhitattā. ¹² Bā danta. ¹³ Bā -gā-
 tattā. ¹⁴ Bā codāyā. ¹⁵ Ck^o -cariya. ¹⁶ Bā^o saṃghari-. ¹⁷ Bā vadhetā. ¹⁸ Bā
 bhadetvā or cādetvā. ¹⁹ Bā -taṃ kappanto gacchatīti. ²⁰ Bā savittināmapa-
 karaṇaṃ. ²¹ Ck^o saṃbhātantrañcā, C^o yaññātantrañcā, Bā aññāñcātantrañcā. ²² Bā
 yubbavidhassa. ²³ Ck^o tantra, Bā tatra. ²⁴ Ck^o yaññasuttaṃ, Bā yaññaṃ. ²⁵ Bā
 bhatikāyavati, Ck^o hatakāyāti. ²⁶ Bā adds brahmaṇā. ²⁷ Bā^o bhatikatthāyā.
²⁸ Bā omits yadā. ²⁹ Bā bahusanto. ³⁰ Bā omits po-. ³¹ Ck^o -tthāyā. ³²
 Ck^o add ti. ³³ Ck^o -na-. ³⁴ Ck^o -ssanti, Bā na kiñci dhanāṃ no dethā ti ga-
 missantīti. ³⁵ Bā pantagāṭṭābhan. ³⁶ Ck^o -kaṃga-, Bā bhaṇḍagaha-. ³⁷ Ck^o
 -taṃ, Bā -cuṇṇāniyaṃsaṇena samatthacittā. ³⁸ Bā sukka-. ³⁹ Ck^o vidhava-
 patikā, Bā vidhapā apatikā. ⁴⁰ so Ck^o; C^o raṃrantīti, Bā vidhapā hi verantī.
⁴¹ so Ck^o; Bā omits ti - ca. ⁴² Bā adds vivo itthiyo vuccanti, Bā vidhava^o
 itthiyo vuccanti. ⁴³ Ck^o thullabahu pāda-, Bā thullabāhuti pādaparicārānārihi.
⁴⁴ Ck^o -satā, Bā samuṭṭhāpitamahākāyā. ⁴⁵ C^o adds patvāyu. ⁴⁶ Bā -tu-. ⁴⁷
 C^o -vādanu-, Bā apātubhāvā anupādarahitā. ⁴⁸ Bā mittabhe-. ⁴⁹ Bā omits
 mitta. ⁵⁰ Bā idha. ⁵¹ Bā pabhinanto vidhava. ⁵² Bā upasaṃkamati. ⁵³ Ck^o
 santikaṃ-, Bā satakaṃ dhāretvā. ⁵⁴ Bā tāya.

bhedam karissanti¹ vissāsam bhinditvā aññesaṃ hiraññakoṭṭham² gamissanti tadā esa te core³ sabbe va⁴ khādītva muccissatīti⁵, asappurisasintakā ti asappurisasittam⁶ paradukkhacittam⁷ cintanasīlā, tadā ti tadā sabbe p' ime⁸ ghāetvā⁹ khādītamaṃso¹⁰ Kaṇho pamokkhatīti¹¹.

- 5 Evañ ca¹² pana vatvā „ime mayham mahārāja amittā“
ti te te amittakārake¹³ pakkhanditvā khādītukāmatam¹⁴ viya
katvā dasseti. Tato¹⁵ mahājanassa utrastakāle¹⁶ sunakham
rajjuya ākaḍḍhitvā ṭhapitam viya katvā luddakavesam vijahitvā
10 aham Sakko devarājā 'ayam loko vinassatīti' āgato, sampati
hi matamatā adhamme vattitvā apāye¹⁸ pūrenti, devaloko
tuccho viya jāto, ito paṭṭhāya adhammikesu kattabham¹⁹ aham
jānissāmi²⁰, tvaṃ appamatto hohiti²¹ „catūhi satārahagāthāhi
dhammam desetvā manusse²² dānasīlesu patiṭṭhāpetvā osak-
15 kitasāsanam²³ aparam²⁴ vassasahassam²⁵ pavattanasamattham
katvā Mātaliṃ ādāya sakatṭhānam eva gato²⁶.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe p' aham²⁷ lokassa attham
eva carāmiti“ vatvā j. s.: „Tadā Mātali Anando ahosi, Sakko²⁸ aham
evā“ 'ti. Mahākāṇhajātakam.

20

7. Kosiyajātakā.

Kosiyajātakam Sudhābhajanajātake āvibhavissati. Kosiya-
jātakam²⁹.

8. Meṇḍakajātakā.

Meṇḍakapañham³⁰ Ummaggajātake³¹ āvibhavissati. Meṇḍaka-
25 pañhajātakam³².

¹ Bā adds ti. ² Cks -koṭṭhānam, Eds aññam ṭhānam. ³ Bā vere in the place of te core. ⁴ Bā omits va. ⁵ C^s -ssantīti, Bā puñcissati, B^s muñcissantīti. ⁶ Bā omits as-. ⁷ Bā dukkham. ⁸ Bā omits me. ⁹ Bā -ṭe-. ¹⁰ Bā khādati tato. ¹¹ Bā -kkhatīti, Cks -kkhāti. ¹² Bā evam, omitting ca. ¹³ Bā adhammakā-. ¹⁴ Bā -kāmo. ¹⁵ Bā omits tato. ¹⁶ Bā utrāsana-. ¹⁷ Bā omits viya. ¹⁸ Bā āgato pamattā hi mahājanā adhammam vattetvā matamatā apāye. ¹⁹ Bā omits ka-. ²⁰ Bā adāpessāmi. ²¹ Bā hohi mahārājā ti. ²² Bā -ssānam. ²³ Cks osakkana-. ²⁴ Bā añña. ²⁵ Bā -ssa. ²⁶ Bā adds mahājano dānasīlādīni puññāni katvā devaloke nibbattiṃsu. ²⁷ Bā pāham. ²⁸ Bā adds pana. ²⁹ Cks omit āvi - - kam. ³⁰ Bā meṇḍakajātakam. ³¹ Bā mahāumaṅga-. ³² Cks omit me-.

9. Mahāpadumajātaka.

Nādaṭṭhā¹ parato dosan ti. Idaṃ S. J. v. Ciñcamāṇa-
vikāṃ ā. k. Paṭhamabodhiyaṃ hi Dasabalassa puthubhūtesu sāva-
kesu aparimāṇesu devamanussesu² ariyabhūmim okkantesu patthaṇṇe
guṇasamudaye³ mahālābhasakkāro udapādi. Titthiyā suriyuggamane 5
khajjopanakasadisā ahesuṃ, hatalābhasakkārā⁴ te⁵ antaravithiyaṃ
ṭhatvā „kiṃ samaṇo Gotamo va⁶ Buddho, mayam pi Buddhā, kiṃ
tass’ eva dinnam⁷ mahapphalaṃ ambhākaṃ pi dinnam⁸ mahapphalaṃ
eva, ambhākaṃ pi detha karoṭhā⁹“ ‘ti evaṃ manusse viññāpentāpi¹⁰
lābhasakkāraṃ alabhitvā¹¹ raho sannipatitvā „kena nu kho upāyena 10
samaṇassa Gotamassa manussānaṃ antare avaṇṇaṃ uppādetvā¹² lābha-
sakkāraṃ nāsessāmā¹³“ ‘ti mantayimsu. Tadā Sāvattthiyaṃ Ciñca-
māṇavikā nāṃ’ ekā paribbājikā uttamarūpadharā sobhaggappattā
devaccharā viya, tassā¹⁴ sarīrato raṃsiyo¹⁵ niccharanti. Ath’ eko
kharamantī evaṃ āha: „Ciñcamāṇavikāṃ paṭicca samaṇassa Gota- 15
massa avaṇṇaṃ uppādetvā lābhasakkāraṃ nāsessāmā“ ‘ti¹⁷. Te
„atth’ eso upāyo“ ti sampatīcchimsu. Atha sā Titthiyārāmaṃ
āgantvā¹⁸ vanditvā aṭṭhāsi. Titthiyā tāya saddhiṃ na kathesuṃ. Sā
„ko nu kho me doso ti, yāvattatīyaṃ vandāmi ayyā“ ti vatvā „ayya
ko nu kho me doso ti, kiṃ¹⁹ mayā saddhiṃ na kathethā“ ‘ti āha. 20
„Bhagini samaṇaṃ Gotamaṃ amhe viheṭhentaṃ hatalābhasakkāre
katvā vicarantaṃ na jānāsīti“. „Na jānāmi ayyā²⁰, kiṃ pan’ ettha
mayā²¹ katabban“ ti. „Sace tvaṃ bhagini ambhākaṃ sukhaṃ icchasi
attānaṃ paticca samaṇassa Gotamassa avaṇṇaṃ uppādetvā lābha-
sakkāraṃ nāsehi²²“. Sā „Sādhu ayyā, mayh’ eso²³ bhāro, mā 25
cintayitthā“ ‘ti vatvā pakkamitvā²⁴ itthimāyākusalatāya²⁵ tato paṭṭhāya
Sāvattthivāsinaṃ²⁶ dhammakathaṃ sutvā Jetavanaṃ nikkhamaṇasamaye²⁷
indagopakavaṇṇaṃ paṭaṃ²⁸ pārupitvā gandhamālādihatthā²⁹ jetavana-

¹ Bds nadiṭṭhā. ² Bd omits deva. ³ Bd patharantesu guṇodayesu. ⁴ Bd te hi alābha-. ⁵ Bd omits te. ⁶ Cks ca. ⁷ Bd dānaṃ. ⁸ Bd omits mahap - - dīn-
naṃ. ⁹ Bd dethā, omitting karoṭhā. ¹⁰ Cks hi, Bd viññāpetvāpi. ¹¹ Bd ala-
bhanto. ¹² Bd pakāsetvā tassa. ¹³ Bd -seyyāmā. ¹⁴ Ck viyassā, Cs viassā,
Bd devaccharapaṭibhāgā viya tassā. ¹⁵ Bd rasmiyo. ¹⁶ Bd nikkhamanti. ¹⁷ Bd
vināseyyāthā ti, Cks add mantayimsu. ¹⁸ Bd gantvā. ¹⁹ Bd kissa. ²⁰ Bd ayyo.
²¹ Bd mayā kiṃ panettha. ²² Cks kase-. ²³ Bd ayaṃ me. ²⁴ Bd pakkāmi.
²⁵ Cks itthiyamāyā. ²⁶ Bd -sino. ²⁷ Bd -ne nikkhamantassa-. ²⁸ Bd omits pa-
²⁹ C -dīhi hatthā, Bd mandhamālādīhi, omitting hatthā.

bhimukhī¹ gacchati „imāya velāya kuhim gacchasīti“ ca² vutte „kim tumbhākam mama³ gamanaṭṭhānenā“ ‘ti vatvā Jetavanasamīpe Titthiyārāme vasitvā pāto va „aggavandanam vandissāmā“ ‘ti nagarā nikkhamante upāsakajane⁴ Jetavane vutthā⁵ viya hutvā nagaram pavisanti⁷ „kuhim vutthāsīti“ vutte „kim tumbhākam mama vutthattāṭṭhānenā“ ‘ti vatvā māsaddhamāsaccayena⁸ pucchiyamānā „Jetavane samañena Gotamena saddhim ekagandhakuṭṭiyā vutth’ amhīti“⁹ puthujjanānam „saccam nu kho etaṃ no“ ti kamkham uppādetvā temāsacatumāsaccayena¹⁰ pilotikāhi¹¹ udaram vethetvā gabbhinivaṇṇam dasse-
 10 tvā upari rattapaṭam¹² pārupitvā „samanam Gotamam paṭicca gabbho¹³ laddho“ ti andhabāle¹⁴ gahetvā aṭṭhanavamāsaccayena udare dārumaṇḍalam bandhitvā¹⁵ upari rattapaṭam pārupitvā hatthapāda-pitthiyo gohanukena¹⁶ koṭṭhāpetvā¹⁷ ussade dassetvā¹⁸ kilantindriyā ti¹⁹ hutvā sēyaṇhasamaye Tathāgate alamkatadhammāsane nisīditvā
 15 dhammam desente dhammasabham²⁰ gantvā Tathāgatassa purato thatvā „mahāsamaṇa mahājanassa tāva dhammam desesi, madhuro te saddo suphassitam²¹ dantāvaranam, aham pana tam paṭicca gabbham labhitvā paripuṇṇagabbhā jātā, n’ eva me sūtigaram jānāsi na sappitelādini, sayam akaronto upaṭṭhāyakānam pi aññataram²² Kosala-
 20 rājānam vā Anāthapiṇḍikam²³ vā Visākhām mahāupāsikam vā²⁴ ‘imissā māṇavikāya²⁵ kattabbayuttakam karohīti’ na vadasi, abhira-mitum yeva jānāsi gabbhaparihāram na jānāsīti“ gūthapiṇḍam gahetvā candamaṇḍalam dūsetum vāyamanti viya parisamajje²⁶ Tathāgataṃ akkosi²⁷. Tathāgato dhammakatham ṭhapetvā siho viya abhinadanto²⁸
 25 „bhagini tayā kathitassa²⁹ tathabhāvam vā vitathabhāvam³⁰ vā ahañ c’ eva tvañ ca jānāmā“ ‘ti āha. „Āma samaṇa tayā ca³¹ mayā ca nātabbhāven’ ev’ etaṃ jātan³²“ ti. Tasmiṃ khaṇe Sakkassa āsanam³³ uṇhākāram dassesi, so āvajjamāno „Ciñcamānavikā Tathāgataṃ abhū-tena akkosatīti“ nātvā „idaṃ³⁴ vatthum sodhessāmīti“ catūhi deva-
 30 puttehi saddhim āgami³⁵. Devaputtā mūsikapotikā hutvā dāru-

¹ Bđ -khā va. ² Bđ omits ca. ³ Ck omits mama. ⁴ Bđ -mi. ⁵ Bđ -ke. ⁶ Bđ Jetavanaganasadiṣā, Ck vuttā. ⁷ Bđ adds kuto. ⁸ Bđ catumanasaccayena. ⁹ Bđ -hātīsha. ¹⁰ Bđ omits temāsa. ¹¹ Ck -kādi, Bđ pilekikāya. ¹² Bđ omits ratta. ¹³ Bđ adds me. ¹⁴ Bđ athamālā. ¹⁵ Bđ ṭhapetvā. ¹⁶ Bđ -ṇu-. ¹⁷ Bđ koṭā-. ¹⁸ Bđ ussāretvā in the place of us --. ¹⁹ Ck -driyāni, Bđ kilittindriyāni. ²⁰ Bđ -bhāyam. ²¹ Bđ suphūsita. ²² Bđ upaṭṭhakam pakkosāpetvā, omitting aññataram. ²³ Bđ mahānātha-. ²⁴ Ck omits vā. ²⁵ Bđ ciñcamā-. ²⁶ C adds na, Bđ yeva. ²⁷ Bđ abbācikkhi. ²⁸ Bđ vijambhiyamāno. ²⁹ Bđ katassa, omitting tayā. ³⁰ Bđ ata-. ³¹ Bđ ceva. ³² Bđ -bhāvena jāto. ³³ Bđ bhavanam. ³⁴ Bđ imam. ³⁵ Bđ agamī.

maṇḍalakassa bandhanarajjukāni¹ ekappahāren² eva chindimsu³, pāruta-
 paṭam⁴ vāto ukkhipi, dārumaṇḍalakam patamānam tassā pādapiṭṭhi-
 yaṁ pati, ubho aggapādā ucchindimsu⁴. Manussā⁵ „kālakappaṇi
 Sammāsambuddham akkosasīti“⁶ sīse khelaṁ pātetvā leḍḍudaṇḍa-
 hatthā Jetavanā niharimsu. Ath⁷ assā Tathāgatassa cakkhupatham⁸ 5
 atikkantakāle mahāpaṭhavi bhijjivā vivaram adāsi, Avicito jālā⁷
 uṭṭhahi, sā kuladattiyakambalam⁸ pārūpamānā viya gantvā Avicimhi
 nibbatti. Aññatitthiyānam lābhasakkāro parihāyi, Dasabalassa bhiiyo-
 somattāya vaḍḍhi. Punadivase⁹ dh. k. s.: „āvuso Cīcamāṇavikā
 evaṁ¹⁰ ulāraguṇaṁ aggadakkhiṇeyyaṁ Sammāsambuddham abhūtena 10
 akkositvā mahāvināsaṁ pattā“ ti. S. āgantvā „kāya nu ’ttha bhik-
 khave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ’ti vutte „na bhikkhave
 idān’ eva pubbe p’ esā¹¹ maṁ abhūtena akkositvā vināsaṁ¹² pattā
 yevā“ ’ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa aggamahesiyā kucchisimim¹⁴ nib- 15
 batti, phullapadumasassirīkamukhattā pan’ assa Paduma-
 kumāro¹⁴ tv-ev’ assa nāmaṁ kariṁsu¹⁵. So vayappatto¹⁶
 sabbasippāni uggaṇhi¹⁷. Ath’ assa mātā kālam akāsi. Rājā
 aññaṁ aggamahesiṁ katvā puttassa uparajjaṁ adāsi. Aparā-
 bhāge rājā paccantaṁ kupitaṁ vūpasametum gacchanto agga- 20
 mahesiṁ¹⁸ „bhadde idh’ eva vasa, ahaṁ paccantaṁ vūpa-
 metum gacchāmīti“ vatvā „nāhaṁ deva nivattissāmi, ahaṁ pi
 āgamissāmīti“¹⁹ vutte yuddhabhūmiyaṁ²⁰ ādīnavaṁ dassetvā
 „yāva mamāgamanā²¹ anukkaṇṭhamāna vasa, ahaṁ Paduma-
 kumāraṁ²² yathā tava kattabbakiccesu appamatto hoti evaṁ 25
 ānāpetvā gamissāmīti“ vatvā tathā katvā gantvā²³ paccāmitte
 palāpetvā²⁴ janapadaṁ santappetvā²⁵ paccāgantvā²⁶ bahinagare
 khandhāvāraṁ²⁷ nivāsesi²⁸. Bo. pitu āgatabhāvaṁ űatvā

¹ Ck^o -ko, B^d bandharajjukāni. ² B^d pacchimsu. ³ B^d pārūpanapaṭam. ⁴ so
 Ck^o for -jjimsu? B^d chinisu. ⁵ B^d adds uṭṭhāyakiṁ. ⁶ B^d -sesīti. ⁷ B^d ag-
 gijjā-. ⁸ B^d -yaṁka-. ⁹ B^d adds bhikkhave. ¹⁰ B^d omits evaṁ. ¹¹ B^d pi esā.
¹² B^d mahāvi-. ¹³ B^d -imhi. ¹⁴ mahāpa-. ¹⁵ Ck^o kari. ¹⁶ B^d adds takkasilā-
 yaṁ gantvā. ¹⁷ B^d -hitvā āgami. ¹⁸ B^d adds āha. ¹⁹ B^d nāhaṁ idheva
 vasissāmīti in the place of deva - - āgamissāmīti. ²⁰ B^d -yā. ²¹ B^d -naṁ.
²² B^d mahāpa-. ²³ B^d omits ga-. ²⁴ B^d assāsetvā. ²⁵ B^d thapetvā. ²⁶ B^d
 omits pa-. ²⁷ B^d -re. ²⁸ B^d -setvā.

nagaraṃ alamkārapetvā rājagehaṃ paṭijaggāpento¹ ekako va
 tassa santikaṃ agamāsi². Sā tassa³ rūpasobhaṃ⁴ disvā paṭi-
 baddhacittā ahoṣi. Bo.⁵ taṃ vanditvā „amma tumhākaṃ⁶
 kiṃ kattabban⁷“ ti pucchi. Atha naṃ „ammā⁸ 'ti⁹ maṃ vada-
 3 sīti“ utṭhāya hatthe gahe tvā „sayanaṃ abhirūhā“ 'ti āha.
 „Kiṃkāraṇā“ ti. „Yāva rājā āgacchati tāva ubho pi kilesa-
 ratiyā ramissāmā“ 'ti. „Amma tvaṃ mama mātā ca sassā-
 mikā ca, mayā¹⁰ sapariggahamātugāmo¹¹ nāma kilesavasena
 indriyāni bhinditvā na olokitapubbo pi¹², kathaṃ tayā¹³ saddhiṃ
 10 evarūpaṃ kiliṭṭhakammaṃ karissāmīti“¹⁴. Sā dve tayo vāre
 kathetvā tasmīṃ anicchamāne „mama vacanaṃ na karosīti“
 āha. „Āma na karomīti“¹⁵. „Tena hi rañño kathetvā sīsaṃ
 te¹⁶ chindāpessāmīti¹⁷“¹⁸. M. „tāva ruciṃ karohīti¹⁹“ taṃ
 lajjāpetvā pakkāmi. Sā bhītatasitā²⁰ cintesi: „sac' āyaṃ
 15 paṭhamataraṃ²¹ pitu²² ārocessati jīvitaṃ me n' atthi, aham
 eva puretaraṃ kathessāmīti²³“ bhattaṃ abhuñjitvā²⁴ kiliṭṭha-
 lomavatthaṃ²⁵ nivāsetvā sarīre nakharājiyo dassetvā „kuhiṃ
 devīti' raññā pucchitakāle²⁶ 'gilānā' ti katheyyāthā“ 'ti pari-
 cārikānaṃ saññaṃ datvā gilānālayaṃ katvā²⁷ nipajji. Rājāpi
 20 nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ²⁸ āruya taṃ apas-
 santo „kuhiṃ devīti“ pucchitvā²⁹ „gilānā“ ti sutvā³⁰ siri-
 gabbhaṃ pavisitvā „kiṃ te devi aphāsukan“ ti pucchi. Sā
 tassa vacanaṃ asuṇantī viya hutvā dve tayo vāre pucchitā³¹
 „mahārāja, kasmā³² kathesi, tuṇhī hohi³³, sassāmikaitthiyo³⁴
 25 nāma mādisā³⁵ hontīti“ vatvā „kena viheṭhitā³⁶, sīghaṃ me

¹ Bā -petvā. ² Ck āg-. ³ Ck tassā, Bā pi taṃ. ⁴ Bā -sobhaggappattaṃ. ⁵ Bā omits ahoṣi bo-. ⁶ Bā amhākaṃ. ⁷ Ck -bbā. ⁸ Bā omits a-. ⁹ Bā kiṃ. ¹⁰ Ck sayā, Bā payā ca. ¹¹ Bā -ho-. ¹² Ck hi, Bā omits pi. ¹³ Bā mayā. ¹⁴ Bā te sīsaṃ. ¹⁵ Bā adde āha. ¹⁶ Bā kathehīti vatvā. ¹⁷ Bā omits bhī-. ¹⁸ Bā pathamaṃ. ¹⁹ Bā pituno. ²⁰ Bā -mī nanti. ²¹ Bā bhutvā. ²² Bā -lāma-kavatthaṃ. ²³ Bā pucchanakāle. ²⁴ Bā omits gilā- katvā. ²⁵ Bā nāgaramaṃ gantvā āsanaṃ. ²⁶ Ck pucchi. ²⁷ Bā omits gi- -suvā. ²⁸ Bā pucchitvā tāpi tuṇhī ahoṣi devī kasmā na kathesi tuṇhī ahoṣīti. ²⁹ Bā kiṃ. ³⁰ Bā omits tuṇhī hohi. ³¹ Bā asāmi-. ³² Bā adde nā. ³³ Bā kenaci hedhitā.

kathehi, sIsam assa chindissāmīti“ vutte „kam si' tvaṃ ma-
hārāja nagare ṭhapetvā gato“ ti „Padumakumāraṃ“ ti „so
mayhaṃ vasanaṭṭhānaṃ āgantvā³ ‘tāta mā evaṃ kārōhi⁴, ahaṃ
tava mātā’ ti vuccamāno⁵ pi ‘ṭhapetvā maṃ añño rājā nāma
atthi⁶, ahaṃ taṃ gehe karitvā⁷ kilesaratiyā ramissāmīti’ maṃ⁸
kesesu⁹ gahetvā aparāparaṃ luñcitvā attano vacanaṃ akaron-
tim¹⁰ vadhitvā¹¹ koṭṭetvā gato“ ti āha. Rāja anupaparikkhitvā¹²
āsīviso viya kuddho purise āṇāpesi: „gacchatha, Paduma-
kumāraṃ bandhitvā ānethā“ ti. Te nagaraṃ avattharantā
viya tassa gehaṃ gantvā taṃ bandhitvā paharitvā pacchā-
bāhaṃ gāḷhabandhanaṃ¹³ bandhitvā rattakanaveramālaṃ¹⁴
gīvāya paṭimuñcitvā vajjhaṃ katvā paharantā¹⁵ ānayimsu. So
„deviyā idaṃ kamman“ ti ñatvā „bho purisā, nāhaṃ
rañño dosakārako, niraparādho ‘haṃ asmīti“ vilapanto āgac-
chati. Sakalanagaraṃ saṃkhubhitvā¹⁶ „rājā kira mātugā-
massa vacanaṃ gahetvā Mahāpadumakumāraṃ ghātāpetīti¹⁷“
sannipatitvā kumārassa¹⁸ pādamūle patitvā „na te¹⁹ idaṃ sāmi
anucchavikaṃ²⁰“ ti mahāsaddena paridevi²¹. Atha naṃ netvā
rañño dassesuṃ. Rājā²² disvā va cittaṃ niggaṇḍhituṃ asak-
konto „ayaṃ arājā va²³ rājajīvaṃ karoti, mama putto hutvā²⁴ so
aggamahesiyā aparajjhi²⁵, gacchatha naṃ corapapāte pātetvā
vināsaṃ pāpethā“ ti āha. M. „na mayhaṃ tāta evarūpo
aparādho²⁶ atthi, mā mātugāmassa kathaṃ²⁷ gahetvā maṃ
nāsehi²⁸“ pitaraṃ yāci. So tassa kathaṃ na gaṇhi. Tato
soḷasasahassā antepurikā „tāta Mahāpadumakumāra attano²⁹
ananucchavikaṃ idaṃ laddhan“ ti mahāviraṃ viravimsu.

¹ Bā kassa. ² Bā puttaṃ me pa-. ³ Bā adds evamakāsi. ⁴ tāta -- karōhi
wanting in Bā. ⁵ Ck^a -ne. ⁶ Bā natthi in the place of nāma atthi. ⁷ Bā
ayaṃ maṃ gahetvā in the place of ahaṃ -- karitvā. ⁸ Bā me kese. ⁹ Ck^a -ti,
Bā maṃ akarontā. ¹⁰ Bā patitvā. ¹¹ Bā adds va. ¹² Bā -hamba-. ¹³ Bā
rattakuramālaṃ. ¹⁴ Bā omits vajjhaṃ -- tā. ¹⁵ Bā -bbhi. ¹⁶ Bā ghātāpesīti.
¹⁷ Bā rājaku-. ¹⁸ Bā omits nate. ¹⁹ Bā ananucchavikaṃ, omitting ti. ²⁰ Bā
-vimsu. ²¹ Bā -jāpi. ²² Bā omits arājāva. ²³ Bā -tvāpi. ²⁴ Bā -rajjhati.
²⁵ Bā doso. ²⁶ Bā vacanaṃ.

- Sabbe khattiyamahāsālādayo pi amaccaparijano pi „deva,
kumāro silācāraguṇasampanno vaṃsānurakkhako¹ rajjadāyādo,
mā nam² mātugāmassa vacanaṃ gahetvā anupaparikkhitvā
vināsesi³, raññā nāma nisammakārīnā bhavitabban⁴“ ti vatvā
5 satta gāthā abhāsimsu:
1. Nādaṭṭhā⁵ parato dosaṃ anumthūlāni⁶ sabbaso (Dhp. p. 341)
issaro panaye daṇḍaṃ sāmāṃ appaṭivekkhiya. 61.
 2. Yo ca appaṭivekkhitvā daṇḍaṃ kubbati khattiyō
sakaṇṭakam so gilati jaccandho va samakāhikam. 62.
 - 10 3. Adaṇḍiyam daṇḍiyati daṇḍiyaṇ ca adaṇḍiyam,
andho va visamaṃ maggaṃ na jānāti samāsamaṃ. 63.
 4. Yo ca etāni ṭhānāni anumthūlāni sabbaso
suddiṭṭhaṃ anusāseyya sa ve vohātum arahati⁶. 64.
 5. N' ekantamudunā sakkā ekantatikhiṇena vā
15 attam mahante⁷ ṭhāpetum, tasmā ubhayaṃ ācare. 65.
 6. Paribhūto mudu hoti atitikkho ca veravā,
etaṇ ca ubhayaṃ nātvā anumajjhaṃ samācare. 66.
 7. Bahum pi ratto bhāseyya duṭṭho pi bahu bhāsati,
na itthikāraṇā rāja puttaṃ ghātetum arahasīti. 67
 - 20 Tattha nādaṭṭhā⁸ ti na adievā, parato ti parassa, sabbaso ti sab-
bāni anumthūlāni khuddakamahantāni⁹ vajjāni, sāmāṃ appaṭivekkhiyā
'ti¹⁰ pāravacanāni¹¹ pahāya attano paccakkhaṃ akatvā¹² paṭhavissaro rājā dan-
ḍaṃ na panaye¹³ na¹⁴ paṭṭhapeyya, Mahāsammatarājakulasmiṃ¹⁵ hi satato¹⁶
uttaridaṇḍo nāma n' atthi, tālanagarahanapabbājanato¹⁷ uddham¹⁸ hattha-
25 pādacchedanaghatānaṃ¹⁹ nāma n' atthi, pacchā kakkhalarājūnaṃ kāle etaṃ
uppannaṃ, taṃ sandhāya te amaccā ekanten⁷ eva parassa dosaṃ sāmāṃ adievā
kātum na yuttan ti kathentā evam āhamsu, yo ca appaṭivekkhitvā ti ma-
hārāja evam paṭivekkhitvā dosānucchaviko²⁰ daṇḍo²⁰ panetabbo²¹, yo rājā²²
agatigamme ṭhito²³ taṃ dosaṃ appaṭivekkhitvā hatthacchedādidandaṃ²⁴ karoti

¹ Bā -rakkhito. ² Bā omits mānani. ³ Bā va mā nāsesi. ⁴ Bā nadiṭṭhā. ⁵ Bā anuthū-. ⁶ Cks sa ce, Bā sa ve kārītumarahasi, Bā -- - hatī. ⁷ Bf mahatthe, Bā attham mahatte. ⁸ Bā na viṭhā, Bā na diṭṭhā. ⁹ Bā -ta. ¹⁰ Cks -ya, omitting ti. ¹¹ Bā parassa va-. ¹² Bā katvā. ¹³ Cks paṭṭha-. ¹⁴ Bā adds ca. ¹⁵ Bā -kīlasmiṃ. ¹⁶ Bā paccakkhato. ¹⁷ Bā pabbājanīyato, omitting tālanagarahana. ¹⁸ Bā udam. ¹⁹ Bā -ṭanani. ²⁰ Cks -e. ²¹ Ck -ne-. ²² Bā sabbe rājāno, Cks so rājā. ²³ Bā -ā. ²⁴ Bā sabbache-.

so attano dukkhakāraṇaṃ¹ karonto sakaṇṭakabhojanaṃ² gilati nāma jaccandho viya ca³ samakkhikaṃ bhuñjati nāma, adaṇḍiyaṃ ti yo adaṇḍetabbaṃ daṇḍeti daṇḍetabbaṃ⁴ ca daṇḍiyaṃ⁵ adaṇḍetvā⁶ attano rucim eva karoti so andho va⁷ visamaṃ⁸ maggaṃ paṭipanno⁹ na jānāti, samāsamaṃ tato pāsānādisu pakkha-
lanto andho viya catūsu apāyesu mahādukkhaṃ pāpuṇāti attho, etāniti etāni¹⁰ daṇḍiyadaṇḍiyakāraṇāni¹¹ c' eva daṇḍiyakāraṇesu pi aṇumhūlāni ca¹² sabbāni
sudiṭṭhaṃ disvā anusāseyya¹³, sa va¹⁴ rājā vohātum¹⁵ voharitum¹⁶ rajjam¹⁷
anusāsītum arahatīti attho, attam mahante¹⁸ thāpetun ti evarūpo¹⁹ anup-
panne bhoge uppādetvā uppanne thāvare katvā attānaṃ mahante ulāre issariye
thāpetum na²⁰ sakkotīti²¹ attho, mudū 'ti mudurājā raṭṭhavāsikānaṃ pari-
bhūto hoti²² avaññāto so²³, rajjam niccoraṃ²⁴ kātum na sakkoti, veravā ti
atitikkhassa²⁵ pana sabbe pi raṭṭhavāsino²⁶ verino hontīti saveravā nāma hoti,
aṇumajjhanti anubhūtaṃ mudutikkhiṇabhāvānaṃ²⁷ majjham samācāre, amudu
anatitikkho hutvā rajjam kāraye²⁸ ti attho, na itthikāraṇā²⁹ ti pāpaṃ lāma-
kaṃ mātugāmaṃ nissāya vaṃsānurakkhakaṃ³⁰ chattadāyādaṃ³¹ puttam ghāṭe-
tum³² nārahasi mahārājā 'ti.

Evam nānākāraṇehi kathentāpi amaccā attano katham
gāhāpetum nāsakkhimsu. B. pi yācanto attano pi³³ katham
gāhāpetum nāsakkhi, andhabālo pana so³⁴ rājā „gacchatha,
naṃ corapapāte khipathā“ 'ti ānāpento aṭṭhamam³⁵ gātham āha: 20
s. Sabbo³⁶ ca loko ekanto³⁷ itthi ca ayam ekikā,

tenāhaṃ paṭipajjissam, gaccha pakkhipath' eva nan ti. 68.

Tattha tenāhan ti yena kāraṇena sabbo loko ekanto³⁸ kumārass' eva
pakkho hutvā thito ayaṃ ca itthi ekikā va tena kāraṇenāhaṃ imissā vacanaṃ
paṭipajjissam, gacchatha naṃ pabbataṃ āropetvā papāte khipath' evā 'ti. 25

Evam vutte soḷasasahassāsu rājithīsu³⁹ ekāpi sakabhāvena
saṇṭhātum⁴⁰ nāsakkhi, sakalanagaravāsino bāhā paggayha⁴¹
kese parikiriya⁴² vilapiṃsu. Rājā „ime⁴³ imassa papāte

¹ B_d anattakā-. ² C_s B_d -kaṃbho-. ³ B_d omits ca. ⁴ C_{ks} ad-. ⁵ C_{ks} ad-,
B_d omits daṇḍiyaṃ. ⁶ B_d viya. ⁷ B_d samāsamaṃ. ⁸ B_d adds pi. ⁹ B_d daṇḍakā-.
¹⁰ C_k va, C_s B_d omit ca. ¹¹ C_{ks} manu-. ¹² C_{ks} sa ce. ¹³ B_d cakāritum. ¹⁴
B_d omits voharitum. ¹⁵ B_d rajje. ¹⁶ B_d mahatte. ¹⁷ B_d -pe. ¹⁸ B_d omits na.
¹⁹ C_{ks} sakkomiti. ²⁰ C_{ks} hotu. ²¹ B_d sā. ²² B_d rajjanivāraṇaṃ. ²³ B_d atik-
khāya. ²⁴ B_d sabbesaṃ - - vāsikānaṃ. ²⁵ B_d mudutikkhabhāvaṃ. ²⁶ B_d bhā-
reyyā. ²⁷ C_{ks} itthiyākā-. ²⁸ B_d -rakkhitam. ²⁹ B_d attano dāyāda. ³⁰ B_d -ṭe-.
³¹ B_d omits pi. ³² B_d omits so. ³³ C_{ks} paṭhamam. ³⁴ C_{ks} -e. ³⁵ B_d ekato
³⁶ B_d rājaitthīsu. ³⁷ B_d sandhāretum. ³⁸ B_d adds kandetvā. ³⁹ B_d -yamānā.
⁴⁰ B_d omits ime.

khipanam paṭibāheyyum pīti¹“ saparivāro² mahājanassa pari-
 devantass’ eva³ tam⁴ uddhapādam adhosiram⁵ katvā gāhāpetvā
 papāte khipāpesi. Ath’ assa mettābhāvanānubhāvena pabbate
 adhivatthā devatā „mā bhāyi Mahāpadumā“ ‘ti tam samassā-
 5 senti ubhohi hatthehi gahetvā hadaye ṭhapetvā dibbaphassam⁶
 pharāpetvā⁷ otarivā pabbatapāde pabbataṭṭhakanāgabhavane⁸
 nāgarājassa phaṇagabbhe ṭhapesi. Nāgarājā B-am nāgabha-
 vanam netvā attano yasam majjhe bhinditvā adāsi. So tattha
 ekasamvaccharam vasitvā „manussapatham gamissāmīti⁹“ vatvā
 10 „kataratṭhānan¹⁰“ ti vutte „Himavantam gantvā pabbajissā-
 mīti“ āha. Nāgarājā „sādhū“ ‘ti tam gahetvā manussapathe
 patiṭṭhāpetvā pabbajitaparikkhāre datvā sakatṭhānam eva gato.
 So pi Himavantam pavisitvā isipabbajjam pabbajitvā jhānā-
 bhiññam¹¹ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro tattha paṭivasi¹².
 15 Ath’ eko Bārānasivāsivanacarako¹³ tam ṭhānam patto M-am
 sañjānitvā „nanu tvaṃ deva Mahāpadumakumāro“ ti vatvā
 „āma sammā“ ‘ti vutte tam vanditvā katipāham tattha vasitvā
 Bārānasim gantvā rañño ārocesi: „deva putto te¹⁴ Himavanta-
 padese isipabbajjam pabbajito¹⁵ paṇṇasālāyam vasati, aham
 20 tassa santike vasitvā āgato“ ti¹⁶. „Paccakkhan te diṭṭho“
 ti. „Āma devā“ ‘ti. Rājā mahābalakāya parivuto tattha
 gantvā vanapariyante khandhāvāram bandhitvā amaccaparivuto¹⁷
 paṇṇasālam kañcanarūpasiriyā¹⁸ paṇṇasāladvāre nisinnam M-am¹⁹
 vanditvā ekamantaṃ nisīdi, amaccāpi vanditvā paṭisanthāram
 25 katvā nisīdīmsu. B. pi rājānam phalāphalena²⁰ paṭipucchitvā
 paṭisanthāram akāsi. Atha nam rājā „tāta mayā tvaṃ gam-

¹ Cks -yyumpīti, Bđ -yyunti. ² Bđ adds gantvā. ³ Bđ tassa, omitting eva.

⁴ Bđ nam. ⁵ Bđ uddham - - avarā-. ⁶ Cks -phassa, Bđ -samphassam. ⁷ Bđ paṇāmetvā. ⁸ Bđ patiṭṭhita in the place of pabbataṭṭhaka - -. ⁹ Bđ -ssāmi mahārājāti. ¹⁰ Bđ -ram ṭhā-. ¹¹ Bđ -ñā. ¹² Bđ paṭivasati. ¹³ Bđ -cārīko.

¹⁴ Cks omit te. ¹⁵ Bđ -itvā. ¹⁶ Bđ adds tam sutvā rājā. ¹⁷ Bđ amaccagaṇa-.

¹⁸ Bđ pasadisam. ¹⁹ Bđ adds disvā. ²⁰ Bđ omits pha-.

bhīre papāte khipāpito¹, katham sañjīvito² sīti³“ pucchanto
navamañ gātham āha:

9. Anekatāle⁴ narake gambhīre suduruttare

pātito giriduggasmim kena tvañ tattha nāmariti⁵. 69.

Tattha anekatāle⁶ ti anekatālapamāṇe⁷, nāmariti⁸ na mari. 5
Tatoparā:

10. Nāgo jātabalo⁹ tattha thāmavā girisānujo

paccaggahi¹⁰ mañ bhogehi tenāhañ tattha nāmarim¹¹. 70.

11. Ehi tañ paṭinessāmi¹² rājaputta sakañ gharañ,

rajjam kārehi, bhaddan te, kiñ araññe karissasi¹³. 71. 10

12. Yathā gilitvā balisañ uddhareyya salohitañ

uddharitvā¹⁴ sukhī assa sukhañ¹⁵ passāmi attani¹⁶. 72.

13. Kin nu tvañ balisañ brūsi, kiñ tvañ brūsi salohitañ,

kin nu¹⁷ tvañ ubbhatañ brūsi, tam me akkhāhi pucchito¹⁸. 73.

14. Kām' āhañ balisañ brūmi, hatthiassañ¹⁹ salohitañ,

catt' āhañ ubbhatañ brūmi, evañ jānāhi khattiyā 'ti 74. 15

imāsu²⁰ pañcasu ekantarikā tisso gāthā B-assa dve rañño.

Tattha paccaggahiti²¹ pabbatapatanakāle devatāya pariggahetvā dibba-
phassena²² samassāsetvā upanītañ²³ mañ paṭiggaṇhi gahetvā²⁴ pana²⁵ nāga-
bhavanam netvā²⁶ mahantañ yasam datvā manussapathañ mañ nehīti vutto²⁷ 20
mañ manussapathañ ānesi sv-āhañ²⁸ idhāgantvā pabbajito iti tena²⁹ devatāya
ca nāgarājassa cānubhāvenāhañ³⁰ tattha na mariñ ti sabbañ³¹ ārocesi,
ehīti³² rājā tassa vacanañ sutvā somanassappatto hutvā tāta ahañ bālabhāvena
itthiyā vacanañ gahetvā evañ ācāraguṇena tañ³³ aparajjhīñ khamāhi me³⁴
ti padesu patitvā utthelhi mahārāja khamāmi te³⁵ itoparañ puna mā evañ 25
anusammakārī bhavyeyāsīti vutto³⁶ tāta tvañ attano kulasantakam³⁷ setaccattañ
ussāpetvā rajjam anusāsanto³⁸ mayhañ khamasi nāmā 'ti evañ āha, uddha-

¹ B^d -petvā. ² B^d assajī-, B^s sajī-. ³ B^d -kāle. ⁴ B^d na marasīti. ⁵ B^d
anekampamāṇe kāle. ⁶ C^{ks} na-, B^d marasīti. ⁷ C^k -bale, B^d -phaṇe, B^f -phalo.
⁸ C^{ks} -bhī, B^d paccaggahī. ⁹ C^{ks} -ri, B^d namari. ¹⁰ C^{ks} -ni-, B^d patine-.
¹¹ B^d add kumāro āha. ¹² C^{ks} uggarī-. ¹³ C^{ks} evañ. ¹⁴ B^d attanīti, and
adds rājā āha, C^{ks} attanā. ¹⁵ C^{ks} kiñ, omitting nu. ¹⁶ C^{ks} -assa. ¹⁷ C^k imāsa,
B^d imissā. ¹⁸ B^d paccaggahimanti. ¹⁹ B^d -samppassena. ²⁰ B^d saṇikam. ²¹
B^d paṭiggahetvā in the place of paṭi -. ²² B^d omits pana. ²³ B^d āne-. ²⁴
B^d -pathañ pahiñ ti vutte. ²⁵ B^d āhañ. ²⁶ B^d teneva. ²⁷ B^d ca a - - na a-.
²⁸ all three MSS. mariñ, B^d so in the place of sabbañ. ²⁹ B^d omits ehīti. ³⁰
C^k -gunante tañ, B^d silācārasampanne tayi. ³¹ B^d adds dosañ. ³² B^d adds
dosañ. ³³ B^d -e. ³⁴ B^d kulavettikañ. ³⁵ C^{ks} -te.

ritvā ti hadayavakkādini asampattam eva tam¹ uddharitvā, sukham pas-
sāmi attanīti² attānam mahārāja evam aham pi puna sotthibhāvappattam
gillitabalisapurissam iva attānam³ passāmi, kim nu tvaṃ ti idaṃ rājā tam
attham vitthārato⁴ sotum pucchati, kāmāhaṇ ti pañcakāmaguṇe aham, hatthi
5 assam salohitan ti⁵ evam [hatthiassarathavāhanam satteratanādibhedam⁶
vibhavam salohitan ti brūmi⁷, cattāhaṇ cattam aham yadā tam sabbam pi
cattam hoti pariccattam tam dānam aham ubbhatan ti brūmi.

„Iti kho mahārāja mayham rajjena kiccaṃ n’ atthi, tvaṃ
pana dasa rājadhamme akopetvā agatigamanam pahāya dham-
10 mena rajjam kārehīti“ M. pitu ovādam adāsi. So⁸ roditvā
kanditvā⁹ nagaram gacchanto antarāmagge amacce pucchi:
„aham kam¹⁰ nissāya evarūpena ācārasampannena¹¹ puttena
viyogam patto“ ti. „Aggamahesim¹² devā“ ’ti. Rājā tam
uddhapādam gāhāpetvā corapapāte khīpāpetvā nagaram pavi-
15 sitvā dhammena rajjam kāresi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe p’ esā maṃ akkositvā
mahāvināsam pattā“ ti vatvā

15. Cīcamāṇavikā mātā Devadatto ca me pitā

Ānando¹³ paṇḍito nāgo Sāriputto ca devatā

20 aham tadā rājaputto¹⁴, evam dhāretha jātakan ti 75.

osānagāthāya j. samodhānesi¹⁵. Mahāpadumajātakam.

10. Mittāmittajātaka.

Kāni kammāni kubbānīti. Idaṃ S. J. v. Kosalarāṇṇo
atthacaram¹⁶ amaccam ā. k. So kira raṇṇo bahūpakāro āhosi.
25 Ath’ assa rājā atirekasammānam kāresi. Avasesā nam asahamānā
„deva asuko amacco tumhākam anattakārako“ ti paribhindiṃsu.
Rājā tam parigaṇhanto kiñci dosam adisvā „aham massa kiñci dosam
na passāmi, katham nu kho sakkā mayā imassa mittabhāvam vā
amittabhāvam vā jānitun“ ti cintetvā „imam paṇham ṭhapetvā

¹ Bā omits tam. ² Bā attanintī, Ck^s sukhamassa attanti. ³ Bā balisameva
attani. ⁴ Bā -rito. ⁵ all three MSS. atthi assa, Ck^s -tam hi. ⁶ Bā omits
bhedam. ⁷ Bā omits brūmi. ⁸ Bā adds rājā. ⁹ Bā paridevitvā. ¹⁰ Ck^s tam.
¹¹ Bā ācāraguṇasam-. ¹² all three MSS. -si. ¹³ Ck^s add ca. ¹⁴ Bā rājaputto
aham āsi, Bf r. a. tadā. ¹⁵ Ck^s -dhanī, C^s -dhānī. ¹⁶ Bā -cariyam.

Tathāgataṃ añño jānitum na sakkhissati, gantvā pucchissāmīti¹ so bhuttapātārāso S-raṃ upasāṃkamitvā „bhante kathaṃ nu kho sakkā purisena attano mittabhāvaṃ vā amittabhāvaṃ vā jānitum“ ti pucchi. Atha naṃ S. „pubbe pi mahārāja paṇḍitā imaṃ pañhaṃ cintetvā paṇḍite pucchitvā tehi kathitavasena ñatvā amitte vajjetvā² mitte 5 sevimsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa atthadhammānusāsako amacco ahoṣi. Tadā Bārāpasirañño ekaṃ atthacarakaṃ amaccaṃ sesā paribhindimsu. Rājā tassa dosaṃ apassanto „kathaṃ nu kho sakkā amittaṃ vā mittam vā ñātun³“ ti M-aṃ pucchanto 10 paṭhamaṃ gātham āha:

1. Kāni kammāni kubbānaṃ kathaṃ viññū parakkame amittaṃ⁴ jāneyya medhāvī disvā sutvā va⁵ paṇḍito ti. 76.

Tass' attho: kāni kammāni karontaṃ medhāvī paṇḍito puriso cakkhunā disvā sotena vā sutvā ayaṃ mayhaṃ amitto ti jāneyya tassa jānanatthāya 15 kathaṃ viññū parakkameyyā 'ti.

Ath' assa amittalakkhaṇaṃ kathento⁶

2. Na naṃ umhayate⁷ disvā na ca naṃ paṭinandati (vol. II $\frac{121}{23}$) cakkhūni c' assa⁸ na dadāti paṭilomaṃ ca⁹ vattati. 77.
3. Amitte tassa bhajati mitte tassa na sevati 20 vaṇṇakāme nivāreti akkosante pasamsati. 78.
4. Guyhaṇ ca tassa n' akkhāti tassa guyhaṃ na gūhati kammaṃ tassa na vaṇṇeti paññ' assa na-ppasamsati. 79.
5. Abhave nandati tassa bhava tassa na nandati acchariyaṃ bhojanaṃ laddhā tassa n' uppajjate sati, 80. 25 tato naṃ nānukampati, aho¹⁰ so pi labheyy' ito¹¹.
6. Icc-ete soḷasākārā amittasmiṃ patiṭṭhitā (vol. II $\frac{121}{24}$) yehi amittaṃ jāneyya disvā sutvā va¹² paṇḍito ti 81.

M.¹³ imā pañca gāthā vatvā puna

¹ Bā - mā ti. ² Ck^o vajji-. ³ Bā sakkomi taṃ ñātun in the place of sakkā - .

⁴ Bā mitte. ⁵ Bā/ ca. ⁶ Bā adds gāthāmāha. ⁷ Bā ummeyate, B^f umbhayate.

⁸ Ck^o tassa. ⁹ Ck^o -māca. ¹⁰ Bā āh, B^f ahā. ¹¹ C^o -yyato, C^k labheyyakotā,

Bā labheyito. ¹² Bā/ ca. ¹³ Bā omits mahāsatto.

7. Kāni kammāni kubbānaṃ kathāṃ viññū parakkame
mittaṃ jāneyya medhāvī disvā sutvā va' paṇḍito ti' 82.
imāya gāthāya mittalakkhaṇaṃ puṭṭho sesagāthā abhāsi:
8. Pavutthaṃ taṃ taṃ⁸ sarati āgataṃ abhinandati
5 tato kelāyito⁴ hoti vācāya paṭinandati. 83.
9. Mitte tass' eva⁵ bhajati amitte tassa na sevati
akkosante nivāreti vaṇṇakāme pasamsati. 84.
10. Guyhaṇ ca tassa akkhāti tassa guyhaṇ ca gūhati
kammaṇ ca tassa vaṇṇeti paññaṃ tassa⁶ pasamsati. 85.
- 10 19. Bhava ca nandati tassa abhave tassa na nandati,
acchariyaṃ bhojanaṃ laddhā tassa uppajjate sati,
tato naṃ anukampati, aho' so pi labheyy' ito⁶. 86.
11. Icc-ete soḷasākārā mittasmiṃ suppatiṭṭhitā
yehi mittāṃ su⁹ jāneyya disvā sutvā va' paṇḍito ti. 87.

- 15 Tattha na naṃ umhayate¹⁰ ti taṃ mittāṃ¹¹ mittapaṭirūpako¹² sītaṃ
na karoti pabaṭṭhākāraṃ na dasseti, na ca naṃ paṭinandatīti tassa kathāṃ
pagganḥanto na paṭinandati na tussati¹³, cakkhūni tassa na dadātīti
olokentaṃ na oloketi, paṭilomañcā 'ti tassa kathāṃ patippharati paṭisattu
hoti, vaṇṇakāme ti tassa vaṇṇaṃ bhaṇante¹⁴, nākkhātīti¹⁵ attano guyhaṇ
20 tassa nācikkhati, kammaṇ tassa¹⁶ 'ti tena katakammaṇ na¹⁷ vaṇṇayati¹⁷, pañ-
ñassā¹⁸ 'ti tassa paññaṃ¹⁹ na-ppasamsati nānasampadaṃ na āhāti²⁰, abha-
ve ti²¹ avaḍḍhiyā²², tassa nuppaṇṇate²³ ti tassa mittapaṭirūpakassa
mama²⁴ mittassa pi ito dassāmīti sati na uppajjati, nānukampatīti mudu-
cittena na cintesi, labheyyito²⁵ ti labheyya ito, ākāra ti kāraṇāni, pa-
95 vutthan ti videsagataṃ, kelāyito²⁶ ti kelāyati mamāyati pattheti piheti
icchatīti attho, vācāya 'ti madhuravacanena taṃ samudācaranto nandati
tussati²⁷, sesaṃ vuttapaṭipakkhanayaṇ' eva veditabbaṃ.

¹ Bdf ca. ² Bd adds bodhisatto. ³ C^s pavutthantaṃ taṃ? C^k pavutthaṃ taṃ, B^d paṭhaṃ tassa, Bf pavutthūṃ tassa. ⁴ B^d -iko. ⁵ C^{ks} tassa. ⁶ C^{ks} paññātassa. ⁷ B^d ahā, Ef mahā. ⁸ C^{ks} -yyato, Bdf labheyito. ⁹ C^{ks} omīti su. ¹⁰ B^d ummayyate. ¹¹ B^d omīti mittāṃ. ¹² B^d -kaṃ. ¹³ B^d dussati. ¹⁴ B^d tassa vaṇṇente. ¹⁵ C^{ks} na khamati. ¹⁶ C^s taṃ. ¹⁷ B^d nandiyati. ¹⁸ B^d paññamassā. ¹⁹ C^{ks} paññaṃ, B^d assa nānaṃ. ²⁰ C^s nayhati, B^d na bhāsati. ²¹ C^{ks} abhavenā, B^d abhave nandatīti. ²² B^d avaḍḍhiyā. ²³ B^d adds sati. ²⁴ B^d omīti mama. ²⁵ C^s labheyyato, C^k labheyyakan, B^d labheyito. ²⁶ C^{ks} -yino, B^d -yiko. ²⁷ B^d paṭinandati na dussati.

Rājā M-assa kathāya attamano hutvā tassa mahantaṃ yasaṃ adāsi.

S. i. d. ā. „evaṃ mahārāja pubbe p' esa pañho samuṭṭhahi¹, paṇḍitā vacanaṃ² kathayimsu³, imehi dvattimsāyākārehi⁴ amitto ca⁵ mitto ca⁶ jānitabbo“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahosi, paṇ- 5 ḍitāmacco⁷ aham evā“ 'ti. Mittāmittajātakaṃ. Dvādasanipātavannaṇā niṭṭhitā⁸.

¹ Bā samuṭṭhito. ² Bā pana. ³ Bā -sū ti. ⁴ Bā dvikāraṇehi. ⁵ Bā omits amitto ca. ⁶ Bā omits ca. ⁷ Bā -taamacco pana. ⁸ Bā iti dasajātakavattupaṭimaṇḍitaṃ dvādasanipātajātakaṃ niṭṭhitaṃ.

XIII. TERASANIPĀTA.

1. Ambajātaka.

Ahāsi me ambaphalāni pubbe ti. Idam S. J. v. Deva-
dattaṃ ā. k. Devadatto pi „aḥaṃ Buddho bhaviṣṣāmi, mayhaṃ
5 samaṇo Gotamo n' evācariyo na upajjhāyo“ ti ācariyaṃ paccakkhāya
jhānaparihīno saṃghaṃ bhinditvā anupubbena Sāvatthiṃ āgacchanto
bahi-Jetavane paṭhaviyā vivare dinne¹ Avīciṃ pāvisi. Tadā dh.² k. s. :
„āvuso Devadatto ācariyaṃ paccakkhāya³ mahāvināsaṃ patto Avīci-
mahāniraye nibatto“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k.
10 s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva
pubbe pi Devadatto ācariyaṃ paccakkhāya mahāvināsaṃ patto yevā“
'ti vatvā a. ā. :

A. B. Br. r. k. tassa purohitakulaṃ ahivātakarogena
vinassi. Eko va⁴ putto bhittim bhinditvā palāto, so Takka-
15 silaṃ gantvā disāpāmomkhaṣṣa ācariyassa sāntikā⁵ vede ca
sesasippāni ca uggaṇhitvā ācariyaṃ vanditvā nikkhanto, „desa-
cārittaṃ⁶ carissāmīti⁷“ vicaranto ekaṃ paccantanagaraṃ pā-
puṇi. Taṃ nissāya mahācaṇḍālagāmakko ahosi⁸. Tadā Bo.
tasmim gāme paṭivasati paṇḍito vyatto, akāle phalaṃ gaṇhā-
20 panamantaṃ jānāti, so pāto va kācaṃ⁹ ādāya tato gāmā
nikkhamitvā araṇṇe ekaṃ ambarukkhaṃ upasaṃkamitvā satta-
padamatthake ṭhito taṃ mantaṃ parivattetvā¹⁰ ambarukkhaṃ

¹ B^d dente. ² B^d adda bhikkhu. ³ C^k ariyapa-. ⁴ B^d omits vā. ⁵ B^d adda, tayo. ⁶ B^d -cārikam. ⁷ B^d jānissāmīti. ⁸ C^k omit ahosi. ⁹ C^d B^d kājaṇi.
¹⁰ B^d pariappitvā.

ekena udakapasatena paharati, rukkhato taṃ khaṇaṃ ñeva purāṇapaṇṇāni patanti navāni utthahanti, pupphāni pupphitvā patanti, ambaphalāni utthāya muhuttan' eva paccitvā madhurāni ojavantani dibbaphalasadisāni¹ hutvā rukkhato patanti. M. tāni uccinitvā yāvadatthaṃ khāditvā kācaṃ² pūretvā³ gehaṃ 5 gantvā tāni vikkīṇitvā puttadāraṃ posesi. So brāhmaṇakumāro M-aṃ akāle ambapakkāni āharitvā vikkīṇantaṃ disvā „nissam-sayena tehi mantabalena⁴ uppannehi bhavitabbaṃ⁵, imaṃ purisaṃ nissāya etaṃ anagghamantaṃ labhissāmīti“ cintetvā M-assa ambāni āharananiyāmaṃ pariggaṇhanto tatvato⁶ ñatvā 10 tasmim araṇṇato anāgate va⁷ tassa gehaṃ gantvā ajānanto viya hutvā tassa bhariyaṃ „kuhiṃ⁸ ācariyo“ ti pucchitvā „araṇṇaṃ gato“ ti vutte taṃ⁹ āgamayamāno¹⁰ thatvā āgacchantam disvā paccuggantvā hatthato kācaṃ¹¹ gahetvā¹² āharitvā gehe ṭhapesi. M. taṃ oloketvā bhariyaṃ āha: „bhadde 15 ayaṃ māṇavako¹³ mantatthāya āgato, na paṇ' assa hatthe manto ṭhassati, asappuriso eso“ ti. Māṇavo pi „ahaṃ imaṃ mantam ācariyassa upakārako hutvā labhissāmīti“ cintetvā tato paṭṭhāya tassa gehe kattabbakiccāni¹⁴ karoti: dārūni āharati vibhīm kotteti¹⁵ pacati mukhadhovanādini¹⁶ deti pāde dhovati. 20 Ekadivasam M-ena „tāta māṇava mañcaṃ¹⁷ pādānaṃ me upadhānaṃ dehīti“ vutte aññaṃ apassitvā sabbarattaṃ ūrumhi ṭhapetvā nisīdi. Aparabhāge M-assa bhariyā puttaṃ vijāyi, tassā pasūtikāparikkammaṃ¹⁸ sabbaṃ akāsi. Sā ekadivasam M-aṃ āha: „sāmi, ayaṃ māṇavo jātisampanno hutvāpi¹⁹ 25 mantatthāya amhākaṃ veyyāvaccam karoti, etassa hatthe manto tiṭṭhatu vā mā vā deth' assa²⁰ mantan“ ti. So „sādhū“ 'ti sampa-

¹ B^d dibbarasa sa-. ² C^s B^d kājaṃ. ³ B^d pūrāpetvā. ⁴ B^d mantaphalena, C^k -sayanetaṃ mantabalehi. ⁵ B^d -bbanti. ⁶ B^d tathato, C^k tatvato. ⁷ B^d yeva. ⁸ B^d adds ayye. ⁹ B^d adds āgataṃ. ¹⁰ B^d adds va. ¹¹ C^k kāmaṃ, C^s kājaṃ. ¹² B^d disvā hatthato paccuggahetvā. ¹³ B^d -vo. ¹⁴ B^d sabbaki-. ¹⁵ B^d adds bhattam. ¹⁶ B^d dantakaṭhamu-. ¹⁷ all three MSS. mañca. ¹⁸ C^k omits pari, B^d reads tassā sutikāle parik -. ¹⁹ B^d omits pi. ²⁰ B^d detha tassa.

ticchitvā tassa mantam datvā tam evam āha: „tāta, anaggho¹
 manto, tava imam nissāya mahālābhasakkāro bhavissati, raññā
 vā rājamahāmattena vā ‘ko te ācariyo’ ti puṭṭhakāle mam mā
 nigūhitho, sace hi ‘caṇḍālassa me santikā’² manto gahito’ ti
 5 lajjanto³ ‘brāhmaṇamahāsālo me ācariyo’ ti kathessasi⁴ imassa
 mantassa⁵ phalam na labhissasīti⁶. So „kimkāraṇā⁷ nigūhis-
 sāmī⁸, kenaci puṭṭhakāle tumhe yeva kathessāmīti⁹“ vatvā
 vanditvā caṇḍālagāmato nikkhamitvā mantam⁹ vīmaṁsitvā anu-
 pubbena Bārānasim¹⁰ patvā ambāni vikkiṇitvā bahum dhanam
 10 labhi. Ath’ ekadivasam uyyānapālo tassa hatthato ambam
 pi kiṇitvā¹¹ rañño adāsi. Rājā tam paribhuñjitvā „kuto¹² tayā
 evarūpaṁ ambam laddhan¹³“ ti pucchi. „Deva eko māṇavo
 akālaambaphalāni¹⁴ ānetvā vikkiṇāti, tato me gahitan¹⁵“ ti.
 „Ito paṭṭhāya idh’ eva ambāni āharatū ’ti tam vadehīti¹⁶. So
 15 tathā akāsi. Māṇavo pi tato paṭṭhāya ambāni rājakulam
 harati raññā ca „mam upaṭṭhahā¹⁷“ ’ti¹⁸ vutte rājānam upaṭṭha-
 hanto bahum dhanam labhitvā kamena¹⁹ vissāsiko jāto. Atha
 nam ekadivasam rājā pucchi: „māṇava, kuto akāle evam
 veṇṇagandharasasampannāni ambāni labhasi²⁰, kin te nāgo vā
 20 supaṇṇo vā devo vā koci deti udāhu mantabalam²¹ etan²²“ ti.
 „Na me mahārāja koci deti²³, anaggho pana me manto atthi,
 tass’ etaṁ²⁴ balan²⁵“ ti. „Tena hi mayam pi ekadivasam
 mantabalam²⁶ datṭhukāmā²⁷“ ti. „Sādhu deva, dassessāmīti²⁸.
 Rājā punadivase tena saddhim uyyānam gantvā „dassehīti²⁹
 25 āha. So „sādhū³⁰“ ’ti ambarukkham upagantvā sattapada-
 matthake ṭhito mantam parivattetvā rukkhām udakena pahari,
 tam khaṇam űeva ambarukkho heṭṭhāvuttaniyāmena³¹ phalam

¹ Bā adds yam. ² Bā puṭṭho pana mayham ācariyo caṇḍālo tassa santikā. ³
 Bā lajjito ti. ⁴ Bā ti ce kathissati. ⁵ Bā omits ma-. ⁶ Bā bhavissasīti. ⁷
 Bā adds tam. ⁸ Bā -mitti. ⁹ Bā -te. ¹⁰ Cks -siyam, Bā -sī. ¹¹ Cks vikki-,
 Bā viki- in the place of piki-. ¹² Bā adds samma. ¹³ Bā -po ambo laddho.
¹⁴ Cks omit amba. ¹⁵ Bā atha raññā upaṭṭhahīti no. ¹⁶ Cks kammena, Bā anuk-
 kamena. ¹⁷ Bā āharasi. ¹⁸ Bā -phalam. ¹⁹ Bā adds atthano paññāphalena.
²⁰ Bā tasseva. ²¹ Bā -phalam. ²² Bā -nēva.

gahetvā mahāmegho viya ambavassaṃ vassi, mahājano sādhu-
 kāraṃ adāsi, celukkhepā pavattimsu¹, rājā phalāni khādītva
 tassa bahum dhanam datvā „māṇava², evarūpo te acchariya-
 manto kassa santike gahito“ ti pucchi. Māṇavo „sac³ āhaṃ
 ‘caṇḍālassa santike’ ti vakkhāmi lajjitabbakaṃ⁴ bhavissati mañ 5
 ca garahissanti⁵, manto kho pana me paṇo idāni na nassis-
 sati⁶, disāpāmokkhācariyaṃ⁷ apadisāmīti⁸“ cintetvā musāvādaṃ
 katvā „Takkasilāya⁹ disāpāmokkhācariyassa santike gahito
 me“ ti vadanto¹⁰ ācariyaṃ paccakkhāsi, taṃ khaṇaṃ nēva
 manto antaradhāyi. Rājā somanassajāto taṃ ādāya nagaraṃ 10
 pavisitvā pun’ ekadivasaṃ¹¹ „ambāni khādissāmīti“ uyyānaṃ
 gantvā maṅgalasilāpaṭṭhe nisinno¹² „māṇava ambāni āharā“ ‘ti
 āha. So „sādhū“ ‘ti ambaṃ upagantvā sattapadamatthake
 ṭhito „mantaṃ parivattessāmīti“ mante anupaṭṭhahante¹³ antara-
 hitabhāvaṃ ṇatvā lajjito aṭṭhāsi. Rājā „ayaṃ pubbe parisa- 15
 majjhe yeva ambāni āharitvā amhākaṃ deti, ghanameghavassaṃ
 viya ambaṃ vassāpeti, idāni thaddho viya ṭhito, kin nu kho
 kāraṇaṃ“ ti cintetvā taṃ pucchanto paṭhamam gātham āha:

1. Ahāsi me ambaphalāni pubbe

aṇūni thūlāni ca brahmacārī,

20

teh’ eva mantehi na dāni tuyhaṃ

dumaphalā pātubhavanti brahme ti. 1.

Tattha ahāsīti āhāri, dumaphalānūti rukkhaphalānūti.

Taṃ sutvā māṇavo „sace ‘ajja ambaphalaṃ na gaṇhāmīti¹⁴
 vakkhāmi rājā me kujjhissati, musāvādena vañcessāmīti¹⁵“ 25
 dutiyaṃ gātham āha:

2. Nakkhattayogaṃ patimānayaṃ¹⁶,

khaṇaṃ muhuttaṃ na maṃ tosayanti¹⁷,

¹ Bā - ttayimsu. ² Bā adds ko. ³ Ck lajja-, Bā - taṃ. ⁴ Bā mañ garahissati.

⁵ Ck nassissanti, Bā nassati. ⁶ Ck -kkha āc-, Bā -kkho ācariyo me ti. ⁷ Ck -disāti. ⁸ Bā -yam. ⁹ Bā vadati. ¹⁰ Bā punadivase. ¹¹ Bā nisīdi. ¹² Bā anuṭṭha-. ¹³ Bā gaṇhāpessāmīti. ¹⁴ Bā ācikkhissāmīti. ¹⁵ Bā paṭi-, Ck pati-māṇa-. ¹⁶ Bā -ttaṇṇa mantanapassaṃ, Bā khaṇā muhutte na maṃ tosayanti.

nakkattayogañ ca khaṇaṇ ca laddhā
athāhariss' ambaphalaṃ pahūtan' ti. 2.

Tattha athāharissambaphalan' ti atha' ambaphalaṃ āharissāmi'.

Rājā „ayaṃ aññadā nakkhattayogaṃ na vadati, kin nu
kho etan' ti pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Nakkhattayogaṃ na pure abhāṇi,
khaṇaṃ muhuttaṃ na pure asaṃsi',
athāhari' ambaphalaṃ pahūtaṃ'
vaṇṇena gandhena rasena upetaṃ. 3.

4. Mantābhijappena pur' assa' tuyhaṃ
dumapphalā pātubhavanti brahme,
sv-ājja na pāresi' japam pi mante',
ayaṃ so ko nāma tav' ajja dhammo ti. 4.

Tattha na pāresi'ti' na sakkosi, japampīti' jappanto pi parivattento
pi, ayaṃ so ti ayaṃ eva so tava sabhāvo ajja ko nāma jāto ti.

Taṃ sutvā māṇavo „na sakkā rājānaṃ musāvādena
vañcetum, sace pi me sabhāve kathite ānaṃ karoti' karotu,
sabhāvaṃ eva kathessāmi'ti' cintetvā dve gāthā abhāsi:

5. Caṇḍālaputto mama sampadāsi,
dhammena mante pakatiṇ ca saṃsi:
mā c' assu 'me pucchito nāma gottaṃ
guyhittho mā taṃ vijaheyya manto'. 5.

6. So 'haṃ janindena janam pi' puttho
makkhābhībhūto alikaṃ abhāṇim,
mantā ime brāhmaṇassā 'ti micchā
pahīnamanto kapaṇaṃ rudāmi'ti. 6.

Tattha dhammena 'ti samena kāraṇena appaṭicchādetvā va adāsi,
pakatiṇca saṃsīti mā 'me pucchito nāma gottaṃ guyhittho sace guyham

¹ B^d addhāha-. ² C^s pahu-, B^d bahu-, C^k papan. ³ B^d addhāha-. ⁴ B^d addhā-
mayam. ⁵ B^d harissāmi'ti. ⁶ B^d pas-. ⁷ B^d sayamhari. ⁸ B^d muhuttaṃ. ⁹
so C^k; C^s parassa, B^d/puresi, B^s pureti. ¹⁰ B^d/svajja na pādesi. ¹¹ B^d jap-
paṇaṃ samantaṃ, B^s jappapimantaṃ. ¹² B^d pāde-. ¹³ B^d jappanti. ¹⁴ B^d
adda pi. ¹⁵ B^d kareyya. ¹⁶ C^k mantā. ¹⁷ C^k hi, B^d pi?

pi¹ mantā² te nassissanti³ tesaṃ nassanapakatiṇ⁴ ca mayhaṃ samsi, brāhmaṇassā⁵ 'ti micchā⁶ ti brāhmaṇassa santike mayā ime mantā gahitā⁷ ti micchā abhāṇiṃ, tena me te mantā natthā, sv-āhaṃ pahīnamanto idāni kapaṇaṃ rodāmi.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ pāpadhammo evarūpaṃ ratanaṃ⁸ 3
na olokesi, evarūpasmiṃ hi uttamaratane⁹ laddhe jāti kiṃ
karissatīti“ kujjhitvā⁷

7. Eraṇḍā pucimandā vā atha vā pālibhaddakā⁸
madhuṃ madhutthiko⁹ vinde, so hi tassa dumuttamo. 7.

8. Khattiyā brāhmaṇā¹⁰ vessā suddā caṇḍāla pukkusā 10
yasmā¹¹ dhammaṃ vijāneyya so hi tassa naruttamo. 8.

9. Imassa daṇḍaṃ ca vadhaṃ ca datvā¹²
gale gahetvā khalayātha¹³ jammaṃ
yo uttamatthaṃ kasirena laddhaṃ
mānātimānena vināsayitthā¹⁴ 'ti 9. 15

imā gāthā āhā.

Tattha madhutthiko ti madhutthiko puriso araṇṇe madhuṃ olovento etesaṃ
rukkhānaṃ yato madhuṃ labhati so hi¹⁵ dumo tassa dumuttamo¹⁶ nāma, tato
c' eva khattiyādīsu yambā purisā dhammaṃ kāraṇaṃ¹⁷ y' uttamatthaṃ¹⁸ vijā-
neyya so tassa uttamanaro¹⁹, imassa daṇḍaṃ cā 'ti imassa pāpadhammassa 20
sabbappaharaṇadaṇḍaṃ²⁰ ca velupesihī²¹ piṭṭhicammaṃ uppātentā²² vadhaṃ
ca datvā imaṃ ca jammaṃ gale gahetvā khalayātha²³ khalikāraṃ²⁴ pāpetvā
niddhamatha²⁵ kiṃ iminā idha vasantenā 'ti.

Rājapurisā tathā katvā „tavācariyassa santikaṃ²⁶ gantvā
taṃ ārādhetvā²⁷ sace puna mante²⁸ labhasi²⁹ idhāgaccheyyāsi, 25
no ce imaṃ disaṃ mā olokeyyāsīti“ taṃ nibbisayam akaṃsu.
So anātho hutvā „thapetva ācariyaṃ na me aññaṃ paṭi-
saraṇaṃ atthi, tass' eva santikaṃ gantvā taṃ ārādhetvā
puna mantam yācissāmīti“ rodanto taṃ gāmaṃ agamāsi.

¹ Bā guhasi. ² Bā -o. ³ Bā -ssati. ⁴ Ck tassana-, Bā anassanaṃ-. ⁵ Bā
-namantaṃ. ⁶ Bā -ramante. ⁷ Bā add tassa garahanto. ⁸ Bā paṭhali-. ⁹
Bā -ttiko, Ck -ttikā. ¹⁰ Ck -ṇa. ¹¹ Bā yambā. ¹² Ck natvā. ¹³ Bā gala-.
¹⁴ Ck -yittho. ¹⁵ Ck so ca. ¹⁶ Ck mudutta-. ¹⁷ Bā kāla. ¹⁸ Bā yuttaṃ
mattaṃ. ¹⁹ Bā so va tassa uttamo nāma. ²⁰ Ck sabbassaharaṇadaṇḍe.
²¹ Bā -pesikādini. ²² Bā upanetvā. ²³ Ck -āyātha, Bā galayātha. ²⁴ so Ck;
Bā khalakāraṇatthaṃ. ²⁵ Bā adda nikaḍḍhatha. ²⁶ Bā -ke. ²⁷ Bā adda va. ²⁸
Ck -to. ²⁹ Ck labhisi, Bā labhissasi.

Atha nam āgacchantam disvā M. bhariyam āmantetvā „bhadde passa tam¹ pāpadhammam parihīnamantam puna āgacchantam²“ ti āha. So M-am upasamkamitvā vanditvā ekamantam nisinnō „kimkāraṇā āgato sīti“ puṭṭho „ācariya musāvādam
 5 katvā ācariyam paccakkhitvā mahāvināsam patto 'mhīti“ vatvā accayam desetvā puna mante³ yācanto

10. Yathā samam maññamāno pateyya
 sobbham guham narakam pūtipādam
 rajjū 'ti vā⁴ akkame⁵ kaṇhasappam
 andho⁶ yathā jotim adhiṭṭhaheyya
 evam pi mam tvaṃ khalitam sapaññā⁷
 pahīnamantassa puna-ppasīdā⁸ 'ti 10.
 gātham āha.

- Tattha yathā saman ti yathā puriso idam samatṭhānan⁹ ti maññamāno
 15 sobbham vā guham vā bhūmiyā phalitattṭhānasamkhātā¹⁰ narakam vā pūtipādam
 vā pateyya, pūtipāde ti Himavantapadeso mahārakkhesu¹¹ sukkhitvā¹² matesu
 samūlesu¹³ pūṭikesu jātesu¹⁴ tasmiṃ thāne mahā āvāto hoti tassa nāmaṃ,
 jotimadhiṭṭhaheyyā 'ti aggim akkameyya, evam pīti evam aham pi
 paññācakkhuno abhāvā andho¹⁵ tumbākam visesaṃ ajānanto tumbesu khalito
 20 tvaṃ mam khalitam viditvā¹⁶ sapaññā¹⁷ .ñāpasampannā¹⁸ pahīnamantassa
 mama puna pasīdatha¹⁹.

- Atha²⁰ nam ācariyo „tāta, tvaṃ kim kathesi, andho¹⁵ hi
 dinnāya saññāya²¹ sobbhādini pariharati, mayā paṭhamam eva
 kathitam, idāni kimattham mama santikam āgato sīti“ vatvā
 25 11. Dhammena mante²² tava sampadāsim,
 tvaṃ pi dhammena paṭiggahesi,
 pakatim pi te attamano asaṃsim²³:
 dhamme ṭhitam tam na jaheyya manto²⁴. 11.

¹ B^d tha. ² C^k āgacchanti, C^s āgacchatī. ³ B^d omits mante. ⁴ C^k rajjūni cā, B^d jotim vā, B^f ruffutī vā. ⁵ B^d -meyya. ⁶ B^d anto. ⁷ so B^f; C^k B^d sapaññam.
⁸ B^d punasampadālī, B^d -sampsīdā. ⁹ B^d saman. ¹⁰ B^d khalita-. ¹¹ C^k
 -rakkhe ¹² B^d sūssitvā. ¹³ C^k matetassamūle. ¹⁴ B^d vā in the place of
 jātesu. ¹⁵ B^d anto. ¹⁶ B^d vanditvā. ¹⁷ B^d sapaññānti. ¹⁸ B^d -nnaṃ. ¹⁹
 B^d pidethā ti. ²⁰ C^k omits atha. ²¹ B^d paññāya dinnāya in the place of d. s.
²² B^d mantam. ²³ all four MSS. -si. ²⁴ C^k B^f -tā.

19. Yo¹ bāla mantam kasirena laddham
yam dullabham ajja manussaloke
kicchāpi² laddhā jīvikam³ appañña⁴
vināsayi⁵ alikam bhāsamāno 12.

18. Bālassa mūlhassa akataññuno ca⁶ 5
musā bhaṇantassa asaññatassa
mante mayam tādīsake na dema,
kuto mantā, gaccha na mayha⁷ ruccasīti 13.

imā gāthā āha.

Tattha dhammenā 'ti aham pi tava ācariyabhāgam hiraññam vā su- 10
vaṇṇam vā agahetvā dhammen' eva mante⁸ sampadāsim, tvam pi kiñci adatvā
dhammena samem' eva paṭiggahesi, dhamme tḥitān ti ācariyapūjake dhamme
tḥitān, tādīsake ti tathārūpe akāle⁹ phalagaṇhāpake¹⁰ mante na dema,
gaccha na me ruccasīti.

So evam ācariyena uyyojito¹¹ „kiṃ mayham jīvitenā“ 'ti 15
araññam pavisitvā anāthamaraṇam mari.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto ācari-
yam paccakkhāya mahāvināsam patto“ ti vatvā j. s. „Tadā akataññū¹²
māṇavo Devadatto ahosi, rājā Anando, caṇḍālaputto¹³ aham evā“ 'ti.
Ambajātakam. 20

2. Phandanajātaka.

Kuṭṭhārihattho puriso ti. Idam S. Rohiṇinaditire¹⁴ nāta-
kānam kalaham ā. k. Vatthum¹⁵ Kuṇḍalajātake āvibhavissati.
Tadā pana S. nātake āmantetvā mahārāja¹⁶

A. B. Br. r. k. bahinagare vadḍhakīgāmo ahosi. Tatth' 25
eko¹⁷ brāhmaṇavaḍḍhakī araṇṇā¹⁸ dārūni āharitvā ratham katvā
jīvikam¹⁹ kappesi. Tadā Himavantapadese mahāphandanurukkho

¹ Cks so. ² Bā kiñcāpi. ³ C^s Bā jīvitam. ⁴ Bā -pañño. ⁵ Ck -sasi, Bā vinā-
seti. ⁶ Bā omits ca. ⁷ Bā^s mayham. ⁸ Bā omits mante. ⁹ Bā -la. ¹⁰ Bā
phalaṇam. ¹¹ Bā uyyojetvā. ¹² Cks omits ak-. ¹³ Bā adds pana. ¹⁴ Bā jeta-
vane viharanto in the place of Ro-. ¹⁵ Bā adds pana. ¹⁶ Bā omits mahā.
¹⁷ Bā tatteko. ¹⁸ Bā -ññato. ¹⁹ Bā -tam.

ahosi. Eko¹ kālasīho gocaraṃ pariyesitvā āgantvā tassa mūle
 nipajji. Ath' assa ekadivasam vāte paharante eko sukkha-
 daṇḍako patitvā khandhe avatthāsi². So thokaṃ khandhena
 rujantena bhītatasito utthāya pakkhanditvā puna nivatto āgata-
 5 maggaṃ³ olokento kiñci adisvā „aṇṇo me⁴ sīho vā vyaggho
 vā anubandhanto n' atthi, imasmim pana rukkhe nibbatta-
 devatā maṃ ettha nipajjantaṃ na sahati maṇṇe, hotu jānissā-
 mīti“ atthāne kopam⁵ bandhitvā rukkham paharitvā „n' eva
 tava rukkhe⁶ pattam khādāmi na sākham bhaṇjāmi⁷, aṇṇe
 10 mige idha vasante sahasi maṃ na⁸ sahasi, ko mayham doso
 atthi⁹, katipāham āgamehi, samūlan¹⁰ te rukkham uppātāpetvā¹¹
 khaṇḍākhāṇḍikam chedāpessāmīti“ rukkhavevataṃ tajjetvā
 ekam purisaṃ upadhārento vicari. Tadā so brāhmaṇavaḍḍhakī
 dve tayo manusse ādāya rathadārūnaṃ atthāya yānakena taṃ
 15 padesaṃ gantvā ekasmim thāne yānakaṃ thapetvā vāsiphara-
 suhattho rukkhe upadhārento phandanarukkhasamīpaṃ¹² aga-
 māsi. Kālasīho taṃ disvā „ajja mayā paccāmittassa piṭṭhim
 datthum vaṭṭatīti“ gantvā rukkhamūle atthāsi, vaḍḍhakī ca ito
 c' ito ca olokento¹³ phandanasamīpena pāyāsi. So¹⁴ „yāva
 20 eso nātikkamati tāvad ev' assa kathessāmīti“ cintetvā paṭha-
 maṃ gātham āha:

1. Kuṭhārihattho puriso vanam ogayha¹⁵ tiṭṭhasi¹⁶,
 puṭṭho me samma akkhāhi, kiṃ dāruṃ chetum icchasīti¹⁷. 14.

Tattha puriso ti tvaṃ¹⁸ kuṭhārihattho eko puriso, imaṃ vanam
 25 ogayha¹⁵ tiṭṭhasīti.

So tassa vacanaṃ sutvā „acchariyaṃ bho, na vata me¹⁹
 ito pubbe migo²⁰ mānusiṃ vācam bhāsanto diṭṭhapubbo, esa

¹ B² tatreko. ² so C^{ks}; B² khante atthāsi. ³ B² āgamaṇa-. ⁴ B² maṃ. ⁵ C^k
 khopam, B² kova. ⁶ B² rukkhasa. ⁷ C^k B² bhu-. ⁸ B² sahasi ma na, C^k
 omits sah-. ⁹ C^k aṇṇa, C² aṇṇe. ¹⁰ B² -lakam. ¹¹ B² -jetvā. ¹² B² ban-
 danasamīpena. ¹³ B² -ketvā. ¹⁴ B² adda pl. ¹⁵ B² ogga-. ¹⁶ C^{ks} -ti. ¹⁷
 C^{ks} hetthamīcchatīti. ¹⁸ B² kiṃ tvaṃ. ¹⁹ B² vatato māṇavaka in the place
 of bho -. ²⁰ C^{ks} add vā.

rathānucchavikaṃ dāruṃ jānissati¹, pucchāmi tan“ ti cintetvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Īso vanāni carasi samāni visamāni ca,
puṭṭho me samma akkhāhi, kiṃ dāruṃ nemiyaṃ daḥhan ti. 15.

Tattha īso ti tvam pi eko kālasīho vanāni carasi, tvam rathānucchavikaṃ 5
dāruṃ² jānissasi.

Taṃ sutvā³ „ito dani me manoratho matthakaṃ pāpunis-
satīti“ cintetvā tatiyaṃ gātham āha:

3. N' eva sālo na khadiro n' assakaṇṇo kuto dhavo,
rukkho va⁴ phandano nāma, taṃ dāruṃ nemiyaṃ daḥhan ti. 16. 10

So⁵ taṃ sutvā somanassajāto „sudivasena vat' amhi⁶ ajja
araññaṃ pavitṭho, tiracchānagato me rathānucchavikaṃ dāruṃ
ācikkhati, aho sādhu“ 'ti pucchanto catutthaṃ gātham āha:

4. Kīdisāni 'ssa pattāni, khandho vā pana kīdiso,
puṭṭho me samma akkhāhi, yathā jānemu phandanān ti. 17. 15
Ath' assa ācikkhanto dve gāthā abhāsi:

5. Yassa sākhā palambanti⁷ namanti na ca bhañjare
so rukkho phandano nāma yassa mūle ahaṃ⁸ ṭhito. 18.

6. Arānaṃ cakkanābhīnaṃ isānemirathassa ca
sabbassa te kammaniyo ayaṃ hessati phandano ti. 19. 20

Tattha arānaṃ ti idaṃ so kadāc' esa imaṃ rukkhāṃ na gaṇheyya
guṇam assa kathessāmīti cintetvā evam āha, tattha isānemirathassa cā
'ti rathāīsa ya ca⁹ nemiyaṃ ca sesassa ca rathassa sabbassa te esa¹⁰ kammaniyo
kammakkhamo bhavissatīti.

So evaṃ ācikkhitvā tuṭṭhamānaso ekamante cari¹¹. Vaḍ- 25
ḍhakī pi rukkhāṃ chinditum ārabhi. Rukkhadevatā cintesi:
„mayā etassa upari na kiñci pātitaṃ, ayaṃ aṭṭhāne āghātaṃ¹²
bandhitvā mama vimānaṃ nāseti, ahañ ca nassissāmi, eken'

¹ Bā -tīti vatvā. ² Bā rathānucchavikaṃ. ³ Bā adds kālasīho. ⁴ Cks ca. ⁵ Bā omits so. ⁶ Ck sudivasopavanamhi, Bā -jāto na purimadivaso va imaṃ. ⁷ Cks pha-, Bā pathampanti. ⁸ Bā mūlesvāhaṃ. ⁹ Bā omits ratha and ca. ¹⁰ Bā nemiyaṃ ca rathassa ca sesaṇṇa sabbassa rathassa esa. ¹¹ Bā vicari. ¹² Bā -taṃ.

- upāyena imaṇ ca iṣaṇ nāsessāmīti¹“ sā² vanakammikapuriso
 viya hutvā tassa santikaṃ āgantvā pucchi: „bho purisa,
 manāpo te rukkho laddho, imaṇ chinditvā kiṃ karissasīti“.
 „Rathe³ nemim karissāmīti“.
 „Iminā rukkhena ratho bha-
 5 vissatīti kena te akkhātan“ ti. „Ekena kālasihenā“ 'ti.
 „Sādhu, suṭṭhu tena akkhātaṃ: iminā rukkhena ratho sundaro
 bhavissatīti, kālasīhassa pana galacammaṃ⁴ uppādetvā catu-
 raṅgulamatte ṭhāne ayapaṭṭhena viya nemimaṇḍale parikkhitte
 nemi ca thirā bhavissati, bahum⁵ dhanam labhissasīti“.
 10 „Kālasīhacammaṃ kuto lacchāmīti“.
 „Kiṃ lālako si, ayam
 tava rukkho vane ṭhito⁶ na palāyati, tvaṃ yena te rukkho
 akkhāto tassa santikaṃ gantvā 'sāmi tayā dassitarukkhāṃ
 kataratṭhāne chindāmīti' vañcetvā ānehi, atha naṃ nirāsaṃkaṃ
 'idha ca ettha ca chindā' 'ti tuṇḍaṃ⁷ pasāretvā ācikkhantaṃ
 15 tikhiṇena mahāpharasunā koṭṭetvā jīvitaṃkhaṇaṃ pāpetvā cam-
 maṃ ādāya varamaṃsaṃ khāditvā rukkhāṃ chindā“ 'ti
 veram appesi.

Tam atthaṃ pakāsento S. imā gāthā āha:

7. Iti phandanarukkho pi tāvade⁸ ajjhabhāsatha:
 20 mayham pi vacanaṃ atthi, Bhāradvāja suṇohi me. 20.
 8. Issassa⁹ upakhandhamhā okkacca¹⁰ caturaṅgulaṃ
 tena nemim pariharesi¹¹, evaṃ dalhataraṃ siyā. 21.
 9. Iti phandanarukkho pi veram appesi¹² tāvade
 jātānaṃ ca ajātānaṃ iṣānaṃ dukkham¹³ āvahīti. 22.
 25 Tattha Bhāradvājā 'ti taṃ gottenālapati¹⁴, upakhandhamhā ti
 khandhato, okkaccā 'ti okkantitvā¹⁵.

Vaddhakā rukkhadevatāya vacanaṃ sutvā „aho ajja
 mayham maṇḍaladivaso“ ti kālasīhaṃ ghādetvā rukkhāṃ chin-
 ditvā pakkāmi.

¹ B^d imassa va ime vināse-. ² B^d omits sā. ³ B^d -a. ⁴ B^d omits pana gala.
⁵ B^d adda ca. ⁶ C^{ks} vanaṭṭhato. ⁷ B^d mukhacu-. ⁸ B^d devatā, C^s tāvadeva.
⁹ so C^{ks}; B^d imassa. ¹⁰ B^d ukk-. ¹¹ so C^{ks}; B^d pasāresi, B^f pasādesi. ¹²
 B^d appeti. ¹³ B^d rukkhāṃ, B^f rukkhā. ¹⁴ B^d -na ā-. ¹⁵ B^d ukkaccā ti upagantvā.

Tam atthaṃ pakāśento S.

10. Icc-eva phandano īsaṃ īso ca pana phandanam
aññamaññaṃ vivādena aññamaññaṃ aghātayum. 23.
11. Evaṃ eva manussesu¹ vivādo yattha jāyati
mayūranaccaṃ naccanti² yathā ne³ īsaphandanā. 24. 5
12. Taṃ vo vadāmi, bhaddam vo⁴, yāvant' ettha samāgatā:
sammodatha mā vivadittha, mā hotha īsaphandanā. 25.
13. Sāmaggiṃ eva⁵ sikkhetha, buddheh' etaṃ pasamsitaṃ,
sāmaggirato⁶ dhammaṭṭho yogakkhemā na dhamasatīti āha. 26.

Tattha aghātayun ti ghātāpesum, mayūranaccaṃ naccantīti ma- 10
hārāja yattha hi manussānaṃ vivādo hoti tattha yathā nāma mayūrā naccantā
pañcchādetaḥḥam⁷ rahassaṅgaṃ pākāṭaṃ karonti evaṃ te manussā añña-
maññaṃ randhaṃ pakāśento⁸ mayūranaccaṃ naccanti⁹ nāma, yathā te īsa-
phandanā aññamaññaṃ randhaṃ pakāśento¹⁰ naccimso nāma, taṃ vo ti tena 15
kāraṇena tumhe vadāmi, bhaddam vo¹¹ ti bhaddam tumhākaṃ hotu, yāvan-
tetthā 'ti yāvanto ettha īsaphandanasadiṣā mā ahuvattha, sāmaggimevā¹²
'ti samaggaḥbhāvaṃ¹³ eva tumhe sikkheyyātha¹⁴, idaṃ paññāvuddhehi paṇḍitehi
pasamsitaṃ, dhammaṭṭho ti sucaritadhamme ṭhito, yogakkhemā ti yogehi
khemā nibbānā¹⁵ na dhamasati na parihāyatīti nibbānena desanāya kūṭaṃ gaṇhi.

Rājāno¹⁶ dhammakathaṃ sutvā samaggā jātā. 20

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā taṃ kāraṇaṃ disvā¹⁷ tasmim vanasaṇḍe¹⁸
devatā¹⁹ ahan“ ti. Phandanaajātakaṃ.

3. Javanahamsajātakaṃ.

Idheva hamsa nipatā 'ti. Idaṃ S. J. v. Daḥhadhamma'sut-
tantadesanaṃ²⁰ ā. k. Bhagavatā hi „seyyathāpi bhikkhave cattāro daḥ- 25
hadhammā dhanuggahā susikkhitā²¹ katahatthā katūpāsana²² catuddisā
ṭhitā assu atha²³ puriso āgaccheyya 'aham imesaṃ catunnaṃ daḥha-
dhammānaṃ dhanuggahānaṃ susikkhitānaṃ katahatthānaṃ katūpāsa-

¹ B^d -ssānaṃ. ² B^d -rānaccaṃ naccantā. ³ B^d te. ⁴ B^d bhaddante, B^f bhadante.

⁵ B^d sāmagyameva. ⁶ C^k B^d sāmagya-, C^f maggaratho. ⁷ B^d -bba. ⁸ all three MSS. -to. ⁹ B^d -tā. ¹⁰ all three MSS. -to. ¹¹ C^k ho, B^d bhadanto. ¹² B^d sāmagyam-. ¹³ B^d sāmaggi-. ¹⁴ B^d tumhehi sikkhatha. ¹⁵ B^d -na. ¹⁶ B^d sakyarā-. ¹⁷ B^d viditvā. ¹⁸ B^d adds vutte. ¹⁹ B^d adds pana. ²⁰ B^d -dham-
madhanuggahasu-. ²¹ C^k omit su. ²² C^s -sakā. ²³ B^d atheke.

nānam catuddisā kaṇḍe khitte appatitṭhite puthaviyam¹ gahetvā
 āgamissāmīti² tam kim maññatha bhikkhave³ 'javano' puriso paramena
 javena samannāgato⁴ ti alam vacanāyā⁵ ti evaṃ bhante, yathā ca⁶
 5 bhikkhave tassa purisassa javo yathā ca⁷ candimasuriyānam javo tato
 sīghataro yathā ca bhikkhave tassa purisassa javo yathā ca⁸ candi-
 masuriyānam javo yathā ca yāva devatā va⁹ candimasuriyānam pu-
 rato dhāvanti tāsāṃ devatānaṃ javo tato sīghataro yathā ca bhik-
 khave tassa purisassa -pe- tāsāṃ devatānaṃ javo tato sīghataram¹⁰
 āyusamkhārā khīyanti tasmā ti ha bhikkhave evaṃ sikkhitabbam¹¹
 10 'appamattā bhavissāmā¹² ti evaṃ¹³ hi vo bhikkhave sikkhitabbam¹⁴ ti (—?).
 Imassa suttassa kathitadivasato¹⁵ dutiyadvase¹⁶ dh. k. s.: „āvuso S.
 attano Buddhavisaye thatvā imesaṃ sattānaṃ āyusamkhāre ittare¹⁷
 dubbale katvā paridīpento puthujjanabhikkhū ativiya santāsaṃ pāpesi,
 aho Buddhabalaṃ nāmā¹⁸ ti. S. āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave
 15 e. k. s.¹⁹ ti pucchitvā „imāya nāmā²⁰ ti vutte „anacchariyam bhik-
 khave, sv-āham idāni sabbaññutam patto, āyusamkhārānaṃ ittara-
 bhāvaṃ dassetvā bhikkhū samvejetvā dhammaṃ desemi²¹, mayā hi
 pubbe ahetukam²² haṃsayoniyam nibbattenāpi²³ āyusamkhārānaṃ
 ittarabhāvaṃ dassetvā Bārāṇasirājānaṃ ādim katvā sakalarājaparisam
 20 samvejetvā dhammo desito²⁴ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. M. javanahaṃsayoniyam nibbattitvā na-
 vutihamsasahassaparivuto Cittakūṭe paṭivasati. So ekadivasam
 Jambudīpatale ekasmiṃ sare saparivāro sayamjātasālīm khā-
 ditvā ākāse suvaṇṇakilañjam pattharanto viya mahantena pari-
 25 vārena Bārāṇasinagarassa matthakamatthakena²⁵ manda-
 mandāya²⁶ vilāsagatiyā Citrakūṭam gacchati. Atha naṃ
 Bārāṇasirājā disvā „imināpi mādisena raññā bhavitabban²⁷ ti
 amaccānaṃ vatvā tasmim sinehaṃ uppādetvā mālāgandhavile-
 panam gahetvā M-am olokento²⁸ sabbaturiyāni paggaṇhāpesi.
 30 M. tam²⁹ aṭṭano sakkāraṃ karontaṃ disvā haṃse³⁰ pucchi:

¹ Bā pa-. ² Cks -o. ³ Eds javena dhāvanto. ⁴ Bā omits ca. ⁵ Cks omit ca.
⁶ Ck yāvatāvadeva, Bā devatā in the place of yāvadevatāva. ⁷ Bā -rā. ⁸ Bā
 viharissāmā. ⁹ Bā evaṃ. ¹⁰ Bā adds paṭhāya. ¹¹ Bā adds bhikkhū. ¹² Bā
 omits i-. ¹³ Bā dhamme desesi. ¹⁴ Bā -ka. ¹⁵ Bā -tte pi. ¹⁶ Bā omits
 matthaka. ¹⁷ Bā omits manda. ¹⁸ Bā -ketvā. ¹⁹ Bā omits tam. ²⁰ Cks
 haṃsesu.

„rājā mama evarūpaṃ sakkāraṃ karonto kiṃ paccāsimsatīti“.
 „Tumhehi saddhiṃ mittabhāvaṃ devā“ ¹ti. „Tena hi rañño
 amhehi saddhiṃ mittabhāvo hotū“ ²ti rañña saddhiṃ mitta-
 bhāvaṃ katvā pakkāmi. Ath' ekadivasaṃ rañña³ uyyānaṃ
 gatakāle Anotattadahaṃ⁴ gantvā ekena pakkhena udakaṃ ⁵
 ekena candanacunṇaṃ ādāya gantvā rājānaṃ tena udakena
 nahāpetvā candanacunṇena okiritvā mahājanassa passantass'
 eva saparivāro, Cittakūṭaṃ agamāsi. Tato paṭṭhāya rājā
 M-aṃ daṭṭhukāmo hutvā „sahāyo me ajja āgamissatīti“ āga-
 manamaggaṃ olokeno va⁶ acchati. Tadā M-assa kaniṭṭhā dve ⁷
 hamsapotakā „suriyena saddhiṃ javissāmā“ ⁸ti mantetvā M-assā-
 rocesuṃ⁹: „mayāṃ suriyena saddhiṃ javissāmā“ ¹⁰ti. „Tāta
 suriyavego¹¹ nāma siḡho¹², suriyena saddhiṃ javitum na sak-
 khissatha, antarā va vinassissatha, mā gamitthā“ ¹³ti. Te
 dutiyam pi tatiyam pi yācimsu. B.¹⁴ te yāva tatiyaṃ vāresi ¹⁵
 yeva. Te mānatthaddhā attano balaṃ ajānantā M-assa anā-
 cikkhitvā va „suriyena saddhiṃ javissāmā“ ¹⁶ti suriye anug-
 gate yeva gantvā Yugandharamatthake nisīdimsu. M. te adisvā
 „kahan nu kho gatā“ ti pucchitvā taṃ pavattiṃ sutvā cintesi:
 „te suriyena saddhiṃ javitum na sakkhissanti, antarā va ¹⁷
 vinassissanti, jīvitam tesam dassāmīti“ so ¹⁸pi¹⁹ gantvā Yugan-
 dharamatthake yeva nisīdi. Ath' uggate²⁰ suriyamaṇḍale haṃ-
 sapotakā uppatitvā suriyena saddhiṃ pakkhandimsu. M. pi
 tehi saddhiṃ pakkhandi. Kaniṭṭhabhātiko yāva pubbaṇha-
 samayā javitvā kilami, pakkhasandhīsu aggiutṭhānakālo viya ²¹
 ahoṣi. So B-assa saññaṃ adāsi: „bhātika²² na sakkomīti“.
 Atha naṃ M. „mā bhāyi, jīvitam te dassāmīti“ pakkhapañ-
 jarena parikkhipitvā assāsetvā Cittakūṭapabbataṃ netvā haṃ-
 sānaṃ majjhe ṭhapetvā puna pakkhanditvā suriyaṃ patvā
 itarena saddhiṃ pāyāsi. So pi²³ yāva upakaṭṭhamajjhantikā²⁴ ²⁵so

¹ Bā -o. ² Bā -he. ³ Bā omits va. ⁴ Bā m-assa āro-. ⁵ Bā -javo. ⁶ Bā
 siḡhataro. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Bā omits pi. ⁹ Bā atha u-. ¹⁰ Cks -tiya. ¹¹ Bā
 esāpi. ¹² Bā upakaṭṭhā majj-.

suriyena saddhim¹ javitvā kilamī, pakkhasandhīsu aggiutthāna-
 kālo viya ahosi. Tato B-assa saññam adāsi: „bhātika² na
 sakkomīti“. Tam pi M. tath' eva samassāsetvā pakkhapañ-
 jarenādāya Cittakūṭam eva agamāsi. Tasmim³ khaṇe suriyo
 5 nabhamajjham⁴ pāpuṇi. Atha M. „ajja mama sarīrabalam⁵ vī-
 mameissāmīti“ cintetvā ekavegena pakkhanditvā Yugandhara-
 matthake nisīditvā tato uppatitvā ekavegen⁶ eva⁷ suriyam⁸
 pāpuṇitvā kālena purato kālena pacchato javitvā cintesi: „may-
 ham⁹ suriyena saddhim¹⁰ javanam¹¹ nāma niratthakam¹² ayoniso-
 10 manasikārasambhūtam, kim me iminā, Bārāṇasim¹³ gantvā mama
 sahāyassa¹⁴ rañño atthadhammayuttam¹⁵ katham¹⁶ kathessāmīti“
 so nivattitvā suriye nabhamajjham¹⁷ anatikkante yeva sakala-
 cakkavālam¹⁸ antantena anusaṃyāyitvā¹⁹ vegam²⁰ parihāpento sa-
 kala-Jambudīpam²¹ antantena anusaṃyāyitvā²² Bārāṇasim²³ pā-
 15 puṇi. Dvādasayojanikam²⁴ sakalanagaram²⁵ haṃsacchannam²⁶
 viya ahosi, chiddam²⁷ nāma na paññāyati²⁸, anukkameva vege
 parihāyante²⁹ ākāse chiddāni³⁰ paññāyimsu. M. vegam³¹ pari-
 hāpetvā ākāsa³² otaritvā sīhapañjarassa abhimukhatthāne
 atthāsi. Rājā „āgato me sahāyo“ ti somanassappatto tassa
 20 nisīdanatthāya kañcanapīṭham³³ paññāpetvā „samma pavisa,
 idha nisīdā“ ti vatvā paṭhamam³⁴ gātham āha:

1. Idh' eva haṃsa nipata, piyam me tava dassanam,
 issaro si anuppatto: yam idh' atthi pavedayā 'ti. 27.

Tattha idhā 'ti kañcanapīṭham sandhāyāha, nipatā 'ti nisīda, issaro
 25 sīti tvam imassa thānassa issaro sāmī hutvā āgato ti vadati, yam idhatthīti
 yam imasmim³⁵ nivesane atthi tam aparisaṃkanto ambakam³⁶ kathehi³⁷.

M. kañcanapīṭhe nisīdi. Rājā satapākasahassapākehi
 telehi tassa pakkhantarāni makkhetvā kañcanatattake madhu-
 lāje ca³⁸ sakkarodakam³⁹ ca dāpetvā⁴⁰ madhurapaṭisanthāram⁴¹

¹ Cks -tiya. ² Bđ -na, omitting eva. ³ Cks omit saddhim. ⁴ Bđ -yakassa.
⁵ Bđ anuyāyitvā. ⁶ Cks -sacha-. ⁷ Cks -yasi. ⁸ Ck adds parihāriyante, C^o
 parihāyante. ⁹ Bđ chiddāpi. ¹⁰ Bđ -sato. ¹¹ Bđ -hīti. ¹² Bđ madhulā-
 medhurodakaṇca. ¹³ Bđ khādāpetvā.

katvā „samma tvaṃ¹ ekako va āgato si, kuhiṃ² āgamitthā³ ‘ti’. So taṃ pavattim vitthārena kathesi. Atha naṃ rājā āha: „samma mama pi suriyena saddhim javitavegaṃ dassēhiti“. „Mahārāja na sakkā so vego⁴ dassetun“ ti. „Tena hi sarikkhakamattaṃ dassēhiti“. „Sādhu mahārāja, sarikkha-
kamattaṃ dassessāmi, akkhaṇavedhidhanuggahe sannipātehiti“. 5
Rājā sannipātesi. M. cattāro⁵ gahetvā rājanivesanā⁶ oruḃha rājāṅgaṇe silāthambhaṃ nikhaṇāpetvā attano gīvāya ghaṇṭaṃ bandhāpetvā silāthambhamatthake nisīditvā cattāro dhanug- gahe silāthambhaṃ nissāya cātuddisābhimukhe ṭhapetvā „ma- 10
hārāja ime cattāro janā⁷ ekappahāren’ eva cātuddisābhimukhā cattāri kaṇḍāni khipantu, tān’ āhaṃ⁸ paṭhavim appattān’ evā- haritvā⁹ etesaṃ pādamūle pātesāmi¹⁰, mama kaṇḍatthā¹¹ gatabhāvaṃ ghaṇṭāsaddasaññāya¹² jāneyyāsi, ahaṃ pana na paññāyissāmīti“ vatvā tehi¹³ ekappahāren’ eva khittakaṇḍāni 15
āharitvā tesāṃ pādamūle pātetvā silāthambhake nisinnam eva attānaṃ dassetvā „diṭṭho te mahārāja mayhaṃ vego“ ti vatvā „mahārāja, ayaṃ vego mayhaṃ n’ eva uttamo na¹⁴ majjhimo, paritto lāmakavego esa, evaṃsīgho mahārāja amhākaṃ¹⁵ vego“ ti āha. Atha naṃ rājā pucchi: „samma atthi pana 20
tumhākaṃ vegato añño sīghataro vego“ ti. „Āma samma¹⁶ amhākaṃ uttamavegato pi sataguṇena sahaṣṣaguṇena sata- sahaṣṣaguṇena imesaṃ sattānaṃ āyusaṃkhārā khiyanti bhijjanti khayaṃ gacchantīti“ khaṇikanirodhavasena rūpadhammānaṃ bhedaṃ dassesi. Rājā¹⁷ M-assa kathaṃ sutvā maraṇabhaya- 25
bhīto satim paccupatṭhāpetum asakkonto bhūmiyaṃ papati¹⁸. Mahājano utrāsappatto ahosi, rañño mukhaṃ udakena siñcitvā satim paṭilabhāpesum. Atha naṃ M. „mahārāja, mā bhāyi,

¹ Cks omit tvaṃ. ² Cks -eṭi, all three MSS. kuhiṃ. ³ Bā adds pucchi. ⁴

Bā sakkomi vegaṃ. ⁵ Bā cattāro dhanuggahe, Cks tesāṃ sabbajettṭhaka cattāro.

⁶ Bā omits rāja. ⁷ Bā dhanuggahajānā. ⁸ Bā tāni āhaṃ. ⁹ Bā eva ā-. ¹⁰

Bā -miti. ¹¹ Bā -āya. ¹² Bā ghaṇḍānusadda-. ¹³ Bā tesāṃ. ¹⁴ Bā nāpi.

¹⁵ Bā omits a-. ¹⁶ Bā mahārāja. ¹⁷ Bā dasseti tato nāmadhammānaṃ rājā.

¹⁸ Bā pati.

marāṇasatīm bhāvehi¹, dhammaṃ cara², dānādīni puññāni
karoḥi³, appamatto hohīti⁴ ovadi⁵. Tam⁶ rājā „sāmi mayam
tumbhādisena nāṇasampannenācariyena⁷ vinā vasitum⁸ na sak-
khissāmi, Cittakūṭapabbataṃ āgantvā mayham dhammaṃ de-
5 sento mayham ovādācariyo hutvā idh' eva vasā⁹“ 'ti yācanto
dve gāthā abhāsi:

2. Savanena c' ekassa⁹ piyā bhavanti,
disvā pan' ekassa viheti chando¹⁰,
disvā ca sutvā ca piyā bhavanti,
10 kaccin¹¹ nu me piyyasi¹² dassanena. 28.
3. Savanena piyo me si bhiyyo cāgamma dassanaṃ,
evaṃ piyadassano samāno vasa haṃsa mama santike ti. 29.

Tāsaṃ attho: samma haṃsarāja savanen' eva¹³ ekassa ekacce piyā hontī¹⁴,
evaṃguṇā¹⁵ nāmā ti sutvā savanena¹⁶ piyāyati, ekassa pan' ekacce¹⁷ disvā
15 chando vigacchati pemaṃ¹⁸ antarādhāyati khādītum āgatā yakkhā viya upaṭṭha-
hanti¹⁹, ekassa ekacce disvā ca²⁰ sutvā cā 'ti ubhayatthāpi piyā hontī²², tena
taṃ pucchāmi: kaccin²³ nu me piyyasi²⁴ dassanena, kaccin²⁵ nu tvaṃ maṃ
piyāyasi, mayham pana tvaṃ savanena piyo dassanaṃ paṇāgamma atīpiyo va,
evaṃ mama piyadassano samāno²⁶ Cītrakūṭaṃ²⁷ āgantvā idha maṃ' eva²⁸
20 santike vasā 'ti²⁹.

B. āha:

4. Vaseyyāma tavāgāre niccaṃ sakkatapūjitaṃ,
matto va³⁰ ekadā vajjā³¹ 'haṃsarājāṃ³² pacantu me'. 30.

Tattha matto va³³ ekadā ti mahārāja mayam tavāgāre niccaṃ pūjitaṃ
25 vaseyyāma, tvaṃ pana kadāci surāmadamatto maṃsakhādanatthaṃ haṃsarājāṃ³⁴
pacantu me ti vaseyyāsi, atha tavānujivīno³⁵ maṃ māretvā paceyyum, tadā-
ham kiṃ karissāmi.

¹ Bā marāṇanussatī bhāveṭṭha. ² Bā carāṭṭha. ³ Bā karoṭṭha. ⁴ Bā hotha devā
ti āha. ⁵ Bā atha. ⁶ Bā nāṇaphalasampannena ā-. ⁷ Bā vattitum. ⁸ Bā
vasāhi. ⁹ Bā savanekassa. ¹⁰ Bā disvā ekassa piyo vigacchanto. ¹¹ Bā kicci,
Bf kiñci. ¹² Bā piyāsi, Bf piyassi. ¹³ Bā savanena. ¹⁴ Bā piyo hoti. ¹⁵ Bā -o.
¹⁶ Ck² savane, Bā savanana. ¹⁷ Bā pana e-. ¹⁸ Bā khemaṃ. ¹⁹ Bā āgatayakkho
viya upaṭṭhāṭṭhi. ²⁰ Ck² va. ²¹ Ck² vā. ²² Bā -ttha pi pahoti. ²³ Bā kiñci.
²⁴ Bā piyāti. ²⁵ Bā -nāti kiñci. ²⁶ Bā omitsa-. ²⁷ Bā citta-. ²⁸ Bā mama.
²⁹ Bā sehi. ³⁰ C² ca. ³¹ Bā majjāṃ, Bf vajje. ³² Bā -ja. ³³ Ck² ca. ³⁴ Bā
-rāṇajānaṃ. ³⁵ Bā -yyā ti ettha evaṃ tava anu-.

Ath' assa' rājā „tena hi majjam eva na pivissāmīti“
patiññaṃ dātum¹

5. Dhi-r-atthu taṃ annapānaṃ yaṃ me piyataraṃ tayā,
na cāpi majjaṃ pāyāmi yāva me vacchasī ghare ti² 31.
gātham āha. Tatoparaṃ B. cha gāthā abhāsi: 5
6. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ ca vassitaṃ,
manussavassitaṃ rāja dubbijānataṃ tato. 32.
7. Api ce maññati poso 'ñātimitto' 'sakhā' ti vā
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso. 33.
8. Yasmiṃ mano nivisati avidūre saḥāpi so⁴, 10
santike hi pi so dūre yasmā vivasate mano. 34.
9. Anto pi yo⁵ hoti pasannacitto⁶
pāraṃ samuddassa pasannacitto,
anto pi yo⁷ hoti paduṭṭhacitto⁸
pāraṃ samuddassa paduṭṭhacitto. 35. 15
10. Saṃvasanto vivasanti ye disā te rathesabha⁹,
ārā santo¹⁰ saṃvasanti manasā raṭṭhavaḍḍhana¹¹. 36.
11. Aticiraṃnivāsena piyo bhavati appiyo,
āmaṇṭa kho taṃ gacchāma purā te homa¹² appiyā ti. 37.

Tattha vassitaṃ ti mahārāja tiracchānagatā hi¹³ ujuhadayā, tena tesāṃ 20
vassitaṃ suvijānaṃ, manussā pana kakkhalā¹⁴, tasmā tesāṃ vacanaṃ dubbijānatarā ti attho, yo pubbe ti yo puggalo paṭhamam eva attamaṇo hutvā tvaṃ mayhaṃ nātako mitto pāpasamo sakha ti api evaṃ¹⁵ maññati sv-eva pacchā diso¹⁶ verī sampajjati¹⁷, evaṃ durājānāni¹⁸ manussahadayāni, nivīsatīti mahārāja yasmiṃ puggale pemaṇasena mano nivisati so dūre vasanto pi 25
avidūrena¹⁹ so vasati yeva²⁰ nāma, yasmā pana puggalā²¹ mano vivasati²²
apeti so santike vasanto pi dūre yeva, anto pi yo²³ hotīti mahārāja
yo saḥāyo pasannacitto so cittaṇa allīnattā²⁴ pāraṃ samuddassa vasanto

¹ Bḍ only atha. ² Bḍ adds imaṃ gāthamāha. ³ Bḍ nā cāpi rajjaṃ pivissāmi yāva me vagaccharighati. ⁴ Cks yo. ⁵ Cḥ Bḍ so. ⁶ Cks Bf paduṭṭha-. ⁷ Bḍf so. ⁸ Cks Bf pasannacitto. ⁹ Bḍ saṃvasanti ye tādīsā rathessa? ¹⁰ Bḍ āroḍhītā. ¹¹ Ck -naṃ, Bḍ -vaḍḍhana, Bḍ -vaḍḍhanaṃ. ¹² Bḍ parato ahoṣi. ¹³ Bḍ omits hi. ¹⁴ Cḥ -lattā, Bḍ -la. ¹⁵ so Cks; Bḍ abhi in the place of api evaṃ. ¹⁶ Bḍ tā-diso. ¹⁷ Cks -ri-, Bḍ veraṃ sammajjati. ¹⁸ Bḍ duvijānaṃ nāma. ¹⁹ Bḍ -re, Cks add kevalaṃ avidūre saḥāpi. ²⁰ Bḍ yo. ²¹ Bḍ yasmiṃ pana puggale. ²² Bḍ na visati. ²³ Ck Bḍ so. ²⁴ Ck allīnattā corr. to anallī-, Bḍ aliyamattā.

pi.anto yeva hoti, yo pana duṭṭhacitto so cittena anallinattā¹ anto vasanto²
pi pārām samuddassa hoti nāma, ye disā te ti³ ye va verino paccatthikā
ekato⁴ vasantāpi te dūre⁵ vasanti yeva, santo⁶ pana paṇḍitā ārā tñitāpi mettā-
bhāvitena manasā āvajjantā saṃvasanti yeva, purā te homā⁷ 'ti yāva appiyā
5 na homa⁸ tāvad eva taṃ āmantetvā gacchāmā⁹ 'ti vadati.

Atha naṃ⁹ rājā āha:

12. Evaṃ ce yācamānānaṃ añjalim nāvabujjhasi
paricārakānaṃ sattānaṃ vacanaṃ na karosi no
evaṃ taṃ abhiyācāma⁸: puna kayirāsi pariyāyan ti. 38.

10 Tattha evaṃ ce ti sace¹⁰ haṃsarāja evaṃ añjalim paggayha yācamānā-
naṃ ambhakaṃ imaṃ añjalim nāvabujjhasi tava paricārakānaṃ samānānaṃ¹¹
vacanaṃ na karosi atha naṃ evaṃ¹² yācāma⁶, puna kayirāsi pariyāyan
ti kālānukāle¹³ idha gamanāya¹⁴ vāraṃ kareyyāsīti attho.

Tato B. āha:

15 13. Evaṃ ce no viharataṃ antarāyo na hessati
tuyhaṃ vāpi¹⁵ mahārāja mayhaṃ vā raṭṭhavaddhana¹⁶
app-eva nāma passema¹⁷ ahorattānaṃ accaye ti. 39.

Tattha evaṃ ce no ti mahārāja mā cintayi¹⁸, sace ambhakaṃ evaṃ
viharantānaṃ jīvitantarāyo na bhavissati app-eva nāma ubho aññamaññaṃ
20 passissāma, api ca tvaṃ mayā dinnam¹⁹ ovādam eva mama thāne ṭhapetvā²⁰ evaṃ
ittarajivite²¹ lokasannivāse appamatto hutvā dānādini puññāni karonto dasarāja-
dhamme akopetvā dhammena rajjaṃ kāresi, evaṃ hi me²² ovādam karonto maṃ
passissasi²³ yevā²⁴ 'ti.

Evaṃ M. rājānaṃ ovaditvā Cittakūṭam eva gato.

25 S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe²⁴ tiracchānayoniyam nib-
battenāpi mayā āyusamkhārānaṃ dubbalabhāvaṃ dassetvā dhammo
desito“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahosi, kaniṭṭho Moggallāno,
majjhimo Sāriputto, sesahaṃsagaṇo²⁵ Buddhaparisā, javanahaṃso pana
aham evā“ 'ti. Javanahaṃsajātakaṃ²⁶.

¹ B^d analliyatthā. ² C^k ava-. ³ B^d ye tādīsā ti. ⁴ C^k ekako. ⁵ B^d dūre,
omitting te; C^k te, omitting dūre. ⁶ B^d ye, C^s sananto. ⁷ B^d purato homī.
⁸ B^d -mi. ⁹ B^d omits naṃ. ¹⁰ C^k omit sace. ¹¹ C^k samānaṃ. ¹² C^k etaṃ.
¹³ B^d kālānakālaṃ. ¹⁴ B^d idhāga-. ¹⁵ C^k cāpi, B^d tumhākañca. ¹⁶ B^d -vaḍ-
dhana. ¹⁷ C^k passeva, B^d assemaṃ. ¹⁸ B^d cittayittha. ¹⁹ C^k dinna-. ²⁰
B^d ṭhatvā. ²¹ C^k -rā-. ²² C^k cime. ²³ C^k -ti, B^d passati. ²⁴ B^d adda pi.
²⁵ B^d sesā - gaṇā. ²⁶ B^d haṃsa-.

4. Cullanāradajātaka.

Na te kaṭṭhāni bhinnānīti. Idam S. J. v. thullakumārikapalobhanam ā. k. Sāvattvivāsino kir' ekassa kulassa soḷasavassikā¹ dhītā ahoṣi² sobhaggappattā, na pana tam koci vāresi³. Ath' assā⁴ mātā cintesi: „mama dhītā vayappattā na ca nam koci 5 vāreti⁵, āmisena maccham viya etāya ekam Sākiyabhikkhum palobhetvā uppabbājetvā tam nissāya jīvissāmā“⁶ 'ti. Tadā ca Sāvattvivāsi⁶ eko kulaputto sāsane uram datvā pabbajitvā upasampannakālato⁷ paṭṭhāya sikkhākāmatam pahāya ālasiyo sarīramaṇḍanānuyutto⁸ vihāsi. Mahāupāsikā gehe yāgukhādaniyabhojanīyāni sampādetvā dvāre ṭhatvā 10 antarāvithiyā⁹ gacchantesu bhikkhūsu¹⁰ rasatapaṇhāya bandhitvā gahetum sakkuṇṇeyyarūpaṁ ekam upadhārenti Tepitakaabhidhammikavinayadharānam mahantena parivārena gacchantānam antare kañci gayhūpakam adisvā tesam pacchato gacchantānam madhuradhammakathikānam¹¹ chinnavalāhakasadisānam¹² piṇḍapātikānam pi antare kañci adisvā va 15 ekam yāva bahiapaṇḍā akkhini añjetvā¹³ kese osañhetvā¹⁴ dukūlantaravāsakam nivāsetvā ghaṭṭitamattaṭṭacivaram pārupitvā mañivannaṇapattam ādāya manoramaṁ chattaṁ dhārayamānam¹⁵ vissatṭhindriyam¹⁶ kāyadaḍḍhibahulaṁ¹⁷ puggalam āgacchantam disvā „imam sakkā gaṇhitum“ ti vatvā¹⁸ vanditvā pattam gahetvā¹⁹ „etha bhante“ ti gharam atinetvā²⁰ nisidā- 20 petvā yāguādihi parivisitvā katabhattakiccam „bhante ito paṭṭhāya idh' evāgaccheyyāthā“²¹ 'ti āha. So pi tato paṭṭhāya tatth' eva gantvā²¹ aparabhāge vissāsiko²² ahoṣi. Ath' ekadivasam mahāupāsikā tassa savanapathe ṭhatvā „imasmim gehe upabhogamatthā²³ atthi, tathārūpo pana me putto vā jāmāto²⁴ vā geham vicāretum²⁵ 25 samattho n' atthīti“ āha. So tassā vacanam sutvā „kimattham nu kho kathetīti“²⁶ thokam hadayaiddho²⁷ viya ahoṣi. Sā dhītaram āha: „imam palobhetvā tava vase vattāpehīti“. Sā tato paṭṭhāya maṇḍitapasādhitā ithikuttavilāsehi²⁸ tam palobhesi. Thullakumārikā

¹ B^d pannarasasoḷasavassuddesikā. ² B^d adda sā. ³ C^s parivā-, B^d nam na koci nivā-. ⁴ all three MSS. assa. ⁵ B^d nivāresi. ⁶ C^k -si, B^d -siko. ⁷ B^d upasampada-. ⁸ B^d -namanu-. ⁹ B^d -ravattiyā-. ¹⁰ B^d ekabhikkhum. ¹¹ B^d -rakathākathitānam. ¹² B^d acchannā loha sasānam. ¹³ B^d bahi aṅga- pañcaṅgāni añcitvā. ¹⁴ B^d omits kese-. ¹⁵ C^k chatta dhāriya-, B^d chattaṁ doriya-. ¹⁶ B^d visatṭindriya. ¹⁷ B^d kāḍaḷi phahunaṁ. ¹⁸ C^s gantvā. ¹⁹ B^d omits vanditvā -. ²⁰ B^d omits ati. ²¹ B^d evā-. ²² B^d visāsiko, C^k vissāso. ²³ B^d paribhogamatthā. ²⁴ B^d cāmābharo, B^s jāmātaro. ²⁵ B^d vitire-. ²⁶ B^d -sīti. ²⁷ B^d hadare vaddho. ²⁸ C^k kuttha-, B^d kuṭam vi-.

ti na ca thullasarirā ti datṭhabbā, thulā vā hotu kisā vā pañca-
 kāmāgūṇikarāgena¹ thulatāya thullakumārikā ti vuccati. So dāha-
 rako² kilesavasiko hutvā „na dān' āhaṃ Buddhasāsane patiṭṭhātum
 sakkhissāmīti“ cintetvā vihāraṃ gantvā³ pattacivaraṃ niyyādetvā⁴
 5 „ukkaṇṭhito smīti“ ācariyupajjhāye āha. Te taṃ ādāya Satthu
 santikaṃ netvā⁵ „bhante ayaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti ārocesum.
 S. „saccam kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito sīti“ pucchitvā „saccam
 bhante“ ti „kena ukkaṇṭhāpito sīti“ „thullakumārikāya bhante“ ti
 vutte „bhikkhu pubbe p' esā tava araṇṇe vasantassa brahmacariyan-
 10 tarāyaṃ katvā mahantaṃ anattaṃ akāsi, puna tvaṃ etam eva
 nissāya kasmā ukkaṇṭhito sīti“ vatvā⁷ bhikkhūhi yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāṣirattṭhe mahābhoge brāhmaṇa-
 kule nibbattitvā uggahitasippo⁸ kuṭumbaṃ saṇṭhapesi. Ath'
 assa bhariyā ekaṃ puttaṃ vijāyitvā kalam akāsi. So „yath'
 15 eva me piyabhariyāya evaṃ mayi pi maraṇaṃ na lajjissati“,
 kiṃ me gharāvāsena, pabbajjissāmīti“ cintetvā kame pahāya
 puttaṃ ādāya Himavantaṃ pavisitvā tena saddhim isipabbajjaṃ
 pabbajitvā jhānābhiññaṃ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro araṇṇe
 vihāsi. Tadā paccantavāsino corā janapadaṃ pavisitvā gāmaṃ
 20 paharitvā¹⁰ karamare¹¹ gahetvā bhaṇḍikā ukkhipāpetvā puna
 paccantaṃ pāyesum¹². Tesam¹³ antare ekā abhirūpā kumārikā
 kerāṭṭikapaññāya¹⁴ samannāgatā cintesi¹⁵: „ime amhe netvā¹⁶
 dāsibhogena¹⁷ bhuñjissanti¹⁸, ekena upāyena palāyitum vaṭṭa-
 tīti“ sā „sāmi sarīrakiccaṃ kātukāṃ' amhi¹⁹, thokaṃ paṭikka-
 25 mitvā²⁰ ṭhitā“ ti vatvā core vaṇcetvā palāyitvā araṇṇe vi-
 carantī B-assa puttaṃ assame katvā phalāphalattāya gata-
 kāle pubbaṇhasamaye taṃ assamaṃ pāpūnitvā taṃ tāpasa-

¹ B^d adds pana. ² B^d hadayo. ³ C^k omits vihāraṃ gantvā. ⁴ C^k add
 asukaṭṭhānaṃ nāma gamissāmīti tatra me vatthāni posethā“ 'ti vatvā vihāraṃ
 gantvā pattacivaraṃ gaṇhatha gaṇhatha. ⁵ B^d gantvā. ⁶ C^k omits si. ⁷ B^d adds
 tuṇhi ahoṣi. ⁸ B^d uggahita-. ⁹ B^d lajjassatīti. ¹⁰ B^d hāretvā. ¹¹ B^d kumā-
 rake. ¹² B^d pāpayisu. ¹³ B^d aha tasmaṃ. ¹⁴ C^k karo-, B^d kira tikka-
 paññāya. ¹⁵ B^d -tetvā. ¹⁶ B^d gahetvā. ¹⁷ B^d dāsa-. ¹⁸ B^d paribhu-. ¹⁹
 C^k kātum-. B^d -māmihi. ²⁰ B^d attikk-.

kumāraṃ kāmaraṭṭiyā palobhetvā sīlam assa bhinḍitvā attano vase vattetvā¹, „kin te araṇṇe vāseṇa, ehi gāmaṇāsaṃ gacchāma², tatra hi rūpādayo kāmagaṇā sulabhā“ ti āha. So³ „sādhū“⁴ 'ti sampatṭicchitvā „pitā tāva“ me araṇṇato phalāphalaṃ āharitum gato⁵, taṃ disvā ubho pi ekato va gamissāmā⁶“⁷ 5 'ti āha. Sā cintesi: „ayaṃ taruṇadārako kiñci na⁸ jānāti, pitarā pan' assa mahallakakāle pabbajitena bhavitabbaṃ⁹, so āgantvā 'tvaṃ idha kiṃ karosīti' maṃ pothetvā pāde gahetvā kaḍḍhetvā araṇṇe khipissati¹⁰, tasmim anāgate yeva palāyissāmīti¹¹“ atha naṃ „aham purato gacchāmi, tvaṃ pacchā¹² 10 āgaccheyyāsīti¹³“ vatvā maggasaṇṇaṃ ācikkhitvā pakkāmi. So tassā gatakālato paṭṭhāya uppannadomanasso yathā pure kiñci vattaṃ¹⁴ akatvā sasīsaṃ¹⁵ pārupitvā antopannaśālāya pajjhāyanto¹⁶, nipajji. M. phalāphalaṃ ādāya āgantvā¹⁷ tassā pādavalāṇchaṃ¹⁸ disvā „ayaṃ mātugāmassa pādavalāṇcho¹⁹, 15 puttassa me²⁰ sīlam bhinnam bhavissatīti²¹“ cinto pannaśālāṃ pavisitvā phalāphalaṃ otāretvā puttaṃ pucchanto paṭhamam gātham āha:

1. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhatam,
aggī pi²² te na hāpito, kin nu mando va jhāyasīti. 40. 20

Tattha aggī pi te na hāpito ti aggī pi te na jalito, mando vā 'ti nippaṇṇo andho bālo viya.

So pitu katham sutvā utṭhāya pitaraṃ vanditvā gāraṇa²³ eva araṇṇavāse anussāhaṃ²⁴ pavedento gāthadvayaṃ āha:

2. Na ussahe vane vatthum, Kassapāmantayāmi taṃ, 25
dukkho vāso araṇṇasmim²⁵, raṭṭham icchāmi gantave. 41.
3. Yathā aham²⁶ ito gantvā²⁷ yasmiṃ janapade vasaṃ
ācāraṃ brahme²⁸ sikkheyyam taṃ dhammaṃ anusāsaṃti. 42.

¹ Bā vasaṃ katvā. ² Bā gāmaṃ katvā vassissāma. ³ Bā adds pi. ⁴ Bā ca.
⁵ Cks āharatu. ⁶ Bā na kiñci. ⁷ Bā -nti. ⁸ Bā khipissatīti. ⁹ Bā omits va-
¹⁰ Bā omits sa. ¹¹ Ck Bā pajjā-. ¹² Cks gantvā. ¹³ Bā pāvalāṇchaṃ, Bā pādavalāṇchaṃ.
¹⁴ Cks pādavalāṇcho, Bā pādavalāṇcho. ¹⁵ Bā mama. ¹⁶ Bā aggisi.
¹⁷ Bā aṇṇaraṇṇavāsaṃ manussa vāsa gamanatthāya taṃ. ¹⁸ Bā -amhi. ¹⁹ Bā yathāham.
²⁰ Bā -tvāna. ²¹ Bā brahma, Bā ācaridhammaṃ.

Tattha Kassapāmantayāmitan ti Kassapa āmantayāmi taṃ, gantave ti gantum, ācāraṇ¹ ti yasmim janapade vasāmi tatra² vasanto yathā ācāraṇ janapadacārittaṃ sikkheyyaṃ jāneyyaṃ³ taṃ dhammaṃ anusāsa ovaḍā⁴ 'ti vadati.

5 M. „sādhu tāta, desacārittaṃ te kathessāmi”⁵ vatvā gāthadvayaṃ āha:

4. Sace araṇṇaṃ hitvāna vanamūlaphalāni ca
raṭṭhe rocayase⁶ vāsaṃ taṃ dhammaṃ nisāmehi me: 43.

5. Visaṃ mā patisevittho, papātaṃ parivajjaya⁷,
10 paṃke⁸ ca mā visidittho yatto⁹ cāsivise¹⁰ care ti. 44.

Tattha dhammaṃ ti sace raṭṭhe vāsaṃ rocesi tena hi tvaṃ janapada-cārittaṃdhammaṃ nisāmehi, yatto cāsivise¹⁰ ti āsivissassa santike yatta-paṭiyatto careyyāsi, sakkonto¹¹ āsivisaṃ parivajjeyyāsi attho.

Tāpasakumāro saṃkhittena bhāsitaṃ atthaṃ ajānanto
15 pucchi:

6. Kin nu visaṃ papāto vā paṃko vā brahmacāriṇaṃ,
kaṃ tvaṃ¹² āsivisaṃ brūhi, taṃ me akkhāhi pucchito ti. 45.
Itaro pi 'ssa vyākāsi:

7. Āsavo tāta lokasmiṃ surā nāma pavuccati
20 manuññā¹³ surabhī vaggū sādukhuddarasūpāmā¹⁴,
visaṃ tad āhu ariyāse¹⁵ brahmacariyassa Nārada. 46.

8. Itthiyo tāta lokasmiṃ pamattaṃ pamathenti tā
haranti yuvino¹⁶ cittaṃ tūlaṃ bhaṭṭhaṃ va māluto,
papāto eso akkhāto brahmacariyassa Nārada. 47.

9. Lābho siloko sakkāro pūjā parakulesu ca
25 paṃko eso va¹⁷ akkhāto brahmacariyassa Nārada. 48.

10. Sasatthā¹⁸ tāta rājāno āvasanti mahim jmaṃ,
te tādise¹⁹ manussinde²⁰ mahante tāta Nārada. 49.

¹ Bā ācariyaṇ. ² Bā tattha. ³ Bā omi's jā-. ⁴ Bā -dāhi. ⁵ Ck corācayase, C socayase. ⁶ Bā -jjeva. ⁷ Cks -o, Bf pako, Bā paṇṇe. ⁸ Ck satto, Cs yanto, Bā rattho, Bf yattho. ⁹ Cks cāsivise, Bdf vāsivise. ¹⁰ Ck Bā vā-. ¹¹ Bā akkanto. ¹² Cks omi't tvaṃ. ¹³ Cks -aṇ, Bf -ñño. ¹⁴ Bf -mo. ¹⁵ so Bf; Cks ariyāyo. ¹⁶ Bf yatino; āsavā - - - yuvino wanting in Bā. ¹⁷ Bf ca, Cks omi't va. ¹⁸ Bdf mahantā. ¹⁹ Bā mā tādise. ²⁰ Cks -do.

11. Issarānaṃ adhipatīnaṃ na tesāṃ pādato care,
āśiviso so¹ akkhāto brahmacariyassa Nārada. 50.
12. Bhattattho² bhattakāle yaṃ yaṃ gehaṃ upasaṃkame³
yad' ettha kusalaṃ jaññā tattha ghāsesanaṃ care. 51.
13. Pavisitvā parakulaṃ⁴ pānattho bhojanāya vā⁵ 5
mitaṃ khāde mitaṃ bhuñje na ca rūpe manaṃ kare. 52.
14. Goṭṭhaṃ majjaṃ⁶ kirāsaṃ vā⁷ sabhāni kiraṇāni⁸ ca
ārakā parivajjehi yān iva⁹ visamaṃ pathan ti. 53.

Tattha āsavo ti pupphāsavādivisaṃ¹⁰, tadāhū 'ti taṃ āsavaṃkhātāṃ
surāṃ ariyā brahmacariyassa visaṃ ti vadanti, pamattaṃ ti muṭṭhassatiṃ¹¹, 10
tūlaṃ bhaṭṭhaṃ vā 'ti rukkhaṭṭha¹² bhassitvā patitātūlaṃ viya, akkhāto ti
Buddhādīhi kathito, siloko ti kittivaṇṇo, sakkāro ti añjalikammādi, pū jā
ti gandhamālādīhi pūjā, paṃko ti esa osidāpanatṭhena paṃko ti akkhāto,
mahante ti mahantabbhāvappatte, na tesāṃ pādato care ti tesāṃ san-
tike na care¹³, rājakulūpako na siyā¹⁴ ti attho, rājāno hi āśivisā¹⁵ viya mu- 15
butten' eva kujjhivā anayavyasanaṃ pāpentī api ca antopurappavesane vuttā-
dīnavavasena p' ettha attho¹⁶ veditabbo, bhattattho¹⁷ ti bhaddena atthiko
hutvā, yadettha kusalaṃ ti yaṃ tesu¹⁸ upasaṃkamitabbabhogesu¹⁹ kusalaṃ
anavajjaṃ pañcaagocaraṃhitāṃ jāneyyāsī tattha ghāsesanaṃ careyyāsīti attho,
na ca rūpe manaṃ kare ti parakule²⁰ mātāññū hutvā bhojanaṃ bhuñjanto 20
pi tattha itthirūpe manaṃ mā kareyyāsī²¹, cakkhuṃ ummiletvā itthirūpe ni-
mittaṃ mā ganheyyāsīti vadati, guṭṭhimacchaṃ gharāsavā²² ti yaṃ pottha-
kesu pātho atṭhakathāyaṃ pana goṭṭhimajjakirāsavā²³ ti vatvā goṭṭhin ti²⁴
gunnaṃ uthitattānaṃ majjaṃ ti pānāgāraṃ kirāsaṃ ti dhuttakerāṭṭikajanaṃ²⁵
ti vuttaṃ, sabhāni kiraṇāni cā²⁶ 'ti sabhāyo ca hiraññasuvannaṇaṃ kara- 25
ṇatṭhānāni cā²⁷, ārakā ti etāni sabbāni dūrato parivajjeyyāsī, yānivā 'ti
sappitelayānena gacchanto visamaṃ maggaṃ viya.

Māṇavo pitu kathentassa²⁸ kathentass' eva satim paṭi-
labhitvā „tāta alaṃ me²⁹ manussapathenā“ 'ti āha. Ath' assa

¹ Cks Bf omit so. ² Bā attattho, Cks bhattatṭho. ³ Bā -kalo ca sa ghesuṃ pa-
saṃkame. ⁴ Bā -le. ⁵ Bā pānatthā bhodhanatthā vā. ⁶ Ck goṭṭhimajjaṃ, C
goṭṭhimacchaṃ. ⁷ Bā -saṇca. ⁸ Ck kiraṇāni, C karaṇāni, Bā kāraṇāni. ⁹ Cks
ca. ¹⁰ Bā -savāsitaṃ. ¹¹ Bā muṭṭhissati, Cks muṭṭhimattaṃ. ¹² Bā rukkhaṃ.
¹³ Cks add ti. ¹⁴ Bā bhavayyāsī. ¹⁵ C Bā -so. ¹⁶ Bā vuttāntina catasena
ayametta attho. ¹⁷ Cks bhattatṭho. ¹⁸ Bā te. ¹⁹ Bā -tabbesu ghesu, C -tabbe
yogesu. ²⁰ Bā paraloke. ²¹ Ck Bā -sīti. ²² so Cks; Bā goṭṭhaṃ majjaṃ kirāsan.
²³ Ck -kirāstea, C goṭṭhimajjakirāsavā, Bā goṭṭhaṃ majjakirāsāncā. ²⁴ Cks goṭṭhiti,
Bā goṭṭhanti. ²⁵ Bā vuttakerādika-. ²⁶ Cks vā, Bā kāra-. ²⁷ Ck tikinatṭhā-,
C nikinatṭhā-. Bā karaṇatṭhānaṃ. ²⁸ Bā omits ka-. ²⁹ Bā alameva.

pitā mettādibhāvanam¹ ācikkhi. So tass' ovāde thatvā nacirass' eva jhānābhiññam nibbatesi. Ubho pi² pitāputtā³ aparihīnajjhānā⁴ Brahmaloke nibbattimsu.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā sā dārikā⁵ ayam thullakumārikā⁶ ahosi,
5 tāpasakumāro ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā⁷ aham eva“ 'ti. Cullanāradajātakam.

5. Dūtajātaka.

Dūte te brahme pāhesin ti. Idam S. J. v. attāno paññāpasaṃsanam ā. k. Dh.⁸ k. s.: „passathāvuso⁹ Dasabalassa upāya-
10 kosallam, Nandassa kulaputtassa¹⁰ accharāgaṇam¹¹ dassetvā arahattam adāsi, cullapanthakassa pilotikam datvā saha paṭisambhidāhi arahattam adāsi, kammāraputtassa padumam dassetvā¹² arahattam adāsi, evam nānāupāyehi satte vinetīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave
e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Tathā-
15 gato idān' eva 'iminā idam hotīti' upāyajānāno¹³ upāyakusalo, pubbe pi upāyakusalo yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. janapado ahiraṇṇo¹⁴ ahosi. So hi¹⁵ janapadam piḷetvā dhanam¹⁶ eva samkaḍḍhi. Tadā B. Kāsīgāme brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilam gantvā
20 „pacchā dhammena bhikkham caritvā ācariyadhanam āharissā-mīti“ vatvā sippam paṭṭhapetvā niṭṭhitasippo anuyogam datvā „ācariya tumhākam ācariyadhanam āharissāmīti“ apucchitvā nikkhamma janapade caranto dhammena samena pariyesitvā satta nikkhe labhitvā „ācariyassa dassāmīti“ gacchanto antarā-
25 magge Gaṅgam taritum¹⁷ nāvam abhirūhi¹⁸. Tassa tattha nāvāya viparivattamānāya¹⁹ tam suvaṇṇam udake pati²⁰. So cintesi: „dullabhahiraṇṇo janapado²¹, puna ācariyadhane²² pariyesi-

¹ Bā -bhāvam. ² Cks omit pi. ³ Cs -o. ⁴ Bā adds kālam katvā. ⁵ Bā kumārikā. ⁶ Bā omits thulla. ⁷ Bā adds pana. ⁸ Bā adds bhikkhū. ⁹ Bā -tha ā-. ¹⁰ Bā sakyapu-. ¹¹ Ck -rāṇam, Cs -rāṇam, Bā acchare. ¹² Bā datvā. ¹³ Cks -ne. ¹⁴ Bā sahi-. ¹⁵ Bā omits hi. ¹⁶ Bā janam. ¹⁷ Bā ota-. ¹⁸ Bā -rūyhi. ¹⁹ Bā vicari-, Bā omits vipari. ²⁰ Bā -titi. ²¹ Bā -bhamhiraṇṇam janapade. ²² Bā ācariyassatāgam.

yamāne papañco bhavissati, yan nūnāhaṃ Gaṅgātīre yeva nirā-
hāro nisideyyaṃ, tassa me nisinnabhāvaṃ anupubbena rājā
jānissati, tato amacce pesessati, ahaṃ tehi saddhiṃ na man-
tessāmi¹, tato rājā sayāṃ āgamissati, iminā upāyena tassa
santikā² ācariyadhaṇaṃ labhissāmīti³ so⁴ Gaṅgātīre uttarisāṭṭa- 5
kaṃ pārupitvā yaññasuttaṃ bahi ṭhapetvā rajatapattavanne
vālukātale suvaṇṇapaṭimā viya nisīdi. Taṃ nirāhāraṃ ni-
sinnaṃ disvā mahājano „kasmā nisinno sīti“ pucchati. Kas-
saci na kathesi. Punadivase dvāragāma-vāsino tassa tattha ni-
sinnabhāvaṃ sutvā āgantvā pucchimsu, tesam pi na kathesi, 10
te tassa kilamathaṃ⁵ disvā paridevantā⁶ pakkamiṃsu. Tatiya-
divase nagaravāsino āgamiṃsu, catutthadivase nagarato issara-
jano⁷, pañcamadivase rājaparisā⁸, chaṭṭhe divase rājā amacce
pesesi, tehi pi saddhiṃ na kathesi. Sattame divase rājā bha-
yappatto hutvā tassa santikaṃ gantvā pucchanto paṭhamāṃ 15
gāthā āha:

1. Dūte te brahme pāhesiṃ Gaṅgātīrasmiṃ jhāyato,
tesaṃ puṭṭho na vyāhāsi⁹, dukkhaṃ guyha⁹ mataṃ nu te. 54.

Tattha guyha¹⁰ mataṃ nu te ti kin nu kho brāhmaṇa yaṃ tava¹¹
dukkhaṃ uppannaṃ taṃ te guyhan ti mataṃ¹² na aññassa ācikkhitabbaṃ ti. 90

Taṃ sutvā M. „mahārāja dukkhaṃ nāma harituṃ sam-
atthass' evācikkhitabbaṃ, na aññassā¹³ 'ti vatvā satta gāthā āha¹⁴:

2. Sace te dukkhaṃ uppajji Kāsīnaṃ raṭṭhavaddhana¹⁵
mā kho no tassa¹⁶ akkhāhi yo taṃ dukkhā na mocaye. 55.
3. Yo ca tathā¹⁷ dukkhajātassa ekantam api bhāsato¹⁸ 95
vippamoceyya¹⁹ dhammena kāmaṃ tassa pavedaya²⁰. 56.
4. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ²¹ ca vassitaṃ (= supra ²¹⁷/₆)
manussavassitaṃ rāja dubbijānataram tato. 57.

¹ Ck -mīti, Bđ lapissāmīti. ² Bđ -ke. ³ Bđ omits so. ⁴ Bđ -mantattarā. ⁵
Bđ -vitvā. ⁶ Bđ imassara-janā. ⁷ Bđ rājapūrisā. ⁸ Bđf byākāsi. ⁹ Bđf tuyhaṃ.
¹⁰ Bđ tuyhaṃ dukkhaṃ. ¹¹ Bđ kiñci. ¹² Bđ tuyhameva maṃ taṃ. ¹³ Bđ abbāsi.
¹⁴ Bđf -vaḍḍhana. ¹⁵ Bđ mā na kho tassa. ¹⁶ Ck ca taṃ, C^o va taṃ, Bđ tathā?
Bf yo tassa. ¹⁷ Bđ ekañkhamāti āgato, Bf ekañgamahibhāgaso. ¹⁸ Cks so vi-,
Bđ vippamuñceyya, omitting so. ¹⁹ Bđ -deyya, Bf mavedayaṃ. ²⁰ Bđ -nānaṃ.

5. Api ce maññatī poso 'ñātimitto' 'sakhā' ti vā (= supra ²¹⁷/₈)
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso. 58.
6. Yo attano dukkham anānuputtḥo
pavedaye¹ jantu akālarūpe
5 ānandino² tassa bhavant'³ amittā
hitesino tassa dukhī bhavanti. 59.
7. Kālañ ca ñatvāna tathāvidhassa
medhāvinam ekamanam veditvā
akkheyya tippāni parassa dhīro,
10 saṇham giram atthavatiṃ pamuñce. 60.
8. Sace ca⁴ jaññā avisayham attano
'nāyam nīti'⁵ mayha sukhāgamāya'
eko va tippāni saheṭṭha⁶ dhīro
saccam hirottappam apekkhamāno⁷ ti. 61.
- 15 Tattha uppajjatīti sace taya uppajjeyya, mā akkhāhīti mā kathayi,
dubbijānataram tato ti⁸ tiracchānagatavassitato⁹ dubbijānataram, tasmā
tatvato¹⁰ ajānitvā haritum asamattassa attano dukkham na kathetabham devā
'ti, api ce ti gāthāya kathitattā¹¹, anānuputtḥo ti punappuna puttḥo¹²,
pavedaye ti katheti¹³, akālarūpe akāle, kālan ti attano gūyassa kathana-
20 kalam¹⁴, tathāvidhassā 'ti paṇḍitapurisassa¹⁵ attanā saddhim ekamanam¹⁶
viditvā tathāvidhassa ācikkheyya, tippānīti kharāni¹⁷, sace ti yadi¹⁸
attano dukkham avisayham attano vā parassa vā purisakārena atikiccam¹⁹
jāneyyā 'ti²⁰, nīti²¹ lokapaveni²², aṭṭhalokadhammā²³ ti attho, idaṃ vuttam
hoti: aṭṭha²⁴ ayam lokapaveni²⁵ na mayham eva²⁶ sukhagamāya uppannā.
25 aṭṭhahi²⁶ lokadhammehi parimutto nāma n' atthi, evam sante sukham eva
patthentena parassa dukkhāropanam²⁷ ayuttam, n' etaṃ hirottappasampannena
kattabham, atthi ca me hirottappan ti saccam saṃvijjamānam attani²⁸ hiro-
tappam apekkhamāno²⁹ va aññassa anārocetvā eko va³⁰ tippāni sabetha³¹
dhīro ti.

¹ Cks -yam. ² Cks -dito, Bā ānindino. ³ Ck -tu, Bdf -ti. ⁴ Bdf va. ⁵ nīti? Cks
neti, Bā na tehi in the place of nāyam nīti, Bf nāyam tehi. ⁶ Bdf saheyya.
⁷ Cks -ppasamokkha-, Bā -ppapamokkha-. ⁸ Cks add tato. ⁹ Bā -gatassāpi.
¹⁰ Bā tattato. ¹¹ Bā gāthāvuttatā. ¹² Bā anupu-. ¹³ Bā -si. ¹⁴ Cks -le. ¹⁵
Cks -sam. ¹⁶ Ck ekamanam. ¹⁷ Ck carāni, Bā dukkhāni. ¹⁸ Cks yadidaṃ.
¹⁹ Bā atikicca. ²⁰ Cks -yyanti. ²¹ Ck ti, Cā tinīti, Bā tehi ti teeve. ²² Ck
-paveni. ²³ Bā kā aṭṭha-. ²⁴ Bā aṭṭhaviḍḍhā. ²⁵ Bā evam. ²⁶ Bā uppannehi,
omitting aṭṭhahi. ²⁷ Bā adds nāma, Cks -rocanaṃ. ²⁸ Bā -no. ²⁹ Cks samekkh-.
³⁰ Cks vā. ³¹ Bā -heyya.

Evam M. sattahi gāthāhi rañño¹ dhammam desetvā attano ācariyadhanassa pariyesitabhāvaṃ dassento catasso gāthā abhāsi:

9. Ahaṃ raṭṭhāni vicaranto² nigame rājadhāniyo
bhikkhamāno mahārāja ācariyassa dhanatthiko 62. 5
10. Gahapati rājapurise mahāsāle ca brāhmaṇe
alattham satta nikkhāni suvaṇṇassa janādhipa,
te³ me naṭṭhā mahārāja, tasmā socām' ahaṃ bhusam⁴. 63.
11. Purisā te mahārāja manasānuvicititā⁵
nālaṃ dukkhā pamocetuṃ, tasmā tesam na vyāharim. 64. 10
12. Tvañ ca kho⁶ me mahārāja manasānuvicitito⁷
alaṃ dukkhā pamocetuṃ, tasmā tuyhaṃ pavedayin ti. 65.

Tattha bhikkhamāno ti ete gahapatīdayo yācamāno, te me ti satta nikkhā mama Gaṇḍam tarantassa naṭṭhā, Gaṇḍāya⁸ patitā, purisā te ti mahārāja tava dūtapurisā manasā⁹ anucintitā ti nālaṃ ime maṃ¹⁰ dukkhā 15 mocetun ti mayā ñātā, tasmā ti tena kāraṇena tesam attano dukkham nā-
cikkhīm, pavedayin ti kathesīm.

Rājā tassa dhammakatham¹¹ sutvā „mā cintayi brāhmaṇa, ahaṃ te ācariyadhanam dassāmīti“ diguṇam¹² adāsi.

Tam attham pakāsento S. osānagātham āha:

90

13. Tassādāsi pasannatto¹³ Kāsīnam raṭṭhavaddhano¹⁴
jātarūpamaye nikkhe suvaṇṇassa catuddasā 'ti. 66.

Tattha jātarūpamaye ti te suvaṇṇassa cuddasa nikkhe pi¹⁵ jātarūpa-
maye yeva adāsi, na yassa vā tassa vā suvaṇṇassā 'ti attho.

M. rañño ovādam datvā¹⁶ ācariyassa dhanam datvā dānā- 25
dīni puññāni katvā rājāpi¹⁷ tass' ovāde ṭhito dhammena rajjam
kāretvā ubho pi yathākammaṃ gatā.

¹ Bā omits rañño. ² Bā raṭṭho vaca-. ³ Bā tena. ⁴ Bā tuyhaṃ. ⁵ Ck -sā anu-. ⁶ Bā tvañ jano. ⁷ Ck -sā anu-, Bā so mayā anu-. ⁸ Bā -yaṃ. ⁹ Bā omits ma-. ¹⁰ Bā me in the place of ime maṃ. ¹¹ Bā omits dhamma. ¹² Bā dviguṇam. ¹³ Bāf pasannacitto. ¹⁴ Bāf -vaḍḍhano. ¹⁵ Bā omits pi. ¹⁶ Ck ñatvā. ¹⁷ Bā omits pi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. upāyakusalo yevā“ 'ti vatvā j. s.: Tādā rājā Ānando ahoṣi, ācariyo Sāriputto, māṇavo' aham evā“ 'ti. Dūtajātakam.

6. Kālīṅgabodhijātaka.

- 5 Rājā Kālīṅgo cakkavattīti. Idam S. J. v. Anandattherena² kataṃ mahābodhipūjaṃ ā. k. Veneyyasamgahatthāya hi³ T-te⁴ janapadacārikam pakkante Sāvattvivāsino gandhamālādihattā Jetavanam gantvā aññam pūjanīyaṭṭhānam alabhitvā gandhakuṭṭidvāre pātetvā gacchanti. Tena⁵ uḷārapāmojjā honti. Tam kāraṇam natvā
- 10 Anāthapiṇḍiko T-assa Jetavanam āgatakāle Anandattherassa santikam gantvā „bhante ayaṃ vihāro T-te cārikam pakkante nippaccayo⁶ hoti, manussānam gandhamālādīhi pūjanīyaṭṭhānam na hoti, sādhu bhante T-assa imam attham ārocetvā ekassa⁷ pūjanīyaṭṭhānassa sakkuneyya-bhāvaṃ vā asakkuneyyabhāvaṃ vā jānāthā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sam-
- 15 paṭicchitvā T-am pucchi: „kati nu kho bhante cetiyānīti“. „Tīṇi Ānandā“ 'ti. „Katamāni bhante“⁸. „Sāririkam paribhogikam udde-sikan“ ti. „Sakkā pana bhante tumhesu dharantesu yeva cetiyam⁹ kātun“ ti. „Ānanda, sāririkam na sakkā¹⁰, tam hi Buddhānam parinibbutakāle¹¹ hoti¹², udde-sikam avatthukam manamattakena hoti¹³,
- 20 Buddhehi pana¹⁴ paribhutto Mahābodhi¹⁵ dharantesu pi parinibbutesu pi¹⁶ cetiyam evā“ 'ti. „Bhante tumhesu cārikam¹⁷ pakkantesu Jetavanamahāvihāro appatisaraṇo hoti, manussā¹⁸ pūjanīyaṭṭhānam na labhanti¹⁹, Mahābodhito bijaṃ āharitvā Jetavanadvāre ropemi²⁰ bhante“ ti. „Sādhu Ānanda, ropehi²¹, evam sante Jetavane mama nibaddha-
- 25 vāso viya bhavissatīti“. Thero Anāthapiṇḍikassa ca Visākhāya ca rañño ca ārocetvā²² Jetavanadvāre bodhiropanaṭṭhāne āvāṭam sodhāpetvā²³ Mahāmogallānatheram āha: „bhante aham Jetavanadvāre bodhim ropessāmi²⁴, Mahābodhito me²⁵ pakkam āharathā“ 'ti. Thero „sādhū“ 'ti sampatiucchitvā ākāseṇa Bodhimandaṃ gantvā vaṇṇato²⁶

¹ B^d brāhmaṇa mā-. ² C^k B^d -dathe-. ³ B^d omits hi. ⁴ C^k -to. ⁵ B^d te.

⁶ B^d apa-. ⁷ B^d atassa. ⁸ B^d adds tīpi. ⁹ B^d tesam. ¹⁰ B^d adds kātum.

¹¹ B^d parinibbāna-. ¹² B^d sakkā kātum. ¹³ so C^s; C^k manamatthane hoti, B^d

udissakam paribhogikaṇca sakkā hoti. ¹⁴ B^d omits pana. ¹⁵ B^d adds rukkho

buddhesu. ¹⁶ B^d omits pari- pi. ¹⁷ B^d omits cā-. ¹⁸ B^d mahājano. ¹⁹ B^d

labhati. ²⁰ B^d ropessāmi. ²¹ B^d -hīti. ²² B^d -cessi. ²³ B^d khaṇāpetvā. ²⁴

B^d -mā ti. ²⁵ B^d adds bodhi. ²⁶ B^d vaṇḍā.

parigalantum¹ pakkam² bhūmim appattam³ eva cīvarena paṭicchitvā
 āharitvā adāsi⁴. Ānandatthero „ajja bodhim ropessāmīti“ Kosala-
 rājānam ārocesi. Rājā sāyaṇhasamaye mahantena parivārena sabbū-
 pakaraṇāni⁵ gāhāpetvā āgami⁶, tathā Anāthapiṇḍiko Visākhā ca aṇño
 ca saddho jano⁷. Thero mahābodhiropanaṭṭhāne⁸ mahantaṃ suvaṇṇa-
 kaṭāhaṃ ṭhapetvā heṭṭhā⁹ chiddaṃ kāretvā gandhakalalassa pūrā-
 petvā¹⁰ „idaṃ¹¹ bodhipakkaṃ ropehi mahārājā“ 'ti raṇño adāsi. So
 cintesi: „rajjam nāma na sabbakālam amhākaṃ hatthe tiṭṭhati, idaṃ
 mayā Anāthapiṇḍikena¹² ropāpetum¹³ vaṭṭatīti“ so taṃ pakkam mahā-
 seṭṭhiṃ hatthe ṭhapesi. Atha naṃ Anāthapiṇḍiko gandhakalalaṃ¹⁴
 viyūhitvā tattha pātesi, tasmim tassa¹⁵ hatthato muttamatte¹⁶ sabbe-
 sam passantānaṃ nēva naṅgalasissappamāṇo bodhirukkho¹⁷ paṇṇāsa-
 hatthubbedho uṭṭhahi, catūsu disāsu uddhaṃ cā 'ti pañca mahāsakkhā
 paṇṇāsahatthā va¹⁸ nikkhamiṃsu, iti so taṃ khaṇaṃ nēva vanaspati-
 jeṭṭhako¹⁹ hutvā aṭṭhāsi, mahantaṃ pāṭihāriyam ahosi²⁰. Rājā aṭṭha-
 satamatte²¹ suvaṇṇarajataghaṭe gandhodakapūre²² nīluppalahatthakādi-
 patimaṇḍite²³ mahābodhim parikkhipitvā punṇaghaṭapantiṃ nāma
 ṭhapāpesi²⁴, sattaratanamayaṃ vedikaṃ kāresi, suvaṇṇamissikaṃ²⁵
 vālukaṃ okiri, pākāraparikkhepaṃ kāresi, sattaratanamayaṃ dvāra-
 koṭṭhakaṃ kāresi. Sakkāro mahā²⁶ ahosi. Thero T-aṃ upasaṃ-
 kamitvā „bhante tumbhehi Mahābodhimūle samāpannasamāpattiṃ mayā
 ropitabodhimūle²⁷ nisīditvā mahājanassa hitatthāya samāpajjathā“ 'ti.
 „Ānanda, kiṃ kathesi, mayi Mahābodhimaṇḍe²⁸ samāpannasamāpattiṃ
 samāpajjitvā nisīdante²⁹ aṇño padeso dhāretum na sakkotīti“. „Bhante
 mahājanassa hitatthāya³⁰ imassa bhūmippadesassa vahananiyāmena³¹
 samāpattisukkena taṃ bodhimūlaṃ paribhuṇṇathā“ 'ti. S. ekarattiṃ
 samāpattisukkena taṃ paribhuṇṇi. Thero Kosalarājādinaṃ kathetvā
 bodhimahaṃ nāma kāresi. So pi kho Ānandattherena ropitattā
 „Ānandabodhi“ yevā 'ti paṇṇāyittha³². Tadā dh. k. s.: „āvuso
 āyasmā Ānando dharante yeva T-te bodhim ropāpetvā³³ mahāpūjaṃ³⁴

¹ Ck parigalantam, Bđ -galanta. ² Cc adds phalaṃ. ³ Bđ asappattam. ⁴ Bđ gahetvā adāya ānandatherassa adāsi. ⁵ Bđ -kāraṇi. ⁶ Bđ āgacchatī. ⁷ Bđ sappo mahājano jāti. ⁸ Ck -dhīm-. ⁹ Bđ omits he-. ¹⁰ Bđ pūretvā. ¹¹ Cc idha. ¹² Bđ -kassa. ¹³ Bđ ropetum, ¹⁴ Cc tatthassa, Bđ omits tassa. ¹⁵ Bđ adds yeva. ¹⁶ Bđ bodhikhandhe. ¹⁷ Ck ca. ¹⁸ Bđ vanappatti-. ¹⁹ Bđ omits mahantaṃ -. ²⁰ Bđ aṭṭhasamatte. ²¹ so Cc; Bđ -kena pūretvā. ²² Bđ -paṭi-. ²³ Bđ -ghaṭe paṭipāṭiyā ṭhapesi. ²⁴ Bđ -ssa-. ²⁵ Bđ mahāsakkāro. ²⁶ Bđ ropite. ²⁷ Bđ -mūle. ²⁸ Bđ nisinne. ²⁹ Bđ hitasukkhāya. ³⁰ so Cc; Bđ caniyāmena. ³¹ Bđ paṇṇāyi. ³² Bđ ropetvā.

kāresi, aho mahāguṇo thero“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Ānando saporivāresu¹ catūsu mahādīpesu manusse gahetvā bahugandhamālāṃ āharāpetvā² Mahābodhimaṇḍe bodhimahāṃ
5 kāresi yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

Atīte Kālīngaratthe³ Dantapuranagare Kālīṅgo rajjāṃ kāresi. Tassa Mahākālīṅgo Cullakālīṅgo ti dve puttā ahesuṃ. Tesu⁴ nemittā jeṭṭhaputtam⁵ „pitu accayena rajjāṃ kāressa-tīti“⁶ vyākariṃsu, kaniṭṭham⁷ pana „ayaṃ isipabbajjāṃ pabbajitvā bhikkham⁸ carissati, putto pan' assa cakkavattī bhavissatīti“⁹ vyākariṃsu. Aparabhāge jeṭṭhaputto pitu accayena rājā ahoṣi, kaniṭṭho⁹ uparājā. So „putto kira me¹⁰ cakkavattī bhavissatīti“¹⁰ puttam nissāya mānam¹¹ akāsi. Rājā asahanto¹² „Cūlakālīṅgaṃ gaṇhā“ 'ti ekaṃ atthacarakaṃ āṇāpesi.
15 So gantvā „kumāra, rājā taṃ gaṇhāpetukāmo, tava jīvitam rakkhā¹³“ 'ti āha. So attano lañchanamuddikaṃ ca sukhuma-kambalaṃ ca khaggaṃ cā 'ti imāni tīni atthacarakaamaccassa¹⁴ dassetvā „imāya saṇṇāya mama puttassa rajjāṃ dadeyyāthā“ 'ti vatvā araṇṇam pavisitvā ramaṇīye bhūmibhāge assamaṃ
20 katvā isipabbajjāṃ pabbajitvā nadītīre vāsaṃ kappesi. Maddaratthe pi Sāgalanagare Maddaraṇṇo dhītā jāyī¹⁵, taṃ pi nemittikā¹⁶ „ayaṃ bhikkham caritvā jīvissati¹⁶, putto pan' assa cakkavattī bhavissatīti“¹⁷ vyākariṃsu. Sakala-Jambudīpe¹⁷ rājāno taṃ pavattim sutvā ekappahāren' eva āgantvā nagaraṃ¹⁸
25 rundhimsu. Maddarājā cintesi: „sac' āhaṃ imaṃ ekassa dassāmi sesarājāno kujjhissanti, mama dhītaraṃ rakkhissāmīti“¹⁹ dhītaraṃ ca bhariyaṃ ca gahetvā aṇṇātakavesena¹⁹ palāyitvā araṇṇam pavisitvā Kālīṅgakumārassa²⁰ assamato²¹ Uparigaṇḍe²²

¹ Cks -re. ² Bā āhari. ³ Bā ka - throughout. ⁴ Bā omits tesu. ⁵ Bā -putto. ⁶ Bā sīti. ⁷ Bā -niṭho. ⁸ Cks bhikkhā, Bā bhikkhāya. ⁹ Bā adds pana. ¹⁰ Bā omits me. ¹¹ Bā pana kalahaṃ. ¹² Bā apasādentō. ¹³ Bā -āhi. ¹⁴ Bā -rikāma-. ¹⁵ Bā -ṇo aggamaheṣi dhītaraṃ vijāyī. ¹⁶ Bā vitam kappessatī. ¹⁷ Bā omite sakala. ¹⁸ Bā sāgalana-. ¹⁹ Cks aṇṇātara-. ²⁰ Bā cūlaka-. ²¹ Bā -mapadato. ²² Bā uparibhāge.

assamañ katvā pabbajitvā uñchācariyāya jīvikam kappento
 tattha paṭivasi¹. Mātāpitāro „dhītaram rakkhissāmā“² 'ti tañ
 assamapade katvā phalāphalatthāya gacchanti. Sā tesam gatakāle
 nāñapupphāni gahetvā pupphacumbaṭakam katvā - Gaṅgātīre³
 ṭhapitasopānapantī viya jāto⁴ supupphito ambarukkho atthi - 5
 tañ abhirūhitvā⁵ kīlitvā pupphacumbaṭakam udaye khipati. Tañ
 ekadivasam gantvā Gaṅgāya nahāyato Kālīṅgakumārassa⁶ sīse
 laggi. So tañ oloketvā „idañ ekāya⁷ itthiyā katañ, no ca
 kho mahallikāya⁸ taruṇakumārikāya katakammañ⁹, tañ vīmañ-
 sissāmi tāva nañ“ ti kilesavasena Uparigaṅgam gantvā tassā 10
 ambarukkhe nisīditvā madhurena sarena gāyantiyā saddaṃ
 sutvā rukkhamūlañ gantvā tañ disvā „bhadde tvañ kā nāmā“
 ti āha. „Mānusi ahañ¹⁰ asmi sāmīti“¹¹. „Tena hi otarāhīti“¹².
 „Na sakkā sāmi, ahañ khattiyā“ ti. „Bhadde, ahañ pi
 khattiyō¹³, otarāhīti“¹⁴. „Na sakkā sāmi, na vacanamatten¹⁵ 15
 eva¹⁶ khattiyō hoti¹⁷, yadi si¹⁸ khattiyō khattiyamāyañ kathethā“
 'ti¹⁹. Te ubho pi aññamaññañ khattiyamāyañ kathayimsu²⁰.
 Rājadhītā otarati²¹. Te aññamaññañ ajjhācarimsu²². Sā
 mātāpitūsu āgatesu tassa Kālīṅgarājaputtabhāvañ c' eva arañ-
 ñaṃ²³ pavitṭhakāraṇaṃ ca vitthārena tesam kathesi. Te „sā- 20
 dhū“ 'ti sampatichhitvā tañ tassa adamsu. Tesam piyasañ-
 vāsena vasantānañ rājadhītā gabbhañ labhitvā dasamāsacca-
 yena dhaññapuññalakkhaṇaṃ²⁴ puttam vijāyi, Kālīṅgo ti 'ssa
 nāmañ akaṃsu. So vayappatto pitu c' eva ayyakassa ca
 santike sabbasippe nipphattim pāpuni. Ath' assa pitā nak- 25
 khattayogavasena bhātu matabhāvañ natvā „tāta mā tvañ
 araññe vasa²⁵, peteyyo te²⁶ Mahākālīṅgo kālakato, tvañ
 Dantapurañ gantvā kulasantakañ rajjañ²⁷ gaṇhā²⁸ 'ti vatvā

¹ Bā pativasati. ² Ck^s omit gaṅgātīre. ³ C^s jāte, Bā eko. ⁴ Bā -rūyhi-. ⁵
 Bā vatvā gaṅgāyañ nhāyantassa cūlaka-. ⁶ Bā adds taruṇiyā kumārikāya. ⁷
 Bā adds katañ. ⁸ Bā katañ. ⁹ Bā manussi ham. ¹⁰ Bā adds yeva. ¹¹ Ck^s
 vacanena matteneva. ¹² Bā ahoṣi. ¹³ Bā omits si. ¹⁴ Ck^s paṭṭibhāhīti. ¹⁵ Ck^s
 paṭhayimsu. ¹⁶ C^s Bā otari. ¹⁷ Bā ajjhācārañ carisu. ¹⁸ Bā -a. ¹⁹ Ck^s -ṇa,
 Bā -ṇasampannañ. ²⁰ Bā vasi. ²¹ Bā mettayo rājā. ²² Bā sakara-. ²³ Bā gaṇhāhi.

attanā ānītañ muddikañ ca kambalañ ca khaggañ ca datvā
 „tāta, Dantapuranagare asukavīthiyañ amhākañ atthacarako
 amacco atthi, tassa gehe sayanamajjhe otarivā imāni tīṇi¹
 tassa dassetvā mama puttabhāvañ ācikkha, so taṃ rajje
 5 patitṭhāpessatīti“ uyyojesi. So mātāpitaro ca ayyake² ca van-
 ditvā puññamayiddhiyā ākāse³ gantvā amaccassa sayana-
 piṭṭhe yeva otarivā „ko si tvaṃ“ ti puṭṭho „Cullakālīṅgassa
 putto 'mhīti“ ācikkhitvā tāni ratanāni dassesi. Amacco rāja-
 parisāya ārocesi, amaccā nagarañ alamkārapetvā tassa chat-
 10 taṃ⁴ ussāpayimsu. Ath' assa Kālīṅgabharadvājo⁵ nāma puro-
 hito dasa⁶ cakkavattivattāni ācikkhi, so taṃ vattañ pūresi.
 Ath' assa paṇṇarasauposathadivase Cakkadahato cakkaratanañ
 Uposathakulato⁷ hatthiratanāñ Valāhassarājakulato⁸ assarata-
 nañ Vepullato⁹ maṇiratanāñ āgami¹⁰, itthigahapatiparināya-
 15 karatanāni pātubhavimsu¹¹. So¹² sakalacakkavālagabbhe rajjañ
 gaṇhitvā ekadivasañ chattimsayojanāyāmaparisāya parivuto
 sabbasetanā Kelāsakūṭa-paṭibhāgañ hatthiñ abhiruyha¹³ ma-
 hantena sirivilāse¹⁴ mātāpitunnañ santikañ payāsi. Ath' assa
 sabbabuddhānañ jayapallāṅkassa puthavinābhībhūta¹⁵ Mahā-
 20 bodhimanda¹⁶ssa uparibhāgena gantuñ nāgo nāsakkhi¹⁷ rājā
 punappuna codesi¹⁸, so nāsakkhi¹⁹ yeva.

Tam attham pakāsento S. paṭhamā gātham āha:

1. Rājā Kālīṅgo cakkavattī
 dhammena paṭhavim anusāsam¹⁸
 25 agamā¹⁹ Bodhisamīpam
 nāgena mahānubhāvenā²⁰ 'ti. 67.

Atha²⁰ rañño purohito raññā saddhiṃ gacchanto „ākāse
 āvaraṇaṃ nāma n' atthi, kin nu kho rājā hatthiṃ pesetuṃ na

¹ Bā adds ratanāni. ² Bā ayyikāyyakañ. ³ Bā -nā. ⁴ Bā setaccha-. ⁵ Bā
 -gassa bhā-, Bā kālībhāra-. ⁶ Bā tassa. ⁷ Bā -thakusalō. ⁸ Bā valāhakakulako.
⁹ Bā vepūla pappatato. ¹⁰ Bā adds uttarakuruto. ¹¹ Bā -vanti. ¹² Bā adds ca.
¹³ Bā āyuyha. ¹⁴ Ck jayamaṅgalassa-, Bā jayapallāṅkassa ca pathavi-. ¹⁵ Bā
 -bhāge nāgo gantuṃ na sakkhi. ¹⁶ Bā -ti. ¹⁷ Bā na-. ¹⁸ Ck -sāyañ, Bā pa-
 thaviṃ manussāti, B' pathaviṃmanussāti. ¹⁹ Ck āgamā, Bā agamāsi, B' āgamāsi.
²⁰ Bā athassa.

sakkoti, vīmaṁsissāmīti“ ākāśā¹ oruyha sabbabuddhānaṁ²
 jayapallamaṁ puthavinābhīm³ Mahābodhimaṇḍaṁ⁴ passi.
 Tada kira tattha⁵ rājakaṛisaṁattatṭhāne⁶ sasakamassumattam⁷
 pi tiṇaṁ nāma n⁸ atthi, rajatapattavannaṁvālukā vippakinnā va
 hoti, samantā tiṇalatāvanaspatiyo⁹ Bodhimaṇḍaṁ padakkhiṇaṁ¹⁰
 katvā āvattitvā bodhimaṇḍābhimukhā va aṭṭhaṁsu. Brāhmaṇo
 taṁ bhūmibhāgaṁ oloketva „idaṁ¹¹ sabbabuddhānaṁ sabba-
 kilesaviddhaṁsanatṭhānaṁ, imassa uparibhāgena¹² Sakkādīhi pi
 na¹³ sakkā gantun“ i cintetvā Kālīṅgarañño santikaṁ gantvā
 Bodhimaṇḍassa vaṇṇaṁ kathetvā rājānaṁ „otarā“¹⁴ ti āha. 10

Tam atthaṁ pakāseto S. imā gāthā āha:

1. Kālīṅgabhāradvājo¹¹ rājānaṁ Kālīṅgaṁ¹² samaṇakolaṇṇaṁ
 cakkam vattayato¹³ pariṇetvā¹⁴ pañjali idam avoca: 68.
2. Paccoroha mahārāja, bhūmibhāgo yathā samanugīto,
 idha anadhivārā Buddhā abhisambuddhā virocanti. 69. 15
3. Padakkhiṇato āvattā¹⁵ tiṇalatā asmiṁ bhūmibhāgasmiṁ,
 puthaviyāyaṁ maṇḍo¹⁶, iti no sutam¹⁷ mahārāja. 70.
4. Sāgarapariyantāya mediniyā sabbabhūtaḍḍharāṇiyā
 puthaviyāyaṁ¹⁸ maṇḍo¹⁹, orohitvā namo karoḥi. 71.
5. Ye te bhavanti nāga²⁰ abhijātā mātito ca²¹ pitito ca 20
 ettāvata padesaṁ te nāga n²² eva-m-upayanti. 72.
6. Abhijāto te²³ nāgo, kāmāṁ pesēhi kuñjaraṁ dantiṁ²⁴
 ettāvata padeso sakkā nāgena-m-upagantum²⁵. 73.
7. Tam sutvā rājā Kālīṅgo veyyañjuniyavaco nisāmetvā
 sampesesi nāgaṁ, nāssāma mayam²⁶ yathā idam²⁷ vacanaṁ. 74. 25
8. Sampesito va²⁸ rañña nāgo koṇco va ānāditvā²⁹
 paṭisakkitvā³⁰ nisīdi garubhāram asahamāno ti. 75.

¹ Bā -sato. ² Bā adds yeva. ³ Bā pathavinābhībhūta ⁴ Bā maṇḍalabhūtaṁ
 bhūmibhāgaṁ. ⁵ Bā aṭṭha. ⁶ Bā -matte ṭhāne. ⁷ Bā kessamassu-. ⁸ Bā -va-
 nappa-. ⁹ Bā adds hi. ¹⁰ Bā -ge. ¹¹ Ck² kālībhā-, Bā kālīṅgo bhāradvāco ca,
 Bf alīṅgo bhāradvājo va. ¹² Bā kālīṅge, Bf kālīṅga. ¹³ Bā -yatto, Bf cakkā-
 vattayato. ¹⁴ Bāf parigahetvā. ¹⁵ C² avattā. ¹⁶ Ck² puthaviyānaṁ-, C² -macco,
 Bā pathaviyā nābhīya maṇḍo, B² -paṇḍo. ¹⁷ Bāf add mante. ¹⁸ Bā pa-. ¹⁹ C²
 macco. ²⁰ Bā add ca. ²¹ Bā omīte ca. ²² Bāf omīte te. ²³ Ck² Bf danti, Bā
 pesesikuñcaranti. ²⁴ Bā ettāvata va padeso ca na sakkā nādena mupagantum.
²⁵ Ck² māmyam. ²⁶ Bā yathidam. ²⁷ C² ca. ²⁸ Ck² anādayitvā, Bā abhinādayitvā,
 Bf abhinādayitvā. ²⁹ Bf patikkamitvā.

Tattha samaṇakolaññan ti tāpasānaṃ puttāṃ, cakkam vattayato ti cakkam vattayamānaṃ, cakkavattin ti attho, pariṇetvā¹ 'ti bhūmibhāgaṃ vimaṃsitvā, anugīto² ti sabbabuddhehi vaṇṇito, anadhivarā ti atulā appameyyā, virocantīti vigatasabbakilesandhakārā³ taruṇasuriyo viya idha nisinnā⁴ virocantī, tiṇalatā ti tiṇāni ca latāni ca, maṇḍo ti catunahutādhikadviyojana-satasahassabahalāya⁵ puthaviyā⁶ maṇḍo⁷ sāro nābhībūto acalaṭṭhānaṃ, kappe saṇṭhahante paṭhamāṃ saṇṭhahati vinassante pacchā vinassati,⁸ 'ti no sutan ti evaṃ amhehi lakkhaṇamantavasena sutāṃ⁹, orohitvā ti ākāsa otaritvā, imassa sabbabuddhānaṃ kilesapañjaravidhamsanaṭṭhānaṃ¹⁰ namakkāraṃ¹¹ karohi, pūja-sakkāraṃ anuvidehi¹², ye te ti ye te cakkavattirañño hatthiratanasamkhātā uposathakule nibbattā nāgā, ettāvata ti sabbe pi te ettakaṃ padesaṃ n'eva-m-upayanti, koṭṭhiyamānāpi¹³ na upagacchanti yeva, abhijāto ti gocariyādīni atṭhahatthikulāni abhibhavitvā atikkamitvā uposathakule jāto, kuñjaran ti uttamāṃ, ettāvata ti ettako¹⁴ padeso¹⁵ sakkā¹⁶ etena nāgena upagantum, ito¹⁷ uttarim na sakkā, ākaṃkhaṇto vajiraṃkusena¹⁸ saññaṃ datvā pesehīti, veyyañ-janiyakavaco¹⁹ nisāmetvā ti bhikkhave so rājā tassa lakkhanapāṭhassa²⁰ veyyañjunikassa²¹ Kālīṅga-Bhāradvājassa vaco nisāmetvā upadhāretvā ñassāma mayāṃ yathā imassa vacanaṃ yadi vā saccaṃ yadi vā alikaṃ ti vimaṃsanto nāgaṃ pesesiṭti²² attho, koṇco va ānaditvānā²³ 'ti bhikkhave so nāgo tena²⁴ raññā²⁵ vajiraṃkusena²⁶ codetvā pesito koṇcasakuṇo viya naditvā paṭiosakkitvā²⁷ sonḍaṃ ukkhipitvā gīvaṃ unnāmetvā²⁸ garubhāvaṃ vahitum asakkonto viya ākāse yeva nisīdi.

So tena punappuna vijjhiyamāno²⁹ vedanaṃ sahitum asak-konto kalam akāsi. Rājā pan' assa matabhāvaṃ ajānanto³⁰ tathā³¹ nisinnō³² va ahosi. Kālīṅgabhāradvājō „mahārāja tava nāgo niruddho, aññaṃ hatthim samkamā"³³ 'ti avoca³⁴.

Tam atthaṃ pakāsento S. dasamaṃ gātham āha:

10. Kālīṅgabhāradvājō nāgaṃ khīṇāyukam³⁵ viditvā
rājānaṃ Kālīṅgaṃ taramāno ajjhabhāsittha³⁶:
30 aññaṃ samkama³⁷ nāgaṃ, nāgo khīṇāyuko mahārājā ti. 76.

¹ Bā pariṇahitvā. ² Bā samaṇagito, B^s samanuggato. ³ Bā -kāravidhamsanā. ⁴ Bā -dhikāya dvi-, B^s -sahassāya ba-, Ck^s -sahassāba-. ⁵ Bā -pa. ⁶ Ck^s macco. ⁷ Bā vuttam. ⁸ Ck^s -sañjara-, Bā^s kilesavidhamsanaṭṭhānaṃ. ⁹ Bā^s namo. ¹⁰ Bā karohi. ¹¹ Bā koṭṭi-. ¹² Ck^s -e. ¹³ Bā^s na sakkā. ¹⁴ Bā at-ti-janta jiraṇḍusena. ¹⁵ Bā veyyañcani-. ¹⁶ Bā -pātakassa. ¹⁷ Ck^s pesehīti, Bā pesesiṭti. ¹⁸ Ck^s ānadhi-, Bā abhinanditvā, B^s abhināditvā. ¹⁹ Ck^s omits raññā. ²⁰ Bā adds rañño. ²¹ Bā paṭiosakkamitvā. ²² Bā upanā-. ²³ Bā vija-māno? ²⁴ Bā pithe. ²⁵ C^s omits tathā nisinnō. ²⁶ Bā āha. ²⁷ Ck^s khīṇā-māyu-, C^s khīṇamāyu-. ²⁸ Bā -bhāsata. ²⁹ Bā samgama.

Tattha nāgo khīṇāyuko ti nāgo te jīvītakkhayaṃ patto, yaṃ kiñci karontena pi na sakkā¹ hatthipiṭṭhe nisinnena bodhimaṇḍamatthakena gantum, aññam nāgaṃ saṃkamā² 'ti.

Rañño puññiddhibalena añño nāgo uposathakulato āgantvā piṭṭhiṃ upanāmesi. Rājā taṣṣa piṭṭhiyaṃ nisīdi. Tasmiṃ khaṇe matahatthi bhūmiyaṃ pati.

Tam atthaṃ pakāseto S. itaraṃ gātham āha :

11. Tam sutvā Kālīṅgo taramāno
saṃkami³ nāgaṃ, saṃkante ca⁴ rañño
nāgo tatth' eva pati bhūmyā⁵, 10
veyyañjanīyavaco yathā tathā ahu nāgo ti. 77.

Atha rājā ākāsa⁶ oruḥa Bodhimaṇḍam⁷ oloketvā pāṭihariyaṃ disvā Bhāradvājassa thutiṃ karonto

12. Kālīṅgabhāradvājaṃ⁸ Kālīṅgo brāhmaṇaṃ idam avoca:
tvam evāsi sambuddho sabbaññū sabbadassāvīti. 78. 15

Brāhmaṇo taṃ anadhivāsento attānaṃ nīcatṭhāne ṭhapetvā buddhe yeva ukkhipitvā vaṇṇesi.

Tam atthaṃ pakāseto S. imā gāthā āha :

13. Tam vacanaṃ¹⁰ anadhivāsento Kālīṅgabrāhmaṇo idam avoca:
veyyañjanīyā¹¹ mayāṃ, buddhā sabbaññuno va¹² mahārāja. 79. 20
14. Sabbaññū sabbavidū ca buddhā lakkhaṇe na jānanti,
āgamapurisā¹³ mayāṃ, buddhā sabbaṃ pajānantīti¹⁴. 80.

Tattha veyyañjanikā ti mahārāja mayāṃ vyañjanaṃ disvā vyākaraṇa-samatthā sutabuddhā nāma¹⁵, buddhā pana sabbaññū sabbavidū, buddhā hi atītādibhedam sabbaṃ jānanti c' eva vadanti¹⁶ ca, sabbaññūtaññen' ete¹⁷ sabbaṃ jānanti na lakkhaṇena, mayāṃ pana āgamapurisā¹⁸ attano sippabalen' eva jānāma, taṃ¹⁹ ekadesam eva, buddhā pana sabbaṃ pajānantīti²⁰.

Rājā Buddhagūṇe sutvā somanassappatto hutvā sakala-cakkavāḷavāsikehi bahum gandhamālaṃ āharāpetvā Mahābodhimaṇḍe sattāhaṃ bodhipūjaṃ²¹ kāresi.

30

¹ B^d karonto pi, na sakkā, B^e karonte pi na-, C^k karonto na hi-, C^e karonte na hi-.

² C^e saññamā, B^d saṃgammā ti. ³ B^d saṃgammī. ⁴ B^d sakante na, Ff saṃkante va. ⁵ B^d bhummā, Ff patitā bhūmyā. ⁶ B^d -sato. ⁷ C^k -maṇḍalaṃ.

⁸ C^k kālībhāra-, C^e kālī-, B^d kālīngo-. ⁹ B^d abhāsi. ¹⁰ B^d omits va-. ¹¹ B^d veyyañjanikā hi, Ff veyyañjanikā ni. ¹² B^d omits va. ¹³ B^d āgamabalasāhi.

¹⁴ B^d sabbapajānatāni. ¹⁵ B^d adds mahārāja. ¹⁶ B^d passanti. ¹⁷ B^d -na te.

¹⁸ B^d āgamanabalassā ti. ¹⁹ B^d tañca. ²⁰ B^d -tīti. ²¹ B^d -pūram.

Tam attham pakāsento S. imam gāthadvayam āha:

15. Mahāyitvāna sambodhim¹ nānāturiyehi vajjamānehi
mālāgandhavilepanam āharitvā² pakāraparikkhepaṃ
kāresi³, atha rājā pāyāsi. 81.
- 5 16. Saṭṭhivāhasahassānam pupphānam sannipātayi
pūjesi rājā Kālīṅgo Bodhimaṇḍam anuttaran ti. 82.

Tattha pāyāsi ti mātāpitunnaṃ santikaṃ agamāsi, so Mahābodhimaṇḍe
aṭṭhārasabhattham suvaṇṇatthambhaṃ ussāpesi, tassa sattaratanaṃ⁴ vedikāṃ⁵
kāresi, ratanaṃ issakaṃ vāluṃ okiritvā⁶ pakāraparikkhepaṃ⁷ kāresi, satta-
10 ratanaṃ⁸ dvārakoṭṭhakaṃ⁹ kāresi, devasikaṃ pupphānaṃ saṭṭhivāhasahassāni¹⁰
sannipātayi, evaṃ Bodhimaṇḍam pūjesi. Pāliyaṃ pana saṭṭhivāhasahassānaṃ
pupphānaṃ ti ettakaṃ eva vuttaṃ¹¹.

Evaṃ Mahābodhipūjaṃ katvā gantvā¹² mātāpitara¹³ ādāya
Dantapuram eva āgantvā¹⁴ dānādīni puññāni katvā Tāvatisa-
15 bhavane nibbatti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ Anando¹⁵ Bodhi-
pūjaṃ akāsi¹⁶ yevā” ‘ti vatvā j. s. „Tadā Kālīṅgo¹⁷ Anando aho si,
Kālīṅgabharadvājo¹⁸ pana aham evā” ‘ti. Kālīṅgabodhijātakaṃ¹⁹.

7. Akittijātakaṃ.

- 20 Akittim disvāna sammataṃ²⁰ ti. Idam S. J. v. ekaṃ
Sāvattarivāsiṃ dānapatiṃ²¹ ā. k. So kira S-ram nimantetvā sattā-
ham Buddhapamukhassa saṃghassa²² mahādānaṃ datvā pariyoṣāna-
divase ariyasamghassa sabbaparikkhāre adāsi. Ath’ assa S. parisa-
majje anumodanaṃ karonto „upāsaka, mahā te pariccāgo, atidukka-
25 raṃ²³ tayā kataṃ, ayaṃ hi²⁴ dānavamso nāma porāṇakapaṇḍitānaṃ
vamso, dānaṃ nāma gihināpi pabbajitenāpi dātāham eva, porāṇaka-
paṇḍitā²⁵ pabbajitvā araṇṇe vasantā aloṇadhūpanaṃ²⁶ udakamattasittam²⁷

¹ Bds mamāyitvāna-, Bd tam bodhim. ² Bds abhharāpetvā, Bf abhaharitvā. ³ so Cks; Bds omit pakā -- kāresi. ⁴ Cks -ya, Bd omits satta. ⁵ Cks vedikā. ⁶ Bds okirāpetvā. ⁷ Bd -kkhitta. ⁸ Bd -ssānaṃ. ⁹ Bds āgataṃ. ¹⁰ Bd omits ga-. ¹¹ Bd adds ayyākāyike ca. ¹² Bd ānetvā. ¹³ Bd pi ā-, C omit p. ¹⁴ Bd kāresi. ¹⁵ Bd tadāpi māpavakakālīṅgo pi. ¹⁶ Ck kālībhā-. ¹⁷ Bd kālīṅgaṇḍa-. ¹⁸ Cks sammantaṃ. ¹⁹ Bd dvānapati upāsaka. ²⁰ Bd bhikkhu sa-. ²¹ Bd aho dukkharāṃ. ²² Bd adds upāsaka. ²³ Bd adds pana. ²⁴ Bd aloṇakaṃ vidhūpanaṃ. ²⁵ Ck udakamattasittam, C -mattasinnam, Bd udakasiṭṭhamattam, B -siṭṭhamattam.

kārapaṇṇaṃ khādamānāpi sampattayācakānaṃ yāvadatthaṃ datvā sayam pītisukkena yāpayimsū“ 'ti vatvā „bhante idaṃ tāva sabba-parikkhārādānaṃ mahājanassa pākaṭaṃ tumhehi vuttaṃ apākaṭaṃ, taṃ' no kathethā“ 'ti tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. asītikoṭivibhavassa. brāhmaṇamahā- 5
sālassa kule nibbatti. Akittitī 'ssa nāmaṃ karimsu. Tassa padasāgamanakāle bhaginī jāyī¹. Yasavatīti tassā² nāmaṃ karimsu. M. soḷasavassakāle Takkasilaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgamāsi. Ath' assa mātāpitara kālam akaṃsu. So tesam petakiccāni⁴ kāretvā ratanavolokanaṃ⁵ karonto 10
„asuko nāma⁶ ettakam dhanam saṇṭhapetvā atīto, asuko etta-kan“ ti vacanaṃ sutvā samviggamānaso hutvā „idaṃ⁷ dhanam eva paññāyati⁸ na dhanassa samhārakā⁹, sabbe¹⁰ imaṃ dhanam pahāy' eva gatā, ahaṃ pana taṃ¹¹ ādāya gamissāmīti“ bhaginim pakkosāpetvā „tvam imaṃ dhanam paṭipajjā¹²“ ti. „Tuy- 15
haṃ¹³ pana ko ajjhāsayo“ ti. „Pabbajitukāmo 'mhīti“¹⁴. „Tāta, ahaṃ tumhehi chaḍḍitakheḷaṃ sirena na paṭicchissā-mīti¹⁵, na me iminā attho, ahaṃ pi pabbajissāmīti“. So rājānaṃ āpucchitvā bheriṃ carāpesi: „dhanen' atthikā¹⁶ paṇḍi-tassa¹⁷ gehaṃ gacchantū¹⁸“ 'ti. So sattāhaṃ mahādānaṃ 20
pavattetvā dhane akkhiyamāne cintesi: „mayhaṃ āyusaṃkhārā khīyanti, kim me dhanakīḷāya, atthikā¹⁹ gaṇhissantīti“ nivesana-dvāraṃ vivaritvā „dinnaṃ nēva²⁰ harantū“ 'ti sahiraññasu-vaṇṇaṃ gehaṃ pahāya nātimaṇḍalassa paridevantassa bhagi-nim gahetvā Bārāṇasito yena dvārena nikkhami taṃ Akitti- 25
dvāraṃ nāma jātaṃ yena titthena nadim otiṇṇo tam pi Akitti-titthaṃ nāma jātaṃ. So dve tīṇi yojanāni gantvā ramaṇīye ṭhāne paṇṇasālaṃ katvā bhaginiyā saddhim pabbaji, tassa²¹

¹ Bā omits taṃ. ² Bā vijāyī. ³ Bā ssā. ⁴ Bā mata-. ⁵ Bā dhanavilo-. ⁶ Bā adds nam. ⁷ Bā imaṃ. ⁸ Ck^o -yatitī. ⁹ Bā -ko. ¹⁰ Bā omits sa. ¹¹ Ck^o nam? ¹² Bā -jjāhi. ¹³ Bā tumhākaṃ. ¹⁴ Bā -kāmaṃhīti. ¹⁵ Bā -taṃ khelaṃ na siso sampatiṭṭhāmīti. ¹⁶ Bā -na a-. ¹⁷ Bā akattipaṇḍi-. ¹⁸ Bā āg-. ¹⁹ Bā adds taṃ. ²⁰ Bā adds dhana me. ²¹ Bā omits tassa.

pabbajitakālato patthāya bahugāmanigamarājadhānivāsino pi pabbajimsu, mahāparivāro ahosi, mahālābhasakkāro nibbatti, Buddhuppādo viya pavatti¹. Atha M. „ayaṃ mahālābhasakkāro, atimahāparivāro pi mahanto², mayā ekaken³ eva⁴ viharitum
 5 vaṭṭatīti“ cintetvā avelāya antamaso bhaginim pi ajānāpetvā ekako va nikkhamitvā anupubbena Daṃḍarattham patvā Kā-
 vīrapaṭṭanasamīpe uyyāne viharanto jhānābhinnam nib-
 batesi, tatrāpi 'ssa mahālābhasakkāro uppajji. So taṃ
 jigucchanto⁵ chaddetvā ākāsaṇa gantvā Nāgadīpasamīpe Kāra-
 10 dīpe⁶ otari. Tadā Kāradīpo Ahidīpo nāma hoti⁷. So tattha mahantaṃ kārarukkham upanissāya paṇṇasālaṃ māpetvā vasaṃ kappesi. Tassa tattha vasanabhāvaṃ⁸ na koci jānāti. Ath'
 assa bhaginī bhātaraṃ gavesamānā anupubbena Daṃḍa-
 rattham patvā taṃ adisvā tena vasitattāne yeva vasi,
 15 jhānaṃ pana⁹ nibbattetum nāsakki¹⁰. M. appicchatāya kat-
 thaci¹⁰ agantvā¹¹ tassa rukkhassa phalakāle phalāni khādati
 pattakāle pattāni udakasittāni¹² khādati. Tassa silatejena Sak-
 kassa Paṇḍukambasīlāsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko „ko
 nu kho maṃ ṭhānā cāvetukāmo“ ti āvajjanto paṇḍitaṃ¹³ disvā
 20 „kimatthaṃ nu kho esa tāpaso sīlaṃ¹⁴ rakkhati, Sakkattaṃ
 nu kho pattheti udāhu aññaṃ¹⁵, vīmaṃsissāmi naṃ, ayaṃ hi
 dukkhena jīvikam kappeti, udakasittāni¹⁶ kārapattāni khādati,
 'sace Sakkattaṃ pattheti attano sittāni¹⁷ pattāni¹⁷ mayhaṃ
 dassati no ce na dassatīti“ brāhmaṇavaṇṇena tassa santikaṃ
 25 āgami¹⁸. B. pi kārapattāni¹⁹ sedetvā otāretvā „sītalabhūtāni
 khādissāmīti“ paṇṇasāladvāre nisīdi. Ath' assa purato Sakko
 bhikkhatthāya aṭṭhāsi. M. taṃ disvā somanassappatto hutvā
 „lābhā vata me, yācakaṃ²⁰ passāmi, ajja mama manorathaṃ

¹ Bā -ttatī. ² Bā lābhasakkāro mahāparivāro pi mahanto. ³ Bā ekako va

⁴ Bā jigujjhivā. ⁵ Ck kārā-. ⁶ Bā ahosi. ⁷ Bā tattha tassa pasanna-
 bhāvaṃ. ⁸ Bā omits pana. ⁹ Bā na-. ¹⁰ Ck kacchatī. ¹¹ Ck -āg-. ¹²
 Ck -sinnāni, Bā -sīthāni. ¹³ Bā akatti paṇḍi-. ¹⁴ Bā sīlāni. ¹⁵ Bā añ-
 ñanti. ¹⁶ Ck sinnāni, Bā sīthāni. ¹⁷ Bā omits pa-. ¹⁸ Bā agamāsi. ¹⁹ Bā
 -paṇṇāni. ²⁰ Bā me yo haṃ yācaka.

matthakaṃ pāpetvā dānaṃ dassāmīti¹ pakkabhājanen' evā-
 dāya¹ gantvā „idaṃ me dānaṃ, sabbaṇṇūtañāṇassa paccayo
 hotū²“ 'ti attano asesetvā va tassa bhikkhāya³ bhājane pakkhipi.
 Brāhmaṇo dānaṃ⁴ gahetvā thokaṃ gantvā antaradhāyi. M. pi
 tassa datvā puna apacitvā pītisukhen' eva vītināmetvā puna- 5
 divase pi pacitvā tatth' eva⁵ paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakko
 puna brāhmaṇavesena āgami⁶, puna pi tassa⁷ datvā M. tath'
 eva vītināmesi. Tatiyadivase pi tath' eva datvā „aho⁷ me
 lābhā, kārapattāni⁸ nissāya mahantaṃ puññaṃ pasavāmīti⁹“
 somanassappatto tayo divase anāhāratāya dubbalo pi samāno 10
 majjhantikasamaye paṇṇasālato nikkhamitvā dānaṃ āvajjanto 10
 paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakko pi cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo
 tayo divase nirāhāro hutvā evaṃ dubbalo pi dānaṃ dento
 tuṭṭhacitto va deti, cittassa aññathattamattaṃ¹¹ n' atthi, ahaṃ
 imaṃ¹² 'idaṃ nāma patthetvā dānaṃ detīti' na jānāmi, 15
 pucchitvā ajjhāsayaṃ assa sutvā dānakāraṇaṃ jānissāmīti¹³ so
 majjhantike vītivattento mahantena sirisobhaggena¹³ taruṇa-
 suriyo viya jalamāno āgantvā M-assa purato ṭhatvā „ambho
 tāpasa evaṃ¹⁴ uṇhavāte paharante evarūpe¹⁵ loṇajalaparikkhite¹⁶
 araṇṇe¹⁷ kimatthaṃ tapokammaṃ karosīti¹⁸ pucchi. 20

Tam atthaṃ pakāsento S. paṭhamaṃ gātham āha:

1. Akittim disvā¹⁸ sammataṃ¹⁹ Sakko bhūtapati bravi:
 kimatthiyaṃ²⁰ mahābrahme eko sammasi²¹ ghammanīti. 83.

Tattha kimatthiyaṃ²² ti kiṃ manussasampattiṃ patthento²³ udāhu
 Sakkasampattiādīnaṃ aññatarān ti. 25

M. taṃ sutvā Sakkabhāvaṃ c' assa ñatvā „nāhaṃ etā
 sampattiyo patthemī, sabbaññūtaṃ pana patthento tapokammaṃ
 karomīti²⁴ pakāsetuṃ dutiyaṃ gātham āha:

¹ Bā bhājaneneva ādāya, omitting pakka. ² Cā bhikkhā, Bā omits bhi-. ³ Bā taṃ. ⁴ Cā tatheva. ⁵ Bā āgamāsi. ⁶ Bā ssa. ⁷ Bā adds vada. ⁸ Bā -paṇ-
 ṇāni. ⁹ Bā pasutanti. ¹⁰ Cā -jjento. ¹¹ Cā aññatatta matthamattaṃ, Bā
 aññatattampi. ¹² Bā omits imaṃ. ¹³ Bā adds gagaṇatale. ¹⁴ Bā evarūpe. ¹⁵
 Bā omits evarūpe. ¹⁶ Bā kārarukkhe pari-. ¹⁷ so Cā; Cā Bā añṇe. ¹⁸ Cā
 add na, Bā has diṣāna. ¹⁹ Cā sammantaṃ, Bā sampati. ²⁰ Cā kimatthiyaṃ,
 Bā kipaṭṭhayaṃ. ²¹ Bā sampati. ²² Cā kimatthiyaṃ, Bā kimattiyaṃ, Bā kiṃ
 paṭṭhayaṃ. ²³ Bā patthento.

9. Dukkho punabbhavo Sakka sarīrassa ca bhedanāṃ,
sammohamarāṇaṃ dukkhaṃ, tasmā sammāmi Vāsava' ti. 85.

Tattha tasmā ti yasmā punappuna jāti punappuna khandhānaṃ bhedanāṃ
sammohamarāṇaṃ ca dukkhaṃ tasmā yatth' etāni n' atthi taṃ nibbānaṃ pat-
5 thento idha sammāmiti evaṃ attano nibbānajjhāsayataṃ¹ dīpesi².

Taṃ sutvā Sakko tuṭṭhamānaso „sabbabhavesu kirāyaṃ
ukkaṇṭhito nibbānatthāya araṇṇe viharati, varam assa dassā-
mīti“ varena taṃ nimantento tatiyaṃ gātham āha:

3. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte (. p. 10, 4 etc.)
10 varam Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 85.

Tattha manasicchasi ti yaṃ kiñci manasā icchasi taṃ dammi³, varam
gaṇhāhīti.

M. varam gaṇhanto catuttham gātham āha:

4. Varam ce me ado⁴ Sakka sabbabhūtānaṃ issara
15 yena putte ca dāre ca dhanadhaññaṃ piyāni ca
laddhā narā na tappanti⁵ so lobho na mayī vase ti. 86.

Tattha varam ce me ado⁴ ti sace mayhaṃ varam desi, piyāni cā' ti
aññāni ca yāni piyabhaṇḍāni, na tappantīti⁶ punappuna puttādayo patthenti
yeva, na tittim upagacchanti⁷, na mayī vase ti mayi mā vasatu mā uppajjatu.

- 90 Ath' assa Sakko tussitvā uttarim pi varam dento Mahā-
satto ca gaṇhanto imā gāthā abhāsimsu:

5. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
varam Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 87.
6. Varam ce me ado⁴ Sakka sabbabhūtānaṃ issara
25 khettaṃ vatthum hiraññaṃ ca gavāssaṃ dāsaporisaṃ
yena jātena jīyanti⁸ so doso na mayī vase ti. 88.
7. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 89.
8. Varam ce me ado⁴ Sakka sabbabhūtānaṃ issara
bālaṃ na passe na suṇe na ca bālena saṃvase,
bālen' allāpasallāpaṃ⁹ na kare na ca rocaeye. 90.

¹ Ck -yanaṃ, Bđ -jjhānasayataṃ. ² Bđ -ti. ³ Bđ adds taṃ. ⁴ C^o adā. ⁵ Bđ
laddhā nuññāni na tappenti, Bf laddhā nanutappenti. ⁶ Bđ tappe-. ⁷ Bđ omits
upa. ⁸ Bđ khiyanti. ⁹ Ck^o bālena allāpa-.

9. Kin nu te akaraṃ¹ bālo², vada Kassapa kāraṇaṃ!
kena Kassapa bālassa dassanaṃ nābhikaṃkhasi. 91.
10. Anayaṃ nayati dummedho adhurāyaṃ niyuñjati,
dunnayo seyyaso hoti, sammā vutto pakuppati³,
vinayaṃ so na jānāti, sādhu tassa adassanaṃ. 92. 5
11. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 93.
12. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
dhīraṃ passe suṇe dhīraṃ dhīrena saha saṃvase,
dhīren⁴ allāpasallāpaṃ⁵ taṃ kare taṃ ca rocaḃe. 94.
13. Kin nu te akaraṃ¹ dhīro, vada Kassapa kāraṇaṃ 10
kena Kassapa dhīrassa dassanaṃ abhikaṃkhasi. 95.
14. Nayaṃ nayati medhāvi adhurāyaṃ na yuñjati,
sunayo seyyaso hoti, sammā vutto na kuppati,
vinayaṃ so pajānāti, sādhu tena saṃāgamo. 96.
15. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 97. 15
16. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
tato ratyā vivasane suriyass⁶ uggamanam pati
dibbā⁷ bhakkhā pātubhaveyyuṃ sīlavanto ca yācakā. 98.
17. Dadato ca⁸ me na khīyetha, datvā nānutapeyy⁹ ahaṃ,
dadaṃ cittaṃ pasādeyyaṃ, etaṃ Sakka varaṃ vare. 99. 20
18. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
varaṃ Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas¹⁰ icchasi. 100.
19. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
na maṃ puna upeyyāsi¹¹, etaṃ Sakka varaṃ vare. 101.
20. Bahūhi vatacarīyāhi¹² narā ca atha nāriyo 25
dassanaṃ m¹³ ābhikaṃkhanti, kin nu me dassane bhayaṃ. 102.
21. Taṃ tādīsaṃ devavaṇṇiṃ¹⁴ sabbakāmasamiddhinaṃ¹⁵
disvā tapo pamajjeyyaṃ¹⁶, etaṃ te dassane bhayaṃ ti. 103.

Tattha yena jātenā¹⁷ ti yena cittaṇa jātena kuddhā sattā pāṇavadhā-
dīnaṃ vā katattā rājadaṇḍavasena viṣaṃ khādanādihi vā attano¹⁸ maraṇa- 30

¹ so all four MSS. ² B^d tato. ³ B^d viku-. ⁴ C^k dhīrena allā-. ⁵ B^d -a.
⁶ B^d omits ca. ⁷ B^d mameva ujjhīdheyaṃ. ⁸ B^f vatta, B^d bahu vatta-. ⁹ B^d
-vaṇṇaṃ. ¹⁰ C^k -itaṃ? ¹¹ all four MSS. -yya. ¹² C^k attānaṃ.

vasena etāni khettādāni jiyanti so doso mayi na vaseyyā 'ti yācāti, na suṇe
 ti asukaṭṭhāne nāma vasatthi pi¹ imehi kaṇṇehi² na suṇeyyaṃ, kinnu te
 akaran ti³ tava bālena mātā maritā⁴ udāhu⁵ pitā aññam vā pana te kin
 nāma bālo anattam akariṃ⁶, anayaṃ nayatīti akāraṇaṃ kāraṇaṃ ti gaṇ-
 5 hātī⁷, pāpātipātādāni katvā jivikaṃ kappessāmīti evarūpāni anattakammāni⁸
 cinteti, adhuraṇaṃ ti saddhādurasiladhurapaññādhuresu ayojetvā ayoje
 niyuñjati, dunnayo seyyaso hotthi dunnayo va⁹ tassa seyyo hoti, pañca
 dussīlakammāni samādāya vattanam eva seyyo ti gaṇhātī, hitapaṭipattiya vā
 dunnayo hoti¹⁰ netum¹¹ asakkuṇeyyo, sammā vutto ti hetunā kāraṇena
 10 vutto pi kuppatti, vinayaṃ ti evaṃ abhikkamitabbhaṃ ti ādikam ācāravinaṇaṃ
 na jānāti, ovādam¹² na sampaticchatī, sādhu tassā 'ti etehi kāraṇehi tassa
 adassanam eva sādhu, suriyassuggamanam patitī suriya's'uggamanavelāya,
 dibbā bhakkhā ti dibbabbhojanam, yācakā ti tassa dibbabbhojanassa paṭiggā-
 hakā, vatacarīyāhīti¹³ dānasīluposathakammehi, dassanam mābhikam-
 15 khantīti dassanam mama abhikkamkhantī, tam tādīsan ti āyasmantaṃ¹⁴
 evarūpaṃ dibbālamkāravibhūsitam, pamajjeyyaṃ¹⁵ ti pamādam āpajjeyyaṃ¹⁶,
 tava sirisampattim pattheyyaṃ evaṃ nibbānatthāya pavattite tapokamme Sak-
 kaṭṭhānam patthento pamatto nāma bhavēyyaṃ, etaṃ¹⁷ tava dassane¹⁸ mayham
 bhayaṃ ti.

20 Sakko „sādhu bhante, na te ito paṭṭhāya santikam āga-
 missāmīti¹⁹“ tam abhivādetvā khamāpetvā pakkāmi. M. yāva-
 jīvaṃ tatth' eva vasanto brahmavihāre bhāvetvā Brahma-loke
 nibbatti.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho ahoṣi, Akittipaṇḍito²⁰
 25 aham evā²¹“ 'ti. Akittijātakam²¹.

8. Takkāriyajātakā.

Ahameva dubbhāsitaṃ bhāsim bālo ti. Idam S. J. v.
 Kokālikam ā. k. Ekasmiṃ hi antovasse dve aggasāvakaṃ gaṇam
 vihāya²² vivittakāvāsam²³ vasitukāmā S-raṃ āpucchitvā Kokālikaratthe
 30 Kokālikassa²⁴ vasanaṭṭhānam gantvā evaṃ āhaṃsu: „āvuso Kokālika

¹ Bā omits pi. ² Bā kāraṇehi. ³ so all three MSS., Bā adds ki nu. ⁴ Bā
 nihātā. ⁵ Bā adds tava. ⁶ so Cks; Bā -raṃ, Bā -ri. ⁷ Bā akāraṇena karonti
 gaṇhātī. ⁸ Bā akāraṇaṃ kammāni. ⁹ Ck ca, Bā ga. ¹⁰ Bā ti. ¹¹ Cks netam.
¹² Bā -dañca. ¹³ Bā vatta-. ¹⁴ Bā omits ā-. ¹⁵ Bā -yyā. ¹⁶ Bā -yya na.
¹⁷ Bā evaṃ. ¹⁸ Bā -nam. ¹⁹ Bā -mā ti. ²⁰ Bā akatti- and adds pana. ²¹
 Bā akatti-, cfr. Morris, B. & C. p. 73. ²² Bā pahāya. ²³ Bā -ttāvāsam. ²⁴
 Bā -ka.

taṃ nissāya amhākaṃ amhe ca nissāya tav'! eva¹ phāsuvihāre sati²
 imaṃ temāsam idha vaseyyāma³ 'ti. „Ko panāvuso maṃ nissāya
 tumhākaṃ phāsuvihāro⁴ ti⁵. „Sace tvaṃ āvuso 'dve aggasāvaka
 idha viharantīti⁶ kassaci na āroceyyāsi mayam sukhāṃ vihareyyāma,
 ayaṃ taṃ nissāya amhākaṃ phāsuvihāro⁷ ti. „Atha tumhe nissāya 5
 mayham ko phāsuvihāro⁸ ti. „Mayam tuyham antotemāse⁹ dham-
 mam vācessāma dhammakatham kathessāma, esa tuyham amhe nis-
 sāya phāsuvihāro¹⁰ ti. „Vasatha āvuso¹¹ yathājjhāsayenā¹² 'ti so tesam
 pañitasenāsanam¹³ adāsi. Te phalasamāpattisukhena sukhāṃ vasimsu,
 na koci tesam tattha vasanabhāvaṃ jānāti¹⁴. Te vutthavassā pavāre- 10
 tvā „āvuso, taṃ nissāya vutth' amha, S-raṃ vanditum gacchāma¹⁵ 'ti
 taṃ āpucchimsu. So „sādhū¹⁶ 'ti sampatichitvā te ādāya dhura-
 gāmaṃ¹⁷ piṇḍāya cari¹⁸. Therā katabhattakiccā gāmato nikkhamimsu.
 Kokāliko te uyyojetvā nivattitvā manussānam ārocesi: „upāsakā,
 tumhe tiracchānasadisā, dve aggasāvake temāsam dhuravihāre vasante 15
 na jānittha¹⁹, idāni te gatā²⁰ ti. Manussā „kasmā pana bhante
 amhākaṃ na ārocayitthā²¹ 'ti vatvā bahum sappitelādibhesajjaṃ²² c'
 eva vatthacchādananā ca gahetvā there upasamkamitvā vanditvā „kha-
 matha no bhante, mayam tumhākaṃ aggasāvakabhāvaṃ na jānāma,
 ajja no Kokālikabhadantassa vacanena nātā, amhākaṃ anukampāya 20
 imāni²³ bhesajjavatthacchādananāni gaṇhathā²⁴ 'ti. Kokāliko „therā
 appicchā santutthā, imāni vatthāni attanā²⁵ agahetvā mayham dassan-
 tīti²⁶ cintetvā upāsakehi saddhim yeva therānam santikaṃ gāto. Therā
 bhikkhuparipācitattā²⁷ tato kiñci n' eva attanā gaṇhimsu na Kokāli-
 kassa dāpesum. Upāsakā „bhante idāni agaṇhantā²⁸ puna amhākaṃ 25
 anuggahatthāya²⁹ idhāgaccheyyāthā³⁰ 'ti yācimsu. Therā adhivā-
 setvā³¹ Satthu santikaṃ agamimsu³². Kokāliko „ime therā attanā³³
 na³⁴ gaṇhantā mayham pi na dāpesun³⁵ ti āghātaṃ bandhi. Therāpi
 Satthu santike thokaṃ vasitvā attano parivāre pañcasate bhikkhū
 ādāya bhikkhusahassena saddhim cārikaṃ caramānā Kokālikaraṭṭham 30
 pattā. Te upāsakā paccuggamanam katvā there ādāya tam eva
 vihāram netvā devasikaṃ mahāsakkāram karimsu. Pahūtabhesajja-

¹ Bds tava, Cks tatheva. ² Bds-ro bhavissati. ³ Cks omīti. ⁴ Bds-sam. ⁵ Bds-thāvuso. ⁶ Bds paṭirūpas-. ⁷ Bds koci nesaṃ - - - na jānāti. ⁸ Bds-me. ⁹ Bds-ritvā. ¹⁰ Cks-nitvā. ¹¹ Bds āga-. ¹² Bds nāroceṭṭhā. ¹³ Bds-jje. ¹⁴ Bds omīti i-. ¹⁵ Bds-no. ¹⁶ Bds imaṃ bhikkhum paṭicca dinnattā. ¹⁷ Bds gaṇhantā, O ga- corr. to aga-. ¹⁸ Bds anukammāya. ¹⁹ Bds idha āga-. ²⁰ Bds anadhi-. ²¹ Cks āg- corr. to ag-, Bds āgamisum. ²² Bds-no. ²³ Bds a.

vatthacchādanam¹ uppajjati². Therehi saddhim gatabhikkhū³ cīvarāni vicārentā saddhim āgatabhikkhūnañ ñeva denti Kokālikassa na denti, therāpi tassa na⁴ dāpenti. Kokāliko cīvaram na⁵ labhitvā „pāpicchā Sāriputta-Moggallānā, pubbe diyyamānalābham agahetvā idāni gaṇhanti, 5 pūretum na sakkā, aññam⁶ na oloketūti“ there akkosati paribhāsati. Therā „ayam amhe nissāya akusalam pasavatīti“ saparivārā nikkhamitvā „aññam bhante katipāham vasathā“⁷ ‘ti manussehi yāciyamānāpi nivattitum na icchimsu. Ath’ eko daharabikkhu⁸ āha: „upāsakā, katham therā vasissanti, tumbhākam kulūpakathero⁹ imesaṃ vasaṃ na 10 sahatīti“. Te tassa santikam gantvā „bhante, tumhe kira therānaṃ idha vasaṃ⁹ na sahatha, gacchatha, ne khamāpetvā vā¹⁰ nivattetha palāyitvā vā aññattha vasathā“¹¹ ‘ti. So upāsakānaṃ bhayena gantvā there yāci. Therā „gacchāvuso, na mayam nivattāmā“¹² ‘ti pakkamimsu. So¹¹ nivattetum asakkonto vihāram eva paccāgato. Atha 15 nam¹³ upāsakā pucchimsu: „nivattitā te bhante therā“ ti. „Nivattetum nāsakkhim“. „Kim āvuso“ ti. Atha nam „imasmim pāpadhamme idha vasante¹⁴ pesalā bhikkhū na vasissanti, nikkadḍhāma nan“ ti cintetvā „bhante, mā tvaṃ idha vasi, amhe nissāya tuyham kiñci n’ atthīti“ āhamsu. So¹⁴ tehi abahumānakato¹⁵ puttacīvaram ādāya 20 Jetavanam gantvā S-raṃ upasamkamitvā „pāpicchā bhante Sāriputta-Moggallānā pāpakānaṃ icchānaṃ vasaṃ gatā“¹⁶ ti¹⁶ āha. Atha nam S. „mā h’ evaṃ Kokālika¹⁷, pasādehi Kokālika¹⁸ Sāriputta-Moggallānesu cittaṃ, ‘pesalā, bhikkhū’ ti dhārehi¹⁹“. Kokāliko „tumhe bhante tumbhākam aggasāvākānaṃ saddahatha, aham paccakkhato 25 addasaṃ, pāpicchā ete paṭicchannakammantā dussilā“²⁰ ti vatvā yāvata-tiyaṃ S-rā vārito pi tath’ eva vatvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Tassa pakkantamattass’ eva²⁰ sakalasārīre²¹ sāsapamattā piḷakā utthahitvā anupubbena vaḍḍhitvā beluvapakkamattā hutvā bhijjitvā pubbalohitam²² paggharimsu. So nitthananto²³ vedanāmatto²⁴ Jetavanadvārakoṭṭhake 30 nipajji. „Kokālikena dve aggasāvākā akkuṭṭhā“²⁵ ti yāva Brahma-lokā ekakolāhalam ahosi. Ath’ assa upajjhāyo Tudū²⁶ nāma

¹ C^o pahūtam-, B^d bahutam-. ² B^d -jji. ³ B^d āg-. ⁴ B^d na tassa. ⁵ B^d a. ⁶ B^d -e. ⁷ B^d robhi-. ⁸ B^d -kothe-, and adds idha. ⁹ B^d vasaṃ. ¹⁰ B^d omits vā. ¹¹ B^d adds there. ¹² B^d omits nam. ¹³ B^d vasante idha. ¹⁴ B^d omits so. ¹⁵ B^d nikkadḍhito. ¹⁶ B^d adds ca. ¹⁷ B^d -lika and adds avaca. ¹⁸ C^o -liya. ¹⁹ B^d vāreti vārito pi. ²⁰ B^d pakkantasova. ²¹ B^d omits sakala. ²² B^d -lohikāni. ²³ B^d nitthu-. ²⁴ B^d -patto. ²⁵ B^d skuddhā. ²⁶ B^d tūrisa, B^o turisa.

Brahmā tam kāraṇaṃ ūtvā gantvā¹ „there khamāpessāmiti“ āgantvā
 ākāse thatvā „Kokālika, pharusā te kammaṃ kataṃ, aggasāvako
 pasādehīti“ āha. „Ko pana tvaṃ āvuso“ ti. „Tudu² Brahmā nāṃ³
 ahaṇ⁴“ ti. „Nanu tvaṃ⁵ āvuso Bhagavatā anāgāmiti⁶ vyākato, anā-
 gāmi⁷ anāvattidhammo tasmā⁸ lokā ti vuttaṃ⁹, tvaṃ saṃkāraṭṭhāne 8
 yakkho bhavissasīti“ Mahābrahmānaṃ¹⁰ apasādesi. So¹¹ tam attano
 vacanaṃ gāhāpetuṃ asakkonto „tava vācāya tvaṃ eva paccassu“¹² ‘ti¹³
 suddhavāsaṃ eva gato. Kokālika pi kālaṃ katvā Padumaniraye
 uppajji. Tassa tattha nibbatta bhāvaṃ ūtvā Sahampati Mahābrahmā¹⁴
 Tathāgatassa ārocesi¹⁵. S. bhikkhūnaṃ ārocesi. Bhikkhū tassa 10
 agunaṃ kathentā dh. k. s.: „āvuso Kokālika kira Sāriputta-
 Moggallāne akkositvā attano mukhaṃ nissāya Padumaniraye uppanno“
 ti. S. āgantvā „kāya nu ‘ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā
 „imāya nāma“ ‘ti vutte „na bhikkhave Kokālika idāṃ eva vacanena
 hato attano mukhaṃ nissāya dukkhaṃ anubhoti, pubbe p’ esa¹⁶ 15
 mukhaṃ nissāya dukkhaṃ anubhavi¹⁷ yevā“ ‘ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa purohito Piṅgalo nikkhanta dāṭho
 ahoṣi. Tassa brāhmaṇī aññena brāhmaṇena saddhiṃ aticari.
 So pi tādiso va purohito brāhmaṇiṃ¹⁸ punappuna vārento pi
 vāretuṃ asakkonto cintesi: „imaṃ mama verim sahatthā mā- 20
 retuṃ na sakkā, upāyena naṃ māressāmiti“ so rājānaṃ upa-
 saṃkamitvā āha: „mahārāja, tava nagaraṃ sakala-Jambudīpe
 agganagaraṃ, tvaṃ aggarājā, evaṃ aggarañño nāma tava
 dakkhiṇadvāraṃ duyuttaṃ amaṅgalaṃ¹⁹“ ti. „Ācariya idāni
 kiṃ katabban“ ti. „Maṅgalaṃ²⁰ katvā yojetabban“ ti. „Kiṃ 25
 laddhuṃ vaṭṭatīti“. „Purāṇadvāraṃ hāretvā²¹ maṅgalayuttāni
 dārūni²² gahetvā nagarapariggāhakāhaṃ²³ bhūtānaṃ baliṃ
 datvā maṅgalanakkhattena patitṭhāpetuṃ²⁴ vaṭṭatīti“. „Tena
 hi evaṃ karoṭhā“ ‘ti. Tadā B. Takkāriyo nāma mānavo

¹ B^d omīta ga-. ² B^d turisa. ³ B^d nāmāhan. ⁴ C^k nahūtvaṃ, C^s nanutvā, B^d nanu ca. ⁵ C^k -mi, B^d -miti. ⁶ all three MSS. -mi, B^d adds ca. ⁷ B^d asmā. ⁸ B^d -e-. ⁹ all three MSS. -titi. ¹⁰ B^d -hmaṇ. ¹¹ B^d omīta so. ¹² B^d tvaññeva paññāyissasīti vatvā. ¹³ B^d omīta mahā. ¹⁴ B^d -tassāro-. ¹⁵ B^d adds attano. ¹⁶ B^d -bhosi. ¹⁷ C^k -pi, B^d -pi. ¹⁸ B^d duruttaṃ avama-. ¹⁹ C^k -le. ²⁰ B^d nihāritvā. ²¹ C^k -ruṃ, B^d -runi. ²² B^d paṭi-. ²³ B^d pari-.

huvā tassa santike sippam uggaṇhāti¹. Purohito purāṇa-
 dvāram hāretvā² navam niṭṭhāpetvā rājānam āha: „niṭṭhitam
 deva dvāram, sve bhaddanakkhattam³, tam anatikkamitvā⁴
 balim katvā dvāram patitṭhāpetum vaṭṭatīti⁵“. „Ācariya bali-
 5 kammattāya kim laddhum vaṭṭatīti⁶“. „Deva mahesakkham
 dvāram mahesakkhadevatāhi⁷ adhiggaḥitam⁸, ekaṁ piṅgalam
 nikkhantadāṭham ubhato visuddham brāhmaṇam māretvā tassa
 maṃsalohitena balim⁹ katvā sarīram heṭṭhā khipitvā dvāram
 patitṭhāpetabbaṃ, evaṃ tumbhākaṃ ca nagarassa ca sotthim¹⁰
 10 bhavissatīti¹¹“. „Sādhu ācariya, evarūpaṃ brāhmaṇam māretvā
 dvāram patitṭhāpehīti¹²“. So tuṭṭhamānaso „sve paccā-
 mittassa piṭṭhim passissāmīti¹³“ ussāhajāto attano geham gantvā
 mukham rakkhitum asakkonto turitaturito bhariyam āha:
 „pāpacandāli¹⁴, ito paṭṭhāya kena saddhim abhiramissasi, sve
 15 te jāram māretvā balikammaṃ karissāmīti¹⁵“. „Niraparādham
 kimkāraṇā māressasīti¹⁶“. „Rājā ‘kaḷārapiṅgalassa brāhma-
 ṇassa maṃsalohitena balim¹⁷ katvā¹⁸ nagaradvāram patitṭhā-
 pehīti¹⁹’ āha, jāro te kaḷārapiṅgalo, tam māretvā balim²⁰
 karissāmīti²¹“. Sā jārassa santikaṃ²² pāhesi: „rājā kira kaḷāra-
 20 piṅgalam brāhmaṇam māretvā balim kātukāmo, sace jīvitū-
 kāmo aṇṇe pi tayā sadise brāhmaṇe gaḥetvā sve²³ kālass’ eva
 palāyassū²⁴’ti. So tathā akāsi. Tam nagare pākāṭam ahosi.
 Sakalanagarato sabbe kaḷārapiṅgalā palāyimsu²⁵. Purohito
 amittassa²⁶ palātabhāvaṃ ajānitvā pāto va rājānam upasaṃ-
 25 kamitvā „deva asukaṭṭhāne kaḷārapiṅgalo brāhmaṇo atthi,
 tam gaṇhāpethā²⁷’ti āha. Rājā manusse²⁸ pesesi, te apassantā
 āgantvā „palāto kira²⁹’ti ārocesum. „Aṇṇattha upadhārethā³⁰“

¹ B^d omits ug. ² B^d nihā-. ³ B^d -ddakam na-. ⁴ C^k -kkamemitvā, C^s -kkametvā, B^d -kkhamitvā. ⁵ B^d adds āha. ⁶ B^d -kkhāhi de-. ⁷ B^d pari-.
⁸ B^d balikammaṃ. ⁹ C^s -l. ¹⁰ katva - - - pehīti wanting in B^d. ¹¹ B^d pāpe-.
¹² B^d adds sarīram heṭṭhā khipitvā dvāram paṭṭatīṭhāpetabba evaṃ tumbhākaṃ
 nagarassa vuddhi bhavissatīti so sādhu ācariya evarūpaṃ brahmaṇam māretvā
 nagaradvāram patitṭhāpehīti. ¹³ B^d -ke. ¹⁴ B^d sa. ¹⁵ B^d palāyantīti. ¹⁶ B^d
 paccāmi. ¹⁷ B^d amacce.

'ti. Sakalanagare upadhārentāpi na passimsu¹. Tato „saṇi-
kam upadhārethā“ 'ti vutte „deva ṭhapetvā purohitam añño
evarūpo n' atthīti“² vadimsu. Purohitam na sakkā māretun³
ti. „Deva kim vadetha“⁴, purohitassa kāraṇā ajja dvāre apa-
tiṭṭhāpīte⁵ nagaram aguttam bhavissati, ācariyo kathento 'ajja'⁶ 5
atikkametvā⁷ ito samvaccharaccayena nakkhattam labhissatīti⁸
kathesi, samvaccharam⁹ nagare advārake¹⁰ paccatthikānam okāso
bhavissati¹¹, yaṁ kañci¹² māretvā aññena vyattena brāhmaṇena
balikammaṁ¹³ kāretvā dvāram patiṭṭhāpessāmā¹⁴ 'ti. „Atthi
pana añño“¹⁵ ācariyasadiso paṇḍito brāhmaṇo¹⁶ ti¹⁷. „Atthi 10
deva tass' eva“¹⁸ antevāsī Takkāriyamāṇavo nāma, tassa puro-
hitatṭhānam datvā dvāre¹⁹ maṅgalam karothā²⁰ 'ti. Rājā tam
pakkosāpetvā sammānam kāretvā purohitatṭhānam datvā tathā
kātum āṇāpesi. So mahantena parivārena nagaradvāram aga-
māsi. Purohitam rājānubhāvena bandhitvā ānayimsu. M. 15
dvāram patiṭṭhāpanatṭhāne²¹ āvātam khaṇāpetvā sāṇim²² parik-
khipāpetvā²³ ācariyena saddhim antosāṇiyam atṭhāsi. Ācariyo
āvātam oloketvā attano patiṭṭham alabhanto „attho tāva me
nipphādito“²⁴ ahosi, bālatāya pana mukham rakkhitum asakkonto
vegena pāpitthiyā kathesin ti attanā va me²⁵ attano vadho 20
ābhato²⁶ 'ti M-am ālapanto paṭhamam gātham āha:

1. Aham eva dubbhāsitaṁ bhāsi²⁷ bālo
bheko²⁸ v' araṇṇe ahim avhayāno²⁹,
Takkāriye³⁰ sobbham imaṁ patāmi³¹,
na kir' eva sādhu³² ativelabhāṇīti. 104.

25

¹ Bā adds sadisaṁ. ² Bā omits n. ³ Bā kathetha. ⁴ Bā -ṭhite. ⁵ Bā omits
ajja. ⁶ Bā -mi-. ⁷ Ck -re. ⁸ Ck dvārake, Bā dvārike anīṭhite. ⁹ Bā -tīti.
¹⁰ Ck yaṁ kiñci, Bā tam in the place of yaṁ kañci. ¹¹ Ck kamme. ¹² Ck
rañño. ¹³ Bā omits ti. ¹⁴ Bā tassa. ¹⁵ Bā omits dvāre. ¹⁶ Bā dvāratha-
panatṭhāne. ¹⁷ Bā sāṇiya. ¹⁸ Bā adds āvāte. ¹⁹ Bā attano atthāya niyyābyādito
in the place of attho -. ²⁰ Bā omits va me. ²¹ Ck āha-, Bā āga-. ²² Ck
-sīm. ²³ Bā bālabhake. ²⁴ Bā avhāyamāno. ²⁵ Ck -yo. ²⁶ Bā takkāriye
sobbhamhi aham pahāmi. ²⁷ Bā -dhu ti.

Tattha dubbhāsitaṃ bhāsīti dubbhāsitaṃ bhāsīṃ¹, bheko vā 'ti yethā araññe maṇḍuko vassanto attano khādakaṃ ahīm² avhayamāno dubbhāsitaṃ bhāsati³ nāma evaṃ aham eva dubbhāsitaṃ bhāsīṃ⁴, Takkāriye⁵ ti tassa Takkāriyā ti itthilīṅgaṃ nāma.

5 Ten' etaṃ⁶ ālapanto gātham āha:

2. Pappoti macco ativelabbhāṇī

evaṃ vadhaṃ⁷ sokapariddavañ⁸ ca,

attānaṃ yeva garahāsi ettha⁹

ācera yaṇ taṃ¹⁰ nikhaṇanti¹¹ sobbhe ti. 105.

10 Tattha ativelabbhāṇīti velātikantaṃ¹² pamāṇātikantaṃ¹³ katvā ka-
thanaṃ nāma na sādhu kira¹⁴, ativelabbhāṇī puriso na sādhu 'ti pi¹⁵ attho,
sokapariddavañ¹⁶ cā 'ti ācariya evaṃ eva¹⁷ ativelabbhāṇī puriso vadha-
bandhanañ¹⁸ ca sokañ ca mahantena saddena paridevañ ca pappoti, garahāsi
param āgarahitvā attānaṃ yeva garaheyyāsi¹⁹, etthā²⁰ 'ti etasmim kāraṇe,
15 ācera yaṇ taṃ ti ācariya²¹ yena kāraṇena taṃ nikhaṇanti sobbhe²² taṃ tayā
va kataṃ²³, tasmā attānaṃ eva garaheyyāsi vadati.

Evañ ca²⁴ naṃ vatvā „ācariya vācaṃ arakkhitvā na kevalaṃ tvam eva dukkhappatto aññe pi pattā yevā“ 'ti vatvā attitaṃ āharitvā dassesi.

20 Pubbe kira Bārāṇasiyaṃ Kālī nāma ganikā ahoṣi, tassā Tuṇḍilo nāma bhātā. Kālī²⁵ ekadivasam sahasaṃ gāṇhāti. Tuṇḍilo pana itthidhutto surādhutto akkhadhutto va²⁶, sā tassa dhanam deti, so laddhaṃ laddhaṃ vināseti. Sā taṃ vārenti²⁷ vāretum nāsakkhi. So ekadivasam dūtaparājito²⁸ nivattha-
25 vatthāni datvā kaṭasāṭakakhaṇḍam²⁹ nivāsetvā tassā geham āgami. Tāya va³⁰ dāsiyo āṇattā³¹ honti: „Tuṇḍilassa āgata-

¹ Bđ ābhāsi. ² Cks add avheti viya so taṃ. ³ Bđ -si. ⁴ Bđ ābhāsi. ⁵ Cks -yo, Bđ -yena. ⁶ Bđ itthilīṅganāmaṃ parivaṇṇanaṃ. ⁷ Ck evaṃ dham, Bđ bandhaṃ taṃ. ⁸ Bđ sokaṃ-. ⁹ Cks etto. ¹⁰ Bđ ācariyataṃ. ¹¹ Ck nikhaṇ-, Bđ nikkhaṇ-. ¹² Ck -ta, Bđ -ṇīti bhaṇanto ti velato atikkantaṃ, Ck -tikkaṇaṃ. ¹³ Ck has- added pa-, Bđ omits it. ¹⁴ Bđ omits kira. ¹⁵ Bđ omits pi. ¹⁶ Bđ sokaṃ-, Cks -vā, omitting cā. ¹⁷ Cks etaṃ. ¹⁸ Bđ vadhaṃ-. ¹⁹ Ck -yyāsi, Ck -yya. ²⁰ Cks etto. ²¹ Cks ācari. ²² Bđ adds ti. ²³ Bđ taṃ tathā kataṃ re. ²⁴ Bđ adds pana. ²⁵ Bđ sā. ²⁶ Bđ omits va. ²⁷ Cks -ti, Bđ omits vā-. ²⁸ Bđ jāto parā-. ²⁹ Ck -sāraṇḍam, Ck -sāraṇḍam, Bđ -sāṭakakhaṇḍā. ³⁰ Bđ ayañ ca in the place of tāya va. ³¹ Ck ānattā, Bđ āṇāpesi.

kāle kiñci¹ adadvā gīvāya nam gahetvā nīhareyyāthā² 'ti. Tā³ tathā karimsu. So dvāramūle rodanto aṭṭhāsi. Ath' eko seṭṭhiputto niccakālaṃ Kālīyā sahaṣsaṃ āharanto⁴ taṃ divasaṃ taṃ disvā „kasmā Tuṇḍila rodasīti“ pucchi. „Sāmi, jūte⁵ parājito mama bhaginiyā santikaṃ āgato 'mhi, taṃ⁶ maṃ⁷ dāsiyo gīvāya gahetvā nīharimsū“ 'ti. „Tena hi⁸ tiṭṭha, bhaginiyā te kathessāmīti“ so gantvā⁹ „bhātā te kaṭasāṭakakhaṇḍaṃ¹⁰ nivāsetvā ṭhito, vatthāni 'ssa¹¹ kimatthaṃ na desīti“ āha. „Ahaṃ tāva¹² na demi, sace¹³ pana te sineho atthi tvaṃ dehi¹⁴“. Tasmīṃ pana gaṇikāghare¹⁵ idaṃ¹⁶ cārittaṃ: ābhataṃ¹⁷ sahaṣsato, pañca satāni gaṇikāya honti¹⁸, pañca satāni vatthagandhamālāmūlaṃ¹⁹ honti, āgatapurisā²⁰ tasmīṃ ghare laddhavatthāni²¹ nivāsetvā rattim vasi tvā punadivase gacchantā²² nivāsetvā²³ ābhatavatthān' eva²⁴ nivāsetvā gacchanti²⁵. Tasmā so seṭṭhiputto tāya dinnam vatthaṃ²⁶ nivāsetvā attano sātaka²⁷ Tuṇḍilassa dāpesi. So nivāsetvā nadanto gantvā surāgehaṃ pāvīsi. Kālī pi dāsiyo āṇāpesi: „sve etassa gamanakāle vatthāni acchindeyyāthā“ 'ti. Tā tassa nikkhamanakāle ito c' ito ca upadhāvitvā vilumpamānā viy' assa²⁸ sātaka gahetvā „idāni yāhi kumārā“ 'ti naggam katvā vissajjesuṃ. So naggo²⁹ va nikkhami, jano parihasaṃ karoti, so lajjitvā „mayā v' etaṃ³⁰ kataṃ, ahaṃ eva attano mukhaṃ rakkhituṃ nāsakkhin“ ti paridevi. Idaṃ tāva dassetuṃ tatiyaṃ gātham āha:

a. Kim ev' ahaṃ³¹ Tuṇḍilam ānupuccheyyaṃ³²

Kareyya³³ saṃ³⁴ bhātaraṃ Kālīkā yaṃ³⁵,

naggo v' ahaṃ³⁶ vatthayugaṇ ca jīno³⁷,

ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 106.

¹ O^k ka-. ² O^k Bā tāta. ³ Bā -rāpento. ⁴ O^k dūte, Bā jute. ⁵ Bā i. ⁶ Bā so pi in the place of tena hi. ⁷ Bā āg-. ⁸ O^k -sārākaṇḍam, Bā -sāṭarakakhaṇḍam. ⁹ O^k yassa. ¹⁰ O^k va, Bā omits tāva. ¹¹ Bā avi ca, omitting pana. ¹² Bā -kāyagha-. ¹³ Bā imarā. ¹⁴ O^k hotīti, O^k hoti. ¹⁵ Bā vattamālamūlāni. ¹⁶ Bā -o. ¹⁷ so O^k; Bā taṃ thapetvā in the place of ni-. ¹⁸ O^k āgata-. ¹⁹ Bā -ati. ²⁰ Bā dinnavattāni. ²¹ Bā omits viyassa. ²² O^k cetam. ²³ all three MSS. evāhaṃ. ²⁴ Bā anupuccham. ²⁵ O^k kareyyam. ²⁶ Bā ta. ²⁷ Bā kālīkāya, O^k kālīkāya, O^k kālīkāliya. ²⁸ Bā vāhaṃ. ²⁹ O^k jīto, Bā vattayuggaṇa jano.

Tattha bahu tādiso vā 'ti seṭṭhīputto pi¹ hi attanā katen' eva² dukkham³ patto, tvam pi⁴ tasmā ayam pi tuyham dukkhuppatṭi⁵ attho bahūhi kārāṇehi tādiso va⁶.

Aparo pi: Bārāṇasiyam ajapālānam pamādena gocara-
 5 bhūmiyam dvīsu meṇḍesu yujjhantesu eko kulīṅgasakuno⁷ „ime
 idāni bhinnehi sīsehi marissanti, vāressāmi vata no⁸ ti⁹ „mātula
 mā yujjhathā¹⁰ “ 'ti vāretvā tesam⁹ katham agahetvā yujjhantānam
 yeva piṭṭhiyam¹⁰ pi sīse pi nisīditvā yācitvā vāretum asakkonto
 „tena hi mam māretvā yujjhathā¹¹ “ 'ti ubhinna¹¹ sīsamantaram¹²
 10 pāvīsi. Te aññamaññaṃ paharimsu yeva. So saṇhakarāṇiyam¹³
 pimsito¹⁴ viya attanā katen' eva vināsam patto. Idam¹⁵ aparam
 kārāṇam dassento¹⁶ cattutham gātham āha:

4. Yo yujjhamānānam ayujjhamāno
 meṇḍantaram accupatī kulimko
 15 so pimsito meṇḍasirehi tattha,
 ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 107.

Tattha meṇḍantaram ti meṇḍānam antaram, accupatīti¹⁷ atigantvā
 uppatī, ākāse sīśānam vemajjhe aṭṭhāsīti attho, pimsito ti pīlito.

Aparo pi: Bārāṇasivāsino va¹⁸ gopālakapālita¹⁹ tāla-
 20 rukkhān disvā ekaṃ phalathāya²⁰ rukkhān āropesum, tasmim
 phalāni pātente eko kaṇhasappo vammikā nikkhamitvā tālam
 abhirūhi²¹, heṭṭhā ṭhitā daṇḍādīhi paharantāpi tam vāretum
 nāsakkhimsu. Te „sappo tālam abhirūhatīti²² “ itarassa ācik-
 khimsu, so²³ bhīto mahāvīravam viraviḷ, heṭṭhā ṭhitā ekaṃ
 25 thirasāṭakam catūsu kaṇhesu gahetvā „imasim sātaka patā²⁴
 'ti tam āhamsu. So parigalitvā²⁵ catunnam pi antare sātaka-
 majjhe pati; tassa vātavegena sandhāretum asakkontā añña-

¹ Bā omits pi. ² Bā katena. ³ Bā dukkha. ⁴ Bā adds hi. ⁵ C^{ks} -ppatim, Bā dukkhapatto ti. ⁶ C^k ca. ⁷ Bā adds nāma. ⁸ Bā vāriśāmiti, omitting vata no. ⁹ Bā adds tam. ¹⁰ Bā piṭhe. ¹¹ Bā adds pi. ¹² Bā sisanta-. ¹³ C^{ks} -ṇiyam, Bā saṇhakarāṇiyam. ¹⁴ Bā pīsito, C^{ks} pīmasato. ¹⁵ Bā idampi. ¹⁶ Bā dassetum. ¹⁷ C^k adds accūpapatīti, C^k accuppatatīti accuppatati. ¹⁸ Bā omits va. ¹⁹ C^k gopālakapālitaṃ, C^k gopālitaṃ, Bā gopālakāphalinam. ²⁰ Bā tāla pha-. ²¹ Bā āruya. ²² C^k -hīṭīti, Bā -hīti. ²³ Bā puriso. ²⁴ C^k -gilitvā, C^k -gīlitvā, Bā patanto.

maññaṃ sīsehi paharitvā bhinnehi sīsehi jīvitakkhayaṃ pattā.
Idaṃ kāraṇaṃ dassento pañcamaṃ gātham āha:

5. Caturo janā potthakaṃ aggahesuṃ,
ekaṃ ca posaṃ anurakkhamānā
sabbe va te bhinnasirā sayimsu,
ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 108.

Tattha potthakan ti ghanasāṭakaṃ¹, sabbeva te ti te pi cattāro janā
attanā katen' eva bhinnasirā sayimsu.

Apare: Bārāṇasivāsino eḷakacorā rattiṃ ekaṃ ajaṃ thene-
tvā² „araññe khādissāma“³ 'ti tassā avassanattāya mukhaṃ 10
bandhitvā veḷugumbe ṭhapesuṃ. Punadivase taṃ khāditaṃ
gacchantā āvudhaṃ pammussitvā⁴ agamaṃsu. Te „ajam māretvā
maṃsaṃ pacitvā khādissāma, āharathāvudhan“⁵ ti ekassāpi hatthe
āvudhaṃ adisvā „vinā āvudhena etaṃ māretvāpi maṃsaṃ ga-
hetuṃ na sakkā“⁶ ti⁷ „vissajjetha naṃ“, puññaṃ⁸ assa 15
atthīti⁹ vissajjesuṃ. Tadā eko veḷukāro¹⁰ veḷuṃ gahetvā „puna
pi āgantvā gahessāmīti“¹¹ nalakārasatthiṃ veḷupattantare ṭha-
petvā pakkāmi. Ajā „mutt' amhīti“¹² tussitvā veḷumūle kīḷa-
mānā¹³ pacchimapādehi paharitvā taṃ satthiṃ pātesi. Corā
satthisaddaṃ sutvā upadhāretvā taṃ disvā tuṭṭhamānasā ajaṃ 20
māretvā maṃsaṃ khādīmsu¹⁴. Iti sāpi ajā¹⁵ attanā katen' eva
matā ti idaṃ dassetuṃ chaṭṭhamaṃ gātham āha:

6. Ajā yathā veḷugumbasmiṃ baddhā
avekkhipantī asik' ajjhagañchi¹⁶
ten' eva tassā galak' āvakantaṃ¹⁷,
ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 109.

Tattha avekkhipantīti¹⁸ kīḷamānā pacchimapāde khipantī.

¹ Ck sapāsā-, C ghaṇa-, Bd omits ghana. ² Bd adds divā. ³ Bd pamusetvā.
⁴ Bd omits ti. ⁵ Ck add aññamaññassa. ⁶ Ck puññaṃ. ⁷ Bd nalakāro. ⁸
Bd -o muttomhīti. ⁹ Bd -no. ¹⁰ Bd khādanti bhūjanti kira. ¹¹ Ck -ī. ¹² Ck
-gañji, Bd -penti asimaṇṇe gacchi, B/ asimaṇṇagacchi. ¹³ Ck -kāvantaṃ, Bd
-kāvikantī, Bc -kāyavikantī, B/ galayāyavikantaṃ. ¹⁴ Bd -penti.

Evañ ca pana vatvā „attano vacanañ rakkhitvā mitabhā-
pino nāma maraṇadukkhā muccantīti“ dassetvā kinnaravattum
āhari:

Bārānasivāsī kir' eko luddaputto¹ Himavantañ gantvā eken'
5 upāyena jayampatike dve kinnare gahetvā ānetvā rañño adāsi.
Rājā aditṭhapubbe kinnare disvā² „ludda imesañ ko guṇo“ ti
pucchi. „Deva, ete madhurena sarena³ gāyanti, manuññañ
naccanti, manussā evaṃ gāyituñ ca naccituñ ca na jānantīti“.
Rājā luddassa bahuñ dhanañ datvā kinnare „gāya'ha naccathā“
10 'ti āha. „Sace⁴ mayañ gāyantā vyañjanañ paripunñañ kātuñ
na sakkissāma duggītañ hoti⁵, amhe garahissanti vadhissanti,
bahuñ kathentānañ ca pana [musāvādo hotīti“ musāvāda-
bhayena rañño punappuna vuttāpi na bhāsimsu na naccimsu.
Rājā kujjhivā „ime māretvā maṃsañ pacitvā āharathā“ 'ti
15 āṇāpento sattamañ gātham āha:

7. Na-y-ime⁷ devā na pi gandhabbaputtā,
migā ime atthavasābhatā⁸ ime,
ekañ ca nañ sāyamāse pacantu
ekañ ca nañ⁹ pātarāse pacantū 'ti. 110.

20 Tattha migā ime ti sace devā vā gandhabbā vā bhavēyyuñ naccēyyuñ
c' eva gāyēyyuñ ca, ime pana migā tiracchānagatā, atthavasābhatā¹⁰ ime ti
attham paccāsimsañtena luddenānūtattā¹¹ atthavasena mama ābhatā¹², etesu
ekañ sāyamāse ekañ pātarāse paccantū 'ti.

Kinnarī cintesi: „rājā kuddho, nissamsayañ māressati,
25 idāni kathetum kālo“ ti anantarañ gātham āha:

8. Satañ sahasaṃ¹³ dubbhāsītānañ
kalam pi nāgghanti¹⁴ subhāsītassa,
dubbhāsitañ saṃkamāno kilesa,
tasmā tuṃhī kimpurisā, na balyā¹⁵ ti. 111.

¹ B^d luddako. ² B^d adds tusitvā. ³ B^d saddena. ⁴ C^e gāye - - nacce-. ⁵ B^d
kinnarā sace. ⁶ C^e koti, B^d dugitake ti, B^e duggitake ti. ⁷ B^d na i-. ⁸ B^d
-vasagatā, B^f vasāgathā. ⁹ C^e omīti nañ, all three MSS. add puna. ¹⁰ C^e
-sāhatā, B^d -sañ gatā. ¹¹ B^d -na anivattā ca. ¹² C^e āhatā, B^d hattham gatā.
¹³ B^e sahasāni, B^d sattañ māsāmi. ¹⁴ B^d naggh-. ¹⁵ C^e kimpuriseo balyā, C^e
kimpurise na balyā, B^d kimpurisā nalyā.

Tattha saṃkamāno kilesa ti kadāci ahaṃ bhāsamāno dubbhāsitaṃ bhāseyyan ti¹ evaṃ dubbhāsitaṃ saṃkamāno² killesati³ kilamati, tasmā ti tena kāraṇena tumhākaṃ nāgāyīm na⁴ bālabhāvenā⁵ 'ti.

Rājā kinnariyā tussitvā anantaram gātham āha:

9. Yā mēsā vyāhāsi⁶ pamuñcath' etaṃ⁶,
giriṃ ca naṃ⁷ Himavantaṃ nayantu,
imaṃ ca kho dentu mahānasāya
pāto ca naṃ pātārāse pacantū 'ti. 112.

5

Tattha yā me sā ti yā me esā, dentū 'ti mahānasatthāya dentu.

Kinnaro rañño vacanaṃ sutvā „ayaṃ maṃ akathentaṃ⁸ avassaṃ māressati, idāni kathetum vaṭṭatīti“ itaraṃ gātham āha:

10. Pajjunnānāthā pasavo, pasunāthā ayaṃ pajā,
tvaṃnātho⁹ 'smi⁹ mahārāja, nātho 'haṃ bhariyāya ca¹⁰,
dvinnam aññataram ñatvā mutto gaccheyya pabbatan ti. 113.

Tattha pajjunnānāthā ti tipabhakkhā pasavo meghanāthā¹¹ nāma,¹⁵
pasunāthā ti ayaṃ pana manussapajā pañcagorasena upajivanta¹² pasunāthā
pasupatitthā, tvaṃnātho¹³ smīti¹⁴ ahaṃ pana tvaṃnātho, tvaṃ mama pa-
tiṭṭhā¹⁵, nātho han ti¹⁶ mama pana bhariyāya¹⁷ ahaṃ¹⁸ nātho¹⁹, ahaṃ assā
patiṭṭhā²⁰, dvinnamaññataram ñatvā mutto gaccheyya pabbatan ti
ambhākaṃ dvinnam antare eko²¹ ekaṃ mataṃ ñatvā sayāṃ²² maraṇato mutto²³
pacchā²⁴ Himavantaṃ gaccheyya, jivamānā pana mayāññamaññam na jahāma,
tasmā sace si²⁵ imaṃ Himavantaṃ pesetukāmo paṭhamam maṃ māretvā
pacchā pesehīti.

90

Evaṃ ca pana vatvā „mahārāja, na mayāṃ tava vacanaṃ akātukāmatāya tuṇhī aho-simha²⁶, kathāya pana dosaṃ disvā²⁷ na kathayimhā“ 'ti dīpento imaṃ gāthadvayam āha:

11. Na ve nindā superivajjayā ce²⁸

nānā janā sevitaḥḥ janinda,

¹ Bā -yyam, omitting ti. ² Bā bhāsamānā. ³ Ck kile-. ⁴ Ck nāgāyinaṃ, Bā bhāsi na ambhākaṃ in the place of nā-. ⁵ Bā byākāsi. ⁶ Bā pamuñcathetu. ⁷ Ck omits naṃ, Bā reads giriṃ ravaṃ, B° giriṃ varaṃ. ⁸ Ck tam-. ⁹ Bā si. ¹⁰ C° mama nāthā mama bhariyā mama nāthā in the place of nāthoham --, Ck only mama bhariyā. ¹¹ Bā megāhā-, B° megāho-. ¹² Ck -to, Bā uppajjanato. ¹³ Ck tuṃ-. ¹⁴ Bā si. ¹⁵ Bā -tiṭho. ¹⁶ Ck mama nāthā ti. ¹⁷ Ck bhariyā. ¹⁸ Ck mama. ¹⁹ Ck nāthā. ²⁰ Ck -tiṭho, Bā tvaṃ mama patiṭho asi nātho hanti mama bhariyāya ahaṃ nātho ahamassa patiṭho in the place of ahaṃ pana --. ²¹ Bā omits eko. ²² Bā ahaṃ. ²³ Bā omits pa-. ²⁴ Bā pi. ²⁵ Ck aho-simha, Bā ahamha. ²⁶ so Ck; Bā -jjayetha.

yen' eva eko labhate pasaṃsaṃ
ten' eva añño labhate ninditāraṃ. 114.

19. Sabbo loko paracitto¹ acitto²,
sabbo loko cittavasamhi³ citto⁴,

5 paccekacittā puthu sabbasattā,
kass' idha cittassa vase na vatte ti⁵. 115.

Tattha suparivajjayā ce⁶ ti mahārāja nindā nāma sukhena parivaj-
jetuṃ na sakkā, nānā janā ti nānā chandajana, yenevā 'ti yena silādiguṇeṃ'
eko pasaṃsaṃ labhati ten' eva añño ninditāraṃ labhati, ambhākaṃ⁷ kinnarānaṃ
10 antare akathanena pasaṃsaṃ labhati, manussānaṃ antare nindaṃ, iti nindā
nāma dupparivajjayā, sv-āhaṃ kathaṃ tava santikā pasaṃsaṃ labhissāmi⁸
sabbo loko paracitto⁹ acitto¹⁰ ti mahārāja asappuriso¹¹ hi pāpātipātādi-
cittena sappuriso pāpātipātā veramaṇiādicittena acitto ti¹², evaṃ sabbo loko
paracittena acitto¹³ ti attho, cittavasamhi citto¹⁴ ti sabbo pana¹⁵ attano
15 hīnena vā paṇītena vā cittena cittaṃ jānāti¹⁶, evaṃ paccekacittā ti¹⁷ pāṭi-
yekacittā puthuppabhedā sabbe sattā, tesu kass' ekassa tava¹⁸ vā aññassa vā
citte na¹⁹ mādiso vā añño vā vatteyya, tasmā ayaṃ²⁰ mama cittavasena na
vattatīti²¹ mā mayhaṃ kujjhi, sabbasattā hi attano cittavase na gacchanti devā
'ti kimpuriso rañño dhammaṃ desesi.

20 Rājā „sabhāvaṃ eva katheti, paṇḍito kinnaro“ ti soma-
nassappatto hutvā osānagātham āha:

18. Tuṇhī ahū kimpuriso sabhariyo²²,
yo dāni vyāhāsi²³ bhayassa bhīto
so dāni mutto sukhito arogo,

25 vācā kir' ev' atthavatī narānaṃ ti. 116.

Tattha vācā kirevatthavatī narānaṃ ti vācā kir' eva imesaṃ sattā-
naṃ atthavatī hitavahā hotīti attho.

Rājā kinnare²⁴ suvaṇṇapaṇjare nisīdāpetvā tam eva luddaṃ
pakkositvā²⁵ „gacch' ime²⁶ gahitaṭṭhāne yeva vissajjehitī“
30 vissajjāpesi.

¹ O^k -citto, C^s -citto corr. to -e, B^d paricitto. ² O^k amitto, B^d aticitto. ³ O^k -vā-. ⁴ O^k citte, C^s citto? B^d patto. ⁵ B^d kariyā dha cittavasena vattīti. ⁶ C^s omits ce; B^d -yethā. ⁷ B^d adds hi. ⁸ B^d -mitti. ⁹ B^d pari-. ¹⁰ B^d omits a-. ¹¹ B^d adds nāma. ¹² B^d va. ¹³ B^d paracitto atic-. ¹⁴ O^k citte, B^d patto. ¹⁵ B^d adds loko. ¹⁶ so B^d; O^k cittena vā nāma in the place of cittaṃ jānāti. ¹⁷ O^k -citta, omitting ti. ¹⁸ B^d nātassa in the place of kass-. ¹⁹ B^d adds vā kinnarā vā. ²⁰ B^d ahaṃ. ²¹ B^d -vase na vattissāmitti. ²² B^d añ-
gāhīni. ²³ B^d byākāsi. ²⁴ O^k rājākinnaro, C^s rājākinnaro. ²⁵ B^d -sāpetvā.
²⁶ B^d gaccha bhāpe.

M. pi „passācariya¹, evaṃ kinnarā² vācam rakkhitvā pattakāle kathitena 'sabbhāsiten' eva muttā³, tvaṃ pana dukkathitena mahādukkhaṃ patto“ ti idaṃ udāharaṇaṃ dassetvā „ācariya, mā bhāyi, jīvitā te dassāmīti“ assāsesi, „api⁴ kho pana tumhe maṃ rakkheyyāthā“⁵ 'ti vutte „na tāva 5 nakkhattayogo labbhatīti“⁶ divasaṃ vītināmetvā majjhima-yāmasamanantare mataṃ eḷakaṃ āharāpetvā „brāhmaṇa yattha katthaci gantvā jivāhīti“ kiñci ajānāpento⁷ uyyojetvā eḷakamaṃsena baliṃ katvā dvāraṃ paṭiṭṭhāpesi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Kokāliko vācā- 10 hato yevā“⁸ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kaḷārapīṅgalo Kokāliko ahosi, Takkāriyapaṇḍito⁹ aham evā“¹⁰ 'ti. Takkāriyajātakam.

9. Rurujātaka.

Kassa¹ gāmaṇāyakaṃ dammīti. Idaṃ S. Veḷuvane v. 15 Devadattaṃ ā. k. So kira bhikkhu „bahūpakāro te āvuso Devadatta S., tvaṃ Tathāgataṃ nissāya pabbajjaṃ labhi, tīni piṭṭakāni uggaṇhi, lābhasakkāraṃ pāpuṇīti“ vutto¹⁰ „āvuso S-rā mama tiṇagga-matto pi upakāro na kato, ahaṃ sayam eva pabbajjāṃ sayam tīni piṭṭakāni uggaṇhiṃ sayam lābhasakkāraṃ pāpuṇi“ ti kathesi. Bhik- 20 khū dh. k. s.: „akataññū āvuso Devadatto akatavedīti“¹¹. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān' eva akataññū pubbe pi akataññū yeva, pubbe p' esa mayā jīvite dinne pi mama guṇamattaṃ na jānātīti“ vatvā ā. ā.: 25

A. B. Br. r. k. eko asītikoṭivibhavo seṭṭhi puttāṃ labhitvā Mahādhanako ti 'ssa nāmaṃ katvā „sippaṃ uggaṇhanto me putto kilamissatīti“ kiñci sippaṃ na uggaṇhāpesi¹². So gītanaccakkhādanabhojanato uddhaṃ na kiñci aññāsi. Taṃ vayappattaṃ paṭirūpena dārena saṃyojetvā mātāpitara kalam akāmsu. So 30 tesāṃ accayena itthidhuttasurādhuttaakkhadhuttādīhi¹³ parivuto

¹ Bā omīti pass. ² Bā -o. ³ Bā adds ca. ⁴ Cks -yyathā. ⁵ Bā adds taṃ. ⁶ Bā -petvā. ⁷ Cks -hatevā, Bā vācārahato yevā. ⁸ Bā adds pana. 9. Ofr. Morris, B. & C. p. 87. ⁹ Bā tasse. ¹⁰ Bā -e. ¹¹ Bā adds tasseva aggaṇakathaṃ kathe-sum. ¹² Bā uggaṇhā-. ¹³ Cks -suradhuttāhi.

nānāvyaśanamukhehi sabbaṃ dhaṇaṃ viddhaṃsetvā iṇaṃ ādāya
 taṃ dātum asakkonto iṇāyikehi codiyamāno cintesi: „kiṃ
 mayhaṃ jīviteṇa, ten' ev' amhi¹ attabhāvena añño viya jāto,
 mataṃ seyyo“ ti so iṇāyike āha: „tumbhākaṃ iṇapaṇṇāni gahetvā
 5 āgacchatha, Gaṅgātīre me nihitaṃ kulasantakaṃ dhaṇaṃ atthi,
 taṃ vo dassāmīti“. Te tena saddhiṃ agamaṃsu. So „idha
 dhaṇaṃ idha dhaṇaṃ“ ti nidhiṭṭhānaṃ ācikkhanto viya „Gaṅ-
 gāya patitvā marissāmīti“ palāyitvā Gaṅgāya pati. So caṇḍa-
 sotena vuyhanto kārūṇṇaravaṃ viravi. Tadā M. rurumiga-
 10 yoniyāṃ nibbattitvā parivāraṃ chaḍḍetvā ekako va Gaṅgani-
 vattane ramaṇīye sālamissake supupphitambavane vasati², tassa
 sarīracchavi sumajjitakaṇḍanapattavaṇṇo³ ahoṣi, hatthapādalākhā
 parikammakatā viya⁴, naṅguṭṭhaṃ camarinaṅguṭṭhaṃ⁵ viya,
 siṅgāni rajatadāmaṇṇāni⁶, akkhini sumajjitamaṇigulikā viya,
 15 mukhaṃ odahitvā ṭhapitarattakambalabheṇḍukā⁷ viya⁸. So
 aḍḍharattasamaye tassa karuṇasaddhaṃ sutvā „manussasaddo
 sūyati, mā mayi dharante maratu, jīvitam assa dassāmīti“
 cintetvā sayanagumbā utṭhāya nadītīraṃ gantvā „ambho purisa,
 mā bhāyi, jīvitam te dassāmīti“ assāsetvā sotaṃ chindanto⁹
 20 gantvā taṃ piṭṭhiyaṃ āropetvā tīraṃ pāpetvā attano vasaṇaṭ-
 ṭhānaṃ netvā¹⁰ palāphalāni datvā dvīhatthaccayena „bho purisa,
 ahaṃ taṃ ito araṇṇā¹¹ nīharitvā Bārāṇāsimagge ṭhapessāmi,
 tvaṃ sotthinā gamissasi, api kho pana 'asukaṭṭhāne nāma
 kaṇḍanamigo vasatīti' dhanakāraṇā maṃ raṇṇo vā rājamahā-
 25 mattassa vā mā ācikkhā¹²“ ti āha. So „sādhū sāmīti“ sam-
 paṭicchhi. M. tassa paṭiṇṇaṃ gahetvā taṃ attano piṭṭhe āro-
 petvā Bārāṇāsimagge otāretvā nivatti. Tassa Bārāṇasim pavi-
 sanadivase yeva Khemā nāma raṇṇo aggamahesi pacūsakāle
 supināntena suvaṇṇavaṇṇaṃ miḡaṃ attano dhammaṃ deṣentaṃ

¹ B^d etenamhi. ² B^d adds uposāthaṃ upavutṭhāya. ³ B^d sumajjitakaṇḍa-
 nakaphalakavapṇo. ⁴ B^d rasaparikammagatāpi. ⁵ B^d cā-. ⁶ B^d -dāmasadisānti.
⁷ B^d -lakenḍu. ⁸ B^d adds evarūpaṃ tassa rūpaṃ ahoṣi. ⁹ B^d adds viya. ¹⁰
 B^d adds assāsetvā. ¹¹ B^d -ato. ¹² B^d -asitī. ¹³ B^d -iyaṃ.

disvā cintesi: „sace evarūpo migo na¹ bhaveyya nāham supiṇena passeyyam, addhā bhavissati², rañño ārocessāmīti“ sā rājānam upasāmkamitvā „mahārāja, aham suvaṇṇavaṇṇassa migassa dhammaṃ sotukāmā, labhissāmi ce jīvissāmi, no ce n' atthi me jīvitam“ ti āha. Rājā nam assāsetvā „sace ma- 5
nussaloke atthi labhissasīti“ vatvā brāhmaṇe pakkosāpetvā „suvaṇṇavaṇṇamigā nāma hontīti“ pucchitvā „āma deva hontīti“ sutvā alaṃkatahatthikkhandhe suvaṇṇaçaṇḍake sahas-
satthavikaṃ ṭhapetvā yo suvaṇṇamigaṃ ācikkhissati tassa sad-
dhiṃ sahasatthavikasuvaṇṇaçaṇḍakehi³ taṃ ca hatthim tato 10
va uttarim dātukāmo hutvā suvaṇṇapaṭṭe gātham likhāpetvā ekaṃ
amaccaṃ pakkositvā⁴ „ehi tvaṃ tāta, mama vacanena imaṃ
gātham nagaravāsīnam kathehīti“ imasmim jātake paṭhamam
gātham āha:

1. Kassa⁵ gāṃavaram dammi nāriyo ca alaṃkatā, 15

ko me taṃ migam akkhāti migānam migam uttaman ti. 117.
Amacco suvaṇṇapaṭṭam gaḥetvā sakalanagare vācāpesi. Atha
so seṭṭhiputto Bārāṇasim pavisanto va taṃ katham sutvā
amaccassa santikaṃ gantvā „aham rañño evarūpam migam
ācikkhissāmi, maṃ rañño dassehīti“ āha. Amacco hatthito 20
otaritvā taṃ rañño santikaṃ netvā „ayaṃ kira deva taṃ migam
ācikkhissatīti“ dassesi. Rājā „saccaṃ bho purisā“ 'ti pucchi.
So „saccaṃ mahārāja, tvaṃ etaṃ yasaṃ mayham dassasīti“
vadanto dutiyaṃ gātham āha:

2. Mayham gāṃavaram dehi nāriyo ca alaṃkatā, 25

aham te migam akkhissam migānam migam uttaman ti. 118.
Taṃ sutvā rājā tassa mittadūbhissa tussitvā „ambho kuhiṃ
so migo vasatīti“ pucchitvā „asukaṭṭhāne nāma deva“ 'ti
vutte tam eva maggadesakaṃ katvā mahantena parivārena
taṃ ṭhānam agamāsi. Atha nam so mittadūbhī „senam deva 30

¹ Ck omits na, C² evarūpe na. ² Bd -tīti. ³ Cks -vikāmsu-, Bd -kenaca. ⁴
Bd -sāpetvā. ⁵ Bd² tassa-. ⁶ Cks -tīti, Bd dehīti.

sannisīdāpehīti¹“ vatvā² sannisinnāya³ senāya „eso⁴ so deva
suvannamigo etasmim̐ ṭhāne⁵ vasatīti⁶“ hatthaṃ pasāretvā
ācikkhanto tatiyaṃ gātham āha:

- a. Etasmim̐ vanasaṇḍasmiṃ ambā sālā ca pupphitā
5 indagopakasañchannā, etth' eso⁶ tiṭṭhati⁷ migo ti. 119.

Tattha indagopakasañchannā ti etassa vanasaṇḍassa bhūmi indago-
pakavaṇṇāya rattāya suhasamphassāya tīṇajātiyā sañchannā tīvassikkasakassa⁸
kucchi viya mudukā, ettha evaṃ⁹ ramaṇīye vanasaṇḍe so tiṭṭhatīti dassesi.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā amacce ānāpesi: „tassa mi-
10 gassa palāyitum adentā khippaṃ āvudhahatthehi purisehi sad-
dhiṃ vanasaṇḍaṃ parivārethā“ 'ti. Te tathā katvā unna-
dimsu. Rājā katthi¹⁰ pi janehi¹¹ saddhiṃ ekamante aṭṭhāsi.
So pi 'ssa¹² puriso avidūre aṭṭhāsi. M. taṃ saddaṃ sutvā
cintesi: „mahato balakāyassa saddo, tamhā me¹³ purisā bha-
15 yena uppannena bhavitabban“ ti so utṭhāya sakalaparisam̐
oloketvā rañño ṭhitatṭhānaṃ disvā „rañño ṭhitatṭhāne yeva me
sotthim̐ bhavissati, etth' eva mayā gantum vattatīti“ cintetvā
rājābhimukho pāyāsi. Rājā taṃ āgacchantaṃ disvā „nāga-
balo migo avattharanto¹⁴ āgaccheyya¹⁵, saraṃ sannahitvā
20 imaṃ migam̐ santāsetvā sace palāyati vijjhivā¹⁶ dubbalaṃ
katvā gaṇhissāmīti“ dhanum̐ āropetvā bodhisattābhimukho
va ahoṣi:

Taṃ atthaṃ dassento S. gāthadvayaṃ āha:

4. Dhanum̐ adejjhaṃ¹⁷ katvāna usum̐ sandhāy' upāgami¹⁸, (III ²⁷⁴/₁₂)
25 migo ca disvā rājānaṃ dūrato aṭṭhabhāsatha: 120.
5. Āgamehi mahārāja, mā me vijjhi rathesabha,
ko ru te idham¹⁹ akkhāsi: etth' eso tiṭṭhati migo ti. 121.

¹ Bā sannipātehi. ² Bā omits va. ³ Bā adds ca. ⁴ Bā ehi vatvā in the place of eso. ⁵ Bā vane. ⁶ Cā Bā etthaso. ⁷ Bā vasati. ⁸ Bā only sasa. ⁹ Bā etasmim̐. ¹⁰ Cā katthi. ¹¹ Bā katipayehi. ¹² Bā omits ssa. ¹³ Bā omits me. ¹⁴ Bā adds viya. ¹⁵ Bā -yyā ti. ¹⁶ Bā visajjhivā. ¹⁷ Bā sarejjhaṃ. ¹⁸ Bā sannāy-. ¹⁹ so all three MSS.

Tattha adejjhan¹ ti jiyāya ca sarena ca saddhim ekam eva katvā, sandhāyā² 'ti sandahitvā³, āgamehīti tiṭṭha mahārāja mā maṁ vijjhi jīva-gāham eva maṁ gaṇhā 'ti madhurāya manussavācāya abhāsi.

Rājā tassa madhurakathāya bajjhितvā⁴ dhanum otāretvā gāravena atṭhāsi. M. pi rājānaṁ upasaṁkamitvā madhura- 5 patisaṁthāraṁ katvā ekamantaṁ atṭhāsi. Mahājano pi sabbā-vudhāni chaḍḍetvā āgantvā rājānaṁ parivāresi. Tasmiṁ khane M. suvaṇṇakimbiṇikāṁ cālento viya madhurassarena rājānaṁ pucchi: „ko nu te idhaṁ akkhāsi: etth' eso tiṭṭhati migo“ ti. Tasmiṁ khane so pāpapuriso thokaṁ paṭikkamitvā 10 sotapathe atṭhāsi. Rājā „iminā me tvaṁ dassito“ ti kathento chaṭṭhaṁ gātham āha:

6. Esa pāpacaro⁵ poso samma tiṭṭhati ārakā,
so hi me idhaṁ akkhāsi: etth' eso tiṭṭhate migo ti. 122.

Tattha pāpacaro⁵ ti visatṭhācāro⁶.

15

Taṁ sutvā M. taṁ mittadūbhiṁ garahitvā raññā saddhim sallapanto sattamaṁ gātham āha:

7. Saccaṁ kir' evaṁ āhaṁsu: narā ekacciya idha, (I, 336)
kaṭṭhaṁ viplāvitaṁ⁷ seyyo na tv-ev' ekacciyo naro ti. 123.

Tattha viplāvitaṁ⁸ ti uttāritaṁ⁹, ekacciyo ti ekacco pana mitta- 20 dūbhi pāpappuggalo uḍake patanto¹⁰ pi uttārito⁹ na tv-eva seyyo, kaṭṭhaṁ hi nānappakārena upakārāya saṁvattati, mittadūbhi pana vināsāya, tasmā tato¹¹ kaṭṭhaṁ eva varataran¹² ti porāṇakapaṇḍitā kathayimṣu, mayā pana na tesam vacanaṁ katan ti.

Taṁ sutvā rājā itaraṁ gātham āha:

25

8. Kin nu¹³ rurū¹⁴ garahasī¹⁵ migānaṁ
kiṁ pakkhinaṁ¹⁶ kiṁ pana mānusaṇaṁ,

¹ Bā sarejja katvānā. ² Ck sandhiyā, Bā omits sandhāyā ti. ³ Bā sanhayitvā.

⁴ Bā bandhetvā. ⁵ so Bā; Ck pādaoro, C^s pādacarō. ⁶ Bā visatṭhācāro. ⁷ Ck vipalā-, Bā nippabbhavitā? B^s viplapatāṁ. ⁸ Ck viphalā-, C^s vipalā-, Bā niplavi-, B^s viplapatan. ⁹ Bā uddharī. ¹⁰ Ck maranto. ¹¹ Bā tesam. ¹² Bā varan. ¹³ Bā adds tvaṁ. ¹⁴ Ck rūru, C^s ruru, Bā nunu. ¹⁵ Ck -si, Bā garaha.

¹⁶ Ck pakkhinaṁ, Bā pakkhina.

bhayaṃ¹ hi maṃ vindati napparūpaṃ
suvāna taṃ mānuṣiṃ bhāsamāna. 124.

Tattha migānaṃ ti migānaṃ aññataraṃ garahaṃ udāhu pakkhīnaṃ ādu²
manussānaṃ ti pucchī, bhayaṃ³ maṃ vindaṭīti bhayaṃ maṃ paṭilabbhati,
5 ahaṃ attani⁴ anissaro bhayasantako viya homi, anapparūpaṃ ti mahautarā.

Tato M. „mahārāja, na migāṃ na pakkhiṃ garahāmi,
manussaṃ pana garahāmīti“ dassento navamaṃ gātham āha:

9. Yam uddharim vāhane vuyhamānaṃ
mahodake salile sīghasote
10 tatonidānaṃ bhayaṃ āgataṃ mama,
dukkho have rāja asabbhi saṅgamo ti. 125.

Tattha vāhane ti patitapatite⁵ vāhituṃ samatthe Gaṅgāvahe⁶, mahodake salile ti mahāudsake⁷ mahāsalile ti attho, ubhayaṃ⁸ pi Gaṅgāvahassa⁹ eva¹⁰ bahūdakataṃ dasseti, tatonidānaṃ ti mahārāja yo mayhaṃ tayā das-
15 sito puriso¹¹ mayā¹² Gaṅgāya vuyhamāno adḍharattasamaye karuṇaṃ¹³ vira-
vanto uttārīto¹⁴ tatonidānaṃ me va¹⁵ idaṃ sija¹⁶ bhayaṃ āgataṃ, asappuri-
sehi samāgamo nāma dukkho mahārāja 'ti.

Taṃ sutvā rājā tassa kujjhitvā „evaṃ bahūpakārassa
nāma guṇaṃ na jāni¹⁷, vijjhitvā naṃ jivitakkhayaṃ pāpessā-
20 mīti“ dasamaṃ gātham āha:

10. So 'haṃ catuppattam idaṃ¹⁸ vihaṅgamaṃ
tanucchidaṃ hadaye ossajāmi,
hanāmi mittadduṃ¹⁹ akiccekāriṃ
yo tādisaṃ kammakataṃ na jānātīti. 126.

25 Tattha catuppattāṃ ti 'catūhi vājapattehi²⁰ samannāgataṃ, vihaṅ-
gamaṃ ti ākāśagāmiṃ, tanucchidaṃ ti sarīrachindanaṃ, ossajāmīti etassa
hadaye viassaḍḍemi.

Tato M. „mā esa maṃ nissāya nassatū“ 'ti cintetvā
ekādasamaṃ gātham āha:

1 Ck -yā. 2 C āhu, Bā ca. 3 Ck omit bhayaṃ. 4 Bā attano. 5 Bā omits patita. 6 Ck gaṅgāyavahe. 7 Ck omit salile ti mahāudsake. 8 Ck vāhasso va omittīgaṅgā, Bā gaṅgāvātassa ca. 9 Bā adds eso. 10 Bā mahā. 11 Bā kāruṇārava. 12 Bā uddhīrito. 13 C omit va. 14 Bā omits idamajja. 15 Bā jānāti. 16 Ck idamāma, Bā imam. 17 Bā taṃ mittadubbhī. 18 Bā omits vāja.

11. Dhī-r-assa bālassa have janinda,
santo vadham na-ppasamsauti jātu¹,
kāmañ gharañ gacchatu pāpadhammo,
yañ c' assa bhaṭṭham² tad etassa dehi,
ahañ ca te kāmakaro bhavāmīti. 127.

5

Tattha kāmañ ti kāmena yathāruciya attano gharañ gacchatu, yañcassa bhaṭṭham³ tadetassa dehīti yañ c' assa idañ nāma te dassāmīti tayā kathitañ tassa dehi, kāmakaro⁴ ti icchakaro, yañ icchasi tañ karohi mañsam vā me khāda kiñāmigam vā karohi, sabbattha te⁵ anukūlavattani bhavissāmiti attho.

10

Taṃ sutvā rājā tuṭṭhamānaso M-assa thutim karonto anantarañ gātham āha:

12. Addhā rurū aññataro satañ so⁶
yo dūbhato⁷ mānussa⁸ na⁹ dubbhi,
kāmañ gharañ gacchatu pāpadhammo,
yañ c' assa bhaṭṭham tad⁹ etassa dammi,
ahañ ca te kāmacārañ¹⁰ dadāmīti. 128.

15

Tattha satañ so¹¹ ti addhā tvañ satañ pañḍitānañ aññataro, kāmacārañ¹² ti ahañ tava dhammakathāya¹³ pasīditvā tuyhañ¹⁴ kāmacārañ¹⁵ abhayañ dadāmi, ito paṭṭhaya tumhe nibbhaya yathāruciya viharathā¹⁶ ti M-assa varam adāsi.

20

Atha nañ M. „mahārāja, manussā nāma aññañ mukhena bhaṇanti¹⁶ aññañ karontīti“ parigaṇhanto¹⁷ dve gāthā abhāsi:

13. Suvijānañ sigālānañ sakuntānañ¹⁸ ca vassitañ, (=supra^{29a}₂₇)
manussavassitañ rāja dubbijānatarañ tato. 129.
14. Api ce maññati¹⁹ poso 'ñātimitto¹⁹ 'sakhā²⁰ ti vā (=supra^{29a}₁)
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso ti. 130.

25

Taṃ sutvā rājā „migarāja, mā mañ evañ maññi, ahañ hi rajjañ jahanto pi tuyhañ dinnavarañ na vijahissañ, saddaha²⁰

¹ Bđ kātuñ. ² Bđ bhattañ. ³ Cks kāmāñ-. ⁴ Cks to, Bđ tenu. ⁵ Cks sey. ⁶ Bđ dubballo. ⁷ Bđ manussa; read: mānussa dūbhato? ⁸ Bđ omits na. ⁹ Ck Bđ dad. ¹⁰ Bđ gāmavarañ. ¹¹ Ck satañ, Cc satañ se. ¹² Bđ gāmavarañ. ¹³ Bđ dhammañ. ¹⁴ Bđ tambhakañ. ¹⁵ Bđ gāmavarañ ca. ¹⁶ Bđ bhāsanti. ¹⁷ Bđ parigga-. ¹⁸ Bđ sakuṇānañ. ¹⁹ Cks -tta, Bđ -ttā. ²⁰ Bđ saddhahatha.

mayhan“ ti varaṃ adāsi. M. tassa santikā varaṃ gaṇhanto
 attānaṃ ādiṃ katvā sabbasattānaṃ abhayadānaṃ varaṃ gaṇhi.
 Rājāpi taṃ varaṃ¹ datvā B-aṃ nagaraṃ netvā nagaraṃ ca
 M-aṃ ca alaṃkārapetvā deviyā dhammaṃ desāpesi. M. devīṃ
 5 ādiṃ katvā raṇṇo ca rājaparisāya ca madhurāya manussa-
 bhāsāya dhammaṃ desetvā rājānaṃ dasahi rājadhammehi
 ovaditvā mahājanaṃ anusāsetvā araṇṇaṃ pavisitvā miga-
 gaṇaparivuto vāsaṃ kappesi. Rājā „sabbasattānaṃ² abhayaṃ
 dammūti“ nagare bheriṃ carāpesi. Tato paṭṭhāya, migapakkhi-
 10 naṃ koci hatthaṃ pasāretuṃ samattho nāma na hosi. Miga-
 gaṇo manussānaṃ sassāni khādanti, koci vāretuṃ na sakkoti³.
 Mahājano rājāṇagaṇaṃ⁴ gantvā upakkosi⁵.

Tam atthaṃ pakāsento S.⁶ imaṃ gātham āha:

15. Samāgatā jānapadā⁷ negamā ca samāgatā:
 15 migā dhañṇāni khādanti, taṃ devo paṭisedhatu⁸ 'ti. 131.

Tattha taṃ devo ti taṃ migagaṇaṃ devo paṭisedhetu.

Taṃ sutvā rājā gāthadvayaṃ āha:

16. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhaṃ cāpi vinassatu,
 na tv-evāhaṃ ruruṃ dubbhe datvā abhayadakkhiṇaṃ. 132.
 20 17. Mā me janapado āsi, raṭṭhaṃ cāpi vinassatu⁹,
 na tv-evāhaṃ migarājassa varaṃ datvā musā bhāṇe ti. 133.

Tattha māsi kāmaṃ mayham janapado mā¹⁰ mā hotu¹⁰, ruruṃ ti na
 tv-eva ahaṃ suvaṇṇavaṇṇassa ruruṃ migarājassa abhayaṃ datvā dubbhissāmi.

Mahājano raṇṇo vacanaṃ sutvā kiñci vattuṃ avisahanto
 25 paṭikkami¹¹. Sā kathā vitthārikā¹¹ ahosi. Taṃ sutvā M.
 migagaṇaṃ sannipātetvā¹² „ito paṭṭhāya manussānaṃ sassāṃ¹⁴
 mā khāditthā¹⁵“ 'ti ovaditvā „attano khettesu paṇṇasaṇṇaṃ

¹ Bā omits t v. ² Bā sabbesaṃ sa-. ³ Bā khādanto kenaci nivāretuṃ na
 sakkhissasi. ⁴ Bā -ṇe. ⁵ Bā -sisu. ⁶ Bā omits satthā. ⁷ Bā ja-. ⁸ Ck^o mā
 maṃ janapado ahuṃ in the place of mā maṃ - -. ⁹ Ck^o vā, Bā omits one mā.
¹⁰ Bā hosi. ¹¹ Bā paṭipakkāmi. ¹² Ck^o vitthārikatā, C^o -kathā, Bā^o vitthāritā.
¹³ Bā -pātāpetvā. ¹⁴ Bā sassāni. ¹⁵ Bā -dathā.

bandhantū“ 'ti manussānaṃ pesesi. Manussā tathā karimsu¹.
Tāya saññāya migā yāvaṃ ajjakālā² sassaṃ na khādanti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva³ Devadatto akataññū yevā“
'ti vatvā j. s.: „Tadā seṭṭhiputto Devadatto ahosi, rājā Ānando, ruru-
migo⁴ aham evā“ 'ti. Rurumigajātakaṃ.

5

10. Sarabhamigajātaka.

Asinsetheva puriso ti. Idam S. J. v. attanā⁵ saṃkhittena
pucchitassa pañhassa dhammasenāpatino⁶ vitthārena vyā-
karaṇaṃ ā. k. Tadā pana S. theram saṃkhittena pañham pucchi.
Devorohaṇe tatrāyaṃ saṃkhepato anupubbikathā: Rājagahe seṭṭhino
hi santike candanappatte⁷ āyasmataṃ Piṇḍola-Bhāradvāja iddhiyā
gahite S. bhikkhūnaṃ iddhipāṭihāriyakāraṇaṃ paṭikkhipi. Tadā tit-
thiyā „paṭikkhittāṃ samaṇena Gotamena iddhipāṭihāriyakāraṇaṃ, idāni
sayam pi na karissatī“ cintetvā maṃkubhūtehi attano sāvakehi
„kim bhante iddhiyā pattaṃ na gaṇhitthā“ ti vuccamānā „n' etaṃ⁸
āvuso amhākaṃ dukkaraṃ, chavassa pana dāruppattass' atthāya¹⁰
attano saṃhasukhumaguṇaṃ¹¹ ko gihināṃ pakāsesatī¹² na gaṇ-
himha¹³, samaṇā pana Sakyaputtiyā lolabālatāya¹⁴ iddhiṃ dassetvā
gaṇhimisu, nā 'amhākaṃ iddhikāraṇaṃ bhāro' ti cintayittha. mayam
hi, tiṭṭhantu samaṇassa Gotamassa sāvakā. ākaṃkhamānā pana
samaṇena Gotamena eva saddhiṃ iddhiṃ pi dasseyyāma, sace
hi¹⁵ samaṇo G. ekaṃ pāṭihāriyaṃ karissati mayam¹⁶ diguṇaṃ¹⁷
karissāmā“ 'ti kathayimsu. Tam sutvā¹⁸ bhikkhū Bhagavato ārocesuṃ:
„bhante titthiyā kira pāṭihāriyaṃ karissantīti“. Satthā¹⁹ „bhik-
khave“²⁰, karontu, aham pi karissāmīti²¹“. Tam sutvā Bimbisāro
āgantvā Bhagavantaṃ pucchi: „bhante pāṭihāriyaṃ²² karissathā“ 'ti.
„Āma mahārājā“ 'ti. „Nanu bhante sikkhāpadaṃ paññattan“ ti. „Mahā-
rāja, tam mayā sāvakaṇaṃ paññattaṃ, Buddhānaṃ pana sikkhāpadaṃ

10

15

25

¹ Bā phañnasaññānaṃ bandhāpetvā manussānaṃ ghoṣāpesi te tathā bandhimsu.

² Bā yāvajjatanāya. ³ Bā adds pubbe pi. ⁴ Bā -migarājā. ⁵ Bā omits attanā.

⁶ Ck -nā. ⁷ Bā -o, C -ttena pucchitassa. ⁸ Bā gaṇhathā. ⁹ Bā natani. ¹⁰

Bā darupattattāya. ¹¹ Bā -na. ¹² Bā pakāsesatī. ¹³ Ck gaṇhimahā, Bā gaṇ-

hāma. ¹⁴ Bā omits bāla. ¹⁵ Bā pi. ¹⁶ Ck add dve karissāma tatiyaṃ sa-

maṇo G. karissati. ¹⁷ Bā dviguṇaṃ ¹⁸ Ck omit' sutvā. ¹⁹ Ck vissatthā.

²⁰ Bā sace karonti. ²¹ Bā adds āha. ²² Bā adds kira.

nāma n' atthi, yathā hi mahārāja tava uyyāne pupphaphalaṃ aññe-
 sam¹ cāritam² na tava evaṃ sampadam idaṃ datṭhabban³ ti. „Ka-
 ham³ pana bhante pāṭihāriyaṃ karissathā⁴“ ti. „Sāvattihinagare gaṇ-
 ḍambarukkhamaṇe⁵“ ti. „Amhehi⁶ tattha kiṃ kattabban⁷“ ti. „Na
 5 kiñci mahārājā⁸“ ti. Punadivase S. katabbhattakicco cārikaṃ pakkāmi.
 Manussā „kuhiṃ bhante S. gacchatīti“ pucchanti. „Sāvattihināgara-
 dvāre gaṇḍambarukkhamaṇe titthiyamaddanam⁹ yamakapāṭihāriyaṃ
 kātun¹⁰“ ti tesam bhikkhū kathayanti¹¹. Mahājano „acchariyarūpaṃ¹²
 kira¹³ pāṭihāriyaṃ bhavissati¹⁴, passissāma nan¹⁵“ ti gharadvārāni chaḍ-
 10 ḍetvā Satthārā saddhiṃ nēva agamāsi. Aññatitthiyā „mayam pi
 samaṇassa G-assa pāṭihāriyakaraṇaṭṭhāne pāṭihāriyaṃ karissāma¹⁶“ ti
 upaṭṭhākehi saddhiṃ S-am eva anubandhimsu. S. anupubbena pana
 Sāvatthiṃ gantvā raññā¹⁷ „pāṭihāriyaṃ kira bhante karissathā¹⁸“ ti
 pucchito „karissāmīti¹⁹“ vatvā „kadā bhante“ ti vutte „ito sattame
 15 divase, āsālhipunnamāsiyan²⁰“ ti āha²¹. „Maṇḍapaṃ karomi bhante²²
 ti. „Alaṃ mahārāja, mama pāṭihāriyakaraṇaṭṭhāne Sakko²³ dvādasā-
 yojanikaṃ ratanamāṇḍapaṃ karissatīti²⁴. „Etam kāraṇaṃ nagare
 ugghosāpemi bhante“ ti. „Ugghosāpehi mahārājā²⁵“ ti. Rājā dhamma-
 ghosakaṃ alaṃkatahatthipitṭhiṃ āropetvā „S.²⁶ kira Sāvatthidvāre
 20 gaṇḍambarukkhamaṇe titthiyamaddanam pāṭihāriyaṃ karissati ito sat-
 tame²⁷ divase“ ti devasikaṃ ghosanaṃ kāreti²⁸. Titthiyā „gaṇḍam-
 barukkhamaṇe kira karissatīti²⁹“ sāmikānaṃ dhanam datvā³⁰ Sāvatthi-
 sāmante ambarukkhe chindāpayimsu. Dhammaghosako punnamadivase³¹
 „pāto va aḷḷa³²“ pāṭihāriyaṃ bhavissatīti³³ ugghosesi³⁴. Devatānu-
 25 bhāvena sakala-Jambudīpe dvāre ṭhatvā ugghositaṃ viya ahoṣi, ye ye
 gantūṃ cittaṃ uppādentī te te Sāvatthiṃ pattham³⁵ eva attānaṃ pas-
 siṃsu, dvādasayojanikā parisā ahoṣi. S. pāto va Sāvatthiṃ piṇḍāya
 pavisitūṃ nikkhami. Gaṇḍo nāma³⁶ rājuyyānapālo piṇḍipakkam eva
 kumbhappamāṇaṃ mahantaṃ ambapakkam rañño haranto S-raṃ nagara-
 30 dvāre disvā „idaṃ T-ass³⁷ eva anucchavikan³⁸“ ti³⁹ adāsi. S. paṭigga-
 hetvā⁴⁰ tatth⁴¹ eva ekamante⁴² nisīno paribhuñjitvā⁴³ „Ananda, imaṃ
 atṭhiṃ⁴⁴ uyyānapālassa imasmiṃ ṭhīne ropanatthāya dehi, esa gaṇ-

¹ Bḍ aññam. ² C^o Bḍ vāri- ³ Bḍ kattha. ⁴ Bḍ omits a-. ⁵ Bḍ -na. ⁶ Bḍ
 thesam bhikkhunaṃ katham sutvā. ⁷ Bḍ anacchariyaṃ evarūpaṃ. ⁸ Bḍ omits kira.
⁹ Bḍ -titthi. ¹⁰ C^o rañño, Bḍ arañña. ¹¹ Bḍ aham. ¹² Bḍ adds devarājā. ¹³ Bḍ
 bhagavā. ¹⁴ Bḍ -ma. ¹⁵ Bḍ -si. ¹⁶ Bḍ adds sāmikā. ¹⁷ Bḍ punadivase. ¹⁸
 Bḍ bhagavato. ¹⁹ Bḍ -ti. ²⁰ C^o pattham, Bḍ sāvatthipattham. ²¹ Bḍ pana. ²²
 Bḍ adds tam. ²³ C^o -ggahāpetvā. ²⁴ Bḍ -tam. ²⁵ Bḍ -janto. ²⁶ Bḍ ampaṭhi.

vaṇṇamayan ti tiṇi sopānāni māpesi. sattaratanamayā vedikāparikkhepā
 ti¹. S. lokavivaraṇam pāṭihāriyaṁ katvā majjhe maṇimayena sopā-
 nena otari. Sakko pattacivaram aggahesi, Suyāmo vālavijaniṁ. Sa-
 hampati Brahmā² chattam dhāresi, dasasahassacakkavāladevatā dibba-
 5 gandhamālādīhi pūjayimsu. S-raṁ dhurasopāne patiṭṭhitam³ paṭhamam
 eva Sāriputtatthero vandi, pacchā sesaparisā. Tasmiṁ sanāgame S.
 cintesi: „Moggallāno iddhiṁā ti pākaṭo, Upāli vinayadharo ti, Sāri-
 puttassa pana mahāpaṇṇāguṇo na pākaṭo, tṭhapetvā⁴ maṁ⁵ añño etena
 sadiso samapaṇṇo⁶ nāma n' atthi, paṇṇāguṇam assa pākaṭam karissā-
 10 mīti⁷ paṭhamam, tāva puthujjanapaṇham⁸ pucchi, tam puthujjanā va
 kathayimsu⁹. Tato sotāpannānam visaye paṇham pucchi, tam pi
 sotāpannā va kathayimsu, puthujjanā na jānimsu. Evaṁ⁹ sakadā-
 gāmvivisaye anāgāmvivisaye khīṇāsavavisaye mahāsāvaka-visaye ca paṇ-
 ham pucchi, tam pi heṭṭhimā heṭṭhimā¹⁰ na jānimsu. uparimā upari-
 15 mī¹¹ kathayimsu¹², aggasāvaka-visaye puṭṭhapaṇham pi aggasāvaka
 va kathayimsu¹³, añño na jānimsu. Tato Sāriputtattherassa visaye
 paṇham pucchi, tam thero va kathesi, añño na jānimsu. Manussā
 „ko nāma esa thero S-rā saddhiṁ kathesi¹⁴“ pucchitvā „dhamma-
 senāpati Sāriputto nāmā“¹⁵ 'ti sutvā „aho mahāpaṇṇo“ ti vadiṁsu.
 20 Tato paṭṭhāya devamanussānam untare therassa mahāpaṇṇāguṇo pā-
 kaṭo jāto. Atha nam S.

Ye ca saṁkhatadhammāse ye ca sekhā puthū idha

tesaṁ m nipako iriyaṁ puṭṭho pabrūhi mārisā 'ti

Buddhavisaye paṇham pucchitvā „imassa nu kho Sāriputta saṁkhitena
 25 bhāsitaṁ katham vitthārena attho daṭṭhabbo“ ti āha. Thero paṇ-
 ham¹⁴ oloketvā „S. maṁ sekhāsekhānaṁ¹⁵ bhikkhūnaṁ āgamanapaṭi-
 padaṁ pucchati¹⁶“ paṇhe nikkamkho¹⁷ hutvā „āgamanapaṭipadam¹⁸
 nāma khandhādivasena bahūhi mukhehi sakkā kathetum, katarākārena¹⁹
 nu kho kathento Satthu ajjhāsayaṁ gaṇhitum sakkhissāmīti“ ajjhāsaya
 30 kamkhi²⁰. S. „Sāriputto paṇhe nikkamkho, ajjhāsaya pana me kam-
 khati, mayā naye adinne kathetum na sakkhissati, nayam assa

¹ Bā parikkemā, omitting ti ² Bā mahābra-. ³ Bā patiṭṭhahantam. ⁴ Bā adds kira. ⁵ Bā sammāsambuddham. ⁶ Bā sārīputtaterassa paṇṇā pāpunitu sam-

mattho in the place of etena - - ⁷ Bā -jjanānam visaye paṇham. ⁸ Bā patha-
 mam tāva puthujjanā kath- ⁹ Bā tato. ¹⁰ Bā only one he-. ¹¹ Bā only one

u-. ¹² Bā vakathesuṁ. ¹³ puthujjanā - - kathayimsu wanting in C^s. ¹⁴ Bā
 so thero-. ¹⁵ Bā satthāra brūhi mārisā ti. ¹⁶ C^s pucchati. ¹⁷ Bā nikaṅkhā.

¹⁸ C^s -dā. ¹⁹ Bā katham kena kāraṇena ²⁰ C^s -ī

dassāmīti¹ nayaṃ dassento¹ „bhūtam idan ti², Sāriputta samanupassā³ ‘ti āha. Evaṃ kir’ assa ahosi. „Sāriputto mam’ ajjhāsayam gahetvā kathento khandhavasena kathessatīti⁴ therassa saha nayadānena so paṇho nayasatena nayasahassena upatṭhāsi⁴, so S-rā dinnanaye⁵ tthatvā Buddhavisaye paṇhaṃ kathesi. S. dvādasayojanikāya⁵ 5
 parisāya dhammaṃ desesi. tiṃsapāṇakoṭṭiyo amatapāṇaṃ pivimsu. S.⁶ parisam uyyojetvā cārikaṃ caranto anupubbena Sāvattihim⁷ gantvā punadivase Sāvattihyaṃ piṇḍāya caritvā piṇḍapāṭapattikkanto bhikkhūhi vatte dassite gandhakuṭim pāvīsi. Sāyaṇhasamaye bhikkhū therassa guṇakathanā kathentā dhammasabhāyaṃ nisīdimsu: „mahāpaṇṇo āvuso 10
 Sāriputto puthupaṇṇo javanapaṇṇo tikkhapaṇṇo nibbedhikapāṇṇo, Dasabalena saṃkhittena pucchitapaṇhaṃ vitthārena kathesi⁸ti⁸. S. āgantvā „kāya nu ‘ttha bhikkhave e. k. s.⁹‘ ti pucchitvā „imāya nāmā⁹ ‘ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ esa saṃkhittena bhāsitaṃ vitthāren’ atthaṃ katheti⁹ yevā⁹ ‘ti vatvā a. ā.: 15

A. B. Br. r. k. Bo. sarabhamigayoniyaṃ nibbattitvā⁹ araṇṇe paṭivasati¹⁰. Rājā migavittako ahosi thāmasampanno, aññaṃ manussaṃ manusso ti pi¹¹ na gaṇeti¹². So ekadivasaṃ migavaṃ gantvā amacce āha: „yassa passena migo palāyati ten’ eva so daṇḍo¹³ dātabbo¹³ ti. Te cintayimsu: „kadāci 20
 gehamajjhe tthitāpi koṭṭhakaṃ virajjhanti¹⁴, utṭhitamigam¹⁵ yena kenaci upāyena raṇṇo tthitattṭhānam eva āropessāmā¹⁶ ‘ti cintetvā¹⁶ ca pana katikaṃ¹⁷ katvā raṇṇo dhuramaggaṃ adamsu. Te mahantaṃ gumbaṃ parikkhipitvā muggarādīhi bhūmiṃ hanāpesuṃ¹⁸. Paṭhamam eva sarabhamigo utṭhāya tikkhattuṃ gumbaṃ 25
 anuparigantvā¹⁹ palāyanokāsaṃ olovento sesadisāsu manusse bāhāya bāhaṃ dhanunā dhanuṃ āhacca nirantare²⁰ tṭhe disvā raṇṇo tthitattṭhāne yeva okāsaṃ addasa. So ummīlitesu²¹

¹ B^d dadanto. ² B^d idam, omitting ti. ³ C^k -passasi, C^s passasi. ⁴ B^d upatṭhāpesi. ⁵ B^d -yena, C^s -yena corr. to -ye. ⁶ B^d devalokato otaritvā saṅkassanagaradvāre tthito satthā. ⁷ C^k -iyaṃ. ⁸ B^d -rena kathesi. ⁹ C^k B^d -etvā. ¹⁰ B^d omits paṭi. ¹¹ B^d añña manusse, omitting manusso ti pi. ¹² C^k bhaṇeti. ¹³ C^s omit daṇḍo. ¹⁴ so C^s; C^k virajjhanti, B^d vemajhe tthitamigavaṃ virujjhanti, B^s vemajjhe tthitagavaṃ virajjhanti. ¹⁵ B^d uruddhitam pi. ¹⁶ B^d -entā. ¹⁷ B^d kathitaṃ. ¹⁸ B^d pothayisu. ¹⁹ B^d anuvivārento, B^s anuparicaranto. ²⁰ B^d nicarante. ²¹ B^d ummīlitvā tesam.

akkhīsu vālukaṃ khipamāno viya rājānaṃ abhimukho agamāsi. Rājā taṃ lahusampattam¹ disvā saraṃ khipitvā virajjhi. Sara-
 bhamigā nāma saraṃ vañcetum chekā honti: sare abhimukhaṃ
 āgacchante vegaṃ gāhāpetvā² tiṭṭhanti, pacchato āgacchante
 5 vegena purato va³ javanti⁴, uparibhāgenāgacchante⁵ piṭṭhiṃ
 nāmenti, passenāgacchante thokaṃ apāgacchanti, kucchimajjhaṃ⁷
 sandhāyāgacchante⁸ parivattitvā patanti, sare atikkante vāta-
 chinnavalāhakavegena palāyanti. So pi rājā tasmiṃ parivattitvā
 patite „sarabho me viddho“ ti nādaṃ muñci. Sarabho utthāya
 10 vātavegena palāyi balamaṇḍalaṃ bhijjitvā, ubhosu passesu ṭhitā⁹
 amaccā sarabhaṃ palāyamānaṃ disvā ekato hutvā pucchimsu:
 „migo kassa¹⁰ ṭhitatṭhānaṃ abhirūhīti¹¹“. „Raṇṇo ṭhitatṭhā-
 naṃ“ ti. „Rājā ‘viddho me’ ti vadati, ko nena¹² viddho ti,
 nibbirajjho¹³ bho amhākaṃ rājā, bhūmi nena viddho¹⁴“ ti iti tenā-
 15 nappakārena raṇṇā saddhiṃ kelim karimsu. Rājā cintesi:
 „ime maṃ paribhāsanti¹⁵, mama pamāṇaṃ na jānantīti“ gālhaṃ
 nivāsetvā pattiko va khaggaṃ ādāya „sarabhaṃ gaṇhissāmīti“
 vegena pākkhandi. Atha naṃ disvā tīṇi yojanāni anubandhi.
 Sarabho araṇṇaṃ pāvisi, rājāpi pāvisi yeva. Tattha¹⁶ sara-
 20 bhāmigassa gamanamagge satṭhihatthamatto¹⁷ mahāpūtipāda-
 narakāvāto¹⁸ atthi, so tiṃsahatthamattaṃ¹⁹ udakena punṇo
 tiṇehi²⁰ paṭicchanno. Sarabho udakagandhaṃ ghāyitvā va
 āvātabhāvaṃ²¹ nātvā thokaṃ osakkitvā gato²². Rājā pana
 ujukaṃ eva āgacchanto tasmiṃ papati. Sarabho tassa pada-
 25 saddaṃ asuṇanto nivattitvā taṃ apassanto „narakāvāte patito
 bhavissatīti“ nātvā āgantvā²³ olokento naṃ gambhīraudake
 appatitṭhaṃ kilamantaṃ disvā tena kataṃ aparādhaṃ hadaye

¹ Bā phalasampanna. ² Bā khapetvā vijhi. ³ Bā hāpetvā. ⁴ Bā omits puratova.

⁵ Bā jahanti. ⁶ Bā -gena. ⁷ C* kucchima ajjhaṃ, Bā only kucchi. ⁸ Bā sa-
 niyāgacchante. ⁹ Bā -ta. ¹⁰ Bā adds passe. ¹¹ Bā -ruyhi. ¹² Bā tena.

¹³ Bā nibbirajjho. ¹⁴ Bā viddhā, C* vijjho. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Bā so
 tattha. ¹⁷ Bā satṭhimattahatto. ¹⁸ C* -kaāvāto, Bā -pādakāpāto. ¹⁹ Bā -hattha-
 patto. ²⁰ Bā adds ca. ²¹ Bā avātaṃ. ²² Bā okkami in the place of o. g.

²³ Bā omits ā.

akatvā sañjātakāruñño „mā mayi passante va rājā' nassatu,
 inambā naṃ dukkhā mocessāmīti“ āvāṭṭire ṭhito „mā bhāyi
 mahārāja, ahaṃ taṃ dukkhā mocessāmīti“ vatvā attano piya-
 puttāṃ uddharitum ussāhaṃ karonto viya tass' uddharaṇatthāya
 silāya yoggaṃ¹ katvā va „vijjhissāmīti“ āgataṃ² rājānaṃ saṭṭhi- 5
 hatthā narakā uddharitvā assāsetvā piṭṭhiṃ āropetvā araṇṇā
 niharitvā senāya avidūre otāretvā ovādam assa datvā pañcasu
 silesu patiṭṭhāpesi. Rājā M-aṃ vihāya gantum⁴ asakkonto
 āha: „sāmi sarabharāja⁵, mayā saddhiṃ Bārāṇasim ehi, dvāda-
 sayojanikāya te⁶ Barāṇasiyā⁷ rajjaṃ dammi, taṃ karohīti“⁸. 10
 „Mahārāja, mayāṃ tiracchānagatā, na no rajjen' attho, sace te mayi
 sineho atthi mayā dinnāni silāni rakkhanto ratṭhavāsino pi silāṃ⁹
 rakkhāpehīti“ taṃ ovaditvā araṇṇam eva pāvisi. So assu-
 punṇehi nettehi tassa guṇe saranto va senāṃ sampāpunitvā
 senaṅgaparivuto nagaraṃ gantvā „ito paṭṭhāya sakalaratṭhavāsino 15
 pañcasīlāni rakkhantū“¹⁰ 'ti dhammabheriṃ carāpesi. M-ena pana
 attano katagūṇaṃ kassaci akathetvā sāyaṃ nānagarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā alaṃkatasayane¹⁰ sayitvā paccūsakāle M-assa guṇaṃ
 saritvā utṭhāya sayanaṇipitṭhe pallāṃkena nisīditvā pītipunṇena
 hadayena chahi gāthāhi udānaṃ udānesi: 20

1. Āsimseth' eva¹¹ puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 267.)
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 134.

2. Āsimseth' eva¹¹ puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 135.

3. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 450.) 25
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 136.

4. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 268.)
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 137.

5. Dukkūpanīto pi naro sapañño

āsaṃ na chindeyya sukhāgamāya,

30

¹ Cks add ko. ² Bā silayogaṃ. ³ Bā āgantvā. ⁴ Bā vitā vasiṭum. ⁵ Bā
 -bhamigārāja. ⁶ Bā taṃ. ⁷ Cks -siyāsi. ⁸ Bā karehīti. ⁹ Cks pañcasīlāṃ.
¹⁰ Bā -nena. ¹¹ Bā āsīsattheva.

bahū hi phassā ahitā hitā ca,
avitakkitā maccum upabbajanti. 138.

6. Acintitam pi bhavati, cintitam pi vinassati,
na hi cintāmayā bhogā itthiyā purisassa vā ti. 139.

5 Āsinnsethevā¹ 'ti āsacchedakakammaṃ akatvā attano kamme āsaṃ ka-
roth' eva, na ukkaṇṭheyya, yathā icchin ti ahaṃ hi saṭṭhihatthā narakā
uṭṭhānaṃ icchin, so 'mhi tath' eva jāto, tato uṭṭhito yevā 'ti dīpeti, ahitā
hitā cā 'ti dukkhaphassā² ca sukhaphassā³ ca maraṇaphassā⁴ ca jīvita-phassā⁵ cā
'ti pi attho⁶, sattānaṃ hi maraṇaphasso ahito jīvita-phasso hito, tesāṃ avitakkito
10 acintito pi⁷ maraṇaphasso⁸ va āgacchatīti dasseti, acintitara-pīti mayā āvāṇe
patissāmīti na cintitaṃ, sarabhaṃ māressāmīti cintitaṃ, idāni pana me cintitaṃ
natthaṃ, acintitam eva jātaṃ, bhogā ti yasaparivārā, ete cintāmayā na honti,
tasmā ūṇavatā viriyam eva kātabbaṃ, viriyavato hi acintitam pi hoti yeva.

Tass' evaṃ udānentass' eva aruṇaṃ uṭṭhahi. Purohito
15 pāto va sukhaseyyapucchana-tthaṃ āgantvā dvāre⁹ ṭhito tassa
udānagītasaddaṃ sutvā cintesi: „rājā hīyo migavaṃ agamāsi,
tattha sarabhamigaṃ viraddho bhavissati, tato amaccehi ava-
hasiyamāno „māretvā taṃ ānessāmīti“¹⁰ khattiyamānen' eva
taṃ anubandhanto saṭṭhihatthe narake patito bhavissati, da-
20 yālunā sarabharājena rañño dosaṃ acintetvā rājā¹¹ uddhaṭṭo¹²
bhavissati, tena maññe udānaṃ udāneṭṭi“¹³. Evaṃ brāh-
maṇassa rañño paripuṇṇavyaṇjanaṃ udānaṃ sutvā sumajjite
ādāse mukhaṃ olokentassa chāyā viya raññā ca sarabhena ca
katakāraṇaṃ¹⁴ pākataṃ ahoṣi. So nakhaggena dvāraṃ koṭ-
25 ṭhesi¹⁵. Rājā „ko eso“ ti pucchi. „Ahaṃ deva purohito“ ti.
Ath' assa dvāraṃ vivaritvā „ito eh' ācariyā“¹⁶ 'ti āha. So
pavisitvā rājānaṃ jayāpetvā ekamantaṃ ṭhito „ahaṃ mahārāja
tayā araṇṇe katakāraṇaṃ jānāmi, tvaṃ ekaṃ sarabhamigaṃ
anubandhanto narake patito, atha naṃ so sarabho silāya yoggaṃ¹⁷

¹ Bā āsinnsethevā. ² Bā pi pātho attho. ³ Bā upamarāṇaphasena ahitā jīvita-
maraṇena hitā tesāṃ vitakkitho pi cintito in the place of sattānaṃ --. ⁴ Bā
-ssā. ⁵ Bā rājadvāre. ⁶ Bā āharissāmīti. ⁷ Ck^o rājānaṃ. ⁸ Bā uddharitho.
⁹ Bā -nesīti. ¹⁰ Bā katakammanā. ¹¹ Bā C^o ākoṭesi. ¹² Bā ito evatha ā-. ¹³
Bā silāyogaṃ.

katvā narakato uddhari, so tvaṃ tassa guṇaṃ saritvā¹ udānaṃ udānesīti“ vatvā dve gathā abhāsi:

7. Sarabham giriduggasmiṃ yaṃ tvaṃ anusarī pure
alīnacittassa tuvaṃ² vikkantaṃ anujīvasi³. 140.

8. Yo taṃ viduggā narakā samuddhari⁴
silāya yoggaṃ⁵ sarabho karitvā
dukkhūpanītaṃ maccumukhā pamocayi
alīnacittaṃ ta migaṃ vadesīti⁶. 141.

3

Tattha anusarīti⁷ anubandhī, vikkantaṃ ti uddharanāthāya⁸ kata-parikammaṃ, anujīvasīti⁹ upajīvasi¹⁰, tassānubhāvena tayā¹¹ jīvitaṃ laddhaṃ¹² ti attho, samuddharīti¹³ uddhari¹⁴, ta migaṃ vadesīti¹⁵ taṃ suvaṇṇa-sarabhamigaṃ idha sīrisayaṇe nisīnno vaṇṇesi.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ mayā saddhiṃ na¹⁶ migavaṃ āgato¹⁷ sabbaṃ pavattim jānāti, kathaṃ nu kho jānāti¹⁸, pucchissāmi naṃ“ ti cintetvā navamaṃ gātham āha:

15

9. Tvaṃ nu¹⁷ tatth' eva¹⁸ tadā ahosi
udāhu te koci naṃ¹⁹ etad akkhā²⁰,
vivattacchaddo²¹ nu si sabbadassī,
ñāṇaṃ nu te brāhmaṇa bhīmsarūpaṃ ti. 142.

Tattha bhīmsarūpaṃ ti kin nu te²² ñāṇaṃ balavajātikaṃ²³, ten' ²⁴ etam²⁴ jānāsīti.

Brāhmaṇo „nāhaṃ sabbaññū Buddhho, vyañjanaṃ amakkhetvā²⁵ tayā kathitagāthānaṃ pana mayhaṃ attho upatṭhātīti²⁶“ dipento dasamaṃ gātham āha:

10. Na c' ev' ahaṃ tattha tadā ahosiṃ,
na cāpi me koci naṃ etad akkhā,

25

¹ Bā anussaretvā. ² Cks tvaṃ, Bā tuva. ³ Bā -taṃ jīvitaṃ labhi. ⁴ Ck ya uddhari, Cs uddhari only. ⁵ Bā yoggaṃ. ⁶ Bā tamevadesīti in the place of ta -. ⁷ Bā anussasarīti. ⁸ Bā uttara-. ⁹ Bā jivita labhissatīti. ¹⁰ Bā omits u-. ¹¹ Bā tava. ¹² Bā -rinti, Cks uddharīti. ¹³ Bā uttāresi. ¹⁴ Cks add ca. ¹⁵ Bā gato. ¹⁶ Bā omits kathaṃ -. ¹⁷ Bā kim tvaṃ. ¹⁸ Ck talava? Bā tatheva. ¹⁹ Bā ta. ²⁰ Cks akkho. ²¹ Bā vivattacchādo, Cs vivattacchaddā. ²² Bā bhīsarūpaṃ tava in the place of kinnute. ²³ Cks -jānītaṃ. ²⁴ Bā kenetaṃ. ²⁵ Bā samekkhitvā. ²⁶ Bā -hīti.

gāthāpadānañ ca subhāsītānañ
atthañ tad ānenti janinda dhīrā ti. 14.

Tattha subhāsītānañ ti vyañjanañ amakkhetvā¹ suṭṭhu bhāsītānañ.
atthañ tadānenti² so tesañ attho, tañ ānenti³ upadhārenti.

- 8 Rājā tassa tussitvā bahum dhanam adāsi. Tato paṭṭhāya
ca dānādipuññābhirato ahosi, manussāpi⁴ puññābhiratā hutvā
matamatā saggapadam eva pūrayimsu. Ath' ekadivasam rājā
„lakkhañ vijjhissāmīti“ purohitam ādāya uyyānam gato. Tadā
Sakko devarājā bahū⁵ nave deve ca⁶ devakaññāyo ca⁷ disvā
10 „kin nu kāraṇaṃ“ ti āvajjanto sarabhamigena narakā uddha-
ritvā rañño silesu patitṭhāpitabhāvañ⁸ natvā „rañño ānubhāvena
mahājano puññāni karoti, tena devaloko paripūrati, idāni kho
pana rājā lakkhañ vijjhituñ uyyānam gato“ ti⁹ vīmamsitvā
„sīhanādam nadāpetvā sarabhamigassa guṇam kathāpetvā attano
15 ca Sakkabhāvañ jānāpetvā ākāse ṭhito dhammañ desetvā
mettāya c' eva pañcannañ ca sīlānam guṇam kathāpetvā¹⁰ āga-
missāmīti“ cintetvā uyyānam agamāsi. Rājāpi „lakkhañ vijjhissā-
mīti“ dhanum āropetvā saram sandahi¹¹. Tasmiñ khaṇe Sakko
rañño ca lakkhassa ca antare attano ānubhāvena sarabham
20 dassesī. Rājā tañ disvā saram na muñci. Atha nañ Sakko
purohitassa sarīre adhimuccitvā¹² gāthāya ajjhabhāsi¹³:

11. Ādāya pattim¹⁴ paraviriyaghātīm¹⁵
cāpe saram kiñ vicikicchase tuvañ,
nunno¹⁶ saro sarabham hantu khippañ,
95 annam hi etañ varapañña rañño ti. 144.

Tattha pattim¹⁶ ti vājapattēhi¹⁷ samannāgatañ, paraviriyaghātīm ti
paresam viriyaghātakañ, cāpe sarañ ti etañ pattisamkhātāñ¹⁸ saram cāpe
ādāya sannahitvā¹⁹ idāni tvañ vicikicchasi, hantū 'ti tayā viassaṭṭho hutvā esa

¹ Bā spekkhivā. ² Bā tesam atthañ jānanti in the place of so tesam --. ³ C^{ks} -ssāhi, Bā omits puñña --. ⁴ C^s -u. ⁵ C^k na vedo ce va, Bā pahu pābunake deve. ⁶ Bā omits deva-. ⁷ Bā patitṭhita-. ⁸ Bā pi, C^{ks} tañ. ⁹ Bā kathetvā. ¹⁰ Bā saṇḥayi. ¹¹ Bā -muñjitvā. ¹² Bā gāthā abhāsi. ¹³ Bā paṭṭani. ¹⁴ Bā ghāti. ¹⁵ C^k nunno, C^s nunne, Bā tunho, B^s tunne. ¹⁶ Bā paṭṭan. ¹⁷ Bā vāca-. ¹⁸ Bā paṭṭasahitañ. ¹⁹ C^s sannayihitvā, Bā sanhayitvā.

saro khīppam̐ imaṃ sarabham̐ hantu¹, annaṃ hi etaṃ ti varapañña ma-
hārāja sarabho nāma rañño bhāro bhakkho ti attho.

Tato rājā gātham āha:

12. Addhā pajānāmi aham pi etaṃ:

annaṃ migo brāhmaṇa khattiyassa,

pubbe kataṃ ca apacāyamāno,

tasmā migaṃ sarabham̐ no hanāmiti. 145.

Tattha pubbekatañcā 'ti brāhmaṇa aham etaṃ² ekaṃsena jānāmi yathā
migo khattiyassa annaṃ, pubbe pana iminā mayhaṃ katagunaṃ pūjemi, tasmā
na hanāmiti.

Tato Sakko gāthadvayam āha:

13. N' eso³ migo mahārāja, asur' eso⁴ disampati,

etaṃ hantvā manussinda bhavassu amarādhipo. 146

14. Sace ca⁵ rāja⁶ vicikicchase tuvaṃ

hantuṃ migaṃ sarabham̐ 'sahāyakaṃ me'

saputtadāro nara viriyasetṭha

gantā tuvaṃ⁷ Vetaraṇiṃ Yamassā 'ti. 147.

Tattha asureso⁸ ti asuro esa⁹ asurajetṭhako Sakko¹⁰ eso ti adhippā-
yena vadati, amarādhipo ti tvaṃ etaṃ Sakkaṃ māretvā sayam Sakko deva-
rājā hohiti vadati, Vetaraṇiṃ Yamassā¹¹ ti sace etaṃ sahāyo me ti cintetvā¹²
na hanissasi¹³ saputtadāro¹⁴ Yamassa Vetaraṇiṃ nirayaṃ¹⁵ gato¹⁶ bhavissa-
sīti¹⁷ taṃ¹⁸ tasesīti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

15. Kāmaṃ ahaṃ jānapadā ca sabbe

puttā ca dārā ca sahāyasaṃghā

gacchemu taṃ Vetaraṇiṃ Yamassa

na tv-eva hañño¹⁹ yo mama pāpad' assa²⁰. 148.

¹ Bđ hanatu. ² Bđ petam̐. ³ Bđ naso. ⁴ Cks -roso. ⁵ Ck va. ⁶ Bđ -jā. ⁷
Bđ gantvā-, Cks gantvā tvaṃ. ⁸ Cks -roso. ⁹ Bđ eso. ¹⁰ Bđ omits sakko. ¹¹
Bđ māressasi. ¹² Bđ -rena. ¹³ Ck -ṇi nirayaṃ, Ck -ṇi-, Bđ -ranyam̐. ¹⁴ Bđ
gantvā. ¹⁵ all three MSS. -tīti. ¹⁶ Bđ nam̐. ¹⁷ Bđ hañhi. ¹⁸ Bđ pāpādado.

16. Ayaṃ migo kicchagatassa¹ mayhaṃ
ekassa kattā vīvanasmim² ghore³,
taṃ tādissaṃ pubbakiccaṃ saranto
jānaṃ mahābrahme⁴ kathaṃ haneyyaṃ⁵ ti. 149.

5 Tattha yo mama pāṇadassā⁶ 'ti brāhmaṇa yo mama pāṇado⁶ assa
yena me piyaṃ⁷ jīvitam dinnam narakam pavisantenāpi mayā so⁸ na tv-eva
hañño⁹ na hantabbo¹⁰, avajjho eso ti vadati, ekassa kattā vīvanasmim¹¹
ghore ti dāruṇe araṇṇe paccatthikassa¹² sato ekassa asahāyassa¹³ mama kattā
kāraḷo jīvitassa dāyako, sv-āhaṃ taṃ iminā kataṃ¹⁴ tādissaṃ pubbakiccaṃ
10 saranto taṃ guṇaṃ jānanto yeva kathaṃ haneyyaṃ¹⁵.

Atha Sakko purohitassa sarīrato apagantvā¹⁶ Sakkatta-
bhāvaṃ māpetvā ākāse thatvā rañño guṇaṃ pakāseto

17. Mittābhirādhi¹⁷ ciraṃ eva¹⁸ jīva,
rajjam imaṃ¹⁹ dhammaguṇe²⁰ pasāsa²¹,
15 nārīgaṇehi paricārayanto
modassu ratṭhe tidive Vāsavo. 150.

18. Akkodhano nīccapasannacitto
sabbātithiyācayogo [ca] bhavitvā²²
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
20 anindito saggam upehi ṭhānaṃ ti 151.
gāthadvayam āha.

Tattha mittābhirādhi²³ mitte ārādhento toseto tesu adubbhamāno,
sabbātithi²⁴ sabbe dhammikasamaṇabrāhmaṇe²⁵ atthipābunake yeva katvā
pariharanto²⁶ yācittabbayuttako²⁷ hutvā, anindito ti dānādini puñña²⁸ ka-
25 raṇena pamudito devalokena²⁹ abhinandito³⁰ hutvā saggatṭhānaṃ upehi³¹.

¹ C^k kiechā-, B^d kiechākatassa. ² B^d vīvanasmim. ³ C^k -rā. ⁴ C^k -ma. ⁵ C^k bhane-, C^s bhane-. ⁶ B^d -dado. ⁷ B^d piya. ⁸ C^s yo. ⁹ C^k hañṇe, B^d tatheva. ¹⁰ B^d hani, omitting na. ¹¹ B^d piva-. ¹² B^d pavithassa. ¹³ B^d -yakassa. ¹⁴ C^k add taṃ. ¹⁵ C^k haṇeyyaṃ, C^s bhaneyya, B^d pāhaneyyaṃ. ¹⁶ B^d -gato. ¹⁷ C^s -dhi. C^k mittāhivārādhi, B^d mittādhirāvi. ¹⁸ B^d cīname. ¹⁹ B^d rajjavimam, C^k rajjavimamam. ²⁰ B^d imassagaṇe? ²¹ B^d vassāsā. ²² B^d -tittipābunake katvāni. ²³ B^d mittādhirā. ²⁴ B^d -tittiti. ²⁵ B^d -ṇā, C^k -ṇo. ²⁶ B^d paricārayanto. ²⁷ B^d sāmicitabba-. ²⁸ C^k puñña-. ²⁹ C^k meva-lokena, C^s cadeva-, B^d parato ceva loka ca. ³⁰ B^d anindito. ³¹ B^d upeti.

Evam vatvā Sakko devarājā „aham mahārāja tam parigaṇhitum āgato, tvaṃ attānaṃ parigaṇhitum¹ nādāsi, appamatto hohīti“ tam ovaditvā sakatṭhānam eva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Sāriputto saṃkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṃ jānāti yevā“ 'ti vatvā j. s.: 5
 „Tadā rājā Ānando ahosi, purohito Sāriputto, sarabho² aham evā“ 'ti.
 Sarabhamigajātakaṃ³. Terasanipātavaṇṇanā niṭṭhitā⁴.

¹ C^s pariggahi-, B^d pariggahetabbam. ² B^d -bhamigo pana. ³ B^d adds dasa-
 mam yattha yattha bhava jāto puriso homi paṇḍito abhirūpo mahāpaṇḍo dhāremi
 piṭakattayaṃ labhivāna metteyo karaṇaṃ bhavēyyam. ⁴ B^d omits terasa - -.

XIV. PAKINNAKANIPĀṬA.

1. Sālikedārajātaka.

Sampannam sālikedāraṇaṃ ti. Idam S. J. v. mātiposaka-
bhikkhum¹ ā. k. Vatthum² Sāmajātaka āvibhavissati. S. pana
5 tam bhikkhum pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu gihī³ pose-
sīti“ pucchitvā „saccaṃ bhaṇte“ ti vutte „kin te hontīti“⁴ „mātā-
pitaro⁵ bhante“ ti vutte „sādhu bhikkhu porāṇakapaṇḍitā tiracchānā
hutvā⁶ suvayoniyam⁷ nibbattitvāpi⁸ jinṇake⁹ mātāpitaro kulāvake ni-
pajjāpetvā mukhatuṇḍakena gocaraṃ¹⁰ āharitvā posesun¹¹“ ti
10 vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā nāma rajjam kāreti¹². Tadā
nagarato pubbuttarāya¹³ disāya Sālindiyo¹⁴ nāma brāhmaṇa-
gāmo ahosi. Tassa pubbuttaradisāya Magadhakhettaṃ¹⁵.
Tattha Kosiyagotto nāma Sālindiyavāsī¹⁶ brāhmaṇo sahassa-
15 karīsamattaṃ khettaṃ gahe tvā sālim vapāpesi¹⁷. Uṭṭhite¹⁸
sasse¹⁹ vatim thiraṃ kāretvā kassaci paṇṇāsakarīsamattaṃ
kassaci saṭṭhikarīsamattaṃ ti evaṃ pañcakarīsasatamattaṃ²⁰
kattikhettaṃ²¹ attano purisānaṃ nēva ārakkhathāya datvā

¹ Bds mātu-. ² Bd paccuppannam vatthu. ³ Bd gihino. ⁴ Cks honti. ⁵ Bd
adds me. ⁶ Bd hutvāpi. ⁷ Bd suvakayo-. ⁸ Ck nibbattetvāpi, Bd nippattetvā
⁹ Bd jinṇa. ¹⁰ Bd adds āharam. ¹¹ Bd posesu. ¹² Bd -si. ¹³ Bd -ra. ¹⁴
Bds sāliddi-. ¹⁵ Bds add atthi. ¹⁶ Ck -si, Bd sāliddiyavāsi. ¹⁷ Bd vappesi.
¹⁸ Bd adds ca pana. ¹⁹ Ck vasse. ²⁰ Bds pañcasatakarīsamattaṃ. ²¹ Ck
kanti-, Bd omits katti.

sesaṃ pañcakarīśasatamattaṃ¹ bhatīm katvā² ekassa bhata-
 kassa adāsi, so tattha kuṭīm katvā rattimdivaṃ vasati. Khet-
 tassa pana pubbuttarabhāge³ ekasmiṃ sānupabbate mahantaṃ
 simbalivanaṃ⁴, tattha⁵ anekāni suvasatāni vasanti. Tadā B.
 tasmīṃ suvasaṃghe suvaraṇṇo putto hutvā nibbatti, so va- 5
 yappatto abhirūpo thāmaṃ⁶, sakaṭaṇābhippamaṇo sarīro ahosi.
 Ath' assa pitā mahallakakāle „ahaṃ idāni dūraṃ gantūṃ na
 sakkomi, tvaṃ imaṃ gaṇaṃ pariharā“⁷ 'ti rajjaṃ⁸ niyyādesi.
 So punadivasato paṭṭhāya mātāpitunnaṃ gocarathāya gantūṃ
 nādāsi, suvagaṇaparivuto⁹ Himavantaṃ gantvā sayamjāta- 10
 sālivaneṣu¹⁰ yāvadatthaṃ sāliṃ khāditvā āgamanakāle mātā-
 pitunnaṃ pahonakaṃ gocaraṃ ādāya gantvā¹¹ mātāpitaro
 poseti¹². Ath' assa ekadivasam suvā ārocesuṃ: „pubbe
 imasmīṃ kāle Magadhakhetto sāli paccati¹³, idāni kin nu kho
 jātan ti¹⁴ tena hi jānāthā“¹⁵ 'ti dve suve pahinimsu. Suvā¹⁶ 15
 gantvā Magadhakhetto otarantā tassa bhatiyā rakkhana-
 purisassa khetto otaritvā¹⁷ sāliṃ khāditvā ekaṃ sālisīsaṃ
 ādāya simbalivanaṃ gantvā¹⁸ sālisīsaṃ M-assa pādamūle pā-
 tetvā¹⁹ „evarūpā tattha²⁰ sāli²¹“ vadimsu. So punadivase
 suvagaṇaparivuto tattha gantvā tasmīṃ khetto otari. So²² 20
 puriso suve sāliṃ khādante²³ ito c' ito ca dhāvitvā vārento pi
 vāretuṃ na sakkoti. Sesā suvā²⁴ sāliṃ khāditvā tucchamukhā
 va gacchanti²⁵, suvarājā pana bahūni sālisīsāni ekato katvā
 haritvā²⁶ mātāpitunnaṃ deti. Suvā punadivasato paṭṭhāya
 tatth' eva sāliṃ khādimsu. Atha so puriso²⁷ „sace ime 25

¹ Ck tesāṃ - -, C² sesaṃ pañcakarīśasatamattaṃ, B² sesapañcasatakarīśasatamattaṃ
 khettaṃ attano pūrisosānaṃ. ² Ck² datvā. ³ B² -radisā bhāge. ⁴ Ck² sibba-,
 B² sippa- and adds atthi. ⁵ B² attha. ⁶ B² thāmasampanno. ⁷ B² omits
 rajjaṃ ⁸ B² -gaṇaṃ pariharanto. ⁹ Ck² jātassaresusālī-, B² sayamjātasālivaneṣu.
¹⁰ B² āharitvā in the place of ā. g. ¹¹ B² -si. ¹² B² paccanti. ¹³ Ck² kathanti.
¹⁴ B² te. ¹⁵ B² otarīsu. ¹⁶ B² āg-. ¹⁷ B² thapetvā. ¹⁸ B² tattha evarūpā.
¹⁹ B² adds pana. ²⁰ B² adds diṣvā. ²¹ B² adds yāvadatthaṃ. ²² B² gac-
 chīsu. ²³ B² tehi parivuto hutvā āharitvā. ²⁴ B² adds suve sāli khādante
 diṣvā ito cito ca dhāvitvā vārento pi vāretuṃ nāsakkhi.

aññaṃ katipāhaṃ evaṃ khādissanti kiñci na bhavissati, brāhmaṇo sāliṃ agghāpetvā mayhaṃ iṇaṃ karissati, gantvā tassa ārocemīti¹ so sālimuttṭhinā saddhiṃ tathārūpaṃ paṇṇākāraṃ gahetvā² brāhmaṇaṃ passitva vanditvā³ ekamantaṃ 5 ṭhito „kiṃ bho purisa sampannaṃ sālikhettaṃ“ ti puṭṭho „āma brāhmaṇa sampannaṃ“ ti vatvā dve gāthā abhāsi:

1. Sampannaṃ sālikedāraṃ, suvā bhuñjanti Kosiya,
paṭivedemi⁴ te brahme: na naṃ⁵ vāretum ussahe. 1.
2. Eko va⁶ tattha sakuṇo, so⁷ tesāṃ sabbasundaro
bhutvā sāliṃ yathākāmaṃ tuṇḍenādāya gacchatīti. 2.

Tattha sampannaṃ ti paṭipuppaṃ avikalaṃ⁸, kedāraṃ ti khettaṃ, sabbasundaro ti sabbehi koṭṭhāsehi sundaro rattatunḍo jīṇjukasanni-bhakkhi rattapādo⁹ tihi rājīhi parikkhittagīvo mahāmayūrapamaṇo so yava-datthaṃ sāliṃ khādītva aññaṃ¹⁰ tuṇḍena gahetvā gacchatī¹¹.

- 15 Brāhmaṇo tassa kathaṃ sutvā suvarāje sinehaṃ uppādetvā khettapālaṃ pucchi: „ambho purisa pāsāṃ oḍḍetum jānāsīti“ „Āma jānāmīti“. Atha naṃ gāthāya ajjhabhāsi:
a. Oḍḍentu¹² vālapāsāni yathā bajjhetha¹³ so diyo,
jīvaṇ ca naṃ gahetvāna ānayetha¹⁴ mam' antike ti. 3.

20 Tattha oḍḍentū¹⁵ 'ti oḍḍayantu, vālapāsānīti assavālādīrajjumayā pāsā, jīvaṇ ca naṃ ti jīvantaṃ nēva ca¹⁶.

Taṃ sutvā khettapālo sāliṃ agghāpetvā iṇassa akata-bhāvena tuṭṭho gantvā assavāle¹⁷ vaṭṭetvā „ajja imasmiṃ ṭhāne otarissatīti“ sutvā suvaraṇṇo otaraṇaṭṭhānaṃ sallakkhetvā 25 punadivase pāto va cātippamaṇaṃ pañjaraṃ¹⁸ katvā pāsāṃ¹⁹ oḍḍetvā suvānaṃ āgamaṇaṃ olovento kuṭiyaṃ nisīdi. Suvarā-jāpi suvagaṇaparivuto āgantvā aloluppacāratāya hiyyo²⁰

¹ B^d -cessamīti. ² B^d adds sāliddhiyagāmaṃ gantvā. ³ B^d paṇṇākāraṃ datvā.

⁴ B^d -va-. ⁵ B^d taṃ. ⁶ B^d ca. ⁷ B^d yo. ⁸ B^d avekallaṃ. ⁹ C^k -sannil-bhakkhi, B^d -sannibho bhakkhi. ¹⁰ B^d añña. ¹¹ B^d -tīti. ¹² B^d ujhantu. ¹³ B^d bajjhetha. ¹⁴ B^d -yehi. ¹⁵ B^d ujhantū. ¹⁶ B^d adds ānayehīti ānehi. ¹⁷ B^d -laṃ. ¹⁸ C^k -so vātappahāre tesāṃ caṇaṇakaṃ. ¹⁹ B^d -saṇa. ²⁰ B^d vi-hiyo, C^k bhiyyo, C^e hiyyo.

khāditatṭhāne oḍḍitapāse¹ pādam² pavesento va otari. So attano baddhabhāvaṃ ñatvā cintesi: „sac³ āham³ idān³ eva baddharāvaṃ ravissāmi ñātakā⁴ bhayatajjitā gocaraṃ agahetvā va palāyissanti, yāva etesaṃ gocaragahaṇaṃ⁵ adhivāsesaṃmīti“ so tesāṃ suhitabhāvaṃ ñatvā maraṇabhayatajjito hutvā tik-
khattuṃ baddharāvaṃ ravi. Sabbe⁶ palāyiṃsu. Suvarājā
„ettakesu me⁷ ñātīsu⁸ nivattitvā olokeno pi n⁹ atthi, kin nu kho mayā⁹ pāpaṃ¹⁰ katan“ ti vilapanto

4. Ete bhutvā ca¹¹ pītvā ca pakkamanti vihaṅgamā,

eko baddho 'smi pāsena, kiṃ pāpaṃ pakatam mayā ti 4. 10
gātham āha. Khettpālo suvarājassa baddharāvaṃ suvānañ ca ākāse pakkhandanasaddaṃ sutvā „kin nu kho“ ti kuṭṭito¹² oruyha pāsattṭhānaṃ gantvā suvarājānaṃ¹³ disvā „yass¹⁴ eva me¹⁴ pāso oḍḍito so eva¹⁵ baddho“ ti tuṭṭhamānaso suvarājānaṃ pāsato mocetvā dve pāde ekato¹⁶ bandhitvā¹⁷ Sālinḍiya- 15
gāmaṃ gantvā suvapotaṃ brāhmaṇassa adāsi. Brāhmaṇo¹⁸ balavasinehena M-aṃ ubho hi hatthehi dāhaṃ gahetvā amke nisidāpetvā tena saddhiṃ sallapanto dve gāthā abhāsi:

5. Udaraṃ nūna aññesaṃ suva accodaraṃ tava,

bhutvā sāliṃ yathākāmaṃ tuṇḍenādāya gacchasi¹⁹. 5. 20

6. Koṭṭhan nu tattha pūresi, suva veran nu te mayā,

puṭṭho me samma akkhāhi: kuhiṃ sāliṃ nidhīyasīti²⁰. 6.

Tattha udaraṃ nūna 'ti aññesaṃ udaraṃ udaram eva maññe tava idaraṃ pana atīdaraṃ, tatthā 'ti tasmiṃ simbalivane, pūresiṭi vassā-rattatthāya pūresi, nidhīyasīti nidhesi.

25

Taṃ sutvā suvarājā madhurāya manussabhāsāya sattamaṃ gātham āha:

¹ Bā oḍḍiyam. ² Bā pāsam pāse. ³ Bā sacce ham. ⁴ Bā addse me. ⁵ Bā -ṇā tāva. ⁶ Bā atha sabbe te suvā. ⁷ Bā omits me. ⁸ Bā ñātakesu. ⁹ Bā me. ¹⁰ Bā paramapā-. ¹¹ Bā pi. ¹² Bā -ṭiyā. ¹³ Cks -jā. ¹⁴ Bā omits me. ¹⁵ Bā sveva. ¹⁶ Bā addse katvā. ¹⁷ Bā addse dāhaṃ ādāya. ¹⁸ Bā addse taṃ disvā. ¹⁹ Cks -ti. ²⁰ Bā nidayāsīti. Cks -titi.

7. Na me veraṃ tayā saddhiṃ, koṭṭho mayhaṃ na vijjati,
 iṇaṃ muñcāmi' iṇaṃ' dammi sampatto koṭisimbaliṃ,
 nidhiṃ pi tattha nidaḥāmi, evaṃ jānāhi Kosiya' ti. 7.

Tattha iṇaṃ muñcāmiṇaṃ dammiti² tava sālinṃ haritvā iṇaṃ muñ-
 5 cāmi c' eva³ dadāmi ca 'ti vedati⁴, niddhimpīti ekaṃ tattha simbalivaṃ
 anugāmiṇanidhiṃ pi nidaḥāmi.

Atha naṃ brāhmaṇo pucchi:

8. Kīdisaṇ te iṇadānaṃ, iṇamokkho te kīdiso,
 nidhiṃnidhānaṃ akkhāhi, atha pāsā pamokkhasīti. 8.

10 Tattha iṇadānaṇ ti iṇassa dānaṃ, nidhiṃnidhānaṇ ti nidhiṇo
 nidhānaṇ.

Evaṃ brāhmaṇena puṭṭho suvarājā tassa vyākharonto
 cataṃso gāthā abhāsi:

9. Ajātapakkhā taruṇā puttakā mayha Kosiya,
 15 te maṃ tathā⁵ bharissanti, tasmā tesaṃ iṇaṃ dade. 9.
 10. Mātāpitā ca me vuddhā⁶ jinṇakā gatayobbanā,
 tesaṃ tuṇḍena⁷ hātūna muñce⁸ pubbakataṃ⁹ iṇaṃ. 10.
 11. Aññe pi tattha sakunā khīṇapakkhā sudubbalā,
 tesaṃ puññatthiko dammi, taṃ nidhiṃ āhu paṇḍitā. 11.
 20 12. Edisaṃ¹⁰ me iṇadānaṃ, iṇamokkho me ediso¹¹,
 nidhiṃnidhānaṃ akkhātaṃ¹², evaṃ jānāhi Kosiya' ti. 12.

Tattha hātūnā 'ti haritvā, taṃ nidhiṇ ti taṃ puññakammaṃ paṇḍitā
 anugāmiṇanidhiṃ nāma kathenti, nidhiṃnidhānaṇ ti nidhiṇo nidhānaṇ.
 nidhānaṇnidhiṇ¹³ ti pi pāṭho, ayam eva attho.

- 25 Brāhmaṇo M-assa dhammakathaṃ sutvā pasannacitto dve
 gāthā abhāsi:

13. Bhaddako vat' ayaṃ¹⁴ pakkhi¹⁵ dijo paramadhammiko,
 ekaccesu manussesu ayaṃ dhammo na vijjati. 13.

¹ C^o -mināṃ, B^d muñjāminna. ² C^o -mi naṃ. B^d muñjāminnaṃ. ³ B^d addo
 iṇaṃ. ⁴ B^d omits va-. ⁵ C^k te ma hātā, C^o te maṃ bhātā. ⁶ B^d vuḍḍhā.
⁷ C^o tuṇḍena. ⁸ C^o pubbe ca, B^d pañce. ⁹ B^d pubbe-. ¹⁰ B^d idisaṃ. ¹¹
 B^d ca idiso. ¹² B^d akkhāmi. ¹³ so B^d; C^k nidhiṃnidhānaṃ for nidhiṇi-?
¹⁴ B^d vatāya. ¹⁵ all three MSS. -i.

14. Bhuñja sālīm yathākāmaṃ saha sabbehi ñātibhi',
puna pi suva passemu, piyaṃ me tava dassanan ti. 14.

Tattha bhuñja sālīm ti ito paṭṭhāya nibbhayo hutvā bhuñjā¹ 'ti karisa-
sahassam pi tass' eva niyyādentō evam āha, passemū 'ti attano ruḍiyā āgataṃ
aññesu divasesu taṃ passeyyamā 'ti.

Evam² M-aṃ yācitvā piyaputtaṃ viya muducittena olo-
kento pādato bandhanaṃ mocetvā satapākātēna pāde mak-
khetvā bhaddapīṭhe nisīdāpetvā kañcanataṭṭake madhulāje
khādāpetvā sakkharodakam³ pāyesi. Ath' assa suvarājā
„appamatto hohi brāhmaṇā“ 'ti vatvā ovaḍanto 10

15. Bhuttaṇ ca pītaṇ ca tav' assamamhi
ratī⁴ ca no Kosiya te sakāse,
nikkhittadaṇḍesu dadāhi dānaṃ,
jinne ca mātāpitaro bharassū 'ti gātham āha. 15.

Tattha tavassamamhīti tava nivesane, ratīti abhirati. 15

- Taṃ sutvā brāhmaṇo tuṭṭhahadayo⁵ udānaṃ udānento
16. Lakkhī vata me uḍapādi ajja
yo⁶ addasāsīm pavaraṃ dijānaṃ,
suvaṣṣa sutvāna subhāsītāni
kāhāmi puññāni anappakānīti gātham āha. 16. 20

Tattha lakkhīti sirī pi puññaṃ pi paññāpi.

M. brāhmaṇena attano dinnam karissasabassam paṭikkhi-
pitvā aṭṭhakarissamattam eva gaṇhi. Brāhmaṇo thambhe
nikhanītvā tassa taṃ khettaṃ niyyādetvā añjalim paggayha
„gaccha sāmi, assumukhe mātāpitaro assāsehitī“ vatvā⁷ taṃ 25
uyyoesi. So tuṭṭhamānaso sālisīsam, ādāya gantvā mātā-
pitunnaṃ purato nikkhipitvā „amma tāta utṭhethā“ 'ti āha.
Te assumukhā va bhāsamānā⁸ utṭhahimsu. Tāvad eva suva-

¹ Ck -hi. ² Bđ -jāhiti. ³ Bđ adds brāhmaṇo. ⁴ Bđ sakkāro-. ⁵ Cks ratīñ.
Bđ rattī. ⁶ Bđ tuṭṭhamānaso. ⁷ Cks so. ⁸ Cks assāsetvā, Bđ niyyādetvā
gandhamālādīhi pūjetvā khamāpetvā pacchāmi suvarājā ti assumukhe rodamaue
mātāpitaro assāsehitī. ⁹ C⁹ hasamānā, Bđ rodamānā.

gaṇā sannipatitvā „katham mutto si devā“ 'ti pucchimsu'. So nesaṃ¹ sabbaṃ vitthārato kathesi. Kosiyo pi suvaraṇṇo ovādaṃ datvā tato paṭṭhāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ mahādānaṃ paṭṭhapesi.

5 Tam atthaṃ pakāsento S. osānagātham āha:

17. So Kosiyo attamano udaggo
annaṃ ca pānaṃ ca bhisam karitvā
annena pānena pasannacitto
santappayī samaṇe² brāhmaṇe cā 'ti. 17.

10 Tatha santappayīti gahitāni bhājanāni pūrento santappesi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhu mātāpitiposanaṃ⁴ nāma paṇḍitānaṃ vaimso“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā suvagaṇo⁵ Buddhaparisā ahoṣi⁶, mātāpitāro mahārājakulāni, khettapālo Channo, brāhmaṇo Ānando, suva-
15 rāja aham evā“ 'ti. Sālikedārajātakaṃ⁷.

2. Candakinnarajātaka.

Upaniyatidaṃ maññe ti. Idam S. Kapilapuram⁸ nissāya nigrodhārāme viharanto rājanivesane Rāhulamātaram ā. k. Idam pana jātakam Dürenidānato paṭṭhāya kathetabbaṃ. Sā pan'esā Nidāna-
90 kathā yāva⁹ Laṭṭhivane Uruvelakassapassa sihanādā¹⁰ Apanṇakajātake kathitā, tatoparam yāva Kapilavatthugamanā Vessantarajātake āvi-
bhavissati. S. pana pitu nivesane nisīditvā antarabhattachasamaye Mahā-
dhammapālajātakaṃ kathetvā katabhattakicco „Rāhulamātu vasanaṭ-
ṭhāne¹¹ nisīditvā tassā¹² guṇam vaṇṇento¹³ Candakinnarajātakaṃ¹⁴ ka-
95 thessāmīti“ rājānaṃ pattam gāhāpetvā dvihi aggasāvakehi saddhiṃ Rāhulamātu vasanaṭṭhānaṃ pāyāsi. Tadā tassā pamukhe¹⁵ cattālisasa-
hassā¹⁶ nāṭakitthiyo vasanti, tāsu¹⁷ khattiyakaṇṇānaṃ nēva navutiadhi-
kasahassam. Sā T-assa āgamanam nātvā „sabbā¹⁸ kāsāvaṇ' eva¹⁹ nivāsentu“ 'ti tāsam ārocāpesi, tā tathā karimsu. S. āgantvā paṇṇattā-

¹ Bā -isu, Ck -i. ² Bā te-. ³ Ck -ṇa. ⁴ C -tupo-, Bā -tūnaṃ po-. ⁵ Bā -ṇā.

⁶ Bā ahesum. ⁷ Bā kedāra-. ⁸ Bā -lavatthupu-. ⁹ Ck omīti yāva. ¹⁰ Bā -daṃ.

¹¹ Bā nivesane. ¹² Bā omīti tassā. ¹³ Bā guṇe kathento. ¹⁴ Bā -ji-. ¹⁵ Bā -khā. ¹⁶ Bā -ssa. ¹⁷ Bā tāsam. ¹⁸ Bā sabba. ¹⁹ Ck -vaneva, Bā -sāve.

sane nisīdi. Atha tā¹ sabbāpi ekappahāren' eva viraviṃsu, mahā
 paridevasaddo ahoṣi. Rāhulamātā² paridevitvā sokaṃ vinodetvā S-ram
 vanditvā rājagatena³ bahumānena sagāravena nisīdi. Rājā tassā⁴
 guṇakathaṃ ārabhi: „bhante mama suṇhā 'tumhehi kāsāvāni nivatthā-
 nīti' sutvā kāsāvān' eva nivāsesi, 'mālādīni pariccattānīti' sutvā⁵ mālā- 5
 dīni pariccajitvā bhūmisayanā va jētā⁶ tumhākaṃ pabbajitakāle vidhavā
 hutvā aññehi rājūhi pesitaṃ paṇṇākāraṃ na gaṇhi, evaṃ tumhesu
 asaṃhīracittā esā⁷ ti nānappakārehi tassā guṇakathaṃ kathesi. S.
 „anacchariyaṃ mahārāja yaṃ esā idāni mama pacchime attabhāve
 mayi sasnehā⁸ asaṃhīracittā anaññaneyyā⁹ bhaveyya⁹, sā¹⁰ tiracchā- 10
 nayoniyāṃ nibbattāpi mayi asaṃhīracittā anaññaneyyā¹¹ ahoṣīti¹¹ vatvā
 tena jācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. M. Himavantapadese kinnarā yoniyāṃ
 nibbatti. Candā nām' assa bhariyā. Te ubho pi Candanā-
 make¹² rajatapabbate vasimsu. Tadā Bārāṇasirājā amaccānaṃ 15
 rajjaṃ niyyādetvā dve kāsāyāni nivāsetvā sannaddhapañcā-
 vudho ekako va Himavantaṃ pāvīsi. So migamaṃsaṃ khā-
 danto ekaṃ khuddakanadīm anussaranto¹³ uddhaṃ abhirūhi¹⁴.
 Candapabbatavasīno kinnarā vassārattasamaye¹⁵ anotaritvā
 pabbate yeva vasanti nidāghe¹⁶ otaranti. Tadā¹⁷ so Canda- 20
 kinnaro attano bhariyāya saddhīm otaritvā tesu tesu ṭhānesu
 gandhe vilimpanto¹⁸ pupphareṇuṃ khādanto¹⁹ pupphapate²⁰
 nivāsento pārumpanto latādolāhi²¹ kilanto madhurassarena
 gāyanto taṃ khuddakanadīm patvā ekasmim²² nivattaṭṭhāne²³
 otaritvā uduke pupphāni vikiritvā udakakīlaṃ kilītvā puppha- 25
 pate²⁰ nivāsetvā pārupitvā rajatapaṭṭavannāya vālukāya puppha-
 sayanaṃ²⁴ paññāpetvā ekaṃ veṇudaṇḍaṃ²⁵ gahetvā sayane

¹ C^o B^d sā. ² B^d -tāpi. ³ B^d rājagehe, B^e rājagehe ⁴ C^k B^d tassa ⁵ C^k
 omits mālādīni - - - ⁶ so C^k; B^d pariccajīti bhūmiyaṃ sayatīti sutvā bhūmi-
 susayanāvajātā ⁷ C^k -ho, B^d sīnehā. ⁸ C^k anaññaneyya, C^e anaññaneyya, B^d
 ānaññaneyyā, B^e anaññaneyyā. ⁹ C^e omits bhaveyya. ¹⁰ C^e esā, B^d omits sā.
¹¹ C^e ān-. ¹² C^k candānāmā, C^e candānāmāya. ¹³ B^d anusañcaranto. ¹⁴ B^d
 -ruyhi. ¹⁵ C^k vassa-, B^d vassavutthāsa-. ¹⁶ B^d -ghasamaye. ¹⁷ B^d adds ca.
¹⁸ B^d adds tesu tesu ṭhānesu. ¹⁹ C^k omits pukhā-. ²⁰ B^d -paṭakena. ²¹ C^k
 -lābhi, B^d -lādihi. ²² C^k eta-. ²³ B^d nivattanāṭhāne. ²⁴ B^d puppāsanaṃ. ²⁵
 B^d veṇudaṇḍakaṃ.

nisīdimsu¹. Tato Candakinnaro veṇuṃ² vādentō madhura-
saddena³ gāyi, Candakinnaro muduke hatthe⁴ nāmetvā tassā-
vidūre ṭhitā nacc' eva⁵ gāyi ca. So rājā tesam saddam sutvā
padasaddam asāvento saṇikam āgantvā⁶ paṭicchanne ṭhatvā te
3 kinnare disvā kinnariyā⁷ paṭibaddhacitto hutvā „tam kinna-
ram vijjhitvā jivitakkhayaṃ pāpetvā imāya saddhim samvāsam
kappessāmīti“ cintetvā⁸ Candakinnaram vijjhi. So vedanā-
matto⁹ paridevamāno catasso gāthā āha¹⁰:

1. Upanīyatīdam¹¹ maññe, Cande lohitamadena¹² majjāmi¹³,
10 vijahāmi¹⁴ jīvitam, pāṇā me Cande¹⁵ nirujjhanti. 18.
2. Osadhi¹⁶ me, dukkham me¹⁷, hadayaṃ me dayhate, nitammāmi
tava Candiya socantiyā na naṃ aññehi sokehi. 19.
3. Tiṇam iva vanam iva miyyāmi¹⁸ nadī¹⁹ aparipuṇṇiyā va sussāmi
tava Candiya socantiyā na naṃ aññehi sokehi. 20.
- 15 4. Vassam va sare²⁰ pabbatapāde²¹ imāni assūni vattare mayham
tava Candiya socantiyā na naṃ aññehi sokehīti. 21.

Tattha upanīyatīti²² santativicchedam upanīyati²³. idam ti jīvitam,
pāṇā me ti bhadde Cande mama jīvitapāṇā²⁴ nirujjhanti, osadhi¹⁶ me ti
jīvitam me osidati, nitammāmi atikilamāmi, tava Candiya ti idam mama
20 dukkham, na naṃ aññehi sokehīti²⁵ atha kho tava Candiya socantiyā
sokahetu, yasmā tam mama viyogena socissasi²⁶ tasmā ti attho, tiṇam iva
vanam iva 'ti tattha pāsāṇe khittatiṇam iva mūle chinnavanam iva ca milā-
yāmīti vadati, sare pabbatapāde²⁷ ti yathā nāma pabbatapāde patiani,
vassam saritvā acchinnadhārām vattati

25 M. imāhi catūhi gāthāhi paridevitvā pupphasayane²⁸ ni-
panno²⁹ va satim vissajjetvā parivattitvā sayi³⁰, rājā patitṭhito³¹
va, itarā Mahāsatte paridevante pi attano ratiyā mattā hutvā

¹ Bā nisīditvā. ² Bā veḷu. ³ Bā mauṇṇa-. ⁴ Bā mudubhatthena. ⁵ Bā nicci
ceva. ⁶ Bā gantvā. ⁷ Cks -riyaya. ⁸ Bā ṭhatvā. ⁹ Bā -patto. ¹⁰ Bā abbāsi.
¹¹ Ck Bā -tidam. ¹² Bā -maddane. ¹³ Bā paññāmi. ¹⁴ Bā jahāmi. ¹⁵ Cks
-do. ¹⁶ so Cks; Bā osadhi. ¹⁷ Bā omits me. ¹⁸ Bā milāyāmi. ¹⁹ Cks
nādīm. Bā nadi. ²⁰ Bā vassam va, omitting sare. ²¹ Bā pabbate-, Cks omit
pabbata. ²² Cks -yantīti. ²³ Bā upanīyati, Cks niyyāsi. ²⁴ Bā -te-. ²⁵ Bā
-hiti, Cks -hi. ²⁶ Cks -ti. ²⁷ Bā pabbatarepāde, Cks omit pabbata. ²⁸ Bā
pubbāsane. ²⁹ Bā nisīnuo. ³⁰ Bā omits sayi. ³¹ Bā patitṭhito, Cks pi ṭhito.

tassa viddhabhāvaṃ na jānāti, visaññaṃ pana naṃ¹ parivattitvā nipannaṃ disvā „kin nu kho me sāmikassa² dukkhaṃ³ ti upadhārenti⁴ pahāramukhato⁵ paggharantaṃ lohitaṃ disvā piyasāmike uppannaṃ⁶ balavasokaṃ sandhāretuṃ asakkonti mahāsaddena paridevi. Rājā „kinnaro mato bhavissatīti“ 5 nikkhamitvā attānaṃ dassesi. Candā taṃ⁷ disvā „iminā me corena piyasāmiko viddho bhavissatīti“ kampamānā palāyitvā pabbatamatthake thatvā rājānaṃ aribhāseṇti⁸ pañca gāthā āha⁹:

5. Pāpo kho¹⁰ rājaputto yo me icchitapatim varākiyā vijjhi¹¹ vanamūlasmiṃ¹², so 'yaṃ¹³ viddho chamā seti¹⁴. 22.
6. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ paṭimuñcatu rājaputta tava mātā yo mayhaṃ hadayasoko¹⁵ kimpurisaṃ apekhamānāya¹⁶. 23.
7. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ paṭimuñcatu¹⁷ rājaputta tava jāyā yo mayhaṃ hadayasoko kimpurisaṃ apekhamānāya¹⁸. 24. 15
8. Mā ca putte mā ca patim addakkhi rājaputta tava mātā yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhi¹⁹. 25.
9. Mā ca putte²⁰ mā ca patim²¹ addakkhi²² rājaputta tava jāyā yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhiti. 26.

Tattha varākiyā ti kapaṇāya, paṭimuñcatu²³ 'ti paṭilabhatu phusatu²⁴ 20
pāpuṇātu, mayhaṃ kāmāhiti mayhaṃ kāmēna.

Rājā naṃ²⁵ pañcāhi gāthāhi paridevitvā²⁶ pabbatamatthake thataṃ yeva assāsento

10. Mā tvaṃ²⁷ Caude rodi²⁸, mā soci vanatimiramattakkhi, mama tvaṃ hohisi bhariyā rājakule pūjitā nārīti 27. 25
gāthaṃ āha.

¹ Ck paṇṇaṃ. ² Bđ piya sā-. ³ all three MSS. -ti. ⁴ Bđ mahāsattassa dukkhato. ⁵ Cks -nna. ⁶ Ck naṃ. ⁷ Bđ abhāsi. ⁸ Bđ adde si. ⁹ Bđ vijjhasi. ¹⁰ Ck cinamū-, Bđ thanamū-. ¹¹ Bđ yāha in the place of so yaṃ. ¹² Bđ sesī. ¹³ Cks -kaṃ. ¹⁴ Cks ave-. ¹⁵ Cks -muccatu, Bđ -muñjatu. ¹⁶ this verse is wanting in Bđ. ¹⁷ Bđ -aṃ. ¹⁸ Bđ puttī. ¹⁹ Bđ tamayī. ²⁰ Cks -muccatū, Bđ muñjatū. ²¹ Bđ taṃ. ²² Bđ paribhāsetvā-. ²³ Bđ tvaṃ. ²⁴ Ck ruccl, C° ruel.

Tattha Cande ti M-assa paridevanakāle nām' assā' sutattā evam āha, vanatimiramattakkhīti vanatimīrapupphasamānakkhī², pūjita ti soḷa-sannaṃ itthisahassānaṃ jeṭṭhikā aggamaheṣi³ hessasi.

Candā tassa vacanaṃ sutvā „tvam kim maṃ⁴ vadesīti“
5 sīhanādaṃ nadantī anantaraṃ gātham āha:

11. Api nūnāhaṃ marissaṃ na ca panāhaṃ rājaputta tava hessaṃ
yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhīti. 28.

Tattha api nūnāhaṃ ti api ekamsu' eva ahaṃ marissaṃ.

So tassā vacanaṃ sutvā nicchandarāgo hutvā itaraṃ
10 gātham āha:

12. Api bhīruke api jīvitukālike kimpurisi gaccha Himavantam,
tālissatagarabhojane⁶ araṇṇe taṃ⁷ migā ramissantīti⁸. 29.

Tattha api bhīruke ti bhīrujātike⁹, tālissatagarabhojane¹⁰ ti tvam
tālissapattatagarabhojanā¹¹ migi¹², tasmā araṇṇe taṃ migā va¹³ ramissantī, na
15 tvam rājakulārāhā¹⁴, gacchā 'ti naṃ¹⁵ avaca.

Vatvā ca pana nirapekkho hutvā pakkāmi. Sā tassa
gatabhāvaṃ űatvā oruyha M-aṃ āliṅgitvā pabbatamatthakam
āropetvā pabbatatale nipajjāpetvā sīsam assa attano űrusu katvā
balavaparidevaṃ¹⁶ paridevamānā dvādasa gāthā abhāsi:

20 13. Te pabbatā tā¹⁷ ca kandarā tā ca¹⁸ giriguhāyo,
tattha taṃ¹⁹ apassantī kimpurisa katham ahaṃ kāsāṃ²⁰. 30.

14. Te paṇṇasanthatā²¹ ramaṇīyā vāḷamigehi anuciṇṇā,
tattha²² taṃ apassantī kimpurisa katham ahaṃ kāsāṃ²³. 31.

15. Te pupphasanthatā²⁴ ramaṇīyā vāḷamigehi anuciṇṇā,
25 tattha taṃ -pe-²⁵. 32.

¹ Ck nāmassa. ² Ck -pupphamānakkhī, C -pupphapamānakkhī, B -samānā
akkhī. ³ all three MSS. -si. ⁴ Ck kimam, B kim, omitting maṃ. ⁵ Ck
-hīti. ⁶ Ck -no, C -nagarabhojano, B tālissatagarabhojanātasamā. ⁷ B tvam.
⁸ Ck rasimintī, C ramissantī, B ramissantīti. ⁹ B atibhirukajā-, B api
atibhīru-. ¹⁰ B tālissatagarabhojanā. ¹¹ B tālissapattatagarapattabho-. ¹²
B sīti. ¹³ B omits va. ¹⁴ B -le arāhā. ¹⁵ B omits naṃ. ¹⁶ Ck omit
paridevaṃ. ¹⁷ B omits tā. ¹⁸ B omits tā ca. ¹⁹ B yo ca tattheva tiṭṭhanti
tattheva taṃ. ²⁰ B akāsi. ²¹ B -saṇḍatā? ²² B tattheva. ²³ Ck -santha,
C -santharā, B -saṇḍatā. ²⁴ B tattheva taṃ apassantaṃ kimpurisa katham
ahaṃ akāsi.

16. Acchā¹ savanti giricaranadiyo² kusumābhikinnasotāyo,
tattha -pe-³. 33.
17. Nīlāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴,
tattha -pe-⁵. 34.
18. Pītāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴, 5
tattha -pe-⁶. 35.
19. Tambāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-. 36.
20. Tuṅgāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-. 37.
21. Setāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-,
tattha -pe-. 38. 10
22. Citrāni Himavato -pe-. 39.
23. Yakkhaganasevite Gandhamādane osadhehi sañchanne,
tattha taṃ apassantī kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsāṃ. 40.
24. Kimpurisasasevite Gandhamādane osadhehi sañchanne,
tattha taṃ apassantī kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsāṃ ti. 41. 15

Tattha te pabbatā ti yesu mayaṃ ekato⁶ abhiramimhā⁷ ime te pabbatā
tā ca kandarā tā ca giriguhāyo, tatth' eva⁸ ṭhitā tesu ahaṃ idāni taṃ apassantī⁹,
kathaṃ kāsāṃ ti¹⁰ kiṃ karissāmi, tesu pupphaphalapallavādisobhaṃ taṃ¹¹
apassantī¹² kathaṃ adbhivāsetuṃ sakkhissāmi¹³ paridevati, paṇṇasantha¹⁴
ti tālisa; attādigandhapannaṇasantharā¹⁵, acchā ti pasannodikā¹⁶, nīlāni¹⁷ 20
maṇimayāni, pītāni¹⁸ sovaṇṇamayāni, tambāni¹⁹ maṇosillamayāni, tuṅgā-
ni²⁰ ti uccāni tikkhinaggāni, setāni²¹ rajatamayāni, citrāni²² ti²³ sattaratana-
missakāni, yakkhaganasevite ti bhummadevatāsevite²⁴.

Iti sā dvādasahi gāthāhi paridevitvā M-assa ure hatthaṃ
ṭhapetvā santāpabhāvaṃ ṇatvā „Cando jīvati yeva, tāvad 25
eva¹⁸ ujjhānakammaṃ¹⁹ katvā jīvitam assa dassāmi²⁰“ cintetvā
„kin nu kho lokapālā nāma n' atthi, udāhu vippavutthā ādu

¹ Bā accā. ² Bā girivananadiyo. ³ Bā tatheva taṃ etc. ⁴ Bā -niyāni. ⁵ Bā
tatheva taṃ etc. ⁶ Bā adds va. ⁷ Bā -ruhimhā. ⁸ Ck natheva. ⁹ Bā ta-
theva. ¹⁰ all three MSS. -ti. ¹¹ Cks kathaṃ tāsaṃ. ¹² Cks -bhaṃ, omitting
taṃ, Bā -bhantaṃ taṃ. ¹³ Cks passanti, Bā apassanti. ¹⁴ Bā -saṇṭhā. ¹⁵
Bā -gandharasadaṇṇasantharā. ¹⁶ Bā vippasannodakā. ¹⁷ Cks vici-. ¹⁸ Cks
bhumma - - tā, Bā -tāhi sevite. ¹⁹ Bā devatāni in the place of tāvadeva, Bā
devatā. ²⁰ Bā uccāna-.

matā me¹ piyasāmikam na rakkhantīti² devujjhānakammaṃ³ akāsi. Tassā sokavegena Sakkassāsanaṃ⁴ uṇhaṃ ahosi. So⁵ āvajjanto taṃ kāraṇaṃ nātvā brāhmaṇavaṇṇenāgantvā⁶ kuṇḍi-
kato⁷ udakaṃ gahetvā M-aṃ siñci⁸. Tāvad eva viṣaṃ⁹ an-
taradhāyi, vaṇṇo rūhi, „imasmim̐ ṭhāne viddho“ ti pi¹⁰ na
paññāyi¹¹, M. sukhito utṭhāsi¹². Candā arogaṃ piyasāmikam
disvā somanassappattā Sakkassa pāde vandantī anantaraṃ
gātham āha:

25. Vande te ayirabrahme¹³ yo me icchitapatiṃ¹⁴ varākiyā
10 amatena abhisiñci samāgatasmim̐ piyatamenā¹⁵ 'ti. 42.

Tattha amatenā 'ti udakaṃ amataṃ maññamānā evaṃ āha, piya-
tamenā 'ti piyatarena, ayam eva vā pātho.

Sakko tesaṃ ovādam adāsi: „ito paṭṭhāya Candapabba-
tato¹⁶ oruḥa manussapathaṃ mā gamittha, idh' eva vasathā“
15 'ti evañ ca pana ovaditvā sakaṭṭhānam eva gato. Candāpi
„kin no sāmi iminā paripanthaṭṭhānena¹⁷, ehi Candapabba-
tam eva gacchāmā¹⁸“ 'ti vatvā osānagātham āha:

26. Vicarāma¹⁹ dāni girivaranadiyo²⁰ kusumābhikinnasotāyo²¹
nānādumasavanāyo²² piyamvadā aññamaññassā²³ 'ti. 43.
20 S. i. d. ā. „na idān' eva pubbe p' esā mayi asambhīracittā
anaññanēyyā yevā²⁴“ 'ti vatvā j. s. „Tādā rājā Anuruddho ahosi²⁵,
Candā Rāhulāmātā, kinnaro aham evā“ 'ti. Candakinnara-
jātakaṃ²⁶.

3. Mahāukkusajātaka.

- 25 Ukkā milācā²⁷ bandhantīti. Idam S. J. v. Mitta-
gandhakaupāsakaṃ²⁸ ā. k. So kira Sāvatthiyaṃ parijjina-

¹ C' tename. ² Bā devatā uccānā-. ³ Bā -ssa ās-. ⁴ Bā sakko. ⁵ Bā -na āg-. ⁶ Bā tuṇhigato. ⁷ Bā āsañci. ⁸ Bā adda nivattetvā. ⁹ Bā omits pl. ¹⁰ Bā -yati. ¹¹ Bā adda pl. ¹² Bā ayyare-. ¹³ Bā -taṃpa-. ¹⁴ Ck' candā-. ¹⁵ Ck' imināya, Ck' paripatta-, C' parinata-, Bā paripañhā-. ¹⁶ Ck' gacchā. ¹⁷ C' Bā vivarāma. ¹⁸ Ck' -diyā, Bā girivānanadiyo. ¹⁹ Bā -sotayo, C' -sotāye. ²⁰ Bā -dumavasanāyo. ²¹ Bā evā. ²² Bā rājā devadatto ahosi sakko anuruddho. ²³ Bā -rī-. ²⁴ Ck' vi-, Bā ci-. ²⁵ Bā mittabandha-.

kulassa putto sahāyaṃ pesetvā aññatarāṃ kuladhītaraṃ vārāpetvā
 „atthi pan' assa uppannakiccaṃ¹ nittharaṇasamattho mitto vā sahāyo
 vā“ ti „n' atthitī“² „tena hi mitte tāva ganthetū“³ 'ti vutte tasmim
 ovāde thatvā paṭhamāṃ tāva catūhi dovārikehi saddhimṃ mettim akāsi.
 Athānupubbena nagaraguttikagaṇakamahāmattādīhi⁴ saddhimṃ mettim 5
 katvā senāpatināpi uparājenāpi saddhim⁵, tehi pana saddhimṃ ekato
 hutvā raññā saddhimṃ akāsi, tato asītiyā mahātherehi⁶ Ānandattherena⁷
 saddhimṃ ekato hutvā T-ena saddhimṃ mettim⁸ akāsi. Atha nam S.
 saranesu ca silesu ca patiṭṭhāpesi, rājāpi 'ssa issariyam adāsi, so
 Mittagandhako⁹ yevā 'ti pākato jāto. Ath' assa rājā mahantaṃ 10
 gehaṃ datvā āvāhamāṅgalaṃ kāresi, rājānaṃ ādim katvā mahājano
 paṇṇākāre¹⁰ pahīni. Ath' assa bhariyā raññā pahitaṃ paṇṇākāraṃ
 uparājassa uparājena pahitaṃ senāpatissā 'ti eten' upāyena sakala-
 nagaravāsino ābandhitvā gaṇhi. Sattame divase mahāsakkāraṃ
 katvā¹¹ Dasabalāṃ nimantetvā pañcasatasamkhātassa¹² Buddha- 15
 pamukhassa saṃghassa¹³ mahādānaṃ datvā bhattakiccāvasāne S-rā
 katānumodanaṃ¹⁴ sutvā ubho pi jayampatikā sotāpattiphale patiṭṭha-
 himsu. Dh. k. s.: „āvuso Mittagandhakaupāsako¹⁵ attano bhariyam
 nissāya tassā vacanaṃ sutvā¹⁶ sabbehi mettim¹⁷ katvā rañño santikā
 makāsakkāraṃ labhi, S-rā¹⁸ saddhimṃ pana mettim katvā ubho pi 20
 jayampatikā sotāpattiphale patiṭṭhitā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha
 bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhik-
 khave idān' ev' esa etaṃ¹⁹ mātugāmaṃ nissāya mahantaṃ yasaṃ
 patto, pubbe²⁰ tiracchānayaṇiyaṃ nibbatto pi pan' esa etissā vaca-
 nena bahūhi saddhim²¹ mettim²² katvā puttāsokato mutto“ ti 25
 vatvā²³ a. ā.:

A. B. Br. r. k. eke²⁴ paccantavāsino yattha yattha²⁵
 bahuṃ maṃsaṃ labhanti tattha tattha gāmaṃ nivesetvā²⁶
 araṇṇe vicaritvā²⁷ migādayo māretvā maṃsaṃ āharitvā

¹ C^o B^d -nnaṃ-. ² B^d natthitī. ³ B^d bandhetū. ⁴ B^d omītagaṇaka. ⁵ B^d adds
 mitti, B^e metti. ⁶ B^d adds saddhim. ⁷ B^d adds pi. ⁸ B^d mitti. ⁹ B^d mid-
 dhaban-. ¹⁰ B^d -raṇ. ¹¹ B^d ābandhitvā bho jayampatitā sotāpattiphale pati-
 thatvā in the place of ābandhitvā gaṇhi - - - katvā. ¹² B^d pañca satassa. ¹³
 B^d -pamukha bhikkhusaṅghassa. ¹⁴ B^d kathitaṃ anu-. ¹⁵ B^d -bandhaka-. ¹⁶
 B^d katvā. ¹⁷ B^d mittam. ¹⁸ B^d tathāgata. ¹⁹ B^d ekaṃ. ²⁰ B^d adds pi.
²¹ C^o omītaga-. ²² B^d mitti. ²³ B^d tehi yācito. ²⁴ B^d ekacce. ²⁵ B^d
 nivā-. ²⁶ B^d omītaga vi.

puttadāraṃ¹ posenti. Tesāṃ gāmato avidūre mahājātassaro²,
 tassa dakkhiṇapasse eko senasakuṇo pacchimapasse ekā sena-
 sakuṇī uttarapasse sīho migarājā pācīnapasse ukkusasakuṇa-
 rājā vasati, jātassaramajjhe pana unnataṭṭhāne kacchapo vasati.
⁵ Tadā so seno senim̐ „bhariyā me hohīti“ vāresi³. Atha naṃ
 sā āha: „atthi pana te koci mitto“ ti. „N’ atthi bhadde“ ti.
 „Amhākaṃ uppannabhayaṃ vā dukkhaṃ vā haraṇasamatthaṃ⁴
 sahāyakaṃ⁵ laddhuṃ vaṭṭati, mitte tāva gaṇhāhīti“. „Kena⁶
 saddhim̐ mettim̐⁷ karomi bhadde“ ti. „Pācīnapasse vasa-
¹⁰ tena ukkusarājena uttarapasse sīhena jātassaramajjhe kaccha-
 penā saddhim̐⁸ karohīti“. So tassā vacanaṃ sampatiṇchitvā
 tathā akāsi. Tadā te ubho saṃvāsaṃ kappetvā - tasmim̐ yeva
 sare ekasmiṃ dīpake kalambarukkho⁹ atthi samantā udakena
 parikhitto tasmim̐ - kulāvakaṃ katvā paṭivasimsu. Tesāṃ
¹⁵ aparabhāge dve potakā jāyimsu, tesāṃ pakkhesu asaṃjātesu
 yeva ekadivasaṃ te jānapadā divasaṃ¹⁰ araṇṇe carantā¹¹
 kiṇci alabhittvā „na sakkā tucchahatthehi gharaṃ gantuṃ, mac-
 che vā kacchape vā gaṇhissāmā¹² ’ti“ saraṃ otarittvā taṃ dīpakaṃ
 gantvā tassa kalambassa¹³ mūle nipajjittvā makasādīhi khajja-
²⁰ mānā tesāṃ palāpanatthāya¹⁴ araṇim̐ manthetvā¹⁵ aggim̐ nib-
 battetvā¹⁶ dhūmaṃ karimsu. Dhūmo uggantvā¹⁷ sakuṇe pa-
 hari¹⁸, sakuṇapotakā viravimsu. Jānapadā taṃ sutvā
 „ambho sakuṇapotakānaṃ saddo, utṭhetha ukkā bandhatha,
 chātā sayituṃ na sakkoma, sakuṇamaṃsaṃ khāditvā va sa-
²⁵ yissāmā“ ’ti vatvā aggim̐ jāletvā¹⁹ ukkā bandhimsu. Sakuṇikā
 tesāṃ saddaṃ sutvā „ime amhākaṃ potake khāditukāmā,
 mayāṃ evarūpassa bhayassa haraṇatthāya mitte gaṇhimha,
 sāmikaṃ ukkusarājassa santikaṃ pesessāmīti“ cintetvā „gaccha

¹ Bā -re. ² Bā adds atthi. ³ Bā vadati. ⁴ Bā nīḥaraṇa-. ⁵ Bā mittam̐ vā
 sahāyaṃ vā. ⁶ Bā kehi. ⁷ Bā mittim̐. ⁸ Bā adds mitti. ⁹ Bā kadappa-. ¹⁰
 Bā tisaṃ. ¹¹ Bā caritvā. ¹² Bā kadappassa. ¹³ Ck^o palāyana-, Bā palā-
 panatthā. ¹⁴ Ck^o mante-, Bā bandhitvā. ¹⁵ Bā adds na sakkā tuccha. ¹⁶
 Bā dhume uggatte. ¹⁷ Bā omits s. p. ¹⁸ Ck^o jalitvā.

sāmi, puttānaṃ no uppannabhayaṃ ukkusarājassa ārocehīti¹
paṭhamāṃ gātham āha:

1. Ukkā milācā² bandhanti dīpe³,
pajā mamaṃ⁴ khādituṃ patthayanti,
mittaṃ sahāyaṃ ca vadehi⁵ senaka⁶,
ācikkha nātivyaśanaṃ dijjānaṃ ti. 44.

Tattha milācā⁷ ti jānapadā, dīpe ti dīpakambhi, pajā mamaṃ ti
mama puttake, senakā⁸ 'ti senakasakupaṇaṃ nāmenaḷapati, nātivyaśanaṃ ti
puttassa vyasanaṃ, dijjānaṃ ti ambhakaṃ nātiṇaṃ dijjānaṃ, idaṃ⁹ vyasanaṃ
ukkusarājassa santikaṃ gantvā ācikkhāhīti vadati.

So vegena tassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā vassitvā¹⁰ attano
āgatabhāvaṃ jānāpetvā katokāso upasaṃkamtivā vanditvā
„kiṃkāraṇā āgato sīti“ puṭṭho¹¹ dutiyaṃ gātham āha:

2. Dijo dijjānaṃ pavaro si pakkhi¹²,
ukkusarāja saraṇaṃ taṃ upemi,
pajā mamaṃ khādituṃ patthayanti
luddā milācā¹³, bhava me sukhāyā¹⁴ 'ti. 45.

Tattha dijo ti tvaṃ dijo c' eva dijo¹⁵ pavaro ca.

Ukkusarājā senakaṃ „mā bhāyīti“ assāsetvā tatiyaṃ
gātham āha:

3. Mittaṃ sahāyaṃ ca karonti paṇḍitā
kāle akāle sukham āsayānā¹⁶,
karomi te senaka etaṃ atthaṃ,
ariyo hi ariyassa karoti kiccaṃ ti. 46.

Tattha kāle akāle ti divā ca rattitū ca, ariyo ti idha ācāraariyo 25
adhippeto, ācārasampanno hi ācārasampannassa kiccaṃ karotv-eva, kiṃ ettha
ācariyaṃ¹⁷ ti vadati.

¹ Bā adda vatvā. ² Bā cilābha, Bc ci-. ³ Bā raṭṭhīdīpe. ⁴ Bā mama. ⁵
Ck^o parehi. ⁶ Bā -kaṃ. ⁷ Bā tilācā, Bc ci-. ⁸ Bā mamā. ⁹ Bā imarā. ¹⁰
Bd^o yassetvā. ¹¹ Bā āgatakaraṇaṃ dassento. ¹² Ck^o pakkhira, Bā pakkhima.
¹³ Bā cilā. ¹⁴ Ck^o dije, Bā dijjānaṃ. ¹⁵ Bā esamānaṃ. ¹⁶ Bā karaṇiyaṃ.

Atha naṃ pucchi: „kiṃ samma rukkhaṃ ārūḥhā¹ milācā²“
 ti. „Na tāva abhirūhanti³, ukkā yeva bandhantīti⁴“. „Tena hi tvaṃ
 siḡhaṃ gantvā⁵, mama saḡyikaṃ assāsētvā mama āgamana-
 bhāvaṃ ācikkhā“⁶ 'ti. So tathā akāsi. Ukkusarājāpi gantvā⁷
 5 kalambassāvidūre⁸ milācānaṃ⁹ abhirūhanaṃ olokeno ekasmiṃ
 rukkhaḡge nisīditvā ekassa milācassa¹⁰ abhirūhanakāle tasmiṃ
 kulāvakassa avidūraṃ¹¹ abhirūḡhe sare nimujjitvā pakkhehi ca
 mukhehi ca udakaṃ āharitvā ukkāya upari āsiñci, sā nibbāyi.
 Milācā „imaṃ ca senakasakuṇaṃ¹² potake c' assa¹³ khādissāmā“
 10 'ti otaritvā puna ukkaṃ jalāpetvā¹⁴ abhirūhiṃsu¹⁵, puna ukkuso
 vijjhāpesi¹⁶. Eten' upāyena baddhabaddhaṃ¹⁷ vijjhāpentass'
 ev' assa¹⁸ aḡḡharatto jāto. So ativiya kilami¹⁹, heṡṡhā udare
 kilomakaṃ tanuttagataṃ²⁰, akkhīni ratāni jātāni. Taṃ disvā
 sakunikā sāmikaṃ āha: „sāmi atikilanto²¹ ukkusarājā, etassa
 15 thokaṃ vissamanatthāya gantvā kacchaparājassa kathehīti²²“.
 So tassā vacanaṃ sutvā ukkusaṃ upāsamkamitvā gāthāya
 ajjhabhāsi:

4. Yaṃ hoti kiccaṃ anukampakena
 ariyassa ariyena kataṃ tava-y-idam¹⁷,
 20 attānurakkhī bhava mā aḡayha,
 lacchāma putte tayi jivamāne ti. 47.

Tattha kataṃ tavayīdan¹⁸ ti tayā idam, ayam eva vā pāṡho.

So tassa vacanaṃ sutvā sihanādaṃ nadanto pañcamam
 gātham āha:

25 ∴ Tav' eva¹⁹ rakkhāvaraṇaṃ karonto
 sarīrabhedāpi na santasāmi,
 karonti h' ete²⁰ sakhinaṃ²¹ sakhāro:
 paṇaṃ cājanti, satān' esa²² dhammo ti. 48.

¹ B^d abhirūḡ. ² C^k B^d cl-. ³ B^d -ruḡ. ⁴ B^d katvā. ⁵ B^d āg-. ⁶ B^d kad-.
⁷ B^d -re. ⁸ B^d senaka sakuṇa, C^k kārāṇasakuṇa. ⁹ B^d ca. ¹⁰ B^d jā-. ¹¹
 B^d abhirūhi, C^k abhiharīṃsu. ¹² C^k vijjha-, B^d vijā-. ¹³ C^k baddhaṃbaddha,
 B^d bandhabandha. ¹⁴ B^d -matī. ¹⁵ B^d aṇukaṃgataṃ. ¹⁶ B^d ativiya kilamanto.
¹⁷ so C^k for tavēdaṃ, B^d tayidaṃ. ¹⁸ B^d tayīdan. ¹⁹ B^d tameva. ²⁰ so C^k
 for etaṃ? B^d heke. ²¹ C^k B^d -naṃ. ²² C^k sataṃnessa.

Caṭṭham paṇa S. abhisambuddho hutvā tassa guṇaṃ vaṇṇento āha :

6. Sudukkaraṃ kammaṃ akā aṇḍaj' āyaṃ vihaṅgamo
atthāya kuraro¹ putte² aḍḍharatte anāgate ti. 49.

Tattha kuraro³ ti ukkura-jā⁴, putte⁵ ti senassa putte⁶ rakkhanto
tesaṃ atthāya aḍḍharatte anāgate⁷ yava diyaḍḍhayamaṃ vāyamaṃ karonto 5
dukkaraṃ akāsi.

Seno pi „ukkusa⁷ thokaṃ vissamāhi sammā“ 'ti vatvā
kacchapassa santikaṃ gantvā taṃ utthāpetvā „kiṃ samma
āgato sīti“ vutte „evarūpaṃ nāma bhayaṃ uppannaṃ, ukkusa-
rājā paṭhamayāmato paṭṭhāya vāyamanto kilami, ten' amhi 10
tava santikaṃ āgato“ ti vatvā sattamaṃ gātham āha :

7. Cutāpi eke⁸ khalita-ssakammunā
mittānukampāya paṭiṭṭhahanti,
puttā mam' attā⁹, gatim āgato 'smi,
atthaṃ caretha¹⁰ mama vārichannā¹¹ 'ti. 50. 15

Tass' attho: sāmi ekaccehi yasato vā dhanato vā cutāpi sakammanā¹²
khalitāpi¹³ mittānaṃ anukampāya paṭiṭṭhahanti, mamaṃ ca puttā attā¹⁴ ātura,
tenāhaṃ¹⁵ taṃ gatim paṭisaraṇaṃ¹⁶ katvā āgato¹⁷, puttānaṃ jīvitadānaṃ
dadanto atthaṃ me carāhīti¹⁸.

Taṃ sutvā kacchapo itaraṃ gātham āha: 20

8. Dhanena dhaññena ca attanā va
mittaṃ sahāyaṇ ca karonti paṇḍitā,
karomi te senaka etaṃ atthaṃ,
ariyo hi ariyassa karoti kiccaṃ ti. 51.

Ath' assa putto avidūre nipanno pitu vacanaṃ sutvā „mā 25
me pitā kilamatu, ahaṃ pitu kiccaṃ karissāmi“ cintetvā
navamaṃ gātham āha :

9. Appossukko tāta tuvaṃ nisīda,
putto pitu caratī¹⁹ atthacariyaṃ²⁰,

¹ Bā guruyo. ² Ck^s putto. ³ Bā gururo, C^s kuraro. ⁴ C^s -ja. ⁵ Ck^s putto.
⁶ Bā adds ti. ⁷ Bā -saṃ. ⁸ Ck^s etc, Bā heke. ⁹ Bā mapattā, Ck^s mamaṃja.
¹⁰ Bā caratha. ¹¹ Ck^s -jananā, Bā -caratī. ¹² Bā -mmunā. ¹³ Bā call-. ¹⁴
Ck^s ajja. ¹⁵ Bā tenaneva. ¹⁶ Bā omits paṭi. ¹⁷ Bā adds smim. ¹⁸ Bā caretha
vāricarātī. ¹⁹ Ck^s aratī. ²⁰ Bā omits caratī attha.

aham carissāmi tav' etam¹ attham
senassa putte paritāyamāno ti. 52.

Atha nam pitā gāthāya ajjhabhāsi:

10. Addhā hi tāta satān' esa dhammo
putto pitu yaṁ² caretha atthacariyaṁ,
app-eva maṁ disvā pavaddhakāyaṁ³
senassa puttā na viheṭṭhayeyyun⁴ ti. 53.

Tattha satānesa dhammo ti paṇḍitānaṁ esa dhammo, puttā nā 'ti⁵
senassa putte milācā⁶ na heṭṭhayeyyun⁷.

10. Evaṁ vatvā mahākacchapo „samma mā bhāyi, tvaṁ purato
gaccha, idān' aham āgamissāmīti⁸“ taṁ uyyojetvā uduke pa-
titvā⁹ kalalaṇ ca samkaḍḍhitvā¹⁰ ādāya dīpakaṁ gantvā aggim
pajjhāpetvā¹¹ nipajji. Milācā⁶ „kim no senapotehi¹², imaṁ
kāṇakacchapaṁ¹³ parivattetvā māressāma, ayaṁ no sabbesaṁ
15 pahossatīti¹⁴“ valliyo uddharitvā jiyā¹⁵ gahetvā nivatthapiloti-
kāpi¹⁶ mocetvā tesu ṭhānesu bandhitvā kacchapaṁ parivatte-
tuṁ na sakkonti. Kacchapo te ākaḍḍhanto gantvā¹⁶ gam-
bhīraṭṭhāne uduke pati. Te pi kacchapalobhena tena¹⁷ saddhim
yeva patitvā udakapunnāya kucchiyā kilantā¹⁸ nikkhamitvā
20 „bho ekena¹⁹ no ukkusena yāva aḍḍharattā ukkā vijjhāpitā,
idāni iminā kacchapena uduke pātetvā²⁰ udakaṁ pāyetvā
mahodarā kat' amhā²¹, puna aggim karitvā aruṇe uggate pi
ime senapotake khādisāmā²²“ ti aggim kātuṁ ārabhiṃsu.
Sakuṇikā tesam saddaṁ²³ sutvā „sāmi, ime yāya²⁴ kāyaci
25 velāya²⁵ amhākaṁ puttake khāditvā gamissanti, sahāyassa na
sīhassa santikaṁ²⁶ gacchā²⁷“ ti āha. So taṁ khaṇaṁ ñeva

¹ Ck tametam, Bđ tatheva. ² Bđ nam. ³ Ck pañcaddha-, Bđ vavaḍḍha-. ⁴
so Cks; Bđ puttāni na heyayeyyun. ⁵ all three MSS. puttāniti. ⁶ Ck Bđ ci-
⁷ Bđ nabodaye-. ⁸ Ck nāgami-, Bđ idānāhāgami-. ⁹ Bđ pavatṭetvā. ¹⁰ Bđ
vallyo uddharitvā vallikālaṁ lañcasevāḍḍhañca saḍḍhitvā in the place of kala-
lañca -. ¹¹ Bđ vijjhā-. ¹² Bđ -takehi. ¹³ Bđ kālā-. ¹⁴ so C; Ck piyā,
Bđ vallitoṭṭiyo. ¹⁵ Bđ -kāhi. ¹⁶ Bđ omits ga-. ¹⁷ Bđ omits tena. ¹⁸ Cks
-to, Bđ kilamanto. ¹⁹ C etena. ²⁰ Bđ patitvā. ²¹ Bđ gakatāḍḍhammā. ²²
Bđ katham. ²³ Bđ sāya. ²⁴ Bđ -yaṁ. ²⁵ Bđ -ke.

tassa santikaṃ gantvā „kiṃ avelāya āgato sīti“ vutte¹ ādito
paṭṭhāya taṃ pavattiṃ ārocetvā ekādasamaṃ gātham āha:

11. Pasū manussā mīgaviriyaśeṭṭha
bhayaadditā seṭṭham upabbajanti²,
puttā mam' aṭṭā³, gatim āgato 'smi,
tvan no si rājā, bhava me sukhāyā 'ti. 54. 5

Tattha pasū ti sabbatiracchāne āha, idaṃ vuttaṃ hoti: sāmi migesu
viriyaṇa seṭṭha⁴, lokasmiṃ hi sabbatiracchānāpi manussāpi bhayatajjitā⁵
hutvā seṭṭhaṃ upagacchanti⁶, mama ca puttā aṭṭā⁷, sv-āhaṇ taṃ va gatim⁸ katvā
āgato 'mhi⁹, taṃ amhākaṃ rājā, sukhāya me bhavā 'ti¹⁰. 10

Taṃ sutvā sīho gātham āha:

12. Karomi te senaka etam atthaṃ,
āyāma te taṃ disataṃ¹¹ vadhāya,
kathaṃ hi viññū bahu sampajāno
na vāyame attajanassa guttiyā¹² ti. 55. 15

Tattha taṃ disataṃ¹³ ti taṃ disasamūhaṃ¹⁴, taṃ tava paccatthikaṃ
gaṇaṇ¹⁵ ti attho, bahū ti amitte¹⁶ haṇtuṃ samattho, sampajāno ti mit-
tassa bhayappattaṃ¹⁷ jānanto¹⁸, attajanassa¹⁹ ti attasamassa²⁰ aṅgasamassa²⁰
mittassā 'ti attho.

Evaṃ ca pana vatvā „gaccha tvaṃ, putte samassāsehīti“ 20
taṃ uyyojetvā maṇivaṇṇaṃ udakaṃ maddamāno pāyāsi. Milācā
taṃ²¹ āgacchantāṃ disvā „kurarena“ tāva amhākaṃ ukkā
vijjhāpitā²², kacchapena amhākaṃ²⁴ nivatthapilotikānaṃ pi
assāmikā katā, idāni pana naṭṭh' amhā, sīho no jīvitakkhayam
eva pāpessatīti“ maraṇabhayatajjitā yena vā tena vā²⁵ pāla- 25
yimsu. Sīho āgantvā rukkhamūle na kiñci addasa. Atha naṃ

¹ Bā - o. ² Bā - gacchanti. ³ Ck^s mamaṇja. ⁴ Bā - o. ⁵ Ck^s - tvā, Bā apaṭṭi-
titā. ⁶ Bā upajjanti. ⁷ Bā aṭṭā atuyā, Ck^s addhā. ⁸ Bā gatim, omitting va,
Ck^s va hatim. ⁹ Ck^s omite mhi. ¹⁰ Ck^s sukhāyamevāti, Bā sukhāyamebhavā-
hiti; tattha pasūti - - - wanting in C^s. ¹¹ Bā dipakaṃ. ¹² Bā vu-. ¹³ Bā
dipakan. ¹⁴ Bā verasamohaṃ. ¹⁵ Ck^s gaṇhaṇ. ¹⁶ Bā samitte. ¹⁷ Bā bhayup-
patti. ¹⁸ Bā ajā-. ¹⁹ Ck^s atthaṃ samatthassa, Bā aṭṭasamassa. ²⁰ Bā adds
jānassa. ²¹ Ck^s milānaṃ, C^s milāmatāṃ, Bā ellātataṃ. ²² Bā kuruyena. ²³
Bā adds tathā. ²⁴ Ck^s - penamhāti. ²⁵ Ck^s omīti vā.

kuraro¹ ca kacchapo ca seno ca upasaṃkamtivā vandimsu.
 So tesaṃ mittānisamsaṃ kathetvā „ito paṭṭhāya mittadhammaṃ
 abhinitvā appaṇattā hothā“² ti ovaḍitvā pakkāmi. Te pi sa-
 kaṭṭhānāni³ gatā. Senasakuṇikā attano putte oloketvā „mitte
 5 nissāya amhehi dārakā laddhā“⁴ ti sukkasamaye⁵ senena saddhiṃ
 sallapantī mittadhammaṃ pakāsamānā cha gāthā abhāsi:

15. Mittaṇ ca kayirātha sakhāgharaṇ ca⁶,
 ayiraṇ ca kayirātha sukhehi ayiro⁷,
 nivattakojo va sare 'bhiantvā⁸
- 10 modāma puttehi samaṇgibhūtā. 56.
14. Sakamittassa kammena sahāyassāpalāyino⁹
 kūjantaṃ upakūjanti lomasā¹⁰ hadayaṇḍamaṇ. 37.
15. Mittaṃ sahāyaṃ adhigamma paṇḍito
 so bhuñjati puttapaṇḍitaṃ dhanam vā,
 15 ahaṇ ca puttā ca patī ca mayhaṃ
 mittānukampāya samaṇgibhūtā. 58.
16. Rājāvatā sūravatā¹¹ ca attho¹²,
 sampannasakkhissa bhavanti h' ete,
 yo¹³ mittavā yasavā uggatatto¹⁴
- 20 asmiṇ ca loke modati¹⁵ kāmakāmi¹⁶. 59.
17. Karaṇīyāni mittāni daliddenaṇḍapi senaka,
 passa mittānukampāya samagg' amhā sa nātake¹⁷. 60.
18. Sūrena balavantena yo mettīm¹⁸ kurute dijo
 evaṃ so sukhito hoti yathāham tvaṇ ca senakā¹⁹ ti. 61.

25 Tattha mittānā ca²⁰ ti yaṃ kañci²¹ attano mittāṇ ca subhāṇ ca suhadaya-
 sabhāṇ ca sāmīttānikāṃ²² ayiraṇ ca karoth' eva²³, nivattakojo va sare bhī-
 hantvā²⁴ ti ettha kojo ti kavacaṃ²⁵, yathā nāma paṭimukkaṃ²⁶ kavacaṃ sare
 abhihanti²⁷ nivāreti evaṃ mayam²⁸ mittabalena paccatthike abhihantvā puttehi

¹ B^d kakkuro. ² B^d yathāthā-. ³ B^d sukkasamāyasaṃkamaṇ. ⁴ so C^e; C^k
 -garaṇa, B^d suhadayaṇḍa. ⁵ B^d sukkasamāyasaṃkamaṇ. ⁶ C^k hī-. ⁷ C^k yaṇḍa-
 palāyino. ⁸ B^d lomahaṇḍa. ⁹ C^k attā, C^e atthā. ¹⁰ B^d so. ¹¹ B^d upaga-
¹² so C^k for lokasmi cā modati? B^d asmi dha loke datī. ¹³ B^d -kāsi. ¹⁴
 C^k si nā-. ¹⁵ C^k mittīm, B^d mittam. ¹⁶ all three MSS. kiñci. ¹⁷ B^d sāpisa-
 kamaṇḍakāta. ¹⁸ B^d karoteva. ¹⁹ C^e B^d sarebhiantvā. ²⁰ B^d vajo. ²¹ B^d
 patimutta. ²² C^e B^d -hanati. ²³ B^d add pi.

saddhīn modāmā 'ti vadati, sakamittassa kanimenā 'ti sakassa mittassa parakkamena, sahāyassāpalāyino¹ ti sahāyassa apalāyino mīgarājassa, lomassā² ti pakkhīno, amhākān puttakā mañ ca³ tañ ca kūjantañ⁴ hada-
yañgamāñ madhurassarañ nicchāretvā upakūjanti, samaññigibhūtā ti ekaṭṭhāne
ṭhītā, rājāvatā sūravatā ca attho ti yassa sīhassadiso rājā ukkusakacchapa- 5
sadisā ca sūrā mittā ca⁵ honti tena rājāvatā sūravatā ca⁶ attho sakkā pāpuñ-
tunā, bhavanti hete ti yo⁷ ca sampannasakhī⁸ paripuṇṇamittadhammo tassa
te⁹ sahāyā bhavanti¹⁰, uggatatto ti sirisobhaggena uggatabhāvo, asmiñca
loke ti idhalokasamīkhāte asmiñ ca loka modati, kāmakām itī sāmikāñ āla-
pati, so hi kāmā kāmānato¹¹ kāmakāmī nāma, samaggamhā¹² ti samaggā¹³ 10
jāt' ambā, saññātake ti¹⁴ nātakehi puttakehi¹⁵ saddhīn

Evam sā chahi gāthāhi mittadhammassa guṇaṃ kathesi.
Te sabbe pi sahāyakā mittadhammañ abhinditvā va yāvata-
yukam ṭhatvā yathākaṇmañ gatā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva sa¹⁶ bhariyaṃ nissāya su- 15
khappatto pubbe pi sukhappatto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā seno ca
senī ca jāyampatikā ahesum¹⁷, puttakacchapo Rāhulo, pitā Mog-
gallāno, ukkuso Sāriputto¹⁸, sīho pana aham evā“ 'ti. Mahā-
ukkusajātakaṃ.

4. Uddālakajātaka.

20

Kharājīnā¹⁹ jaṭilā paṃkadantā ti. Idam S. J. v. ekam
kuhakaṃ²⁰ ā. k. So hi niyyānikasāsane pabbajitvāpi catupacca-
yatthaṃ²¹ tividham kuhakavatthum²² pūresi. Ath' assa agūṇaṃ
pakāsenta bhikkhū dh. k. s.: „āvuso asuko nāma bhikkhu evarūpe
niyyānike Buddhasāsane²³ pabbajitvā kuhanāñ²⁴ nissāya jīvikaṃ kappe- 25
tīti²⁵“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā
„imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa
kuhako yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

¹ Cks -ssamapal-. ² Bd lomassā. ³ Bd puttakānañca. ⁴ Ck kuñj-. ⁵ Cks omit
ca. ⁶ Cs Bd omit ca. ⁷ Ck so. ⁸ Ck -sakkhī, Cs -sakkhi, Bd -sakhā. ⁹ Bd
tassete. ¹⁰ Bd samubha-. ¹¹ Bd rato. ¹² Cks -mihāsī. ¹³ Ck samaggamhā. ¹⁴
Cks omit saññātake ti. ¹⁵ Ck omits pu-; Bd reads puttahi. ¹⁶ Bd so. ¹⁷ Ck
ahosi. ¹⁸ Ck adds ahosi. ¹⁹ Cks -dina. ²⁰ Bd adds bhikkhu. ²¹ Cs Bd -tthāya.
²² Cs kuhanā-, Bd kuhaṇa-? ²³ Bd -nikasāsane, omitting buddha. ²⁴ Ck Bd
kuhakañ. ²⁵ Bd -sīti.

- A. B. Br. r. k. Bo. tassa purohito ahosi paṇḍito vyatto. So ekadivasam uyyānakīlam gato ekaṃ abhirūpaṃ gaṇikaṃ disvā paṭibaddhacitto tāya saddhim samvāsam kappesi. Sā tam paṭicca gabbhaṃ paṭilabhi, paṭiladdhabhāvaṃ¹ űatvā
- 5 tam āha: „sāmi gabbho me paṭiṭṭhito, jātakāle nāmaṃ karonti ayyakassa² nāmaṃ karomīti“. So „vaṇṇadāsiyā kucchismim nibbattassa na sakkā kulanāmaṃ kātun“ ti cintetvā „bhadde, ayaṃ vātaghātarukkho³ Uddālo nāma, idha paṭiladdhattā Uddālako“ ti 'ssa nāmaṃ kareyyāsīti“ vatvā aṅgulimuddikaṃ
- 10 adāsi: „sace dhītā hotu⁴ imāya naṃ poseyyāsi, sace putto atha naṃ vayappattaṃ mayhaṃ dasseyyāsīti“. Sā aparabhāge puttaṃ vijāyitvā Uddālako ti 'ssa nāmaṃ akāsi. So vayappatto mātaraṃ pucchi: „amma ko me pitā“ ti. „Purohito tātā“ ti. „Yadi evaṃ vede uggaṇhissāmīti“ mātu hatthato
- 15 muddikaṃ ca ācariyabhāgaṃ ca gahetvā Takkasilam gantvā disāpāmokkhaṃ ācariyassa⁵ santike sippaṃ uggaṇhanto ekaṃ tāpasagaṇaṃ disvā „imesaṃ santike varasippaṃ bhavissati, tam uggaṇhissāmīti“ sippalobhena pabbajitvā tesam vattapaṭivattaṃ katvā „ācariyā maṃ tumhākaṃ jānanasippaṃ⁶ sikkhā-
- 20 pethā“ ti āha. Te attano jānananiyāmena tam sikkhāpesuṃ. Pañcannaṃ tāpasasatānaṃ eko pi etena⁷ atirekapaṇṇo nāhosi, so yeva⁸ tesam paṇṇāya aggo, ath' assa te sannipatitvā ācariyaṭṭhānaṃ adāmsu. Atha ne so āha: „mārisā tumhe niccaṃ vanamūlaphalāhārā araṇṇe yeva vasatha, manussapathaṃ
- 25 kasmā na gacchatthā“ ti. „Mārisa, manussā nāma dānaṃ⁹ datvā anumodanaṃ kārāpentī¹⁰ dhammakathaṃ¹¹ kathāpentī paṇhaṃ pucchanti, mayaṃ tena bhayena tattha na gacchāma“. „Mārisā sace pi cakkavattirājā bhavissati maṃ¹² gahetvā kathanam nāma mayhaṃ bhāro, tumhe mā bhāyathā“ ti vatvā
- 30 tehi saddhim cārikaṃ caramāno anupubbena Bārāṇasiyaṃ¹³

¹ B^d gabbhassa paṭiṭṭhabhāvaṃ. ² B^d assā kīm in the place of ayyakassa. ³ B^d -ghāta-. ⁴ B^d -ti. ⁵ B^d -mokkhācariyassa. ⁶ C^k jāna-si-. ⁷ B^d tena. ⁸ B^d sveda. ⁹ B^d mahādā-. ¹⁰ C^k karonti. ¹¹ C^k dhamma, B^d dhammikathaṃ, ¹² C^k manam, C^k maṇam. ¹³ B^d -si.

patvā rājuyyāne vasitvā punadivase sabbehi saddhim dvāra-
 gāme bhikkhāya cari. Manussā mahādānaṃ adaṃsu. Tāpasā
 punadivase nagaraṃ pavisimsu. Manussā mahādānaṃ adaṃsu.
 Uddālakatāpasā anumodanaṃ¹ karoti maṅgalaṃ vadati pañhaṃ
 vissajjeti. Manussā pasīditvā bahupaccaye adaṃsu. Sakala- 5
 nagaraṃ „paṇḍito gaṇasatthā dhammikatāpasā āgato“ ti saṃ-
 khubhi. Taṃ rañño pi kathayimsu. Rājā „kuhiṃ vasantīti“
 pucchitvā „uyyāne“ ti sutvā „sādhu ajja nesam“² dassanāya
 gamissāmīti³ āha. Eko⁴ gantvā „rājā kira vo passitum
 āgacchatīti“ Uddālakassa kathesi. So⁵ isigaṇaṃ āmantetvā 10
 „mārisā, rājā āgamissati, issare⁶ ca nāma ekadivasam āra-
 dhetvā yāvajīvaṃ⁷ alaṃ hotīti“. „Kiṃ pana kātappaṃ āca-
 riyā“⁸ ti. So evam āha: „tumhesu ekacce vaggulivataṃ⁹
 carantu ekacce ukkuṭṭikappadhānaṃ anuyūñjantu ekacce kaṇ-
 ṭakapassayikā¹⁰ bhavantu ekacce pañcatapaṃ¹¹ tapantu ekacce 15
 udakorohanakammaṃ¹² karontu ekacce tattha tattha mante
 sajjhāyantu“¹³ ti. Te tathā karimsu. Sayam pana aṭṭha
 vā dasa vā paṇḍite vādine¹⁴ gahetvā manohare¹⁵ ādhārake ra-
 maṇīyaṃ potthakaṃ ṭhapetvā antevāsikaparivuto paññatte
 sāpassaye¹⁶ āsane nisīdi. Tasmim̐ khaṇe rājā purohitaṃ ādāya 20
 mahantena parivārena uyyānaṃ āgantvā¹⁷ te micchātapaṃ ca-
 rante disvā „apāyabhayehi¹⁸ muttā¹⁹“ ti pasīditvā Uddālakassa
 santikaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā ekamante²⁰ nisinna tuṭṭha-
 mānaso purohitena saddhim²¹ sallapanto paṭhamam̐ gātham āha:

1. Kharājina jaṭilā paṃkadantā (Jāt. III. p. 296-297.)

25

dummukharūpā¹⁰ ye 'me²⁰ japanti

kaccim̐²¹ nu te mānusaḥ payoge

idaṃ vidū parimuttā apāyā ti. 62.

¹ Bā dānānu-. ² Bā te-. ³ Bā gamissāmi sveva gamissāmā ti. ⁴ Bā adda puriso. ⁵ Bā adda pi. ⁶ Bā -ro. ⁷ Bā adda jivitum. ⁸ Bā -vattaṃ. ⁹ Bā kaṇḍikesayikā. ¹⁰ Bā pañcā-. ¹¹ Bā udakaro-. ¹² Bā paṇḍitapādino. ¹³ Bā manorame. ¹⁴ Bā omits sā-. ¹⁵ Bā gantvā. ¹⁶ Bā -yamhā. ¹⁷ Bā mutto, C^o vuttā. ¹⁸ Bā -taṃ. ¹⁹ C^o rummakharupā, C^o rupā. ²⁰ Bā mantam. ²¹ C^k kacca, Bā kicci.

Tattha kharājīnā ti kharehi¹ ajīnacammehi samannāgatā, paṇka-
dantā ti dantakattḥassa akhādanena malaggahitadantā², dummukharūpā³
ti anañjitakkhā⁴ amaṇḍitarūpā lūkkhasamghāṭidharā⁵, mānusaḥ payoge ti
manussehi kattabbakīriye, idaṃ vidū ti idaṃ tapakaraṇaṃ⁶ ca mantajjhānaṃ
5 ca jānantā⁷, apāyā ti kacci ācariya⁸ ime⁹ catūhi apāyehi muttā ti pucchati.

Taṃ sutva purohito „ayaṃ rājā aṭṭhāne pasanno, tuṇhi
bhavitum na vaṭṭatīti“ cintetvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Pāpāni kammāni karoṭṭha rāja
bahussuto ce na careyya dhammaṃ,
10 sahassavedo pi na taṃ paṭicca
dukkhā pamuñce caraṇaṃ apatvā ti. 63.

Tattha bahussuto ce ti sacce mahārāja¹⁰ bahussuto¹¹ paṇaṇātivado¹²
dasakusalakammaṃ¹³ na careyya tihi dvārehi pāpān' eva careyya, tiṭṭhantu tayo
vedā sahassavedo¹⁴ pi samāno¹⁵ taṃ¹⁶ bahussaccaṃ paṭicca aṭṭhasamāpatti-
15 saṃkhātāṃ caraṇaṃ apatvā apāyadukkhato na muñceyyā 'ti.

Tassa vacanaṃ sutvā Uddālako cintesi: „rājā yathā vā
tathā vā isigaṇassa pasīdī, ayaṃ pana brāhmaṇo aticarantaṃ¹⁷
goṇaṃ tuṇḍe¹⁸ paharati¹⁹, vaḍḍhitabhatte²⁰ kacavaraṃ nipatati²¹,
kathessāmi tena saddhiṃ“ ti so²² tena saddhiṃ²³ kathento
20 tatiyaṃ gātham āha:

3. Sahassavedo pi na taṃ paṭicca
dukkhā pamuñce caraṇaṃ apatvā,
maññāmi: vedā aphalā bhavanti,
sasaṇṇamaṃ²⁴ caraṇaṃ²⁵ nēva saccaṃ ti. 64.

25 Tattha aphalā²⁶ ti tava vedā ca sesasippāni ca aphalāni āpajjanti, tāni
kasmā uggaṇhanti, sīlasaṇṇamena saddhiṃ caraṇaṃ²⁵ nēva ekaṃ saccaṃ
āpajjatīti.

¹ Bā pakhurehi. ² kharājīnā - - - dantā wanting in Cks. ³ Cks rummakkharūpā.

⁴ Bā -tamukkhā. ⁵ Bā lukhacivarasaṃghāṭi-. ⁶ Bā imaṃ pañcātapacaraṇaṃ. ⁷

Bā mantasajjhāyananti pañcaparimuttā apāyānantā. ⁸ Cks -yaṃ. ⁹ Ck Bā imehi.

¹⁰ Bā adds ahaṃ. ¹¹ Bā adds mhihi. ¹² Bā paṇaṇamanto pi. ¹³ Bā -kamma-

pathadhammaṃ. ¹⁴ Bā -bedāpi. ¹⁵ Bā -nā. ¹⁶ Bā adds bedaṇṇa. ¹⁷ Bā

caṇḍaṃ in the place of atī - -. ¹⁸ Bā daṇḍena. ¹⁹ Bā -ranto viya. ²⁰ Bā

viddhiṭṭa-. ²¹ so Cks; Ck nipati, Bā khipanto viya in the place of nipatati. ²²

Ck omits so. ²³ Bā na in the place of so - -. ²⁴ Ck sasaṇṇa-. ²⁵ Ck -naṃ.

²⁶ Cks -lāyi.

Tato purohito catuttham¹ gātham āha:

4. Na h' eva vedā aphaḷā bhavanti,
sasamāyamaṃ² caraṇaṃ³ ñeva⁴ saccam,
kittim hi⁵ pappoti adhicca vede,
santiṃ pun' eti⁶ caraṇena danto ti. 65.

5

Tattha na heva 'ti nāhaṃ vedā aphaḷā ti vadāmi, api⁷ kho pana sasamāyamaṃ caraṇaṃ saccam eva sabhāvaḥbhūtaṃ uttamaṃ, tena hi sakkā dukkhā muccituṃ⁸, santiṃ puneti⁹ samāpattisaṃkhātena caraṇena danto hadaya-santikaraṃ nibbānaṃ pāpuṇāti¹⁰.

Taṃ sutvā Uddālako „na sakkā iminā saddhim paṭi- 10
pakkhavasena ṭhātuṃ¹¹, 'putto tavā¹²' ti vutte sinehaṃ akaronto
nāma n' atthi, puttabhāvam assa kathessāmīti“ cintetvā pañca-
maṃ gātham āha:

5. Bhaccā mātāpitā bandhū,
yena jāto sa¹³ yeva so,
Uddālako ahaṃ bhoto
sotthiyākulavamsako ti. 66.

15

Tattha bhaccā ti mātāpitā ca sesabandhū¹⁴ ca bharitabbā nāma, yena
paua jāto so yeva¹⁵ so hoti, attā yeva hi attano jāyati, ahaṃ ca tayā va
Uddālarukkhamaḷe jāto¹⁶, tayā vuttam eva nāmaṃ kataṃ. Uddālako ahaṃ 20
bho ti¹⁷.

So „ekamsena tvaṃ¹⁸ Uddālako“ ti vutte¹⁹ „āmā“ 'ti
vatvā „mayā te mātu saññānaṃ²⁰ dinnam, taṃ kuhin“ ti „idaṃ
brāhmaṇā“ 'ti muddikaṃ tassa hatthe ṭhapesi. Brāhmaṇo
muddikaṃ sañjānitvā „nicchayena tvaṃ²¹ brāhmaṇo²², brāh- 25
maṇadhamme²³ pana²⁴ jānāsīti“ vatvā brāhmaṇadhamme²³
pucchanto chaṭṭhaṃ gātham āha:

¹ Cks omit catuttham. ² Cs -nañ. ³ Cks -lāyī. ⁴ Bā yeva. ⁵ Bā kittiñca.
⁶ Bā puṇāti. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Bā muñji-. ⁹ Bā puṇāti. ¹⁰ Bā -tūti. ¹¹ Bā
vāretuṃ. ¹² Bā adds tavā. ¹³ Bā eva. ¹⁴ Bā -dhuno. ¹⁵ Cks eva. ¹⁶ Bā
janito. ¹⁷ Cks hoti, Bā bhotīti. ¹⁸ Ck omits tvaṃ. ¹⁹ Bā vutto. ²⁰ Bā
saññānaṃ. ²¹ Cks taṃ. ²² Bā omits brā-. ²³ Bā -am. ²⁴ Bā omits pana.

6. Kathaṃ bho brāhmaṇo hoti, kathaṃ bhavati kevali,
kathaṃ ca parinibbānaṃ dhammaṭṭho kin ti vuccatīti. 67.

Uddālako pi tassa ācikkhanto sattamaṃ gātham āha:

7. Niraṃkatvā aggim ādāya brāhmaṇo

5 āpo sijaṃ yajaṃ usseti¹ yūpaṃ,
evaṃkaro brāhmaṇo hoti khemī,
dhamme ṭhitam tena amāpayimsū² 'ti. 68.

Tattha niraṃkatvā aggimādāyā ti nīrantaram katvā aggim³ gahetvā
paricarati, āpo sijaṃ yajaṃ usseti¹ yūpaṃ ti abhisecanakammaṃ⁴
10 karonto sammāpāsaṃ vājapeyyaṃ⁵ vā niraggalaṃ vā yajanto suvaṇṇayūpaṃ
ussāpeti, khemīti khemappatto, amāpayimsū⁶ 'ti ten' eva ca naṃ⁷ kāraṇena
dhamme ṭhitam kathamti⁸.

Tam sutvā purohito tena kathitam brāhmaṇadhammaṃ
garahanto aṭṭhamaṃ gātham āha:

8. Na suddhī⁹ secanen' atthi¹⁰ na pi¹¹ kevali¹² brāhmaṇo
na¹³ khanti na pi¹⁴ soraccaṃ, na pi¹⁵ so parinibbuto ti. 69.

Tattha secanena¹⁶ 'ti tena vuttasu brāhmaṇadhammesu ekaṃ dassetvā
sabbam paṭikkhipati, idaṃ vuttaṃ hoti: aggiparicarāṇena¹⁷ vā udakasecanena
vā pasughātayaṇīṇena vā¹⁸ suddhī¹⁹ nāma n' atthi, na pi¹⁵ ettakena brāhmaṇo
20 kevalaparipuṇṇo hoti, na adhivāsanakhanti²⁰ na sīlasoraccaṃ na pi¹⁵ kilesa-
parinibbānena²¹ parinibbuto nāma hotīti.

Tato naṃ Uddālako „yadi evaṃ brāhmaṇo²² na hoti atha
kathaṃ hotīti“ pucchanto navamaṃ gātham āha:

9. Kathaṃ so brāhmaṇo hoti, kathaṃ bhavati kevali,
25 kathaṃ ca parinibbānaṃ dhammaṭṭho kin ti vuccatīti. 70.

¹ Ck dasseti, Cs dassesi, Bđ āpo siṇja yajaṃ usseti. ² Bđ samāpassisū. ³ Bđ jotiaggi. ⁴ Bđ abhisekaka-. ⁵ Bđ vāca-. ⁶ Bđ samāpayimsu. ⁷ Bđ neva
ca in the place of tenevacanaṃ. ⁸ Bđ kathayimsu. ⁹ Cs suddhiṃ, Ck Bđ
suddhi. ¹⁰ Bđ secane navā atthi. ¹¹ Ck omits na pi; Bđ has nāpi. ¹² Ck
-lī. ¹³ Bđ sace. ¹⁴ Bđ omits nāpi. ¹⁵ Bđ nāpi. ¹⁶ Bđ secanena atthi. ¹⁷
Bđ aggiṇa pa-. ¹⁸ Bđ -ghāṭa-, Cs omits pa --. ¹⁹ Cks suddhiṃ, Bđ -i. ²⁰
Bđ -ti, Ck -tīm. ²¹ Bđ omits pari --. ²² Bđ adds kevaliparipuṇṇo.

Purohito tassa¹ kathento itaraṃ gātham āha:

10. Akhettabandhū amamo nirāso

nillobhapāpo bhavalobhakhīṇo

evaṃkaro brāhmaṇo hoti khemi,

dhamme ṭhitaṃ tena amāpayimsū² 'ti. 71.

5

Tattha akhettabandhū ti akhetto abandhū³ khetta-vatthugāmaṇigama-pariggahena c' eva nātibandhavagottabandhavamittabandhavasahāyabandhava-sippabandhavapariggahena ca rahito, amamo ti satta-saṃkhāresu tanhādītthi-mamāyanārahito, nirāso ti lābhadhanaputtajīvītāsāvirahito, nillobhapāpo ti pāpalobhena visamalobhena rahito, bhavalobhakhīṇo ti⁴ khīṇabhavarāgo. 10

Tato Uddāloko gātham āha:

11. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā⁵ caṇḍalapukkusā

sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,

sabbesaṃ sītibhūtānaṃ atthi seyyo va pāpiyo ti. 72.

Tattha atthi seyyo va pāpiyo ti ete khattiyādayo sabbe pi hi soraccā- 15
dīhi samannūgatā honti, evambhūtānaṃ pana tesāṃ ayaṃ seyyo ayaṃ pāpiyo
ti evaṃ hīnukkaṭṭhatā atthi n' atthīti pucchati.

Ath' assa „arahattapattito paṭṭhāya hīnukkaṭṭhatā nāma
n' atthīti“ dassetuṃ brāhmaṇo gātham āha:

12. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā⁵ caṇḍalapukkusā

90

sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,

sabbesaṃ sītibhūtānaṃ n' atthi seyyo va pāpiyo ti. 73.

Atha naṃ garahanto Uddāloko gāthadvayam āha:

13. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā caṇḍalapukkusā

sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,

95

sabbesaṃ sītibhūtānaṃ n' atthi seyyo va⁶ pāpiyo.

panatṭhaṃ⁷ carasi brāhmaṇṇaṃ sotthiyākulavaṃsatan

ti⁸. 74.

¹ Bā pīssa. ² Bā sammāpayisu. ³ Bā akhettabandhukena. ⁴ Ck² add te. ⁵ Ck² Bā suddhā. ⁶ Bā a. ⁷ Ck² vana-, Bā paraṭṭha. ⁸ Ck² sotthiyākulavaṃsatananti; pana - - satanti wanting in C².

Tass' attho: yadi etehi guṇehi samannāgatānaṃ viseso n' atthi eko va vaṇṇo hoti, evaṃ sante taṃ¹ ubhatosujātabhāvaṃ nāseṇto panaṭṭhaṃ² carasi brāhmaṇānaṃ³ caṇḍālasamo hosi sotthiyakulavaiṇsaṃ⁴ nāseṇti⁵.

Atha naṃ purohito upamāya saññāpento gāthadvayam aha:

- 5 14. Nānārattehi vatthehi vimānaṃ bhavati chāḍitaṃ,
na tesāṃ chāyā vatthānaṃ, so rāgo anupajjatha. 75.
15. Evamevaṃ⁶ manussesu sadā sujjhanti mānavā⁷,
na tesāṃ jātīm pucchanti dhammaṃ aṇṇāya subbatā ti. 76.

Tattha vimānaṃ ti gehaṃ vā maṇḍapaṃ vā, chāyā ti tesāṃ vatthānaṃ
10 chāyā, so nānāvidho⁸ rāgo na hoti⁹, sabbachāyā ekavaṇṇā va hoti, evam-
evaṃ¹⁰ ti manussesu pi evamevaṃ⁶ ekacce aṇṇānaṃ brāhmaṇaṃ akāraṇeṃ' eva
cātuvaṇṇe¹¹ suddhiṃ paññāpentī, esā atthīti mā gaṇhi, yadā pana ariyamaggena
mānavā¹² sujjhanti tadā tehi paritṭhaṃ¹³ nibbānadhammaṃ jānitvā subbatā
silavanto paṇḍitapurisā tesāṃ jātīm me pucchanti¹⁴, nibbānappattīto paṭṭhāya
15 jāti nāma niraṭṭhakā ti.

Uddālako pana¹⁵ paccāharitum na¹⁶ sakkonto appaṭibhāno
nisīdi¹⁷. Atha brāhmaṇo rājānaṃ āha: „sabbe ete mahārāja
kuhakā, sakala-Jambudīpaṃ kohaṇṇeṃ' eva nāseṇsanti, Uddā-
lakaṃ uppabbajāpetvā upapurohitaṃ¹⁸ karoṭha, sese uppabbā-
20 jetvā phalakāvudhāni datvā sevake karoṭhā“ 'ti. „Sādhu
ācariyā“ 'ti rājā tathā kāresi¹⁹. Te rājānaṃ upaṭṭhahantā
va²⁰ gatā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa kuhako yevā“
'ti j. s.: „Tadā Uddālako kuhakabhikkhu ahoṣi, rājā Anando, purohito
25 aham evā“ 'ti. Uddālakaajātakam²¹.

5. Bhisajātakam.

Assaṃ gavaṃ rajataṃ jātārūpan ti. Idam S. J. v. uk-
kaṇṭhitabhikkhum ā. k. Vatthum Kusajātake āvibhavissati.

¹ Bā tvaṇi. ² Bā sethaṃ, Cā pānaṭṭhaṃ. ³ all three MSS. brah-. ⁴ Bā -sataṃ.
⁵ Bā -setitī. ⁶ Bā -va. ⁷ Cā Bā -na-. ⁸ Bā add. cītro. ⁹ Cā na upeti, Bā
rāgo pi na hoti. ¹⁰ Cā -vā. ¹¹ Bā -a. ¹² Cā Bā -ṇa-. ¹³ Bā paṭṭividdhaṃ.
¹⁴ Bā sujhati. ¹⁵ Cā puna. ¹⁶ Bā a. ¹⁷ Bā -dati. ¹⁸ Bā omits upa. ¹⁹
Bā akāsi. ²⁰ Bā yathākammaṃ. ²¹ Cā uddālejā-. 5. Morris, B. & C. p. 94.

'Tadā pana S. „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“¹ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „kiṃ paṭicca“² 'ti „kilesaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā kasmā kilesaṃ paṭicca ukkaṇṭhasi“³, porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhhe bāhirapabbajjaṃ pabbajitvā vatthukāmakilesakāme ārabba uppajjanakasaññaṃ sa-
pathaṃ katvā harimsū“⁴ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. asītikoṭivibhavassa brāhmaṇamahāsālassa⁵ putto hutvā nibbatti, Mahākañcanakumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Ath' assa padasāpi⁶ caranākāle aparo pi putto jāyi⁷, Upakañcanakamāro ti 'ssa nāmaṃ akaṃsu. Evaṃ paṭipāṭiyā⁸ satta puttā ahesuṃ. Sabbakaniṭṭhā pan' ekā dhītā, tassā Kañcanadevīti nāmaṃ karimsu. Mahākañcanakumāro vāyap-
patto Takkasilato sabbasippāni uggahetvā⁹ āgañchi¹⁰. Atha naṃ mātāpitaro gharāvāsena bandhitukāmā „attanā¹¹ samāna-
jāṭiyakulato te dārikaṃ ānema“, gharāvāsaṃ saṇṭhapehīti¹² 15
vadimsu. „Amma tāta na mayhaṃ gharāvāsen' attho, mayhaṃ hi tayo bhavā ādittā viya sappatibhayā bandhanāgāraṃ viya palibuddhā¹³ ukkārabhūmi viya jegucchā hutvā upaṭṭhahanti, mayā supineua pi methunadhammo na diṭṭhapubbo, aññe¹⁴ vo puttā atthi, te gharāvāsena nimantethā“ 'ti vatvā punappuna¹⁵ 20
yācito pi¹⁶ sahāye pesetvā tehi yācito pi na icchi. Atha naṃ sahāyā „samma kiṃ pana tvaṃ patthento kāme pari-
bhūñjitum na icchasīti“ pucchimsu. So tesāṃ nekkhammajjhā-
sayataṃ¹⁷ ārocesi¹⁸. Taṃ sutvāssa¹⁹ mātāpitaro sesaputte
nimantesuṃ, te pi na icchimsu. Kañcanadevī pi na icchi 25
yeva. Aparabhāge mātāpitaro kalam akaṃsu. Mahākañcana-
paṇḍito mātāpitunnaṃ kattabbakiccaṃ katvā aṣītikoṭidhanena
kapaṇḍhikānaṃ mahādānaṃ datvā cha bhātaro bhaginim ekaṃ
dāsaṃ ekaṃ dāsīm ekaṃ sahāyaṃ ca ādāya mahābhinnikkha-

¹ Bā adda sī. ² Ck - ṭhāsi, Bā - ṭhito. ³ Bā - sālakusalassa. ⁴ Ck - sāhi.

⁵ Bā vijāyi. ⁶ Bā uggahetvā. ⁷ Bā āgacchā. ⁸ Bā adda ca. ⁹ Bā ānessāmi.

¹⁰ Bā balibandhanā. ¹¹ Ck aññā. ¹² yācantāpi na lasu. ¹³ Bā nikkhama-

¹⁴ Bā adda sādhu samma sahāya bodhisattassa kathātameva kathesīti. ¹⁵ Bā omīta ssa.

manam nikkhamitvā Himavantaṃ pāvisi. Te tattha paduma-
 saram nissāya ramaṇiye bhūmibhāge assamaṃ katvā pabba-
 jitvā vanamūlaphalāhārehi¹ vāpayimsu. Te araṇṇaṃ gac-
 chantā ekato va gantvā yatth' eko phalaṃ vā pattaṃ vā
 5 passati tattha itare pi pakkosivā diṭṭhasutāni kathentā ucci-
 nanti, gāmassa kammantatṭhānaṃ viya hoti. Athācariyo
 Mahākaṇṇanāpaso cintesi: „ambhākaṃ asītikoṭṭidhanaṃ chaḍ-
 detvā pabbajitānaṃ evaṃ loluppavasena² phalāphalass' atthāya
 vicaraṇaṃ nāma appatirūpaṃ, ito paṭṭhāya ahaṃ eva phalā-
 10 phalaṃ āharissāmīti“ so assamaṃ patvā sabbe pi te sā-
 yaṇhasamaye sannipādetvā tam atthaṃ ārocetvā „tumhe idh'
 eva samaṇadhammaṃ karontā acchatha. ahaṃ phalāphalaṃ
 āharissāmīti“ āha. Atha naṃ Upakaṇṇanādayo „mayam
 ācariya tumhe nissāya pabbajitā, tumhe idh' eva samaṇa-
 15 dhammaṃ karotha, bhaginī pi no idh' eva hotu, dāsī pi tassā
 santike acchatu, mayam attha janā varena phalāphalaṃ āha-
 rissāma, tumhe pana tayo vāramuttakā³ hothā“ 'ti vatvā
 paṭiññaṃ gaṇhimsu. Tato paṭṭhāya atthasu janesu ekeko
 varena phalāphalaṃ āharati, sesā attano attano pāpuṇa-
 20 koṭṭhāsaṃ ādāya vasanaṭṭhānaṃ gantvā attano paṇṇasālāyaṃ
 eva honti, akāraṇena ekato bhavitum na labhanti. Vārapatto
 phalāphalaṃ āharitvā - eko mālako atthitatta⁴ - pāsāṇaphalake
 ekādasakoṭṭhāse katvā gaṇḍisaññaṃ datvā attano koṭṭhāsaṃ
 ādāya vasanaṭṭhānaṃ pavasati⁵, sesā gaṇḍisaññaṃ nikkha-
 25 mitvā ullolaṃ⁶ akatvā gāravaparihārena gantvā attano attano
 pāpuṇanakotṭhāsaṃ ādāya vasanaṭṭhānaṃ gantvā paribhuñjitvā
 samaṇadhammaṃ karonti. Te aparabhāge bhisāni āharitvā
 khādantā⁷ tattatapā ghoratapā parimāritindriyā kasiṇapari-
 kammaṃ karontā viharimsu. Atha tesam sīlatejena Sakka-
 30 bhavanaṃ kampi. Sakko pi⁸ „kāmā⁹ vimuttā¹⁰ nu kho ime

¹ Ck^s -rāya. ² B^d loluppacāravasena. ³ B^d -muttāva. ⁴ B^d tassa. ⁵ B^d
 -thānaṃ gantvā bhuñjitvā paṭivasati. ⁶ B^d loluppaṃ. ⁷ B^d adantā. ⁸ B^d
 adds āvajjanto tam kāraṇaṃ natvā. ⁹ Ck^s kāpikāmā. ¹⁰ B^d dhimuttā.

isayo no¹ ti saññam¹ karoti yeva, so „ime tāva isayo pa-
 riggaṇhissāmīti“ cintetvā attano ānubhāvena M-assa koṭṭhāsam
 tayo divase antaradhāpesi. So paṭhamadivase koṭṭhāsam
 adisvā „mama koṭṭhāso² pammutṭho³ bhavissatīti“ cintesi⁴,
 dutiyadivase „mama dosena⁵ bhavitabbam, paṇāmanavasena⁶ 5
 mama koṭṭhāsam na paṭṭhapesi, maññe“ ti cintesi, tatiyadivase
 „kena nu kho kāraṇena mayham koṭṭhāsam na paṭṭhapenti⁷,
 sace me doso bhavissati⁸ khamāpessāmīti“ sāyaṇhasamaye
 gaṇḍikasaññam⁹ adāsi. Sabbe¹⁰ sannipatitvā „kena gaṇḍi-
 saññā¹¹ dinnā“ ti āhamsu. „Mayā tātā¹²“ ti. „Kena kāra- 10
 ṇena ācariyā“ ti¹³. „Tātā tatiyadivase kena phalāphalam
 ābhatan“ ti. Eko utṭhāya „mayā ācariyā“ ti vanditvā
 atṭhāsi. „Koṭṭhāse karontena te¹⁴ mayham koṭṭhāso kato“
 ti. „Āma ācariya, jeṭṭhakoṭṭhāso me¹⁵ kato“ ti. „Hiyyo
 kenābhatan“ ti. Aparo utṭhāya „mayā“ ti vanditvā atṭhāsi. 15
 „Mam¹⁶ anussarīti“. „Tumhākam me jeṭṭhakoṭṭhāso ṭhapito“
 ti¹⁷. „Ajja kenābhatan“ ti. Aparo utṭhāya vanditvā atṭhāsi.
 „Koṭṭhāsam karonto mam anussarīti“. „Tumhākam¹⁸ jeṭṭha-
 koṭṭhāso kato“ ti. „Tātā, ajja mayham koṭṭhāsam alabhan-
 tassa tatiyo divaso¹⁹, paṭhamadivase²⁰ koṭṭhāsam adisvā²¹ 20
 ‘koṭṭhāsam karonto mam pammutṭho²² bhavissatīti’ cintesiṃ,
 dutiyadivase ‘mama koci doso bhavissatīti’ cintesiṃ, ajja pana
 ‘sace me doso atthi khamāpessāmīti’ cintetvā gaṇḍikasaññāya²³
 tumhe sannipātesīṃ²⁴, ‘ete bhisakoṭṭhāse²⁵ tumhe karimhā’ ti
 vadatha, aham na labhāmi, etesaṃ thenetvā khādakam nātum 25
 vaṭṭati²⁶, kāme pahāya pabbajitānam bhisamattam thenam²⁷
 nāma appatirūpan“ ti. Te tassa katham sutvā „aho sāha-

¹ Bđ āsaṅka. ² Cks -sam. ³ Bđ pamutṭho. ⁴ Bđ -tetvā. ⁵ Ck dāsena, Bđ dosana. ⁶ Bds tena. ⁷ Ck -ṭṭhā-. ⁸ Ck bhavitabbassati, Bđ atthi te. ⁹ Bđ gaṇḍisañ-. ¹⁰ Bđ adds te. ¹¹ Cks -am. ¹² Bđ tāta katā. ¹³ Bđ adds vanditvā aṭṭhamsum. ¹⁴ Bđ -te, Ck Bđ omit te. ¹⁵ Bđ mayā. ¹⁶ Bđ karonto mam. ¹⁷ Cks pi. ¹⁸ Bđ adds me. ¹⁹ Bs tayo divaso, Cks tatiyadivase. ²⁰ Ck omits pa-. ²¹ Bđ omits ko- ad-. ²² Bđ pamutṭho. ²³ Bđ gaṇḍisañ-. ²⁴ Bđ -temi. ²⁵ Ck hi-. ²⁶ Cks -tīti. ²⁷ Bđ thenanam.

sikakamman¹ ti sabbe va ubbegappattā² ahesuṃ. Tasmim³ assamapade vanajetṭhakarukkhe nibbattadevatāpi⁴ otaritvā āgantvā tesāñ ñeva santike nisīdi. Ānañjakāraṇaṃ⁵ kārīyamāno⁶ dukkhaṃ adhiṇṇasetuṃ asakkonto ālānaṃ⁷ bhinditvā
 5 palāyitvā araṇṇaṃ pavitṭho eko vāraṇo kālena kālaṃ isigaṇaṃ vandati, so pi āgantvā ekamantaṃ atṭhāsi. Sappakiḷāpanako⁸ eko vānaro ahikuṇḍikassa⁹ hatthato muñcitvā araṇṇaṃ pavisitvā tatth¹⁰ eva assame vasati, so pi taṃ divasaṃ isigaṇaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Sakko „isigaṇaṃ parigaṇhissā-
 10 mīti“ tesāñ santike adissamānakāyo“ atṭhāsi. Tasmim¹¹ khaṇe B-assa kaniṭṭho Upakañcanatāpaso utṭhāyāsanaṃ B-aṃ vanditvā sesānaṃ apacitiraṃ dassetvā „ācariya ahaṃ aññe apatṭhapetvā“ attānañ ñeva sodhetuṃ labhāmīti¹² pucchi. „Āma labhasīti“. So isigaṇamajjhe ṭhatvā „sace te mayā bhisāni khādītāni eva-
 15 rūpo nāma homīti“ sapathaṃ karonto paṭhamam¹³ gātham āha:

1. Assaṃ gavaṃ rajataṃ jātarūpaṃ
 bhariyañ ca so idha labhataṃ manāpaṃ
 puttehi dārehi samaṅgi¹⁴ hotu
 bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsīti. 77.

20 Tattha assaṃ gavaṃ ti idaṃ so yattakāni¹⁵ piyavattṭhūni honti tehi vippayoge¹⁶ tattakāni sokadukkhāni uppajjanitīti vatthukāme garahanto āhā¹⁷ ti vedittabbaṃ¹⁸.

Taṃ sutvā isigaṇo „mārisa¹⁹ mā evaṃ kathetha²⁰, atibhāriyo te sapatho²¹“ ti kaṇṇe pidahi. Bo. pi naṃ „tāta, atibhāriyo te sapatho, na tvaṃ khādasi, tava pattāsane nisīdā“
 25 ti āha. Tasmim²² sapathaṃ katvā nisinne dutiyo pi bhātā²³ utṭhāya M-aṃ vanditvā sapathena attānaṃ sodhento dutiyaṃ gātham āha:

¹ Bā ubbigga-. ² Bā asmiṃ. ³ Bā āp-. ⁴ Bā ka-. ⁵ Ck ālānaṃ, C^o alānaṃ, Bā alāhanaṃ, B^o alāhaṇaṃ. ⁶ Bā sabbakiḷā-. ⁷ C^o -guṇṭhi-, Bā -kuṇḍa-. ⁸ Bā -kārena. ⁹ Bā aññesaṃ apanāpetvā. ¹⁰ Ck samaggi. ¹¹ Ck ettha-, C^o etta-. ¹² Bā -gehi. ¹³ Bā abhāsi. ¹⁴ Ck^o -bbo. ¹⁵ Ck^o -sā. ¹⁶ Ck^o mā kathayā ti. ¹⁷ Bā adde kato. ¹⁸ Bā adde pathamaṃ. ¹⁹ Ck^o bhātu, Bā adde sahassa.

2. Mālañ ca so kāsiyañ¹ candanañ ca
dhāretu putt' assa bahū bhavanti²
kāmesu tibbañ kurutañ apekkhañ
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsīti. 78.

Tattha tibban ti vatthukāmakilesakāmesu bahalañ apekkhañ karotū 'ti³
idañ so yass' etesu tibbā apekkhā hoti⁴ so tehi vippayoge⁵ mahantañ dukkhañ:
pāpuṇāttī dukkhapaṭikkhepavasen' evaṃ āha.

Tasmiñ nisinne sesāpi attano attano ajjhāsayānurūpena
tañ tañ gāthañ abhāsimsu :

1. Pahūtadhañño kasimā yasassī⁶ 10
putte gihi dhanimā sabbakāme
vayañ apassañ gharam āvasātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 79.
4. So khattiyo hotu⁷ pasayhakārī 15
rājābhirājā⁸ balavā yasassī
sa cāturantañ mahim āvasātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 80.
5. So brāhmaṇo hotu avītarāgo
muhuttanakkhattapathesu yutto
pūjetu nañ raṭṭhapatī yasassī 20
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 81.
6. Ajjhāyakañ⁹ sabbasamattavedanañ
tapassināñ¹⁰ maññatu sabbaloko
pūjetu nañ jānapadā samecca¹¹
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 82. 25
7. Catussadañ gāmavarañ samiddhañ
dinnañ hi so bhuñjatu Vāsavena
avītarāgo maraṇaṃ upetu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 83.

¹ Bđ -sika. ² so all three MSS. for -tu? ³ Bđ honti. ⁴ Bđ -gehi. ⁵ Ck⁵
hoti. ⁶ Bđ rājādhi-. ⁷ Bđ -yi-. ⁸ Bđ -samanta-. ⁹ C⁶ tapassinīna, Bđ
tapassinā, C⁷ tapassitīnañ. ¹⁰ Bđ samajha.

4. So gāmaṇī hotu sahāyamajjhe
naccehi gītehi pamodamāno
mā¹ rājato vyaśanam alatta kiñci
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 84.
- 5 9. Yaṁ ekarājā paṭhaviṁ vijetvā²
itthīśahassassa³ ṭhapetu aggaṁ
sīmantiṇaṁ pavarā bhavātu
bhisāni te brāhmaṇa yo⁴ ahāsi. 85.
- 10 10. Dāsīnaṁ hi sā⁵ sabbasamāgatānaṁ
bhuñjeyya sāduṁ avikampamānā
carātu lābhena vikatthamānā
bhisāni te brāhmaṇa yo⁶ ahāsi. 86.
- 11 11. Āvāsiko⁷ hotu mahāvihāre
navakammiko hotu Kajaṅgalāyaṁ
15 ālokaśandhiṁ divasā⁸ karotu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 87.
- 12 12. So bajjhatū⁹ pāsasatehi chambhī¹⁰
raṁmā vanā uiyyatu rājadhāniṁ
tuttehi so haññatu pācanehi
20 bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 88.
- 13 13. Alakkamālī tipukaṇṇaviddho¹¹
laṭṭhihato sappamukhaṁ upetu
sakkacca baddho visikhaṁ carātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsīti. 89.
- 25 Tattha tatiyena vuttagāthāya kasimā ti sampannakassikammo, putte
gihi dhanimā sabbakāme ti putte labhatu gihi hotu sattavidhena ratana-
dhanena dhanimā hotu rūpādibhede sabbakāme labhatu, vayaṁ apassan ti
mahallakakāle pabbajjānurūpaṁ pi attano vayaṁ apassanto pañcakāmaguṇaṁ¹²
samiddhagharam eva āvasatū 'ti, idaṁ so pañcakāmaguṇagiddhā¹³ kāmaguṇa-
30 vippayogena mahāvināsaṁ pāpuṇantīti¹⁴ dassetuṁ katesi, catutthena vutta-

¹ B^o so. ² B^o vijitvā. ³ B^o -ssānaṁ. ⁴ so all three MSS. ⁵ B^o dāsīnaṁ
hisā, C^o īsīnaṁ bhisā. ⁶ B^o yā? ⁷ C^o -sa-. ⁸ B^o -santidivasaṁ. ⁹
C^o bajjhatuṁ, C^o -taṁ, B^o -tu. ¹⁰ C^o jambhī, B^o sambhī. ¹¹ C^o -ṇapīṭṭhe.
¹² B^o -kāma. ¹³ C^o -guṇāgiddhā, B^o -guṇagiddho, C^o omits gāmaguṇagiddhā.
¹⁴ B^o -ṇātīti.

gāthāya rājābhiraṇā¹ ti rājūnaṃ antare atirāṇā ti, idaṃ so issarānaṃ nāma
 issariye² parigalite mahantaṃ dukkhaṃ uppajjati³ rajje dosaṃ dassento kathesi,
 pañcamena vuttagāthāya avītarāgo ti purohitaṭṭhānatanṇhāya satanṇho⁴, idaṃ
 so purohitaṇṇa purohitaṭṭhāne parigalite⁵ mahantaṃ domanassaṃ uppajjati⁶
 dassetuṃ kathesi, chaṭṭhena vuttagāthāya tapassinaṃ ti tapasīlasampanno ti 5
 naṃ maññatu, idaṃ so lābhasakkārāpagame⁷ mahantaṃ domanassaṃ uppajjati⁸
 lābhasakkārāgarahāvasena kathesi, sahāyatāpasena⁹ vuttagāthāya catussadaṃ ti
 ākiṇṇamanussatāya manussehi pahūtaḍḍhaññatāya dhaññena sulabbhādarūtāya¹⁰
 dārūhi sampannodakatāya udakenā¹¹ ti catūhi usannaṃ catussadasamannāgatan
 ti attho, Vāsavenā¹² ti Vāsavena dinnāṃ viya acalaṃ Vāsavato laddhavarānu- 10
 bhāven¹³ ekam rājānaṃ ārādhettvā tena dinnāṃ ti pi attho, avītarāgo ti kad-
 dame sūkaro viya kāmapaṃke nimuggo va hutvā, iti so pi kāmānaṃ ādinavaṃ
 eva kathento evaṃ āha, dāsena vuttagāthāya gāmaññi¹⁴ gāmajettṭhako, ayam pi
 kāme garahanto yeva evaṃ āha, Kañcanadeviyā vuttagāthāya yaṃ ti yaṃ itthiṃ ti¹⁵
 attho, ekarāṇā¹⁶ ti aggarāṇā, itthisahassasā¹⁷ ti vacanamattatāya vuttam, soḷa- 15
 sannaṃ itthisahassānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapetū ti attho, sīmantinīnaṃ ti si-
 mantadharānaṃ itthinaṃ ti attho, iti sā itthibhāve ṭhatvāpi duggandhaṃ gūtha-
 rāsinaṃ viya kāme garahanti yeva evaṃ āha, dāsiyā vuttagāthāya sabbasamāga-
 tānaṃ ti sabbesaṃ sannipatitānaṃ majjhe nisīditvā akampamānā anosakka-
 mānā sāduraṇaṃ bhuñjatū ti attho, dāsinaṃ kira sāmikassa santike nisīditvā 20
 bhuñjanaṃ nāma appiyaṃ, iti sā attano appiyattā va evaṃ āha¹⁸, caratu lā-
 bhena vikatthamānā ti lābhahetu kuhanakammaṃ karonti lābhasakkāraṃ
 uppādenū caratū ti attho, iminā sā dāsibhāve¹⁹ ṭhitāpi kilesavattthum eva²⁰ garahati,
 devatāya vuttagāthāya āvāsiko ti āvāsajagganako, Kajaṅgalāyaṇa ti evaṃ-
 nāmake nagare, tattha kira dabbasambhārā sulabhā, ālokaśandhinaṃ divasā 25
 ti ekadivaseṇ²¹ ekam eva vātapānaṃ karotu, so kira devaputto Kassapabuddha-
 kāle Kajaṅgalanagaraṃ nissāya yojanike jīṇṇamahāvihāre āvāsikasamghatthero
 hutvā jīṇṇavihāre navakammaṃ karonto va mahādukkhaṃ anubhavi, tasmā tad
 eva dukkhaṃ ārabha evaṃ āha, hatthinā vuttagāthāya pāsasatehīti bahūhi
 pāsēhi, chambhīti²² catusu pādesu gīvāya kaṭṭhāge cā ti chasu ṭhānesu, 30
 tuttehīti dvikaṇṭakehi dīghalatṭhīhi, pācanehīti dasapācanehi²³ amkusakehi
 vā, so kira attanā anubhūtaḍḍhaṃ nēva ārabha evaṃ āha, vānareṇa vutta-
 gāthāya alakkamālīti abhiguṇṭhikena kaṇṭhe parikkhīptvā ṭhapitāya alakkamālāya
 samannāgato, tipukaṇṇavidhho ti tipupilandhanaṃ pilandhakaṇṇo²⁴, laṭṭhi-
 hato ti sappakūlaṃ sikkhāpiyamāno²⁵ laṭṭhiyāpi hato hutvā eso pi abhi- 35
 guṇṭhikahattho²⁶ attanā anubhūtaḍḍhaṃ sandhū²⁷ evaṃ āha:

¹ Bā rājādhi-. ² Bā adds hi. ³ Bā samṭaṇhāti. ⁴ Bā purohitaṭṭhāne hi pari-
 galite, C^{ks} purohite galite. ⁵ Bā -mena. ⁶ Bā sahāyakena pana. ⁷ Bā su-
 bhada-. ⁸ Bā yantiyaṃ itthiṃ? C^{ks} santitaṃ itthiṃ. ⁹ C^{ks} adds catūti, C^s has
 evamahāñcarātūti. ¹⁰ C^{ks} -bhāge. ¹¹ Bā kilesakāmaṇṇatthukāme. ¹² C^{ks} jambhīti.
¹³ C^{ks} rasa-. ¹⁴ C^{ks} tipukaṇṇapitthe ti tipupilandhantena pilandhakaṇṇe. ¹⁵
 C^{ks} sappaiṃ kilāṃ sikkhāpa-. ¹⁶ C^s -attho.

Evaṃ tehi terasahi janehi sapathe kate M. cintesi: „kadāci ime ‘ayaṃ anattāham eva natthān ti kathetīti’ mayi āsāṃkaṃ kareyyum, aham pi sapathāṃ karomīti“. Atha naṃ karonto cuddasamaṃ gātham āha:

- 5 14. Yo ve anattāhaṃ natthān ti cāha
 kāme va so labhataṃ bhuñjatan ca
 agāramajjhe maraṇaṃ upetu
 yo vā³ bhonto saṃkati kañcid evā⁴ 'ti. 90.

Tattha bhonto ti ālapanāṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: bhonto yo anattāha-
 10 kotthāsaṃ natthāṃ me ti vadati yo vā tumbesu kañci āsāṃkati so pañcakāma-
 guṇe labhatu c' eva bhuñjatu ca ramaṇiyan pabbajjāṃ alabbhivā agāramajjhe
 yeva⁵ maratū 'ti.

Isīhi pana sapathe kate Sakko „mā bhāyittha, ahaṃ ime
 vīmaṃsanto bhisāni antaradhāpesiṃ, ime ca chaḍḍitakhela-
 15 piṇḍaṃ viya kāme parahantā⁴ sapathāṃ karonti, kāmagara-
 hanakāraṇaṃ te pucchissāmi“ cintetvā dissamānarūpo B-aṃ
 vanditvā pucchamāno anantaragātham āha:

16. Yad esaṃānā⁵ vicaranti loke
 iṭṭhaṃ ca kantaṃ ca bahunnam etaṃ
 20 piyaṃ manuññaṃ idha jīvaloke,
 kasmā isayo na-ppasaṃsanti kāme ti. 91.

Tattha yadesaṃānā⁶ ti yaṃ vatthukāmaṃ kilesakāmaṃ ca kasigorakkhū-
 dihi samavisaṃsakammehi pariyesaṃānā⁶ sattā loke vicaranti etaṃ bahunnaṃ
 devamanussānaṃ iṭṭhaṃ ca kantaṃ ca piyaṃ ca manuññaṃ ca, kasmā isayo na-
 25 ppasaṃsanti⁷ attho, kāme ti iminā taṃ vatthum sarūpato dasseti.

Ath' assa pañhaṃ vissajjento M. dve gāthā abhāsi:

16. Kāmesu ve haññare bajjhare ca,
 kāmesu dukkhaṃ ca bhayaṃ ca jātaṃ,
 kāmesu bhūtādhipatī pamattā
 30 pāpāni kammāni karonti mohā. 92.
 17. Te pāpadhammā pasavetva⁷ pāpaṃ
 kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajanti,

¹ Cks -entīti. ² C² vo, Bds yaṃ. ³ Ck -jjheneva. ⁴ Cks -tāya. ⁵ Cks sad-.

⁶ Ck -nāya. ⁷ Ck Bd -tvā.

ādinavaṃ kāmagaṇesu disvā (Suttanipāta v. 30.)

tasmā isayo na-ppasaṃsanti kāme ti. 93.

Tattha kāmesū 'ti kāmabettu kāme nissāya kāyaduccaritādāni karontīti
attho, haññare ti daṇḍādīhi haññanti, bajjhare ti rajjubandhādīhi bajjhanti,
dukkhan ti kāyikacetasaṃ asātaṃ, bhayan ti attānuvādādikaṃ sabbam pi 5
bhayaṃ, bhūtādhipatīti Sakkaṃ ālapati, ādinavan ti evarūpaṃ dosaṃ, so
pan' esa ādinavo Dukkhaḥkhandhādīhi suttehi dīpetabbo

Sakko M-assa kathaṃ sutvā saṃviggamānaso anantaraṃ
gātham āha:

14. Vīmaṃsamāno isino bhisāni 10
tīre gahe tvāna thale nidhesiṃ,
suddhā apāpā isayo vasanti,
etāni te brahmacārī bhisānīti. 94.

Tattha vīmaṃsamāno ti bhante ahaṃ ime isayo kāmādhimuttā vā no
vā ti vīmaṃsanto, isino ti tava mahesiṃ santakāni bhisāni, tīre gahe tvānā 15
'ti tīre nikkhittāni gahe tvā thale ekamaṇṇe nidhesiṃ, suddhā ti idāni mayā
tumhākaṃ sapathakiriyaā nātaṃ: ime isayo suddhā apāpā hutvā vasantīti.

Taṃ sutvā Bo. gātham āha:

19. Na te naṭṭa no pana kīlaneyyā
na bandhavā no pana te saḥāyā, 20
kismiṃ paratthambha saḥassanetta
isihi tvaṃ¹ kīlasi devarājā² 'ti. 95.

Tattha na te naṭṭa ti devarāja mayam tava naṭṭa vā kīlitaḥkayuttakā vā³
kenaci na homa na pi tava nītakā na saḥāyā, aha tvaṃ³ kismiṃ⁴ parattham-
bham kiṃ upatthambham katvā kiṃ nissāya isihi saddhiṃ kīlasi⁵ti attho. 25

Atha naṃ Sakko khāmapento vīsatiṃ gātham āha:

20. Ācariyo me si pitā va mayhaṃ,
esā paṭiṭṭhā khalitassa brahme,
ekāparādhamaṃ khama bhūripaṇṇa,
na paṇḍitā kodhabalā bhavantīti. 96. 30

Tattha esā paṭiṭṭhā ti esā tava paṭiccayā⁶ ajja mama khalitassa aparā-
dhassa paṭiṭṭhā hotu, kodhabalā ti paṇḍitā nāma khaṇṭibalā bhavanti na
kodhabalā ti.

¹ C^o B^d tuvaṃ. ² C^k -bamiyuttakāsā. ³ C^o taṃ. ⁴ B^d kīvā. ⁵ so C^o; B^d pādaccāyā.

M. ca Sakkassa devaraṇṇo khamitvā sayam isigaṇaṃ
khamāpento itaraṃ gātham āha:

21. Suvositaṃ isinaṃ ekarattaṃ
yaṃ Vāsavaṃ bhūtapat' addasāma,
5 sabbe va bhonto sumanā bhavantu
yaṃ brāhmaṇo paccapādi' bhisānīti. 97.

Tattha suvositaṃ isinaṃ ekarattaṃ ti āyasmantānaṃ isinaṃ eka-
rattam pi imasmiṃ araṇṇe vasitaṃ suvasitaṃ eva, kimkāraṇā: yaṃ Vāsavaṃ
bhūtapatiṃ addasāma, sace hi mayam nagare avasimbā na imaṃ addasāma.
10 bhonto ti bhavanto sabbe pi sumanā bhavantu tussantu Sakkassa devaraṇṇo
khamantu, kimkāraṇā: yaṃ brāhmaṇo paccapādi' bhisānīti¹ yasmā tum-
hākaṃ ācariyo bhisāni paṭilabbhīti.

Sakko isigaṇaṃ vanditvā devalokam eva gato. Isigaṇo
pi jhānābhinnāṃ nibbattetvā Brahmālokūpago ahosi.

- 15 S. i. d. ā. „evam² bhikkhū porāṇakapaṇḍitā sapatham katvā kilese
jahimsū“³ 'ti vatvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ukkaṇṭhita-
bhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi. Jātakam samodhānento⁴ tisso
gāthā abhāsī:

20. Ahaṃ ca Sāriputto ca Moggallāno ca Kassapo
Anuruddho Puṇṇo Anando tadāsum satta bhātaro. 98.
21. Bhaginī Uppalavaṇṇā⁵, dāsī Khujjuttarā tadā,
Citto gahapati dāso, yakkho Sātāgiro tadā. 99.
22. Pārileygo⁶ tadā nāgo, Madhuvāsetṭhavanaro⁷,
Kāludāyi tadā Sakko, evaṃ dhāretha jātakan ti 100.
23 Bhisajātakaṃ.

6. Suruciajātaka.

- Maheśi Rucino bhariyā ti. Idam S. Sāvattthim⁸ upa-
nissāya Migāramātu pāsāde viharanto Visākhāya mahāupāsikāya
laddhe aṭṭha vare ā. k. Sā hi ekadivasam Jetavane dhammakatham
10 sutvā Bhagavantaṃ saddhim bhikkhusaṃghena svātānāya nimantetvā
pakkāmi. Tassā pana rattiyā accayena cātuddipako mahāmegho

¹ B^d paccupādi. ² C^{ks} -sāni. ³ C^{ks} omit evaṃ. ⁴ B^d paṇa-. ⁵ B^d adda
puna satthā. ⁶ B^d adda ca. ⁷ B^d pālile-. ⁸ so C^{ks}; B^d poṭṭhapādo ca vanayo.
⁹ B^d -iyaṃ.

vassi. Bhagavā bhikkhū āmantetvā „yathā bhikkhave Jetavane vassati evaṃ catūsu dīpesu vassati, ovassāpetha¹ bhikkhave kāyaṃ, ayaṃ pacchimako me² cātuddīpako mahāmegho“ ti vatvā ovassāpita-kāyehi³ bhikkhūhi saddhim⁴iddhibalena Jetavane antarahito Visākhāya koṭṭhake pāturu ahoṣi. Upāsikā „acchariyaṃ vata bho, abbhutaṃ vata bho, T-assa mahiddhikatā mahānubhāvata yatra hi nāma jaṇṇukamattakesu⁵ pi oghesu vattamānesu kaṭimattesu pi oghesu vattamānesu na hi nāma ekabhikkhussa⁶ pi pādā vā cīvarāni vā allāni bhavissantīti“ haṭṭhā udaggā Buddha-pamukhaṃ bhikkhusaṃghaṃ parivisitvā katabhattakiccaṃ Bhagavantaṃ etad avoca: „addhāhaṃ bhante Bhagavantaṃ varāni yācāmi⁷“. „Atikkantavarā kho Visāke⁸ Tathāgata⁹“ ti. „Yāni ca bhante kappanti yāni ca anavajjānīti¹⁰“. „Vadehi Visāke“ ti. „Icchāmi¹¹ ahaṃ bhante bhikkhusaṃghassa yāvajjivaṃ vassikasāṭhikaṃ dātuṃ āgantukabhattaṃ dātuṃ gamikabhattaṃ dātuṃ¹² gilānabhattaṃ dātuṃ gilānupaṭṭhākabhattaṃ dātuṃ gilānabhesajjaṃ¹³ dātuṃ dhuvaṃ dātuṃ bhikkhunisaṃghassa yāvajjivaṃ udakasāṭhikaṃ dātuṃ“ ti. S. „kaṃ pana tvaṃ Visāke atthavasāṃ“ sampassamānā T-āṃ aṭṭha varāni yācasīti¹⁴“ pucchitvā tāya varānisamse¹⁵ kathite „sādhū sādhū Visāke, sādhū kho tvaṃ Visāke imaṃ ānisaṃsaṃ sampassamānā T-āṃ aṭṭha varāni yācasīti¹⁶“ vatvā¹⁷ „anujānāmi¹⁸ Visāke aṭṭha varānīti¹⁹“ aṭṭha vare datvā anumodanaṃ katvā pakkāmi. Ath’ ekadivasaṃ Satthari pubbārāme viharante²⁰ dh. k. s.: „āvuso Visākhā mahāupāsikā mātugāmabhāve²¹ thatvā²² Dasabalassa santikā aṭṭha vare labhi, aho mahāguṇā“ ti. S. āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya²³ nāmā“ ti vutte „na bhikkhave Visākhā idān’ eva mama santikā vare labhi, pubbe pi²⁴ labhi yevā“ ti vatvā a. ā.:

Attīte Mithilāyaṃ Suruci nāma rājā rajjaṃ karento puttāṃ paṭilabhitvā tassa Surucikumāro t-eva²⁵ nāmaṃ akāsi. So vayappatto „Takkasilāya²⁶ sippaṃ uggaṇhissāmi²⁷“ gantvā²⁸ nagaradvāre sālāyaṃ nisīdi. Bārāṇasirañño pi²⁹ putto Brah-

¹ Ck ossāpetha. ² Bā omits me. ³ Ck ossāpita- ⁴ Bā jaṇṇukamattesu. ⁵ Bā -ssa. ⁶ Ck -khā, C -khā corr. to -khe. ⁷ Bā omits g. d. ⁸ Bā salākabhattaṃ. ⁹ Bā aṭṭhavarānisamse. ¹⁰ Ck -saṃghe. ¹¹ pucchitvā - - yācasīti wanting in C. ¹² Bā adds ta. ¹³ Bā adds satthā. ¹⁴ Bā adds bhikkhu. ¹⁵ Bā -gāmabbhāve. ¹⁶ Bā adds pi. ¹⁷ Bā pesā. ¹⁸ C Bā tveva. ¹⁹ Bā -yaṃ. ²⁰ Bā omits ug. ²¹ Bā omits pi.

madattakumāro nāma tath' eva gantvā Surucikumārassa nisinnaphalake yeva nisīdi. Te aññamaññaṃ pucchitvā vissāsikā hutvā ekato va ācariyassa santikaṃ gantvā ācariyabhāgaṃ datvā sippaṃ paṭṭhapetvā nacirass' eva niṭṭhāpitasippā' ācariyaṃ āpucchitvā thokaṃ maggaṃ ekato va gantvā dvedhāpathe' ṭhitā aññamaññaṃ āliṅgitvā mittadhammānurakkhanatthaṃ katikaṃ akaṃsu¹: „sace mama putto jāyati tava dhītā tava putto² mama dhītā tesam āvāhaviyāhaṃ karissāmā“³ 'ti. Tesu rajjaṃ kārentesu⁴ Surucimahārājassa putto jāyi⁵, Surucikumāro t' ev' assa⁶ nāmaṃ karīmsu. Brahmadattassa dhītā jāyi⁶, Sumedhā ti 'ssā⁷ nāmaṃ karīmsu. Surucikumāro vayappatto Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ uggahetvā⁸ āgañchi⁹. Atha naṃ pitā rajje abhisinīcitukāmo¹⁰ „sahāyassa kira me Bārāṇasirañño dhītā atthi, tam ev' assa aggamaheṣiṃ karissāmi¹¹“ tassā atthāya bahuṃ paṇṇākāraṃ datvā amacce pesesi. Tesam anāgatakāle yeva Bārāṇasirājā devīṃ pucchi: „bhadde mātugāmassa nāma kiṃ atirekadukkhā“ ti. „Sapattirosadukkhā¹² devā“¹³ 'ti. „Tena hi bhadde amhākaṃ ekadhītaraṃ Sumedhādevīṃ¹⁴ tamhā dukkhā mocetvā yo etaṃ ekikaṃ eva gaṇhissati tassa dassāmā¹⁵“¹⁶ 'ti āha. So tehi amaccehi āgantvā tassā nāme gahite¹⁷ „tātā kāmaṃ mayā pubbe va mayhaṃ sahāyassa patiññātā¹⁸ dārikā, imaṃ pana mayā na itthighaṭṭāya¹⁹ antare khipitukāmā, yo etaṃ²⁰ ekikaṃ eva gaṇhāti tassa dātukāṃ amhā“²¹ 'ti āha. Te rañño santikaṃ paṇiṃsu. Rājā²² „amhākaṃ mahantaṃ rajjaṃ sattayojanikaṃ Mithilana-garaṃ tīṇi yojanasatāni rajjapariccheda²³, heṭṭhimantena soḷasa itthisahassāni laddhum vaṭṭatīti“²⁴ vatvā na rocesi. Surucikumāro pana Sumedhāya rūpasampadaṃ sutvā savanasam-

¹ Bā niṭṭhita-, Ck^o -sippo. ² Ck omits pathe. ³ Bā karīmsu. ⁴ Bā adds vā.

⁵ Bā karon-. ⁶ Bā^o vñj-. ⁷ Bā tveva. ⁸ Ck^o tissa. ⁹ Bā uggahitvā ¹⁰ Bā^o āgañchi. ¹¹ Bā^o add hutvā. ¹² Bā^o sampattirosaṃ-. ¹³ Bā -dhamdevi. ¹⁴ Bā^o -mī. ¹⁵ Ck^o nāmagahito, C^o nāmeḥito. ¹⁶ Bā^o paṭiññātā, omitting dārikā. ¹⁷ Bā^o -gaṭṭāya. ¹⁸ Bā^o ekaṃ. ¹⁹ Bā^o add pana. ²⁰ Bā^o vaṭṭha-

saggena bajjhitvā „ahan taṃ ekikam eva gaṇhissāmi, na mayhaṃ itthighaṭṭāya¹ attho, taṃ yeva² ānentū³“ ti mātāpi-tunnaṃ pesesi. Te tassa manaṃ abhinditvā bahuṃ dhanam pesetvā mahantena parivārena taṃ ānāpetvā⁴ kumārassa agga-mahesiṃ katvā ekato va abhisiñciṃsu. So Surucimahārājā⁵ nāma hutvā dhammena rajjāṃ kārento tāya saddhiṃ piyasam-
vāsam vasi. Sā pana dasavassasahassāni tassa gehe vasanti n⁶ eva puttaṃ na dhītaraṃ alattha⁷. Atha⁸ nāgarā sannipatitvā rājaṅgaṇe upakkositvā⁹ „kiṃ etan¹⁰“ ti vutte „aṇṇo¹¹ doso n¹² atthi vamsānupālako vo¹³ putto n¹⁴ atthi¹⁵, tumhākaṃ
ekā va¹⁶ devī, rājakulaṃ¹⁷ nāma hetṭhimantena soḷasahi itthi-sahassehi bhavitabbam, itthighaṭṭam gaṇha deva, ekā¹⁸ puṇṇa-vatī puttaṃ labhissatīti¹⁹ vatvā „tātā, kiṃ kathetha, ‘ahaṃ aṇṇam na gaṇhissāmi²⁰’ paṭiñṇam datvā mayā esā ānitā.“ na sakkā musāvādam kātum, na mayhaṃ itthighaṭṭāya attho²¹ ti
raṇṇā paṭikkhattā pakkamiṃsu. Sumedhā taṃ katham sutvā „rājā tāva saccavāditāya aṇṇā itthiyo na āneti²², ahaṃ eva pan²³ assa ānessāmi²⁴“ raṇṇo mātu samabhariyāya²⁵ ṭhāne ṭhatvā attano ruciya²⁶ khattiyakaṇṇānam sahasam amacca-kaṇṇānam sahasam gahapatikaṇṇānam sahasam sabbasama-
yanāṭakitthinaṃ²⁷ sahasan ti cattāri itthisahassāni ānesi. Tāpi dasavassasahassāni rājakule vasitvā n²⁸ eva puttaṃ na dhītaraṃ labhiṃsu. Eten²⁹ ev³⁰ upāyena aparāni tikkhattum cattāri cattāri sahasāni ānesi. Tāpi n³¹ eva puttaṃ na dhītaraṃ labhiṃsu. Ettāvata³² soḷasa itthisahassāni ānesum. Cattālisa vassahassāni³³
atikkamiṃsu, tāni tāya³⁴ ekikāya vutthehi³⁵ dasahi saddhiṃ paṇṇāsa vassasahassāni honti. Atha nāgarā sannipatitvā puna upakkositvā „kiṃ nāma³⁶ etan³⁷“ ti vutte „deva tumhākaṃ

¹ Cks -gaṭṭāya. ² Bds tameva. ³ Bds ānetū. ⁴ Bds ānetvā. ⁵ Bds labhi. ⁶ Bds add nam. ⁷ Bds -siṃsu. ⁸ Bds raṇṇo. ⁹ Bds nāma pana te in the place of vo. ¹⁰ Bds na vijjati. ¹¹ Bds omīti va. ¹² Bds -le ca. ¹³ Bds devā ti addhā tāsū. ¹⁴ Bds -haṇṇa. ¹⁵ Bds -si. ¹⁶ Bds -riyā. ¹⁷ Bds add va. ¹⁸ Bds sabbasavassanāta-, Bds sabbasamassanā-, Bds sabbasavassanā-. ¹⁹ Bds add ānitāya. ²⁰ all three MSS. vutthehi. ²¹ Bds kimetam.

itthiyo¹ puttāṃ patthetum ānāpethā² „’ti vadimsu. Rājā
 „sādhū³ ’ti sampāṭicchitvā „bhadde⁴ puttāṃ patthethā⁵ ’ti
 āha. Tā tato paṭṭhāya puttāṃ patthayamānā⁶ nānā devatā
 namassanti nānā vatāni caranti⁷, putto n’ uppajjat’ eva. Atha
 5 rājā Sumedham āha: „bhadde puttāṃ patthehīti⁸. Sā „sādhū⁹
 ’ti¹⁰ pannarasuposatthe aṭṭhaṅgasamannāgataṃ uposatham samā-
 dāya sirigabbhe silāni āvajjamānā kappiyamañcake nisīdi. Sesā
 ajavatagovatā hutvā¹¹ uyyānaṃ agamaṃsu¹². Sumedhāya silate-
 jena Sakkabhavanam kampi. Sakko āvajjitvā¹³ „Sumedhā put-
 10 taṃ pattheti, puttam assā dassāma¹⁴. na kho pana sakkā yaṃ
 vā taṃ vā dātum, anucchavikam assā puttāṃ upadhāressāmīti¹⁵
 upadhārento Naḷakāradevaputtāṃ passi. So hi puññasam-
 panno satto purimattabhāve Bārāṇasiyaṃ vasanto vappakāle¹⁶
 khettaṃ gacchanto ekaṃ paccekabuddhaṃ diṣvā dāsakamma-
 15 kare¹⁷ „vapathā¹⁸ ’ti pahīnitvā sayam nivattitvā pacceka-
 buddhaṃ gehaṃ netvā bhojetvā puna Gaṅgātīraṃ¹⁹ netvā
 puttena saddhiṃ ekato hutvā udumbarabhittipādaṃ²⁰ naḷabhitti-
 kaṃ paññasālāṃ katvā dvāraṃ yojetvā caṃkamaṃ katvā
 paccekabuddhaṃ tattha²¹ temāsaṃ, vasāpetvā vutthavassaṃ dve
 20 pi pitāputtā ticīvarena acchādetvā uyyojayimsu²². Eten’ eva
 niyāmena satta²³ paccekabuddhe tāya paññasālāya vasāpetvā
 ticīvarāni adamsu. Dve pi pitāputtā naḷakārā hutvā Gaṅgātīre
 veluṃ upadhārentā paccekabuddhaṃ diṣvā evaṃ akamsū ’ti pi
 vadanti yeva. Te kalam katvā Tāvatisabhaṃ vane nibbattitvā²⁴
 25 chasu kāmasaggesu²⁵ anulomapaṭilomena²⁶ mahantaṃ devissa-
 riyaṃ²⁷ anubhavanta²⁸ vicaranti. Te tadā²⁹ cavitvā uparideva-
 loke nibbattitukāmā³⁰. Sakko Tathāgatabhāvaṃ nātvā tesu

¹ Bds deviyā. ² Bds tumhe. ³ Cks patthi-. ⁴ Bds vattāni paricaranti. ⁵ Bds
 add sampāṭicchī. ⁶ Bds add puttāṃ alabbhivā. ⁷ Cs āg-. ⁸ Bds -jjanto. ⁹
 Cs -mi, Bds -mīti. ¹⁰ Cks vayappattakāle. ¹¹ Ck -karo, Cs -kammare. ¹²
 Bds gacchathā. ¹³ Bds -re. ¹⁴ Bs -pāraṃ. ¹⁵ Bds tattheva. ¹⁶ Hds -jesum.
¹⁷ Ck -e, Bs tassa, Bds sattaṭṭha. ¹⁸ all three MSS. nibbatte-? ¹⁹ Bds kāmā-
 vacarasa-. ²⁰ Bs anulomena. ²¹ Bds omīti dev. ²² Bds -ti. ²³ Bds tato. ²⁴
 Bds add honti.

ekassa viṃṇādvāraṃ gantvā taṃ āgantvā vanditvā ʒhitam āha: „mārisa tayā manussalokaṃ gantum vaṭṭatīti“. „Mahārāja, manussaloko nāma jeguccho paṭikkūlo, tattha ʒhitā dānādīni puṇṇāni katvā devalokaṃ patthenti, tatra gantvā kiṃ karissāmīti“. „Mārisa devaloke paribhuñjitabbaṃ sampattiṃ manussaloke paribhuñjissasi¹ pañcaviṣatiyojanubbedhe² ratanapāsāde vasissasi³, adhivāsehiṭi“. So adhivāsesi. Sakko tassa paṭiñṇaṃ gahetvā isivesena⁴ rājyūyānaṃ gantvā tāsāṃ itthīnaṃ upari ākāse caṃkamanto attānaṃ dassetvā „kassā⁵ puttavaraṃ demi, kā puttavaraṃ gaṇhatīti“ āha. „Bhante, mayhaṃ dehi, mayhaṃ dehīti“ hatthasahassāni ukkhipiṃsu. Tato āha: „ahaṃ sīlavatīnaṃ⁶ puttāṃ dammi, tumhākaṃ kiṃ sīlaṃ ko ācāro“ ti. Tā ukkhittahatthe sammiñjetvā „sace sīlavatīyā dātukāmo Sumedhāya santikaṃ gacchā“ ti vadiṃsu. So ākāse yeva gantvā tassā vāsāgāre⁷ sīhapañjare aṭṭhāsi. Ath assā⁸ ārocayiṃsu: „etha devī, eko devarājā tumhākaṃ puttavaraṃ dassāmīti⁹ ākāsenāgantvā sīhapañjare ʒhito“ ti. Sā garuparihārenāgantvā sīhapañjaraṃ ugghāṭetvā „saccam kira bhante tumhe sīlavatīyā puttavaraṃ dethā“ ti āha. „Āma demīti“. „Tena hi mayhaṃ dethā“ ti. „Kiṃ pana te sīlaṃ. kathēhi¹⁰, sace me ruccissati¹¹ dassāmi te varā“ ti. Sā tassa vacanaṃ sutvā „tena hi suṇāhīti“ vatvā attano sīlaguṇaṃ¹² kathenti paṇṇarasa gāthā abhāsi:

1. Mahesi Rucino bhariyā ānītā paṭhamam aham,
dasavassasahassāni yaṃ maṃ Suruci-m-ānaya. 101.

2. Sāham brāhmaṇa rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ
nābhijānāmi kāyena vācāya uda cetasa,
Surucim atimaññittha¹⁴ āvīm vā yadi vā raho. 102.

¹ B^s -sīti, B^d -tīti. ² B^d add aṭṭhayojanavittāre. ³ C^k -ti. ⁴ B^s -se. ⁵ B^d kassāham. ⁶ B^d gaṇhissatīti. ⁷ B^d add sakko. ⁸ B^d -vantānaṃ. ⁹ B^d pāsādadvāre. ¹⁰ B^d add tā itthiyo. ¹¹ C^k -si, B^d -hīti. ¹² B^d ruccati. ¹³ B^s omits sīla. ¹⁴ so B^d = atimaññi ttha? B^d -maññattho, C^k -maññittho.

1. Etena saccavajjena putto uppajjataṃ¹ ise,
musā me² bhaṇamānāya muddhā phalatu sattadhā. 103.
2. Bhattu manāpassa³ pitā mātā cāpi suvāmino⁴
te maṃ brahma⁵ vinetāro yāva aṭṭhaṃsu jivite. 104.
3. Sāhaṃ ahimsāratinī kāmasā dhammacārini⁶
sakkaccaṃ te upaṭṭhāsīm rattindivam atanditā. 105.
4. Etena saccavajjena -pe-. 106.
5. Soḷasitthisahassāni sahaḥhariyāni⁷ brāhmaṇa
tāsu issā vā kodho vā nāhu mayhaṃ kudācanaṃ. 107.
6. Hitena tāsaṃ nandāmi, na ca me kāci⁸ appiyā,
attānaṃ vānukampāmi⁹ sadā sabbā sapattiyo. 108.
7. Etena saccavajjena -pe-. 109.
8. Dāse kammakare pesse¹⁰ ye c' aññe anujivino
posemi saha dhammena sadā pamuditindriyā. 110.
9. Etena saccavajjena -pe-. 111.
10. Samaṇe brāhmaṇe cāpi aññe cāpi vanibbake
tappemi annapānena sadā payatapāṇinī. 112.
11. Etena saccavajjena -pe-. 113.
12. Cātuddasiṃ¹⁰ panuarasim¹⁰ yāva pakkhassa aṭṭhamim^{10*}
pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāhitam
uposathaṃ upavasāmi¹¹ sadā silesu saṃvutā. 114.
13. Etena saccavajjena putto uppajjataṃ ise,
musā me bhaṇamānāya muddhā phalatu sattadhā ti. 115.

Tattha mahesīti aggamaheṇī, Rucino ti Suruciṇāṇṇo, paṭhamau ti
25 soḷasannaṃ itthisahassānaṃ sabbapaṭhamam, yaṃ maṃ ti yasmiṃ kālā maṃ¹²
1 Suruci ānaya tato paṭṭhāyāhaṃ¹³ dasavassasahassāni ekikā va imasmiṃ gehe
vasim, aṭṭhaṇṇitthā¹⁴ ti muhuttam pi sammukhā vā parammukhā vā aṭṭhaṇṇin
ti¹⁵ idaṃ atikkamitvā maññamānaṃ¹⁶ na jānāmi na sarāmi, ise ti taṃ ālapati,
te maṃ ti sasuro ca sassu cā¹⁷ ti te ubho maṃ, vinetāro ti tehi vinī¹⁸ amhi.

¹ Cks -nain. ² Cks ce. ³ Cs manussa, Bđ bhattu mamaṃ sassu. ⁴ Bds cāpi
ca sassurā. ⁵ Cs Bđ -me. ⁶ Cks -yāti. ⁷ Cks kañci. ⁸ Cks attānaṃ va anu-
Bđ āthānaṃ vānammāmi? ⁹ Bđ pose. ¹⁰ Cks Bđ -ī. ¹¹ * (Min., Gram. Palie
XXIV, v. 24, Morris Therīg. p. 126, Dhṛ. p. 404). ¹² Bđ -vasi. ¹³ Bds add
sukhasamvāsāya. ¹⁴ Bds paṭṭhāya sāhaṃ. ¹⁵ Cks -ittho. ¹⁶ Bds -maññati. ¹⁷ Cks
maññanaṃ.

te me yāva jivīṃsu tāva ovādam adāṃsu, ahimsāratīṇi¹ ahimsāsamkhātāya
 ratiyā samannāgatā, mayā hi kunthakīpilliko² pi na hīmsītapubbo, kāmasā ti
 ekanten' eva, dhammacārīṇi³ dasakusalakammapathe pūreṃi⁴, upaṭṭhāsīn
 ti pādaparikammādīṇi kiccāni karonti upaṭṭhahīṇi⁵, saha bhariyāṇi⁶ ti mayā
 saha ekasāṃkasa bhariyābhūtāni, nāhū 'ti kilesaṃ nissāya issādhhammo vā
 kodhadhammo vā mayhaṃ na bhūtapubbo, hītenā 'ti yaṃ tāsāṃ hītaṃ ten' eva
 nandāmi, ure⁷ vutthā⁸ dhītarō viya tā diṇvā tussāmi, kācīti⁹ tāsū ekāpi
 mayhaṃ apīyā nāma n' atthi, sabbā piyavādītay' eva¹⁰ anukampāmiti
 muducittena sabbā soḷasaśassāpi tā¹¹ attānaṃ viya anukampāmi, saha
 dhammena¹² 'ti nayena¹³ kāraṇena, yo yaṃ kātum sakkoti taṃ tasmīṃ kamme
 yojemīti¹⁴ attho, pamuditindriyā ti¹⁵ pesenti ca nīccaṃ pamuditindriyā
 va hutvā jeseṃi, are dutṭhadāsa idān nāma karohīti evaṃ kujjhivā na me
 koci katthaci pesitapubbo, payatapāṇiṇi¹⁶ dhotabattā pasāritahattā va
 hutvā, pāṭihārikapakkañcā¹⁷ 'ti¹⁸ aṭṭhamicātuddasīpannarasīnaṃ¹⁹ pac-
 cuggamanānuggamanavasena cattāro diṇve²⁰, sadā ti nīccakāle²¹ pañcasu
 sīlesu samvutā tehi²² pihitagopītatthābhāvā va homīti.

Evam tassā gāthāsatenā pi sahasena pi vaṇṇiyamānānaṃ
 guṇānaṃ pamāṇan nāma n' atthi, tāya pana paṇṇarasahi
 gāthāhi attano guṇānaṃ vaṇṇitakāle yeva Sakko attano
 bahukaraṇīyatāya tassā kathaṃ avicchinditvā „pahūtā abbhutā
 yeva te guṇā“ ti taṃ pasamsanto gāthadvayam āha:

16. Sabbe va te dhammaguṇā rājaputti yasassini
 samvījjanti tayi bhadde ye tvaṃ kittesi attani. 116.
17. Khattiyo jātisampanno abhijāto yasassimā
 dhammarājā Videhānaṃ putto uppajjate tavan ti. 117.

Tattha dhammaguṇā ti sabhāvagūṇā bhūtaguṇā, [samvījjantīti ye
 tayā vuttā te sabbe va tayi upalabbhanti, abhijāto ti atijāto¹⁷, yasassimā
 ti yasasampannena parivārena samannāgato, uppajjatīti evarūpo tava putto
 uppajjissati, mā cintayīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā somanassajātā taṃ pucchanti
 dve gāthā abhāsi:

¹ Ck kunda-, B- kādiko pi. ² Ck sūreṃi. ³ B- upaṭṭhemi. ⁴ Ck vure. ⁵
 B- vuṭṭha. ⁶ Ck- kāmīti. ⁷ B- piyākāyeva. ⁸ B- -sahasāṇi, B- sabba
 sahasāṇi pi. ⁹ B- yena. ¹⁰ B- payo-. ¹¹ Ck- omīti. ¹² B- add pañ-
 camī. ¹³ Ck- -dasapannarasānaṃ. ¹⁴ Ck- -sā, B- diṇve labhati. ¹⁵ B-
 -laṃ. ¹⁶ Ck- te. ¹⁷ Ck- abhijāto, B- atijāto suddhajāto.

18. Rummī¹ rajojalladharo aghe vehāsayaṇ ṭhito
manuññam bhāsasi² vācam yaṁ mayham hadayaṁgamam. 118.

19. Devatā nu si saggamhā isi vāsi³ mahiddhiko,
ko vāsi tvaṁ anuppatto, attānam me pavedayā 'ti. 119.

5 Tattha rummiti⁴ anaññitāmaṇḍito, Sakko āgacchanto ramaṇīyena tā-
pasavesenāgato, pabbajitavesenāgatattā pana sā evam āha, aghe ti appaṭṭighe
ṭhāne, yaṁ mayhan ti yaṁ etaṁ⁵ mayham manuññavācam bhāsasi taṁ
bhāsamāno tvaṁ devatā nu si saggamhā idhāgato isi vāsi mahiddhiko ti
yakkhādisu ko vā tvaṁ asi idhānuppatto attānam me pavedaya yathābhūtaṁ
10 kathehīti vadati.

So tassā kathento cha gāthā āha:

20. Yaṁ devasaṁghā vadanti Sudhammāyaṁ samāgatā
so 'ham Sakko 'sahassakkho āgato 'smi tav' antike⁶. 120.

21. Itthi yā⁷ jīvalokasmiṁ yā hoti⁸ samacārini
15 medhāvinī sīlavatī sassudevāpatibbatā⁹. 121.

22. Tādisāya sumedhāya sucikammāya nāriyā
devā dassanam āyanti mānusiya amānusa. 122.

23. Tvaṁ bhadde¹⁰ suciṇṇena pubbesucaritena ca
idha rājakule jātā sabbakāmasamiddhinī. 123.

20 24. Ayaṁ ca te rājaputti ubhayattha kaṭaggaho
devalokūpapattī ca kittī ca idha jīvite. 124.

25. Ciraṁ sumedhe sukhinī dhammam attani pālaya,
esāham Tidivaṁ yāmi, piyam me tava dassanan ti. 125.

Tattha sahassakkho ti atthasahassassa¹¹ taṁ muhuttaṁ dassanavasena
25 sahassakkho, itthi yā¹² ti itthi, samacārini ti tīhi dvārehi samacariyāya
samannāgatā, tādisāya¹³ 'ti yathārūpāya, sumedhāya 'ti supaññāya, ubha-
yatthakaṭaggaho ti ayaṁ tava¹⁴ imasmiṁ ca attabhāve anāgate ca jayaggāho,
tesu¹⁵ anāgatesu¹⁶ devalokūpapattī¹⁷ idha jīvite pavattamāne¹⁸ kitti cā¹⁹ 'ti
ayaṁ ubhayattha kaṭaggāho nāma, dhamman ti evaṁ sabbhāvagunaṁ ciraṁ
30 attani pālaya, esāhan ti eso aham, piyam me ti mayham tava dassanan
piyam.

¹ B^o dummi. ² B^o -se. ³ B^o cāpi. ⁴ B^o dummiti. ⁵ B^o evam. ⁶ B^o bha-
vantike. ⁷ B^o atthiyo, B^o itthiyo. ⁸ B^o honti. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ C^k
bhante, B^o tvaṁ ca bhadde. ¹¹ C^k atthasahassa, B^o atthahi sahassassa cintitani.
¹² B^o yo. ¹³ C^k tādisiā. ¹⁴ B^o tāva. ¹⁵ B^o adds idhalokaparalokesu. ¹⁶
B^o -te. ¹⁷ B^o add ca. ¹⁸ C^k pamatta-. ¹⁹ C^k mā.

„Devaloke pana me kiccakaraṇīyaṃ atthi, tasmā gacchāmi, tvaṃ appamattā hohīti“ tassā ovādaṃ datvā pakkāmi. Naḷa-kāradevo¹ paccūsakāle cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. Sā² ñatvā raṇṇo ārocesi. Rājā gabbhaparihāraṃ adāsi. Sā dasamāsaccayena puttāṃ vijāyi, Mahāpanādo ti³ 'ssa nāmaṃ karimsu. Ubhayaṛaṭṭhavāsino „sāmi puttassa no khīramūlaṃ“ ti ekekaṃ kahāpaṇaṃ rājaṅgaṇe khipimsu, mahārāsi ahoṣi. Raṇṇā paṭikkhittāpi ca „sāmi puttassa vaḍḍhitakāle paribbayo bhavissatīti“ agahetvā va pakkamimsu. Kumāro mahāparivārena vaḍḍhitvā vayappatto soḷasavassa-⁴ kāle yeva sabbasippe nipphattiṃ pāpuṇi. Rājā puttassa vayaṃ oloketvā devīm āha: „bhadde puttassa me rajjā-bhisekakāle ramaṇīyaṃ assa pāsādaṃ kāretvā abhisekaṃ kāressāmā“ 'ti. Sā „sādhū deva“ 'ti sampatīcchi. Rājā vatthuvijjācariye pakkosāpetvā „tātā vaḍḍhakiṃ gahetvā am-⁵ hākaṃ nivesanaṇo avidūre puttassa me pāsādaṃ māpetha, rajjena naṃ abhisiṅcissāmā“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti bhū-mippadesaṃ vīmaṃsanti. Tasmīm khaṇe Sakkassāsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So taṃ kāraṇaṃ ñatvā Vissakammaṃ āmantetvā „gaccha tātā Mahāpanādakumārassa āyāma vitthā-⁶ rato⁷ aḍḍhayaṇikaṃ⁸ ubbedhena pañcaviṣatiyojanaṃ⁹ ratana-pāsādaṃ māpehīti“ pesesi. So vaḍḍhakivesena vaḍḍhakīnaṃ santikaṃ āgantvā „tumhe pātarāsaṃ bhuñjitvā ethā“ 'ti te pesetvā daṇḍakena bhūmiyaṃ pahari, tāvad eva vuttappakāro sattabhūmiko pāsādo utthahi. Mahāpanādaṃ pāsādamaṇ-¹⁰ galaṃ¹¹ chattaṃ maṅgalaṃ āvāhamaṅgalan ti tīpi maṅgalāni¹² ekato va ahesuṃ. Maṅgalaṭṭhāne ubhayaṛaṭṭhavāsino sanni-patitvā maṅgalacchaṇena sattavassāni vītināmesuṃ, n' eva ne rājā uyyojeti¹³, tesāṃ vatthālaṃkāraḥ khādaniyabhojani-

¹ Bds -devaputto pana. ² B² adds gabbhapatiṭṭhitabhāvaṃ, B² patiṭṭhitabhāvaṃ.

³ Bds āyāmena yojanaṃ vitthārato. ⁴ B² atthayo-. ⁵ Bds -janikaṃ. ⁶ C² R² -dani-. ⁷ C² omīti maṅgalāni. ⁸ B² -si, B² -suṃ.

yādim¹ sabbaṃ rājakulasantakaṃ ñeva ahosi. Te satta-sam-
 vaccharaccayena upakkosivā Surucimahārājena „kim etan“ ti
 puṭṭhā „mahārāja amhākaṃ maṅgalaṃ bhuñjantānaṃ satta-
 vassāni gatāni², kadā maṅgalassa osānaṃ bhavissatīti“
 5 āhaṃsu. Tato rājā³ „tātā puttena me ettakaṃ kālaṃ na
 hasitapubbaṃ, yadā so hasissati tadā gamissathā“⁴ ti.
 Atha⁵ mahājano bheriṃ carāpetvā naṭe sannipātesi. Naṭasa-
 hassāni⁶ sannipatitvā satta koṭṭhāsā hutvā naccantā rājānaṃ
 hasāpetuṃ nāsakkhiṃsu. Tassa hi dibbanāṭakānaṃ diṭṭhattā
 10 tesāṃ naccāṃ amanuññaṃ ahosi. Tadā Bhaṇḍukaṇṇa-
 Paṇḍukaṇṇā⁷ nāma dve nāṭakā chekā⁸ „mayāṃ rājānaṃ hasā-
 pessāma“⁹ ti. Bhaṇḍukaṇṇo¹⁰ nāma¹¹ rājadvāre mahantaṃ
 Atulaṃ nāma ambaṃ māpetvā suttaguḷaṃ khipitvā tassa
 sākāyaṃ laggaṇḍaṃ suttena Atulambaṃ¹² abhirūhi. Atulambo
 15 pi¹³ kira¹⁴ Vessavaṇaambo¹⁵. Atha¹⁶ tam pi¹⁷ Vessavaṇassa
 dāsā gahetvā aṅgapaccaṅgāni chinditvā pātesuṃ. Sesanaṭā
 tāni¹⁸ samodhānetvā udakena siñcimsu¹⁹. So²⁰ pupphapaṭaṃ
 nivāsetvā ca pārūpitvā ca naccanto va uṭṭhahi. Mahāpanādo
 tam pi disvā n'eva hasi. Paṇḍukaṇṇanaṭo²¹ rājaṅgaṇe dāru-
 20 citakaṃ kāretvā attano parisāya saddhiṃ aggaṃ pāvisi.
 Tasmim nibbute citakaṃ udakena siñcimsu. So sapariṣo
 pupphapaṭaṃ nivāsetvā ca pārūpitvā na naccanto va uṭṭhahi.
 Tam pi disvā rājā n'eva hasi. Iti tam hasāpetuṃ asakkontā²²
 manussā upaddutā ahesuṃ. Sakko tam kāraṇaṃ ūtvā
 25 „gaccha tāta, Mahāpanādaṃ hasāpetvā ehīti“ devanaṭakam
 pesesi. So āgantvā rājaṅgaṇe ākāse ṭhatvā upaḍḍharaṅgaṃ²³

¹ Ck^s Bā -di. ² Ck^s gatā ti, C^s -vassāni dvitīnāmesuṃ nevano gatā ti. ³ Ck^s
 omīti tato rājā. ⁴ Bā^s athassa. ⁵ Ck^s panaṭhaṭa- corr. to panaṭa-, C^s janāṭa-.
⁶ B^s -kaṇḍo ca- kaṇḍo ca, Bā^s -kaṇḍo ca- kaṇḍo ca. ⁷ C^s nāṭakajekā, Bā^s
 -kajethakā. ⁸ B^s -kaṇḍo, Bā^s -kaṇḍo. ⁹ Bā^s tāva. ¹⁰ hi dībba- - - atulambaṃ
 wanting in Ck^s. ¹¹ Ck^s ti. ¹² Ck^s kī. ¹³ B^s -sse ambo? ¹⁴ Bā^s tam hi.
¹⁵ C^s tāti, B^s -naṭakāti, Bā^s sesanaṭakā. ¹⁶ Bā^s abhihi-. ¹⁷ Ck^s adda sapariṣā.
¹⁸ B^s -kaṇḍo naṭo, Bā^s -kaṇḍo naṭo. ¹⁹ Ck^s Bā^s -to, C^s -te, B^s -tā? ²⁰ Bā^s
 upaḍḍha āgaṇi.

nāma dassesi, eko va hattho eko va pādo ekam akkhiṃ ekā dāṭhā¹ naccati² calati³ phandati, sesaṃ niccalaṃ ahosi. Taṃ disvā Mahāpanādo thokaṃ sitaṃ akāsi. Mahājano pana hasanto hasanto hassaṃ dhāretuṃ satim⁴ paccupaṭṭhāpetuṃ⁵ asakkonto aṅgāni vissajjetvā rājāṅgane yeva papati⁶. Tasmim 5 kāle maṅgalaṃ niṭṭhitaṃ. Sesaṃ ettha

Panādo nāma so rājā

yassa yūpo suvaṇṇayo⁷ (II, 334, Therag. p. 33)

ti Mahāpanādajātakena⁸ vaṇṇetabbaṃ. Rājā Mahāpanādo dānādīni puññāni katvā āyupariyosāne deva lokam eva gato. 10

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave Visākhā pubbe pi mama santikā varam labhi yevā“⁹ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Mahāpanādo Bhaddaji ahosi, Sumedhā devī Visākhā, Vissakammo Ānando, Sakko¹⁰ aham evā“¹¹ 'ti. Surucijātakaṃ.

7. Pañcūposathajātaka.

15

Appossukko dāni tvaṃ kapoṭā¹² 'ti. Idam S. j. v. upo- sathike pañcasate upāsake ā. k. Tadā hi S. dhammasabhāyaṃ catuparisamajjhe alaṃkatābuddhāsane nisiditvā muducittena parisam oloketvā „ajja upāsakānaṃ kathaṃ paṭicca desanā samuṭṭhalissatīti“¹³ ūtvā upāsake āmantetvā „uposathik¹⁴ attha upāsakā“¹⁵ ti pucchitvā 20 „āma bhante“¹⁶ ti vutte „sādhu vo kataṃ. uposatho nāṃ¹⁷ esa porāṇa- kapaṇḍitānaṃ vamsa, porāṇakapaṇḍitā hi rāgādikilese niggahatthaṃ uposathavāsam vasimsu“¹⁸ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

Atīte Magadharatṭhādīnaṃ tinnaṃ ratṭhānaṃ antare aṭavi ahosi. Bo. Magadharatṭhe brāhmaṇamahāsālakule 25 nibbattitvā vayappatto kāme pahāya nikkhamitvā taṃ aṭaviṃ pavisitvā assamaṃ katvā vāsaṃ kappesi. Tassa pana assa- massa avidūre ekasmiṃ veṇugahane attano bhariyāya saddhim

¹ Ck¹ thitā, C² dāṭṭhikā, B³ dātha? B⁴ dādhi. ² Ck² kaccati. ³ B³ add upa-
dham. ⁴ Ck⁴ hāsaṃtiṃ, B⁵ patim? B⁶ sati. ⁵ B⁵ paccupaṭṭhetuṃ. ⁶ B⁶
papati. ⁷ B⁷ -ṇamayo. ⁸ B⁸ -ke. ⁹ B⁹ add pana.

kapoṭasakuṇo vasati, ekasmiṃ vammike ahi¹, ekasmiṃ vana-
 gumbe sigālo, ekasmiṃ vanagumbe accho. Te cattāro pi
 kālena kālaṃ isiṃ upasāṃkamitvā dhammaṃ suṇanti. Ath'
 ekadivasam kapoṭo bhariyāya saddhiṃ kulāvakā nikkhamitvā
 5 gocarāya pakkāmi. Tassa pacchato gacchantiṃ kapoṭiṃ eko
 seno gahetvā palāyi. Tassā viravasaddam sutvā kapoṭo
 nivattitvā olokeno taṃ tena hariyamamānaṃ passi. Seno pi
 taṃ viravantiṃ yeva māretvā khādi. Kapoṭo tāya viyogena
 rāgapariḷāhena pariḍayhamāno cintesi: „ayaṃ rāgo maṃ ati-
 10 viya kilameti, na dāni imaṃ aniggahetvā gocarāya pakka-
 missāmīti“ so gocarapathaṃ pacchinditvā tāpasassa santikaṃ
 gantvā rāganiggahāya² uposathaṃ samādiyitvā ekamante ni-
 pajji. Sappo pi „gocaraṃ pariyessāmīti“ vasanaṭṭhānā
 nikkhamitvā paccantagāme gāvīnaṃ caraṇaṭṭhāne gocaraṃ
 15 pariyesati. Tadā gāmaḥojakassa sabbaseto maṅgalausabho
 gocaraṃ gahetvā ekasmiṃ vammikapāde jaṇṇunā patiṭṭhāya
 siṅgehi mattikaṃ gaṇhanto kīlati. Sappo gāvīnaṃ pada-
 saddena bhīto taṃ vammikaṃ pavisitum pakkhanto. Atha
 naṃ usabho pādena akkami, so taṃ kujjhitvā ḍasi, usabho
 20 tatth' eva jīvitakkhayaṃ patto. Gāmaṃvāsino „usabho kira
 mato“ ti sutvā sabbe ekato va āgantvā kanditvā taṃ gandha-
 mālādīhi pūjetvā āvāṭe nikhaṇitvā pakkamiṃsu. Sappo
 tesam gatakāle nikkhamitvā „aham kodham nissāya imaṃ
 jīvitā voropetvā mahājanassa hadaye sokaṃ pavesesiṃ, na
 25 dāni imaṃ kodham aniggahetvā gocarāya pakkamissāmīti“
 nivattitvā assamaṃ gantvā kodhaniggahāya uposathaṃ sam-
 ādiyitvā ekamante nipajji. Sigālo pi gocaraṃ pariyesanto
 ekaṃ matahatthiṃ disvā „mahā me gocaro laddho“ ti tuṭṭho
 gantvā soṇḍāya ḍasi, thambhe³ daṭṭhakālo viya ahosi, tattha
 30 assādam alabhitvā dante ḍasi, pāsāne⁴ daṭṭhakālo viya ahosi,
 kucchiyaṃ ḍasi, kusūle⁵ daṭṭhakālo viya ahosi, naṅguṭṭhe ḍasi,

¹ B^o āsilvāso. ² B^o rāgādini. ³ B^o -bho. ⁴ C^k -sāno. ⁵ cfr. J. I, 502; B^o kapāle.

ayathāle¹ datṭhakālo viya ahosi, vaccamagge ḍasi, ghatapūve² datṭhakālo viya ahosi. So lobhavasena khādanto antokucchiyaṃ pāvīsi, tattha chātakāle³ mamsaṃ khādati pipāsita-kāle lohitaṃ pivati nipajjanakāle antāni ca papphāsaṇi ca avattharivā nipajjati. So „idh' eva me annapānaṇi ca sayanaṇi ca 5 nipphannaṃ, aññattha kiṃ karissāmīti“ cintetvā tatth' eva abhirato bahi anikkhamitvā antokucchiyaṃ yeva vasi. Aparabhāge vātātapena hatthikūṇape sukkhante karīsamaggo pihito. Sigālo antokucchiyaṃ upapacciyamāno⁴ appamaṃsalohito paṇḍusarīro hutvā nikkhamanamaggaṃ na passi. Ath' eka- 10 divasaṃ akālamegho vassi, karīsamaggo temiyamāno mudu⁵ hutvā vivaraṃ dassesi. Sigālo chiddaṃ disvā „aticiraṃ kilanto iminā chiddena palāyissāmīti“ karīsamaggaṃ sīsena pahari. Tassa⁶ sambādhatṭhānena⁷ vegena nikkhantassa⁸ siṇṇasarīrassa⁹ sabbāni lomāni karīsamagge laggāni, tālak- 15 khandho¹⁰ viya nillomasarīro hutvā nikkhami. So „lobhaṃ nissāya mayā idaṃ dukkhaṃ anubhūtaṃ, idāni imaṃ aniggahetvā gocaraṃ na gaṇhissāmīti“ cintetvā taṃ assamaṃ gantvā lobhaniggahāya uposathaṅgaṃ samādiyivā ekamante nipajji. Accho pi araṇṇā nikkhamitvā atricchābhībhūto Malaratṭhe¹¹ 20 paccantagāmaṃ gato. Gāmaṃvāsino „accho kirāgato“ ti dhanudaṇḍādihattā nikkhamitvā tena pavittṭhaṃ gumbaṃ parivāresuṃ. So mahājanena parivāritabhāvaṃ ñatvā nikkhamitvā palāyi, palāyantam eva ca naṃ dhanūhi c' eva daṇḍena¹² ca pothesuṃ. So bhinnena sīsena lohiteṇa galanteṇa¹³ 25 attano vasaṇatṭhānaṃ gantvā „idaṃ dukkhaṃ mama atricchālobhavasena uppannaṃ, na dāni naṃ¹⁴ aniggahetvā gocaraṃ gaṇhissāmīti“ taṃ assamaṃ gantvā atricchāniggahāya uposathaṃ

¹ B² ayakapāle. ² B² ghaṇa-, B² ghana-. ³ C² jāta-, C² natthachānakāle. ⁴ B² uppajjanāno. ⁵ C² muduṃ. ⁶ B² tassa, B² tassa pa. ⁷ C² sambāda-. ⁸ C² sambādṭṭhānena, B² -ṭṭhāne? B² sampādhatṭhāne. ⁹ B² nikkhamantassa. ¹⁰ C² sinna-. B² bhinna-, B² bhinnam-. ¹¹ B² kālā-, B² kālakanto. ¹² B² mallakaratṭhe, B² malaya-. ¹³ B² daṇḍādīhi. ¹⁴ C² gaḥ-. ¹⁵ C² nā -, B² na idāni imaṃ.

samādiyitvā ekamante nipajji. Tāpaso pi attano jātim nissāya mānavasiko hutvā jhānaṃ uppādetum na sakkoti. Ath' eko paccekabuddho tassa mānanissitabhāvaṃ ñatvā „ayaṃ na lāmakasatto¹, Buddhamkuro esa, imasmiṃ yeva kappe sab-
 5 baññūtaṃ pāpuṇissati, imassa mānaniggahaṃ katvā samā-
 pattinibbattanākāraṃ karissāmīti“ tasmiṃ paṇṇasālāya nisīnue yeva Uttarahimavantato āgacchitvā tassa pāsāṇaphalake nisīdi. So nikkhamitvā taṃ attano āsane nisinnaṃ disvā mānanissita-
 bhāvena anattamaṇo² hutvā³ taṃ upasāṃkamitvā accharaṃ
 10 paharitvā „nassa⁴ vasala kālakaṇṇi muṇḍa samaṇaka, kim-
 atthaṃ mama nisīdanaphalake nisīno sīti“ āha. Atha naṃ so⁵ „sappurisa kasmā mānanissito si, ahaṃ paṭividdhapacceka-
 bodhiññāṇo, tvaṃ imasmiṃ yeva kappe sabbaññubuddho bha-
 vissasi, Buddhamkuro si, pāramitā⁶ pūretvā āgato aññaṃ⁷
 15 ettakaṃ nāma kālāṃ atikkamitvā Buddho bhavissasi, Buddhat-
 tabhāve⁸ Siddhattho nāma bhavissasīti“ nāmañ ca gottañ ca kulañ ca aggasāvakaḍḍayo ca sabbe ācikkhitvā „kimatthaṃ mānanissito hutvā pharusso hosi, na-y-idaṃ tavānucchavikaṃ“
 ti ovādam adāsi. So tena evaṃ vutte pi n' eva naṃ vandi
 20 n' eva „kadā ahaṃ Buddho bhavissāmīti“ ādīni pucchi. Atha naṃ paccekabuddho „tava jātiyā¹⁰ mama guṇānaṃ¹¹ mahanta-
 bhāvaṃ jāna¹², sace sakkosi ahaṃ viya ākāse vicarāhīti“ vatvā
 ākāse uppatitvā attano pādapaṃsuṃ tassa jaṭāmaṇḍale viki-
 ranto Uttarahimavantam eva gato. Tāpaso tassa gatakāle
 25 samvegappatto hutvā „ayaṃ samaṇo jevaṃgarusarīro vāta-
 mukhe khittatūlapicu viya ākāse pakkhanto, ahaṃ jātimānena evarūpassa paccekabuddhassa n' eva pāde vandiṃ n' eva
 'kadā' Buddho bhavissāmīti' pucchiṃ, jāti nāṃ' esā kiṃ karissati, imasmiṃ loke silacaraṇam eva mahantaṃ, ayaṃ kho

¹ Ck - karasatto. ² Cks ananta-. ³ Ck sutvā. ⁴ Cks tassa. ⁵ Bds add āha.

⁶ B pāramiyo, Bā pāramiro. ⁷ Cks aññā. ⁸ Bā adds tīto ⁹ Cks -tīti. ¹⁰

Cks add vā. ¹¹ Bā adde neva. ¹² Bds jānāsi. ¹³ Bds kadāhaṃ.

pana me māno vadḍhanto nirayaṃ upanessati, na dāni imaṃ mānaṃ aniggahetvā phalāphalatthāya gamissāmīti“ paṇṇasālam pavisitvā mānaniggahāya uposathaṃ samādāya kaṭṭhattharikāya nisinno mahāñāṇo kulaputto mānaṃ niggahetvā kaṣiṇaṃ bhāvetvā¹ abhiññāsamāpattiyo nibbattetvā nikkhamitvā caṃkamana-
koṭiyaṃ pāsānaphalake nisīdi. Atha naṃ kapoṭādayo upa-
sāmkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdimsu. M. kapoṭaṃ pucchi² „tvaṃ aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi, gocaraṃ pariyesasi, kin nu ajja uposathiko jāto sīti“. „Āma bhante“ ti. Atha naṃ „kena kāraṇeṇā“³ 'ti pucchanto⁴ pa-
ṭhamāṃ gāthā āha:

1. Appossukko dāni tuvaṃ⁵ kapoṭa,
vihaṅgama⁶ na tava bhojanattho,
khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayaṃto
kasmā bhavaṃ posathiko kapoṭo ti. 126. 15

Tattha appossukko ti nirālayo⁶, bhojanattho ti⁷ kiṃ⁸ ajja tava bhojanaṃ attho n' atthi.

Taṃ sutva kapoṭo dve gāthā abhāsi:

2. Ahaṃ pure giddhigato kapoṭiyā
asmim̐ padesasmim̐ ubho ramāma,
ath' aggaḥī sākuniko kapoṭiṇi,
akāmakō tāya viṇā ahoṣim̐. 127. 20
3. Nānābhavā⁹ vip̐payogena tassā
manomayaṃ vedanaṃ vediyāmi,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
rāgo mamaṃ mā punar āgamāsīti. 128. 25

Tattha ramāmā 'ti imasmim̐ bhūmibhāge kāmaratīyā ramāma, sākuniko ti senasakuṇo.

¹ Bds vadḍhetvā. ² Cks pucchitvā. ³ B² -taṃ. ⁴ Ck tvaṃ. ⁵ so all three MSS. ⁶ Bds add nivātavutti. ⁷ Cks nattho ti, Bds omit bhojanattho ti, C² ki. ⁸ Bd kaṃ. ⁹ Bds -bhāvā.

Kapoṭena attano uposathakamme¹ vaṇṇite M. sappādisu ekamekaṃ pucchi. Te pi yathābhūtaṃ vyākariṃsu:

4. Anujjugāmi² uraga-ddujivha³
dāḥhāvudho⁴ ghoraviso si sappa⁵,
5 khudaṃ pipāsaṃ adhiṇṇasayanto
kasmā bhavaṃ posathiko nu dīgho⁶. 129.
5. Usabho ahū balavā gāmikassa
calakkakū vaṇṇabalūpapanno,
[so] maṃ akkamī⁷, taṃ kupito aḍassim⁸,
10 dukkhābhitunno⁹ maraṇaṃ upāgami. 130.
6. Tato janā nikkhamitvāna gāmā
kanditva roditva upakkamiṃsu,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
kodho mamaṃ mā punar āgamāsi. 131.
- 15 7. Matāna¹⁰ maṃsāni bahū susāne,
manuññarūpaṃ tava bhojan' etaṃ,
khudaṃ pipāsaṃ adhiṇṇasayanto
kasmā bhavaṃ posathiko sigālo. 132.
8. Pavissaṃ¹¹ kucchim mahato gajassa
20 kuṇape rato hatthimaṃse pagiddho¹²,
uṇho ca vāto tikhiṇā ca¹³ rasmiyo
te sosayum tassa karīsamaggaṃ. 133.
9. Kiso ca paṇḍū ca ahaṃ bhadante,
na me ahuṃ nikkhamanāya¹⁴ maggo,
25 mahā ca meggho sahasā pavassi,
so temayi tassa karīsamaggaṃ. 134.
10. Tato ahaṃ nikkhamissaṃ bhadante
Cando yathā Rāhumukhā pamutto,

¹ Ck B²-ena. ² Ck -ī, B² anuṭṭagāmi. ³ C² -gadu-, B² urādujivha. ⁴ Ck -dhā, B² dādhāvudho. ⁵ B² samma. ⁶ B² dīgha. ⁷ Ck B² -i. ⁸ Ck aḍajim, B² aḍassi, B² adassi. ⁹ B² dukkhātittunno. ¹⁰ Ck B² -naṃ. ¹¹ so all three, MSS. ¹² C² peliṭṭho, B² sugiddho. Ck pagiddhe. ¹³ Ck va. ¹⁴ B² -manassa.

tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
lobho mamaṃ mā punar āgamāsi. 135.

11. Vammīkathūpasmim̐ kipillikāni
nippothayanto tuvaṃ pure carāsi,
khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayanto 5
kasmā bhavaṃ posathiko nu accho¹. 136.
12. Sakaṇaṃ niketaṃ atihīlayāno²
atricchatāya Malataṃ³ agañchīm⁴,
tato janā nikkhamitvāna gāmā
kodaṇḍakena paripothayim̐su maṃ. 137. 10
13. So bhinnasīso ruhirakkhitaṅgo⁵
paccāgamāsim̐ sakaṃ⁶ niketaṃ,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
atricchatā mā punar āgamāsīti. 138. 20

Tattha anujjugāmiti ādīhi taṃ ālapati, calakkakū ti calamāwaka- 15
kudho, dukkhābhittunno ti so usabho dukkhena abhittunno āturo hutvā,
bahū ti bahūni, pavissan ti pāvisim̐, rasmiyo ti suriyarasmiyo, nikkha-
missan ti nikkhamim̐, kipillikāniti⁷ upacikāyo⁸, nippothayanto ti
khādamaṇo, atihīlayāno⁹ ti atimaññaṇto¹⁰ garahanto, kodaṇḍakenā¹¹ 'ti
dhanudaṇḍehi c' eva muggarehi ca. 20

Evam̐ te cattāro pi attano¹² uposathakammaṃ vaṇṇetvā
uṭṭhāya M-aṃ vanditvā „bhante tumhe aññesu divasesu imāya
velāya phalāphalatthāya gacchatha, ajja agantvā kasmā uposa-
thik' atthā“ 'ti pucchanta¹³ gātham āhaṃsu:

14. Yan no¹⁴ apucchittha tuvaṃ bhadante¹⁵ 25
sabbe va vyākariṃhā yathāpajānaṃ¹⁶,
mayam̐ pi pucchāma¹⁷ tuvaṃ bhadante¹⁸:
kasmā bhavaṃ posathiko va¹⁸ brahme ti. 139.

¹ B^o accha, B^d ajja. ² B^d atipolayāno. ³ C^o malanaṃ, B^o mallayanaṃ, B^d
mahalla ayaṃ taṃ. ⁴ B^d agacchī. ⁵ so C^o for - aññitaṅgo? B^d rukiramakkhi-
taṅgo. ⁶ so all three MSS. for mamaṃ? ⁷ C^o - nantī. ⁸ B^d - kādayo. ⁹
B^d atipolayāno. ¹⁰ B^o adda nindanto, B^d niddanto. ¹¹ B^o kāda-. ¹² B^d,
repeat attano. ¹³ C^o B^o -to. ¹⁴ C^o to, C^o te. ¹⁵ B^d bhadante. ¹⁶ C^o
-jānaṃ. ¹⁷ C^o tucchāma. ¹⁸ C^o ca, B^d nu.

So pi nesaṃ vyākāsi:

15. Anūpalitto mama assamamhi
paccekabuddho muhuttaṃ nisīdi,
so maṃ avedī gatim āgatiṃ ca¹
nāmaṃ ca gottaṃ caraṇaṃ ca sabbam. 140.
16. Evam p' ahaṃ na-ggahe² tassa pāde,
na cāpi naṃ mānagatena pucchim,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
māno mamaṃ mā punar āgamāsīti. 141.

- 10 Tattha yanno³ ti yam atthaṃ tvaṃ amhe pucchi, yathāpajānanā⁴ ti
attano pajāvananiyāmena⁵ taṃ mayam vyākariṃha, anupalitto ti sabbakile-
sehi alitto⁶, so maṃ avedīti so mama idāni gantabbaṭṭhānaṃ ca gataṭṭhānaṃ
ca⁷ anāgate tvaṃ evaṃnāmo nāma⁸ Buddho bhavissasi evaṃgotto evarūpaṃ te
sīlacaraṇaṃ⁹ bhavissatīti¹⁰ evaṃ nāmaṃ ca gottaṃ ca caraṇaṃ ca sabbam maṃ
15 avedī jānāpesi kathesi me ti attho, evaṃ pahaṃ¹¹ naggāhe ti¹² evaṃ
kathentassāpi tassāhaṃ¹³ attano mānaṃ nissāya pāde na vandim.

- Evam M. attano uposathakaraṇaṃ¹⁴ kathetvā te ovaditvā
uyyojetvā paññasālaṃ pāvisi, itare pi yathāṭṭhānāni gamimsu¹⁵.
M. aparihīnājjhāno Brahmalokaparāyano ahosi, itare ca¹¹ tass'
20 ovāde ṭhatvā sagga-parāyanā ahesum.

S. i. d. ā. „evaṃ upāsakā uposatho nāma¹ esa porāṇakapaṇḍitānaṃ
vaṃso, vasitabbo posathavāso“ ti¹⁷ j. s.: „Tadā kapoṭo Anuruddho
ahosi, accho Kassapo, sigālo Moggallāno, sappo Sāriputto, tāpaso¹⁸
aham evā“ ti. Pañcūposathajātakaṃ.

25

8. Mahāmorajāṭaka.

Sace hi tyāhaṃ dhanahetu gahito ti. Idam S. J. v. ekaṃ
ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ā. k. Tam¹⁶ hi²⁰ bhikkhuṃ S. „saccaṃ kira

¹ Bā gatim māgatīṇca. ² Bā navandī. ³ Ck^o yanto. ⁴ Bā -jānanan. ⁵ C^o
pajāyana-, Bā pajānanī-. ⁶ Bā anupalitto. ⁷ C^o omī gataṭṭhānaṃ ca. ⁸ Bā
omīta nāma. ⁹ Bā sīlaṃ te caraṇaṃ, C^o sīlāca-, Bā sīlaṃcaraṇaṃ. ¹⁰ Ck^o
-sīti. ¹¹ Bā evampāhaṃ. ¹² Bā naṃ gandhīti. ¹³ Bā tassa ahaṃ, C^o katha-
tassāhaṃ. ¹⁴ Bā -kā-. ¹⁵ Bā āg-, Bā ag-. ¹⁶ Ck^o itarā, omīting ca. ¹⁷ Bā
add ca vatvā. ¹⁸ Bā add pama. S. Cfr. V. Fausböll's Ten Jātakas p. 111.
¹⁹ Ck^o tap. ²⁰ Bā omīta hi.

tvam ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu, ayaṃ nandirāgo tādisaṃ kiṃ nāma nāloḷissati¹, na hi Sineru-uppā-
ṭanakavāto sāmante² purāṇapaṇṇassa lajjati, pubbe sattavassasatāni
antokilesasamudācāraṃ vāretvā³ viharante⁴ visuddhasatte⁵ p’ eṣa⁶
āloḷesi⁷ yevā“ ‘ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. paccantapadese mora sakuniyā kucchis-
mim paṭisandhim aggahesi. Gabbhe paripākagate mātā go-
carabhūmiyaṃ aṇḍaṃ pātetvā pakkāmi, aṇḍaṃ ca⁸ nāma mātu
ārogabbhāve sati aññasimim dīghajātikādiparipantho avijjamāne
na nassati⁹, tasmā taṃ aṇḍaṃ kaṇikāramakulaṃ viya suvaṇṇa- 10
vaṇṇaṃ hutvā pariṇatakāle attano dhammatāya bhijji, suvaṇṇa-
vaṇṇo moracchāpo nikkhami, tassa dve akkhini jīṇjukaphala-
sadisāni, tuṇḍaṃ pavāḷavaṇṇaṃ, tisso rattarājiyo gīvaṃ
parikkhipitvā piṭṭhimajjhena agamaṃsu. So vayappatto bhaṇḍa-
sakaṭamattasarīro abhirūpo ahoṣi, taṃ sabbe nīlamorā sanni- 15
patitvā rājānaṃ katvā parivārayiṃsu. So ekadivasaṃ udaka-
sonḍiyaṃ pāṇiyaṃ pivanto attano rūpasampattiṃ disvā cintesi:
„ahaṃ sabbamorehi atirekarūpasobho¹⁰, sac’ āhaṃ imehi sad-
dhiṃ manussapathe vasissāmi paripantho me uppajjissati¹¹,
Himavantaṃ gantvā eka¹² va phāsukaṭṭhāne vasissāmīti“ so¹² 20
rattibhāge moresu patisallīnesu¹³ kañci ajānāpetvā¹⁴ Hima-
vantaṃ pavisitvā tisso pabbatarājiyo atikkamma catutthāya¹⁵
-ekasmim araṇṇe padumasañchanno mahājātassaro, tassāvidūre¹⁶
ekaṃ pabbataṃ nissāya ṭhito mahānigrodharukkho atthi, tassa
sākhāya - nīlyi. Tassa pana pabbatassa vemajjhe manāpā 25
guhā¹⁷ atthi, so tattha vasitukāmo hutvā tassā¹⁸ pamukhe
pabbatatāle nīlyi. Taṃ pana ṭhānaṃ n’ eva heṭṭhābhāgena
abhirūhituṃ na uparibhāgena otarituṃ sakkā, pakkhibhālā-

¹ so Ck; Cc nālōlissati, Bc nālōlissati. ² Bds mahanto. ³ Bds adda ācāretvā, Bc ācāretvā. ⁴ Bds -to. ⁵ Bds -satto. ⁶ Bds pi. ⁷ Cc āloḷesi, Bds lolesi.
⁸ Bc aṇḍajā, Bc aṇḍa ca. ⁹ Bds -nti. ¹⁰ Bc -sobhaggo. ¹¹ Bc -titi. ¹² Bc
adda kira. ¹³ Bc paṭi-. ¹⁴ Bds add uppattitvā. ¹⁵ Bds add pabbatarājiyā. ¹⁶
Bc tassāpi avi-. ¹⁷ Bds -po guho. ¹⁸ Bc tassa.

dīghajātikamanussabhayehi vimuttaṃ¹. So „idaṃ me phāsu-
 kaṭṭhānan“ ti taṃ² divasaṃ tatth' eva vasitvā punadivase
 pabbataguhaṭo utthāya pabbatamatthake puratthābhimukho ni-
 sinno udentam³ suriyamaṇḍalaṃ disvā attano divārakkhā-
 5 varanatthāya⁴ „udet' ayaṃ cakkhumā ekarājā“ ti parittam
 katvā gocarabhūmiṃ otaritvā gocaraṃ gahetvā sāyaṃ āgantvā
 pabbatamatthake pacchābhimukho nisinno atthamentam⁵ suriya-
 maṇḍalaṃ disvā rattirakkhāvaranatthāya⁶ „apet' ayaṃ cak-
 khumā ekarājā“ ti parittam katvā eten' upāyena vasati. Atha
 10 naṃ ekadivasaṃ eko luddaputto araṇṇe vicaranto pabbata-
 matthake nisinnam⁷ disvā attano nivesanaṃ āgantvā maraṇa-
 kāle⁸ puttam āha: „tāta catutthāya pabbatarājīya⁹ araṇṇe su-
 vannaṇaṇṇo moro atthi, sace rājā pucchati ācikkheyyāsīti“. Ath'
 15 paccūsakāle supinaṃ passi, evarūpo supino ahosi: suvaṇṇa-
 vaṇṇo moro dhammaṃ desesi, sā sādhuakāraṃ datvā dhammaṃ
 suṇāti, moro dhammaṃ desetvā utthāya pakkāmi, sā „mora-
 rājā gacchati“, gaṇhatha naṃ“ ti vadanti¹⁰ yeva pabujjhi,
 pabujjhivā¹¹ pana supinabhāvaṃ ñātvā „supino ti vutte rājā
 20 na ādaraṃ¹² karissati, dohaḷo me ti vutte karissatīti“ cintetvā
 dohaḷinī viya¹³ hutvā nipajji. Atha naṃ rājā upasaṃkamitvā
 pucchi: „bhadde kin te aphāsukaṃ“ ti. „Dohaḷo me uppanno“
 ti. „Kiṃ icchasi bhadde“ ti. „Suvannaṇaṇṇassa morassa
 dhammaṃ sotum devā“ ti. „Bhadde kuto tādisaṃ¹⁴ moram
 25 lacchāmā¹⁵“ ti. „Deva sace na labhāmi jīvitam me n' atthīti“.
 „Bhadde, mā cintayi, sace katthaci atthi labhissasīti“ rājā¹⁶
 naṃ¹⁷ assāsetvā gantvā¹⁸ rājāsane nisinno amacce pucchi:
 „ambho, devī suvaṇṇaṇṇassa morassa dhammaṃ sotukāmā,

¹ B^d vinimu-. ² C^k omits taṃ. ³ B^d udayanta. ⁴ B^d divārakkhaṇatthāya.

⁵ B^d attham gamitam. ⁶ B^d rattirakkhaṇatthāya. ⁷ B^d adds moram. ⁸ B^d -nāsanakāle. ⁹ B^d morarājāṃ gacchantam disvā. ¹⁰ all three MSS. -ti. ¹¹ B^d add ca. ¹² B^d rājā anāda-. ¹³ B^d dohaḷiyam, C^s omit viya. ¹⁴ B^d eva-
 rūpaṃ. ¹⁵ B^d -mi. ¹⁶ B^d omit rājā. ¹⁷ B^d taṃ. ¹⁸ B^d omits ga-.

morā nāma suvaṇṇavaṇṇā hontīti¹. „Brāhmaṇā jānissanti devā“² 'ti. Rājā brāhmaṇe³ pucchi. Brāhmaṇā evaṃ āhaṃsu: „mahārāja, 'jalajesu macchā kacchapā kakkatākā, thalajesu migā haṃsā morā tittirā, ete tiracchānagatā manussā ca suvaṇṇavaṇṇā hontīti' amhākaṃ lakkhaṇamantesu āgatan“⁴ ti. 5 Rājā attano vijite luddaputte sannipātāpetvā „suvaṇṇavaṇṇo moro vo diṭṭhapubbo“⁵ ti pucchi. Sesā „na diṭṭhapubbo“⁶ ti āhaṃsu. Yassa pana pitarā ācikkhitāṃ so āha: „mayāpi na diṭṭhapubbo, pitā ca pana me 'asukatṭhāne nāma suvaṇṇavaṇṇo moro atthīti' kathesi“⁷. Atha nam rājā „samma mayhaṃ ca 10 deviyā ca jīvitāṃ dinnāṃ bhavissati, gantvā taṃ bandhitvā ānehīti“⁸ bahū⁹ dhanāṃ datvā uyyojesi. So puttadārassa dhanāṃ datvā tattha gantvā M-aṃ disvā pāse oḍdetvā „ajja¹⁰ bajjhissati, ajja bajjhissatīti“¹¹ abandhitvā¹² va mato. Devī patthanāṃ alabhantī matā. Rājā „taṃ me moraṃ nissāya 15 piyabhariyā¹³ matā“¹⁴ ti kujjhitvā veravasiko¹⁵ hutvā „Himavante catutthāya pabbatarājiyā suvaṇṇavaṇṇo moro carati, tassa maṃsaṃ khādītva ajarāmarā hontīti“¹⁶ suvaṇṇapatte likhāpetvā paṭṭaṃ sārāmañjūsāyaṃ¹⁷ ṭhapetvā kālaṃ akāsi. Ath' añño rājā ahosi, so patte akkharāni disvā „ajarāmaro bhavissamīti“¹⁸ 20 tassa gahaṇatthāya ekāṃ luddāṃ¹⁹ pesesi, so pi tatth' eva mato. Evaṃ cha rājaparivaṭṭā²⁰ gatā, cha luddaputtā Hima-vante eva²¹ matā. Sattamena²² pana raññā pesito sattamo luddo „ajja ajj' evā“²³ 'ti satta saṃvaccharāni bandhituṃ²⁴ asakkonto cintesi: „kin nu kho imassa morarājassa pāde 25 pāsassa asaṇcaraṇakāraṇaṃ“²⁵ ti. Atha nam parigaṇhanto sāyaṃpātāṃ²⁶ parittāṃ karontāṃ disvā²⁷ „imasmim ṭhāne añño moro n' atthi, iminā brahmacārinā²⁸ bhavitabbaṃ, brahma-

¹ Bds add pakkosāpetvā. ² Bd -u ³ Cks a ⁴ Bd abajjhītva. ⁵ Bd omits me.

⁶ Bd adds me. ⁷ Bd kodha va-. ⁸ Bd sārāññāyaṃ. ⁹ Bd luddakaputtāṃ, Bc luddaputtāṃ. ¹⁰ Bds -vattaṃ katvā himavantaṃ. ¹¹ Bd yeva ¹² Bd -me.

¹³ Bd bajhi-. ¹⁴ Bds abajjanakā-. ¹⁵ Cs -pānaṃ, Ck -pānaṃ. ¹⁶ Bds -cariyena.

cariyānubhāvena c' eva parittānubhāvena c' assa pādo pāse¹
na bajjhatīti²“ nayato pariggahetvā paccantajanapadaṃ gantvā
ekam moriṃ bandhitvā yathā sā³ accharāya pahaṭṭāya⁴ vassati
pāṇimhi pahaṭṭe naccati evaṃ sikkhāpetvā ādāya gantvā B-assa
5 parittakaraṇato puretaram eva pāsam oḍḍetvā accharaṃ pa-
haritvā moriṃ vassāpesi. Moro tassā saddaṃ suṇi, tāvad ev'
assa⁵ satta vassasatāni sannisinnakilesa⁶ phaṇaṃ katvā pa-
haṭṭāsīviso viya utṭhahi, so kilesāturo hutvā parittaṃ kātum
asakkunītvā vegena tassā santikaṃ gantvā pāde pāsam⁷ pave-
10 sento yeva ākāsa⁸ otari, satta vassasatāni asaṇṇikaraṇapāso⁹ taṃ
khaṇaṃ yeva saṇṇaritvā pādaṃ bandhi. Atha naṃ luddaputto
laṭṭhiagge¹⁰ olambantaṃ disvā cintesi: „imaṃ morarājānaṃ cha
luddā bandhitum na sakkhimsu, aham pi sattavassāni nā-
sakkhim, ajja pan' esa imaṃ moriṃ nissāya kilesāturo hutvā
15 parittaṃ kātum asakkunītvā āgamma pāse baddho heṭṭhāsīsako
olambati, evarūpo me sīlavā kilamito, evarūpaṃ aññassa¹¹
paṇṇākārathāya netum ayuttaṃ, kim me raññā dinnena sakkā-
rena, vissajjessāmi nan¹² ti. Puna cintesi: „ayaṃ nāgabalo
thāmasampanno, mayi upasaṃkamante¹³ 'esa maṃ māretum
20 āgacchatīti' inaraṇabhayaatajjito hutvā¹⁴ phandamāno¹⁵ pādaṃ
vā pakkhaṃ vā bhindeyya, anupagantvā va naṃ¹⁶ paṭicchanno
ṭhatvā khurappen' assa pāsam chindissāmi¹⁷, tato sayam eva
yathāruciyaṃ gamissatīti¹⁸ so paṭicchanno¹⁹ ṭhatvā dhanuṃ āro-
petvā khurappaṃ sandahitvā²⁰ kaḍḍhi²¹. Moro pi „ayaṃ
25 luddo maṃ kilesāturaṃ katvā baddhabhāvam me ṇatvā na
nirussukko²² acchissati²³, kahaṃ²⁴ nu kho so²⁵ ti cintetvā ito
c' ito ca oloketvā²⁶ dhanuṃ āropetvā ṭhitaṃ disvā „maṃ

¹ Bā pādena pāso, Bc pādo pāso? ² Bds omit sū ³ Bā -tāya. ⁴ Bā suṇanto tāvadeva. ⁵ Bds -siṇno-. ⁶ Bds jāse pādaṃ. ⁷ Bds -uakapā-. ⁸ Bā yaṭhi-.
⁹ Bds rañño. ¹⁰ Oks -to. ¹¹ Bā omits hutvā. ¹² Bā bandha-. ¹³ Bā pa na.
¹⁴ Bds -mīti. ¹⁵ Bā -e, Bc -am. ¹⁶ Bds sannayhitvā. ¹⁷ Bds ākaḍḍhi. ¹⁸
Bds nirāsamko. ¹⁹ Bds āgacchissati. ²⁰ Bds kathaṃ. ²¹ Bds vilo-.

māretvā ādāya gantukāmo bhavissatīti¹ maññamāno maraṇa-
bhayatajjito hutvā jīvitam yācanto paṭhamam gātham āha:

1. Sace hi ty-āham dhanahetu gāhito¹
mā maṁ vadhī, jīvagāham gahetvā
rañño va² maṁ samma upanti nehi³,
maññe dhanam lacchasi napparūpan ti. 142.

Tattha sace hi tyāhan ti sāce hi te aham, upantinehiti⁴ upantikam
nehi, lacchasi napparūpan ti lacchasi anapparūpan.

Tam sutvā luddaputto cintesi: „moraṇāya ayaṁ ‘maṁ
vijjhitaṁ kāmāyā khurappam sandahīti⁵’ maññeti⁶, assāsessāmi⁷
naṁ“ ti so assāsento dutiyam gātham āha:

2. Na me ayaṁ tuyha⁷ vadhāya ajja
samāhito cāpavare khurappo,
pāsā ca ty-āham adhipātayissam,
yathāsukham gacchatu moraṇāya⁸ ‘ti. 146.

Tattha adhipātayissam ti chindayissam

Tato moro dve gāthā abhāsi:

3. Yaṁ⁹ sattavassāni maṁ ānubandhi¹⁰
rattimdivam khuppipāsam sahanto
atha kissa maṁ pāsavas¹¹ ūpanītam
pamuttave¹² icchasi bandhanasmā. 144.
4. Pāṇātipātā virato nu s¹³ ajja,
abhayan nu te sabbabhūtesu dinnam,
yaṁ maṁ tuvaṁ pāsavas¹⁴ ūpanītam
pamuttave¹⁵ icchasi bandhanasmā ti. 145.

Tattha yaṁ ti yasmā maṁ ettakam kalam tvaṁ anubandhi tasmā tvaṁ
pucchāmi: atha kissa maṁ pāsavasam¹⁶ ūpanītam bandhanasmā pamocetum
icchasi attho, virato nu sajjā¹⁷ ‘ti virato nu si ajja, sabbabhūtesu¹⁸ ‘ti
sabbasattānam.

¹ Bā gahito, C^g gahito, C^k gahito. ² C^k Bds ca. ³ Bā upantikam nehi. ⁴
Bds upantikam ne-. ⁵ Bds sannayhiti. ⁶ Bds maññati. ⁷ Bds -am. ⁸ C^ks
sam. ⁹ C^ks -im. ¹⁰ C^k pamuttame, Bds pamuñcare. ¹¹ C^k pamuttam va, Bds
pamuñcare. ¹² Bds -vase. ¹³ C^ks su, omitting ti.

[toparam¹ :

3. Pāṇātipātā viratassa brūhi
abhayaṇ ca yo sabbabhūtesu deti:
- pucchāmi taṃ morarāja² taṃ attham -
5 ito cūto³ kiṃ labhate sukhaṃ so. 146.
6. Pāṇātipātā viratassa brūmi
abhayaṇ ca yo sabbabhūtesu deti:
diṭṭhe va dhamme labhate pasamsaṃ
saggaṇ ca so yāti sarīrabhedā. 147.
- 10 7. Na santi devā, icc-āhu eke,
idh' eva jīvo vibhavaṃ upeti,
tathā phalaṃ sukata dukkatānaṃ,
dattupaññattaṇ ca⁴ vadanti dānaṃ,
tesaṃ vaco arahataṃ saddahāno
15 tasmā ahaṃ sakuṇe bādhayāmīti. 148.

Imā uttānasambandhā⁵ gāthā pālinayen' eva vedītabbā, tattha iccāhu
eke ti ekacce samapabrāhmaṇā evaṃ kathenti, tesaṃ vaco arahataṃ
saddahāno ti tassa kira kulūpakā ucchedavādino naggasamaṇakā, te taṃ
paccekabodhiñāṇassa upanissayasampannam pi sattaṃ⁶ ucchedavādaṃ gaṇhā-
20 pesuṃ, so tesaṃ⁷ saṃsaggena kusalākusalaṃ⁸ n' atthiti gahe tvā sakuṇe māreti,
evaṃ mahāsāvajjā esā⁹ asappurisasevanā¹⁰ nāma, te yeva cāyaṃ¹¹ arahanto ti
maññamāno evaṃ āha.

- Taṃ sutvā M. „tass' eva¹² paralokassa atthibhāvaṃ ka-
thessamīti¹³“ pāsalaṭṭhiyaṃ¹⁴ adhosiro olambāno va
25 8. Cando ca suriyo ca ubho sudassanā
gacchanti obhāsayaṃ antalikkhe,
imassa lokassa parassa vā te,
kathaṃ nu te āhu manussaloke ti gātham āha. 149.

¹ Bā adds vacanasambandho vedītabbo, Bs vacanapativacanaṃ sambandho vedī-
tabbo. ² Cks -je. ³ Cks cito. ⁴ Bā duṭṭhu-, Bs datṭhu-. ⁵ Bā -a. ⁶ Cks
santaṃ. ⁷ Bā s tehi. ⁸ Bā s -laphalaṃ. ⁹ Bā s -vajjo esa. ¹⁰ Cs asappuruse-
vanā. Bā asappurisassa sevanā. ¹¹ Bā ayaṃ, Bs tāyaṃ. ¹² Cks tayāva. ¹³ Cks
kathāpessamīti. ¹⁴ Bā pāsāyaṭhiyaṃ.

Tattha imassā 'ti kin nu te imassa lokassa santakā¹ udāhu paralokassā
'ti bhummatthe vā² sāmivacanāṃ, kathan nu te ti tesuvimāṇesu candasuriya-
devaputte³ kathan nu kathenti, kiṃ atthīti⁴ udāhu n' atthīti kiṃ vā devā ti⁵
udāhu manussā ti vā.

Luddaputto gātham āha:

9. Cando ca suriyo ca ubho sudassanā
gacchanti obhāsayaṃ antālikkhe,
parassa lokassa na te imassa,
devā ti te āhu manussaloke. 150.

Atha naṃ⁶ M. āha:

10. Etth' eva te nihatā⁷ hīnavādā
ahetukā ye na vadanti kammaṃ
tathā phalaṃ sukatadukkatānaṃ
dattupaññattaṃ⁸ ye ca vadanti dānaṃ ti. 151.

Tattha ettheva te nihatā ti sace candasuriyā devaloke tīhitā na ma- 15
nussaloke sace ca te devā na manussā etth' eva⁹ etthake vyākaraṇe te tava¹⁰
kulūpakā hīnavādā nihatā honti, ahetukā ti visuddhiyā vā saṃkilesassa vā
hetubbhūtakammaṃ¹¹ n' atthīti evaṃvādā, dattupaññattan¹² ti ye ca¹³
dānaṃ lālakehi¹⁴ paññattan ti vadanti.

So M-tte kathente sallakkhetvā gāthadvayaṃ āha:

11. Addhā hi saccaṃ vacanaṃ tav' etaṃ,
kathaṃ hi dānaṃ aphalaṃ vadeyya.
tathā phalaṃ sukatadukkatānaṃ,
dattupaññattaṃ¹² ca kathaṃ bhaveyya. 152.

12. Kathaṃkaro kintikaro kiṃ ācāraṃ¹⁵
kiṃ sevamāno kena tapogūṇena,
akkhāhi me morarāja¹⁶ tam attthaṃ
yathā ahaṃ no nirayaṃ pateyyan ti. 153.

¹ Bds santikā. ² Bd adds etaṃ. ³ Bds ti etesu candimasuriyadevaputtesu. ⁴
Bd adds kathenti. ⁵ Bds omit ti. ⁶ Bd athassa. ⁷ Cks nī-. ⁸ Bd datthu-,
Bs datthu-. ⁹ Bd ettho. ¹⁰ Bds omit tava. ¹¹ Bd -taṃka-. ¹² Bd datthu-.
¹³ Cs se ca, Bd yaṃ ca. ¹⁴ Cs lāla-, Bds lāma-. ¹⁵ Bds kiṃsamācāraṃ. ¹⁶
Cks -je, Bd -jā.

Tattha dattupaṇṇattaṇcā¹ 'ti dānaṃ ca dattupaṇṇattam¹ nāma katham
bhaveyyā 'ti attho, kathamkaro ti katarāṃ kammaṃ karonto² ahaṃ nirayaṃ
na gaccheyyāṃ, itarāṇi tass' eva vevacaṇṇi.

Taṃ sutvā M. „sac' āhaṃ³ imaṃ paṇhaṃ kathessāmi
5 manussaloko tuccho viya kato⁴ bhavissati, tatth' ev' dhammi-
kānaṃ samaṇabrāhmaṇānaṃ atthibhāvaṃ kathessāmīti“ cintetvā
dve gāthā abhāsi:

12. Ye keci atthi samaṇā pathavyā
kāśāvavatthā⁵ anagāriyā te,
10 pāto va piṇḍāya caranti kāle,
vikālacariyāvīratā hi santo. 154.
14. Te tattha kālen' upasaṃkamitvā
pucchehi sante⁶ manaso pi yaṃ siyā,
te te⁷ pavakkhanti yathāpajānaṃ
15 imassa lokassa parassa c' atthan ti. 155.

Tattha santo ti santapāpā paṇḍitā paccekabuddhā, yathāpajānaṃ ti
te tuyhaṃ attano jānananiyāmena⁸ vakkhanti, kamkhaṃ te chinditvā kathessanti,
parassa catthan ti iminā nāma kammena manussaloke nibbattanti iminā
devaloke iminā nirayādisū 'ti evaṃ imassa ca parassa ca lokassa atthan
20 ācikkhissanti, te pucchā 'ti.

Evaṃ ca pana vatvā nirayabhayena tajjesi. So pana
pūritapāramipaccekabodhisatto suriyarasmisamphassaṃ⁹ olc-
ketvā ṭhitam pariṇatapadumaṃ viya paripākagataṇṇāṇo vicarati.
So tassa dhammakathaṃ suṇanto ṭhitapaden' eva ṭhito sam-
25 khāre parigaṇhitvā tilakkhaṇaṃ sammasanto paccekabodhiṇā-
naṃ paṭivijjhi. Tassa paṭivedho ca M-assa pāsato makkho
ca ekakkhaṇe yeva ahosi. Paccekabuddho sabbakilese padā-
letvā bhavapariyante ṭhito udānaṃ udānento

¹ Bā dāṭhu-. ² Bā add kintikaro ti kena kāraṇeṇa karonto. ³ Ck^o svāhaṃ.

⁴ Bā jāto. ⁵ Bā kāsāya. ⁶ Ck^o pucchesi sante, Bā pucchāhi yaṃ te. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Ck^o jānanīyā-, Bā pajānanani-. ⁹ Bā adds parassa ca.

15. Tacam va jīṇaṃ urago purānaṃ
paṇḍūpalāsaṃ harito dumo va
esa-ppahīno mama luddabhāvo,
pajahāṃ' ahaṃ' luddakabhāvaṃ ajjā 'ti 156.

gātham āha.

5

Tass' attho: yathā jīṇaṃ purānaṃ² tacam urago jahāti yathā ca harito sampajjamāno nilapatto dumo katthaci katthaci³ ṭhitam paṇḍūpalāsaṃ jahāti⁴ evaṃ aham pi ajja luddabhāvaṃ dāruabhāvaṃ pajahitvā ṭhito⁵, so⁶ dāni esa pahīno mama luddabhāvo, sādhu vata pajahāṃ' ahaṃ luddakabhāvaṃ ajjā 'ti⁷, pajahāmaṃ ahan ti pajahim ahan ti attho⁷.

10

So⁸ imam udānaṃ udānetvā „ahaṃ tāva sabbakilesa-bandhanehi mutto, nivesane pana' bandhitvā me¹⁰ ṭhapitā bahū sakuṇā atthi, te kathaṃ mocessāmiti“ cintetvā M-aṃ pucchi: „morarāja, nivesane me bahū sakuṇā baddhā atthi, te kathaṃ mocessāma“ 'ti¹¹. Paccekabuddhato pi¹² sabbaññū- 15
Bodhisattānaṃ ñeva upāyapariggahaññaṃ mahantataraṃ hoti, tena taṃ¹³ āha: „yaṃ vo maggena¹⁴ kilese khaṇḍetvā pacceka-bodhiññaṃ paṭividdhaṃ taṃ ārabba saccakiriyaṃ karotha, sakala-Jambudīpe bandhanagato satto nāma¹⁵ na bhavissatīti“. So B-ttena dinnanayadvāre¹⁶ ṭhatvā saccakiriyaṃ karonto 30

16. Ye cāpi me sakuṇā atthi taddhā

satāni nekāni nivesanasmiṃ

tesam p' ahaṃ jīvitam ajja dammi

mokkhaṃ ca, te pattā¹⁷ sakam niketan ti 157.

gātham āha.

35

Tattha mokkhaṇa ne patto ti sv-āhaṃ¹⁸ mokkham patto pacceka-bodhiññaṃ paṭivijjhivā ṭhito te satte jīvitadānena anukampāmi, etena sacceṇa sakam niketan ti sabbe pi te sattā attano¹⁹ vasaṇṭhānaṃ gacchantū 'ti vadati

¹ B^d ja-. ² C^k -ṇa. ³ B^d only one ka-. ⁴ all three MSS. jahati. ⁵ B^d niṭṭhito. ⁶ B^d omits so. ⁷ B^d ajja naṃ luddakabhāvaṃ pajahāmi ahan ti attho in the place of pajahāmaṃ ahan ti -. ⁸ B^d evaṃ so. ⁹ B^d add me. ¹⁰ B^d omit me ¹¹ C^k -māti. ¹² B^d hi. ¹³ B^d naṃ. ¹⁴ B^d yaṃ yena bodhi-magge, B^d āha yena bodhimaggena. ¹⁵ B^d pana. ¹⁶ B^d -nayaṭhāne. ¹⁷ so B^d; C^k ne patto, B^d te patto. ¹⁸ B^d sacāhaṃ. ¹⁹ B^d repeats attano.

Ath' assa saccakiriyāya akālam eva sabbe¹ bandhanā
 muccitvā² tuṭṭharāvaṃ³ ravantā sakatṭhānam eva gamimsu.
 Tasmim̐ pana khaṇe tesam̐ tesam̐ gehesu bilāle ādim̐ katvā
 sakala-Jambudīpe bandhanagato satto nāma nāhosi. Pacceka-
 5 buddho hattham̐ ukkhipitvā sīsam̐ parāmasi, tāvad eva gihi-
 liṅgam̐ antaradhāyi, pabbajitaliṅgam̐ pātur ahoṣi. So satṭhi-
 vassathero⁴ viya ākappasampanno aṭṭhaparikkhāradharo hutvā
 „tvam̐ me mahatī⁵ patitṭhā ahoṣīti“ morarājassa añjalim̐ pag-
 gayha padakkhiṇam̐ katvā ākāse uppatitvā Nandamūlaka-
 10 pabbhāram̐ agamāsi. Morarājāpi latṭhiaggato⁶ uppatitvā go-
 caram̐ gahetvā attano vasanatṭhānam eva gato.

Idāni luddassa sattavassāni pāsahatthassa caritvāpi⁷ morarājānam̐
 nissāya dukkhā muttabhāvaṃ pakāsetto S. osānagātham̐ āha:

17. Luddo carī pāsahattho araṇṇe
 15 bādheturū⁸ morādhipatim̐ yasassim̐,
 bandhitva morādhipatim̐ yasassim̐
 dukkhā pamuñci yathāham̐⁹ pamutto ti. 158.

Tattha bādheturū ti hareturū¹⁰, ayam eva vā pāṭho, bandhitvā ti¹¹
 tassa dhammakatham̐ sutvā paṭiladdhasam̐vego hutvā ti attho, yathāham̐¹² ti
 20 yathā aham̐ sayambhūñāpeṇa mutto evam eva so pi mutto ti.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhita-
 bhikkhu arahattam̐ pāpuṇi): „Tadā morarājā aham eva ahoṣin“ ti.
 Mahāmorarājātakam̐.

9. Tacchasūkarajātaka.

95 Yadesamānā¹³ vicarim̐hā 'ti. Idam̐ S. J. v. dve ma-
 hallakatthere ā. k. Mahākosalo kira¹⁴ Bimbisārassa dhītaram̐
 dento dhītu nahāniyamulattāyā¹⁵ Kāsigāmam̐ adāsi. Pasenadirājā¹⁶

¹ Ck sacakiriyāyamakālaceva sabbe, C² -yāsamakārameva sabbe, B^d -yāya sam-
 antameva, B^e -yāya samantara. ² B^d mocetvā. ³ B^d tuṭṭhiravaṃ. ⁴ B^d
 -vassikatthero. ⁵ B^d tvameva mama. ⁶ B^d yaṭṭhi-. ⁷ B^d -retvāpi. ⁸ so Ck
 for -tu, B^d māreturū. ⁹ Ck² -ci yathā aham̐, B^d pamodiyavataham̐. ¹⁰ Ck² bādhe-
 tunti bādheturū, B^d hareturū ti bādheturū in the place of bādheturū ti hareturū.
¹¹ B^e adds bandhi. ¹² Ck² yathā ahan. ¹³ Ofr. Jāt. vol. II, p. 404. ¹⁴ Ck²
 yandesa-. ¹⁵ B^d adds rañño. ¹⁶ B^d nāniya. ¹⁷ B^d kosalapā-

Ajātasattunā pitari mārīte¹ tam gāmaṃ acchindi. Tesu tass' atthāya yujjhantesu paṭhamāṃ Ajātasattussa jayo ahosi. Kosalarājā parājayappatto amacce pucchi: „kena nu kho upāyena Ajātasattum gaṇheyyāma“² 'ti. „Mahārāja, bhikkhū nāma mantakusalā honti, carapurise pesetvā vihāre bhikkhūnaṃ kathāṃ parigaṇhitum vaṭṭatīti“³. 5 Rājā „sādhū“⁴ 'ti paṭisunitvā „etha, tumhe vihāraṃ gantvā paṭiochannā hutvā bhadantānaṃ kathāṃ parigaṇhathā“⁵ 'ti purise⁶ payojesi. Jetavane pi bahū rājapurisā pabbajitā honti, tesu dve mahallakatherā vihārapaccante paṇṇasālāya vasanti, eko Dhanuggahatissatthero nāma, eko Mantidattatthero nāma. Te sabbarattim supitvā paccūsakāle pa- 10 bujjhimsu. Tesu Dhamuggahatissatthero aggim jāletvā āha: „bhante Dattattherā“⁷ 'ti. „Kiṃ bhante“⁸ ti. „Niddāyatha tumhe“⁹ ti. „Na⁴ niddāyāmi“⁵, kiṃ kātābbaṃ“⁶ ti. „Bhante lālako⁶ vatāyaṃ Kosalarājā, cāṭimattaṃ bhojanam eva bhuñjitum jānātīti“⁷. „Atha⁷ kiṃ⁸ bhante“⁹ ti. „Attano kucchimhi pāpakamattena Ajātasattunā parājito“⁹ ti¹⁰. 15 „Kiṃ¹¹ pana bhante kātum vaṭṭatīti“¹². „Bhante Dattatthera¹², yuddham nāma sakatabyūhacakkabyūhapadumabyūhavasena tividham, tesu¹³ Ajātasattum gaṇhantena sakatabyūhaṃ katvā gaṇhitum vaṭṭatīti, asukasmim nāma pabbatakhaṇḍamhi“¹⁴ dvīsu passesu sūrapurise ṭhapetvā purato balaṃ dassetvā antopaviṭṭhabbhāvaṃ nātvā 20 naditvā vaggitvā kumine pavīṭṭhamacchaṃ viya antomuṭṭhiyaṃ katvā va naṃ gahetum sakkā“¹⁵ ti¹⁶. Payojitapurisā tam kathāṃ sutvā raṇṇo ārocesum. Rājā mahatiyā senāya gantvā tathā katvā Ajātasattum gahetvā saṃkhalikabandhanena bandhitvā katipāhaṃ nimmadam¹⁶ katvā „puna evarūpaṃ mā karīti“¹⁷ assāsetvā mocetvā dhitarāṃ 25 Vajirakumārīkaṃ nāma tassa datvā mahantena parivārena vissajjesi. „Kosalaraṇṇā Dhanuggahatissattherassa saṃvidhānena Ajātasattu gahito“¹⁸ ti bhikkhūnaṃ antare kathā samuṭṭhahi, dhammasabhāyaṃ pi tath' eva kathāṃ samuṭṭhāpesum. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“¹⁹ ti pucchitvā „imāya nāma“²⁰ 'ti 30 vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Dhanuggahatisso yuddhasaṃvidhāne cheko yevā“²¹ 'ti vatvā a. ā.:

¹ Ck te. B^d pitarā mate, B^s pitari mate. ² B^d caraka pu-. ³ B^ds mantidatta-.

⁴ Ck B^d omit niddāyatha tumhe ti na. ⁵ B^ds -miti. ⁶ Ck lāla-, C^s lāla-, B^d

balato, B^s bālako. ⁷ Ck^s add naṃ. ⁸ C^s omits kiṃ. ⁹ Ck^s add rājā for 'parā-

jito? ¹⁰ Ck^s add vadāpeti, cfr. II 4^g. ¹¹ B^ds kiṃti. ¹² B^d mantida-. ¹³

B^ds add bhāgineyyam. ¹⁴ B^ds pabbatakaṇṇe. ¹⁵ B^d sakkotīti. ¹⁶ B^ds nim-

maddanam.

Atīte Bārāṇasiyaṃ nagarassa dvāragāmaṃvāsī¹ eko
vaḍḍhakī dāruatthāya araṇṇaṃ gantvā āvāṇe patitaṃ ekaṃ
sūkarapotakaṃ disvā ānetvā tacchasūkaro² ti 'ssa nāmaṃ katvā
poseṣi. So tassa upakārako ahosi: tuṇḍena rukkhe parivatte-
5 tvā deti, dāṭhāya vethetvā kālasuttaṃ kaḍḍhati, mukhena
ḍasitvā vāsinikhādanamuggare āharati. So vuddhippatto³
mahābalo mahāsārīro ahosi. Vaddhakī⁴ tasmiṃ puttapemaṃ
paccupatthāpetvā „imaṃ idha vasantaṃ kocid eva himseyyā“
'ti araṇṇe vissajjesi. So cintesi: „ahaṃ imasmiṃ araṇṇe ekako
10 vasituṃ na sakkhissāmi, nātake pariyesitvā tehi parivuto
vasissāmiti“ so vanaghaṭṭāya sūkare pariyesanto bahusūkare
disvā tussitvā tisso gāthā abhāsi:

1. Yad esaṃānā⁵ vicarimha pabbatāni vanāni ca
anvesaṃ vicarim⁶ nātī te 'me adhigatā mayā. 159.
- 15 2. Bahum idaṃ⁷ mūlaphalaṃ, bhakkho cāyaṃ anappako,
rammā c' imā girinadiyo, phāsu vāso bhavissati. 160.
3. Idh' evāhaṃ vasissāmi saha sabbehi nātibhi
appossukko nirāsaṃki⁸ asoko akutobhayo ti. 161. (= p. 111).

Tattha yadesaṃānā ti yaṃ nātigaṇaṃ pariyessantā mayaṃ vicarimha,
20 anvesaṃ ti ciraṃ vata anvesanto vicarim, te me ti te ime, bhakkho ti sv-eva
vanamūlaphalaṃsaṃkhāto⁹ bhakkho, appossukko ti anussusuko hutvā.

Sūkaraṃ tassa katham¹⁰ sutvā catutthaṃ gātham āhaṃsu:

4. Aññaṃ hi¹¹ lenaṃ¹² pariyesa, sattu no idha vijjati,
so taccha sūkare hanti idhāgantvā varaṃ varan ti. 162.
- 25 Tattha tacchā 'ti taṃ nāmenaṃlapatī, varaṃ varan ti¹³ hananto ca¹⁴
thūlamanāsaṃ varaṃ varaṃ nēva hanti¹⁵, itoparaṃ uttānasambandhagāthā
Pālinayen' eva veditabbā.

5. Ko n' amhākaṃ¹⁶ idha sattu, ko nātī susamāgate
appadhamse¹⁷ padhamseti, tam me akkhātha¹⁸ pucchitā¹⁹. 163.

¹ all three MSS. -si. ² Bds tacchakasū-. ³ Bds vaḍḍhi-. ⁴ Bds atha vaḍḍhaki
pi. ⁵ Cks yamdesa-. ⁶ Bds vipulaṃ, Bs vipule. ⁷ Cs bahūcīdaṃ, Bds bahu-
cīdaṃ. ⁸ Bds -ko. ⁹ Cks svetamū-, Cs svevatamū-. ¹⁰ Bds vacanaṃ. ¹¹ Bds
aññañhi. ¹² Cs -naṃ. ¹³ Bds add sūkare. ¹⁴ Bds omits ca. ¹⁵ Bds hanati.
¹⁶ Bds numhā-. ¹⁷ Cs appadhamse, Bds duppadhamse, Bs duppadaṃse, Cks omits
appadhamse. ¹⁸ Cks -ta. Bds -āhi. ¹⁹ Bds -to.

6. Uddhaggarāji migarājā bali dāṭhāvudho migo,
so taccha sūkaram¹ hanti idhāgantvā varam varam. 164.
7. Na no dāṭhā na vijjanti, balaṃ kāye samūhataṃ²,
sabbe samaggā hutvāna vasaṃ kāhāma ekakaṃ. 165.
8. Hadayaṃgamaṃ kaṇṇasukhaṃ vācam bhāssasi tacchaka,
yo pi yuddhe palāyetha³ tam pi pacchā hanāmase ti. 166.

Tattha ko namhākan⁴ ti aham⁵ tumhe divā va ime sūkara appa-
maṃsalohitā bhayena tesam⁶ bhavitabban ti cintesin, tasmā no⁷ ācikkhatha:
ko nu⁸ amhākaṃ idha sattu, uddhaggarājīti uddhaggāhi sarīrarājīhi sa-
mannāgato, vyagghaṃ sandhāy⁹ evam āhaṃsu, yo pīti yo amhākaṃ antare eko
pi palāyissati tam pi mayaṃ pacchā hanissāmā¹⁰ ti.

Tacchasūkaro sabbe sūkare ekacitte katvā pucchi: „kāya
velāya vyaggho āgamissatīti“. „Ajja pāto va ekaṃ gahetvā
gato, sve pāto va āgamissatīti“. So yuddhakusalo „imasmiṃ
ṭhāne ṭhitena¹⁰ sakkā jetuṃ“ ti bhūmisīsaṃ jānāti¹¹, tasmā
ekaṃ padesaṃ sallakkhetvā rattim eva sūkare gocaraṃ gāhā-
petvā balavapaccūsato¹² paṭṭhāya „yuddhaṃ nāma sakata-
vyuhādivasena tividhaṃ hotīti“ vatvā padumavyūhaṃ saṃvi-
dahi¹³: majjhaṭṭhāne khīrapāke¹⁴ sūkarapotake ṭhapesi¹⁵, te
parivāretvā tesam mātaro, tā parivāretvā vaṃjhasūkariyo¹⁶,
tāsaṃ anantarā sūkarapotake, tesam anantarā makuladāṭhe
taruṇasūkare, tesam anantarā mahādāṭhe¹⁷, tesam anantarā jarā-
sūkare¹⁸. Tato tattha tattha¹⁹ dasavaggaṃ viśativaggaṃ tim-
savaggaṃ ca²⁰ katvā balagumbaṃ ṭhapesi. Attano atthāya ekaṃ
āvātaṃ vyagghassa patanattāya ekaṃ suppasanṭhānaṃ pab-
bhāraṃ katvā khaṇāpesi, dvinnaṃ āvātānaṃ antare attano
ṭhānatthāya²¹ piṭhakaṃ kāresi. So thāmasampanne²² yodha-
sūkare gahetvā tasmim tasmim ṭhāne sūkare assāsento vicari.

¹ Bds -re. ² Bs samo-, Bā sahatum. ³ Bā -seyya. ⁴ Bā num-. ⁵ Bds ayaṃ.

⁶ Bā ne-. ⁷ Bds me. ⁸ Bā pana. ⁹ Bā mārisāma. ¹⁰ Bā -to. ¹¹ Bā pajā-.

¹² Ck balaca, Bā phalava. ¹³ Bā -dahati. ¹⁴ Bā khīrapivake, Bs bīsvake. ¹⁵

Bā vasāpesi. ¹⁶ Bds vaṃjhā-, cfr. J. II 406. ¹⁷ Ck omits mahā, Bā tesam -
dāṭhe. ¹⁸ Bds jinṇasū-. ¹⁹ Bā only one ta-. ²⁰ Bā -vaggaṃ viśativaggaṃ-.

²¹ Bā vasanattāya. ²² Ck Bā -o.

Tass' evaṃ karontass' eva suriyo uggañchi¹. Atha vyaggha-
rājā kūṭajaṭilassa assamapadā² nikkhamitvā pabbatatale aṭṭhāsi.
Taṃ disvā sūkarā „āgato no bhante verīti“ vadimsu. „Mā
bhāyatha, yaṃ esa karoti taṃ sabbaṃ paṭipakkhaṃ³ hutvā
5 karoṭhā“⁴ ti. Vyaggho sarīraṃ vidhūnitvā osakkanto⁵ viya passā-
vam⁶ akāsi, sūkarāpi tath' eva karīmsu, vyaggho sūkare olo-
kento⁷ mahānādaṃ nadi, te pi tath' eva karīmsu. So tesaṃ
kiriyaṃ disvā cintesi: „na ime pubbasadisā⁸, ajja mayhaṃ⁹
paṭisattuno hutvā vaggavaggā ṭhitā, saṃvidahako tesaṃ¹⁰ senā-
10 nāyako pi atthi, ajja mayā etesaṃ santikaṃ gantuṃ na vaṭṭa-
cīti“ maraṇabhayaabhīto va nivattitvā kūṭajaṭilassa santikani-
gato. Atha naṃ so tucchahatthaṃ disvā navamaṃ gā-
tham āha:

9. Pāṇātipātā virato nu ajja,
15 abhayan nu te sabbabhūtesu dinnam,
dāṭhā nu te miga viriyam¹⁰ na santi
yo¹¹ saṃghapatto kapaṇo va¹² jhāyasīti. 167.

Tattha saṃghapatto ti yo tvaṃ sūkarasaṃghaṃ patto¹³ hutvā kiñci
gocaraṃ alabhītvā kapaṇo viya jhāyasi.

20 Atha vyaggho tisso gāthā abhāsi:
10. Na me dāṭhā na vijjhanti, balaṃ kāye samūhataṃ¹⁴
ñāti ca disvāna samañgi¹⁵ ekato
tasmā¹⁶ jhāyāmi vanamhi ekako. 168.
11. Im' assudaṃ yanti disodisaṃ pure (= II $\frac{307}{12}$)
25 bhayadditā lenagavesino¹⁷ puthu,
te dāni saṃgama rasanti¹⁸ ekato,
yatthaṭṭhitā duppasah' ajja¹⁹ te mayā. 169.

¹ Bā uggaṇṇhati. ² Ck^s -dena. ³ Bā sabbapaṭipakkhā. ⁴ Ck^s B^s osakkanto. ⁵ Ck^s passāmam. ⁶ Bā^s -ketvā. ⁷ Bā pubbe-. ⁸ Bā mayam. ⁹ Bā ne-. ¹⁰ so Ck^s for migaviriya? Bā vathaya, B^s vadhāya. ¹¹ Ck^s so. ¹² Bā -nā va, Ck^s karaṇo va? ¹³ Bā -saṃghapatto. ¹⁴ Bā samo-. ¹⁵ Bā^s sāmaggi. ¹⁶ add va? ¹⁷ Bā lenam-. ¹⁸ Ck^s saranti, Bā sāṅga vasanti. ¹⁹ Bā -sahacca.

12. Parīṇāyakasampannā sahita ekavādino¹

te maṃ samaggā himseyyuṃ, tasmā nesaṃ apatthave² ti. 170.

Tattha samaṅgi³ ekato ti sahite⁴ hutvā ekato ṭhite⁵, imassudaṇṇa ti ime sudāṇa mayā⁶ akkhinī ummiletvā olokitaṃ attā va pubbe disā⁷ gacchanti, 5
puthū 'ti visuṃ visuṃ, yatthaṭṭhitā ti yasmiṃ bhūmibhāge ṭhitā, parīṇā-
yakasampannā ti senānāyakena sampannā, tasmā nesaṃ apatthave⁸
ti tena kāraṇena etesaṃ na paṭthemī⁹.

Taṃ sutvā kūṭajaṭilo

13. Eko va Indo asure jināti,

10

eko va seno hanti dije pasayha,

eko va vyaggho migasaṃghapatto

varam varam hanti, balaṃ hi tādisaṃ ti 171.

gātham āha.

Tattha migasaṃghapatto ti migagaṇaṃ patto hutvā varam varam 15
migaṃ hanti, balaṃ hi tādisaṃ ti tādisaṃ hi¹⁰ tassa balaṃ.

Atha vyaggho

14. Na h' eva Indo na¹⁰ seno na pi vyaggho migādhipo

samagge sahite nāti vyagghe ca¹¹ kurute vase ti 172.

gātham āha.

20

Tattha vyagghe cā¹² 'ti vyaggasadiṣe¹³ hutvā sariravidhūnanādini katvā
ṭhite vase na kurute, attano vasaṇa¹⁴ vattāpetuṃ na sakkoti attho.

Puna jaṭilo taṃ ussāhento dve gāthā abhāsi:

15. Kumbhilakā sakunakā saṃghino gaṇacārino

sammodamānā ekajjham uppatanti dayanti¹⁵ ca. 173.

25

16. Tesaṃ ca dayamānānaṃ¹⁶ ek' ettha apavattati¹⁷

taṃ seno nitāleti¹⁷, veyyagghi yeva sā gatīti¹⁸. 174.

¹ Bds -cārino. ² so Cks; Bd apathave, B apatthapesi. ³ Bds sāmaggi. ⁴ C Bd -to. ⁵ Bds -to. ⁶ Cks masā, Bd mahā. ⁷ Bds disodisaṃ. ⁸ Bd varam varam hantuṃ etesaṃ na paṭthemī, B varam varam hantisa na paṭthemī. ⁹ Cks omit tā-. ¹⁰ Cks na pi. ¹¹ Bd na vyaggho. ¹² C vyaggho cā, Bd vyaggho. ¹³ Bd vase. ¹⁴ so Cks for dayanti? Bd ḍiyanti, B upasanti. ¹⁵ Cks dayhamā-. Bd ḍiyamā-. ¹⁶ B apasakkati, Bd ekettha apasakkati. ¹⁷ Ck titāletim, C nitāletim. ¹⁸ Cks hatiti.

Tattha kumbhīlakā ti evaṃnāmakā khuddakasakuṇā, uppatantīti gocarā¹ carantā uppatanti, dayanti² cā 'ti gocarāṃ gahetvā ākāseṇa gacchantī, ekettha apavattatīti³ eko etesu⁴ osakkītvā⁵ ekapassena⁵ visum gacchati, nitāletīti⁶ paharītvā⁷ gaṇhati, veyyagghi yeva sā gatīti vyagghānam⁸ esā ti veyyagghi, samaggānam gacchantānam⁹ pi esā, evarūpā gati vyagghānam⁹ gati yeva nāma hoti, na hi sakkā sabbehi¹⁰ ekato gantum, tasmā yo evaṃ tattha eko gacchati tam gaṇhāti¹¹.

Evaṃ ca pana vatvā „vyaggharāja, tvaṃ attano balaṃ na jānāsi, mā bhāyi, kevalaṃ tvaṃ uaditvā pakkhandā¹², dve ekato gacchantā nāma na bhavissantīti“ ussāhesi. So¹³ tathā akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S.¹⁴

17. Ussāhito jaṭilena¹⁵ luddenāmisacakkhunā

dāṭhī dāṭhisu pakkhandi maññamāno yathā pure ti 175.

15. gātham āha.

Tattha dāṭhīti sayāṃ dāṭhāvudho itaresu dāṭhāvudhesu pakkhandi, yathā pure ti yathā pubbe maññeti tath' eva¹⁶ maññamāno.

So kirāgantvā¹⁷ pabbatatale tāva atṭhāsi. Sūkarā „punāgato sāmi coro“ ti tacchakassa ārocesum. So „mā bhāyitthā“ 'ti te assāsetvā utṭhāya dvinnam āvātānam antare pīṭhikāya atṭhāsi. Vyaggho vegaṃ janetvā tacchasūkaram sandhāya pakkhandi. Tacchasūkaro parivattitvā pacchāmukho purima-āvāṭe pati. Vyaggho¹⁸ vegaṃ sandhāretum asakkonto gantvā suppapabbhāre āvāṭe patitvā puñjakito¹⁹ atṭhāsi. Tacchasūkaro vegen' utṭhāya²⁰ tassa antarasatthimhi dāṭham otāretvā yāva hadayaṃ phārento²¹ gantvā²² mamsam khāditvā mukhena dasitvā bahiāvāṭe pātetvā „gaṇhath' imaṃ dāsan' ti āha. Paṭhamā-

¹ Bā -ram. ² so Ck; Bā ḍiyanti. ³ Bā ekatte apasakkatīti. ⁴ Bā tesu. ⁵ Cā Bā add vā. ⁶ Bā -le-. ⁷ Bā tassa pa-. ⁸ Ck -na. ⁹ Bā gatīti byagghānam samaggāvāsam gacchantānam pi esā evarūpā gati byagghāna. ¹⁰ Bā sabbeva. ¹¹ Bā -hāhīti. ¹² Bā -ditvā. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Bā omits satthā and adds āha. ¹⁵ Ck -lakena. ¹⁶ Ck pubbe vāti maññāti tameva. ¹⁷ Bā kirāgantvā. ¹⁸ Bā adds ca. ¹⁹ Cā puñchakito, Bā pañcaliko, Bā puñchaliko. ²⁰ Bā vegena āvāṭa utṭhāya. ²¹ Cā pārento, Cā phārento, Bā phaletvā. ²² Bā omits ga-.

gatā ekavāram eva tuṇḍotāraṇamattam eva labhiṃsu, pacchā
 āgatā „vyagghamaṃsaṃ nāma kīdisan“ ti vadiṃsu. Taccha-
 sūkaro āvātā uttaritvā sūkare oloketvā „kin nu kho na suṭṭhu
 tussathā“ 'ti āha. „Sāmi, eko tāva vyaggho gahito, añño'
 pan' eko dasavyagghanāyako' atthīti“. „Ko nām' eso“ s
 ti. „Vyagghena ābhatābhatamaṃsakhādako kūṭajaṭilo“ ti.
 „Tena hi etha, gaṇhissāma nan“ ti tehi saddhim vegena
 pakkhandi. Jaṭilo „vyaggho cirāyatīti“ tassa āgamanamaggaṃ
 olokeno sūkare' āgacchante disvā „ime vyagghaṃ māretvā
 mam māraṇatthāya āgacchanti maññe“ ti palāyitvā ekaṃ 10
 udumbaram abhirūhi⁴. Sūkarā „ekaṃ⁵ rukkhaṃ ārūḷho“ ti
 vadiṃsu. „Kiṃ rukkhaṃ“ ti⁶. „Udumbararukkhan“ ti⁷. „Tena
 hi mā cintayittha, idāni naṃ gahessāma“ 'ti taruṇasūkare
 pakkosittvā⁸ rukkhamūlato paṃsum apabyūhāpesi, sūkarīhi
 mukhapūraṃ udakaṃ āharāpesi, ekaṃ ujukaṃ¹⁰ otinṇamūlaṃ¹¹ 15
 eva atṭhāsi. Tato sesasūkare „tumhe apethā“ 'ti ussāretvā
 jaṇṇukehi¹² patitṭhahitvā dāṭhāya mūlaṃ pahari, pharasunā
 pabaṭaṃ viya chinditvā gataṃ, rukkho parivattitvā pati¹³,
 kūṭajaṭilaṃ patantam eva paṭicchinditvā¹⁴ maṃsaṃ bhakkhe-
 suraṃ. Taṃ acchariyaṃ disvā rukkhadevatā 20

18. Sādhu sambahulā nātī¹⁵ api rukkha āraññajā,
 sūkarehi samaggehi vyaggho ekāyane hatō ti 176.
 gātham āha.

Tattha ekāyane hatō ti ekagamanasmiṃ yeva hatō.

Ubhinnaṃ pi pana tesāṃ hatabhāvaṃ pakāsento S. itaraṃ 23
 gātham āha:

19. Brāhmaṇaṃ c' eva vyagghaṃ ca ubho hantvāna sūkarā
 ānandino pamuditā mahānādam anādisuṃ¹⁶ ti. 177.

¹ Cks -ā. ² Bā añño ko byagghanāyako, Cks vyagghagghanako, cfr. II 408.

³ Bā bahusū-. ⁴ Bā -ruyhi. ⁵ Bā etaṃ. ⁶ Cks omit ti. ⁷ Bā omits udu-.

⁸ Bā gaṇhissāmi. ⁹ Bā -osāpetvā. ¹⁰ Cks ujū-. ¹¹ Bā otinṇam. ¹² Bā ji-.

¹³ C^s paṭi, B^s paṭi taṇi. ¹⁴ Bā sampaṭicchitvā, C^s paṭicchitvā. ¹⁵ all three MSS. -ti. ¹⁶ Bā anādisu, B^s panadīmsu.

Puna tacchasūkaro pucchi: „aṇṇo¹ pi vo amitto¹ atthīti“. Sūkara „n' atthi sāmīti“ vatvā „taṃ abhisiñcitvā² rājānaṃ karissāma“ 'ti udakaṃ pariyesantā jaṭilassa pāṇiyasaṃkhaṃ disvā taṃ dakkhiṇāvattasaṃkharatanaṃ³ pūretvā udakaṃ
 5 āharitvā⁴ tacchakaṃ⁵ udumbararukkhamūle yeva abhisiñciṃsu. abhisekaudakaṃ⁶ āsittaṃ, sūkarim yev' assa aggamaheṣim karimṃsu. Tato paṭṭhāya udumbarabhaddapīṭhake⁷ nisīdāpetvā dakkhiṇāvattasaṃkheṇa abhisekakaraṇaṃ pavattaṃ.

Tam pi atthaṃ pakāsento S. osānagātham āha:

10 20. Te su udumbaramūlasmiṃ sūkara susamāgatā
 tacchakaṃ abhisiñciṃsu: tvaṇ no rājasi⁸ issaro ti. 178.

Tattha te su udumbaramūlasmiṃ ti te sūkara, sūkaro⁹ nipātamattaṃ. udumbaramūlasmiṃ ti udumbarassa mūle.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṇ' eva¹⁰ pubbe pi Dhanuggahatisso
 15 yuddhasaṃvidahanaccheko¹¹ yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kūṭajaṭilo Devadatto ahoṣi, tacchasūkaro Dhanuggahatisso, rukkhadevatā ahaṃ evā“ 'ti. Tacchasūkarajātakaṃ.

10. Mahāvāṇijajātaka.

Vāṇijā samitiṃ katvā ti. Idam S. J. v. Sāvattvivāsino
 20 vāṇijē ā. k. Te kira vohāratthāya gacchantā Satthu mahādānaṃ datvā saraṇesu ca sīlesu ca paṭiṭṭhāya „bhante sace ārogā¹² āga-
 missāma puna tumhakaṃ pāde vandissāma“ 'ti vatvā pañcamattehi sakaṭasatehi nikkhamitvā kantāraṃ patvā maggaṃ asallakkhetvā
 25 maggamūlā nirūḍake nirābhāre araṇṇe vicarantā ekaṃ nāgaparigga-
 hītaṃ nigrodharukkhaṃ disvā sakaṭāni mocetvā rukkkhamūle nisīdiṃsu. Te tassa udakatintāni viya¹³ siniddhāni pattāni udakapunnāni viya ca sākhaṇi disvā cintayimṃsu: „imasmiṃ rukkhe udakaṃ sañcarantaṃ viya paṇṇāyati, imassa puratthimaśākhaṃ chindāma, pāṇiyaṃ no dassatīti“.

¹ Bā -ā. ² Bā add no. ³ Bā -vaṭṭaṃ-. ⁴ Bā abhiha-. ⁵ Bā -kasūkaraṃ.
⁶ Ck^a -kaṃ ud-. ⁷ Bā -pīthe. ⁸ Cā rājā ti. ⁹ Ck^a sūkāre, C^a sukaro. ¹⁰
 all three MSS. omit idāneva. ¹¹ Bā -ne cheko. ¹² Ck^a a-. ¹³ Bā add nīlāni.

Ath' eko¹ rukkhāṃ abhirūhitvā sākhaṃ chindi², tālakkhandhappamāṇā udakadhārā pavatti³, tam nahāyitvā⁴ ca pivitvā ca dakkhiṇasākhaṃ⁵ chindiṃsu, tato nānaggarasabhojanam nikkhami, tam bhuñjitvā pacchimasākhaṃ chindiṃsu, tato alamkatakattithiyo nikkhamiṃsu, tāhi saddhiṃ abhiramitvā uttarasākhaṃ chindiṃsu, tato satta ratanāni nikkhamiṃsu, tāni gahetvā pañca sakaṭasatāni pūretvā Sāvatthiṃ paccāgantvā dhanam saṃgopetvā gandhamālādihattā Jetavanam gantvā S-ram vanditvā pūjetvā ekanantaṃ nisinnā dhammakatham sutvā⁶ punadivase mahādānam datvā „bhante imasmiṃ dāne amhākaṃ dhanadāyikāya rukkhadevatāya pattim demā“ 'ti pattim adāsiṃsu. S. niṭṭhitabhattakicco „katararukkhadevatāya pattim dethā“ 'ti pucchi. Vāṇijā nigrodharukkhe dhanassa laddhākāraṃ⁷ T-tassa ārocayiṃsu⁸. S. „tumhe tāva mattaṇṇutāya taṇhāvasikā ahutvā dhanam labhitthā⁹. pubbe pana amattaṇṇū taṇhāvasikā dhanā ca jīvitaṃ ca jīyiṃsu¹⁰. 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Bārāṇasīnagaraṃ (add: nissāya?) tam eva¹¹ pana kantāraṃ sv-eva nigrodho. Vāṇijā maggamūlā hutvā tam eva nigrodham passiṃsu.

Tam atthaṃ S. abhisambuddho hutvā kathento

1. Vāṇijā samitiṃ katvā nānāraṭṭhāto¹² āgatā dhanahārāya¹³ pakkamiṃsu ekam katvāna gāmaṇiṃ. 179.
2. Te¹⁴ tam kantāraṃ āgamma appabhakkhaṃ anodakam mahānigrodham addakkhuṃ sītacchāyaṃ manoramaṃ. 180.
3. Te ca¹⁵ tattha nisīditvā tassa rukkhassa chādiyā¹⁶ vāṇijā samacintesum bālā mohena pārutā: 181.
4. Addāyate¹⁷ ayaṃ rukkho api vāri ca¹⁸ sandati, imh' assa purimaṃ sākhaṃ mayam chindāma vāṇijā. 182.
5. Sā ca chinna¹⁹ va pagghari acchaṃ vāriṃ anāvilaṃ, te tattha nahātvā²⁰ ca pivitvā ca yāvat' icchiṃsu²¹ vāṇijā 183.
6. Dutiyam samacintesum bālā mohena pārutā: imh' assa dakkhiṇam sākhaṃ mayam chindāma vāṇijā. 184.

¹ Bā aha ko, Bā aha kho. ² Bā add tato. ³ Bā -ttati. ⁴ so Ck; Bā te tattha nhātvā. ⁵ Ck -pāyasākhaṃ. ⁶ Bā add nimantetvā. ⁷ Bā laddhākāraṇaṃ. ⁸ Bā -tassārocesum. ⁹ Bā al-. ¹⁰ Bā vijahimsū. ¹¹ Bā -siyam nagare tadeva. ¹² Cā Bā -ato. ¹³ Bā -rā. ¹⁴ Bā allāyate. ¹⁵ Bā pi. ¹⁶ Bā chāriyā. ¹⁷ Bā allāyate. ¹⁸ Bā abhivāriya. Ck api cārica. ¹⁹ Bā sā ca chindā. ²⁰ Bā nhātvā. ²¹ Bā ta-.

7. Sā ca chinnā¹ va pagghari sālīmaṃsodanaṃ bahūṃ
appodavaṇṇe kummāse singiṃ bidalasūpiyo². 185.
8. Te tattha bhutvā ca pivitvā³ ca yāvat' icchimsu vāṇijā
tatiyaṃ samacintesuṃ bālā mohena pārutā: 186.
- 5 9. Imgh' assa pacchimam sākham mayam chindāma vāṇijā,
sā ca chinnā⁴ va pagghari nāriyo samalamkatā 187.
- 10 10. Vicitravattabharaṇā āmuttamanīkuṇḍalā
api su vāṇijā ekā nāriyo paṇṇavīsati⁵. 188.
11. Samantā parikarimsu⁶ tassa rukkhassa chādiya⁷;
te tāhi parivāretvā⁸ yāvat' icchimsu vāṇijā 189.
12. Catuttham samacintesuṃ bālā mohena pārutā:
imgh' assa uttaram sākham mayam chindāma vāṇijā. 190.
13. Sā ca chinnā⁷ va pagghari muttā veḷuriyā bahū
rajatam jātarūpaṇ ca kuttiyo paṭiyāni ca 191.
- 15 14. Kāsikāni¹⁰ ca vatthāni uddiyāne ca¹¹ kambale:
te tattha bhāre bandhitvā yāvat' icchimsu vāṇijā 192.
15. Pañcamam samacintesuṃ bālā mohena pārutā:
imgh' assa mūlam chindāma, api bhiyyo labhāmase. 193.
16. Ath' utthahi¹² satthavāho yācamāno katañjali:
20 nigrodho kiṃ aparajjhati¹³ vāṇijā, bhaddam atthu te. 194.
17. Vāridā purimā sākha, annapānaṇ ca dakkhiṇā,
nāridā pacchimā sākha, sabbakāme ca¹⁴ uttarā,
nigrodho kiṃ aparajjhati¹⁵ vāṇijā, bhaddam atthu te. 195.
18. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā
25 na tassa sākham bhañjeyya¹⁶, mittadūbho hi pāpako. 196.
19. Te ca tassa anādiyitvā¹⁷ ekassa vacanam bahū
nisitāhi kuṭṭhārihi mūlato tam upakkamun ti 197.
- imā gāthā āha¹⁸.

Tattha samitiṃ katvā ti Bārāṇasīyam samāgamaṃ katvā, bahū ekato
30 hutvā ti attho, pakkamimsu 'ti pañcahi sakatasatehi Bārāṇaseyyakam bhañ-
ḍam¹⁹ ādāya pakkamimsu, gāmaṇin ti ekaṃ pañṇavantaṭṭaram satthavāham

¹ Ck saccchintā, Bā sāvachindā. ² Bā siṅgaveralā-. ³ Bā khādītā. ⁴ Ck
sācchinnā, Bā sā ca chindā. ⁵ Bā pañca-. ⁶ Bā paricārimsu. ⁷ Ck chādiya,
Bā chāriyā, B' chāriya. ⁸ so Ck for -vāritā? Bā paricāretvā. ⁹ Ck saccchintā,
C' sā ca chintā? Bā sā va chindā. ¹⁰ Bā -yāni. ¹¹ Bā -yāni ca. ¹² Bā atu-
ṭhehi, B' athuṭṭhehi. ¹³ Bā maraṭṭhati, Ck āvarujjhati. ¹⁴ Bā va. ¹⁵ Ck āva-
rujjhati, C' avirujjhati, B' aparajjatha. ¹⁶ Bā bhinde-. ¹⁷ Ck anādiyitvā, Bā
te tassa anādiyitvā. ¹⁸ Bā avoca. ¹⁹ Bā bārāṇasito sakatābhaṇḍam.

katvā, chādiyā ti chāyāya, addāyate¹ ti udakabharito² viya addo³ butvā
 paññāyati. chinnā va paggharīti eko rukkhārohanakusalo abhirūhitvā tam
 chindī, sā⁴ chinnumattā va paggharīti dasseti, parato pi es'eva nayo, appo-
 davanne kummāse ti appodakapāyāsasadiṣe kummāse, siṅgin⁵ ti siṅgi-
 verādikaṃ uttaribhaṅgaṃ, bidalasūpiyo ti muggasūpādayo, vāṇijā ekā ti 5
 ekekassa vāṇijakassa, yattakā vā tattha⁶ vāṇijā tesu ekekassa ekakā va, satthavāhassa
 pana santike pañcavīsati⁷ thitā ti pi attho⁷, parikarimsū⁸ 'ti parivāresuṃ, tāhi
 pana saddhīm nēva nāgānubhāvena sāvītānasayanādīni paggharimsu, kuttiyo
 ti hatthatharādayo, paṭṭiyānīti uṇṇāmayapaccattharaṇāni setakambalāni⁹ pi
 vadanti yeva, uddiyāneca kambale ti¹⁰ uddiyā nāma kambalā atthi, te 10
 tattha bhāre¹¹ bandhitvā ti yāvatakaṃ icchimāsu tāvatakaṃ gahetvā pañca-
 sakaṭasatāni pūretvā ti attho, vāṇijā bhaddamatthu te ti ekekaṃ vāṇi-
 jaṃ ālapanto bhaddan te atthū 'ti āha, annapānañcā¹² 'ti annaṃ ca pānaṃ ca
 adāsi, sabbakāme cā 'ti sabbakāme ca adāsi, mittadūbho hiti mittānaṃ
 dūbhanapuriso hi pāpako lāmakō nāma, anādiyitvā ti¹³ agahetvā, upa- 15
 kamun ti¹⁴ chinditum ārabhimāsu.

Atha ne chindanattthāya rukkhāmūlam upagate¹⁴ disvā
 nāgarājā cintesi: „ahaṃ etesaṃ pipāsītānaṃ pāṇīyaṃ dāpesiṃ,
 tato dibbabhojanaṃ, atho¹⁵ sayanāni c'eva paricārīkā¹⁶ ca
 nāriyo, tato pañcasakaṭasatapūraṃ¹⁷ ratanaṃ, idāni pana me 20
 rukkhaṃ mūlato chindissāmā 'ti vadanti, ativiya luddhā, ṭhapetvā
 satthavāhaṃ sese¹⁸ māretum vaṭṭatīti“ so „ettakā sannaddha-
 yodhā nikkhamantu, ettakā va¹⁹ dhanuggahā, ettakā vammīno“
 ti senaṃ vicāresi²⁰.

Tam atthaṃ pakāseto S.

25

20. Tato nāgā nikkhamimsu sannaddhā paṇṇavīsati²¹

dhanuggahānaṃ tisatā cha sahaṣā ca vammīno ti 198.
 gātham āha.

Tattha sannaddhā ti suvaṇṇarajatādivammakavacikā²², dhanugga-
 hānaṃ tisatā ti meḍḍavisāṇadhanudharānaṃ tīṇi satāni²³, vammīno ti 30
 keṭakaphalakahatthā²⁴ chasahaṣā.

¹ Bds allā-. ² Bd -tā. ³ Cks -ā, Bd allā ⁴ Cks yā. ⁵ Bd siṅgavarān. ⁶ Bd omits vā tattha. ⁷ Bd pañcavīsatikā ti attho. ⁸ Cks upari-, Bd parivāyimsu, B parivārayimsu. ⁹ Cks -baloti. ¹⁰ C -neva-, Bd uddiyāni ca kammalānīti. ¹¹ Cks raṃ. ¹² Bd adds tassa vacanaṃ. ¹³ Rds add mohā va. ¹⁴ Ck upāgato, C upagato. ¹⁵ Bd aha. ¹⁶ Cks -rakā. ¹⁷ Bd sakaṭamaraṃ satta. ¹⁸ Bd ave-
 sese. ¹⁹ Bd omits va. ²⁰ Bd -ti. ²¹ Bd pañca. ²² Ck -vammagavacchikā,
 C -vammagavacchika, Bd vammikavacchitā. ²³ Cks add ca. ²⁴ Bd chekada-
 carapaphalakahatthā.

21. Ete hanatha bandhatha, mā vo muccittha¹ jīvitam,
 ṭhapetvā satthavāham² sabbe bhasmam³ karotha ne ti 199.
 ayam nāgarājena vuttagāthā.

Tattha mā vo⁴ muccittha⁵ jīvitam ti kassaci ekassa pi jīvitam mā
 5 muccittha⁵.

Nāgā tathā katvā uttarattharaṇāḍini pañcasu sakaṭasatesu
 āropetvā satthavāham gahetvā sayam tāni sakaṭāni pāpentā,
 Bārāṇasim gantvā sabbadhanam tassa gehe [paṭisāmetvā tam
 āpucchitvā attano nāgabhavanam eva gatā.

- 10 Tam attham viditvā S. ovādasena gāthadvayam āha:
 22. Tasmā hi paṇḍito poso sampassam attham attano
 lobhassa na vasam gacche haneyyārisakam⁶ manam. 200.
 23. Etam⁷ ādinavam nātvā taṇhā dukkhassa sambhavam
 vītataṇho anāḍāno sato bhikkhu paribbaje. 201.

- 15 Tattha tasmā ti yasmā lobhavasagā⁸ mahāvināsam pattā satthavāho
 uttamasampattiṃ tasmā haneyyārisakam⁹ manam ti anto¹⁰ uppajjamā-
 nānam nānāvīdhānam lobhasattūnam¹¹ santakam manam lobhasampayuttacittam¹²
 haneyyā 'ti attho, etamādinavam¹³ ti evam lobhe ādinavam jñitvā, taṇhā
 dukkhassa sambhavan ti jātiādidukkhassa ca taṇhā¹⁴ sambhavo tato etam
 20 dukkham nibbattati evam taṇhā va¹⁵ dukkhassa sambhavam nātvā vītataṇho
 anāḍānena anāḍāno¹⁶ maggena āgatāya satiyā¹⁷ sato hutvā bhikkhu paribbaje¹⁸
 triyetha vatteṭhā 'ti arahattena kūṭam gaṇhi.

- Imaṃ ca pana dhammadesanam āharitvā „evam upāsakā pubbe
 lobhavasikā vāṇijā mahāvināsam pattā, tasmā lobhavasikena na bhavi-
 25 tabban“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne te vāṇijā
 sotāpatti-phale paṭiṭṭhitā): „Tadā nāgarājā Sāriputto ahosi, satthavāho
 aham evā“ 'ti. Mahāvāṇijajātakam.

¹ B^d te muñjittha. ² B^d add va. ³ B^e bhasmī, B^d tasmiṃ. ⁴ B^e te. ⁵ B^d
 muñjittha. ⁶ C^k haneyya disatām, C^e haneyyā disatām, B^d haneyyārisakam.
⁷ B^d evam. ⁸ B^d -vasikā. ⁹ C^k -yyādisatām. ¹⁰ B^d attano. ¹¹ B^d -sutthu-
 nam. ¹² C^k -cittā, B^d -yuttam manam. ¹³ B^d evamā-. ¹⁴ B^d bhavataṇhā.
¹⁵ B^d omits va. ¹⁶ B^d anāḍāno ti taṇhānāḍāno in the place of anāḍānena-.
¹⁷ C^k satī, B^d omits satiyā. ¹⁸ B^d adds ti.

11. Sādhinajātaka.

Abbhuto vata lokasmin ti. Idam S. J. v. uposathike upāsake ā. k. Tadā hi S. „upāsakā porānakapaṇḍitā attano uposathakammaṃ nissāya manussasarīren' eva devalokaṃ gantvā ciram vasimsū“ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.

5

A. Mithilāyaṃ Sādhīno nāma rājā dhammena r. kāresi. So catūsu dvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre ti cha dāna-sālā¹ kāretvā sakala-Jambudīpaṃ unnaṅgalaṃ katvā mahā-dānaṃ pavattesi. Devasikaṃ cha satasahassāni vayakaraṇaṃ² gacchanti, pañca sīlāni rakkhati uposathaṃ upavasati³, ratṭha-
vāsino pi tassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā mata-
matā va devanagare yeva nibbattanti⁴. Sudhammadevasabhaṃ
pūretvā nisinnā devaraṇṇo sīlācārādiguṇaṃ eva vaṇṇayanti. Tam sutvā sesadevāpi rājānaṃ daṭṭhukāmā ahesuṃ. Sakko
devarājā tesam manam viditvā āha: „Sādhīnarājānaṃ daṭṭhu-
kam' atthā“ 'ti. „Āma devā“ 'ti. So Mātaliṃ āṇāpesi:
„gaccha⁵ Vejayantaṃ rathaṃ yojetvā Sādhīnaṃ ānehīti“⁶. So
„sādhū“ 'ti paṭisunītvā⁷ rathaṃ yojetvā Videharatṭhaṃ aga-
māsi. Tadā puṇṇamadivaso⁸ hoti⁹. Mātali manussānaṃ
sāyamāsaṃ bhuñjitvā dvāresu sukhakathāya nisinnakāle canda-
maṇḍalena saddhiṃ rathaṃ pesesi. Manussā „dve candā
utṭhitā“ ti vadantā candamaṇḍalaṃ pahāya¹⁰ rathaṃ āgac-
chantam disvā „nāyaṃ cando, ratho esa¹¹, devaputto¹² paññā-
yati, kass' etaṃ¹³ manomayasindhavayuttaṃ dibbarathaṃ āneti,
na aññassa amhākaṃ raṇṇo bhavissati, rājā hi no dhammiko
dhammarājā“ ti somanassajātā hutvā añjaliṃ paggayha ṭhitā
paṭhamaṃ gātham āhaṃsu:

1. Abbhuto vata lokasmiṃ uppajji lomahaṃsano:

dibbo ratho pātur ahu Vedehassa yasassino ti. 202.

¹ B^d -lāyo. ² B^d veyyākaraṇaṃ. ³ B^d -tīti. ⁴ B^d -īmsu. ⁵ B^d adds tvaṃ.

⁶ B^d sampaññeṭṭhitvā. ⁷ B^d -mi-. ⁸ B^d ahoṣi. ⁹ B^d ohāya. ¹⁰ B^d eso. ¹¹

B^d adds pi. ¹² C^k kassesa etaṃ, B^d kassa ekaṃ.

Tass' attho: abbhuto vata tesaṃ ambhākaṃ jāto¹ lokasmim lomahaṃsaṃ uppajji yassa dibbo ratho pātur ahoṣi Vedeḥassa yasassino ti.

Mātali pi ratham ānetvā manussesu gandhamālādīhi² pūjentesu tikkhattum nagaram padakkhinam katvā rañño nive-
 5 sanadvāram gantvā ratham nivattetvā pacchābhāge³ sihapāñ-
 jarummāre⁴ ṭhapetvā ārohaṇasajjam katvā atṭhāsi. Tam
 divasaṃ rājāpi dānaśālā⁵ oloketvā „iminā niyāmena dānam
 dethā“ 'ti ānāpetvā uposatham samādāya⁶ divasaṃ vitinā-
 metvā amaccagaṇaparivuto alamkatamahātale pācīnasihapañ-
 10 jarābhimukho dhammayuttakaṃ⁷ kathento nisinno hoti. Atha
 naṃ Mātali rathābhirūhanattham⁸ nimantesi⁹, nimantetvā ādāya
 agamāsi.

Tam attham pakāseto S. imā gāthā āha:

2. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathi
 15 nimantayittha rājānaṃ Vedeḥaṃ Mithilaggaham: 203.
3. Eh' imaṃ ratham āruya¹¹ rājasetṭṭha disampati,
 devā dassanakāmā te tāvatimsā saindakā,
 saramānā hi te devā Sudhammāyaṃ samacchare. 204.
4. Tato ca rājā Sādhino¹⁷ pamukho ratham āruhi,
 20 saḥassayuttam āruya¹³ agā devāna santike. 205.
5. Tam devā paṭinandimsu disvā rājānaṃ āgataṃ:
 svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ,
 nisīda dāni rājisi¹⁴ devarājassa santike. 206.
6. Sakko pi paṭinandittha Vedeḥaṃ Mithilaggaham,
 25 nimantayī ca¹⁵ kāmehi āsanena ca Vāsavo. 207.
7. Sādhu kho¹⁶ si anuppatto āvāsaṃ vasavattinam,
 vasa devesu¹⁷ rājisi sabhakāmasamiddhisu,
 tāvatimsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 208.

Tattha samacchare ti acchanti, agā devāna santike ti devānaṃ
 30 santikaṃ agamāsi. Tasmim bi ratham abhirūhitvā¹⁸ ṭṭithe ratho ākāsaṃ pak-
 khandi, so mahājanassa oloketass' eva antaradhāyi, Mātali rājānaṃ devalokaṃ

¹ so Bd; Ck^s vatesaambhākaṃ rājā. ² Ck^s -dīni. ³ Bd -yena. ⁴ Bd -pañca-
 raum-. ⁵ Bd -lāyo. ⁶ Bd -dayitvā. ⁷ Bd -yuttakathasim. ⁸ C^s -ṇa-. ⁹ Bd omits
 ni-. ¹⁰ Bd^s abhāsi. ¹¹ so all three MSS. for āruha? ¹² Bd^s add vedeḥo
 mithilaggaho. ¹³ Ck^s abhiruyha. ¹⁴ Bd rājāsi. ¹⁵ Ck^s ma, Bd^s -tayittha. ¹⁶
 Ck^s ko. ¹⁷ Ck^s B^s devasu. ¹⁸ Bd abhiharitvā.

nesi, tam diavā devatā ca Sakko ca haṭṭhatuṭṭhā paccuggamanam katvā paṭi-
santhāram karimseu. Tam attham dassetum tam devā ti ādi vuttam. Tattha
paṭinandimsū 'ti punappuna nandimsu, āsanena cā 'ti rājānam ālīngitvā
idha nīdā 'ti attano Paṇḍukambalāsānena ca kāmehi ca nimantesi, upaḍḍha-
rajjam katvā ekāsane nīdāpesīti attho.

5

Tassa Sakkena devaraññā dasayojanasahassam devana-
garam adḍhatiyā ca accharākoṭiyo Vejayantapāsādañ ca majjhe'
bhinditvā dinnam sampattim anubhavantassa manussagaṇanāya
sattavassasatāni atikkantāni, ten' attabhāvena devaloke va
sakam' puññam khīṇam, anabhirati uppannā, tasmā Sakkena 10
saddhim sallapanto

8. Aham pure saggagato ramāmi

naccehi gītehi ca vāditehi,

so dāni ajja na ramāmi sagge,

āyun' nu khīṇo', maraṇam nu santike

15

udāhu mūlho 'smi janindasetṭhā' 'ti gātham āha. 209.

Tattha āyunnu khīṇo ti kin nu mama sarasena' jīvitindriyam khīṇam
udāhu upacchedakakammavasena maraṇam santike jātan ti pucchati, janinda-
setṭhā 'ti janindānam devānam setṭhā 'ti'.

Atha nam Sakko āha:

20

9. Na cāyu' khīṇam', maraṇam te dūre,

na cāpi mūlho naraviriyasetṭha,

tavañ ca¹⁰ puññāni parittakāni

sesam vipākam idha vedayato¹¹. 210.

10. Vasa devānubhāvena rājasetṭha disampati,

25

tāvatimsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 211.

Tattha parittakāniti idam ten' attabhāvena¹² devaloke vipākadayakāni
puññāni sandhāya vuttam, itarāni pi tassa¹³ rañño puññāni paṭhavīyam paṇseu
vīya appamāṇāni, vasa devānubhāvenā 'ti aham 'te¹⁴ attano puññāni
majjhe bhinditvā dassāmi mamānubhāvena vasā 'ti nam¹⁵ samassāsento āha. 30

¹ Bā mañcamajhe. ² Bā vasanakaṃ in the place of va sakam. ³ Bā āyu. ⁴

C^o khīṇam, B^o khīṇo. ⁵ Bā janindānam devānam setṭhā. ⁶ so C^o; R^o sarīre.

⁷ gāthamāha - - - setṭhā ti wanting in Bā. ⁸ C^o nāyu, C^o tāyu. ⁹ Bā -o. ¹⁰

Bā tathe. ¹¹ C^o vedhayittho, C^o vedayittho. ¹² Bā tena att-. ¹³ Bā panassa.

¹⁴ C^o tena. ¹⁵ Bā tam.

Atha naṃ patikkhipanto M. āha:

11. Yathā yācitakaṃ yānaṃ yathā yācitakaṃ dhanam
evaṃsampadam ev' etaṃ yam¹ parato dānapaccayā. 212.
19. Na cāham etaṃ icchāmi yam¹ parato dānapaccayā,
5 sayamkatāni puññāni tam' me āveṇiyaṃ² dhanam. 213.
18. So 'haṃ gantvā manussesu kāhāmi kusalaṃ bahum
dānena samacariyāya saṃyamena damena ca
yam katvā sukhito hoti na ca pacchānutappatīti. 214.

Tattha yam parato dānapaccayā ti yam parena dinnattā labhati⁴ taṃ
10 yācitasadisam⁵ eva hoti, yācitakaṃ hi tuṭṭhakāle denti tuṭṭhakāle⁶ acchinditvā
gaṇhatīti⁷ vadati, samacariyāyā 'ti kāyādīhi pāpassa akaraṇena, saṃya-
menā 'ti sīlasaṃyamena, damenā 'ti indriyadamaṇena, yam katvā ti yam
karitvā sukhito c' eva hoti na ca pacchā anutappati, tathārūpam eva kammaṃ
karissāmīti.

- 15 Ath' assa vacanaṃ sutvā Sakko Mātaliṃ āpāpesi: „gac-
cha⁸, Sādhinarājānaṃ Mithilaṃ netvā uyyāne otārehitī“. So
tathā akāsi. Rājā uyyāne caṃkamati, uyyānapālo disvā puc-
chitvā gantvā⁹ Nārada-rañño ārocesi. So¹⁰ rañño āgatabhāvaṃ
sutrā „tvaṃ purato gantvā¹¹ tassa ca mayhaṃ ca dve āsanāni
20 paññāpehīti“ uyyānapālaṃ uyyojesi. So tathā akāsi. Atha
naṃ rājā pucchi: „kassa dve āsanāni paññāpesīti“. „Ekaṃ
tumhākaṃ, ekaṃ amhākaṃ rañño“ ti. Atha¹² rājā „ko añño
satto mama santike āsane nisīdissatīti“ vatvā ekasmiṃ nisī-
ditvā ekasmiṃ pāde ṭhapesi. Nārada-rājā āgantvā tassa pāde
30 vanditvā ekamantaṃ nisīdi, so kir' assa sattamo pana nattā¹³,
tadā kira vassasatāyukakālo va hoti¹⁴. M. pana attano
puññabalena ettakam kalam vītināmeti¹⁵. So Nāradaṃ hatthe
gahetvā uyyāne vicaranto tisso gāthā abhāsi:

14. Imāni tāni khetāni imaṃ nikkhaṃ sukunḍalaṃ
30 imā tā haritānopā imā najjo savantiyo 215.

¹ Bḍ yam. ² Bḍ tam. ³ C* āvenim-, C* āveni-, Bḍ āvenitaṃ. ⁴ C* labbhati.

⁵ Bḍ yācitakassa-. ⁶ Bḍ atuṭṭhakāle. ⁷ C* gaṇhatīti. ⁸ Bḍ adde tāta. ⁹ Bḍ āg-

¹⁰ Bḍ adde rājā. ¹¹ Bḍ adde uyyānaṃ samajjhetvā. ¹² Bḍ adde naṃ. ¹³ C*
patanattā, Bḍ panatto. ¹⁴ Bḍ ahoṣi. ¹⁵ Bḍ -si.

15. Imā [tā] pokkharāṇiyo rammā cakkavākūpakūjitā
mandālakehi¹ sañchannā padumuppalakehi ca —
y' ass' imāni mamāyimsu kin nu te disataṃ gatā². 216.
16. Tānidha³ khettāni so bhūmibhāgo
te ārāmā te vana 'me pacārā⁴ —
tam eva mayhaṃ janataṃ apassato
suññaṃ va⁵ me Nārada khāyate disā⁶ ti. 217.

Tattha khettānīti bhūmibhāge sandhāyāha, imaṃ nikkhan ti imaṃ
tādisaṃ eva udakaniddhamanaṃ⁷, sukuṇḍalaṃ ti sobhanena⁸ musalapavesana-
kuṇḍalena⁹ samannāgataṃ, haritānopa¹⁰ ti udakaniddhamanassa ubhoṣa
passesu haritatiṇasañchannā¹¹ anupabbūmiyo¹², yassimāni mamāyimsu 'ti
tāta Nārada ye mama upatthākā ca orodhā ca imasmiṃ uyyāne mahantena ya-
sena mayā saddhīṃ vicarantā imāni thānāni mamāyimsu piyāyimsu kataraṃ nu
te disataṃ¹³ gatā katta te pesitā, tānidha khettānīti imasmiṃ uyyāne
tāva¹⁴ etāni uparopakavirūhaṇatthānāni¹⁵, te vana me pacārā¹⁶ ti ime te
yeva vanapacārā¹⁷, vane vihārabhūmiyo ti attho.

Atha naṃ Nārado āha: „deva tumhākaṃ devalokaṃ
gatānaṃ idāni sattavassasatāni, ahaṃ vo sattamo nattā¹⁸,
tumhākaṃ upatthākā¹⁹ sabbe²⁰ maraṇamukhaṃ pattā, idaṃ
vo attano santakaṃ rajjaṃ, anubhavatha naṃ²¹ ti. Rājā
„tāta Nārada, nāhaṃ idhāgacchanto rajjathāya āgato, puñña-
karaṇatthāy' amhi āgato, ahaṃ puññaṃ eva karissāmi²²“ vatvā
17. Diṭṭhā mayā vimānā²³ obhāsentā²⁴ catuddisā
sammukhā devarājassa tidasānaṃ ca sammukhā. 218.

18. Vuttham²⁵ me bhavanaṃ dibbaṃ bhuttā kāmā amānusa²⁶
tāvatiṃsesu devesu sabbakāmasamiddhisu. 219.

19. So 'haṃ etādisaṃ disvā puññāy' amhi idhāgato,
dhammam eva carissāmi, nāhaṃ rajjena atthiko. 220.

¹ Ck^s maddā-. ² so Ck; C^s kinnu te disatāgatā, B^d kin nu te tādisaṃ gatā.
³ B^d tāni ca. ⁴ C^s vanime-, B^d te yeva ārāme vaname sañcarā, B^s te vaname
sañcarā. ⁵ so Ck^s for suñña va? B^d suññañca. ⁶ B^d me nāya nāyate disā.
⁷ Ck^s -niddhanaṃ. ⁸ B^d -ṇena. ⁹ B^s puññapavesana-, B^d omits musalapa-
vesana. ¹⁰ B^d -nupā. ¹¹ Ck^s -tātiṇasañchanno. ¹² B^d anupā-. ¹³ B^d kataraṃ
te idāni satta dāni sattavassasatāni disaṃ. ¹⁴ B^d tāneva. ¹⁵ Ck^s -kā-. ¹⁶
B^d sañcarā. ¹⁷ Ck^s caṇa-, B^d vanañcarā. ¹⁸ B^d panatto. ¹⁹ B^d add ca orodhā
ca. ²⁰ B^d omits sa-. ²¹ B^d anussāsā. ²² add va? B^d vimānāni. ²³ C^s B^d
-to. ²⁴ Ck^s vuttam, B^d vuttham.

90. Adaṇḍāvaccaraṃ maggaṃ Sammāsambuddha-desitaṃ
taṃ maggaṃ paṭipajjissam yena gacchanti subbatā ti āha. 220.

- Tattha vuttham¹ me bhavanaṃ dibban ti Vejeyantaṃ sandhāyāha, sohaṃ etādisaṃ ti tāta Nārada so ahaṃ Buddhaññepena aparicchindanīyaṃ²
 5 evarūpaṃ kāmagaṇasampattiṃ paḥāya puññakaraṇatthāya idhāgato, adaṇḍāvaccaraṃ ti adaṇḍehi nikkhittadaṇḍasatthehi³ avacaritabbam⁴ sammāditṭhipurekkhāraṃ aṭṭhaṅgikamaggaṃ, subbatā ti yena maggena subbatā sabbaññū Buddhā gacchanti aham pi agatapubbaṃ dīsaṃ gantum bodhitale nisīditvā tam eva maggaṃ paṭipajjissāmīti.
- 10 Evaṃ M. imā gāthā⁵ sabbaññutaññepena⁶ saṃkhipitvā⁷ ka-
thesi. Atha naṃ Nārado puna pi āha: „rajjam deva anusāsā-
'ti. „Tāta na me rajjen' attho, satta vassasatāni⁸ niṭṭhita-
dānam' pana sattāhen' eva dātukam' amhiti¹⁰“. Nārado
 „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā mahādānam paṭi-
 15 yādesi. Rājā 'sattāhaṃ dānam datvā sattame divase kālaṃ
katvā Tāvatisabhaṇvane¹¹ nibbatti.

- S. i. dhammadesanaṃ ā. „evaṃ vasitabbayuttakaṃ uposatha-
kammaṃ nāmā“ 'ti dassetvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne
upāsakesu keci sotāpattiphale keci sakadāgāmiphale¹² paṭiṭṭhahimsu):
 20 „Tadā Nāradaṛājā Anando ahoṣi, Sakko Anuruddho, Sādhināṛājā aham
evā“ 'ti. Sādhināṛājātakam.

12. Dasabrāhmaṇajātaka.

- Rājā avoca Vidhūraṇ¹³ ti. Idam S. J. v. asadisadānam
ā. k. Tam Aṭṭhanipāte Sucirajātake¹⁴ vitthāritam eva. Rājā kira
 25 tam dānam dadanto S-raṃ jeṭṭhakam katvā pañca bhikkhusatāni vi-
cinitvā gaṇhitvā mahākhīṇāsavānaṃ nēva adāsi. Ath' assa guṇam¹⁵
kathentā „āvuso rājā asadisadānam dento¹⁶ vicinitvā mahāphalaṭṭhāne
adāsīti“ dh. k. s. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti
pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave yaṃ

¹ B^d vuṭṭham, C^k vuttham. ² C^k -cchitāniyam, C^s -cchitāniyam. B^d -cchindaniyam. ³ B^d -hatthehi. ⁴ C^k paritabbam, C^s pharitabbam. ⁵ B^d -āyo. ⁶ C^k -ṇe, C^s -no? ⁷ C^k s khipitvā. ⁸ C^k -satā. ⁹ B^d s vigataṃ dānam. ¹⁰ B^d -memhiti. ¹¹ B^d adds yeva. ¹² B^d adds keci anāgāmiphale. ¹³ B^d vidū-.
¹⁴ so C^k; B^d vidūrajā-. ¹⁵ B^d guṇakatham. ¹⁶ C^k dento, B^d dadanto.

Kosalarājā mādisassa Buddhassa upaṭṭhāko hutvā viceyyadānaṃ deti¹,
porāṇapakapaṇḍitā anuppanne Buddhhe pi viceyyadānaṃ dadamsū² "ti
vatvā a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Yuddhiṭṭhilagotto Ko-
ra vyarājā³ r. kāresi. Tassa Vidhūro⁴ nāma amacco atthañ 5
ca dhammaṃ ca anusāsi. Rājā sakala-Jambudīpaṃ kho-
bhento⁵ mahādānaṃ deti, taṃ gahetvā bhuñjantesu eko pi
pañcasīlamattaṃ rakkhanto nāma n' atthi, sabbe dussilā va,
dānaṃ rājānaṃ na toseti. Rājā „viceyyadānaṃ⁶ mahapphalan“
ti sīlavantānaṃ dātukāmo hutvā cintesi: „Vidhūrapaṇḍitena⁷ 10
saddhiṃ mantayissāmīti“ so taṃ upaṭṭhānaṃ āgataṃ āsane
nisīdāpetvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento S. upaḍḍhagāthaṃ āha. Parato rañño
ca Vidhūrassa ca vacanapaṭivacanāṃ⁸ hoti.

1. Rājā avoca Vidhūraṃ dhammakāmo Yuddhiṭṭhilo: (III, 401.) 15
brāhmaṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 222.
2. Virate methunā dhammā ye⁹ me bhuñjeyyu¹⁰ bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma¹⁰
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 223.
3. Dullabhā brāhmaṇā deva sīlavanto bahussutā 20
viratā methunā dhammā ye te bhuñjeyyu¹¹ bhojanaṃ. 224.
4. Dasa khalu¹² mahārāja yā tā¹³ brāhmaṇajātiyo,
tesaṃ vibhaṅgaṃ¹⁴ vicayaṃ¹⁵ vitthārena suṇohi me. 225.
5. Pasibbake gahetvāna puṇṇe mūlassa samvute
osadhikāyo¹⁶ ganthenti nahāyanti¹⁷ japanti ca 226. 25
6. Tikicchakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 227.

¹ Ck^s denti. ² B^d adamsū. ³ B^d korabyo nāma rājā. ⁴ B^d vidū - throughout.

⁵ B^d -etvā. ⁶ B^d add katamaṃ. ⁷ B^d -nain pa-. ⁸ Ck^s yo. ⁹ Ck^s B^d -yyuṃ.

¹⁰ B^d -mi. ¹¹ Ck^s B^d -yyuṃ. ¹² Ck^s add mā. ¹³ B^d yathā, Ck^s omit yā tā.

¹⁴ B^d vibhagaṃ, B^s vibhavaṃ. ¹⁵ B^d vicissam. ¹⁶ B^d -ye. ¹⁷ B^d nāmāyanti.

7. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
na te³ vuccanti brāhmaṇā,
aññe⁴ Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 228.
8. Virate⁵ methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
6 dakkhiṇaṃ samma dassāma yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 229.
9. Kimkanikāyo gahetvāna ghosenti purato pi te,
pesanāni pi gacchanti, rathacariyāsu sikkhare, 230.
10. Paricārakasamā⁶ rāja⁷, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 231
- 10 11. Apetā te brāhmaṇṇā⁸, [iti rājā⁹ Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 232.
12. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 233.
- 15 13. Kamaṇḍaluṃ gahetvāna vaṃkadanḍaṇ ca¹⁰ brāhmaṇā
paccupessanti rājāno gāmesu nigamesu ca, 234.
14. 'Nādinne vuṭṭhahissāma¹⁰ gāmaṃhi ca vanamhi ca¹¹',
niggāhakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 235.
- 20 15. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 236.
16. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 237.
- 25 17. Parūḷhakacchanakhalomā¹² paṃkadantā rajassirā
okiṇṇā rajareṇūhi¹³ yācakā vicaranti te, 238.
18. Khāṇughātasamā¹⁴ rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 239.

¹ Ck brahmaṇṇā, Bđ brahmaṇṇā. ² Bđ adds ca. ³ Bds te na. ⁴ Cks -o
⁵ Bds -tā. ⁶ Bđ -rasamā. ⁷ Ck cārā, Bđ carā. ⁸ Cks brahmaṇṇā, Bđ
brahmaṇṇā. ⁹ Bđ paṃkadatanā. ¹⁰ Ck -hessāmi, Bđ vuṭṭhihissāma. ¹¹
Bds gāme vā nigamamhi vā. ¹² Bđ -kacchānakhā-. ¹³ Cks -rāja-. ¹⁴ Bđ
khāṇunaghāta-.

19. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
 na te vuccanti brāhmaṇā,
 aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 240.
20. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
 dakkhiṇaṃ samma dassāma
 yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 241. 5
21. Haritakam³ āmalakam⁴ ambajambuvibhītakam⁵
 labujam⁶ dantaponāni beluvā padarāni ca 242.
22. Rājāyatanaṃ ucchupuṭaṃ dhūmanettaṃ madhuañjanaṃ
 uccāvacāni paṇiyāni vipaṇenti⁷ janādhipa, 243. 10
23. Vāṇijakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 244.
24. Apetā te brāhmaṇṇā⁸, [iti rājā⁹ Koravyo]
 na te vuccanti brāhmaṇā,
 aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 245. 15
25. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
 dakkhiṇaṃ samma dassāma
 yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 246.
26. Kasim vāṇijam kārenti, posayanti ajeḷake,
 kumāriyo pavecchanti, vivāhant¹⁰ āvahanti ca, 247. 20
27. Samā Ambaṭṭhavessehi, te pi vuccanti brāhmaṇā,
 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 248.
28. Apetā te brāhmaṇṇā¹⁰, [iti rājā Koravyo]
 na te vuccanti brāhmaṇā,
 aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 249. 25
29. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
 dakkhiṇaṃ samma dassāma
 yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 250.

¹ Cks brahmaṇṇā, Bđ brahmaṇā. ² Bds add ca. ³ Cks -kā, Bđ haritakam. ⁴ Bđ ambajambuvibhokam. ⁵ Bđ pulapujam. ⁶ Cks vipaṇenti, Bđ tikiṇanti, Bđ kiṇanti. ⁷ Bđ brahmaṇṇā. ⁸ Bds add ca throughout. ⁹ so Cđ Bđ for vivāhant? Ck vibhūta. ¹⁰ Ck brahmaṇṇā, Bđ brahmaṇṇā.

30. Nikkhaṇṭabhiṅkhaṃ¹ bhuñjanti gāmesv-eke purohitā,
bahū te paṭipucchanti² aṇḍacchedā³ tilaṇḍhakā⁴, 251.
31. Pasū pi tattha haññanti mahisā sūkarā ajā,
goghātakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
5 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 252.
32. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aṇṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 253.
33. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
10 dakkhiṇaṃ samma dassāma
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 254.
34. Asicammaṃ gabetvāna khaggaṃ paggayha brāhmaṇā
vessapathesu⁶ tiṭṭhanti, satthaṃ abbāhayanti⁷ pi, 255.
35. Samā gopaniśādehi, te pi vuccanti brāhmaṇā,
15 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 256.
36. Apetā te brāhmaṇṇā⁸, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aṇṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute⁹ 257.
37. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
20 dakkhiṇaṃ samma dassāma
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 258.
38. Araṇṇe kuṭikaṃ katvā kuṭāni kārāyanti te,
sasabilāre⁹ bādhenti ā godhā¹⁰ macchakacchapaṃ, 259.
39. Luddakā te mahārāja¹¹, te pi vuccanti brāhmaṇā,
25 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 260.
40. Apetā te brāhmaṇṇā⁸, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aṇṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 261.

¹ so Cks; Bā nikkhitta-. ² Bā bahū jano pari-. ³ Bā antache-. ⁴ Ck nil-, Ck nilaṇḍji-, Bā nilaṇḍa-. ⁵ Ck brahmaṇṇā, Bā brahmaṇṇā. ⁶ Cks vessā-, Bā cessa-. ⁷ Cks abbhā-. ⁸ apētā -- bahussute wanting in C. ⁹ Bā sasani-, Bā pilāraṃ. ¹⁰ Cks agodhā-, Bā agodha. ¹¹ Bā te luddakasamā rāja.

1. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnaṁ mahapphalaṁ. 262.
43. Aññe dhanassa¹ kāmāhi heṭṭhā mañce pasakkhitā²,
rājāno upari nahāyanti somayāge upaṭṭhite, 263. 5
43. Malamajjanasamā³ rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 264.
44. Apetā te brāhmaṇā⁴, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 265. 10
45. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnaṁ mahapphalan ti. 266.

Tattha sīlavante ti maggenāgatasīlo, bahussute ti paṭivedhabahussute, dakkhiṇan ti dānam, ye te ti ye dhammā⁵ samanabrāhmaṇā tava dānam 15 bhuñjeyyum te dullabhā, brāhmaṇajātiyo⁶ ti brāhmaṇakulāni, tesam vibhaṅgam vicayan ti⁷ tesam brāhmaṇānam vibhāgam⁸ mama paññāya vicita-bhavaṁ⁹ vitthārena supohi, samvute¹⁰ ti baddhamukhe¹¹, osadhikāyo¹² ganthentīti idaṁ imassa rogassa bhesajjam¹³ idaṁ imassa¹⁴ 'ti evaṁ pilotike¹⁵ bandhitvā manussānam denti, nahāyantīti¹⁶ nahāpanam¹⁷ nāma 20 karonti, japanti cā 'ti bhūtavijjam parivattenti, tikicchakasamā ti vejjasadisā, te pi vuccantīti te pi brāhmaṇā vā mayam abrahmaṇā vā ti ajānitvā va vejjakammena jivikam kappentā vohāreṇa brāhmaṇā ti vuccanti, akkhātā te ti ime te mayā vejjabrāhmaṇā nāma akkhātā, nipatāmase ti vadehi dāni, kiṁ tādise brāhmaṇe nipatāma nimantanatthāya upasamkamāma, atthi te etehi 25 attho ti pucchati¹⁸, brāhmaṇā¹⁹ ti brāhmaṇadhammato²⁰, na te²¹ vuccantīti te bāhitaṇṇapātāya brāhmaṇā nāma na vuccanti, kiṁkaṇikāyo²² ti mahārāja apare brāhmaṇā attano brāhmaṇadhammam chadḍetvā jivikatthāya rājarājamahāmattānam purato kaṁsatāle gaḥetvā vādentā gāyantā gacchanti, pesanāni pīti dāsakammakarā viya pesanāni pi gacchanti, rathacariyāsū 30 'ti rathasippam sikkhanti, paricārakasamā²³ ti dāsakammakarasadisā, daṇ-

¹ Bḍ dhanasā. ² so Cks; Bḍ -mañje vamaḥkhītā. ³ Bḍ -majjasamā. ⁴ Cks brahmaṇā, Bḍ brahmaṇāññā. ⁵ Bḍ -ka. ⁶ Cks -ṇā jātiyā. ⁷ Cks vibhāga-, Bḍ vibhaṅga vicinissanti, Bḍ vicinissanti. ⁸ Cks -gañca, Bḍ vibhaṅgañ. ⁹ Bḍ vicinivā bhavaṁ. ¹⁰ Cks -to, Bḍ -vutte. ¹¹ Bḍ bandhana-. ¹² Bḍ ye. ¹³ Cks -jjā. ¹⁴ Bḍ imassa rogassa bhesajjam. ¹⁵ Bḍ silokena. ¹⁶ Ck nahāpay-, Ck nahāy- corr. to nahāpay-, Bḍ nāpayantīti. ¹⁷ Bḍ nāpanam. ¹⁸ Bḍ pucchī. ¹⁹ Cks brahmaṇā, Bḍ brahmaṇāññā. ²⁰ Bḍ add aññā. ²¹ Cks omit te. ²² Cks kiṁkha-. ²³ all three MSS. -rika-.

dan ti vaṃkadanḍakaṭṭham¹, paccupessanti rājāno ti rājarājamahāmatte
 paṭicca āgama sandhāya paccupessanti², gāmesu nigamesu cā 'ti tesam
 nivesanadvāre nisīdanti, niggāhakasamā ti niggāhakakārahehi balisādhaka-
 rājapurisehi samā yathā te purisā agahetvā na gamissāmā 'ti niggaham katvā
 5 gaṇhanti yeva tathā gāme vā vane vā aladdhā³ marantāpi⁴ na vuṭṭhabhissāmā
 'ti upavasanti, te pīti te pi balisādhakasasādisā pāpadhammā, rajareṇūhīti
 rajena⁵ ca paṃsūhi ca okiṇṇā, yācakā ti dhanayācakā, khāṇughātasamā⁶
 ti mallanasarirātāya jhāmakkhattakhāṇughātehi⁷ bhūmim khaṇṭvā jhāmakkhāpuka-
 uddharapakamanussehi samānā agahetvā na gamissāmā 'ti niccalabbhāvena ṭhitattā
 10 nikhaṇṭvā ṭhapitavatikhāṇu⁸ viyā 'ti pi attho, te pīti te pi tathā laddham⁹
 dhanam vadḍhiyā payojetvā puna tath' eva ṭhitattā¹⁰ dussīlab-āhmapā¹¹, ucchu-
 puṭan ti ucchum c' eva phāṇitapuṭaṇ¹² ca, madhuañjanan ti madhuñ ca
 añjanāñ ca, uccāvacañṇīti mahagghasamagghāni¹³ paṇiyāñṇīti¹⁴ bhaṇḍāni,
 vipaṇentīti¹⁵ vikkīṇanti, te pīti te pi tmāni ettakāni vikkīṇitvā jīvikkakappa-
 15 kavāṇṭjakabrāhmaṇā, po sentīti gorasavikkayena jīvikkakappanattam po senti, pa-
 vecchantīti¹⁶ attano dhītarō hiraññasuvapaṇṇam gahetvā paresam denti, te evam
 paresam dadamānā vivāhanti¹⁷ attano puttānam atthāya gaṇhamānā āvahanti nāma
 ambaṭṭhavessehi ti kuṭumbikehi c' eva gahapatīhi ca samānā te pi vohāravasena
 brāhmaṇā ti vuccanti, nikkhanta bhikkhan¹⁸ ti gāmapurohitā¹⁹ hutvā attano
 20 atthāya nibaddhabhikkham, bahū te²⁰ ti bahujanā te gāmapurohite nakkhatta-
 muhuttamañḍalāni²¹ pucchanti, aṇḍacchedātīlañchakā²² ti bhatīm gahetvā
 balivaddādīnaṃ aṇḍacchedakā c' eva tisulādīnaṃ kakaraṇa²³ lañchakā ca²⁴ lak-
 khaṇakārakā²⁵ ti attho, tatthā 'ti tesam gāmapurohitānaṃ geheṣu maṃsavikkīṇa-
 nattham ete pasuādayo pi haṇṇanti, te pīti te pi goghātakasamā²⁶ brāhmaṇā ti
 25 vuccanti, asīcamman ti aslaṭṭhiñ c' eva²⁷ kaṇḍavāraṇaṇ ca, vessapathesū 'ti
 vāṇṭjānaṃ gamanamaggesu, sattham abbāhayantīti²⁸ satthavāhānaṃ hatthato
 sataṃ pi sahasam pi gahetvā satthe coraṭṭavim atibhenti²⁹, gopaniśā-
 dehīti gopālakehi c' eva nisādehi³⁰ ca gāmaghātakacorehi³¹ samā ti vuttaṃ,
 te pīti evarūpā brāhmaṇā ti vuccanti, kuṭāni kārayanti te ti kuṭapāsādāni
 30 ropenti, sasabīlāre³² ti sase ca bīlāre ca, etena thalacare³³ mige dasseti, ā
 godhā³⁴ macchakacchapan ti thalajesu tāva ā godhato³⁵ mahante ca
 khuddake ca pāṇyo³⁶ bādhenti mārenti jalajesu macchakacchape, te pīti te pi

¹ Bḍ paṇkadanḍanti dantakāṭham, Bḍ taṃkadanḍanti dantakāṭham. ² Bḍ upa-
 sevanti. ³ Ck aladdha, Cḥ aladdhe. ⁴ Bḍ mando pi. ⁵ Bḍ -ehi. ⁶ Bḍ -ghāṭa-
 kasamā. ⁷ Bḍ -khetteghāṭakāhi. ⁸ Bḍ -ṇukā. ⁹ Bḍ -a. ¹⁰ Bḍ vicarantā. ¹¹ Bḍ
 -lā-. ¹² Bḍ phalānita-. ¹³ Bḍ mahagghaappagghāni. ¹⁴ Ck paṇiyā-, Cḥ pañi-,
 Bḍ pañi-. ¹⁵ Ck -vipaṇotīti, Bḍ vikkīṇantīti. ¹⁶ Ck pavagacchantīti. ¹⁷ so
 Ck for vivāhenti? Bḍ vivāhantīti. ¹⁸ Ck -tā-, Bḍ nikkhitta-. ¹⁹ Bḍ to,
 Ck gāme purohito. ²⁰ Bḍ bahujanā, Bḍ bahujaṇe, Ck bahūne. ²¹ Ck
 -ttamamuhuttaṃ-. ²² Ck nilacchi-, Cḥ nilacca-, Bḍ nilaṇṇakā. ²³ Bḍ sulādīlañ-
 gākāraṇa-. ²⁴ Bḍ omīta la-ca. ²⁵ Bḍ lancanākāraṇā. ²⁶ Ck goghātakasamaṇa.
²⁷ Bḍ asisattaṇ ceva. ²⁸ Ck avahayantīti omitting sattham. ²⁹ Bḍ sattham corā
 aṭavi āvahanti. ³⁰ Bḍ ne-. ³¹ Bḍ adde ca. ³² Ck -rā-, Bḍ sasam bīlāran. ³³ Bḍ
 vanacare. ³⁴ Ck agodha. ³⁵ Bḍ agodhato pathāya. ³⁶ Ck pāṇyo, Bḍ pāṇyo.

luddakasamā brāhmaṇā ti vuccanti, aññe dhanassa kāmāhīti apare brāhmaṇā dhanam patthenti¹, heṭṭhāmañce pasakkhitā² ti kalim pavāha-kammaṃ³ kāressamā⁴ 'ti ratanamayaṃ⁵ mañcam kāretvā tassa heṭṭhā nipannā acchanti, atha tesaṃ⁶ somayāge uṭṭhite rājāno upari nahāyanti⁷, te kira yāge⁸ niṭṭhite āgantvā tasmim mañce nisīdanti. aha ne aññe brāhmaṇā kalim pavā-
hessamā⁹ 'ti¹⁰ nahāpenti¹¹, ratanamāñco c' eva¹² rañño rājālamkāro ca sabbo¹³
heṭṭhā nipannass' eva hoti¹⁴, te pīti te pi malamejjanehi¹⁵ nahāpītehi¹⁶ sadiā
brāhmaṇā ti vuccanti.

Evañ c' ime vohāramattabrāhmaṇe¹⁷ dassetvā idāni para-
matthabrāhmaṇe dassento dve gāthā abhāsi: 10

46. Atthi kho brāhmaṇā deva sīlavanto bahussutā
viratā methunā dhammā ye te bhuñjeyyu bhojanaṃ. 267.
47. Ekañ ca bhattaṃ bhuñjanti na ca majjaṃ pivanti te.
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase ti. 268.

Tattha sīlavanto ti ariyasīlena samannāgatā, bahussutā ti paṭivedha- 15
bāhusaccena samannāgatā, tādise ti evarūpe bāhitapāpe paccekabuddhabrāhmaṇe
nimantanatthāya upasaṃkamamā 'ti.

Rājā tassa kathaṃ sutvā pucchi: „samma Vidhūra evarūpā
aggadakkhiṇeyyā brāhmaṇā kahaṃ vasantīti“. „Uttara-Hima-
vante Nandamūlakapabbhāre mahārājā“ 'ti. „Tena hi paṇḍita 20
tava balena mayhaṃ te brāhmaṇe pariyesa“ 'ti tuṭṭhamānaso

48. Ete [kho] brāhmaṇā Vidhūra sīlavanto bahussutā,
ete Vidhūra pariyesa, khippañ ca te¹⁴ nimantayā 'ti 269.
gātham āha. M. „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampatīcchitvā
„tena hi mahārāja 'nagaram ālamkārapetvā sabbe nagara- 25
vāsino dānaṃ datvā uposathaṃ adhiṭṭhāya samādinnaṃ silā
hontū' 'ti bheriṃ carāpetvā tumhe pi saddhiṃ parijanena
uposathaṃ samādiyathā“ 'ti vatvā sayam pāto va bhuñjitvā
uposathaṃ samādāya sāyaṇhasamaye jātipupphavaṇṇaṃ sa-
muggaṃ¹⁵ āharāpetvā¹⁶ raññā saddhiṃ pañcapatīṭṭhitaṃ 30

¹ Bā patthenti. ² Bā mavekitā or malakītā. ³ Bā kalipavāhanakammaṃ. ⁴ Bā
tenamayaṃ. ⁵ Bā ne-. ⁶ Bā nhā-. ⁷ Bā soma-. ⁸ Bā -mā ti. ⁹ Bā adds
vattābhāraṇaṃ, Bā vatthābhāraṇa. ¹⁰ Bā -e. ¹¹ Bā honti. ¹² Ck -maccha-
¹³ Bā -tte-. ¹⁴ Bā ne. ¹⁵ Ck sumu-, Bā suvaṇṇasamu-. ¹⁶ Bā āhā-.

patitṭhahitvā¹ paccekabuddhānaṃ guṇe anussaritvā vanditvā
 „Uttara - Himavante Nandamūlakapabbhāre vāsino pañca
 paccekabuddhasatāni² sve amhākaṃ bhikkhaṃ gaṇhantū“³ 'ti
 nimantetvā ākāse atṭha pupphamuṭṭhiyo vissajjesi. Tadā
 5 tattha pañcasatā paccekabuddhā vasanti, pupphāni gantvā
 tesāṃ upari patimsu, te āvajjantā naṃ⁴ kāraṇaṃ ṇatvā
 „mārisā Vidhūrapaṇḍitena nimantit' amhā, na kho paṇ' esa
 ittarasatto, Buddhaṃkuro esa, imasmiṃ ñeva kappe Buddho
 bhavissati⁵, karissāma assa saṅghaṇa“⁶ ti nimantanāṃ adhi-
 10 vāsayaṃsu. M. pupphānaṃ anāgamanasaññāya adhivāsita-
 bhāvaṃ ṇatvā „mahārāja sve paccekabuddhā āgamissanti,
 sakkārasammānaṃ karohīti“⁷ āha. Rājā punadivase mahā-
 sakkāraṃ katvā mahātale mahārahāni āsanāni paññāpesi.
 Paccekabuddhā Anotattadahe katasarīrapaṭijagganāvelaṃ sal-
 15 lakkhetvā ākāsenāgantvā rājāṅgaṇe otarimsu. Rājā ca B. ca
 pasannamānasā tesāṃ hatthato pattāni gaṇetvā pāsādaṃ āro-
 petvā nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṃ datvā paṇītena khādaniya-
 bhojaniyena parivisiṃsu. Bhattakiccapariyosāne ca puna-
 divasatthāyā 'ti evaṃ satta⁸ divase nimantetvā mahādānaṃ
 20 datvā sattame divase sabbaparikkhāre adamsu. Te⁹ anumoda-
 naṃ katvā ākāseṇa tatth' eva gatā, parikkhārāpi¹⁰ tehi
 saddhiṃ yeva gamimsu¹¹.

S. i. dhammadesanaṃ ā. „anacchariyaṃ bhikkhave Kosala-
 raṇṇo mama upaṭṭhākassa sato viceyyadānaṃ dātum, porāṇaka-
 25 paṇḍitā anuppanne pi Buddhhe adamsu yevā“¹² 'ti vatvā j. s.: „Tadā
 rājā Anando ahoṣi, Vidhūrapaṇḍito aham evā“¹³ 'ti. Dasabrāh-
 maṇajātakaṃ.

¹ Bā -ṭhapetrā. ² Bā pañcasatā paccekabuddhā. ³ Bā taṃ. ⁴ Cks -vissatīti.

⁵ Cks sattame. ⁶ Bā tena. ⁷ Cks -rā hi pi. ⁸ Bā parikkhārāpi sapaṇḍitā mahā-
 dānaṃ datvā āyuhapariyosāne saggapūraṃ pūrayimsu.

13. Bhikkhāparamparajātaka.

Sukhumālarūpaṃ disvā ti. Idam S. J. v. aññataram kuṭumbikaṃ ā. k. So kira saddho' ahoṣi pasanno, T-tassa c' eva saṃghassa ca nibaddhaṃ mahāsakkāraṃ karoti. Ath' ekadivasam cintesi: „ahaṃ Buddharatanassa c' eva saṃgharatanassa ca paṇitabhojanāni¹ 5 c' eva sukhumavattthāni ca dento niccam mahāsakkāraṃ karomi, idāni dhammaratanassāpi karissāmi, kin' nu kho tassa sakkāraṃ karontena kattabban" ti. So bahuṃ gandhamālādīm' ādāya Jetavanam gantvā S-ram vanditvā pucchi: „ahaṃ bhante dhammaratanassa sakkāraṃ kātukāmo², kin' nu kho tassa sakkāraṃ karontena kattabban" ti. 10 Atha nam S. 6. „sace' dhammaratanassa sakkāraṃ kātukāmo dhammabhaṇḍāgārikassa Ānandassa sakkāraṃ karohīti" āha. So „sādhū" 'ti paṭisunītvā theram nimantetvā punadivase³ theram mahantena sakkārena attano geham netvā mahārahāsane nisīdāpetvā gandhamālādīhi pūjetvā nānaggarasabhojanam datvā mahagghe ticcivarapahonake sātāke 15 adāsi. Thero pi „ayam sakkāro dhammaratanassa kato na mayham anucchaviko, aggassa⁴ dhammasenāpatissa anucchaviko" ti cintetvā piṇḍapātāṃ ca vatthāni ca vihāram haritvā Sāriputtattherassa adāsi. So pi „ayam sakkāro dhammaratanassa kato ekantena dhammasāmi-Sammāsambuddhass' eva¹⁰ anucchaviko" ti cintetvā Dasabalassa adāsi. 20 S. attano uttaritaram adisvā piṇḍapātāṃ paribhūñji, cīvarasātāke aggaheṣi. Bhikkhū dh. k. s.: „āvuso asuko nāma kuṭumbiko 'dhammaratanassa sakkāraṃ karomīti' dhammabhaṇḍāgārika-Ānandattherassa¹¹ dānam adāsi, thero 'na mayham anucchaviko' ti dhammasenāpatino adāsi, so pi 'nāyam mayham anucchaviko' ti T-tassa adāsi, T. aññam uttari- 25 tarām apassanto attano dhammasāmitāya 'mayham ev' eso¹² anucchaviko' ti tam piṇḍapātāṃ paribhūñji, cīvarasātāke gaṇhi, evam so piṇḍapāto yathānucchavikatāya¹³ sāmīno¹⁴ va pādamūlam gato" ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva piṇḍapāto paramparāyathā- 30 nuucchavikaṃ gacchati, pubbe anuppanne Buddhhe agamāsi yevā" 'ti vatvā a. ā.:

¹ Bā saddhāsampanno. ² Bā paṇitāni khādanīyabhojanīyaṇi. ³ Bā katham. ⁴ Bā bahugandhamālādīni. ⁵ Bā adds mhi. ⁶ Bā adds āha. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Bā places punadi- after paṭisunītvā. ⁹ Bā aggasāvākassa. ¹⁰ Ck -buddho tasseva. ¹¹ Bā -kassa ā-. ¹² Ck dhammasāmināmaheveso, C -sāmitāmaheveso, Bā -sāmitāya mayā veveso. ¹³ Bā yathā a-. ¹⁴ Bā dhammasā-.

A. B. Brahmadatto¹ agatigamanam pahāya dasa rājadhamme akopento dhammena r. kāresi. Evaṃ sante pi 'ssa vinicchayo'² suñño viya ahosi. Rājā attano aguṇagavesako³ hutvā antoni-vesanādīni⁴ parigaṇhanto antopure ca antonagare ca dvāra-gāmesu ca attano aguṇaṃ kathentaṃ adisvā „janapade gave-sissāmīti“ amaccānaṃ rajjaṃ niyyādetvā purohitena saddhim aññātakavesena Kāsiraṭṭhe caranto kañci aguṇaṃ kathentaṃ adisvā paccante ekaṃ nigamaṃ patvā bahidvārasālāya nisīdi. Tasmim̐ khane nigamavāsi⁵ asītikoṭivibhavo kuṭumbiko mahan-tena parivārena nahānatitthaṃ gacchanto sālāya nisinnaṃ su-vaṇṇavaṇṇaṃ sukhumālasarīraṃ rājānaṃ disvā uppannasineho sālāṃ pavisitvā⁶ „idh' eva hothā“ 'ti vatvā gehaṃ gantvā nānaggarasabhojanaṃ sampādāpetvā mahantena parivārena bhattachājanāni gāhāpetvā agavāsi. Tasmim̐ khane Hima-vantavāsi⁷ pañcābhiññātāpasaso⁸ āgantvā tath' eva nisīdi. Nandamūlakapabbhārato paccekabuddho pi āgantvā⁹ tath' eva nisīdi. Kuṭumbiko rañño hatthadhovanaṃ¹⁰ datvā nānaggarasehi sūpavyañjanehi bhattachapātīm sajjetvā rañño upanesi. Rājā taṃ¹¹ gahetvā purohitabrāhmaṇassa¹² adāsi. Brāhmaṇo¹³ gahetvā tāpasassa adāsi. Tāpasaso paccekabuddhassa santikaṃ gantvā¹⁴ vāmahatthena bhattachapātīm¹⁵ dakkhiṇahatthena kamaṇḍalum ga-hetvā dakkhiṇodakaṃ datvā patte bhattaṃ pakkhipi. So kañci¹⁶ animantetvā anāpucchitvā paribhuñji. Tassa bhattakiccapari-yosāne kuṭumbiko cintesi: „mayā rañño bhattaṃ dinnaṃ raññā¹⁷ brāhmaṇassa brāhmaṇena tāpasassa tāpasena paccekabuddhassa, paccekabuddho kañci¹⁸ anāpucchitvā va bhuñji¹⁹, kin nu kho imesaṃ ettakaṃ²⁰ dānakāraṇaṃ, kim imassa kañci²¹ anā-

¹ C's brahmadatte rajjaṃ, B'd -datte rajjaṃ kārente. ² C's vicchayo, B'ds anucchaviko na hoti in the place of vi-. ³ C's rājā guṇa-, C's rājā aguṇa-, both omitting attano. ⁴ C's attano ni-. ⁵ all three MSS. -si. ⁶ B'ds add paṭisanthāraṃ katvā. ⁷ C's -ñña-, B'd -ñño-. ⁸ C's gantvā. ⁹ B'ds -naudakam. ¹⁰ B'd nam. ¹¹ B'd -tassa-. ¹² B'd adds pi. ¹³ B'd āg-. ¹⁴ B'd adds gahetvā. ¹⁵ all three MSS. kiñci. ¹⁶ C's -o. ¹⁷ B'd ki-. ¹⁸ B'd paribh-. ¹⁹ B'd -kānaṃ.

pucchitvā va bhuñjanakāraṇaṃ, anupubbena¹ pucchissāmīti² so ekekaṃ upasaṃkamtivā vanditvā pucchi, te pi 'ssa kathesum:

1. Sukhumālarūpaṃ disvāna ratthā vivanam āgataṃ
kūṭāgāravarūpetam mahāsayanam upocitaṃ 269.
2. Tassa te² pemakenāham adāsīm³ baddham⁴ odanaṃ 5
sālīnaṃ vicitam bhattam sucim maṃsūpasecanaṃ⁵, 270.
3. Tam tvaṃ bhattam⁶ patiggaḃha brāhmaṇassa adāpayi⁷
attanā⁸ anasitvāna⁹, ko 'yaṃ dhammo, nam' atthu te. 271.
4. Ācariyo brāhmaṇo mayham kiccākkicesu vyāvaṭo
garu ca āmantāpiyo¹⁰ ca, dātum arahāmi bhojanaṃ. 272. 10
5. Brāhmaṇam dāni pucchāmi Gotamaṃ rājapūjitaṃ:
rājā te bhattam pādāsi sūcim maṃsūpasecanaṃ¹¹, 273.
6. Tam tvaṃ bhattam¹² patiggaḃha isissa bhojanaṃ adā,
akhettaññū si¹³ dānassa, ko 'yaṃ dhammo, nam' atthu te. 274.
7. Bharāmi putte dāre ca gharesu gathito aham, 15
bhuñja¹⁴ mānusaḃe kāme anusāsāmi rājino. 275.
8. Āraññakassa¹⁵ isino cirarattaṃ¹⁶ tapassino
vaddhassa¹⁷ bhāvitattassa dātum arahāmi bhojanaṃ. 276.
9. Isiṇ ca dāni pucchāmi kisaṃ dhamanisanthataṃ¹⁸
parulhakacchanakhalomaṃ paṃkadantaṃ rajassiraṃ: 277. 20
10. Eko araññe viharasi¹⁹, nāvakaṃkhasi²⁰ jivitaṃ,
bhikkhu kena tayā seyyo yassa tvaṃ bhojanaṃ adā. 278.
11. Khaṇant' ālukalambāni²¹ bilālitaḃkaḃāni²² ca
dhunaṃ sāmākanivāraṃ saṃghāriyaṃ pasāriyaṃ²³ 279.
12. Sākaṃ bhisaṃ madhum²⁴ maṃsaṃ badarāmalakāni ca 25
tāni ābhatva²⁵ bhuñjāmi, atthi me so pariggaho. 280.

¹ Bđ adds te. ² Bđ tass eva. ³ all three MSS. -si. ⁴ Bđ vaḃḃham. ⁵ Cks
-sevanaṃ. ⁶ Bđ sattaṃ, Cks pattaṃ. ⁷ Bđ adāsayi. ⁸ Bds attānaṃ. ⁹ B
anayitvāna, C anavaṃsitvā. ¹⁰ Bđ āpanantiyo. ¹¹ all three MSS. suci, Ck
-sevanaṃ. ¹² Cks pattaṃ. ¹³ Cks -amñāsi. ¹⁴ so all three MSS. for bhuñjaṃ?
¹⁵ Bđ araññi-. ¹⁶ Cks -s. ¹⁷ Bđ vaḃḃhassa. ¹⁸ Bds kisaṃ dhamanisaṃthataṃ.
¹⁹ Bds vihāsi. ²⁰ Cks nāvakaṃ-. ²¹ Bđ khaṇamālu-. ²² Bđ bilāli-, Cks bilāni-.
²³ Bđ saṃghāriya pasāriyaṃ, Cks saṃghāṭiyaṃ pasāṭiyaṃ. ²⁴ Bđ -u. ²⁵ so Cks;
Bđ ābhativā.

12. Pacanto apacantassa¹ amamassa sakiñcano²
anādānassa sādāno dātum arahāmi bhojanam. 281.
14. Bhikkhuñ ca dāni pucchāmi tuṇhīm āsīna subbatam:
isi³ te bhattam pādāsi suciṃ maṃsūpasecanam⁴, 282.
- 5 15. Tam tvam bhattam patiggayha tuṇhī bhuñjasi ekako,
nāññam kañci⁵ nimantesi, ko 'yam dhammo, nam' atthute. 283.
16. Na pacāmi na pācemi na chindāmi na chedaye,
tam maṃ akiñcanam ūatvā sabbapāpehi āratam⁶ 284.
17. Vāmena bhikkham ādāya dakkhiṇena kamaṇḍalum
10 isi me bhattam pādāsi suciṃ maṃsūpasecanam⁴. 285.
18. Ete hi dātum arahanti⁷ samamā sapariggahā,
paccanīkam aham maññe yo dātāram nimantaye ti. 286.

Tattha vivanan⁸ ti nirūdakasadiṣaṃ⁹ imam paccantaṃ āgataṃ, kūṭā-
gāravarūpetan¹⁰ ti kūṭāgāravare¹¹ upagataṃ, ekaṃ¹² varakūṭāgāravāsīnan¹³
15 ti attho, mahāsayanamupocitan ti tatth'eva supaññattaṃ sīrisayanam¹⁴
upocitaṃ, tassa te ti evarūpaṃ tam¹⁵ diṣvā aham pemam akāsiṃ¹⁶, tassa
tava pemakena baddhamodanan¹⁷ ti uttamam odanam¹⁸, vicitan ti apa-
gatakhaṇḍakālekehi vicittatapaṇḍulehi kataṃ, adāpayitī¹⁹ adāsi²⁰, attānan ti
attanā²¹, ayam eva vā pāṭho, anasitvānā²² 'ti abhuñjitvā, ko yam dhammo
20 ti mahārāja ko esa tumbhākaṃ sabhāvo, namatthu te ti namo tava atthu yo
tvam attanā²¹ abhuñjitvā parassa adāsi, ācariyo ti kuṭumbiya esa mayham
ācārasikkhāpako ācariyo, vyāvaṇṇo ti uyyutto, āmantanīko²³ ti āmantetabba-
yuttako, mayā dinnam²⁴ gahetum anurūpo, dātumarahāmīti tasmā aham
evarūpassa ācariyassa bhojanam dātum arahāmīti rājā brāhmaṇassa guṇaṃ
25 vaṇṇesi, akhettaṃ nūsi²⁵ nāham tam dānassa khettaṃ mayi²⁶ dinnam
mahapphalam na²⁷ hotīti evam attānam dānassa akhettaṃ jānāsi²⁸ maññe ti²⁹,
anusāsāmīti attano attham pahāya³⁰ rañño atthañ ca dhammañ ca anusā-
sāmi, evam attano aguṇam kathetvā³¹ āraññakassa³² 'ti isiṃ guṇam kathesi,
isiṃ ti sīlādiguṇapariyesakassa, tapassiṃ ti tapanissitakassa, vaddhasā³³

¹ Bā paccanto apaccassa. ² Bā kiñcino, Ck kisañcano, B² akiñcano. ³ Cks -ī.
⁴ Ck sucimaṃsūpasavanam, Bā suci-. ⁵ Bā kiñci. ⁶ C² -nam, Bā arakam. ⁷
Bā -ati. ⁸ Ck vicinan, C² vica-. ⁹ Bā nirūdakaaraññasa-. ¹⁰ Ck -varun, C²
-carun. ¹¹ Bā -rena. ¹² Cks okam, B² evam. ¹³ Bā omits vara. ¹⁴ Ck -na.
¹⁵ Bā omits tam. ¹⁶ all three MSS. -si. ¹⁷ Bā vaḍḍha-. ¹⁸ Bā uttamod-.
¹⁹ Cks -yinti, Bā -yiti. ²⁰ Cks -siṃ. ²¹ Bā -no. ²² Cks anayī-. ²³ so Cks;
wanting in Bā. ²⁴ Bā adds bhattam. ²⁵ Bā -nūsi. ²⁶ Bā mayā. ²⁷ Bā
omits na. ²⁸ Cks -nāsi. ²⁹ Cks maññesi. ³⁰ Bā atthāya, omitting pahāya.
³¹ Bā gahetvā. ³² Bā araññi-. ³³ Bā vaḍḍh-.

'ti paṇḍitassa guṇavaddhassa¹, nāvakaṃkhasi² sayam dullabhabhojano
 hutvā evarūpaṃ bhojanaṃ aḍḍassa desi³, kiṃ attano jīvitaṃ na kaṃkhasi,
 bhikkhu kenā 'ti ayaṃ bhikkhu katarena guṇena tayā seṭṭhataro, khaṇaṃ-
 cālukalambāni⁴ khaṇanto ālukalambāni ālūni c' eva tālakandāni⁵ ca,
 bilālatakkalāni⁶ cā 'ti bilālīkandatakkalakandāni ca, dhunan ti sāmākaṇ⁷ 5
 ca nivāraṇ ca dhunivā, saṃghāriyaṃ pasāriyaṃ⁸ ti ete sāmākanivāre⁷
 dhunanto samsāretvā⁹ puna sukkhāpīte pasāretvā¹⁰ suppena pappoṭetvā koṭṭe-
 tvā taṇḍule ādāya pacitvā bhuñjāmīti vadati, sākaṇ ti yaṃ kiñci sūpeyya-
 paṇṇaṃ, mamaṇ ti sīhaviḥāsādīmaṃsaṃ, tāni āharitvā ti tāni sākādīni
 āharitvā, amamassā 'ti taṇhādīṭṭhimamattarahitassa¹¹, sakiñcano¹² ti sapali-
 bodho¹³, anāḍānassa¹⁴ ti niggaḥapassa, dātumarahāmi¹⁵ evarūpassa¹⁴
 paccekabuddhassa attanā¹⁵ laddhabhojanaṃ dātum arahāmi, tunhīmāseinaṃ
 ti kiñci avatvā nisinnaṃ, akiñcanaṃ ti rāgakiñcanādihi¹⁶ rahitaṃ, āraṇ
 ti virataṃ sabbapāpāni pahāya thitaṃ, kamaṇḍaluṇ ti kamaṇḍaluṇ, ete hīti
 ete rājādayo tayo jānā ti hatthaṃ pasāretvā te niddisaṇto¹⁷ evam āha, dātu- 15
 marahantīti mādisassa dātum arahanti, paccanikaṇ ti paccanikapāṭipadaṃ
 dāyakaṇsa nimantaṇaṃ, ekavīsatiyā anesaṇāsu aḍḍatarāya¹⁸ piṇḍapaṭipīṇḍa-
 pariyesanāya¹⁹ jivikakappanasamkhātā mlechhājīvaṇṇapatti nāma hoti.

Tassa²⁰ vacanaṃ sutvā kuṭumbiko attamano dve osāna-
 gāthā abhāsi: 20

19. Atthāya vata me ajja idhāgacchi rathesabho,
 ito pubbe na jānāmi²¹ yattha dinnam mahapphalaṃ. 287.
 20. Raṭṭhesu giddhā rājāno, kiccākicesu brāhmaṇā²²,
 isi²³ mūlaphale giddhā²⁴, vippamuttā ca bhikkhavo ti. 288.

Tattha rathesabho ti rājānaṃ sandhāyāha, kiccākicesu 'ti raṇḍo 25
 kiccakariye²⁵, bhikkhavo ti paccekabuddhā, bhikkhavo pana sabbabhavēhi²⁶
 vippamuttā.

Paccekabuddho tassa dhammam desetvā sakatṭhānam eva
 gato, tathā tāpaso. Rājā pana katipāhaṃ tassa santike va-
 sitvā Bārāṇasim eva gato. 30

¹ Bā -vuḍḍh-. ² Cks na ca-. ³ Bā desiṭi. ⁴ C' namā-, Bds khaṇamālu-. ⁵
 Bā latātāntāni. ⁶ Bā pilāli-. ⁷ Cks sāmā-. ⁸ Bā saṃghariyapasāriyaṃ, Cks
 -ghātiyaṃ pasāṭiyaṃ. ⁹ so Bā for saṃghāretvā? Cks samsāretvā. ¹⁰ Ck
 pasācetvā, C' -vetvā. ¹¹ Cks -mamanta-? Bā -mamā-. ¹² Ck kiñcano, Bds
 akiñcano. ¹³ Bds apa-. ¹⁴ Bā adds anāḍānassa, B' adānassa. ¹⁵ Bā -no. ¹⁶
 Ck rāha-, C' rājā. ¹⁷ C' naddisaṇto, Bds nindayaṇto. ¹⁸ Cks -rā. ¹⁹ Bā
 piṇḍapaṭipari-. ²⁰ Bā adds tam. ²¹ Bds yo haṃ ajja pajānāmi. ²² Cks -no.
²³ C' isi, Bā isi? ²⁴ Bā -o. ²⁵ Bds -yesu. ²⁶ Cks -ve.

S. i. dhammadesanam ā. „na bhikkhave idān' eva piṇḍapāto
 yathānucchavikam gacchati, pubbe pi gato yevā" 'ti vatvā j. s.:
 „Tadā kuṭumbiko' dhammaratanassa sakkārakuṭumbiko ahosi, rājā
 Ānando, purohito Sāriputto, hemavatako² tāpaso aham evā" 'ti.
 5 Bhikkhāparamparajātakam. Pakiṇṇkavaggavannaṇā niṭ-
 ṭhitā³.

¹ B^d dhamapujitaku-. ² C^{ks} -kā, B^{ds} himavanta-. ³ pakiṇṇaka - - wanting
 in B^d.

XV. VĪSATINIPĀTA.

1. Mātaṅgajātaka.

Kuto nu āgacchasi rummavāsīti¹. Idam S. J. v. Udena-
vamsarājānam sandhāya kathesi. Tasmim hi kāle āyasmā Piṇḍola-
bhāradvājo Jetavanato ākāseṇa gantvā yebhuyyena Kosambiyam 5
Udenassa raṇṇo uyyānam divāvihārāya gacchati. Thero kira puri-
mabhave rajjam karonto dīgham addhānam tasmim uyyāne mahāpari-
vāro sampattim² anubhavi. So tena pubbācīṇṇena yebhuyyena tatth'
eva divāvihāram nisīditvā phalasamāpattisukhena³ vītināmeti. Tasmim
ekadivasaṃ tattha gantvā supupphitasālamūle nisinne⁴ Udeno sattāham 10
mahāpānam pivitvā „uyyānakīlam⁵ kīlissāmiti“ mahantena parivārena
uyyānam gantvā māṅgalasilāpatte aṇṇatarāya itthiyā amke nipanno
surāmadamattatāya niddam okkami. Gāyantā nisinnitthiyo turīyāni
chaddetvā uyyānam pavisitvā pupphaphalādīni vicinantiyo theram disvā
gantvā vanditvā nisīdīmsu. Thero⁶ dhammakatham kathento nisīdi. 15
Itarāpi itthi amkam⁷ cāletvā rājānam pabodhetvā „kuhim tā vasaliyo
gatā“ ti vutte „ekam samaṇam parivāretvā nisinnā“ ti āha. So
kuddho gantvā theram akkositvā⁸ paribhāsitvā „handā ca tam samaṇam
tambakipillakehi⁹ khādāpessāmiti“ kodhavasena therassa sarire tamba-
kipillakapuṭam¹⁰ bhindāpesi. Thero ākāse thatvā tass' ovādam datvā 20
Jetavane gandhakuṭṭidvāre yeva otaritvā Tathāgatena „kuto āgato sīti“
puṭṭho¹¹ tam attham ārocesi. S. „na kho Bhāradvāja Udeno idān'
eva pabbajite viheṭheti, pubbe pi viheṭhay' evā¹²“ 'ti vatvā¹³ tena
yācito a. ā.:

¹ B^d du. ² B^d -iyo. ³ B^d add vasitvā divasaṃ. ⁴ C^k -o. ⁵ B^d -likam.
⁶ B^d add tassam. ⁷ B^d aṅgam. ⁸ B^s pa-. ⁹ B^d tampakimili-. ¹⁰ B^d add
thero. ¹¹ B^d vihesi yevā, B^s viheṭhesiyevā. ¹² B^d add tuṇhi ahoṣi.

A. B. Br. r. k. M. bahinagare caṇḍalayoniyaṃ nibbatti, Mātaṅgo ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Aparabhāge viññūtaṃ patto Mātaṅgapañḍito ti pākaṭo ahoṣi. Tadā Bārāṇasissetthino dhītā Diṭṭhamaṅgalikā nāma ekamāsadvemāsavārena mahāparivārā
 5 uyyānakīlikā¹ gacchati. Ath' ekadivasaṃ M. kenaci kammena nagaraṃ pavisanto antaradvāre Diṭṭhamaṅgalikāṃ disvā ekamantaṃ apagantvā allīyitvā atṭhāsi. Diṭṭhamaṅgalikā sāṇi-
 antarena olokeṇ² taṃ disvā „ko eso“ ti pucchitvā „caṇḍālo ayye“ ti vutte „aditṭhapubbayuttakaṃ vata passāma“³ 'ti gan-
 10 dhodakena akkhīni dhovitvā tato nivatti. Tayā saddhiṃ nikkhantajano „are' duṭṭha caṇḍāla, ajja taṃ nissāya ambhakaṃ amūlakaṃ surābhataṃ naṭṭhan“ ti kodhābhībhūto Mātaṅga-
 paṇḍitaṃ hatthehi ca pādehi ca pothetvā⁴ asaṇṇāma⁵ katvā pakkāmi. So muhuttaṃ vītināmetvā paṭiladdhasaṇṇo cintesi:
 15 „Diṭṭhamaṅgalikāya parijano maṃ niddosaṃ akāraṇena pothesi, Diṭṭhamaṅgalikāṃ labhitvā va utṭhahissāmi no⁶ alabhitvā“ ti adhiṭṭhāya gantvā tassā pitu nivesanadvārena nipajji. So „kena kāraṇena nipanno sīti“ vutte „aṇṇāma kāraṇaṃ n' atthi: Diṭṭhamaṅgalikāya me attho“ ti āha. Eko divaso atīto, tathā
 20 dutiyo tatiyo catuttho pañcama chaṭṭho ca. Bodhisattānaṃ adhiṭṭhānaṃ nāma samijjhati⁷, tasmā sattame divase Diṭṭhamaṅgalikāṃ nīharitvā tassa adāmaṃ. Atha naṃ sā „utṭhehi sāmī, tumhākaṃ gehaṃ gacchāma“⁸ 'ti āha. „Bhadde tava parijānen' amhi supothito⁹, dubbalo, maṃ ukkhipitvā piṭṭhiṃ
 25 āropetvā¹⁰ ādāya gacchā“¹¹ 'ti. Sā tathā katvā nagaravāsīnaṃ passantānaṃ nīva nagarā nikkhamitvā caṇḍālagāmaṃ¹² gatā. Atha naṃ M. jātisambhedavītikkaṃ akatvā va katipāhaṃ gehe vasāpetvā cintesi: „aham eva taṃ lābhaggaṃ yasaggappatta-
 taṃ¹³ karonto pabbajitvā va kātuṃ sakkhissāmi¹⁴ na itarathā¹⁵“

¹ Bds -naṃ klīṭum. ² Bd bare. ³ f'd podhe-. ⁴ Bds vis-. ⁵ Cks add ce.

⁶ Bd -icchati. ⁷ Cks supoth-, Bd pothito. ⁸ so Bds; C's āropeta, Ck āropeti for āropenti? ⁹ Bd gacchāhi. ¹⁰ Bd -makam. ¹¹ C's -ttā. ¹² Cks -mitti. ¹³ Cks irathā.

ti. Atha naṃ āmantetvā „bhadde mayi araṇṇato kiñci anā-
 harante' amhākaṃ jīvikaṃ na-ppavattati', yāva mamāgamanā
 mā ukkaṇṭhi, ahaṃ araṇṇaṃ gamiṣṣāmi¹“ vatvā gehavāsino²
 pi „imaṃ mā pamajjitthā“³ 'ti ovaditvā araṇṇaṃ gantvā sa-
 maṇakapabbajjaṃ⁴ pabbajitvā appamatto sattame divase aṭṭha 5
 samāpattiyo pañca abhiññā⁵ uppādetvā „idāni Diṭṭhamaṅgali-
 kāya⁶ avassayo bhavituṃ sakkhiṣṣāmi⁷“ iddhiyā gantvā caṇḍāla-
 gāmadvāre otaritvā Diṭṭhamaṅgalikāya gehadvāraṃ agamāsi.
 Tassāgamaṇaṃ sutvā⁸ nikkhamitvā „sāmi kasmā maṃ anāthaṃ
 katvā pabbajito sīti⁹“ paridevi. Atha naṃ „bhadde, mā cin- 10
 tayi, tava porāṇakayasato idāni mahantataraṃ yasaṃ karissāmi,
 api¹⁰ kho pana 'na' mayhaṃ Mātaṅgo¹¹ sāmiko, Mahābrahmā
 me sāmiko¹² ti ettakaṃ parisamajjhe vattuṃ sakkhiṣṣasīti¹³.
 „Āma sāmi sakkhiṣṣāmi¹⁴“. „Tena hi 'idāni te sāmiko kuhin'
 ti puṭṭhā 'Brahmalokaṃ gato' ti vatvā 'kadā āgamiṣṣasīti' 15
 vutte 'ito sattame divase puṇṇamāya¹⁵ candaṃ bhinditvā āga-
 miṣṣasīti' vadeyyāsīti¹⁶“ naṃ vatvā¹⁷ Himavantam eva gato.
 Diṭṭhamaṅgalikāpi Bārāṇasiyaṃ mahājanamajjhe¹⁸ tesu tesu
 ṭhānesu tathā kathesi. Mahājano „aho¹⁹ Mahābrahmā samāno
 Diṭṭhamaṅgalikaṃ na gacchati, evaṃ etaṃ bhaviṣṣasīti²⁰“ sad- 20
 dahi. B. pi puṇṇamadivase candassa gamanamajjhe ṭhitakāle
 Brahmattabhāvaṃ māpetvā sakalaṃ Kāsiraṭṭhaṃ dvādasa-
 yojanikaṃ Bārāṇasinagaraṃ ca ekobhāsaṃ katvā candaṃ bhin-
 ditvā otaritvā Bārāṇasiyā²¹ uparupari tikkhattuṃ paribbha-
 mitvā mahājanena gandhamālādīhi pūjyamāno²² caṇḍālagāmā- 25
 bhimukho ahoṣi. Brahmabhattā sannipatitvā caṇḍālagāmakaṃ²³
 gantvā Diṭṭhamaṅgalikāya gehaṃ suddhavatthehi chādetvā
 bhūmiṃ ca²⁴ catujātiyagandhehi opuñchetvā²⁵ pupphāni vikiritvā

¹ Ck anārahante. ² Bđ -ttantiti. ³ Bds -nam. ⁴ Bđ tāpasapa-. ⁵ Bđ -āyo.
⁶ Ck -kā. ⁷ Bds add gehato. ⁸ Bds add ca. ⁹ Bds omit na. ¹⁰ Bđ -gapaṇ-
 -lito. ¹¹ Bđ -yaṃ. ¹² Ck -sīti iti, Bđ -si iti. ¹³ Bđ adds mahāsatto. ¹⁴ Bđ
 -janassa-. ¹⁵ Bđ amhākaṃ. ¹⁶ Cks -yaṃ. ¹⁷ Ck pūjaya-, Cs pūjemāno. ¹⁸ Cks
 -ikaṃ. ¹⁹ Cks -iyaṃ, Bds -mica. ²⁰ Cks opuñjetvā, Bds upalimptivā.

- dhūmaṃ datvā celavitānaṃ pasāretvā mahāsayanam paññā-
 petvā gandhatelehi dīpaṃ jāletvā dvāre rajatapattavaṇṇavālukaṃ¹
 okiritvā pupphāni vikiritvā dhaje bandhimsu. Evaṃ alaṃkate
 gehe M. otaritvā anto pavisitvā thokaṃ sayanapitṭhe nisīdi.
 5 Tadaṃ Dīṭṭhamaṅgalikā utunī hoti², ath' assā³ aṅgutṭhakena
 nābhīm parāmasi, kucchiyaṃ gabbho patitṭhāsi. Atha naṃ M.
 āmantetvā „bhadda gabbho te patitṭhito, tvaṃ puttaṃ vijā-
 yissasi, tvaṃ pi putto pi te lābhaggaṃyasaṃgappattā bhavissatha,
 tava pādadhovanaudakaṃ⁴ sakala-Jambudīpe rājūnaṃ abhiseka-
 10 udakaṃ⁵ bhavissati, naḥānodakaṃ pana te amatosadhaṃ bha-
 vissati, ye naṃ⁶ sīse āsīncissanti te sabbadā⁷ rogehi muccissanti.
 Kāḷakaṇṇim⁸ parivajjessanti, tava pādapiṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā
 vandantā sahaṃsaṃ dassanti, tathā savanaṭṭhāne ṭhatvā van-
 dantā sataṃ dassanti, cakkhupathe ṭhatvā vandantā ekaṃ
 15 kaḥāpaṇaṃ datvā vandissanti, appamattā hohitī⁹ naṃ ova-
 ditvā gehā nikkhamitvā mahājanassa passantass' eva uppatitvā
 candamaṇḍalaṃ pāvīsi. Brahmabhattā sannipatitvā ṭhitakā va-
 rattim vītinaṃmetvā pāto va Dīṭṭhamaṅgalikaṃ suvaṇṇasivikaṃ
 āropetvā sīsen' ukkhipitvā nagaraṃ pavisiṃsu. Mahābrahma-
 20 bhariyā ti naṃ upasaṃkamitvā mahājano gandhamālādīhi pūjesi,
 pādapiṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā vanditum labhantā sahaṃsatthavikaṃ
 denti, sotapathe ṭhatvā vanditum labhantā sataṃ denti, cakkhu-
 pathe vanditum labhantā ekaṃ kaḥāpaṇaṃ denti, evaṃ dvāda-
 dasojanikaṃ Bārāṇasim gahetvā vicarantā atṭhārasakoṭidhanaṃ
 25 labhimsu. Atha naṃ nagaraṃ pariharitvā ānetvā nagaramajjhe
 mahāmaṇḍapaṃ katvā sāṇim¹⁰ parikkhipitvā¹¹ mahantena siri-
 sobhaggena tattha vasāpesum. Maṇḍapasantike yeva satta-
 dvārakoṭṭhakaṃ sattabhūmakapāsādam¹² kātum ārabhimsu,
 mahantaṃ navakammaṃ ahoṣi. Dīṭṭhamaṅgalikā maṇḍape yeva
 30 puttaṃ viyāyi. Ath' assa nāmagahaṇadivase brāhmaṇā

¹ Bā -vaṇṇaṃ-. ² Bā ahoṣi. ³ Ck Bā assa. ⁴ C Bā -naṃ uda-. ⁵ Bā
 -sekodakaṃ. ⁶ C ye nā, Ck Bā ye na. ⁷ Bā sabbā. ⁸ Ck -ī, Bā -ī. ⁹
 Bā sāṇiyā. ¹⁰ Bā add mahāsayanam paññāpetvā. ¹¹ Bā -bhumikaṃ.

sannipatitvā maṇḍape jātattā Maṇḍavyakumāro¹ ti² nāmañ
karimsu. Pāsādo pana dasahi māsehi niṭṭhito. Tato paṭṭhāya³
mahantena yasena tasmim vasati. Maṇḍavyakumāro pi ma-
hantena parivārena vaḍḍhati, tassa sattatṭhavassakāle yeva
Jambudīpatale uttamācariyā sannipatimsu, te taṃ tayo vede⁵
uggaṇhāpesuṃ, soḷasavassakālato⁴ paṭṭhāya brāhmaṇānaṃ bhat-
taṃ⁵ paṭṭhapesi, nibaddhaṃ soḷasa brāhmaṇasahassāni ca⁶
bhuñjanti, catutthe dvārakoṭṭhake brāhmaṇānaṃ dānaṃ dīyati.
Ath' ekasmim mahāmahadivase⁷ gehe bahuṃ pāyāsaṃ paṭiyā-
desuṃ, soḷasa brāhmaṇasahassāni catutthe dvārakoṭṭhake nīsi-¹⁰
ditvā suvaṇṇarasavaṇṇena⁸ navasappinā pakkamadhukhaṇḍa-
sakkharāhi⁹ ca abhisamkhataṃ pāyāsaṃ paribhuñjanti, kumāro
pi sabbālaṃkārapatimaṇḍito suvaṇṇapādūkā¹⁰ āruyha hatthena
kañcanakadaṇḍaṃ¹¹ gahetvā „idha sappim detha, idha madhun“
ti vicārento carati. Tasmim khaṇe Mātaṅgapaṇḍito Himavante¹⁵
assamapade nisinno „ko¹² nu kho Diṭṭhamaṅgalikāya puttassa
pavattiti“ olokento tassa atitthena pakkhantabhāvaṃ disvā
„ajj' eva gantvā māṇavaṃ dametvā yattha dinnāṃ mahapphalaṃ
hoti tattha dānaṃ dāpetvā āgamiṣṣāmi“ cintetvā ākāseṇa
Anotattadahaṃ gantvā mukhadhovanādīni katvā manosiḷātale²⁰
ṭhito rattadupaṭṭaṃ¹³ nivāsetvā kāyabandhanaṃ bandhitvā paṃ-
sukūlasaṃghāṭim pārupitvā¹⁴ mattikāpattaṃ ādāya ākāseṇa
gantvā catutthe dvārakoṭṭhake dānagge yeva otaritvā eka-
mantaṃ aṭṭhāsi. Maṇḍavyo¹⁵ ito c' ito ca olokento taṃ disvā
„evaṃvirūpo¹⁶ saṃkārayakkhasadiso¹⁷ ayaṃ pabbajito imaṃ¹⁸
ṭhānaṃ āgacchanto kuto¹⁹ āgacchasīti“ tena saddhim salla-²⁵
panto paṭṭhamaṃ gātham āha:

¹ Bđ -dappa-. ² Bđ adds ssa. ³ Bđ adds sā. ⁴ Bđ so soḷa-. ⁵ Bđ adds
divase gehe. ⁶ C^s Bđ omit ca. ⁷ Bđ mahāsamaya-. ⁸ Bđs suvaṇṇasarakena.
⁹ Bđ sakkārapakka-. ¹⁰ Bđ -kāni. ¹¹ C^s laṇka-, C^k lañcanaka-. ¹² so all
three MSS. ¹³ Bđ omits ratta. ¹⁴ Bđ pārupetvā. ¹⁵ Bđ adds kumāro. ¹⁶
Bđs evarūpo. ¹⁷ C^s saṃkhāra-, Bđ saṅkararukkha-, B^s saṅkārarukkha-. ¹⁸
Bđ idaṃ pi. ¹⁹ Bđ adds nu.

1. Kuto nu āgacchasi rummavāsi¹
otallako paṃsupisācako va
saṃkāracolaṃ paṭimucca² kaṇṭhe,
ko re tvaṃ hohisi adakkhiṇeyyo ti. 1.

5 Tattha rummavāsi¹ anaññitaamaṇḍitaghaṭṭitasamaṅghāṭitapilotikavasano³,
otallako ti lāmako olambavilambanantakadharo⁴ vā, paṃsupisācako vā 'ti
saṃkāraṭṭhāne pisāco viya, saṃkāracolaṃ ti saṃkāraṭṭhāne laddhapilotikaṃ,
paṭimucca⁵ 'ti paṭimuñcivā⁶, adakkhiṇeyyo ti tvaṃ adakkhiṇeyyo ime-
saṃ paramadakkhiṇeyyānaṃ nisinnaṭṭhānaṃ eko⁷ hutvā⁸ āgato.

10 Taṃ sutvā M. muducitten⁹ eva tena saddhiṃ sallapanto
dutiyaṃ gātham āha:

2. Annaṃ tava idaṃ⁹ pakataṃ yasassi,
taṃ khajjare bhuñjare piyyare ca,
jānāsi¹⁰ tvaṃ paradattūpaṇḍim,
15 uttiṭṭha, piṇḍaṃ labhataṃ sapāko ti. 2.

Tattha pakataṃ ti paṭiyattaṃ¹¹, yasassīti parivārasampanna¹², taṃ
khajjare ti taṃ khajjanti¹³ c'eva bhuñjanti¹⁴ ca, piyyare ti¹⁵ piyanti¹⁶ ca,
kiṃkāraṇā mayhaṃ kujjhasi, uttiṭṭha piṇḍaṃ ti upatiṭṭhitvā labhitabbaṃ
piṇḍaṃ utthāya ṭhitehi vā diyyamānaṃ heṭṭhā ṭhatvā labhitabbaṃ piṇḍaṃ
20 labhataṃ, sapāko ti sapākacaṇḍālo¹⁷ pi¹⁸ labhatu, jātisampannā hi yattha
katthaci labhanti, sapākacaṇḍālassa pana ko deti¹⁹, dullabhapinḍo ahaṃ, tasmā
me jīvitapavattanatthaṃ bhojanaṃ dāpehi kumārā 'ti.

Tato Maṇḍavyo gātham āha:

- 25 2. Annaṃ mama idaṃ²⁰ pakataṃ brāhmaṇānaṃ²¹
attatthāya saddahato mama idaṃ²²,
apehi ettho, kim idhaṭṭhito si,
na mādisā tuyhaṃ dadanti jammā 'ti. 3.

¹ B^d du-. ² B^d -muñca. ³ so C^s; C^k -ghaṭṭisamvaseno. B^d ānañcītaamaṇḍite
samaṅghāṭitaṃ pilo - - corr. to ānañcītaamaṇḍitaghaṭṭitasamaṅghāṭīpilo - -, B^s anañ-
jīnomaṇḍi - -. ⁴ B^d -bananantakasuttadharo corr. to -bakanantaka-, B^s -ba-
kuttakadharo. ⁵ B^d -muñcā. ⁶ C^k -mucci-. ⁷ B^s -ṭṭhāna ko. ⁸ B^d add kuto.
⁹ so C^s for tavēdaṃ, B^d tava yidaṃ. ¹⁰ B^d C^s add maṃ. ¹¹ B^d pari-. ¹²
all three MSS. -nnaṃ. ¹³ C^k omīti ti taṃ khajjanti. ¹⁴ C^k -ati. ¹⁵ C^k
omīti piyyareti. ¹⁶ C^k piyanti. ¹⁷ C^k sā-. ¹⁸ C^k hi pi. ¹⁹ B^s vadati. ²⁰
so C^k for mamēdaṃ, B^d mama yidaṃ. ²¹ so all three MSS. for brahmaṇaṃ?
²² so all three MSS. for mamēdaṃ.

Tattha attatthāyā ti attano vaḍḍhiatthāyā¹, a pehi ettho ti imambā
 ṭhānā apagaccha, na mādisā ti mādisā jāṭisaṃpannānaṃ² udiceabrāhmaṇānaṃ³
 denti na tuyhaṃ⁴ caṇḍālassa, gaccha jammā⁵ ti.

Tato M. gātham āha:

4. Thale ca ninne ca vapanti bījaṃ 5
 anūpakhetto phalam āsasāna⁶,
 etāya saddhāya dadāhi dānaṃ,
 app-eva ārādhaye dakkhiṇeyye ti. 4.

Tass' attho: kumāra sassaphalaṃ āsīmsamānā tīsu pi khettesu bījaṃ
 vapanti, tattha ativuṭṭhikāle thale sassam sampaṇṇatī ninne pūṭikam hoti ātape⁶ 10
 nadiṃ ca talākaṃ ca nissāya kataṃ oghena vuyhati, mandavuṭṭhikāle thale khetto
 vipaṇṇatī nīṇe thokaṃ sampaṇṇatī anūpe⁷ sampaṇṇatī⁸ eva samavuṭṭhikāle thale
 khetto⁹ thokaṃ sampaṇṇatī itaresu sampaṇṇatī¹⁰ eva, tasmā yathā phalaṃ āsīmsa-
 samānā tīsu pi khettesu vapanti tathā tvaṃ pi etāya phalasaddhāya⁹ āgatā-
 gatānaṃ sabbesaṃ nīva dānaṃ dehi¹⁰, app-eva nāma evaṃ dadanto dakkhiṇeyye 15
 ārādheyyāsi labheyyāsi.

Tato Maṇḍavyo gātham āha:

5. Khettāni mayhaṃ viditāni loke
 yes' āhaṃ bījāni patitṭhapemi,
 ye brāhmaṇā jāṭimantūpapannā 20
 tānīdha¹¹ khettāni supesalānīti. 5.

Tattha yesāhaṃ ti yesu āhaṃ, jāṭimantūpapannā ti jāṭiyā ca
 mautehi ca upapannā.

Tato M. dve gāthā abhāsi:

6. Jāṭimado¹² ca atimānitā ca 25
 lobho ca doso ca mado ca moho
 ete agunā yesu va¹³ santi¹⁴ sabbe
 tānīdha khettāni apesalāni. 6.
 7. Jāṭimado¹² ca atimānitā ca
 lobho ca doso ca mado ca moho 30

¹ B^d vuḍḍhi-. ² C^k B^d mādisā-. ³ B^d adds dānaṃ. ⁴ B^d tuyhanti. ⁵ B^d
 āsīṇkhamānā corr. to āsamānā, B^s āsasamānā? ⁶ B^d anupakhetto. ⁷ B^d anu-
 pakhetto. ⁸ C^k -am. ⁹ C^k -saddhāya. ¹⁰ C^s deha, B^d deti. ¹¹ B^d tāni ca.
¹² all three MSS. jāti-. ¹³ B^d ca. ¹⁴ C^k panti.

ete agunā yesu na santi sabbe
tānīdha¹ khetṭāni supesalānīti. 7.

Tattha jātimado ti aham asmi jātisampanno ti evaṃ uppannamado²,
atimānītā cā 'ti³ añño mayā saddhīm jātīdāhi sadiāo n' atthīti atikkamma
5 pavattamāno, atilobhādayo⁴ lubbhanadussanamajjanamuyhanamattā⁵ ca, ape-
salānīti evarūpā hi puggalā āśīvisabharitā viya vammikā appiyasīlā hontī, eva-
rūpānaṃ dinnadānaṃ⁶ na mahapphalaṃ hoti, tasmā mā⁷ etesaṃ pesalakkhettabhāvaṃ
maññittho⁸, na hi jātimantā saggaḍāyakā, ye pana jātimānādirahitā ariyā tāni
khetṭāni supesalāni tesu dinnānaṃ mahapphalaṃ te saggaḍāyakā hontīti.

10 Iti so M-tte punappuna kathente kujjhivā „ayaṃ ativiya
bahum vippalapati, kuhiṃ gatā ime dovārikā, na imaṃ⁹ caṇ-
ḍālaṃ nīharantīti“ gātham āha:

a. Katth' eva bhaṭṭhā¹⁰ Upajotiyo ca

Upajjhāyo athavā Bhaṇḍakucchi¹¹,

15 imassa daṇḍaṇ ca vadhaṇ ca datvā (= supra p. 305.)

gale gahetvā khalayātha¹² jamman ti. 8.

Tattha kattheva¹³ bhaṭṭhā¹⁴ ti imesu tīsu dvāresu ṭhapitā Upajotiyo¹⁵
ca Upajjhāyo ca Bhaṇḍakucchi¹⁶ cā 'ti tayo dovārikā kva gatā ti attho.

Te pi tassa vacanaṃ sutvā vegenāgantvā vanditvā „kiṃ
20 karoma devā“ 'ti āhaṃsu. „Ayaṃ vo jammo caṇḍālo ditṭho“
ti. „Na passāma deva, kutoci āgatabhāvaṃ na jānāmā“ 'ti.
„Ko p' esa¹⁷ māyākāro vā vijjādharo vā¹⁸ bhavissatīti“. „Idāni
kiṃ titṭhathā“ 'ti. „Kiṃ karoma devā“ 'ti. „Imassa mukham
eva pothetvā bhindantā daṇḍaveḷupesikāhi piṭṭhiṃ¹⁹ uppātentā²⁰
25 vadhaṇ ca datvā gale gahetvā etaṃ jamman khalayātha¹²,
ito nīharathā“ 'ti. M. tesu attano santikaṃ anāgatesv-eva²¹
uppatitvā ākāse ṭhito gātham āha:

¹ Ed tāni ca. ² Cks uppannamāno, Bđ uppannamaddo, Cs uppannaṃ mano.

³ Cks -māntāni. ⁴ Bđ omits ati. ⁵ Bđ rañjana, Bđ rañcana in the place of majjana. ⁶ Bds dinnāna-. ⁷ Cks omit mā. ⁸ Ck mā ñittho. ⁹ Bđ yimaṃ.

¹⁰ Ck kattham haṭṭhā, Cs kattha haṭṭhā, Bds kvattha gatā. ¹¹ Bds gaṇḍa-. ¹² Bds gala-. ¹³ Cks katthe, Bds kvattha. ¹⁴ Cs haṭṭhā, Bds gatā. ¹⁵ Cks upajotiyo. ¹⁶ Bds gaṇḍa-. ¹⁷ Bds cesa. ¹⁸ Bđ adds coro vā. ¹⁹ Bds piṭṭhi cammaṃ. ²⁰ Bđ uppādentō, Bđ uppātantō, Cks uddhaṭantā. ²¹ Cks -gateyeva.

9. Girin nakhena' khaṇasi ayo dantena' khādasi
jātavedaṃ padahasi yo isim paribhāsaṃti. 9.

Tattha jātavedaṃ padahasīti aggim gilltuṃ vāyamasī.

Imaṇ ca pana gātham vatvā M. passantass' eva māṇa-
vassa ca brāhmaṇānaṃ ca ākāse pakkhandi. 5

Tam attham pakāseṇto S. gātham āha:

10. Idam vatvāna Mātāṅgo isi saccaparakkamo
antalikkhasim pakkāmi brāhmaṇānaṃ udikkhatan ti. 10.

Tattha saccaparakkamo ti sabhāvaparakkamo.

So pācīnadisābhimukho gantvā ekāya vīthiyā otarivā 10
„padavalaṇḍham' paññāyatū“ 'ti adhiṭṭhāya pācīnadvārasamipe
piṇḍāya caranto missakabhattaṃ samkaḍḍhitvā ekissā⁴ sālāya
nisīditvā missakabhattaṃ paribhuñji. Nagaradevatā⁵ „ayam
amhākaṃ ayyam viheṭhetvā kathetīti“ asahamānā āgamimsu.
Ath' assa jetṭhakayakkho gīvaṃ gahetvā parivattesi, sesade- 15
vatā sesabrāhmaṇānaṃ⁶ gīvaṃ gaṇhitvā parivattesum. B-tte
muducittatāya pana „tassa putto“ ti tam' na mārenti kevalam
kilamenti⁷ yeva. Maṇḍavyassa sīsaṃ parivattitvā⁸ piṭṭhipassā-
bhimukhaṃ jātaṃ, hatthapādā ujukā thaddhā va aṭṭhamsu,
akkhīni kālakatassēva viparivattimsu, so thaddhasarīro va 20
nipajji. Sesabrāhmaṇaṃ mukhena khelaṃ vamaṇṭā aparāparaṃ
parivattanti⁹. „Ayye puttassa te kiñci¹¹ jātan“ ti Diṭṭha-
maṇḍalikāya ārocayimsu¹². Sā vegenāgantvā puttaṃ disvā
āha¹³ „kim etan“ ti vatvā gātham āha:

11. Āveṭhitaṃ¹⁴ piṭṭhito uttamaṇḍam,
bāham pasāreti akammaneyyam,

setāni¹⁵ akkhīni yathā matassa,
ko me imaṃ puttaṃ akāsi evan ti. 11.

25

¹ Ck girantakhena, C^o girannakhena, Bds girinakhena. ² Pds -tehi. ³ Ck -lan-
jam, C^o -lañcham. ⁴ Bds -āya. ⁵ Cks -re-. ⁶ Cks sesam-. ⁷ Bds nam. ⁸ Bds
-manti. ⁹ Bds -etvā. ¹⁰ Bds adds māṇavā. ¹¹ Bds kim. ¹² Ck ācorayimsu. ¹³
Bds omit āha. ¹⁴ Bds āveḷḷi-. ¹⁵ Cks so-.

Tattha āveṭṭhitā¹ ti parivattitāṃ.

Ath' assā tasmim̐ ṭhāne ṭhitajano ārocetum̐ gātham āha:

12. Idhāgamā samaṇo rummavāsī²

otallako paṃsupisācako va³

5 samkāracolam̐ paṭimucca kaṇṭhe,

so te imam̐⁴ puttam akāsi evaṃ⁵ ti. 12.

Sā tam̐ sutvā cintesi: „aññass' etam̐ balaṃ n' atthi, nis-
saṃsayam̐ Mātāṇḡapaṇḍito bhavissati⁶, sampannamettābhāvano
kho pana dhīro na ettakam̐ janam̐ kilametvā gamissati, kataran
10 nu kho disam̐ gato bhavissatīti“ tato pucchantī gātham āha:

13. Katamam̐ disam̐ agamā bhūripaṇḍo,

akkhātha me māṇavā etam attham̐,

gantvāna tam̐ paṭikaremu⁷ accayam̐,

app-eva nam̐ puttam̐ labhemu jīvitan ti. 13.

15 Tattha gantvānā⁸ 'ti tassa santikam̐ gantvā, tam̐ paṭikaremu⁷ acca-
yan ti⁹ accayam̐ paṭikarissāma desessāma khamāpessāma naṃ ti, puttam̐ la-
bhemu jīvitan ti app-eva nāma puttassa jīvitaṃ⁹ labheyyāma

Ath' assā tattha ṭhitā māṇavā¹⁰ evam¹¹ āhaṃsu:

14. Vehāsayaṃ agamā bhūripaṇḍo

20 pathaddhuno pannarase va cando,

apī cāpi so purimaṃ disam̐ agaṇṇhi

saccappaṭiṇṇo isi sādthurūpo ti. 14.

Tattha pathaddhuno¹² ti ākāsapathasamkhātassa addhuno majjhe ṭhito
pannarase¹³ cando viya, apī cāpi so ti apī ca kho pana so¹⁴ puratthimam̐
25 disam̐ gato.

Sā tesam̐ vacanam̐ sutvā „mama sāmim̐¹⁵ upadhāressā-
mīti“ suvaṇṇakalāsasuvannasarakāni gāhāpetvā dāsigaṇaparivutā
tena padavalaṇḡjassa¹⁶ adhiṭṭhitatṭhānam̐ patvā tenānusaṛena
gacchantī tasmim̐ pīṭhikāya nisīditvā bhuñjamāne tassa¹⁷ santikam̐

¹ Bā āveṭṭhi-. ² Bā du-. ³ Bā ca. ⁴ Bā idam̐. ⁵ Ck^o etaṃ. ⁶ Bā -tīti. ⁷ Ck^o paṭikiriyeṃmu. ⁸ Bā^o add tam̐. ⁹ Ck^o -tum̐. ¹⁰ Ck^o -vakā. ¹¹ Bā kathentā gātham. ¹² Ck^o paccutthaddhuno. ¹³ Bā -sa. ¹⁴ Ck^o omīti so. ¹⁵ Bā -ikam̐. ¹⁶ Bā -laṇḡcassa. ¹⁷ Ck^o bhuñjamānassa.

gantvā vanditvā atṭhāsi. So¹ taṃ disvā thokaṃ odanaṃ patte
ṭhapesi. Diṭṭhamaṅgalikā suvaṇṇakalasena tassa udakaṃ adāsi.
So 'tatth' eva² hatthaṃ dhovitvā mukhaṃ vikkhālesi. Atha
naṃ sā „kena me puttassa vo vippakāro kato“ ti pucchanti
gātham āha:

5

15. Āveṭhitam³ piṭṭhito uttamaṅgaṃ,
bāhaṃ pasāreti akammaneyyaṃ,
setāni akkhīni yathā matassa,
ko me imaṃ puttam akāsi evaṃ ti. 15.

Tatoparā⁴ tesam vacanapaṭivacanagāthā⁵ honti:

10

16. Yakkhā have santi mahānubhāvā
anvāgatā isayo sādthurūpā,
te duṭṭhacittaṃ kupitaṃ viditvā
yakkhā hi te puttam akaṃsu evaṃ. 16.

17. Yakkhā ca me puttam akaṃsu evaṃ,
tvaṃ nēva me mā kuddho brahmacāri,
tumhe va⁶ pāde saraṇaṃ gatāsmi
anvāgatā⁷ puttasokena bhikkhu. 17.

15

18. Tad eva hī⁸ etarahī⁹ ca mayhaṃ
manopadoso mama n' atthi¹⁰ koci,
putto ca te vedamadena matto
atthaṃ na jānāmi adhicca vede. 18.

20

19. Addhā have bhikkhu muhuttakena
sammuyhat¹¹ eva¹⁰ purisassa saññā¹¹,
ekāparādham¹² khama bhūripaṇña, (supra p. 318.)
na paṇḍitā kodhabalā bhavantīti. 19.

25

Tattha yakkhā ti nagarapariggahakā¹³ yakkhā, anvāgatā ti anugatā¹⁴
isayo sādthurūpā puṇasampannā ti evaṃ jānamānā ti attho, te ti te isīnaṃ
gunāni jātā¹⁵ puttāni duṭṭhacittaṃ kupitacittaṃ disvā¹⁶, tvaṃ nēva me ti

¹ Cks omit so. ² Bā tasseva. ³ Cks avedhi-, Bā āveli-. ⁴ Bā -raṃ. ⁵ Bā
adda nāma. ⁶ Cs ca. ⁷ Cks addhā-. ⁸ all three MSS. -i. ⁹ Cks na matthi.
¹⁰ Bds -te ca. ¹¹ Cks -am. ¹² Bds etā-. ¹³ Cs -ggā-, Bā -ggahaka. ¹⁴ Cks
omit anu-. ¹⁵ Bds guṇaṇṇūtava ¹⁶ Bds viditvā.

sace yakkhā kupitā evam akaṃsu karontu¹, devatā nāma pāṇiyauḥka-
mattena² santappetuṃ sakkā, tasmāhaṃ tesāṃ na bhāyāmi, kevalaṃ tvam űeva
me puttassa mā kujjhi, anvāgatā ti āgatā sāmi³, bhikkhū 'ti M-aṃ ālapanti
puttassa jīvitadānaṃ⁴ yācati, tadeva hīti Dīṭṭhamaṅgalike⁵ tadā tava puttassa
5 mañ akkosanakkāle ca mayhaṃ manopadoso n' atthi etarahi ca tayi⁶ yācamānāya
pi mama tasmiṃ manopadoso n' atthi yeva, vedamadenā 'ti tayo me vedā
uggahitā ti madena, adhiccā 'ti te⁷ vede uggahetvāpi⁸ atthānattham na jānāti.
muhuttakenā 'ti yaṃ kiñci uggahetvā⁹ muhuttan' eva.

Evam tāya⁹ khamāpiyamāno M. „tena hi tesāṃ¹⁰ yakkhā-
10 naṃ palāyanatthāya¹¹ amatosadhaṃ dassāmīti“ vatvā gā-
tham āha:

20. Idañ ca mayhaṃ uttiṭṭhapinḍaṃ¹²

Maṇḍavyo¹³ bhuñjatu¹⁴ appapañño,

yakkhā ca te naṃ¹⁵ na vihetthayeyyūṃ,

15 putto ca te hohiti so arogo ti. 20.

Tattha uttiṭṭhapinḍaṃ ti ucchiṭṭhakaṃ¹⁶ pinḍaṃ ti pi pāṭho.

Sā M-assa vacanaṃ sutvā „detha sāmi amatosadhan“ ti
suvannasarakam upanāmesi¹⁷. M. ucchiṭṭhakañjikaṃ¹⁸ tattha
āsiñcitvā „paṭhamam űeva ito upadḍham tava puttassa mukhe
20 opitvā¹⁹ sesam cāṭiyam udakena missetvā sesabrāhmaṇānaṃ
mukhe opehi²⁰, sabbe pi²¹ nirogā bhavissanti“ vatvā up-
patitvā Himavantam eva gato. Sāpi taṃ sarakam sisenādāya
„amatosadham me laddhan“ ti vadanti²² nivesanam gantvā
paṭhamam puttassa mukhe kañjim²³ opi²⁴. Yakkho palāyi,
25 itaro paṃsum puñchanto²⁵ utṭhāya „amma kim etan“ ti āha.
„Tayā kataṃ tvam eva jānissasi, ehi tāta²⁶ dakkhiṇeyyānaṃ
te²⁷ vippakāraṃ passā²⁸“ 'ti. So te disvā vippaṭisārī ahosi.

¹ Ck -to, Cs -tā. ² Cks pāṇiyam-, Bđ -ulluṅga-, B° -ulluṃka-. ³ Bds smi. ⁴ Cks -nañca. ⁵ Cks add na. ⁶ Cs tasi, Bds tati. ⁷ Bđ omits te. ⁸ Bđ -hi-.
⁹ Bđ tāyam. ¹⁰ Cks te. ¹¹ so all three MSS. for palāpa-? ¹² Bđ uttitta-. ¹³ Ck tañ mañ-, Cs ta mañ-, Bds tava mañ-. ¹⁴ Cks bhuñjitu. ¹⁵ Cks sam. ¹⁶ Cks ucci-, Bđ ucchiṭṭa pinḍam ucchiṭṭha. ¹⁷ Cks -kamesi. ¹⁸ Ck ucci-, Cs uddhiṭṭha-, Bđ ucchiṭṭhakiñciyabhatañ. ¹⁹ Bđ ośāñcitvā, B° ośitvā. ²⁰ Bđ ośāñcāpehi, B° ośiñcāpehi. ²¹ Bđ va. ²² Bđ omits va-. ²³ Bđ kiñcikam. ²⁴ Bds ośiñci. ²⁵ Bđ puñc-, Cks puñj-. ²⁶ Bđ adds tava. ²⁷ Bds tañ. ²⁸ Bđ passāhi.

Atha nam mātā „tāta Maṇḍavya, tvaṃ' bālo, dānassa mahapphalatṭhānaṃ na jānāsi, dakkhiṇeyyā nāma evarūpā na honti, Mātāṅgapaṇḍita-sadisā va honti, ito paṭṭhāya mā etesaṃ dussilānaṃ dānam adāsi, silavantānaṃ dehiti“ vatvā³

21. Maṇḍavya bālo si parittapañño 5

yo puññakhattānaṃ akovido si',
mahakkasāvesu dadāsi' dānaṃ
kiliṭṭhakammesu asaṇṇatesu. 21.

22. Jaṭā ca kesā ajināni vatthā 10
jarūdapānaṃ va⁵ mukhaṃ parulhaṃ,

pajaṃ imaṃ passatha rummarūpiṃ',
na jaṭājinaṃ tāyati' appapaññaṃ. 22.

23. Yesaṃ rāgo ca doso ca avijjā ca virājitā
khīṇāsavā arahanto tesu dinnaṃ mahapphalaṃ 23.

ti āha. 15

Tattha mahakkasāvesū 'ti mahākasāvesu⁸ mahantehi rāgakasāvēdhi⁸ samannāgatesu, jaṭā ca⁹ kesā ti tāta Maṇḍavya¹⁰ dakkhiṇeyyesu ekaccānaṃ kesā jaṭā¹¹ katvā baddhā¹², ajinānivatthā ti sakburāni cammāni vatthāni, jarūdapānaṃ vā 'ti tiṇṇagahaṇa¹³ jīṇṇakūpe¹⁴ viya mukhaṃ dīghamassutāya¹⁵ parulhaṃ¹⁶, pajaṃ imaṃ ti imaṃ evarūpaṃ anañjitaṃ paṇḍitaṃ¹⁷ lūkhavesaṃ 20
pajaṃ passatha, na jaṭājinaṃ ti etaṃ jaṭājinaṃ imaṃ appapaññaṃ pajaṃ tāyitum na sakkoti, silaṇṇaṇa¹⁸ tapokammān' eva imesaṃ sattānaṃ paṭiṭṭhā¹⁹ honti, yesaṃ ti tasmā²⁰ yesaṃ ete rañjanadussanānamuyhanasabhāva²¹ rāgādayo atṭhavatthukā ca²² avijjā virājitā vigatā vigatattā yeva ca etesaṃ killesānaṃ ye khīṇāsavā arahanto tesu dinnaṃ mahapphalaṃ. 25

„Tasmā tvaṃ tāta ito paṭṭhāya evarūpānaṃ dussilānaṃ adatvā loke atṭhasamāpattilābhino pañcābhinnādhammika-samaṇabrāhmaṇā ca paccekabuddhā ca (add: ye?) santi tesāṃ dānaṃ dehi, ehi tātā tava kulūpake amatosadhaṃ pāyevā

¹ Cks tarii. ² Bā adds imaṃ gāthamāha ³ Ck -kocidoyi. Cc akocidosi. ⁴ Cks dadāhi. ⁵ Ck Bā -va, Cc charūpadānaṃ ca. ⁶ Bā du-. ⁷ Cks -te. ⁸ Cks -kā-. ⁹ Cks su. ¹⁰ Bā adds tava. ¹¹ Cks kesa jaṭā, Bā na kesā jaṭānaṃ. ¹² Bā bandhāya ¹³ Cc -ṇe, Ck -ṇo ¹⁴ Bā -kupo. ¹⁵ Bā adds ca. ¹⁶ Bā parulakesā. ¹⁷ Cks anañjita-. ¹⁸ Bā silapaññāpa, Ck silāñṇe ¹⁹ Bā -āni. ²⁰ Bā yasmā. ²¹ Cks rajjena - -. Bā rañcana - -. ²² Cks va.

aroge karissāmīti“ vacanaṃ vatvā ucchiṭṭhakañjikaṃ¹ gāhāpetvā
 udakacāṭiyaṃ pakkhipitvā soḷasannaṃ brāhmaṇasahassānaṃ
 mukhesu,² āsiñcāpesi. Ekeko paṃsum puñchanto³ va utṭhahi⁴.
 Atha te brāhmaṇā „imehi caṇḍālucchiṭṭhakaṃ⁵ pītau“ ti
 5 abrahmaṇe karimsu. Te lajjitā Bārāṇasito nikkhamitvā Mejjha-
 raṭṭhaṃ⁶ gantvā Mejjharañño⁷ santike vasimsu. Maṇḍavyo
 pana tatth' eva vasi. Tadā Vettavatīnagaraṃ upanissāya
 Vettavatīnadītīre Jātīmanto nāma⁸ eko brāhmaṇo pabbajito jātīm
 nissāya mahantaṃ mānaṃ akāsi. M. „etassa mānaṃ bhindissā-
 10 mīti“ taṃ thānaṃ āgantvā tassāsanne uparisote vasaṃ kappesi.
 So ekadivasaṃ dantakaṭṭhaṃ khādītva imaṃ dantakaṭṭhaṃ
 „Jātīmantaṃ jaṭṭasaṃ laggatū“ 'ti adhiṭṭhāya nadiyaṃ pātesi,
 taṃ⁹ tassa udakaṃ ācamantaṃ¹⁰ jaṭṭasaṃ laggi. So taṃ disvā
 va „nassa vasalā“ 'ti vatvā „kuto ayaṃ kālakaṇṇī āgatā",
 15 upadhāressāmi naṃ“ ti uddhasotaṃ gacchanto M-aṃ disvā
 „kimjātiko sīti“ pucchi. „Caṇḍālo 'smīti“. „Tayā nadiyā
 dantakaṭṭhaṃ pātitaṃ“ ti. „Āma mayā“ ti. „Nassa vasala
 caṇḍāla kālakaṇṇi, mā idha vasi, heṭṭhāsote vasā“ ti vatvā
 heṭṭhāsote vasaṇṇenāpi tena pātite dantakaṭṭhe paṭisotaṃ
 20 āgantvā jaṭṭasaṃ laggante¹¹ so¹² „nassa vasala, sace idha va-
 sissasi sattame divase sattadhā muddhaṃ phalissatīti“ āha.
 M. „sac' āhaṃ etassa kujjhissāmi siḷaṃ me arakkhitaṃ bha-
 vissati, upāyen' ev' assa mānaṃ bhindissāmīti“ sattame divase
 suriyuggamaṇaṃ nivāresi. Manussā ubbāḷhā¹³ Jātīmantaṃ¹⁴
 25 tāpasā upasaṃkamitvā „bhante tumhe suriyuggamaṇaṃ na
 dethā“ 'ti pucchimsu. So āha: „na me taṃ kammaṃ, nadītīre
 paṇ' eko caṇḍālo vasati, tass' etaṃ kammaṃ bhavissatīti“.
 Manussā M-aṃ upasaṃkamitvā „tumhe bhante suriyass' ug-

¹ Ck^s ucci-, B^d -gañcītaṃ corr. to -kañcītaṃ. ² B^d mukhe. ³ B^d puñc-, Ck^s puñj-. ⁴ Ck^s utṭhi. ⁵ Ck^s -lucchiṭṭhakaṃ, C^s -lucchi-, B^d -lucchiṭṭhakaṃ corr. to -lucchi-. ⁶ B^d majha-. ⁷ B^d adds anusotaṃ gantvā. ⁸ B^d ācam-, C^s ācar- corr. to ācam-. ⁹ all three MSS. -to. ¹⁰ B^d -esu. ¹¹ Ck^s omit so. ¹² all three MSS. ubba-. ¹³ Ck^s -tā, C^s -ta.

gantum¹ na dethā“ 'ti pucchimsu. „Āmāvuso“ ti. „Kim-
kāraṇa“². „Tumbhakaṃ kulūpakatāpaso³ maṃ niraparādham
abhisapi, tasmiṃ āgantvā khamāpanatthāya mama pādesu patite
suriyaṃ vissajjessāmīti“⁴. Te gantvā taṃ kaḍḍhantā ānetvā
M-assa pādamūle nipajjāpetvā khamāpetvā āhaṃsu: „suriyaṃ⁵
vissajjetha bhante“ ti. „Na sakkā vissajjetum, sac' āhaṃ
vissajjessāmi imassa sattadhā muddhā phalissatīti“⁶. Atha⁷
„bhante kiṃ karomā“ 'ti. So „mattikāpiṇḍaṃ⁸ āharathā“ 'ti
āharāpetvā⁹ „imaṃ tāpasassa sīse ṭhapetvā tāpasam otāretvā
udake ṭhapethā“ 'ti ṭhapāpetvā suriyaṃ vissajjesi. Suriyasmiṃ¹⁰
hi paṇaṭamatte mattikāpiṇḍo sattadhā bhijji, tāpaso udae
nimujji. M. taṃ dametvā „kahan nu kho¹¹ soḷasa brāhmaṇa-
sahassāni vasantīti“ upadhārento „Mejjharaṇṇo santike“ ti
nātvā „te damessāmīti“ iddhiyā gantvā nagarasāmanante otaritvā
pattam ādāya nagare piṇḍāya cari¹². Brāhmaṇa taṃ disvā¹³
„ayaṃ idha ekadvedivase vasanto pi amhe appatitṭhe karissa-
tīti“ vegena gantvā „mahārāja māyākāro¹⁴ eko vijjādharo¹⁵ āgato,
gaṇhāpetha naṃ“ ti raṇṇo ārocesum. Rājā „sādhū“ 'ti sam-
paṭicchhi. M. pi missakabhattaṃ ādāya aṇṇataraṃ kuḍḍaṃ
nissāya pīṭhikāya nisinno bhuñjati. Atha naṃ¹⁶ aṇṇavihitakaṃ¹⁷
āhāraṃ paribhuñjamānaṃ eva raṇṇā pahitapurisā asinā¹⁸ pa-
haritvā jīvitakkhayaṃ pāpesum. So kālaṃ katvā Brahmalo-
ke nibbatti. Imasmiṃ kira jātake B. koṇḍadamako ahoṣi, so ten'
eva paratantiyuttabhāvena¹⁹ jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Devatā
kujjhivā sakalam eva Mejjharatṭhaṃ²⁰ uphakallavassaṃ²¹ vassā-
petvā²² ratṭhaṃ aratṭhaṃ akaṃsu. Tena vuttaṃ²³:

24. Upahaṇṇamāne²⁴ Mejjhā²⁵ Mātāṅgasmiṃ yasassine

sapārisajjo²⁶ ucchinno Mejjharaṇṇaṃ²⁷ tadā ahū²⁸ ti. 24.

¹ Bḍ sūriyuggamaṇaṃ. ² Bḍ -pako-. ³ Bḍ adds naṃ. ⁴ Bḍ -ka-. ⁵ Ck āhā-.
⁶ Bḍ adds dāni, B^o tāni. ⁷ Bḍ carati. ⁸ Ck -karo. ⁹ Ck -dhārā, C^o -dhara.
¹⁰ Ck^s omit atha naṃ. ¹¹ Bḍ adds gīvaṃ. ¹² C^o -sattabhāvena, Bḍ maritanti-
ayutta-. ¹³ Bḍ majharatha. ¹⁴ Bḍ unhakukkulavassaṃ. ¹⁵ Bḍ vasitvā. ¹⁶ Ck^s
omit t v. ¹⁷ Bḍ -no, Ck upahaṇḍamanaṃ, C^o upahaṇḍavanam. ¹⁸ so Ck; C^o
-o. Bḍ majho. ¹⁹ C^o -jje. ²⁰ so Ck Bḍ for -rājā? C^o mejjheraṇṇam. ²¹ Ck^s
tadāhu, Bḍ tadā ahū.

S. i. d. ā. „na idān' eva pubbe pi Udeno pabbajite¹ viheṭṭheti'² yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Maṇḍavyo Udeno ahosi, Mātāṅgapaṇḍito³ aham evā“ 'ti. Mātāṅgajātakaṃ.

2. Citta-Sambhūta-jātaka.

5 Sabbhaṃ narāṇaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ ti. Idam S. J. v. āyasmato Mahākassapassa piyasaṃvāse dve saddhivihārake⁴ ā. k. Te kira aññamaññam appaṭivibhattabhogā paramavissāsikā ahesuṃ, piṇḍāya carantāpi ekato va gacchanti ekato va āgacchanti, vinābhavituṃ na sakkonti. Dhammasabhāyaṃ bhikkhū tesāṃ yev. vissāsaṃ vaṇṇa-
10 yamānā⁵ nisīdīmsu. S. āgantvā „kāya uu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāma“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave imesaṃ ekasmiṃ attabhāve vissāsikattaṃ⁶, porāṇakapaṇḍitā tīṇi cattāri bhavantarāni gacchantāpi mittabhāvaṃ⁷ na vijahīmsu yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Avantiratṭhe Ujjeniyaṃ⁸ Avantimahārājā nāma
15 r. kāresi. Tadā Ujjeniyā⁹ bahi caṇḍālagāmaḥ¹⁰ hoti. M. tattha nibbatti. Aparo pi satto tass' eva mātucchāputto hutvā nibbatti. Tesu eko Citto nāma ahosi, eko Sambhūto nāma¹¹. Te ubho pi vayappattā caṇḍālavamsadhopanaṃ nāma sippaṃ uggaṇhitvā ekadivasaṃ „Ujjeninagaradvāre¹² sippaṃ dasses-
20 sāmā¹³“ 'ti eko uttaradvāre sippaṃ dassesi eko pācīnadvāre¹⁴. Tasmiṃ¹⁵ ca nagare dve dīṭṭhamaṅgalikāyo ahesuṃ ekā setthidhītā ekā purohitadhītā. Tā¹⁶ bahukkhādaniyabhojanīyamālā-gandhādīni¹⁷ gāhāpetvā „uyyānakīlikāṃ kīlissānā“ 'ti ekā uttaradvārena nikkhami ekā pācīnadvārena¹⁸. Tā te caṇḍāla-
25 putte sippaṃ dassente disvā „ke ete“ ti pucchitvā „caṇḍāla-puttā“ ti sutvā „apassitabbayuttakaṃ vata passimhā“ 'ti

¹ Ck -to. ² Ck pihetṭhako, C² vihetṭhako, B² vihedhate corr. to vihedheti. ³ B² adds pana. ⁴ B² -ike. ⁵ B² vaṇṇayantā. ⁶ C² vissāsikaṃ. ⁷ Ck mittā-, C² mittā- corr. to mitta-. ⁸ B² -yanagare. ⁹ C² uddeniyaṃ. ¹⁰ B² ahosi. ¹¹ B² adds ahosi. ¹² B² -resu. ¹³ C² -mī. ¹⁴ Ck -rena, C² -rena corr. to -re. ¹⁵ C² tasmiṃ, B² tasmi. ¹⁶ C² dhīnā tā, B² dhītā corr. to dhītā tā, B² dhīnā tā corr. to dhītā. ¹⁷ Ck bahum - - diṣi, C² bahukkhādaniyabhojanīyaṃ mālāgandhādīhi, B² bahukkhādaniyambhojanīyaṃ - - corr. to -yabhojanīya - -. ¹⁸ C² add nikkhami.

gandhodakena akkhīni dhovivā¹ nivattiṃsu. Mahājano² „are³
 dutṭhacaṇḍāla, tumhe nissāya mayam amūlakāni surābhaddāni
 na labhimhā“⁴ 'ti te ubho pi bhātike pothetvā anayavyasanam
 pāpesi⁵. Te paṭiladdhasaṇṇā uṭṭhāya aññamaññassa santikaṃ
 gacchantā ekasmiṃ ṭhāne samāgantvā aññamaññassa tam 5
 dukkhuppattiṃ ārocetvā⁶ roditvā paridevitvā⁷ „kin ti karissāmā“⁸
 'ti cintetvā⁹ „imaṃ¹⁰ amhākaṃ jātīm nissāya dukkhaṃ uppan-
 nam, caṇḍalakammaṃ kātum na sakkhissāma¹¹, jātīm paṭicchā-
 detvā brāhmaṇamāṇavavaṇṇena¹² Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ
 uggaṇhissāmā“¹³ 'ti sannitṭhānam katvā tattha gantvā dham- 10
 mantevāsikā disāpāmokkhācariyassa santike sippaṃ paṭṭha-
 pesum. Jambudīpatale dve kira caṇḍālā jātīm paṭicchādetvā¹⁴
 sippaṃ uggaṇhantīti sūyittha. Tesu Cittapaṇḍitaṃ sippaṃ
 niṭṭhitam, Sambhūtaṃ na tāva niṭṭhāti¹⁵. Ath' ekadivasam
 eko gāmaṇī¹⁶ „brāhmaṇavācanakaṃ¹⁷ karissāmīti“ ācariyaṃ 15
 nimantesi. Tam eva¹⁸ rattiṃ devo vassitvā¹⁹ magge kandarā-
 dīni pūresi. Ācariyo pāto va Cittapaṇḍitaṃ pakkosāpetvā
 „tāta aham gantum na sakkhissāmi, tvaṃ māṇavehi saddhiṃ
 gantvā maṅgalaṃ vatvā tumhehi laddhaṃ bhuñjitvā amhehi
 laddhaṃ āharā“²⁰ 'ti pesesi. So „sādhū“²¹ 'ti māṇave²² ga- 20
 hetvā gato. Yāva māṇavā nahāyanti c' eva mukhāni ca dho-
 vanti tāva manussā pāyāsam vaddhetvā „nibbātū“²³ 'ti ṭha-
 pesum. Māṇavā tasmīṃ anibbute yeva āgantvā nisīdiṃsu.
 Manussā dakkhiṇodakaṃ datvā tesam purato pātiyo ṭhapesum.
 Sambhūto muddhādhātuko²⁴ viya hutvā sitalo ti saṇṇāya pā- 25
 yāsapiṇḍam ukkhipitvā²⁵ mukhe ṭhapesi, so tassa ādittaayogulo
 viya mukhaṃ dahi²⁶, so kampamāno satim anupaṭṭhāpetvā
 Cittapaṇḍitaṃ oloketvā caṇḍālabhāsāya „evam²⁷ khaḷu²⁸“²⁹ ti

¹ B^d adds va. ² C^k -nā. ³ B^d hare. ⁴ B^d -sum. ⁵ B^d adds bhādika. ⁶ B^d mantetvā. ⁷ C^k idam. ⁸ B^d -mā ti. ⁹ C^k -vavattena. ¹⁰ B^d adds brahmaṇa māṇavavaṇṇena takkaṣilaṃ gantvā. ¹¹ C^k tiṭṭhāti, B^d niṭṭhitam. ¹² all three MSS. -i. ¹³ B^d -nikaṃ. ¹⁴ C^k tasmīṃ. ¹⁵ C^k vasi-. ¹⁶ C^k māna-. ¹⁷ C^k muddham-, B^d luddha-. ¹⁸ C^k ukkhitvā. ¹⁹ B^d dahati. ²⁰ B^d eva. ²¹ C^k khaḷu, B^d khaḷu khaḷu, C^k kaḷu?

āha. So pi tath' eva satim anupaṭṭhāpetvā caṇḍālabhāsāya¹
 „niggala² niggala³“ ti āha. Māṇavā aṇṇamaṇṇam oloketvā
 „kimbhāsā nām' esā“ ti vadimsu. Cittapaṇḍito maṅgalam
 abhāsi. Māṇavā⁴ nikkhamitvā vaggavaggā hutvā tattha tattha⁵
 5 nistiditvā bhāsam sodhentā „caṇḍālabhāsā“ ti ūtvā „are
 duṭṭhacaṇḍālā, ettakam kalam 'brāhmaṇā v' amhā" ti vatvā
 vañcayitthā⁶ „ti ubho pi ne' pothayimsu. Ath' eko sappuriso
 „apethā“ ti vāretvā „ayaṁ tumhākam jātiyā doso, gacchatha,
 katthacid eva⁷ pabbajitvā jīvathā“ ti te uyyojesi. Māṇavā
 10 tesam caṇḍālabhāvaṁ ācariyassa ārocesum. Te pi araṇṇam
 pavisitvā isipabbajjam pabbajitvā nacirass' eva⁸ tato cavitvā
 Nerañjarāya tīre migiyā kucchismiṁ nibbattimsu. Te mātu-
 kucchito nikkhantakālato paṭṭhāya ekato vicaranti, vinābhavi-
 tum na sakkonti. Te ekadivasam gocaram gahetvā ekasmiṁ
 15 rukkhamūle sīsena sīsam siṅgena siṅgam tuṇḍena tuṇḍam
 alliyāpetvā romanthayamāne⁹ ṭhite disvā eko luddo¹⁰ sattim
 khipitvā ekappahāren' eva jīvitā voropesi. Tato cavitvā
 Nāmmadātīre¹¹ ukkusayoniyam nibbattimsu. Tatrāpi te vud-
 dhippatte¹² gocaram gahetvā sīsena sīsam tuṇḍena tuṇḍam
 20 alliyāpetvā ṭhite disvā eko yaṭṭhiluddako ekappahāren' eva
 bandhitvā vadhi. Tato pana cavitvā Cittapaṇḍito¹³ Kosambi-
 yam purohitassa putto hutvā nibbatti¹⁴. Sambhūta-
 paṇḍito nirantaram saritum asakkonto catuttham caṇḍālajātim eva
 anussarati, Cittapaṇḍito paṭipāṭiyā catasso pi¹⁵, (add: so?) soḷasa-
 vassakāle nikkhamitvā Himavantam pavisitvā isipabbajjam

¹ B^d adds eva, B^e evam. ² B^d omits niggala. ³ C^e niggila niggilā, B^e niggilī.

⁴ B^d adds bahi. ⁵ C^k only one tattha. ⁶ B^d caṇḍālabhāsan. ⁷ C^k camhā, B^d brahmaṇāmhā. ⁸ C^e vañcithā. ⁹ B^d te. ¹⁰ B^d ese. ¹¹ C^k cirasseneva, C^e cirassaneva. ¹² C^k romanta-. B^d romadhayamāne corr. to romandha-, B^e romayamāne. ¹³ B^d luddako. ¹⁴ B^d rammadānādītīre. ¹⁵ B^d vuḍhi-. ¹⁶ C^k adds pana vitva, C^e pana cavitvā cittapaṇḍito. ¹⁷ C^k omit nibbatti. ¹⁸ B^d omite tesu. ¹⁹ B^d tisso jātiyo in the place of pi.

pabbajitvā jhānābhiññam¹ nibhattetvā jhānasukhena vītinā-
mento² vasi. Sambhūtapañḍito pitu accayena chattam³ ussā-
petvā chattamaṅgaladivase⁴ yeva mahājanamajjhe maṅgala-
gītaṃ katvā udānavasena dve gāthā abhāsi. Tam sutvā „am-
hākaṃ rañño maṅgalagītaṃ“ ti orodhāpi gandhabbāpi tam eva 5
gītaṃ gāyanti, anukkamena „rañño piyagītaṃ“ ti sabbe pi
nagaravāsino tam eva gāyanti. Cittapañḍito Himavantapadese
vasanto yeva „kin nu kho mama bhātikena Sambhūtena chat-
tam laddham udāhu na tāvā“ ti upadhārento laddhabhāvaṃ
ñatvā „navarajjam⁵ tāva idāni⁶ bodhetum na⁷ sakkhissāmi⁸, 10
mahallakakāle naṃ upasamkamitvā dhammaṃ kathetvā pabbā-
jessāmīti“ cintetvā paṇṇāsa vassāni agantvā⁹ rañño putta-
dhītāhi vaḍḍhitakāle iddhiyā gantvā uyyāne otaritvā maṅgala-
silāpaṭṭe suvaṇṇapaṭimā viya nisīdi. Tasmim¹⁰ khaṇe eko
dārako¹¹ tam gītaṃ gāyanto dārūni uddharati. Cittapañḍito 15
tam pakkosi. So āgantvā vanditvā aṭṭhāsi. Atha naṃ āha:
„tvaṃ pāto paṭṭhāya imam eva gītaṃ gāyasi, kim aññaṃ na
jānāsīti“. „Bhante aññāni pi bahūni jānāmi, imāni pana me¹²
rañño piyagītāni, tasmā imān¹³ eva gāyāmīti“. „Atthi pana
rañño gītassa paṭigītaṃ gāyanto“ ti. „N¹⁴ atthi bhante“ ti. 20
„Sakkhissasi pana tvaṃ paṭigītaṃ gāyitun“ ti. „Jānanto
sakkhissāmīti“. „Tena hi tvaṃ rañña¹⁵ dvīsu gītesu gāyitesu¹⁶
idaṃ tayena¹⁷ katvā gāyassū¹⁸“ ti gītaṃ datvā¹⁹ „gantvā²⁰ rañño
santike gāyi²¹, rājā te pasīditvā mahantaṃ issariyaṃ dassa-
tīti“ uyyojesi. So siḅhaṃ mātu santikaṃ gantvā attānaṃ 25
alamkārapetvā rājadvāraṃ gantvā „eko kira dārako tumhehi
saddhim²² paṭigītaṃ gāyissatīti“ rañño ārocāpetvā „āgacchatū“
ti vutte gantvā vanditvā²³ „tvaṃ kira tāta paṭigītaṃ gāyissa-

¹ B^d -ññā. ² B^d -metvā. ³ -galika-. ⁴ B^d no vā. ⁵ B^d neva-. ⁶ B^d adds
gantvāpi, B^e gantvāvi. ⁷ B^d nā, C^k omīti na. ⁸ C^k -mi. ⁹ C^e āg-. ¹⁰
B^d adds rañño. ¹¹ B^d dve. ¹² C^k rañño. ¹³ C^k omīti gāyitesu. ¹⁴ C^k na-
yena, C^e taya, B^d tatīyaṃ. ¹⁵ C^k gāyissā, C^e gāyissa, B^d gāyissū. ¹⁶ C^k
bhatvā. ¹⁷ C^k adds satto. ¹⁸ so all three MSS. for gāhi or gāyissasi? ¹⁹
B^d ekamantaṃ aṭṭhāsi.

sīti“ puṭṭho „āma deva, sabbaṃ rājapariśaṃ sannipātāpetha“
'ti sannipatitāya pariśāya rājānaṃ āha: „tumhe tāva deva
tumbhākaṃ gītaṃ gāyatha, athāhaṃ paṭigītaṃ¹ gāyissāmīti“. Rājā²

- 5 1. Sabbaṃ³ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ,
na kammanā⁴ kiñcana⁵ moghaṃ atthi,
passāmi Sambhūtaṃ mahānubhāvaṃ
sakammanā⁶ puññaphalūpapannaṃ. 25.
2. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ,
10 na kammanā⁷ kiñcana⁸ moghaṃ atthi,
kaccin nu⁹ Cittassa¹⁰ pi evaṃ eva
iddho mano tassa yathāpi mayhan ti 26.
gāthadvayaṃ āha.

Tattha na kammanā³ kiñcana⁴ moghamatthīti sukatadukkatesu
15 kammesu kiñcana⁷ ekakammam pi moghaṃ nāma n'atthi nipphalaṃ na hoti,
vipākaṃ datvā va⁸ nassatīti aparāpariyavedaniyakammaṃ⁹ sandhāyāha, Sam-
bhūtaṃ ti passāmi¹¹ ahaṃ āyasmantaṃ Sambhūtaṃ sakena kammanā¹⁰ puñña-
phalūpapannaṃ¹¹, sakammaṃ nissāya puññaphalena upapannaṃ taṃ passāmi
attho, kaccin nu⁴ Cittassa⁶ pīti mayhaṃ hi dve janā ekato hutvā naclraṃ
20 silaṃ rakkhimha, ahaṃ tāva tassa phalena mahantaṃ yasaṃ patto, kacci nu¹³
kho me bhātīkassa Cittassāpi evaṃ eva mano iddho samiddhoti.

Tassa gītāvasāne dārako gāyanto tatiyaṃ gātham āha:

3. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ,
na kammanā¹² kiñcana⁴ moghaṃ atthi,
25 Cittam vijānāhi tath' eva deva,
iddho mano tassa yathāpi tuyhan ti. 27.

Taṃ sutvā rājā catutthaṃ gātham āha:

4. Bhavaṃ nu Citto, sutam aññato te,
udāhu te koci naṃ¹⁴ etad akkhā,
30 gāthā sugītā, na mam' atthi kaṃkhā,
dadāmi te gāṃavaraṃ sataṃ cā 'ti. 28.

¹ Bā omits gītaṃ. ² Bā add āha. ³ Bā -unā. ⁴ Bā kiñcinu. ⁵ Bā kiñci nu.
⁶ Bā -ssa. ⁷ Ck -nā, Bā kiñcinu. ⁸ Bā vi. ⁹ Bā -paravedaniya- ¹⁰ Bā
kammena. ¹¹ Bā -nanti. ¹² Bā -unā. ¹³ read: nam?

Tattha sutamaññato¹ ti ahaṃ Sambhūtaṃ bhātā Oṭṭo nāma² ti vadaṇṭassa Cittass³ eva nu te santikā sutan ti attho, koci naṃ ti udāhu mayā Sambhūtaṃ bhātā Oṭṭo diṭṭho ti koci te etam atthaṃ ācikkhī⁴, sugītā ti sabbathāpi ayaṃ gāthā sugītā, n' atth' ettha mama kaṃkhā, gāmaṇaṃ sataṃ nāca⁵ ti gāmaṇaṃ te sataṃ dadāmi⁶ti vadati.

5

Tato dāraṃ pañcamāṃ gāthā āha:

5. Na cāhaṃ⁷ Oṭṭo⁸, sutāṃ aññato me,
isi⁹ ca me etam atthaṃ asaṃsi,
gantvāna rañño paṭigāhi gāthāṃ,
api te varaṃ¹⁰ attamaṇo dadeyyā¹¹ ti. 29.

10

Tattha etamatthan ti tumbākaṃ uyyāne nisinna eko isi mayhaṃ etam atthaṃ ācikkhī.

Taṃ sutvā rājā „so mama bhātā Oṭṭo bhavissati, idān' eva naṃ gantvā passissāmi¹²“ purise āṇāpento gāthadvayaṃ āha:

15

6. Yojetu ve rājarathe sukate cittasibbane,
kaccehaṃ nāgānaṃ bandhatha, gīveyyaṃ paṭinuñcatha. 30.
7. Āhaññaruṃ¹³ bherimudiṅgasamkhe,
siḡhāni yānāni ca yojayantu,
ajj' ev' ahaṃ¹⁴ assamaṃ taṃ gamissaṃ
yatth' eva dakkhissaṃ¹⁵ isiṃ nisinna ti. 31.

20

Tattha āhaññaruṃ ti āhaññantu¹⁶, assamaṃ taṃ ti taṃ assamaṃ

So evaṃ vatvā vararathaṃ¹⁷ abhiruyha siḡhaṃ gantvā uyyānadvāre rathaṃ ṭhapetvā Cittapaṇḍitaṃ upasaṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisinna tuṭṭhamānaso aṭṭhaṃ gā-
tham āha:

25

8. Suladdhalābhā¹⁸ vata me aho si
gāthā sugītā parisāya majjhe,
so¹⁹ haṃ isiṃ silavatūpapannaṃ
disvā paṭito sumano haṃ asmīti. 32

30

¹ Bds add te. ² all three MSS. -kkhīm. ³ Cks vāhaṃ. ⁴ Cks etto. ⁵ Ck Bā -i.
⁶ Bā api nu vo dhaṇaṃ, api nu te dhaṇaṃ. ⁷ Bā āhaññantu. ⁸ Bds ajje-
vāhaṃ. ⁹ read: -ssam? ¹⁰ Bā āhaññantu ti āhanantu. ¹¹ Ck varathaṃ, Ck
vaparathaṃ. ¹² Bds -bho. ¹³ Ck yo.

Tass' attho: suladdhalābho vata¹ mayhaṃ chattamaṅgaladivase parisāya majjhe, gītagāthā sugītā vata ahoṣi, sv-āhaṃ ajja sīlavatasampannaṃ isiṃ divā pītisomanassappatto jāto ti

So Cittapaṇḍitassa ditṭhakālato paṭṭhāya somanassap-
5 patto „bhātikassa me pallarīkaṃ attharathā“ 'ti ādīni āṇā-
pento navamaṃ gātham āha:

9. Āsanaṃ udakaṃ pajjaṃ² paṭigaṇhātu³ no bhavaṃ,
agghe bhavantaṃ pucchāma, agghaṃ kurutu no bhavaṃ ti. 33.

Tattha agghe ti atthiṇo dātabbayuttakasmīṃ agghe bhavantaṃ apucchāma,
10 kurutu no ti imaṃ no agghaṃ bhavaṃ paṭigaṇhātu⁴.

Evaṃ madhuraṭṭhisanthāraṃ katvā rajjaṃ majjhe bhin-
ditvā dento itaraṃ gātham āha:

10. Rammaṃ ca te āvasathaṃ karontu.
nārīgaṇehi paricārayassu⁵.
15. karoḥi okāsaṃ anuggahāya,
ubho p' imaṃ issariyaṃ karomā 'ti. 34.

Tattha issariyaṃ ti Kampillaraṭṭhe⁶ Uttaraṇāṇālagare rajjaṃ majjhe
bhinditvā dve pi janā karoma anubhavāma.

Tassa taṃ vacanaṃ sutvā Cittapaṇḍito dhammaṃ desento
20 cha gāthā abhāsi:

11. Disvā phalaṃ duccharitassa rāja
atho sucīṇassa mahāvīpākāṃ
attānaṃ eva⁷ paṭisaññamissaṃ,
na paṭṭhaye⁸ puttaṃ pasuṃ dhaṇaṃ vā. 35.
25 12. Das' ev' imā vassadasā maccānaṃ idha jīvitaṃ,
appattaṃ ñeva⁹ taṃ odhiṃ nalo chinno va sussati. 36.
13. Tattha kā nandikā khiddā kā rati kā dhanesaṇā,
kim me puttehi dārehi, rāja mutto 'smi bandhanaṃ. 37.
14. So ahaṃ su-ppajānāmi¹⁰, maccu me na-ppamajjati,
30 antakenādhīpannessa kā rati kā dhanesaṇā. 38.

¹ Bā adds me ti. ² Bā majjaṃ. ³ Bā paṭi-. ⁴ Bā omits paṭi. ⁵ Bā paricāri-, Ck parivāra-. ⁶ Bā kapila-. ⁷ Ck evaṃ. ⁸ Ck -yemi. ⁹ Ck appattaṃ ñeva, Bā appattaññeva. ¹⁰ Bā so hametaṃ pa-

15. Jāti narāṇaṃ adhamā janinda

caṇḍālayonī dipadākanīṭṭhā¹,

sakehi kammehi supāpakehi

caṇḍālagabbhe avasimha pubbe. 39.

16. Caṇḍālāhumha Avantīsu² migā Nerañjaraṃ pati

3

ukkusā Nammadātīre³, ty-ajja brāhmaṇakhattiyā. 40.

Tattha duccharitassa⁴ 'ti mahārāja tvaṃ sucaritassa⁵ eva phalaṃ jānāsi,
 ahaṃ pana duccharitassāpi phalaṃ passāmi yeva, mayā⁶ ubho duccharita-
 phalena ito catutthe attabbhāve caṇḍālayoniyāṃ nibbattā, tattha nacīraṃ sīlaṃ
 rakkhītvā tassa phalena tvaṃ khattiyakule nibbatto ahaṃ brāhmaṇakule, ev⁷ 10
 āhaṃ⁸ duccharitassa⁹ phalaṃ sucīṇṇassa ca mahāvīpakaṃ dīvē attānaṃ eva
 sīlasaṇṇamena paṭisaṇṇamissaṃ, puttāṃ vā pasuṃ vā dhaṇaṃ vā na paṭthemī,
 dasevīmā vassadasā¹⁰ 'ti mahārāja mandadasakaṃ khīḍḍadasakaṃ vaṇṇa-
 dasakaṃ baladasakaṃ paṇṇādasakaṃ hānīdasakaṃ¹¹ pabbhāradasakaṃ vaṇka-
 dasakaṃ¹² momūhadadasakaṃ sayanadasakaṃ 'ti imeṣaṃ hi dasaṇṇaṃ dasakāṇaṃ 15
 vasesa das¹³ eva vassadasā imeṣaṃ¹⁴ maccānaṃ idha¹⁵ manussaloke jīvitaṃ, tayi-
 dan nīyamena¹⁶ sabbā¹⁷ ekādasā¹⁸ pāpuṇāti, atha kho appattaṃ ñeva taṃ
 odhīraṃ naḷo chinno va sussaṭṭi, ye pi sakalaṃ vassasattaṃ jīvanti tesam pi
 mandadasake pavattarūpā¹⁹ rūpadhammā²⁰ chīnditvā²¹ ātape khittanalo viya
 tatth eva sussaṇṭi antaradhāyanti, taṃ odhīraṃ atikkamītvā khīḍḍadasakaṃ na 20
 pāpuṇāti, tathā khīḍḍadasakādīsu pavattā vaṇṇadasakādīni, tatthā 'ti tasmiṃ
 evaṃ sussaṃāne jīvite kāmaṃ ca kāmaguṇe nissāya abhinandanā²² kā kāyākīlā-
 vasesa²³ khīḍḍā kā somanassavasesa rati kā dhanessanā, kim me puttehi kiṃ
 dārehi²⁴, mutto 'smi etamhā puttadārabandhanā 'ti attho, antakenādhī-
 panassā 'ti jīvitantakareṇa maccunā abhibhūṭassa, dipadā²⁵ kaṇṭṭhā 'ti 25
 dipadānaṃ²⁶ antare lāmaka²⁷, avasimbhā 'ti dve pi mayāṃ vasiṃha, caṇḍālā-
 humhā 'ti mahārāja ito pubbe catutthajāti²⁸ Avantīratṭhe²⁹ Ujjeninagare caṇḍālā
 ahumbhā³⁰ Tato cavitvā Nerañjaraṃ pati³¹ Nerañjartīre³² ubho migā ahumbhā,
 tattha dve pi amhe ekasmiṃ rukkhamaṇe aññaṃaññaṃ nissāya ṭhite eko lū-
 ḷako eken³³ eva sattippahāreṇa jivitā voropesi Tato cavitvā³⁴ Nammadānadi- 30
 tīre³⁵ kurarā ahumbhā³⁶, tatṭāpi³⁷ no nissāya ṭhite eko neṣādo ekappahāreṇ³⁸
 eva bandhītvā jivitakkhayaṃ pāpesi. Tato cavitvā tyajja brāhmaṇakhattiyā

¹ B^d dvi- ² B^d -humhā avanti. ³ B^d ramma-. ⁴ B^d adds hi. ⁵ B^d etāhaṃ.

⁶ phalaṃ jānāsi - - duccharitassa wanting in C^s. ⁷ C^s omit dasakaṃ. ⁸ C^s pavamka-. ⁹ C^s imaṃ. ¹⁰ so C^s; C^s tasidam na nīyamena, B^d naṃ nīyamena corr. to na nī-. ¹¹ B^d adds eva. ¹² B^d -dasā corr. to dasa. ¹³ B^d -ttā- ¹⁴

C^s rūpā-. ¹⁵ B^d vich-. ¹⁶ B^d nanditā. ¹⁷ B^d -kiḷḷivasesa. ¹⁸ C^s adds murehi.

¹⁹ B^d dvi-. ²⁰ so both MSS. ²¹ C^s ahumbhā. ²² B^d -ṭīti. ²³ B^d -rānaditīre.

²⁴ B^d adds ukkusā. ²⁵ B^d rammadātīre. ²⁶ B^d ukkussāhumhā. ²⁷ B^d tatthāpi.

ti te mayam ajja brāhmaṇakhattiyā jātā, aham Kosambiyam brāhmaṇakule nibbatto, tvaṃ idha rājā jāto ti.

Evam assa¹ atīte² lāmakajātiyo pakāsetvā idāni imissāpi jātiyā āyusaṃkhārāparittatam³ dassetvā puññassa⁴ ussāham
 6 janento catasso gāthā abhāsi:

17. Upanīyatī⁵ jīvitam appamāyu,
 jarūpanītassa na santi tāṇā,
 karoḥi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
 mā kāsi kammāni dukkhudrayāni⁷. 41.

18. Upanīyatī⁵ jīvitam appamāyu,
 jarūpanītassa na santi tāṇā,
 karoḥi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
 mā kāsi kammāni dukkhapphalāni. 42.

19. Upanīyatī⁵ jīvitam appamāyu,
 jarūpanītassa na santi tāṇā,
 karoḥi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
 mā kāsi kammāni rajassirāni. 43.

20. Upanīyatī⁵ jīvitam appamāyu⁹,
 vaṇṇam jarā hanti narassa jiyato
 30 karoḥi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
 mā kāsi kammam¹⁰ nirayūpapattiyā¹¹ ti. 44.

Tattha upanīyatīti mahārāja idaṃ jīvitam maraṇam upagacchati¹², idaṃ hi imesaṃ sattānaṃ appamāyūṃ saṃkhārāparittatāya pi tītiparittatāya pi¹³ parittam suriyuggamane tiṇagge ussāva-bindusadisaṃ, na santi tāṇā ti na hi
 25 jarāmaraṇam upanītassa puttādayo tāṇā nāma honti, mameta¹⁴ vākyan ti mama etaṃ vacanaṃ, mā kāsīti mā rūpādikāmaguṇe¹⁵ hetu pamādaṃ āpajjitvā nirayādisu dukkhavaḍḍhanāni kammāni kari, dukkhapphalānti dukkhavipākāni, rajassirānti kilesarajena okiṇṇasīsāni, vaṇṇan ti jīramānassa narassa sarīravāṇṇam jarā hanti, nirayūpapattiyā ti nirassāde niraye up-
 30 pajjanatthāya¹⁶.

¹ Bā evam tassa ² Bā -tā. ³ Ck -tā, Bā -kam. ⁴ Bā puññesu. ⁵ both MSS. -ti. ⁶ Bā eva ⁷ so Ck; Bā dukkhindriyāni. ⁸ both MSS. eva. ⁹ Bā -yūṃ. ¹⁰ Bā -āni ¹¹ Bā nirayupapattiyā, Ck nirayupattiyā. ¹² Ck -gacchi. ¹³ Ck sarasaparipattitāya tītipariyantitāya in the place of saṃkhāra - - . ¹⁴ Bā eva. ¹⁵ so Ck; Bā -ṇā for ṇānaṃ? ¹⁶ Ck -yam.

M-tte kathente rājā tussitvā¹ tisso gāthā abhāsi:

21. Addhā hi saccaṃ vacanaṃ tav' etaṃ,
yathā isi' bhāsasi evam etaṃ,
kāma ca me santi anapparūpā,
te duccajā² mādisakena bhikkhu. 45.

3

22. Nāgo yathā paṃkamajjhe vyaśanno³
passaṃ thalaṃ nābhisambhoti⁴ gantuṃ
evam p' ahaṃ⁵ kāmapaṃke vyaśanno⁶
na bhikkhuno maggaṃ anubbajāmi. 46.

23. Yathāpi mātā ca' pitā ca' puttam
anusāsare kinti sukhī bhaveyya⁷
evam pi maṃ tvaṃ anusāsa bhante
yam ācaraṃ⁸ pecca sukhī bhaveyyan ti. 47.

10

Tattha anapparūpā ti aparittajātikā bahū aparimitā, te duccajā¹⁰
mādisakenā 'ti bhātka tvaṃ kilese pahāya ṭhito, ahaṃ pana kāmapaṃke¹¹
nimuggo, tasmā mādisakena¹² te kāmā duccajā, nāgo yathā ti iminā attano
kāmapaṃke nimuggabhāvassa upamaṃ dasseti, tattha vyaśanno¹³ ti viśanno¹⁴
anupaviṭṭho¹⁵, ayam eva vā pāṭho, maggaṃ ti tumhākaṃ ovādānusaṇimaggam
nānubbajāmi pabbajituṃ na sakkomi, idh' eva pana me ṭhitaṃ ovādāṃ dethā
'ti, anusāsare ti anusāsanti. 20

Atha naṃ M. āha:

24. No ce tvaṃ¹⁶ ussahase¹⁷ janinda
kāme ime mānusake pahātuṃ
dhammaṃ¹⁸ baliṃ paṭṭhapayassu¹⁹ rāja
adhāmmakāro ca²⁰ te mā hu raṭṭhe. 48.

21

25. Dūtā vidhāvantu²² disā batasso
nimantakā²³ samaṇabrāhmaṇānaṃ,
te annapānena²⁴ upaṭṭhabassu
vatthena senāsanapaccayena ca. 49.

¹ Bā bujhivā. ² both MSS -i. ³ Ck duccakā. ⁴ Ck vyaśanto, Bā byaśanno.

⁵ Bā -sabbhotu. ⁶ Ck evaṃ-, Bā evamaṃ. ⁷ Ck va. ⁸ taṃ odhiṃ atikkamitvā - - - sukhī bhaveyya wanting in C. ⁹ Rds yathā ciraṃ. ¹⁰ Cks omit te duccajā. ¹¹ Bā -sena. ¹² Cks vyaśanto, Bā byaśanno. ¹³ Ck viśante, C. viśanne. Bā viśannova. ¹⁴ C. paviṭṭho. ¹⁵ Cks tvaṃ. ¹⁶ all three MSS. ussā-

¹⁷ Bā dhammi. ¹⁸ Ck -pasassu, C. -passu, Bā upaṭṭhayassu. ¹⁹ Cks omit ca.

²⁰ Bā -ti. ²¹ Bā -ti-. ²² Cks saṃna-.

96. Anuena pānena pasannacitto

santappaya samaṇabrāhmaṇe ca,
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
anindito saggam upēti tṭhānaṃ. 50.

5 97. Sace ca taṃ¹ rāja mado saheyya
nārīgaṇehi² paricārayantaṃ³
imam eva gāthaṃ manasīkaroḥi
bhāsehi c' enaṃ⁴ parisāya majjhe: 51.

98. Abbhokāsasayo jantu vajantyā⁵ khīrapāy'to
10 parikiṇṇo supānehi sv-ājja⁶ rājā ti vuccatīti. 52.

Tattha⁷ dhammaṃ⁸ balin ti dhammena samena anutirittaballin gaṇḍā
'ti attho, adhammakāro ti porāṇakarājūhi tṭhapitaṃ viniccheyadhammaṃ
bhinditvā pavattā⁹ adhammakiriya, nimantakā¹⁰ ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe
nimantetvā pakkosaḥ, yathānubhāvaṃ ti yathābalaṃ yathāsattim, imameva
15 gāthaṃ ti idāni vattabbaṃ sandhāyāha, tatrāyaṃ adhippāyo: mahārāja sace
taṃ mado abhibhaveyya sace te nārīgaṇaparivutassa rūpādayo vā¹¹ kāmaguṇe
rajjasukhaṃ vā ārabha māno uppajjeyya ath' evaṃ¹² cinteyyāsi: ahaṃ pure
caṇḍālayoniyāṃ nibbatto chaṇṇassa tiṇakuṭimattassa¹³ abhāvā abbhokāsasayo aho-
sīm, tadā hi me¹⁴ mātā caṇḍālī araṇṇaṃ¹⁵ dārupañṇādināṃ atthāya¹⁶ gacchantī
20 maṃ kukkuragaṇassa majjhe abbhokāse nipajjāpetvā attano khīraṃ pāyetvā
gacchati, so 'haṃ kukkurehi parivārito tehi yeva saddhīm sunakhiyā khīraṃ
plivitvā vadḍhito, evaṃ nicajacco butvā ajja rājā nāma jāto ti. Iti kho tvaṃ¹⁷
mahārāja iminā atthena attānaṃ ovaḍanto yo¹⁸ pubbe abbhokāsasayo jantu
araṇṇaṃ¹⁹ vajantiyā caṇḍāliya ito c' ito ca anusaṃcarantiyā²⁰ sunakhiyā ca²⁰
25 khīraṃ pāyito supānehi²¹ parikiṇṇo²² vadḍhito so ajja rājā ti vuccatīti²³ imaṃ
gāthaṃ bhāseyyāsi.

Evaṃ M. tass' ovādaṃ²⁴ datvā „dinno te mayā ovādo,
idāni tvaṃ pabbaja vā mā vā attanā va attano kammaṃ²⁵
vipākaṃ paṭiseviṣṣāmīti²⁶“ vatvā ākāse uppatitvā tassa mat-
30 thake pādarajam²⁷ pātento Himavantam eva gato. Rājāpi taṃ

¹ C^s sace taṃ? B^d sace taṃ. ² all three MSS. -ri-. ³ B^d -riyantaṃ. ⁴ C^k bhāsehi me naṃ. ⁵ C^k cchantyā, C^s cchanajatyā corr. to cchanatyā. ⁶ B^d svajja. ⁷ B^d adda ussahase ti ussāhasi. ⁸ B^d dhammī. ⁹ C^k -tta. ¹⁰ B^d -ti-. ¹¹ B^d omits vā. ¹² C^k athemaṃ. ¹³ B^d -ssāpi. ¹⁴ C^k maṃ. ¹⁵ B^d -ñña. ¹⁶ C^k -pañṇamakaviādināṃ ādāya, C^s -makaci ādināṃ ādāya. ¹⁷ C^k taṃ. ¹⁸ B^d yoso, C^k so. ¹⁹ B^d -saṃsar-. ²⁰ B^d omits ca. ²¹ C^k -ṇe, B^d sunakhehi. ²² C^k -ṇṇa. ²³ B^d vuccati. ²⁴ B^d tassa o-. ²⁵ C^k kammaṃ. ²⁶ C^k -viṣsa-mīti, B^d -viṣatīti. ²⁷ B^d pādarajam, C^k rājam

disvā uppannasamvego jeṭṭhaputtassa rajjam datvā balakāyam
nimantetvā Himavantābhimukho pāyāsi. M. tassa gamanam'
ñatvā isiganaparivuto āgantvā tam² ādāya gantvā pabbājetvā
kasiṇaparikkammañ ācikkhi. So jhānābhīṇṇaṃ nibbattesi. Iti
te ubho pi Brahmaloḷkāpagā ahesuṃ. 5

S. i. d. ā. „evam bhikkhave porāṇakapaṇḍitā tīni cattāri bha-
vantarāni gacchantāpi² dalhaviṣṣāsā va ahesuṃ“ ti vatvā j. s.: „Tadā
Sambhūtapāṇḍito Ānando ahoṣi, Cittapaṇḍito aham evā“³ ti. Citta-
Sambhūta-jātakam.

3. Sivijātaka.

10

Dūre apassanthero ti. Idam S. J. v. asadisadānam ā. k.
Tam Aṭṭhanipāte Soyirajātake⁴ vitthāritam eva. Tadā pana rājā
sattame divase sabbaparikkhāre datvā anumodanam yāci. S. akatvā⁵
va pakkāmi. Rājā bhuttapātarāso vihāram gantvā „kasmā bhante
anumodanam akatthā“⁶ ti āha. S. „suddhā mahārāja parisā“ ti 15
vatvā „na ve kadariyā devalokaṃ vajantīti“ gāthāya dhammaṃ desesi.
Rājā pasīditvā sahasasagghanakena⁷ siveyyakena uttarāsaṃghena
T-tam pūjetvā nagaram pāvisi. Punadivase db. k. s.: „āvuso Kosala-
rājā asadisadānam datvā tādiseṇāpi dānena atitto Dasabalena dhamme
desite puna satasahasasagghanakam⁸ siveyyakavattham adāsi, yāva 20
atitto vatāvuso⁹ dānena rājā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
khave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“¹⁰ ti vutte¹¹ „bhikkhave
bāhirabhaṇḍam nāma sudinnaṃ¹², porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpaṃ
unnaṃgalaṃ katvā devasikaṃ¹³ chasatasahasasapariccāgena dānam
dadamānā bāhiraḍānena atittā 'piyassa dātā piyaṃ labhatīti¹⁴ sam- 25
pattānam¹⁵ yācakānam akkhīmi uppātetvā adamsū“ ti vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuranagare Sivimahārāje r.
kārente M. tassa putto hutvā nibbatti. Sivikumāro ti 'ssa
nāmaṃ karimsu. So vayappatto Takkasilaṃ gantvā uggahita-

¹ B^d tassāga-. ² O^k nam, B^d omits tam. ³ B^d gantvāpi. 3. Cfr. Cariyāpi-
ṭaka p. 77. ⁴ so O^k, see vol. III, 469; B^d sivirajātake. ⁵ O^k katvā, B^d avatvā.

⁶ so O^k; B^d na karitthā, B^s na katvāritthā. ⁷ B^d satasahasasagghani-. ⁸ C^s
atittāvuso, B^d atitto vata ā-. ⁹ B^d add na. ¹⁰ O^k suddam. ¹¹ B^d repeats de-.

¹² O^k -ntīti. ¹³ B^d -tta.

sippo āgantvā pitu sippaṃ dassetvā uparajjāṃ labhitvā apara-
 bhāge pitu accayena rājā hutvā agatigamaṇaṃ pahāya dasa-
 rājadhamme akopetvā dhammena r. kārento catūsu dvāresu
 nagaramajjhe nivesanadvāre¹ ti cha dānasālā² kāretvā deva-
 5 sikaṃ chasatasahassapariccāgena mahādānaṃ pavattesi, aṭṭha-
 micātuddasapannarasesu³ niccaṃ dānasālaṃ gantvā dānaṃ
 olokesi. So ekadā puṇṇamadvase pāto va samussitasetachatte
 rājapallamke nisinno attanā⁴ dinnadānaṃ āvajjanto bāhira-
 vatthuṃ attanā adinnaṃ nāma adisvā „maṃ bāhiravatthuṃ
 10 adinnaṃ nāma n' atthi, na maṃ bāhiradānaṃ toseti, aham
 ajjhattikadānaṃ dātukāmo, aho vat' ajja mama⁵ dānasālagata-
 kāle⁶ kocid' eva⁷ yācako bāhiravatthuṃ ayācitvā⁸ ajjhattikassa
 nāmaṃ gaṇheyya, sace⁹ me koci hadayamaṃsassa nāmaṃ
 gaṇheyya kaṇḍayena¹⁰ uraṃ paharivā pasannaudakato sanālaṃ
 15 padumaṃ uddharanto viya lohitabindūni paggharantaṃ¹¹ hada-
 yaṃ nīharivā dassāmi, sace sarīramaṃsassa nāmaṃ gaṇheyya
 avalekhanasatthena¹² lekhento¹³ viya sarīramaṃsaṃ otāretvā
 dassāmi, sace me koci¹⁴ lohitassa nāmaṃ gaṇheyy' antamukhe
 pakkhipitvā¹⁵ upanītabhājanaṃ pūretvā lohitaṃ dassāmi, sace
 20 vā pana koci 'gehe me kammaṃ na-ppavattati'¹⁶, gehe me
 dāsakammaṃ karohīti¹⁷ vadeyya rājavesaṃ apantvā bahiṭṭhatvā¹⁸
 attānaṃ¹⁹ sāvetvā dāsakammaṃ karissāmi, sace me¹⁷ koci ak-
 khīnaṃ nāmaṃ gaṇheyya tālamiññaṃ²⁰ nīharanto viya akkhīni
 uppāṭetvā dassāmīti²¹ cintesi. Iti so²¹

25 Yaṃ kiñci mānusaṃ dānaṃ adinnaṃ me na vijjati
 yo pi yāceyya maṃ cakkhuṃ dadeyyaṃ avikampito ti
 cintetvā soḷasahi gandhodakaghaṭehi nahātvā sabbālaṃkāra-
 paṭimaṇḍito nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā alaṃkatahatthik-

¹ Bds add cā. ² Bds -lāyo. ³ Bds -catuddasipannarasesu. ⁴ Bd -no ⁵ Cks mayi. ⁶ C^s Bd -lānga-. ⁷ Cks kodeva. ⁸ Ck āy-. ⁹ Bd adds hi. ¹⁰ Ck kanasena, C^s kaṇasena. ¹¹ Ck repeats pa-. ¹² Bd -sattakena. ¹³ Cks lekhanto. Bd telasiṅga likkhanto. ¹⁴ Bd omits me koci. ¹⁵ Bd pakkhanditvā. ¹⁶ Bd -vatti. ¹⁷ Bd bāhiraṃ katvā, Ck bāhiṭṭhatvā. ¹⁸ Cks atta-. ¹⁹ Bd omits me. ²⁰ Bds -bijāṃ. ²¹ Bd adds āha.

khandhavaragato dānaggaṃ agamāsi. Sakko tassa ajjhāsayaṃ veditvā „Sivirājā ‘ajja sampattayācakānaṃ cakkhūni uppāṭetvā dassāmīti’ cintesi, sakkhissasi nu kho dātuṃ udāhu no“ ti tassa vīmaṃsanatthāya jarāpatto andhabrāhmaṇo viya hutvā rañño dānaggaṃ gamanakāle ekasmiṃ unnatapadese hatthaṃ 5 pasāretvā rājānaṃ jayāpetvā aṭṭhāsi, Rājā tadabhimukhaṃ vāraṇaṃ pesetvā „brāhmaṇa kiṃ vadesīti“ pucchi. Atha naṃ Sakko „mahārāja tava dānajjhāsayaṃ nissāya samuggagatena kittighosena sakalalokasannivāso nirantaro¹, ahañ ca andho, tvaṃ dvicakkhū“ ti vatvā cakkhuṃ yācanto paṭhamāṃ gā- 10 tham āha:

1. Dūre apassan thero va² cakkhuṃ yācitum āgato,
ekanettā bhavissāma, cakkhum me dehi yācito ti. 53.

Tattha dūre ti ito dūre vasanto, thero ti jarājīṇo³ thero⁴, ekanettā ti ekaṃ nettaṃ mayhaṃ dehi, evaṃ dve pi⁵ ekanettā bhavissāma⁶. 15

Taṃ sutvā M. „idāṃ’ evāhaṃ pāsāde⁷ nisinno cintetvā āgato, aho me lābhā⁸, ajja vata me manoratho matthakaṃ pāpuṇissati, adinnapubbadānaṃ dassāmīti“ tuṭṭhamānaso dutiyaṃ gātham āha:

2. Kenānusiṭṭho idha-m-āgato si 20
vanibbaka cakkhupathāni yācitum,
sduccajam yācasi uttamaṅgam
yam āhu nettaṃ purisena duccajan ti. 54.

Tattha vanibbakā ’ti taṃ ālapati, cakkhupathānīti cakkhūnaṃ⁹ etaṃ¹⁰ nāmaṃ, yamāhū ’ti yaṃ paṇḍitā duccajan ti kathanti. Itoparam¹¹ uttānasambandhā¹² gāthā Pālinayen’ eva vedittabba¹³. 25

3. Yaṃ āhu devesu Sujampatīti
Maghavā ti naṃ āhu manussaloke,

¹ Bds - taram phuṭo. ² Cks omīti va. ³ Bd omits jarā. ⁴ Bd adds viya. ⁵ Bd omits pi ⁶ Bd -mitti, Bs -māti. ⁷ Bd -dehi. ⁸ Bds -bho. ⁹ all three MSS. -unam. ¹⁰ Bd eva. ¹¹ Bd -a. ¹² Cks -am, Bd -o.

tenānūsīṭṭho idha-m-āgato 'smi
vanibbako cakkhupathāni yācitum. 55.

4. Vanibbako mayha vaṇim¹ anuttaram:
dadāhi me cakkhupathāni yācito,
5 dadāhi me cakkhupatham anuttaram
yam āhu nettam purisena duccayam². 56.
5. Yena atthena³ āgañchi⁴ yam attham abhipatthayam
te te ijjhantu saṁkappā: labha cakkhūni brāhmaṇa. 57.
6. Ekan te yācamānassa ubhayāni dadām⁵ aham,
10 sa⁶ cakkhumā gaccha janassa pekkhato,
yad icchase⁶ tvaṁ tan te⁷ samijjhatū 'ti. 58.

Tattha vanibbako ti yācan, tassa vaṇin ti yācanam, te te⁸ ti te tava
tassa atthassa⁹ saṁkappā, sa cakkhumā ti so tvaṁ mama cakkhūhi cakkhumā
hutvā, yadicchase¹⁰ tvaṁ tan te¹¹ samijjhatū 'ti yam tvaṁ mama sau-
15 tikā icchasi tam te samijjhatu.

Rājā ettakam kathetvā „idh' eva mayā akkhīni uppāṭetvā
dātum asāruppan“ ti cintetvā brāhmaṇam ādāya antepuram
gantvā rājāsane¹² nisīditvā Sīvakaṁ¹³ nāma vejjam pakkosā-
petvā „akkhim me sodhehiti“ āha. „Amhākaṁ kira rājā
20 akkhīni uppāṭetvā brāhmaṇassa dātukāmo“ ti sakalanagare
ekakolāhalam ahosi. Atha senāpatiādayo rājavallabhā ca
nāgarā¹⁴ ca orodhā ca sabbe sannipatitvā rājānam vārentā
tisso gāthā avocum:

7. Mā no deva adā cakkhum, mā no sabbe parākari¹⁵,
25 dhanam dehi mahārāja muttā veḷuriyā bahū. 59.
8. Yutte deva rathe dehi ājāṇīye c' alaṁkate¹⁶,
nāge dehi mahārāja hemakappanavāsase¹⁷. 60.

¹ Ck vaṇi, Bđ vaṇi; read: vanibbāno mayha vaṇim anuttaram? ² Bds add rājā
āha. ³ Cks annena. ⁴ Cks -ji, Bđ āgacchati ⁵ Cks sama. ⁶ Bds -si. ⁷
Cks dada te in the place of tan te. ⁸ Cks only one te. ⁹ Bđ andhassa. ¹⁰
Bđ -si. ¹¹ Ck natadāte in the place of yad - - te, Cc natadate. ¹² Bđ rājanīve-
sane. ¹³ Bds sīvikaṁ. ¹⁴ Cks Bđ na. ¹⁵ Bđ parakka-. ¹⁶ Bđ omits c. ¹⁷
Cks -kappana-, Bds -kappani-.

9. Yathā taṃ Sivayo¹ sabbe sayoggā sarathā sadā²
samanā parikareyyuṃ³ evaṃ dehi rathesabhā 'ti. 61.

Tattha parākīrītī⁴ pariccajī, akkhīsu hī dinnesu tvaṃ r. na kāressasi,
añño rājā bhavissati, evaṃ tayā mayāṃ paricattā nāma bhavissamā 'ti adhippā-
yen' evaṃ āhaṃsu, parikareyyuṃ⁵ ti parivāreyyuṃ, evaṃ dehīti yathā taṃ 5
avikalacakkhuṃ⁶ Sivayo⁶ parivāreyyuṃ evaṃ bāhīradhanam⁷ ev' assa dehi mā
akkhīni, akkhīsu⁸ dinnesu na taṃ Sivayo⁶ parivāressantīti.

Atha rājā tisso gāthā abhāsi:

10. Yo ve dassan ti vatvāna adāne kurute mano
bhūmyā⁹ so patitaṃ pāsam¹⁰ gīvāya¹¹ paṭimuṇcati. 62. 10
11. Yo ve dassan ti vatvāna adāne kurute mano
pāpā pāpataro hoti sampatto Yamasādanam¹². 63.
12. Yaṃ¹³ hī yāce taṃ¹⁴ hī dade, yaṃ na yāce na taṃ dade,
sv-āhaṃ tam eva dassāmi yaṃ maṃ yācati brāhmaṇo ti. 64.

Tattha paṭimuṇcatīti paveseti, pāpā pāpataro ti lāmakāpi lāma- 15
kataro nāma hoti, sampatto Yamasādanam¹³ ti Yamassa āpāpavattitṭhā-
nam, Ussadanirayaṃ esa-ppatto yeva nāma hoti, yaṃ hī yāce ti yaṃ yācako
yāceyya dāyako pi tam eva dadeyya na ayācītaṃ. ayaṃ ca brāhmaṇo maṃ
cakkhuṃ yācati na muttādikaṃ¹⁵ dhanam, tad ev' assāhaṃ¹⁶ dassāmiti vadati.

Atha naṃ amaccā „kiṃ patthetvā cakkhūni desīti“ 20
pucchantā

13. Āyū nu vaṇṇan nu sukhaṃ balan nu
kiṃ patthayāno nu janinda desi,
kathaṃ¹⁷ hī rājā Sivinaṃ¹⁸ anuttaro
cakkhūni dajjā parolokahetū 'ti gātham āhaṃsu. 65. 25

Tattha parolokahetū 'ti mahārāja katham nāma tumhādiso paṇḍita-
puriso sanditṭhikaṃ¹⁹ issariyaṃ pahāya parolokahetu cakkhūni dadeyya²⁰ 'ti.

¹ C^s sīvavayo, R^d siviyo, B^s sīghayo. ² C^s saha. ³ C^s -ki-. ⁴ B^d pa-
rakka-. ⁵ B^d -kalla-. ⁶ B^d sivi-. ⁷ C^s dehidhanam. ⁸ B^d adds hī. ⁹ B^d
bhūmyam ¹⁰ C^s pāyam. ¹¹ B^d -yam. ¹² all three MSS. -dhanam. ¹³ B^d
yaṃ. ¹⁴ B^d taṃ, C^k na. ¹⁵ B^d omīti kaṃ. ¹⁶ B^d eva svāhaṃ. ¹⁷ B^d kathaṃ.
¹⁸ C^k -vī-. ¹⁹ C^s -ṭṭha-. ²⁰ B^d -yyāthā.

Atha nesaṃ kathento rājā gātham āha:

14. Na v' āham etaṃ yasaśā¹ dadāmi,
na puttam icche na dhanam na raṭṭham,
satañ ca dhammo carito purāṇo,
5 icc-eva dāne ramate² mano maman³ ti. 66.

Tattha na vāhan ti na ve aham, yasaśā¹ ti dībassa vā mānussa vā yasassa kāraṇā⁴, na puttamicche ti imassa cakkhūdanassa⁵ phaleṇa n' evāham puttam icchāmi na dhanam na raṭṭham, api ca sataṃ paṇḍitānaṃ sabbaññubodhisattānaṃ esa āciṇṇo samāciṇṇo⁶ porāṇakamaggo yadidaṃ pāramipūraṇam
10 nāma, na hi pāramiyo pūretvā⁷ bodhitale⁸ sabaññūtaṃ pāpuṇitum samatto nāma n' atthi⁹, ahañ ca pāramiyo pūretvā Buddho bhavitukāmo, icc-evaṃ dāne ramate¹⁰ mano maman¹¹ ti iminā¹² kāraṇena mama mano dāne yeva nīrato¹³ ti vadati.

Sammāsambuddho pi dhammasenāpati-Sāripattatherassa pana¹⁴ Cariyā-
15 piṭakam desento, mayham dvīhi akkhīhi pi sabbaññūtañāṇam eva piyataran¹⁶ ti dīpetum

Na me dessā ubho cakkhū, attānaṃ me na dessiyam¹⁵, (Cariyāp p 78.16) sabaññūtaṃ piyam mayham, tasmā cakkhum adās' ahan ti āha.

Mahāsattassa pana katham sutvā amaccesu appaṭibhānes
20 M. Sīvakavejjaṃ¹⁵ gāthāya ajjhabhāsi:

15. Sakhā ca mitto ca mamāsi Sīvaka¹⁷
susikkhito, sādhu karohi me vaco,
laddhatvañ¹⁸ cakkhūni mamaṃ jigimsato¹⁹
hatthesu ṭhapehi²⁰ vanibbakassā²¹ 'ti. 67.

25 Tass' attho: samma Sīvaka tvaṃ mayham sahāyo ca mitto ca vejjasippe²² cāsi²³ susikkhito, sādhu me vacanaṃ karohi, mama jigimsato²⁴ upadhārentassa olokentass' eva tālamiñjam²⁵ viya me akkhīni uddharitvā imassa yācakassa hatthesu ṭhapehīti.

Atha naṃ Sīvako āha: „cakkhūdanam nāma bhāriyam,
30 upadhārehi²⁶ devā“ 'ti. „Sīvaka, upadhāritam mayā, tvaṃ mā

¹ Cks yasaśā. ² Bđ -ti. ³ Bđ mamā. ⁴ Cks -ṇam. ⁵ Cks -dāna. ⁶ Bđ omits sa-. ⁷ Bds apū-. ⁸ Bđ bodhipallaṅke. ⁹ Bds atthi. ¹⁰ Cks -tī, Bđ -ti. ¹¹ Bds mamā. ¹² Cks add me. ¹³ Bđ omits ni. ¹⁴ Bđ omits pana. ¹⁵ Cs desi-, Bđ desiya, B' vedasiyo? ¹⁶ Bđ sīvakam vajjaṃ. ¹⁷ Bđ -vi-. ¹⁸ so Cks for uddhatva? Bds uddharetvā. ¹⁹ Cs jīhīm-, Bđ mama jīgīsato. ²⁰ so Bds for ṭhāpehi? Cks āvesi. ²¹ all three MSS. vapi-. ²² Ck adde cāsiṭṭe. ²³ Bđ omits cāsi. ²⁴ Cks jīhīm-, Bđ jīgīsato. ²⁵ Bds -bijam. ²⁶ Cks -hīti.

papañcam karohi, mā mayā saddhim bahum kathehīti¹. So cintesi: „ayuttam mādisassa susikkhitavejjassa² rañño akkhīsu satthapātanan³“ ti so nānābhesajjāni ghaṃsitvā bhesajjacuṇṇena nīluppale⁴ paribhāvetvā⁵ dakkhiṇaakkhim⁶ upasiṃghāpesi, akkhi⁷ parivatti⁸, dukkhā vedanā uppajji. „Sallakkhehi mahārāja, 5 paripākakaraṇam mayham bhāro“ ti. „Apehi tāta, mā papañcam karīti⁹. So paribhāvetvā puna upasiṃghāpesi, akkhi akkhikūpato muñci¹⁰, balavatarā vedanā udapādi. „Sallakkhehi mahārāja, sakkom¹¹ aham paṭipākatikam¹² kātun¹³“ ti. „Mā papañcam karīti¹⁴. So tatiyavāre kharataram paribhāvetvā 10 upanāmesi, akkhi¹⁵ osadhabalena paribbhamitvā akkhikūpato nikkhamitvā nahārusuttana¹⁶ olambamānam aṭṭhāsi. „Sallakkhehi varinda, punapākatikakaraṇam mayham balan ti. „Mā papañcam karīti¹⁷. Adhimattā vedanā udapādi¹⁸, lohitaṃ pagghari, nivatthasāṭakā¹⁹ lohiteṇa temimsu. Orodhā ca amaccā 15 ca rañño pādamūle patitvā „deva akkhīni mā dehīti²⁰ mahāparidevaṃ paridevimsu. Rājā vedanam adhivāsetvā „tāta mā papañcam karīti²¹ āha. So „sādhu devā²² ‘ti vāmahatthena akkhim dhāretvā²³ dakkhiṇahatthena satthakam ādāya akkhisuttakam chinditvā akkhim gahetvā M-assa hatthe ṭhapesi. 20 So vāmakkhinā dakkhiṇakkhim oloketvā vedanam adhivāsetvā „ehi brāhmaṇa²⁴ ‘ti brāhmaṇam pakkosivā²⁵ „mama ito akkhito sataguṇena sahasaguṇena²⁶ sabbaññūtañāṇakkhim eva piyam, tassa me idaṃ²⁷ paccayo hoti²⁸ ‘ti brāhmaṇassa²⁹ adāsi. So tam ukkhipitvā attano akkhimhi ṭhapesi, tam tassānubhāvena 25 vikasitanīluppalam viya hutvā patitṭhāsi. M. vāmaakkhinā tassa tam akkhim disvā „aho sudinnaṃ mayā akkhidānan³⁰“ ti³¹

¹ B^d -tassa vejjassa. ² C^k satthāyapātanan, B^d satthapātun. ³ B^ds -lam. ⁴ all three MSS. -vi- ⁵ C^s -iñ. ⁶ B^d -ttitvā. ⁷ so B^d; C^s muñci for mucci? ⁸ C^k -pākakikam, C^s -pākkakam. ⁹ C^ks -ī. ¹⁰ B^d nahārusuttakena. ¹¹ C^k adds salakkhehi, C^s salla-. ¹² B^d -kānam. ¹³ B^ds akkhīni dhovitvā. ¹⁴ B^ds -sāpetvā. ¹⁵ B^d adds satasahassaguṇena. ¹⁶ B^d piyataram tassa idaṃ me. ¹⁷ B^d adds akkhim. ¹⁸ C^k akkhinī and C^s akkhinī in the place of akkhidānanti

antosamuggatāya pītiyā¹ nīrantarāṃ puṭṭho² hutvā itaram pi akkhiṃ adāsi. Sakko tam pi attano akkhiṃhi ṭhapetvā rāja-nivesanā nikkhamitvā mahājanassa olokontass' eva nagarā nikkhamitvā devalokam eva gato.

5 Tam atthaṃ pakāsento S. diyadḍhaṃ gātham āha:

16. Codito Sīvirājena Sīvako³ vacanaṃkaro
rañño cakkhūni uddhatvā⁴ brāhmaṇass' upanāmaye,
sacakkhu brāhmaṇo āsi, andho rājā upāvisīti. 68.

Rañño nacirass' eva akkhīni rūhiṃsu, ruyhamānāni⁵ ca
10 āvāṭabhāvaṃ⁶ appatvā⁷ kambalagenḍukena⁸ viya uggatena maṃsa-
piṇḍena pūretvā cittakammarūpakassa viya akkhīni ahesuṃ,
vedanā pacchijji. Atha M. katipāhaṃ pāsāde vasitvā „kiṃ
andhassa rajjenā 'ti, amaccānaṃ rajjaṃ niyyādetvā uyyānaṃ
gantvā pabbajitvā samaṇadhammaṃ karissāmīti“ cintetvā amacce
15 pakkosāpetvā tesaṃ tam atthaṃ ārocetvā „eko mukhadho-
vanādidāyako kappiyakārako ca mayhaṃ santike bhavissati,
sarīrakiocaṭṭhānesu pi me rajjukāṃ bandhathā“ 'ti vatvā sā-
rathim āmantetvā „rathaṃ yojehīti“ āha. Amaccā pan' assa
rathena gantum adatvā suvaṇṇasivikāya naṃ netvā pokkha-
20 raṇīṭire nisīdāpetvā ārakkhaṃ saṃvidhāya paṭikkamimsu.
Rājā pallaṃkena⁹ nisinno attano dānaṃ āvajjesi¹⁰. Tasmiṃ
khaṇe Sakkassa āsanaṃ uḥhaṃ ahosi, so āvajjanto¹¹ taṃ
kāraṇaṃ disvā „mahārājassa varaṃ datvā cakkhu paṭipāka-
tikam karissāmīti“ cintetvā tattha gantvā¹² M-assa avidūre
25 aparāparaṃ caṃkamaṃ.

Tam atthaṃ pakāsento S.¹³

17. Tato so katipāhassa uparūlhesu cakkhusu
sūtaṃ¹³ āmantayi rājā Sīvināṃ raṭṭhavaddhano: 69.

¹ Bā omits pī-. ² Cā puṭṭho, Bā puṭṭho. ³ Bā -vi-. ⁴ Bā uddharitvā. ⁵ Bā ruha-. ⁶ Bā pakatibhā-. ⁷ Cā -heṇḍu-, Bā -gaṇḍu-. ⁸ Bā pallaṅke. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Cā āvajjento. ¹¹ Cā āg-. ¹² Bā adds āha. ¹³ all three MSS. su-.

18. Yojehi sārathi yānaṃ, yuttaṃ ca paṭivedaya,
uyyānabhūmiṃ gacchāma pokkharāṇṇe¹ vanāni ca. 70.

19. So ca pokkharaniyā tīre pallāṃkena upāvisi,
tassa Sakko pātura ahu devarājā Sujampatīti 71.

imā gāthā āha.

5

Sakko pi² M-ttena padasaddaṃ sutvā „ko eso“ ti vutte

20. Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
varaṃ varassu rājīsi³ yaṃ kiñci manas' icchasīti 72.

gātham āha.

Evam vutte rājā gātham āha:

10

21. Pahūtam⁴ me dhanam Sakka balaṃ⁵ koso c' anappako⁶,
andhassa me sato dāni maraṇam űeva⁷ ruccatīti. 73.

Tattha maraṇam űeva ruccatīti devarāja idāni mayham andhabhāvena
maraṇam eva ruccati⁸, tam me dehīti.

Atha naṃ Sakko āha: „Sivirāja kiṃ pana tvaṃ maritu- 13
kāmo hutvā maraṇam rocesi udāhu andhabhāvenā“ 'ti.
„Andhabhāvena devā“ 'ti. „Mahārāja dānam nāma na keva-
laṃ, samparāyattham eva dīyati⁹, diṭṭhadhammatthāya¹⁰ pi pac-
cayo hoti, tvaṃ ca ekaṃ¹¹ cakkhum yācito dve adāsi, tena
saccakiriyaṃ karohīti“ gātham¹² samuṭṭhāpetvā 20

22. Yāni saccāni dipadinda¹³ tāni bhāsassu khattiya,
saccan te bhaṇamānassa puna cakkhum bhavissatīti āha. 74.

Tam sutvā M. „Sakka, sace si¹⁴ mama cakkhum dātu-
kāmo aññaṃ upāyaṃ mā kari, mama dānanissanden' eva me¹⁵
cakkhum uppajjatū¹⁶“ 'ti vatvā Sakkena „mahārāja¹⁷, aham¹⁸ 25
Sakko¹⁹ aham devarājā ti na²⁰ paresaṃ cakkhum dātuṃ sak-
komi, tayā dinnassa²¹ dānassa phalen' eva te cakkhum
uppajjissatīti“ vutte „tena hi mayā dānam sudinnan“ ti vatvā
saccakiriyaṃ karonto²²

¹ B^d -rañña. B^s -rañca. ² B^d sakkassa, omitting pi. ³ B^d -isi. ⁴ B^d pahu-.

⁵ B^d phalaṃ? ⁶ B^d omits c ⁷ B^d -pañceva. ⁸ C^k ruccatīti. ⁹ C^k jiyati,
C^s ji-, B^d diyati ¹⁰ C^k -ttāya. ¹¹ C^k eka. ¹² B^d katham. ¹³ B^d dvi-. ¹⁴
B^d pi ¹⁵ B^d omits me. ¹⁶ B^d upapa-. ¹⁷ C^k -jena. ¹⁸ C^k uevāham. ¹⁹
C^k omits aham. ²⁰ C^k omits na. ²¹ B^d dinna. ²² B^d adde gāthamāha.

28. Ye maṃ¹ yācitum āyanti nānāgottā vanibbakā
 yo² pi maṃ yācate tattha so pi me manaso piyo,
 etena saccavajjena cakkhum me upapajjathā 'ti 75,
 gātham āha.

5 Tattha so pi me ti³ ye⁴ maṃ yācitum āgacchanti yo⁵ pi so pi tesu⁶ āga-
 tesu⁷ maṃ⁸ yācati so pi me manaso piyo, etenā 'ti sace mama sabbe pi
 yācakā piyā saccam ev' etaṃ mayā vuttaṃ etena me saccavacanena ekaṃ⁹
 cakkhum upapajjetha¹⁰ upapajjatū¹¹ 'ti āha.

Ath' assa vacanānantaram eva paṭhamam cakkhum uda-
 10 pādi. Tato dutiyassa uppajjanatthāya¹²

24. Yaṃ maṃ so yācitum āgā¹³ dehi cakkhun ti brāhmaṇo
 tassa cakkhūni pādāsīm brāhmaṇassa vanibbiko¹⁴. 76.

25. Bhiyyo maṃ āvisi pīti somanassaṃ c' anappakaṃ,
 etena saccavajjena dutiyaṃ me upapajjathā 'ti 77.

15 gāthadvayam āha.

Tattha yaṃ maṃ ti yo maṃ¹⁵, so ti so cakkhuvikalabrāhmaṇo¹⁶ dehi
 me cakkhun ti yācitum āgato, vanibbiko¹⁷ ti yācantaṃ, bhiyyo maṃ
 āvisīti brāhmaṇassa cakkhūni datvā andhakālato¹⁸ tasmiṃ andhakāle tathā-
 rūpaṃ¹⁹ vedanaṃ āgaṇetvā aho sudinnaṃ me dānaṃ ti paccavekkhantaṃ maṃ
 20 bhiyyo atirekatarā pīti āvisi mama hadayaṃ pavīṭṭhā, somanassaṃ ca me²⁰
 anantaṃ aparimāṇaṃ uppajji²¹, etena 'ti sace mama tadā anappakaṃ pīti-
 somanassaṃ uppannaṃ²² saccaṃ ev' etaṃ mayā vuttaṃ etena me sacca-
 vacanena dutiyam pi cakkhum upapajjatū²³ 'ti āha.

Taṃ khaṇaṃ űeva dutiyam pi cakkhum udapādi, tāni paṇ'
 25 assa cakkhūni n' eva pākatikāni na dibbāni, Sakkabrāhmaṇassa²⁴
 hi dinnacakkhum²⁵ puna pākatikaṃ kātuṃ na sakkā, upahata-
 vatthuno²⁶ ca dibbacakkhum nāma na uppajjati²⁷, tāni paṇ'

¹ Ck saṃ, C² saṃmā. ² Cks so. ³ Bā ye maṃti. ⁴ C² yo. ⁵ Cks ye. ⁶ Bā
 te pi yācatesu in the place of yo pi so pi tesu, B² te pi yo pi tesu. ⁷ Bā
 āgacchantesu. ⁸ Bā yo maṃ. ⁹ Cks eka. ¹⁰ Cks uppajjatha. ¹¹ Cks uppaj-
 jantu. ¹² Bā upapa-. ¹³ Cks āga, Bā agā. ¹⁴ Bā vanibbako. ¹⁵ Bā adda
 yācati. ¹⁶ Bā -vikallo-. ¹⁷ Bā vanibbako. ¹⁸ Cks anandha-; Bā add paṭṭhāya.
¹⁹ Cks -pi. ²⁰ Bā mama. ²¹ Bā upapa-. ²² Bā -nnanti. ²³ Bā upapa-. ²⁴
 Bā athassaabrā-. ²⁵ Bā dinnam-. ²⁶ Cks -uto.

assa saccapāramitācakkhūnīti¹ vuttāni, tesaṃ uppattisamakālam
eva Sakkānubhāvena sabbā rājaparisā² sannipatitā va ahosi³.
Ath' assa Sakko mahājanamajjhe⁴ yeva thutiṃ karonto

16. Dhammena bhāsītā gāthā Sivinaṃ raṭṭhavaddhana,
etāni tava nettāni dibbāni paṭidiyyare⁵. 78.

17. Tirokuḍḍam⁶ tiroselaṃ samatiggayha pabbataṃ
samantā yojanasataṃ dassanaṃ anubhontu⁷ te ti 79.

gāthadvayam āha.

Tattha dhammena [bhāsītā ti mahārāja imā te gāthā dhammena sa-
bhāven⁸ eva bhāsītā, dibbānīti dibbānubhāvayuttāni, paṭidiyyare ti paṭi- 10
diyyanti⁹, tirokuḍḍan ti mahārāja imāni te cakkhūni devatānaṃ cakkhūni
viya parakuḍḍam paraselaṃ yaṃ kiñci pabbataṃ¹⁰ samatiggayha atikkhamitvā
samantā dasadisā yojanasataṃ rūpadassanaṃ anubhontu sādhentū¹¹ 'ti attho

Iti so ākāse thatvā mahājanamajjhe imā gāthā bhāsivā¹²
„appamatto hohīti“ M-aṃ ovaditvā devalokam eva gato. M. 15
pi mahājanaparivuto mahantena sakkārena nagaraṃ pavisitvā
Candakaṃ¹³ pāsādam abhirūhi¹⁴. Tena cakkhūnaṃ paṭiladdha-
bhāvo sakala-Siviraṭṭhe pākato¹⁵ jāto. Ath' assa dassanatthaṃ
raṭṭhavāsino¹⁶ bahuṃ paṇṇākāraṃ gahetvā āgamiṃsu¹⁷. M.
„imasmiṃ mahājanasannipāte mama dānaṃ vaṇṇessāmīti“
rājadvāre mahāmaṇḍapaṃ kāretvā samussitasetacchatte rāja- 20
pallaṃke nisinno nagare bheriṃ carāpetvā sabbaseniyo sanni-
pātetvā „ambho Siviraṭṭhavāsino, imāni me dibbacakkhūni disvā
ito paṭṭhāya¹⁸ adatvā mā bhuñjitthā¹⁹“ 'ti vatvā dhammaṃ
desento catasso gāthā abhāsi:

28. Ko n' idha vittam na dadeyya²⁰ yācito

api viṣiṭṭhaṃ supiyam pi attano.

tad imgha sabbe Sivayo²¹ samāgatā

dibbāni nettāni mam' ajja passatha. 80.

¹ Bā -tā- corr. to -tānubhāvena-. ² Bā -purisā. ³ Bā ca ahesum. ⁴ Bā
-janaasa majhe. ⁵ Bā -dissare. ⁶ Bā -kuṭam. ⁷ Ck -bhonti. ⁸ Bā -dissati.
⁹ Bā adds pl. ¹⁰ Bā sodh-. ¹¹ Ck abh-. ¹² Bā suc-. ¹³ Bā -rūyha. ¹⁴
Bā -to. ¹⁵ Bā sakalara-. ¹⁶ Ck ag-. ¹⁷ Bā adds dānaṃ. ¹⁸ Bā -jathā. ¹⁹
Bā nu dadeyyam. ²⁰ Bā sivi-

29. Tirokuḍḍaṃ tiroselam samatiggayha pabbataṃ
samantā yojanasataṃ dassanaṃ anubhonti' me. 81.
30. Na cāgamattā param' atthi kiñci
maccānaṃ' idha jīvite',
5 datvāna mānusaṃ⁵ cakkhuṃ
laddham [me] cakkhuṃ amānusaṃ. 82.
31. Etam pi disvā Sivayo⁶ detha dānāni bhuñjatha,
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
ananditā⁷ saggāṃ upetha⁸ ṭhānaṃ ti. 83.
- 10 Tattha ko nīdhā 'ti ko nu idha, api viṣiṭṭhaṃ ti uttamam pi sa-
mānaṃ, cāgamattā ti cāgapamāṇato aññaṃ varaṃ nāma n' atthi, idha
jīvite ti imasmiṃ jīvaloke, idha jīvitaṃ⁹ ti pi pāṭho, imasmiṃ jīvaloke jīva-
mānānaṃ ti attho, amānusaṃ ti dibbacakkhuṃ mayā laddhaṃ, iminā kīraṇeṇa
veditabbam etaṃ: cāgato uttamaṃ nāma n' atthīti, etampi disvā ti etaṃ
15 mayā laddhaṃ dibbacakkhuṃ disvāpi.

Itīmāhi¹⁰ catūhi gāthāhi dhammaṃ desetvā tato paṭṭhāya
anvaddhamāsaṃ pannarasuposathe¹¹ mahājanaṃ¹² sannipātā-
petvā niccaṃ imāḥ' eva gāthāhi dhammaṃ desesi. Taṃ sutvā
mahājano dānādini puññāni katvā devalokaṃ pūrento va¹³
90 agamāsi¹⁴.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave porāṇikapapaṇḍitā bāhiraḍānena asan-
tuṭṭhasampattayācākānaṃ¹⁵ attano cakkhūni uppāṭetvā adamsū“ 'ti
vatvā¹⁶ j. s. Tādā Sīvakaṇḍiyo¹⁷ Anando ahoṣi, Sakko Anuruddho,
sesaparisaṃ Buddhaparisaṃ, Sivirājā pana aham evā¹⁸ 'ti. Sivijātakaṃ.

25 4. Sirimandajātaka.

Paññāyupetaṃ siriyā vihinan¹⁹ ti. Ayaṃ Sirimandapaṇḍiyo¹⁹
Mahāummagge āvihavissati. Sirimandajātakaṃ¹⁹.

¹ B^d -te. ² B^ds varam. ³ C^ks mantānaṃ. ⁴ B^d -taṃ. ⁵ C^ks datvā mānu-
sakaṃ. ⁶ B^d -vi-. ⁷ B^d anandiko, B^s anandito. ⁸ B^d upēhi. ⁹ so all three
MSS. for jīvinam or jīvitaṃ? ¹⁰ B^d iti. ¹¹ B^d -thesu. ¹² B^d -ne. ¹³ B^d
omits va ¹⁴ C^s B^d āg-. ¹⁵ C^k asantusetha, C^s B^d asantutṭhā-. ¹⁶ B^ds add
saccāni pakāsetvā. ¹⁷ B^d sīvikaṇḍiyo. ¹⁸ C^k viññāhi-, B^d navihī-. ¹⁹ B^d
-meṇḍa-.

5. Rohantamigajātaka.

Ete yūthā¹ patiyantīti. Idam S. Veļuvane v. āyasmato Anandassa jivitapriccāgaṃ ā. k. So pan' assa jivitapriccāgo Asitīnipāte Cullahamsajātake Dhanapāladamane āvibhavissati. Evam tenāyasmatā Satthu atthāya jivite pariccatte dh. k. s.: „āvuso āyasmā 5
 Ānando sekkhapaṭisambhidappatto hutvā D-assāthāya jivitaṃ paricca-
 jīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā
 „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mam'
 atthāya jivitaṃ pariccaji yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k.² Khemā nām' assa aggamaheṣī ahoṣi. Tadā 10
 B. Himavantapadese migayoniyam nibbattitvā suvaṇṇavaṇṇo
 ahoṣi sobhaggappatto, kaniṭṭho pi 'ssa Cittamigo nāma su-
 vaṇṇavaṇṇo va³ ahoṣi, kaniṭṭhabhaginī pi Sutanā nāma su-
 vaṇṇavaṇṇā va ahoṣi. M. pana Rohanto⁴ nāma migarājā ahoṣi.
 So Himavante dve pabbatarājiyo atikkamitvā tatiyāya antare 15
 Rohantaṃ nāma saraṃ nissāya asītimigasahassaparivāro vāsaṃ
 kappesi. So andhe jinne mātāpitāro posesi. Ath' eko Bā-
 rāṇasito avidūre nesādagāmaṃ vāsī nesādaputto Himavantaṃ pa-
 viṭṭho M-aṃ disvā attano gāmaṃ āgantvā aparabhāge kālaṃ
 karonto puttassa ārocesi: „tāta amhākaṃ kammabhūmiyaṃ 20
 asukasmim nāma ṭhāne suvaṇṇavaṇṇo migo vasati, sace rājā
 puccheyya katheyyāsīti“⁵. Ath' ekadivasaṃ Khemā nāma
 devī paccūsakāle supinaṃ addasa, evarūpo supino hoti⁶: su-
 vaṇṇavaṇṇo migo⁷ kañcanapīṭhe nisīditvā suvaṇṇakimkīṇikaṃ
 koṭṭento⁸ viya madhurena⁹ sarena deviyā dhammaṃ deseti, sā 25
 sādhu-kāraṃ datvā dhammaṃ suṇāti, migo¹⁰ dhammakathāya
 anīṭṭhitāya eva utṭhāya gacchati, sā „migaṃ gaṇhathā“ 'ti
 vadanti¹¹ yeva pabujjhi. Paricārikāyo tassā saddaṃ sutvā
 „supihitadvāravātapānaṃ gehaṃ, vātassa¹² pi okāso n' atthi,
 ayyā imāya velāya migaṃ gaṇhāpetīti¹³“ avahasimsu. Sā tasmim 30

¹ all three MSS. yūdhā. ² Ck² kāresi. ³ B² omits va. ⁴ B² rohano. ⁵ B²
 add aparabhāge kālaṇkato ahoṣi. ⁶ B² ahoṣi. ⁷ B² adds āgantvā. ⁸ B²
 ākoṭento. ⁹ B² madhūra. ¹⁰ B² adds pi. ¹¹ all three MSS. -i. ¹² B²
 janassā. ¹³ B² -pethā

khane „supino ayan“ ti nātvā cintesi: „supino¹ ti vutte² rājā
 anāḍaro bhavissati, dohaḷo³ ti vutte pana ādarena pariye-
 sissatīti⁴ suvaṇṇavaṇṇamigassa⁵ dhammakatham suṇissāmīti“
 sā gilānālayam katva nipajji. Rājā āgantvā „bhadde kin te
 5 aphāsukan“ ti pucchi. „Deva aññaṃ⁶ n' atthi: dohaḷo pana
 me uppanno“ ti. „Kiṃ icchasīti“⁷. „Suvannaṇavaṇṇassa
 dhammikamigassa dhammam sotum devā“⁸ ti. „Bhadde, yaṃ
 n' atthi tattha te dohaḷo uppanno, suvaṇṇavaṇṇo⁹ nāma migo
 yeva n' atthīti“. Sā⁹ „sace na labhāmi idh' eva me maraṇaṃ“ ti
 10 rañño piṭṭhiṃ datvā nipajji. Rājā „sace atthi labhissasīti“
 parisamajjhe nisīditvā Moraḷātaka vuttanāyen' eva amacce
 brāhmaṇe ca pucchitvā „suvaṇṇavaṇṇā migā nāma hontīti“
 sutvā luddake sannipātāpetvā¹⁰ „ken' evarūpo¹¹ migo diṭṭho,
 kena suto“ ti pucchitvā tena nesādaputtēna pitu santikā
 15 sutaniyāmena kathite „samma, tassa te migassa ānītakāle
 mahantaṃ sakkāraṃ karissāmi, gaccha ānehi naṃ“ ti vatvā
 paribbayaṃ datvā taṃ pesesi. So pi „sac' āhaṃ deva taṃ
 ānetum na sakkhissāmi cammam assa anessāmi, taṃ ānetum
 asakkonto lomāni pi 'ssa ānessāmi, tumhe mā cintayitthā“¹² ti
 20 vatvā nivesanaṃ gantvā puttadārassa paribbayaṃ datvā tattha
 gantvā taṃ migarājānaṃ disvā „kismiṃ nu kho ṭhāne pāsāṃ
 oḍdetvā imaṃ gaṇhitum sakkhissāmīti“¹³ vīmaṃsanto pāṇiya-
 titthe okāsaṃ passi, so daḷhaṃ cammayottaṃ vaṭṭetvā M-assa
 pāṇiyapivanatṭhāne yaṭṭhiyā¹² pāsāṃ oḍdesi. Punadivase M.
 25 asītiyā migasahashehi saddhiṃ gocare caritvā „pakatitithe
 yeva pāṇiyaṃ pivissāmīti“¹⁴ tattha gantvā otaranto yeva pāse
 bajjhi. So „sac' āhaṃ idān' eva baddharāvaṃ¹⁵ ravissāmi
 nātigaṇo¹⁴ pāṇiyaṃ apivitvā va bhīto¹⁵ palāyissatīti“¹⁶ cintetvā

¹ Bā adds me diṭṭho. ² Bā sace vakkhāmi in the place of vutte. ³ Bā adds me uppanno. ⁴ Cks -ssati. ⁵ Bā -vaṇṇassa migassa-. ⁶ Cks añño. ⁷ Bā -si devīti. ⁸ Bā adds viya. ⁹ Bā adds tassa vacanaṃ sutvā. ¹⁰ Bā -pātetvā. ¹¹ Bā keneva eva-. ¹² Bā yaṭhi. ¹³ Bā bhandhanaravaṃ. ¹⁴ Bā -ā. ¹⁵ Bā -ā, adding vanaṃ. ¹⁶ Bā -antīti.

yatṭhiyaṃ allīyitvā attano vase vattetvā pāṇiyaṃ pivanto viya
 ahosi. Atha asītiyā migasahassānaṃ pāṇiyaṃ pivitvā uttaritvā
 ṭhitakāle „pāsaṃ chindissāmīti“ tikkhattuṃ ākaḍḍhi¹, paṭhama-
 vāre cammaṃ chijji, dutiye² maṃsaṃ, tatiye³ nabāruṃ chin-
 ditvā pāso aṭṭhiṃ āhacca aṭṭhāsi. So chinditūṃ asakkonto
 baddharāvaṃ⁴ ravi, migagaṇo⁵ bhāyitvā tīhi ghaṭāhi palāyi⁶.
 Cittamigo tiṇṇaṃ pi ghaṭānaṃ⁷ antare M-aṃ adisvā „idaṃ
 bhayaṃ uppajjamānaṃ mama bhātu uppannaṃ bhavissatīti“
 cintetvā tassa santikaṃ gantvā⁸ taṃ baddhaṃ⁹ passi. Atha
 naṃ M. disvā „bhātika mā idha tiṭṭha, sāsamkaṃ idaṃ
 ṭhānaṃ“ ti vatvā uyyojento paṭhamaṃ gātham āha:

1. Ete yūthā⁹ patiyanti bhītā maraṇā¹⁰ Cittaka,
 gaccha tuvaṃ¹¹ pi, mā, kaṃkhi, jīvissanti tayā saha¹² 'ti. 84.

Tattha ete ti cakkhupathaṃ atikkamitvā dūragate¹³ sandhāyāha, pati-
 yantīti paṭigacchanti palāyantīti attho. Cittakā 'ti taṃ ālapati, tayā saha¹⁵
 'ti tvaṃ etesaṃ mama ṭhāne ṭhatvā rājā hohīti ete tayā saddhiṃ jīvissantīti.

Tato ubhinnaṃ pi tisso ekantarikagāthā¹³ honti:

1. Nāhaṃ Rohanta¹⁴ gacchāmi, hadayaṃ me avakaḍḍhati¹⁵,
 na taṃ ahaṃ jahissāmi, idha hessāmi¹⁶ jīvitaṃ¹⁷. 85.
2. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,
 gaccha tuvaṃ¹¹ pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā saha. 86.
4. Nāhaṃ Rohanta¹⁴ gacchāmi, hadayaṃ me avakaḍḍhati¹⁵,
 na taṃ baddhaṃ jahissāmi, idha hessāmi jīvitaṃ ti. 87.

Tattha Rohanta¹⁹ 'ti M-aṃ nāma ālapati, avakaḍḍhatīti²⁰ gaḷatī²¹,
 sokena avakaḍḍhiyati²², te hi nūnā 'ti te amhākaṃ mātāpitara ekameva²³ eva
 dvīsu pi amhesu idha matesu aparināyikā hutvā apaṭijaggīyamānā suseitvā ma-
 rissanti, tasmā bhātika Citta gaccha tvaṃ²³, tayā saha te jīvissantīti attho,
 idha hessāmitī²⁴ imasmīṃ yeva ṭhāne jīvitaṃ jahissāmitī vatvā

¹ Bā -itvā. ² Bā -yavāre. ³ Bā bandharavaṃ. ⁴ Bā -ā. ⁵ Bā -yimsu. ⁶
 Bā -ṭakānaṃ. ⁷ Ck° āg-. ⁸ Bā bandhanaṃ. ⁹ Ck° yūthādhā. ¹⁰ Ck° -ṇassa.
¹¹ Ck° tvam. ¹² Bā dūraṃ-. ¹³ Bā -āyo. ¹⁴ Bā rohaṇa. ¹⁵ C° Bā ava-
 kassati. ¹⁶ Bā hi-. ¹⁷ Bā adds bodhisatto āha. ¹⁸ all three MSS. ava-
 kassati. ¹⁹ Bā rohaṇā. ²⁰ Bā -kassati. ²¹ Bā gaḷayati. ²² Bā kaḍḍhiyati. ²³
 Bā tuvaṃ. ²⁴ Bā hi-.

B-assa dakkhiṇapassam nissāya tam sandhāretvā assā-sento aṭṭhāsi. Sutanāpi nāma migapotikā palāyitvā migānam antare ubho bhātike apassantī „idaṃ bhayaṃ mama bhātikā-nam uppannam bhavissatīti“ nivattitvā tesam santikaṃ āgatā,
 5 nam¹ āgacchantim disvā M. paṇcamam gātham āha:

6. Gaccha bhīru palāyassu, kūṭe baddho 'smi āyase,
 gaccha tuvaṃ² pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā sahā 'ti. 88.

Tattha bhīrū 'ti mātugāmo nāma appamattikenāpi bhāyati, tena nam evam ālapati, kūṭe ti paṭicchannapāse, āyase ti so hi anto uḍake ayakkhandham
 10 koṭṭetvā³ tattha sārādārum yaṭṭhim bandhitvā oḍḍito, tasmā evam āha, tayā sahā 'ti te asītisahasamigā tayā saddhim jīvissanti.

Tatoparā⁴ purimanayen⁵ eva tisso gāthā honti:

6. Nāham Rohanta⁶ gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati⁷,
 na tam aham jahissāmi, idha hessāmi jīvitam. 89.
 15 7. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,
 gaccha tuvaṃ² pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā saha. 90.
 8. Nāham Rohanta gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati⁷,
 na tam baddham jahissāmi, idha hessāmi⁸ jīvitam ti. 91.

Tattha te nūnā 'ti idhāpi mātāpitāro va sandhāyāha

20 Sāpi tath⁹ eva paṭikkhipitvā M-assa vāmapassam nissāya assāsāyamānā¹⁰ aṭṭhāsi. Luddo pi te mige palayante disvā baddharāvaṇ¹⁰ ca sutvā „baddho bhavissati migarājā“ ti gālham kaccham bandhitvā migamāraṇasattim ādāya vegenā-gacchi¹¹. M. āgacchantam disvā navamam gātham āha:

25 9. Ayaṃ so luddako eti ruddarūpo¹² sahāvudho,
 so¹³ no vadhissati ajja usunā sattiyā-m-apīti. 92.

Tattha ruddarūpo¹² ti dāruṇajātiko, sattiyāmapīti sattiyāpi no paharitvā vadhissati, tasmā yāva so nāgacchatī tava palāyathā 'ti.

¹ Bā tam. ² Ck^o tvam. ³ Bā koṭṭe-. ⁴ Bā -ram. ⁵ Bā rohana. ⁶ C^o Bā -kas-sati. ⁷ Bā -kassati. ⁸ Bā hi-. ⁹ Bā assāsāyamānā. ¹⁰ Bā bandharavaṇ. ¹¹ C^o vegenāñchi, Bā vegenāgacchatī. ¹² Bā ludda-. ¹³ Bā yo.

Taṃ disvāpi Cittamigo na palāyi. Sutanā pana saka-bhāvena saṇṭhātum¹ asakkonti maraṇabhayaabhītā thokaṃ palāyitvā „ahaṃ dve bhātike pahāya kuhiṃ palāyissāmi²“ attano jīvitam jahitvā nalāṭena maccum ādāya punāgantvā bhātu vāmapasse aṭṭhāsi.

5

Tam atthaṃ pakāseto S. dasamaṃ gātham āha

10. Sā muhuttaṃ palāyitvā bhayaṭṭhā³ bhayatajjitā
sudukkaraṃ akaraṃ bhīru maraṇāy⁴ ūpanivattathā ti. 93.

Tattha maraṇāyūpanivattathā 'ti maraṇaṭṭhāya upanivatti

Luddo pi āgantvā te tayo jane ekato ṭhite disvā metta- 10
cittam uppādetvā ekakucchiyaṃ nibbattaḥhātaro⁵ viya te maññamāno ciutesi: „migarājā tāva pāse baddho, ime pana dve janā hirottappabandhena baddhā, kin nu kho ime⁶ etassa hontīti“ atha ne pucchanto

11. Kin nu te 'me migā honti, muttā baddham⁷ upāsare, 15
na taṃ cajitum icchanti jīvitassa⁸ pi kāraṇā ti 94.

Tattha kin nu te me ti kin nu te ime, upāsare ti upāyanti

Ath' assa B. ācikkhi:

12. Bhātaro honti me ludda sandariyā ekamātukā,
na maṃ cajitum icchanti jīvitassa pi kāraṇā ti. 95. 20

So tassa vacanaṃ sutvā bhiyyosomattāya muducitto ahosi.
Citto⁹ migarājā tassa muducittam¹⁰ ṇatvā „samma ludda¹¹, mā tvaṃ etaṃ migarājānaṃ 'migamatto¹² yevā¹³ 'ti maññittha, ayaṃ hi asītiyā migasāhassānaṃ rājā silācārasampanno sabba-sattesu muducitto mahāpaṇṇo andhe jipṇe mātāpitaro poseti, 25
sace tvaṃ evarūpaṃ dhammikaṃ¹⁴ māresi etaṃ mārento mātāpitaro ca no¹⁵ mañ ca bhaginiṃ ca me ti amhe pañca pi jane māresi yeva, mayhaṃ pana bhātu jīvitam dento pañcannam pi no¹⁶ jīvitadāyako sīti¹⁷“ vatvā

¹ Bā sandhāretum. ² Bā bhayaṭṭhā. ³ Ck nibbattā-. ⁴ Ck me. ⁵ Bā bandham.

⁶ Bā -ssā. ⁷ Bā -a. ⁸ Bā -ttatam. ⁹ Bā -aka. ¹⁰ Bā migāmato. ¹¹ Bā adde migam. ¹² Bā ma. ¹³ Bā jāuānaṃ.

12. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,

pañcannaṃ jīvitaṃ dehi, bhātaraṃ muñca luddakā 'ti 96.
gātham āha. So tassa dhammakathaṃ sutvā pasannacitto
„mā bhāyi sāmīti“ vatvā anantaraṃ gātham āha:

5 14. So vo ahaṃ pamokkhāmi mātāpettibharaṃ¹ migam,
nandantu mātāpitara muttam disvā mahāmigan ti. 97.

Tattha vo ti nipātamattaṃ, muttam² ti bandhanā muttam passitvā.

Evañ ca pana vatvā cintesi: „rañño dinno yaso³ mayhaṃ
kiṃ karissati, sac' āhaṃ imaṃ migarājānaṃ vadhissāmi ayaṃ
10 vā⁴ me paṭhavi bhinditvā⁵ vivaraṃ dassati asani vā me mattha-
kaṃ patissati, vissajjessāmi naṃ“ ti so M-aṃ upasaṃkamitvā
yaṭṭhiṃ pātetvā cammayottaṃ chinditvā migarājānaṃ āliṅgitvā
udakapariyante nipajjāpetvā muducittena saṇikaṃ pāsā⁶ mo-
cetvā nahārūhi nahāruṃ maṃsena maṃsaṃ cammena cammaṃ
15 samodhānetvā udakena lohitaṃ dhovitvā mettācittena pu-
nappuna pariṃajji. Tassa mettānubhāvena M-assa ca pāra-
mitānubhāvena sabbāni nahārumaṃsacammāni sandhiyimsu,
pādo sañchannachavisañchannalomo⁷ ahoṣi, asukatṭhāne bad-
dho ahoṣīti pi na paññāyi, M. sukhappatto hutvā aṭṭhāsi.
20 Taṃ disvā Cittamigo somanassajāto luddassa anumodanaṃ
karonto

15. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi

yathāham ajja nandāmi muttam disvā mahāmigan ti 98.
gātham āha.

25 Atha M. „kin nu kho esa luddo maṃ gaṇhanto attano
kammena gaṇhi udāhu aññassa āṇattiyā“ ti cintetvā gaṇhi-
kāraṇaṃ pucchi. Luddaputto āha: „sāmi, na mayhaṃ tum-
hehi kammaṃ atthi, rañño pana aggamaheṣi Khemā nāma
tumhākaṃ dhammakathaṃ sotukāmā, tadatthāya rañño āṇattiyā
30 tvaṃ mayā gaṇito“ ti. „Samma evaṃ sante maṃ vissajjento

¹ Bā -pitti-. ² Cks muttā. ³ Bā dinnayasena. ⁴ Ck va, Bā ca. ⁵ Bā bhijjitvā.

⁶ Cks -saṇi. ⁷ Cks sañchavi-.

atidukkaraṃ karosi, ehi maṃ netvā rañño dassehi, deviyā dhammaṃ kathessāmīti¹. „Sāmi², rājāno nāma kakkhaḷā, ko jānāti kiṃ bhavissati³, mayhaṃ rañño dinnena yasena kammaṃ n' atthi, gaccha tvaṃ yathāsukhan⁴“ ti. Puna M. „iminā maṃ vissajjentena atidukkaraṃ kataṃ, yasapaṭilābhaupāyam assa⁵ karissāmīti⁶“ cintetvā „samma pitthiṃ tāva me hatthena parimajjā⁷“ 'ti āha. So parimajji, hattho suvaṇṇavaṇṇehi lomehi pūri⁸. „Sāmi imehi lomehi kiṃ karomīti⁹. „Samma imāni haritvā¹⁰ rañño ca deviyā ca dassetvā 'imāni tassa suvaṇṇavaṇṇamigassa lomaṇīti¹¹ vtvā mama ṭhāne ṭhatvā imāhi gāthāhi¹² deviyā dhammaṃ desehi, taṃ¹³ sutvā yeva hi 'ssā¹⁴ dohaḷo paṭippassambhissatīti¹⁵. „Dhammaṃ cara mahārājā¹⁶“ 'ti dasa-dhammacariyagāthā uggaṇhāpetvā pañcasilāni datvā appamādena ovaditvā uyyoyesi. Luddaputto M-aṃ ācariyaṭṭhāne ṭhapetvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā catūsu ṭhānesi van-¹⁵ ditvā lomāni paduminipattena gahetvā pakkāmi. Te pi naṃ¹⁷ tayo janā thokaṃ anugantvā mukhena gocaraṇ ca pāṇīyaṇ ca gahetvā mātāpitunnaṃ santikaṃ gamimsu¹⁸. Mātāpitaro „tāta Rohanta¹⁹, tvaṃ kira²⁰ baddho, kathaṃ mutto²¹“ ti pucchantā²²

16. Kathaṃ²³ pamokkho āsi²⁴ upanītasmiṃ jīvite, 25

kathaṃ putta amocesī kūṭapāsamha²⁵ luddako ti 99.

gātham āhaṃsu.

Tattha upanītasmin ti tava jīvite maraṇantike²⁷ upanīte kathaṃ pamokkho āsi²⁸.

Taṃ sutvā B. tisso gāthā abhāsi:

25

17. Bhaṇaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ subhāsītāhi vācāhi Cittako maṃ amocayi. 100.

18. Bhaṇaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ subhāsītāhi vācāhi Sutanā maṃ amocayi. 101.

¹ Cks -ssāmi, omitting ti sāmi. ² Ck -titi. ³ Bđ -āhi. ⁴ all three MSS. puri. ⁵ Cks nība-. ⁶ Cks omit taṃ. ⁷ Bđ tassā. ⁸ Bđ pasam-. ⁹ Bđ omits naṃ. ¹⁰ Cks āg-. ¹¹ Bđ rohana. ¹² Bđ adds pāse. ¹³ Cks -to. ¹⁴ Bđ adds tvaṃ for te? ¹⁵ Bđ asi. ¹⁶ Bđ -hā. ¹⁷ C^s maraṇasantike, Bđ -santikaṃ.

19. Suttvā kaṇṇasukhaṃ vācam hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ
subhāsitāni suttvāna luddako maṃ amocayīti. 102.

Tattha bhaṇan ti bhaṇanto, hadayaṅgan ti hadayaṅgamaṃ, duttiya-
gāthāya bhaṇan ti bhaṇamānā, suttvā ti so imesaṃ ubhinnaṃ vācam suttvā.

- 3 Ath' assa mātāpitāro anumodantā āhaṃsu:

20. Evaṃ ānandito¹ hotu saha dārehi luddako
yathā may' ajja nandāma disvā Rohantam² āgatan ti. 103.

Luddo pi araṇṇā nikkhamitvā rājakulam gantvā rājānaṃ
vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsī. Taṃ disvā rājā³

- 10 21. Nanu tvaṃ avacā⁴ ludda: migacammāni āharim⁵,
atha kena nu vaṇṇena migacammāni nāharīti⁶. 104.

Tattha migacammānīti migāṃ vā cammaṃ vā, āharin ti āharissāmi,
idaṃ vuttaṃ hoti: ambho ludda, nanu tvaṃ evaṃ avaca: migāṃ ānetuṃ asak-
konto cammaṃ āharissāmi⁷, taṃ asakkonto lomānīti, so tvaṃ kena kāraṇena
15 n' eva migāṃ na migacammaṃ āharīti⁸.

Taṃ suttvā luddo

22. Āgamā⁹ c' eva hatthatthaṃ kūṭapāsaṃ ca so migo,
abajjhi, taṃ ca migarājaṃ taṃ ca muttā upāsare. 105.

23. Tassa me āhu¹⁰ saṃvego abbhuto lomahaṃsano,
20 imaṃ c' āhaṃ migāṃ haṇṇe ajja hassāmi¹¹ jīvitān ti āha. 106.

Tattha āgamā¹² ti mahārāja so migo mama hatthatthaṃ hatthatpāsaṃ
c' eva¹³ mayā odditaṃ kūṭapāsaṃ ca āgato tasmiṃ ca kūṭapāse abajjhi, taṃ ca
muttā upāsare ti taṃ ca baddhaṃ apare muttā abaddhā ca dve migā assā-
senta¹⁴ taṃ nissāya aṭṭhaṃsu, abbhuto ti pubbe abbhūtapubbo, imaṃ cāhaṇ
25 ti atha me saṃviggassa etad ahoṣi: sace ahaṃ imaṃ migāṃ haṇissāmi ajj' eva
imaṃsiṃ yeva ṭhāne jīvitāṃ jahissāmi¹⁵.

24. Kīdisā te migā ludda, kīdisā dhammikā migā,

kathaṃvaṇṇā kathaṃsīlā, bālhaṃ kho te paṣaṃsasīti 107.
idaṃ so rājā vimhayavasena punappuna pucchati. Taṃ
30 suttvā luddo

¹ Cks anindito. ² Bā rohaṇam. ³ Bds add āha. ⁴ Bā -ca. ⁵ Bā -rī, Cks -raṃ.

⁶ Bā -rāti. ⁷ Bā ānessāmi. ⁸ Bā -rantīti. ⁹ Ck -ma, Bā -mañ. ¹⁰ so all
three MSS. ¹¹ Bā ajjeva hissāmi. ¹² all three MSS. -man. ¹³ Bā pāsānceva.

¹⁴ Cks assāsessa. ¹⁵ Bā adds taṃ suttvā rājā āha.

25. Odātasīṅgā sucivālā jātarūpatacūpamā,
pādā lobitakā tesam, añjitakkhā manoramā ti gātham āha. 108.

Tattha odātasīṅgā ti rajatadāmasadisaṅgā, sucivālā ti camarī-
vālasadisena¹ sucinā vālena samannāgatā, lobitakā ti rattaromapavālasadisā²,
pādā ti khurapariyantā, añjitakkhā ti añjitehi³ viya vīsuuddhapaṇcappasādehi⁴ 5
akkhīhi samannāgatā.

Iti so kathento va M-assa suvaṇṇavaṇṇāni lomāni rañño
hatthe ṭhapetvā tesam migānaṃ sarīravannaṃ pakāsento

26. Edisā te migā deva, edisā dhammikā migā,
mātāpettibharā⁴ devā, na te so abhihārayan⁵ ti 109. 10
gātham āha.

Tattha mātāpettibharā ti jīṇṇe andhe mātāpitare posenti, etādisā
tesam⁶ dhammikā, na te so abhihārayan⁷ ti so migarājā na sakkā kenaci
tava paṇṇākāratthāya abhiharitun ti attho, abhihārayin⁸ ti pi pāṭho, so te
ahan taṃ⁹ paṇṇākāratthāya nābhīhārayin¹⁰, na āharin ti attho. 15

Ito so M-assa ca Cittamigassa ca Sutanāya ca miga-
potikāya guṇe kathetvā „mahārāja ahan tena migaraññā attano
lomāni dassetvā ‘mama ṭhāne ṭhatvā dasahi dhammacariyā-
gāthāhi¹⁰ deviyā dhammaṃ katheyyāsīti*’ āpatto“ ti vatvā

¹ B^d cāmari-. ² B^d rattanakhapa-. ³ C^k -te. ⁴ B^d -pitti-. ⁵ C^k -yun.
⁶ C^s B^d na-. ⁷ C^k -hārayan. ⁸ B^d so aham te taṃ. ⁹ B^d -yi, C^k -yūn.
¹⁰ B^d rājadhā-.

* After katheyyāsīti B. reads as follows:
ugganāpito āpatto“ ti¹. Taṃ sutvā rājā taṃ sattaratanakhacite rājapallāṃke
nisīdāpetvā sayam deviyā saddhīm nicāsane ekamantaṃ nisīditvā taṃ añjalim
paggayha yācati. So dhammaṃ desento āha:

- 1 Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
- 2 Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
- 3 Dhammaṃ cara mahārāja mittāmmāsu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
- 4 Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu² balesu ca,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.

¹ B^d omits ti. ² B^d vāhakesu? B^s vāhanesu.

kañcanapīṭhe nisīditvā tāhi gāthāhi dhammaṃ desesi. Deviyā dohaḷo paṭippassambhi. Rājā tussitvā luddaputtaṃ mahantena yasena santappento

27. Dammi nikkhasataṃ ludda thullaṃ ca maṇikuṇḍalaṃ
 5 catussadaṃ¹ ca pallaṃkaṃ ummāpupphasirinnibhaṃ² 110.
 28. Dve ca sādisiyo bhariyā usabhaṃ ca gavaṃ satam,
 dhammena rajjaṃ kāressaṃ, bahukāro me si luddaka. 111.
 29. Kasī vanijjā iṇadānaṃ³ uñchācariyāya luddaka —
 etehi⁴ dāraṃ posehi. mā pāpaṃ akaraṃ⁵ punaṃ⁶ ti 112.
 10 gāthā āha.

Tattha thullan ti mahagghaṃ, maṇikuṇḍalan ti pasādhanaṃ ca te dammi, catussadan⁷ ti caturassadaṃ⁸, catussāsikan ti attho, ummāpupphasirinnibhaṃ⁹ ti nīlapaccattharaṇatāya⁹ ummāpupphasadisāya¹⁰ nibhāya obhāsena samannāgataṃ kālavaṇṇadārusāramayaṃ vā, sādisiyo ti añña-

¹ B^d caturassaṇ. ² B^d umārapupphasannibhaṃ. ³ C^k iṇa-, B^d iṇṇādānaṃ. ⁴ B^d etena. ⁵ B^d -ri, C^k -raṃ. ⁶ B^d -nā. ⁷ B^d caturassan. ⁸ C^k -rā-, B^d omiṭṭa ca. ⁹ C^k -natthanāya, C^k -natthatāya, B^d nīlapaccattaraṇatthā. ¹⁰ C^k bahupakāro, B^d bahūkāro.

3. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nīgimesu ca,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
6. Dhammaṃ cara mahārāja raṭṭhesu janapadesu ca
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
7. Dhammaṃ cara mahārāja samanabrāhmaṇesu ca
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
8. Dhammaṃ cara mahārāja nigapakkhīsu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
9. Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo suciṇṇo sukham āvahati¹,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
10. Dhammaṃ cara mahārāja, Indo devā sabrāhmaṇā
suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pāmado².
11. Tatth' ev' ete vattapadā³, esā va anussāsaṇi,
sapaññaṃ sevi Kalyaṇi sā etī tidivaṃ gatā ti.

Iti nesādaputto M-ena desitanīyāmena Akāsagaṇgaṃ otārento viya Buddhahīhāya dhammaṃ desesi. Mahājano sādhu-kārasahassāni pavatteti. Dhammakathaṃ sutvā yeva deviyā dohaḷo paṭippassambhi etc.

¹ read: dhammo āvahatī sukhaṃ? ² so both MSS. for pāmado; p. 111, 25, vol. III 4¹, Dh. v. 371 is likewise to be read pāmado, then the metre will be right. ³ B^d tattheva te vatthapadā.

maññaṃ rūpena ca bhogena ca sadisā, usabhañca gavaṃ satan ti usa-
bhajeṭṭhakaṃ katvā gavasatañ ca te dammi, kāressan ti dasarājadhamme
akopento dhammen' eva rajjaṃ kāressāmi, bahukāro¹ me sīti suvaṇṇa-
vaṇṇassa migarañño ṭhāne ṭhatvā dhammassa desitattā tvaṃ mama bahupakāro,
migarājena² vuttanīyāmen' eva te ahaṃ pañcasu sīlesu patitṭhāpito, kasī³ 5
vaṇṇijjā ti samma luddaka, ahaṃ migarājā⁴ adisvā tassa vacanam eva sutvā
pañcasu sīlesu patitṭhito, tvam pi ito paṭṭhāya sīlavā hohi yāni tāni kasī vaṇṇijjā⁵
ṭṭadānaṃ⁶ uñchācarīyā 'ti ājīvamukhāni etena sammāājīvena tava puttadāraṃ
posehi, mā puna pāpaṃ karīti.

So rañño kathaṃ sutvā „na me gharāvāsen' attho, 10
pabbajjaṃ anujāna⁷ devā“ 'ti⁸ anujānāpetvā raññā dinnam⁹
dhanam puttadārassa datvā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ
pabbajitvā aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā Brahmalo-ka-parāyano
ahosi. Rājāpi M-assa ovāde ṭhatvā saggapadam¹⁰ pūresi.
Ovādo¹¹ vassasahassam¹² pavatti¹³. 15

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi mam' atthāya Ānandena
jīvitam pariccattam evā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā luddo¹⁴ Channo ahosi,
rājā Sāriputto, devī Khemā bhikkhunī, mātāpitāro mahārājakulāni,
Sutanā Uppalavaṇṇā, Cittamigo Ānando, asitimidgasaṃsāni Sākiyagaṇo,
Rohantamigarājā¹⁵ aham evā“ 'ti. Rohantamigajātakam¹⁶. 20

6. Haṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idam S. Veluvane v. Anan-
dattherassa jīvitapariccāgam eva ā. k. Tadāpi hi dhammasa-
bhāyaṃ therassa guṇakathaṃ kathentesu bhikkhusu S. āgantvā¹⁷
pucchitvā¹⁸ „na bhikkhave idān' eva pubbe p' Ānandena¹⁹ mam'
atthāya jīvitam pariccattam evā“ 'ti vatvā a. ā.: 25

A. B. Bahuputtako nāma rājā r. kāresi, Khemā²⁰ nām'
assa aggamaheśi ahosi. Tadā M. suvaṇṇahaṃsayaṇīyaṃ nib-
battitvā navutihaṃsasahassaparivuto²¹ Cittakūṭe vasi. Tadāpi

¹ Cks bahupakāro, Bđ bahūkāro. ² Cks -je. ³ Bđ -jānaṃ. ⁴ Bđ -āni. ⁵ Cks
ina-. ⁶ Bđ -nātha. ⁷ Ck omits anu - - ti. ⁸ Bđ -a. ⁹ Bđ saggapūram. ¹⁰
Bds tassa o-. ¹¹ Bđ vassasatasahassam. ¹² Bđ -ttati. ¹³ Bđ -ako. ¹⁴ Bđ
omits rohanta. ¹⁵ Bds rohaṇa-. ¹⁶ Bđ adds kāya nuttha bhikkhave e. k. s. ti.
¹⁷ Bđ adds imāya nāmā ti vutte. ¹⁸ Bđ pi ā-. ¹⁹ Bđ adds tveva. ²⁰ Bds chana-

devī vuttanayen' eva supinaṃ disvā rañño suvaṇṇavaṇṇahaṃsassa¹
 dhammadesanāsavane² dohaḥaṃ ārocesi. Rājāpi pucchitvā
 „suvaṇṇavaṇṇahaṃsā nāma³ Cittakūṭapabbate vasantīti“ ca
 sutvā Khemaṃ nāma saraṃ⁴ kāretvā nānappakārāni nivāpa-
 5 dhaññāni ropāpetvā catūsu kappesu devasikaṃ abhayaghosa-
 naṃ ghosāpesi ekaṃ ca luddaputtaṃ haṃsānaṃ gahaṇatthāya
 payojesi. Tassa payojitākāro ca tena tattha sakuṇānaṃ upa-
 parikkhitabhāvo ca suvaṇṇahaṃsānaṃ āgatakāle rañño āro-
 cetvā pāsaoḍḍitanīyāmo⁵ ca M-assa pāse baddhaniyāmo ca
 10 Sumukhassa haṃsasenaṇṇatino tisu haṃsaghaṭṭasu taṃ adisvā
 nivattanaṃ ca sabbaṃ Mahāhaṃsajātake āvibhavissati, idhāpi
 M. yaṭṭhipāse bandhitvā⁶ pāsayaṭṭhiyaṃ olambanto⁷ yeva givaṃ
 pasāretvā haṃsānaṃ gatamaggaṃ olokento Sumukhaṃ āgac-
 chantaṃ disvā „āgatakāle naṃ vīmaṃsissāmīti“ cintetvā tas-
 15 miṃ āgate tisso gāthā abhāsi:

1. Ete haṃsā pakkamanti vakkaṇṇā bhayameritā,
 harittaca hemavaṇṇa kāmaṃ Sumukha pakkama. 113.
2. Ohāya maṃ nātigaṇā ekaṃ pāsavasam gataṃ
 anapekkhamānā⁸ gacchanti, kiṃ eko avahīyasi. 114.
- 30 3. Pat' eva⁹ patataṃ¹⁰ seṭṭha, n' atthi baddhe¹¹ sahāyatā¹²,
 mā anīghāya hāpesi, kāmaṃ Sumukha pakkamā 'ti. 115.

Tattha bhayameritā ti bhayeritā bhayatajjitā bhayacalitā, harittaca
 hemavaṇṇā 'ti dvīhi¹³ vacanehi taṃ evālapati, kāmaṃ ti suvaṇṇatatta su-
 vaṇṇavaṇṇa sundaramukha ekamsena pakkamāhi yeva, kiṃ te idhāgamanenā 'ti
 25 vadati, ohāyā 'ti maṃ jahitvā uppatitā¹⁴, anapekkhamānā¹⁵ ti te ca me¹⁶
 nātakā mayi anapekkhā va gacchanti, patevā 'ti uppat' eva¹⁷, mā anīghāyā¹⁸
 'ti ito¹⁹ gantvā pattabbāya niddukkhabhāvāya viriyaṃ mā hāpesi

¹ B^d -ṇṇassa-. ² C^{ks} -nasavana. ³ B^d add atthīti. ⁴ B^s saraṇaṃ. ⁵ C^{ks}
 pāsāni-, B^d haṃsānaṃod-. ⁶ so all three MSS. ⁷ C^{ks} -te, B^d -batta ⁸ C^{ks} -naṃ.
⁹ C^{ks} pate ca, B^d pageva ¹⁰ C^k panataṃ, C^s pattaṃ, B^d pakaṭṭaṃ. ¹¹ B^d
 bhante. ¹² C^k -nā, B^d -kā. ¹³ B^d adds pi. ¹⁴ C^{ks} -to. ¹⁵ C^{ks} -kkhā. ¹⁶
 B^d māliā. ¹⁷ C^{ks} uḷ patteva. ¹⁸ all three MSS. -anī-. ¹⁹ B^d etto. ²⁰ B^d
 pattabbāyā.

Tato Sumukho paṃkapiṭṭhe nisīditvā

4. Nāhaṃ dukkhapareto ti¹ Dhataratṭha tavaṃ² jahe,
jīvitam maraṇam vā me tayā saddhiṃ bhaviassatīti 116.
gātham āha.

Tattha dukkhapareto ti mahārāja tvaṃ maraṇadukkhapareto ti³ 5
ettaken' eva nāhaṃ⁴ jahāmi.

Evam Sumukhena sīhanāde kate Dhataratṭho

5. Etad ariyassa kalyāṇam yaṃ tvaṃ Sumukha bhāsasi,
taṃ ca vīmaṃsamāno⁵ 'haṃ pata te taṃ⁶ avassajin ti 117.
gātham āha. 10

Tattha etad ariyassā 'ti yaṃ tvaṃ nāhaṃ tavaṃ⁷ jahe ti bhāsasi etaṃ
ācārasaṃpannassa ariyassa kalyāṇam uttamavacanam, pata te taṃ ti ahaṃ ca
na taṃ vissajjetukāmo evaṃ avacaṃ atha kho taṃ vīmaṃsamāno pata tu⁸ iti
etaṃ vacanam avassajin, gacchā 'ti taṃ avocaṃ ti attho.

Evam tesam kathayantānaṃ⁹ ñeva luddaputto daṇḍam¹⁰
ādāya vegenāgato. Sumukho Dhataratṭham assāsento¹⁰ tassā-
bhimukho gantvā apacitīm dassetvā haṃsaraṇṇo guṇe kathesi,
tāvad eva luddo muducitto ahosi, so tassa muducittatam ṇatvā
puna gantvā haṃsarājam eva assāsento atṭhāsi. Luddo pi
haṃsarājānam upasaṃkamitvā chaṭṭham gātham āha: 20

6. Apadena padaṃ yāti antalikkhe caro dijo¹¹,
ārā pāsāṃ na bujji tvaṃ haṃsānam pavaruttamo ti. 118.

Tattha apadena padan ti mahārāja tumhādiso antalikkhacarō¹² dijo
apadena¹³ akāse padaṃ katvā yāti, na bujjhīti¹⁴ so tvaṃ evarūpo dūrato va
imaṃ¹⁵ pāsāṃ na bujji¹⁶ nāvajānīti¹⁷ pucchati. 25

M. āha:

7. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasamkhaye (II⁶², III²²¹)
atha jālaṃ ca pāsāṃ ca āsajjāpi¹⁸ na bujjhatīti. 119.

¹ Bā smi. ² Bā tvaṃ. ³ Ck so mit ti. ⁴ Bā nāhantaṃ. ⁵ Bā -nā. ⁶ so
all three MSS. for patā t' etaṃ? ⁷ Bā tvaṃ. ⁸ so Bā; Ck panatam, C
pantam. ⁹ Bā kathent-. ¹⁰ Bā -setvā ¹¹ Bā dvi-. ¹² Ck -kkhe-. ¹³ Bā
-de. ¹⁴ Ck na bujjhati, Bā nibbujhīti. ¹⁵ Ck idam, Bā omits imam. ¹⁶ C
adds tam. ¹⁷ Bā na jānāsīti. ¹⁸ Bā -jjapi, Ck -jjhāpi

Tattha parābhavo ti samma luddaputta yadā parābhavo avaḍḍhi¹ vīnāso sampatto hoti atha so² poso jīvitasaṃkhaye patte jālaṃ ca pāsāṃ ca patvāpi na jānāti³ attho.

Luddo⁴ haṃsarañño kathaṃ abhinanditvā Sumukhena
5 saddhiṃ sallapanto tisso gāthā abhāsi:

8. Ete haṃsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā,
harittaca hemavaṇṇa tvaṃ ca naṃ⁴ avahīyasi. 120.

9. Ete⁵ bhutvā pivitvā ca pakkamanti vihaṅgamā
anapekkhamānā vakkaṅgā, tvaṃ ñev⁶ eko⁶ upāsasi. 121.

10 10. Kin nu t' āyaṃ⁷ dijo hoti, mutto baddhaṃ upāsasi,
ohāya sakuṇā yanti⁸, kiṃ eko avahīyasīti. 122.

Tattha tvaṃ ca naṃ⁹ ti tvaṃ eva ohīyyasīti pucchati, upāsasīti payirupāsasi.

Sumukho āha:

15 11. Rājā me so dijo mitto sakhā pāpasamo ca me,
n' eva naṃ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyan¹⁰ ti. 123.

Tattha yāva kālassa pariyāyan ti luddaputta yāva jīvitakālassa pariyosānaṃ ahaṃ etaṃ na jahissāmi yeva.

Taṃ sutvā luddo pasannacitto hutvā „sac' ahaṃ evaṃ-
20 sīlasampannesu imesu aparajjhissāmi paṭhavī pi me vivaraṃ
dadeyya, kiṃ me rañño santikā laddhena dhanena, vissajjes-
sāmi ne“ ti cintetvā:

12. Yo ca tvaṃ sakhino hotu¹¹ pāṇaṃ cajitum icchasi
so te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo ti 124.

25 gātham āha.

Tattha yo ca tvaṃ ti yo nāma tvaṃ, so te ti so ahaṃ, tavānugo ti esa haṃsarājā tava vasaṃ anugato hotu. tayā saddhiṃ ekaṭṭhāne vasatu.

Evaṃ ca pana vatvā Dhataratṭhaṃ yatṭhipāsato otāretvā
tīraṃ¹² netvā pāsāṃ muñcitvā muducittena lohitaṃ dhovitvā

¹ Bḍ avuḍhi. ² Bḍ omits so. ³ Bḍ adds pi. ⁴ Ck tvaṃca na, Bḍ tvaṃcenam.

⁵ Bḍ eko. ⁶ Bḍ tvaṃceveko. ⁷ Bḍ kiṃ nu tyāyaṃ. ⁸ Ck s hanti. ⁹ Bḍ tvaṃcenam, Ck tvaṃcatan, C s tvaṃcatan? ¹⁰ so all three MSS. for paryayan? ¹¹ so all three MSS. for hetu? ¹² Bḍ saratīraṃ.

nahāruādini paṭipādesi. Tassa muducittatāya M-assa pārami-
tānaṃ ānubhāvena ca tāvad eva pādo sacchavi¹ ahosi, bandha-
naṭṭhānam² pi na paññāyi. Sumukho M-am³ oloketvā tuṭṭha-
citto anumodanaṃ karonto⁴

13. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi (III²³¹₁₅) 5
yathāham ajja nandāmi muttaṃ disvā dijjādhipan ti. 125.

Taṃ sutvā luddo „gacchatha sāmīti“ āha. Atha naṃ M.
„kiṃ pana tvaṃ samma maṃ attano atthāya bandhi udāhu
aññassāṇattiyā“ ti pucchitvā⁵ tena tasmim kārane ārocite „kin
nu kho me ito va Cittakūṭaṃ gantum seyyo udāhu nagaran“ 10
ti vīmaṃsanto „mayi nagaraṃ gate luddaputto dhanam la-
bhissati deviyā dohaḷo paṭippassamthissati Sumukhassa mitta-
dhammo pākaṇo bhavissati⁶, tathā mama nāṇabalena⁷ Khemaṃ
va saraṃ abhayadakkhiṇaṃ katvā labhissāmi⁸, tasmā nagaram
eva gantum seyyo“ ti saniṭṭhānaṃ katvā „ludda, tvaṃ amhe 15
kācenādaya rañño santikaṃ nehi, sace no rājā vissajjetukāmo
bhavissati vissajjessatīti“ āha. „Rājāno nāma sāmī kakkhaḷā,
gacchatha tumhe“ ti. „Mayaṃ tādisaṃ luddam pi muduka-
rimhā¹⁰, rañño ārādhane amhākaṃ ko¹¹ bhāro, nehi yeva no
sammā“ ti. So tathā akāsi. Rājā haṃse disvā¹² somanassa- 20
jāto hutvā dve pi haṃse kañcanapīṭhe nisīdāpetvā madhulāje
khādāpetvā madhūdakaṃ¹³ pāyetvā añjalim paggayha dhamma-
kathaṃ āyāci. Haṃsarājā tassa sotukāmataṃ viditvā paṭha-
maṃ tāva paṭisanthāram akāsi. Tatr' imā haṃsassa ca rañño
ca vacanapaṭivacanagāthā honti: 25

14. Kaccin nu¹⁴ bhoto kusalaṃ,
kacci¹⁵ bhoto anāmayam,
kacci¹⁵ raṭṭham idam phītaṃ
dhammena-m-anusāsati¹⁶. 126.

¹ Ck sañchavi, Cs sachavi. ² Bđ bandhaṭṭhānam. ³ Bđ bodhisattaṃ. ⁴ Bđ
adda gāthamāha. ⁵ Bđ pucchi. ⁶ Cks -issatīti. ⁷ Cks -laṃ. ⁸ Bđ gamissāmi.
⁹ Cks -hehīti. ¹⁰ Bđ mudukaṃ ka-. ¹¹ Bđ omits ko. ¹² Bđ adda va. ¹³
Bđ madhurodakaṃ. ¹⁴ Bđ kiñci in the place of kaccin nu ¹⁵ Bđ kiñci. ¹⁶
so Cks; in the place of Bđ -sasi.

15. Kusalaṃ c' eva me haṃsa, atho haṃsa anāmayaṃ,
atho raṭṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusāsati¹. 127.
16. Kacci² bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kacci³ ārā amittā te chāyā dakkhiṇato-r-iva⁴. 128.
- 5 17. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
atho ārā amittā me chāyā dakkhiṇato-r-iva⁴. 129.
18. Kacci² te sādīsī bhariyā assavā piyabhānīnī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā⁵. 130.
19. Atho me sādīsī bhariyā assavā piyabhānīnī
10 puttarūpayasūpetā mama chandavasānugā. 131.
20. Kacci² te bahavo puttā sujātā raṭṭhavaḍḍhana
paññājavena saṃpannā, saṃmodanti tato tato. 132.
21. Sataṃ⁶ eko ca me puttā Dhataratṭha mayā sutā,
tesaṃ tvaṃ kiccā⁷ akkhāhi, nāvarajjhanti⁸ te vaco ti. 133.

- 16 Tattha kusalaṃ ti ārogyaṃ, itaraṃ tass' eva vevacanaṃ, phītaṃ ti
kacci⁷ te idaṃ raṭṭhaṃ phītaṃ subhikkhaṃ dhammena ca naṃ⁹ anusāsati¹⁰
pucchati, doso ti aparādhō, chāyā dukkhiṇatorivā⁴ ti yathā nāma dak-
khiṇadisābhimukhaṃ¹¹ chāyā na vaḍḍhati evaṃ kacci⁷ te amittā na vaḍḍhanti
vadati, sādīsīti¹² jātigottakulapadesehi¹³ samānā, evarūpi hi aticārīnī na hoti,
20 assavā ti vacanapaṭiggāhikā¹⁴, puttarūpayasūpetā ti puttehi ca rūpena
ca yasena ca upetā, paññājavena¹⁵ ti paññāvegena, paññā¹⁶ jāvēpetvā tāni
tāni kiccāni paricchinditum samatthā ti pucchati, saṃmodanti ti yattha yattha
niyuttā honti tato tato saṃmodant' eva¹⁸ na virujjhanti pucchati, mayā sutā¹⁷
ti mayā vissutā¹⁷, maṃ hi loko bahuputtarājā ti vadati, iti te maṃ nissāya
25 pākātā jātā ti mayā sutā nāma hontīti vadati, tesaṃ tvaṃ kiccā¹⁸ akkhāhi
hi ti tesaṃ mama puttānaṃ idaṃ¹⁹ nāma karontū²⁰ 'ti tvaṃ kiccā¹⁸ akkhāhi
na te vacanaṃ avarajjhanti²⁰, ovādaṃ tesaṃ²¹ dehitī adhippāyēn' evaṃ āha.

Taṃ sutvā M. tesaṃ ovādaṃ dento pañca gāthā abhāsi:

22. Upapanno²² pi ce hoti jātiyā vinayena vā
30 atha pacchā kurute yogaṃ kicce āpāsu²³ sīdati. 134.

¹ so Cks; Bā -nusāmi corr. to -sāsāmi, Bc -nusāsāmi. against the metre. ² Bā kiñci. ³ Cks -pakoriva. ⁴ Cks -teriva. ⁵ Bā -dā-. ⁶ Bā -tam. ⁷ Bā kiñci. ⁸ Bā -ru-. ⁹ Bā omit ca naṃ. ¹⁰ Cks -sayiti. ¹¹ so Cks; Bā -khi. ¹² Cks sa-. ¹³ Bā jātibhoga gotta-. ¹⁴ Cks -gga-. ¹⁵ Cks -ā. ¹⁶ Bā -dento. ¹⁷ Bā visutā. ¹⁸ Bā imaṃ. ¹⁹ Bā karentu. ²⁰ Cks avarajjhanti, Bā avarujjhanti. ²¹ Bā ne-. ²² Cks uppa-. ²³ Bā apadāsu, Bc āpadāsu.

22. Tassa saṁhīrapaññassa vivaro jāyate mahā,
nattamandho¹ va rūpāni phullāni-m-anupassati². 135.
24. Asāre sārāyogaññū matim na tv-eva vindati,
sarabho va³ giriduggasmim antarā yeva sīdati. 136.
25. Hīnajacco pi ce hoti utthātā⁴ dhitinā naro
ācārasīlasampanno nise aggīva bhāsati. 137.
26. Etaṁ ve⁵ upamaṁ katvā putte vijjāsu vācāya,
saṁvirūhetha⁶ medhāvī khettabijam⁷ va vuṭṭhiyā ti. 138.

Tattha vinayenā 'ti ācārena, pacchā kurute yogan ti so⁸ ce sikkhi-
tabbasikkhāsu⁹ daharakāle yogam¹⁰ viriyam akatvā pacchā mahallakakāle karoti 10
evarūpo pacchā tathārūpe dukkhe vā āpadāsu vā uppannāsu sīdati¹¹ attānam
uddharitum¹² na sakkoti, tassa saṁhīrapaññassa¹³ 'ti tassa asikkhitattā¹⁴
tato haritabbapaññassa¹⁵ aniccalabuddhino¹⁶, vivaro ti bhogādīnam chiddam
parihānīti attho, nattamandho¹⁷ ti nattandho¹⁸, idam vuttam hoti: yathā
nattandho¹⁹ rattikāno rattim candobhāsādīhi thūlarūpāni passati sukhumāni²⁰ 15
passitum na sakkoti evam asikkhito²¹ saṁhīrapañño kismicid²² eva bhaye
uppanne sukhumakiccāni²³ passitum na sakkoti oḷārīkām²⁴ eva passati, tasmā tava
putte daharakāle yeva sikkhāpetum vaṭṭatīti, asāre ti nissāre²⁵ lokāyata-
vedasamaye²⁶, sārāyogaññū ti sārāyutto esa samayo ti maññamāno matim
na tv-eva vindati, bahum sikkhītvāpi²⁷ paññam na labhati yeva, giriduggas-
mim ti so evarūpo yathā nāma sarabho attano vasaṇatthānam āgacchanto antarā-
magge visamam pi saman ti maññamāno giridugge vegenāgacchanto narakappa-
pātam patvā²⁸ antarā va²⁹ sīdati āvāsam na pāpuṇāti evam etaṁ³⁰ asāram
lokāyatavedasamayasaṁsārasaññāya³¹ uggahetvā mahāvināsam pāpuṇāti, tasmā
tava putte atthanissitesu vaḍḍhīlavahesu kiccesu yojetvā sikkhāpehīti, nise ag-
gīva³² 'ti mahārāja hīnajatiko pi utthānādiguṇasampanno rattim aggikkhandho
viya obhāsati, etaṁ ve³³ ti etaṁ³⁴ mayā vuttam natandhan³⁵ ca aggī ca
upamaṁ katvā tava putte vijjāsu vācāya³⁶, sikkhitabbayuttāsu sikkhāsu yojehi,
evam yutto hi yathā sukhettesu vuṭṭhiyā bijam virūhati³⁷ 'tath' eva medhāvī
saṁvirūhati³⁸ yasena ca bhogehi ca vaḍḍhatīti. 30

¹ Bds rattim-. ² Ck pullāni-, Bds thūlāni anu-. ³ Rd omits va ⁴ Cks utthe-
⁵ Bd etaṁ. ⁶ Bd -rūlhotha? ⁷ Bd khethe. ⁸ Bd -yo. ⁹ Cks -tabbam-. ¹⁰
Cks yogam, Bd yoga. ¹¹ Cks kiñci in the place of sīdati. ¹² Bd uttari-. ¹³
Ck Bd -tattā. ¹⁴ Bd niccam phalanabuddhino. ¹⁵ Bd rattimandho. ¹⁶ Bd
rattandho. ¹⁷ Ck Bd sumukhāni. ¹⁸ Cks asa-. ¹⁹ Ck kismicid, Cs kismicid.
²⁰ Bd -māni-. ²¹ Cks -ra. ²² Bds -yataneveda-. ²³ Cks omit pi. ²⁴ Rd pa-
titvā. ²⁵ Rd yeva. ²⁶ Bd evam. ²⁷ Bd -yatanabedasamayam sārāsāññāya. ²⁸
Cks evam ve, Bds etaṁ ce. ²⁹ Cks evam. ³⁰ Bd rattandhañ. ³¹ Cks vācāya,
Bd dhāpaya. ³² Bd saṁvi-. ³³ Ck saṁvi-, Bd yam virūhati.

Evam M. sabbarattim rañño dhammam desesi. Deviyā dohaḷo paṭippassambhi. M. aruṇuggamanavelāyam eva rājānam¹ sīlesu paṭiṭṭhāpetvā appamādena ovaḍitvā saddhim Sumukhena uttarasihapañjarena nikkhamitvā Cittakūṭam
 5 eva gato.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi iminā mam' atthāya jīvitam pariccattam evā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā luddo Channo aḥosi, rājā Sāriputto, devī Khemā bhikkhunī, haṃsaparisā Sākiyagaṇo², Sumukho Anando, haṃsarājā aham evā“ 'ti. Haṃsajātakam.

10 7. Sattigumbajātaḥ.

Migaluddo³ mahārājā ti. Idam S. Maddakucchismim migadāye v. Devadattaṃ ā. k. Devadattena hi silāya pavitṭhāya Bhagavato pāde sakalikāya⁴ khatē⁵ balavedanā uppajjimsu⁶. T-assa dassanattāya bahū bhikkhū sannipatiṃsu. Atha Bh. parisam sannipatitam⁷ disvā „bhikkhave, imam senāsanaṃ atisambādham, sannipāto mahā bhavissati, mamañ ca sivikāya Maddakucchim nethā“ 'ti āha. Bhikkhū⁸ tathā karimsu. Jivako T-assa pādam phāsukam akāsi. Bhikkhū Satthu santike nisinnā va k. s.: „āvuso, Devadatto sayam pi pāpo parisāpi 'ssa pāpā, iti so pāpo pāpaparivāro va viharatīti“.
 20 S. „kim kathetha bhikkhave“ ti pucchitvā „idam⁹ nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto pāpo pāpaparivāro yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Uttarapañcālanagare Pañcālo nāma rājā r. kāresi. M. araṇṇāyatane ekasmim sānupabbate simbalivane
 25 ekassa suvaraṇṇo putto hutvā nibbatti, dve bhātaro ahesum. Tassa pana pabbatassa uparivāte coragāmako aḥosi pañcannam corasatānam nivāso, adhovāte assamo pañcannam isisatānam nivāso. Tesam suvapotakānam¹⁰ pakkhanikkhamanakāle vātamaṇḍalikā udapādi, tāya pahato eko suvapotako¹⁵

¹ B^d adds pañcasu. ² B^d -ṇā. ³ B^d -ddako. ⁴ C^k sakalikāyakhalikāya, B^d sakkhalikāya. ⁵ B^d khitte. ⁶ B^d -jji. ⁷ B^d te bhī. ⁸ C^k imāya. ⁹ C^k suka-. ¹⁰ C^k sukapoto.

coragāmake corānaṃ āvudhantare patito, tassa tattha patitattā
 Sattigumbo t' eva¹ nāmaṃ karimsu, eko assame vālukathale
 pupphantare pati, tassa tattha patitattā Pupphako t' eva¹
 nāmaṃ karimsu. Sattigumbo corānaṃ antare vaḍḍhito, Pup-
 phako isiṇaṃ. Ath' ekadivasāṃ rājā sabbālaṃkārapatimaṇḍito ⁵
 rathavaraṃ abhirūhitvā mahantena parivārena migavattāya²
 nagarato avidūre supupphitaphalitaramaṇiyaṃ upavanaṃ³ gan-
 tvā „yassa passena migo palāyati tass' eva⁴ gīvā“ ti vatvā
 rathā oruyha paṭicchādetvā dinne⁵ koṭṭhake dhanum ādāya
 aṭṭhāsi. Purisehi migānaṃ utṭhapanattāya vanagumbesu poṭhi- ¹⁰
 yamānesu⁶ eko eṇimigo utṭhāya gamanamaggaṃ olokento rañño
 ṭhitatṭhānass' eva vivittaṃ disvā tadabhimukho pakkhanditvā
 palāyi. Amaccā „kassa passena migo palāyito“ ti pucchanta
 „rañño passenā“ ti ṇatvā raññā saddhiṃ keḷiṃ karimsu. Rājā
 asmimānena tesāṃ keḷiṃ asahanto „idāni taṃ migāṃ gahissā- ¹⁵
 mīti“ rathaṃ āruyha „sīghaṃ pesehīti“ sārathiṃ āṇāpetvā
 migena gatamaggaṃ paṭipajji. Rathaṃ vegena gacchantaṃ
 parisā⁷ anubandhituṃ nāsakkhi⁸. Rājā sārathidutiyo⁹ yāva
 majjhantikā gantvā migāṃ adisvā nivatto¹⁰ tassa coragāmassa
 santike ramaṇiyaṃ kandaraṃ disvā rathā oruyha nahātvā ²⁰
 ca pivitvā ca paccuttari. Ath' assa sārathi rathassa uttarattha-
 raṇaṃ otāretvā rukkhacchāyāya paññāpesi. So tattha nipajji,
 sārathi pi tassa pāde sambāhanto nisīdi, rājā antarantārā
 niddāyati c' eva pabujjhati ca. Corāgāmakavāsino¹² corāpi rañño
 ārakkhatthāya¹³ araṇṇaṃ eva pavisiṃsu, coragāmake Satti- ²⁵
 gumbo c' eva bhattarandhako Patikolambo¹⁴ nāmaṃ eko puriso
 cā 'ti dve va¹⁵ ohīyimsu. Tasmim khāṇe Sattigumbo gāmakā
 nikkhamitvā rājānaṃ disvā „imaṃ niddāyamānaṃ eva māretvā
 ābharaṇāni gahessāmā“ 'ti cintetvā Patikolambassa¹⁶ santikaṃ
 gantvā taṃ¹⁶ kāraṇaṃ ārocesi.

30

¹ Bā tvevassa. ² Bā -vadhāya. ³ Bā uparambhavanaṃ. ⁴ Cks add so ⁵ so Cks;
 Bā nina. ⁶ Ck poṭhi-, Bā poṭa-. Bā ju-. ⁷ Bā -imsu. ⁸ Bā -thinādu-.
¹⁰ Bā nivattento. ¹¹ Bā nhāyitvā. ¹² Bā omits ka ¹³ Bā -ṇatthāya. ¹⁴ Bā
 -lu-. ¹⁵ Ck vema, Ck ceva. ¹⁶ Bā omits taṃ.

Tam attham pakāsento S. pañca¹ gāthā abhāsi:

1. Migaluddo mahārājā Pañcālānaṃ rathesabho
nikkhanto saha senāya ogaṇo vanam āgamā. 139.
2. Tatth' addasā araṇṇasmiṃ takkarānaṃ kuṭṭim kataṃ,
5 tassā kuṭṭiyā nikkhamma suvo luddāni bhāsati: 140.
3. Sampannavāhano poso yuvā sammatṭhakunḍalo²
sobhati lohitaṇḍiso divā suriyo va bhāsati. 141.
4. Majjhantike sampaṭṭike sutto rājā sasārathi,
hand' assābharapaṇaṃ sabbaṃ gaṇhāma sahasā mayam. 142.
- 10 5. Nisīthe pi raho dāni sutto rājā sasārathi,
ādūya vattham maṇikunḍalaṃ ca
hantvāna sākhāhi avattharāmā³ 'ti. 143.

Tattha migaluddo ti luddo viya migānaṃ gavesanto migaluddo ti vutto,
ogaṇo ti gaṇaṇ⁴ ohīno⁵ hutvā, takkarānaṃ kuṭṭim katan ti so rājā
15 tattha araṇṇe corānaṃ vasaṇatthāya kataṃ gāmakam addasa, tassā ti tato
corakuṭṭito kato⁶, luddāni bhāsati⁷ Patikolambena⁸ saddhim dāruṇāni va-
canāni kathesi, sampannavāhano ti sampannaassavāhano, lohitaṇḍiso ti
rattena ṇḍisapaṭṭhena⁹ samannāgato, sampaṭṭike⁹ ti sampati idāni evarūpe
ṭhitamajjhantikakāle ti attho, sahasā ti sāhasena pasayha kāraṇaṃ¹⁰ katvā,
20 gaṇhāmā¹¹ 'ti vadati, nisīthe pi raho dāni ti nisīthe pi idāni pi raho, idam
vadati: yathā nisīthe aḍḍharattasamaye manussā kilantā sayanti raho¹¹ hoti
idāni pi¹² ṭhitamajjhantike pi¹³ tath' evā 'ti. hantvānā¹⁴ 'ti rājānaṃ māretvā
vatthābharapaṇāni¹⁵ ssa gahetvā atha naṃ pāde gahetvā kaḍḍhitvā ekamante sākhāhi
paṭicchādema, iti so vegena sakim nikkhamati sakim Patikolambassa¹⁶ santikam
25 gacchati.

So tassa vacanaṃ sutvā nikkhamitvā olokeno rājabhāvaṃ
natvā bhīto:

6. Kin nu ummattarūpo va Sattigumba pabhāsasi,
durāsadā hi rājāno aggi pajjalito yathā ti gātham āha. 144.
- 30 Atha naṃ suvo gāthāya ajjhabhāsi:
7. Atha tvaṃ Patikolamba¹⁴ matto thullāni gajjasi¹⁵,
mātari¹⁶ mayha¹⁷ naggāya kin nu tvaṃ vijigucchase ti. 145.

¹ Cks -camaiṇ. ² Bds -lī. ³ Cks apa-. ⁴ Hd omits ga-. ⁵ Bd adds parihino.

⁶ so all three MSS. for gato? ⁷ Bd paṭikolamb-. ⁸ Ck -paṭṭhena, Bd -paṭṭhena.

⁹ Bd -ti-. ¹⁰ Bd kāraṇ. ¹¹ Bd adds nāma. ¹² Bd omits pi. ¹³ Bd adds kāle.

¹⁴ Bd paṭikolamb-. ¹⁵ Ck gajjati, C² gacchati, Hd gacchasi. ¹⁶ Bd -rā. ¹⁷ Bds mayhaiṇ.

Tattha atha tvaṇ ti nanu tvaṃ, matto ti corānaṃ uccitṭhasuraṃ¹ labhivā tāya matto hutvā pubbe² mahāgajjītāni gajjasi, mātari³ corajeṭṭhakassa bhariyaṃ sandhāyāha, sā tadā sākābhāṅgaṃ nivāsetvā carati, vijigucchassa⁴ ti mama mātari naggiya kin nu tvaṃ idāni corakammaṃ jigucchasi⁵.

Rājā pabujjhivā tassa tena saddhiṃ manussabhāsāya⁶ kathentassa vacanaṃ sutvā „sappaṭibhayaṃ idaṃ ṭhānaṃ“⁷ -ti sārathiṃ utṭhāpento imaṃ gātham āha:

a. Utṭhehi samma taramāno, rathaṃ yojehi sārathi,
sakuṇo⁸ me na ruccati⁹, aññaṃ gacchāma assaman ti. 146.

So¹⁰ siḅhaṃ utṭhahivā rathaṃ yojetvā: 10

a. Yutto ratho mahārāja, yutto ca balavāhano,
adhiṭṭṭha mahārāja, aññaṃ gacchāma assaman ti 147.

gātham āha.

Tattha balavāhano ti balavāhano¹¹ mahāthāma¹² assasampanno ti attho, adhiṭṭṭhā¹³ 'ti abhirūha¹⁴. 15

Abhirūlhamatte yeva tasmiṃ sindhavā vātavegena pak-khandimsu. Sattigumbo rathaṃ gacchantāṃ disvā sambhamappatto¹⁵ dve gāthā abhāsi:

10. Ko nu 'me va¹⁶ gatā sabbe ye asmiṃ paricārakā¹⁷,
esa gacchati Pañcālo mutto tesaṃ adassanā. 148. 20

11. Kodaṇḍakāni gaṇhatha sattiyo tomarāni ca,
esa gacchati Pañcālo, mā vo muñcittha jīvitān ti. 149.

Tattha ko nu me ti kuhin nu ime¹⁸, asmiṃ ti imasmiṃ assame, paricārakā¹⁹ ti corā, adassanā ti etesaṃ²⁰ corānaṃ adassanena, mutto esa gacchatīti²¹ etesaṃ hatthato mutto hutvā esa adassanaṃ gacchatīti pi attho, 25
kodaṇḍakānīti dhanūni²², jīvitān ti tumbākāṃ jīvitaṭṭhānaṃ²³ mā muñcittha, āyudhabatthā dhāvitvā gaṇhatha nan ti.

Evam tassa viravitvā aparāparaṃ vidhāvantaṃ²⁴ eva rājā isīnaṃ assamaṃ patto. Tasmiṃ khaṇe isayo phalāphalatthāya

¹ Bā uccitṭha-. ² all three MSS. -rāti. ³ Bā -si kātuṃ na icchasīti. ⁴ Oks -ṇā. ⁵ Cks -anti. ⁶ Bā adds pi. ⁷ Oks bā-. ⁸ Bā -ruya. ⁹ Bā sanivagappatto. ¹⁰ Oks omit va. ¹¹ Oks parivā-, Bā -cārikā. ¹² Cks imesaṃ. ¹³ Cs Bā -rikā. ¹⁴ Bā tesaṃ. ¹⁵ Cks gacchati. ¹⁶ Bā -nuṃ. ¹⁷ Cs jīvinantānaṃ, Bā jīvantānaṃ.

gatā, eko Pupphasuvo¹ ca² assamapade³ hoti, so rājānaṃ disvā
paccuggamaṇaṃ katvā paṭisanthāraṃ akāsi.

Tam atthaṃ pakāseto S. catasso gāthā abhāsi:

12. Athāparo paṭinandittha suvo lohitaṇḍako:
5 svāgatan te mahārāja, atho te adurāgataṃ,
issaro si anuppatto, yaṃ idh' atthi pavedaya: 150.
13. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varam varam. 151.
14. Idam pi pāṇiyam⁴ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā,
10 tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikamkhasi. 152.
15. Araññe uñchāya⁵ gatā ye asmim paricārakā⁶,
sayam uṭṭhāya gaṇhavho, hatthā⁷ me n' atthi dātave ti. 153.

Tattha paṭinanditthā⁸ 'ti rājānaṃ disvā va tussi, lohitaṇḍako ti
rattatūṇḍo sobhaggappatto, madhuke ti madhukaphalāni, kāsūmāriyo ti
15 evaṃnāmākāni phalāni kāraphalāni⁹ vā, tato pīvā¹⁰ 'ti tato¹¹ gahetvā pāṇiyam¹²
pīpa¹³, ye asmim paricārakā¹⁴ ti mahārāja ye imasmim assame vicaraṇakā
isayo te araṇṇāṃ uñchāya gatā, gaṇhavho ti phalāni¹⁵ gaṇhatha, dātave ti dātum.

Rājā tassa paṭisanthāre pasīditvā

16. Bhadrako vat' ayaṃ¹⁶ pakkhī diyo paramadhammiko,
20 ath' eso itaro pakkhī suvo luddāni bhāsati. 154.
17. Etaṃ¹⁷ hanatha bandhatha, mā vo¹⁸ muñcittha jīvitaṃ,
icc-evaṃ vilapantassa sotthim patto 'smi assaman ti 155.
gāthadvayam āha.

Ettha itaro ti corakuṭiyam suvako, iccevan¹⁹ ti ahaṃ pana tassa evaṃ
25 vilapantass' eva²⁰ imam assamaṃ sotthinaṃ patto.

Rañño kathaṃ sutvā Pupphako dve gāthā abhāsi:

18. Bhātaro 'sma mahārāja sodariyā²¹ ekamātukā
ekarukkhasmim saṃvaddhā²² nānākhettagatā ubho. 156.
19. Sattigumbo ca corānaṃ ahañ ca isinaṃ idha,
30 asataṃ so sataṃ ahaṃ tena dhammena no vinā ti. 157.

¹ Bā -suko. ² Cā Bā va. ³ Bā adds ṭhito. ⁴ Cks -ni-, Bā -ṇi-. ⁵ Bā araṇṇāṃ uccāya. ⁶ Bā -ri-. ⁷ Cā -am. ⁸ Cks omit kāraphalāni. ⁹ Bā adds phālakato. ¹⁰ Bā pāṇiyamālakato, Cks Bā pāṇiyam. ¹¹ Bā piva. ¹² Bā phālāphalāni. ¹³ Bā vatāyaṇi. ¹⁴ Bā evaṃ. ¹⁵ Bā te. ¹⁶ Cks -vā. ¹⁷ Bā -tassa. ¹⁸ Bā saud-. ¹⁹ Bā -vaḍhā

Tattha bhātaro smā 'ti mahārāja so cāhañ ca¹ ubho bhātaro homa, corānañ ti so corānañ santike samvaddho² ahañ isīnañ santike, asatañ so satañ ahañ ti so asādhūnañ dussīlānañ santikañ upagato³, ahañ sādūnañ silavantānañ, tena dhammena no vinā ti mahārāja tañ Sattigumbañ corā coradhammena corakiriya vīnesuñ mañ isayo isidhammena silā-
cārena, tasmā so pi tena coradhammena no vinā hoti ahañ pi isidhammena
no vinā homi.

Idāni tañ dhammañ vibhajanto

20. Tattha vadho ca bandho ca nikaṭi vañcanāni ca
ālopā⁴ sahasākārā, tāni so tattha sikkhati. 158.

21. Idha saccañ ca dhammo ca ahimsā saññamo damo,
āsanūdakadāyīnañ⁵ amke vaddho 'smi' Bhārata 'ti 159.
gāthadvayam āha.

Tattha nikaṭi patirūpakena⁷ vañcanā⁸, vañcanāni ujukavañcanāñ⁹
eva⁹, ālopā ti divā gāmaghāto, sahasākārā ti gehaṃ pavisitvā maraṇena
tajjettvā sāhasikakammakaraṇāni, saccañ ti sabhāvo¹⁰, dhammo ti sucarita-
dhammo, ahimsā ti mettacittapubbabhāvo¹¹, saññamo ti silā¹², damo ti
indriyadamañ, āsanūdakadāyīnañ¹³ ti adhiगतानां¹⁴ āsanañ ca udakañ
ca dānasīlānañ, Bhārata 'ti rājānañ ālapati.

Idāni rañño dhammañ desento imā gāthā abhāsi:

22. Yaṃ yaṃ hi rāja bhajati satañ¹⁵ vā yadivā asaṃ
silavantañ visīlañ vā vasañ¹⁶ tass' eva gacchati. 160.

23. Yādisaṃ kurute mittañ yādisaṃ c' upasevati¹⁷
so pi tādisako hoti sahavāso hi tādiso. 161.

24. Sevaṃāno¹⁸ sevamānañ samphuṭṭho samphusañ¹⁹ paraṃ
saro diddho²⁰ kalāpañ va²¹ alittam upalimpati²². 162.

25. Upalepabbayā dhīro n' eva pāpasakhā siyā,
pūtimacchañ kusaggena yo naro upanayhati
kusāpi pūti²³ vāyanti, evañ bālūpasevanā. 163.

¹ C^s B^d ca ab-. ² B^d -vaḍho. ³ B^d upā-. ⁴ C^s -pa, cfr. supra p. 11, 12.

⁵ C^s -dāsīnañ, B^d -dāyikañ. ⁶ B^d aṅgevuḍho-. ⁷ C^s -pena. ⁸ B^d -nāni.

⁹ C^s ujukena vañ-, B^d ujukañ vañ-. ¹⁰ B^d yathā sa-. ¹¹ B^d -bhāgo. ¹²

B^d silasañnyamo. ¹³ C^s -dānañ, B^d -dāyīnañ. ¹⁴ B^d abbhāg-. ¹⁵ B^d san-

tañ. ¹⁶ C^s vasañ. ¹⁷ C^s -saṃvūpa-, B^d cupa-. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹

C^s samphuṭṭho sampu-. ²⁰ B^d du-, C^s diṭṭho. ²¹ C^s -pañca. ²² C^s -lippiati-

²³ all three MSS. -i.

26. Tagarañ ca palāśena yo naro upanayhati
pattāpi surabhī¹ vāyanti, evaṃ dhīrūpasevanā. 164.
27. Tasmā phalapuṭassēva ñatvā sampākam attano
asante n' ūpaseveyya sante seveyya paṇḍito,
5 asanto nirayaṃ nenti² santo pāpenti suggatin ti. 165.

Tattha sataṃ³ vā yadivā asan ti sappurisaṃ vā asappurisaṃ vā, sevamāno sevamānaṃ ti seviyamāno ācariyo sevamānaṃ antevāsikaṃ, samphuṭṭho⁴ antevāsikena⁵ phuṭṭho⁶ ācariyo, samphusaṃ⁷ paran ti paraṃ antevāsikaṃ⁸ samphusanto⁹ ācariyo¹⁰, alittan ti naṃ¹¹ antevāsikaṃ pāpa-dhammena alittāṃ so ācariyo visadiddho¹² saro sesaṃ¹³ sarakalāpaṃ viya¹⁴ limpati¹⁵, evaṃ bālūpasevanā¹⁶ ti bālūpasevano¹⁷ pūtimarchaṃ upanayhanaṃ¹⁸ kusaggaṃ viya hoti, pāpakammaṃ akaronto pi¹⁹ avannaṃ akittim labhati, dhīrūpasevanā²⁰ ti dhīrūpasevī²¹ hi²² puggalo tagarādīgandhajātīpaliveṭhita-pattaṃ²³ viya hoti, paṇḍito bhavituṃ asakkonto pi kalyāṇamittassevī²⁴ gunakittim labhati, phalapuṭassevā²⁵ 'ti gandhapuṭassēva²⁶ gandhapaliveṭhanapaṇṇassevā²⁷, sampākamattano ti kalyāṇamittasamsaggavasena²⁸ attano paripākaṃ paribhāvanam²⁹ ñatvā ti attho, pāpenti suggatin ti santo sammāditṭhikā attānaṃ nissite satte saggam eva pāpentīti desanaṃ yathānusandhīm eva pāpesi³⁰.

- 30 Rājā tassa dhammakathāya³¹ paṣīdi. Isigaṇo pi āgato. Rājā isayo vanditvā „bhante maṃ anukampamānā mama vasanaṭṭhāne vasathā“³² 'ti vatvā tesam paṭiññam gahetvā nagaraṃ gantvā suvānaṃ abhayaṃ adāsi. Isayo pi tattha agamaṃsu³³. Rājā isigaṇaṃ uyyāne vasāpento yāvajīvaṃ upaṭṭha-hitvā saggapadaṃ³⁴ pūresi. Ath' assa putto pi chattaṃ ussāpetvā isigaṇaṃ paṭijaggi yevā³⁵ 'ti tasmim kulaparivaṭṭe satta-rājāno³⁶ dānaṃ pavattayimāsu. M. araṇṇe vasanto yeva yathā-kammaṃ gato.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi Devadatto³⁷ pāpaparivāro
30 yevā“³⁸ 'ti vatvā j. s. „Tadā Sattigumbo Devadatto ahoṣi, corā

¹ all three MSS. -i. ² Bā yanti. ³ Bā samtaṃ. ⁴ Cā sampu-. ⁵ Cā -vāsi-kāvā. ⁶ Cā pu-. ⁷ Bā ācariyaṃ ⁸ Bā antevāsi. ⁹ Bā taṃ. ¹⁰ Bā -duṭṭho. ¹¹ Cā yesaṃ. ¹² Cā visaṃ. ¹³ all three MSS. lippati. ¹⁴ Bā -sevihi, Cā -seviṇo. ¹⁵ Cā upanayha. ¹⁶ Cā karonto. ¹⁷ so Cā for pi? Bā omit hi. ¹⁸ Cā -jātampali-, Bā takkarādīgandhajāti-. ¹⁹ Cā -ṭassa. ²⁰ Bā -pattasseva. ²¹ Cā -vā-. ²² Bā pāripākabhāvaṃ. ²³ Bā -eti. ²⁴ Bā omits dhamma. ²⁵ Bā āg-. ²⁶ Bā saggapūraṃ. ²⁷ Bā adds isigaṇassa. ²⁸ Bā add pāpo.

Devadatta-parisā, rājā Ānando, isigaṇo Buddhaparisā, Pupphakasuvo
aham evā¹ 'ti. Sattigumbajātakam.

8. Bhallāṭiyajātaka.

Bhallāṭiyo nāma ahosi rājā ti. Idam S. J. v. Mallikā-
devim¹ ā. k. Tassā kira ekadivasam raṇṇā saddhim² sayanam³ nissāya 5
kalaho ahosi. Rājā kujjhitvā tam na olokesi. Sā cintesi: „nūna⁴
T. raṇṇo⁵ mayi kuddhabhāvam⁶ na jānātīti“. S. tam kāraṇam⁷ ūtatvā
punadivase bhikkhusamghaparivuto Sāvatthim piṇḍāya pavisitvā raṇṇo
gehadvāram gato. Rājā paccuggantvā pattam gahetvā S-ram pāsā-
dam āropetvā paṭipāṭiyā bhikkhusamgham nisīdāpetvā dakkhiṇodakam 10
datvā paṭītenāhārena parivisitvā bhattakiccāvasāne ekamantaṃ nisīdi.
S. „kin nu kho mahārāja Mallikā na paṇṇāyatīti“ pucchitvā „attano
sukhamadamattāyā“ 'ti vutte „nanu mahārāja tvam pubbe kinnara-
yoniyam nibbattitvā ekarattim kinnariyā vinā hutvā sattavassasatāni
paridevamāno vicarīti“⁸ vatvā tena yācito a. ā.: 15

Atīte B. Bhallāṭiyo nāma rājā r. kārento „aṅgāra-
pakkam migamaṃsam khādissāmīti“ rajjam amaccānam niyyā-
detvā sannaddhapañcāvudho susikkhitakoleyyakasunakhagaṇa-
parivuto⁹ nagarā nikkhamitvā Himavantam pavisitvā anu
Gaṇgam gantvā upari abhirūhitum asakkonto ekam Gaṇgam 20
otiṇṇam¹⁰ nadim disvā tadanusārena gacchanto migasūkarā-
dayo vadhitvā aṅgarapakkamaṃsam khādanto uccatṭhānam
abhirūhi. Tattha ramaṇīyāya nadikāya paripuṇṇakāle tha-
nappamānodikā¹¹ hutvā sandati, aṇṇadā jaṇṇupparamānodikā¹²
hoti. Tattha nānappakāramacchakacchapā¹³ vicaranti, udaka- 25
pariyante rajatapattavaṇṇā¹⁴ vālukā, ubhosu tīresu nānā-
pupphaphalabharitavinamitā rukkhā pupphaphalarasamattehi
nānā¹⁵ haṇḍabhamaragaṇehi¹⁶ samparikiṇṇā vividhamigasamgha-
nisevitacchāyā¹⁷. Evaṃ ramaṇīyāya hemavatakanadiyā¹⁷ tīre

¹ Bds -kain-. ² Cks raṇṇo, omitting saddhim. ³ Cks -nan. ⁴ Bds nanu. ⁵ Ck -ā.

⁶ Cks kujjha-. ⁷ Ck ka-. ⁸ Bds -ratīti. ⁹ Ck -kāleyyaka-. ¹⁰ Bds -a. ¹¹ Bds thanampa-. ¹² Bds jaṇṇukam pa-. ¹³ Bds -rakā-. ¹⁴ Cks -a. ¹⁵ Ck -vibhaga-, Bds vibhaṇḍama. ¹⁶ Bds -nisevitā sitacchāyā. ¹⁷ Bds hemavaṇṇakunananadiyā.

dve kinnarā aññamaññaṃ āliṅgitvā paricumbitvā nānappa-
kārehi paridevantā rodanti. Rājā tassā nadiyā tīrena Gandha-
mādanam abhirūhanto¹ te kinnare disvā „kin nu te² ete kin-
narā evaṃ paridevanti, pucchissāmi ne“ ti cintetvā sunakhe
5 oloketvā accharaṃ pahari, susikkhitā koleyyakā³ sunakhā tāya
saññaya gumbaṃ pavisitvā udarena nipajjimsu. So tesam
paṭisallīnabhāvaṃ⁴ űatvā dhanukalāpaṃ c' eva sesāvudhāni ca
ṭṭitarukkhaṃ nissāya ṭṭapetvā padasaddam akaronto saṇi-
kam⁵ tesam santikam gantvā „kimkāraṇā tumhe rodathā“ 'ti
10 kinnare pucchi.

Tam attham dassento⁶ S. tisso gāthā abhāsi:

1. Bhallāṭṭiyo nāma ahosi rājā,
rajjam pahāya migavaṃ acāri so⁷,
agamā girivaram⁸ Gandhamādanam
15 sampupphitam kimpurisānuciṇṇam. 166.
2. Sālūrasamghaṇ ca nisedhayitvā⁹
dhanukalāpaṃ ca so nikkhipitvā¹⁰
upāgamī vacanam vattukāmo
yatthaṭṭhitā kimpurisā ahesuṃ. 167.
- 20 3. Himaccaye Hemavatāya tīre
kim idhaṭṭhitā¹¹ mantayavho abhiṇham,
pucchāmi vo mānusedhavanṇe:
katham vo jānanti manussaloke ti. 168.

Tattha sālūrasamghaṇ ti sunakhagaṇam, himaccaye ti catunnam¹²
25 hemantamāsānam¹³ atikkamo, Hemavatāya 'ti imissā Hemavatanadiyā¹⁴ tīre.

Raṇño vacanam sutvā kinnaro tuṇhī ahosi. Kinnarī pana
raṇṇā saddhim sallapi:

4. Mallamgirim¹⁵ Paṇḍarakam Tikūṭam
sītodiya¹⁶ anuvicarāma¹⁷ najjo,

¹ Bđ -ruyhanto. ² Bđ omits te. ³ C^s koleyya, C^k kāleyya. ⁴ Bđ -sallīnam, omitting bhāvaṃ. ⁵ Bđ -ni-. ⁶ Bđ^s pakāse-. ⁷ C^k acari yo. C^s vari so, Bđ -vaṃ sa ācāri so. ⁸ read: girivaram agamā? ⁹ Bđ nisādha- for nisāda-? ¹⁰ C^k nikkhamitvā. ¹¹ C^k kimaddhaṭṭhitā, C^s kimadha-. ¹² C^k -añca. ¹³ C^k hemantamāsam, Bđ hemavantaṃ māsānam. ¹⁴ Bđ^s -vatāya-. ¹⁵ Bđ mallagiri. ¹⁶ Bđ -dakā. ¹⁷ C^k ca anu-.

migā manussā va¹ nibhāsavaṇṇā
jānanti no kimpurisā ca² luddā 'ti. 169.

Tattha Mallāṅgiriṇ³ ti samma luddaka mayam imam Mallāṅgiriṇ ca
Paṇḍarakaṇ ca Tikūṭaṇ ca imā naḷḷo anuvicārāma, Mallāṅgiriṇ⁴ ti pi pāṭho, ni-
bhāsavaṇṇā ti nibhāsamānavāṇṇā⁵ dissamānakasarirā ti. 5

Tato rājā tisso gāthā abhāsi:

5. Sukiccharūpaṁ paridevayavho,
āliṅgito⁶ cāsi piyo piyāya,
pucchāmi vo mānussadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane rodatha appatītā. 170. 10
6. Sukiccharūpaṁ paridevayavho,
āliṅgito⁶ cāsi⁸ piyo piyāya,
pucchāmi vo mānussadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane vilapatha appatītā. 171.
7. Sukiccharūpaṁ paridevayavho, 15
āliṅgito⁶ cāsi piyo piyāya,
pucchāmi vo mānussadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane socatha appatītā ti. 172.

Tattha sukiccharūpaṇ ti sutṭhu dukkhappattā viya hutvā, āliṅgito⁶
cāsi piyo piyāya 'ti tayā⁹ piyāya tava piyo āliṅgito ca asi¹⁰, āliṅgiyo cāsiti¹¹ 20
pi pāṭho, ayam ev' atho, kim idha vane ti kimbhāṇā idha vane antaranarā
āliṅgitvā paricumbitvā piyaṁ¹² katham kathetvā puna appatītā rodathā 'ti.

Tatoparā ubhinnaṁ pi allāpasallāpagāthā honti:

8. May' ekarattim¹³ [vip]pavasimha ludda
akāmakā aññamaññaṁ sarantā,
tam ekarattim¹⁴ anutappawānā
socāma, sā ratti punaṁ na hessati. 173. 25
9. Yam ekarattim anutappath' etaṁ¹⁵
dhanam va natṭham pitaram va¹⁶ petam —

¹ so all three MSS. ² Bā ti. ³ Cks mallan. Bā mallagiriṇ. ⁴ Bā mālagiriṇ.

⁵ Bā -mānussavaṇṇā. ⁶ Cks -giyo. ⁷ so all three MSS. for idhā? ⁸ Bā vāsi.

⁹ Bā tava. ¹⁰ Cks āsi. ¹¹ Cks āliṅgimassīti. ¹² Bā piya. ¹³ Cks mayameka-,

Bā mayekarattim. ¹⁴ Bā -am. ¹⁵ Ck Bā -ppatetam. ¹⁶ Cks -raṇ ca.

- pucchāmi vo mānūsadehavaṇṇe:
kathaṃ vināvāsam akappayittha. 174.
10. Yam imaṃ¹ nadiṃ passasi sīghasotaṃ
nānādumacchadanāṃ² selakūṭaṃ³
5 tam me piyo uttari vassakāle
mamañ ca maññaṃ⁴ anubandhatīti⁵. 175.
11. Ahañ ca aṃkolakaṃ ocināmi
atimuttakaṃ⁶ sattaliyothikaṃ⁷ ca,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
10 ahañ ca naṃ mālinī⁹ ajjhupessaṃ. 176.
12. Ahañ c' idaṃ¹⁰ kuravakaṃ¹¹ ocināmi
uddālaka¹² pāṭalisinduvāritā¹³,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
ahañ ca naṃ mālinī¹⁴ ajjhupessaṃ. 177.
- 15 13. Ahañ ca sāliṣṣa¹⁵ supupphitassa
oceyya pupphāni karomi mālaṃ¹⁶,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
ahañ ca naṃ mālinī¹⁴ ajjhupessaṃ. 178.
14. Ahañ ca sālassa supupphitassa
20 oceyya pupphāni karomi bhāraṃ,
idañ ca no hohiti¹⁷ santharatthaṃ¹⁸
yath' ajja 'maṃ¹⁹ viharissāmu²⁰ rattim. 179.
15. Ahañ ca kho²¹ akalūṃ²² candanañ ca
silāya²³ piṃsāmi pamattarūpā,
25 piyo ca me hohiti⁸ rositaṅgo
ahañ ca naṃ rositā ajjhupessaṃ. 180.
16. Athāgamā salilaṃ sīghasotaṃ
nudaṃ sāle salaḷe kaṇṇikāre,

¹ C^{ks} yayimaṃ. ² C^k -mācadanaṃ, C^s -māchadanaṃ. ³ B^d -kulaṃ. ⁴ B^d mañña. ⁵ C^{ks} -baddhatīti. ⁶ B^d adhi-. ⁷ B^d -liyodhi-. ⁸ B^d he-. ⁹ C^k B^d -ni, C^s -nim. ¹⁰ B^d ahañca taṃ. ¹¹ C^s khu- corr. to ku-, B^d kurakaṃ. ¹² all three MSS. -ka. ¹³ B^d sindhu-. ¹⁴ C^{ks} -nlin, B^d -ni. ¹⁵ B^d -lassa. ¹⁶ C^{ks} -lin. ¹⁷ C^{ks} hoti, B^d hehiti. ¹⁸ C^s santa-, B^d saṇharattam. ¹⁹ B^d hattaajjimaṃ. ²⁰ B^d -ma. ²¹ C^{ks} vo. ²² B^d aggalūṃ. ²³ B^d -yaṃ.

- apūratha¹ tena muhuttakena,
 sāyaṃ nadī āsi mayā suduttarā. 181.
17. Ubhosu tīresu mayāṃ tadā t̥hitā
 sampassantā ubhayo aññamaññaṃ,
 sakim pi rodāma sakim hasāma, 5
 kicchena no agamā saṃvarī sā. 182.
18. Pāto ca kho uggate sūriyamhi²
 catukkaṃ nadim̐ uttariyāna ludda
 āliṅgiyā aññamaññaṃ mayāṃ ubho
 sakim pi rodāma sakim hasāma. 183. 10
19. Tih' ūnakaṃ satta satāni ludda
 yam idha³ mayāṃ vippavasimha pubbe,
 vās' ek' imaṃ jīvitam̐ bhūṃpāla,
 ko n' idha kantāya vinā vaseyya. 18
20. Āyuṇ ca vo⁴ kīvatako nu samina, 15
 sace pi jānātha vadetha āyuṃ,
 anussavā⁵ vaddhato⁶ āgamā vā
 akkhātha me tam̐ avikampamānā. 185.
21. Āyuṇ ca no vassasahassa⁷ ludda,
 na c' antarā pāpako atthi rogo, 20
 appaṇ ca dukkhaṃ sukhaṃ eva bhiyyo,
 avītarāgā vijahāma jīvitam̐ ti. 186.

Tattha mayekarattim̐⁸ ti mayāṃ ekarattim̐⁹, vippavasimhā 'ti vippa-
 yuttā hutvā vasimbhā 'ti¹⁰, anutappamānā ti aniccamānānaṃ nāma no eka-
 ratto atīto¹¹ ti tam̐ ekarattim̐⁹ anucintayamānā, puna na heṣṣatīti puna na 25
 bhaviṣṣati nāgamisatīti socāma, dhanam̐ va naṭṭham̐ pitarāṃ va petam̐
 ti¹² dhanam̐ vā naṭṭham̐ pitarāṃ vā mātaram̐ vā petam̐ kālakataṃ kin nu kho
 tumhe cintayamānā kena kāraṇena tam̐ ekarattim̐¹³ vināvāsam̐ akappayittha,
 idam me ācikkhathā 'ti pucchati, yamimaṃ¹⁴ ti yaṃ idam̐, selakūṭaṃ¹⁵ ti
 dvinnam̐ selānam̐ antare sandamānam̐, vassakāle ti ekassa¹⁶ megghassa utthāya 30

¹ Ck āpu-, Bđ amu-. ² Cks su- ³ so C^o Bđ; Ck idha for idhā? ⁴ C^o yovā,
 Bđ te. ⁵ Bđ -vo. ⁶ C^o vaddhano? Bđ vuddhato. ⁷ Bđ -am̐. ⁸ Cks mayameka-
 Bđ -rattan. ⁹ Cks rattim̐, omitting eka, Bđ^o ekarattam̐. ¹⁰ Bđ omits ti. ¹¹
 Bđ omits atīto. ¹² Ck Bđ omits dhanam̐ va --. ¹³ Bđ -am̐. ¹⁴ Ck yaman,
 C^o yayiman. ¹⁵ Bđ -kulan ¹⁶ Cks etassa.

vassanukāle, amhākaṃ hi imasmiṃ vanasaṇḍe rativasena vicaratānaṃ eko megho
 uttāhi, atha me piyasāmiko kinnaro maṃ pacchato āgacchatīti maññamāno
 etaṃ nadīṃ uttarīti āha, ahañcā 'ti ahaṃ paṇ' etassa paṇatirāṃ gatabbhāvāṃ
 ajānanti eupupphitāni amkolakādīni pupphāni ocināmi, tattha sattaliyothi-
 5 kañcā¹ 'ti kandalapupphāṇi ca suvaṇṇayodhikaṇi ca ocinanti pana piyo ca me
 mālabbhārī bhaviesati ahaṇi ca naṃ mālīnī hutvā ajjhupessan ti iminā kā-
 raṇena ocināmi, uddālakā pāṭalisinduvārītā² ti ime hi³ mayā ocitā yevā
 'ti vadati, oceyyā 'ti ocinivā. akalum⁴ candanañcā 'ti kālākaluṇi ca⁵
 rattacandanaṇi ca, rositaṅgo ti vilittasariro, rositā ti⁶ vilittā⁷ hutvā
 10 ajjhupessan ti sayane upāgamiessāmi⁸, nudaṃ sāle salale kaṇṇikāre
 ti etāni mayā ocinivā tīre thapitāni⁹ pupphāni nudantaṃ harantaṃ, su-
 dattarā ti tassā hi oratīre¹⁰ thitakāle yeva nadiyā udakaṃ āgataṃ, taṃ
 khaṇaṃ yeva suriyo atthamīto¹¹, vijjutā¹² niccharanti, kinnarā nāma udaka-
 bhīrukā honti, iti sā otaritum na visahi, tenāha: sāyaṃ nadī mayā duruttarā¹³
 15 ti, sampassantā ti¹⁴ vijjunniccharaṇakāle passantā, rodāma 'ti andhakārakāle
 apassantā rodāma vijjunniccharaṇakāle¹⁵ passantā hasāma, samvarīti ratti,
 catukkan ti tucchāṃ, uttariyānā 'ti uttaritvā, tībūnakan ti tīhi ūnāni
 sattavassasatāni, yamidha mayan ti yaṃ kālāni idha mayam vippavasimha
 so ito tīhi ūnakāni sattavassasatāni hontīti vadati, vāsekiman ti vāsāṃ¹⁶
 20 ekaṃ imaṃ tumhākaṃ eva vassasatāṃ imaṃ jīvitaṃ ti vadati, ko nīdhā 'ti
 evaṃ parittake jīvite ko nu idha kantāya vinā bhaveyya, ayuttaṃ tava piya-
 bhariyāya vinā bhavitum ti dīpeti, kīvatako nū ti rājā kinnariyā vacanaṃ
 sutvā imesaṃ āyuppanāṇaṃ pucchissāmiti cintetvā tumhākaṃ kittako āyū ti
 pucchati, anussavā¹⁷ sace vo kassaci vadantassa vā suttaṃ mātāpitunnaṃ vā
 25 vaddhānaṃ¹⁸ mahallakānaṃ santikā āgamo¹⁹ atthi atha me tato anussavā
 vaddhato²⁰ āgamo¹⁹ vā etaṃ avikampamānā akkhātha, na cantarā ti amhākaṃ
 vassasabhaṇṇaṃ āyū²¹ antarā ca no pāpako jīvītantarāyako rogo pi n' atthi.
 avītarāgā ti aññamaññaṃ avigatapemā hutvā

Taṃ sutvā rājā „ime hi nāma tiracchānagatā hutvā eka-
 30 rattim²² vippayogena sattavassasatāni rodantā vicaranti, ahaṃ
 pana tiyojanasatike rajje mahāsampattim pahāya araññe vi-
 carāmi, aho akiccakāri 'mhīti“ tato ca nivatto²³ Bārāṇasim
 gantvā „kin te mahārāja Himavante acchariyaṃ diṭṭhaṃ“ ti

¹ B^d -yodhikaṇi cā. ² C^k -pāṭalisinduvārakā, C^s -pāṭalisinduvārakā, B^d -pā-
 talisinduvārītā. ³ B^d pi. ⁴ B^d āgalu. ⁵ B^d kālāgalu. ⁶ C^k omīti ti. ⁷
 C^k vilittatā. ⁸ B^d upa-. ⁹ C^k thitāni, B^d thapitāni. ¹⁰ B^d oramatīre. ¹¹ C^k
 attamino, B^d aṭṭhaṅgamito. ¹² B^d vijjutā. ¹³ B^d suduttarā. ¹⁴ C^k passa-
 tāni. ¹⁵ B^d vijjutā-. ¹⁶ B^d vassekimetivassāṃ in the place of vāsekiman-
 tīvāsāṃ. ¹⁷ C^k anussavā. ¹⁸ B^d buddhānaṃ. ¹⁹ B^d -mā. ²⁰ B^d bu-. ²¹
 B^d -um. ²² B^d ekaṃ rattim. ²³ B^d va vivatto.

amaccehi puṭṭho sabbaṃ ārocetvā tato paṭṭhāya dānādini da-
danto bhoge bhuñji.

Tam atthaṃ pakāseto S.

22. Idaṃ ca sutvāna amānusānaṃ
Bhallāṭṭiyo ittheraṃ jīvitaṃ ti
nivattatha na¹ migavaṃ acāri
adāsi dānāni abhuñji bhoge ti 187. 5

imaṃ² gāthaṃ vatvā puna vadanto dve gāthā abbhāsi:

23. Idaṃ ca sutvāna amānusānaṃ
sammodatha mā kalahaṃ akattha
mā vo tapī³ attakammāparādho
yathāpi te kimpuris⁴ ekarattin⁵. 188. 10

24. Idaṃ ca sutvāna amānusānaṃ
sammodatha mā vivādaṃ akattha
mā vo tapī³ attakammāparādho
yathāpi te kimpuris⁴ ekarattin⁵ ti. 189. 15

Tattha amānusānaṃ ti kinnaṛānaṃ, attakammāparādho ti attano
kammadoso, kimpurisekarattin⁶ ti yathā te kimpurisekarattin⁷ kato attano
kammadoso tapī⁷ tathā tumhe mā tapī⁸ attho.

Mallikā devī T-assa dhammadesanaṃ sutvā uṭṭhāyāsanaṃ añjalim 20
paggayha D-assa thutim karonti osānagātham āha:

25. Vividhaṃ⁹ adhimana¹⁰ supom¹¹ ahaṃ
vacanapathaṃ tava-m-atthasamhitam¹²,
muñca giram¹³ nudas¹⁴ eva¹⁵ me daram,
samaṇa sukhāvaha jīva me ciraṇ ti. 190. 25

Tattha vividhaṃ¹⁴ adhimana¹⁵ supomahaṇ ti bhante tumhehi
vividhehi nānakāraṇehi alaṃkaritvā desitaṃ dhammadesanaṃ¹⁶ adhimana¹⁵ pa-
saṇṇacittā hutvā supomī. vacanapathaṃ ti taṃ tumhehi vuttaṃ vividha-
vacanaṃ, muñca giram¹⁸ nudaseva¹⁷ me daram ti kaṇṇasukhaṃ ma-
dhuraṃ giram muñcanto mama hadaye sokadarathaṃ nudasi yeva harasi yeva¹⁸, 30

¹ Bds omit na. ² Bd idaṃ. ³ Bd tampi. ⁴ Cs -so eka-, Bd -rattin. ⁵ Bd
kappi. ⁶ Bd -an. ⁷ Bd tappi, Cks tampi. ⁸ Bd tappiti. ⁹ Cks -dha ¹⁰ Cs
-māna. ¹¹ Bd tavamamattasāññitarin. ¹² Cks giri. ¹³ Cs nūdayeva, Cs nūda-
yeva, Bds nudasseva. ¹⁴ all three MSS -dha. ¹⁵ Cks -mānā. ¹⁶ Bd adds
ahaṃ. ¹⁷ Cks nūdayeva, Bds nudasseva. ¹⁸ Bd omits h. y.

samaṇasukkhāvaha jīva me ciraṃ ti bhante buddhasamaṇa dībbamānusa-
lokiyalokuttarasukkhāvaha jīva me ciraṃ mama sāmi dhammarāja ciraṃ jīvā 'ti.

Kosalarājā tato paṭṭhāya tāya saddhim samaggavāsaṃ vasi.

S. i. d. ā. j. s. : „Tadā kinnaro Kosalarājā ahosi, kinnarī Mallikā
devī ahosi. Bhallāṭiyarājā¹ ahaṃ evā“² 'ti. Bhallāṭiyajātakaṃ³

9. Somanassajātaka.

Ko taṃ himsati heṭhetīti. Idam S. J. v. Devadattassa
vadhāya parisakkanam ā. k. Tadā hi S. „na bhikkhave idān' eva
pubbe p' esa mama vadhāya parisakkatī yevā“⁴ 'ti vatvā a. ā. :

- 10 Atīte Kururaṭṭhe Uttaraapañcālanagare Reṇu nāma
rājā r. kāresi. Tadā Mahārakkhito nāma tāpaso pañcasata-
tāpasaparivāro Himavante⁵ vasitvā loṇambilasevanatthāya
cārikaṃ caranto Uttarapañcālanagaraṃ patvā rājuyyāne va-
sitvā sapariso⁶ piṇḍāya caranto rājadvāraṃ pāpuṇi. Rājā isi-
15 ganaṃ disvā iriyāpathe⁷ pasanno alaṃkatamahāthale nisīdā-
petvā paṇītena āhārena parivisitvā „bhante imaṃ vassārattam
mama uyyāne vasathā“⁸ 'ti vatvā tehi saddhim uyyānaṃ gantvā
vasanaṭṭhānāni kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā vanditvā
nikkhami. Tato paṭṭhāya sabbe pi te rājanivesane bhuñjanti.
20 Rājā pana aputtako putte,⁹ pattheti, puttā n' uppajjanti.
Vassārattaccayena Mahārakkhito „idāni Himavanto ramaṇīyo,
tatth' eva gamissāmā“¹⁰ 'ti rājānaṃ āpucchitvā raṇṇā kata-
sakkārasammāno nikkhamitvā antarāmagge majjhantikasamaye
maggā okkamma ekassa sandacchāyassa¹¹ rukkhassa heṭṭhā
25 taruṇaṭṭinapitṭhe sapariso nisīdi. Tāpasā kathaṃ samuṭṭhā-
pesum: „rājagehe vaṃsānurakkhako putto n' atthi, sādhu vat'
assa sace rājā puttam labheyya paveni ghaṭṭiyethā“¹² 'ti.
Mahārakkhito pi tesam kathaṃ sutvā „bhavissati nu kho

¹ Cks bhallāṭṭirājā, Bd bhallāṭika-. ² Cks -ṭijā-, Bd -ṭikajā-. 9. Cfr. Carlyā-P.
p. 92. ³ Bds add ciraṃ. ⁴ Bds -rivāro ⁵ Bd -ena. ⁶ Bds -am. ⁷ Bds
sita-. ⁸ Ck -ṭi-, Bds ghaṭṭiyeyyā.

rañño putto udāhu no“ ti upadhārento „bhavissatīti“¹ ñatvā
 evam āha : „mā bhonto cintayittha, aija paccūsakāle eko deva-
 putto cavitvā rañño aggamehesiyā kucchimhi paṭisandhim gaṇ-
 hissatīti“. Tam sutvā eko kūṭajaṭilo „idāni rājakulūpako
 bhavissāmīti“ cintetvā tāpasānaṃ gamanakāle gilānālayaṃ⁵
 katvā nipajjitvā „ehi gacchāmā“² 'ti vutte „na sakkomīti“
 āha. Mahārakkhito tassa nipannakāraṇaṃ ñatvā „yadā sak-
 kosi tadā āgaccheyyāsīti“ isigaṇaṃ ādāya Himavantam eva
 gato. Kuhako pi nivattitvā vegena gantvā rājadvāre
 ṭhatvā „Mahārakkhitassa upatṭhānakatāpasaso³ āgato“ ti rañño¹⁰
 ārocāpetvā raññā vegena pakkosāpito pāsādaṃ abhiruyha
 paññattāsane nisīdi. Rājā kuhakaṃ vanditvā ekamantaṃ ni-
 sinno isinaṃ ārogyaṃ pucchitvā „bhante atikhippaṃ ni-
 vattittha⁴, vegena ken' atthena āgat' atthā“⁵ 'ti āha. „Āma
 mahārāja, isigaṇo sukhaṃ nisinno 'sādhu vat' assa sace rañño¹⁵
 pavenipālako putto uppajjeyyā' ti kathaṃ samutṭhāpesi, ahaṃ
 taṃ kathaṃ sutvā 'bhavissati nu kho rañño putto' ti dibba-
 cakkhunā olokeno mahiddhikaṃ⁶ devaputtaṃ 'cavitvā agga-
 mahesiyā Sudhammāya kucchismim'⁷ nibbattissatīti' disvā 'ajā-
 nantā gabbhaṃ nāseyyuṃ, ācikkhissāmi nesaṃ' ti tumhākaṃ²⁰
 kathanatthāya āgato, kathitan te mayā, gacchām' ahaṃ ma-
 hārājā“⁸ 'ti. Rājā „bhante na sakkā gantun“ ti tuṭṭho pa-
 sannacitto⁹ kuhakaṃ⁷ tāpasāṃ uyyānaṃ netvā vasanatṭhānaṃ
 samvidahitvā adāsi. So tato paṭṭhāya rājakule bhuñjanto
 vasati, Dibbacakkhuko t' ev' assa¹⁰ nāmaṃ ahosi⁹. Tadā B.²⁵
 Tāvatisabhabhanā¹⁰ cavitvā tattha paṭisandhim gaṇhi, jātassa
 c' assa nāmagahaṇadivase Somanassakumāro t' eva
 nāmam karimsu, so kumārāparihāren' eva vaḍḍhati. Kuhaka-
 tāpasaso uyyānass' ev' ekasmiṃ¹¹ passe nānappakāraṃ sū-
 peyyasākaṃ ca¹² valliphalāni ca ropetvā paṇṇikānaṃ hatthe³⁰
 vikiṇanto dhanāṃ saṇṭhapesi. B-assa sattavassikakāle rañño

¹ Bd upaṭṭhaka- ² Cks nivattitvā ³ Bds add udāhuno. ⁴ Cs Bd -ka. ⁵
 Bd -imhi. ⁶ Bds -mānaso. ⁷ Bd kubika. ⁸ Bd tvevassa. ⁹ Bd hoti ¹⁰ Bd
 -nato. ¹¹ Bd omits ev. ¹² Cs -sāka, Ck -sāvaka.

paccanto kuppi. So „Dibbacakkhutāpasam mā pamajjīti“
 kumāraṃ paṭicchāpetvā „paccantaṃ vūpasamessāmīti“ gato.
 Ath' ekadivasaṃ kumāro „jaṭilaṃ passissāmīti“ uyyānaṃ gantvā
 kūṭajaṭilaṃ ekaṃ gaṇṭhikakāsāvaṃ¹ nivāsetvā ekaṃ pārūpitvā
 5 ubhohi hatthehi dve udakaghaṭe gahetvā sākavatthusimh²
 udakaṃ āsiñcantaṃ disvā „ayaṃ kūṭajaṭilo attano samaṇa-
 dhammaṃ akatvā paṇṇikakammaṃ karotīti“ ūatvā „kiṃ karosi
 paṇṇika gahapatikā“ 'ti taṃ lajjāpetvā avanditvā va nik-
 khami³. Kūṭajaṭilo „ayaṃ idān' eva evarūpo paccāmitto⁴, ko
 10 jānāti kiṃ karissati, idān' eva naṃ nāsetuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā
 raṇṇo āgamanakāle pāsāṇaphalakaṃ ekamantaṃ khipitvā
 pāṇiyaghaṭaṃ bhinditvā paṇṇasālāya tiṇāni vikiritvā sarīraṃ
 telena makkhetvā paṇṇasālaṃ pavisitvā sasīsaṃ pārūpitvā
 mahādukkhappatto viya⁵ mañce⁶ nipajji. Rājā āgantvā na-
 15 garaṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ apavisitvā⁷ „mama
 sāmikaṃ Dibbacakkhukaṃ passissāmīti“ paṇṇasāladvāraṃ
 gantvā taṃ vippekāraṃ disvā „kin nu kho etaṃ“ ti anto
 pavisitvā taṃ nipannaṃ disvā pāde parimajjanto paṭhamam
 gātham āha :

- 20 1. Ko taṃ himsati heṭṭeti⁸,
 kin nu⁹ dummano socasi¹⁰ [appatīto],
 kass' ajja mātāpitara rudantu¹¹,
 kv-ajja setu¹² nihato paṭhavyā ti. 191.

Tattha himsatīti paharati, heṭṭeti¹³ akkosati, kvajja setū ti ko
 25 ajja sayatu.

Taṃ sutvā kūṭajaṭilo nitthananto¹⁴ utṭhāya dutiyaṃ
 gātham āha :

2. Tuṭṭho 'smi deva tava dassauena,
 cirass' apassāmi taṃ bhūmipāla,

¹ Bds kaṇṭhita- ² Ck sākha, C^s sāvaka-. ³ Bd nikkhamitvā nagaraṃ gato. ⁴ Cks pacchā. ⁵ Ck piya. ⁶ Bd mañjake. ⁷ Bd pavisetvā. ⁸ Bd hedheti, B^s bodheti. ⁹ Cks omit nu. ¹⁰ so all three MSS. for socasi dummano? ¹¹ Bd rucantā, B^s durantā. ¹² Ck sotu, C^s so, read : ko ajja setu. ¹³ Cks vihe-, Bds bodhetīti. ¹⁴ Bds nitthu-.

ahiṃsako Renu-m-anuppavissa¹

puttena te heṭṭhayito² 'smi devā 'ti. 192.

Itoparā uttānasambandhagāthā Pālinayen' eva veditabbā.

5. Āyantu dovārikā khaggabaddhā³,

kāsāviyā yantu⁴ antepuran taṃ,

hantvāna⁵ taṃ Somanassaṃ kumāraṃ

chetvāna sīsaṃ varaṃ āharantu. 193.

4. Pesitā rājino dūtā kumāraṃ etad abravuṃ:

issarena vitiṇṇo si, vadhappatto si⁶ khattiya. 194.

5. Sa rājaputto paridevayanto

dasaṅgulim añjalim paggaḥetvā:

aham pi icchāmi janinda dattṭhuṃ,

jīvaṃ panetvā⁷ paṭidassayetha⁸. 195.

6. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā raṇṇo puttaṃ adassayum,

putto ca pitaraṃ disvā dūrato v' ajjhabhāsatha⁹: 196. 15

7. Āgañchu¹⁰ dovārikā khaggabaddhā¹¹

kāsāviyā hantu mamaṃ janinda,

akkhāhi me pucchito etam atthaṃ:

aparādho ko n' idha mam' ajja atthiti. 197.

Tattha ahiṃsako ti aham kassaci ahiṃsako silācārasampanno, Renu- 30
manupavissā 'ti mahārāja Renu ahaṃ tava puttena¹¹ mahāparivārena anu-
pavisitvā are kūṭatāpasa kasmā tvaṃ idha vasīti vatvā pāsānaphalakam khipitvā
ghaṭaṃ bhinditvā hatthehi ca pādehi ca koṭṭentena¹² viheṭṭhito 'smi ti evaṃ so
abhūtaṃ eva bhūtaṃ viya katvā rājānaṃ saddahāpesi, āyantu¹³ 'ti gacchantu,
mama sāmimhi vipapaṭṭipannakālato paṭṭhāya mayi pi so na lajjissatīti kuṇṇhitvā 25
tassa vadhaṃ āpārento evam āha, kāsāviyā ti¹⁴ coraghātakā, te pi pharasu-
hattā attano vidhānena gacchantū 'ti vadati, varaṃ ti varasīsaṃ chinditvā
āharantu, rājino ti bhikkhave raṇṇo santike¹⁵ dūtā raṇṇā pesitā¹⁶ vegena
gantvā mātara alaṃkaritvā attano amke nīśidāpitaṃ¹⁷ kumāraṃ parivāretvā etad
avocuṃ. issarena¹⁸ 'ti raṇṇā, vitiṇṇosīti pariccatto si, sa¹⁹ rājaputto ti²⁰ 30
bhikkhave tesaṃ vacanaṃ sutvā maraṇabhayaatajjito mātu amkato utṭhāya so

¹ Bā anupavissam. ² Cks -yittho, Bā pothayito. ³ all three MSS. -bandhā. ⁴ Ck
kāsāviyāyantu, Ck kāsāviyāy, Bā -viyāhantu. ⁵ Cks gan-. ⁶ Bā vadhaṃ passāsī.
⁷ Bā maṃ netvā. ⁸ Cks -yātha. ⁹ Bā omits v. ¹⁰ Ck āgañcu, Ck āhañju, Bā
āgacchuṃ. ¹¹ Cks putto. ¹² Bā koṭṭe-. ¹³ Cks kāsācīkā, omitting ti. ¹⁴ Bā
-kā. ¹⁵ Ck adds ti, Bā omits r. p. ¹⁶ Cks -tuṃ. ¹⁷ Cks so. ¹⁸ Cks pi.

rājaputto, paṭidassayethā¹ ti dassetha, tassā 'ti bhikkhave te dūtā tassa kumārassa taṃ vacanaṃ sutvā māretuṃ avisahantā goṇaṃ viya naṃ rajjuyā parikaḍḍhantā netvā rañño dassayūṃ², kumāre pana nīyamāne dāsigaṇaparivutā³ saddhīm orodhehi Sudhammāpi devī nāgarāpi mayāṃ niraparādhāṃ kumārāṃ
5 māretuṃ na dassāmā ti tena saddhīm yeva āgamaṃsu⁴, āgacchun ti⁵ tumhākaṃ āpāya mama santikaṃ āgamaṃsu⁶, hantūṃ mamaṃ ti maṃ māretuṃ, ko nīdhā ti ko nu idha mama aparādhō yena maṃ tvaṃ māresīti⁷ pucchi.

Rājā „bhavaggaṃ atinīcaṃ, tava doso atimahā“ ti tassa dosāṃ kathento

- 10 8. Sāyaṇ ca pāto udakaṃ saṇṇatī⁸
aggim sadā paricaraṇappamatto⁹,
taṃ tādisaṃ samiyataṃ brahmacārīm
kasmā tuvaṃ¹⁰ brūsi gahapatīti¹¹ gātham āha. 198.

Tattha udakaṃ saṇṇatīti¹² udakorohaṇakammam karotīti¹³, taṃ¹⁴
15 tādisaṃ ti taṃ¹⁵ tathārūpaṃ mama sāmīṃ Dībbacakkhutāpasaṃ kasmā tvaṃ¹⁶
gahapatīvādēna samudācarasīti vadati.

Tato kumāro „deva mayhaṃ gahapatim űeva gahapatin ti vadantassa ko doso“ ti vatvā

9. Tālā ca mūlā ca phalā ca deva
20 pariggahā vividhā santi-m-assa,
te rakkhati gopayat' appamatto¹⁷,
brāhmaṇo gahapatī¹⁸ tena hotīti gātham āha. 199.

Tattha mūlā ti mūlakādimūlā¹⁹, phalā ti²⁰ nānāvīdhāni vallīphalāni,
te rakkhati gopayatappamatto²¹ ti te esa tava kulūpakatāpaso paṇṇika-
25 kammaṃ karonto nisīditvā rakkhati vatim²² katva gopayati appamatto, tena
kāraṇena so²³ tava brāhmaṇo gahapati nāma hoti.

„Iti naṃ aham pi gahapatīti²⁴ kathesiṃ²⁵, sace na sadda-
hasi catūsu dvāresu paṇṇike pucchāpehīti“. Rājā pucchāpesi.

¹ Ck^s -dassayatha, Bds -dissayethā. ² Bds ada-. ³ Bds omits gaṇa. ⁴ Bds āg-, C^s āgamiṃsu. ⁵ Bds āgacchanti. ⁶ Ck^s āgamiṃsu. ⁷ Bds mārāpesīti. ⁸ Ck^s sañchātī, C^s saṇṇatī. ⁹ so Ck^s; C^s -carata-, Bds -cāri-. ¹⁰ Ck^s tvaṃ. ¹¹ so all three MSS. for gahapatīti. ¹² Ck^s saṇṇatīti. ¹³ Ck^s kārōti, C^s karōti, Bds karo-
hiti. ¹⁴ Ck^s omits taṃ. ¹⁵ Bds omits taṃ. ¹⁶ Bds taṃ. ¹⁷ Bds goppiyatippa-
matto. ¹⁸ so all three MSS. for gahapatī brāhmaṇo? ¹⁹ Ck^s -la. ²⁰ Ck^s phalā
ni, Bds phalānīti. ²¹ Bds -tyappa-. ²² Ck^s catim, Bds ti. ²³ C^s nesa, Ck^s neya.
²⁴ Bds gahappa-. ²⁵ Bds kathemi. ²⁶ Bds pi.

Te „āma¹ mayam imassa hatthato pannaṃ² ca phalāphalāni³
ca vikiṇṇāma⁴“ ‘ti⁵ āhaṃsu. Paṇṇavatthum pi upadharāpetvā
paccakkham akāsi. Paṇṇasālam pi ‘ssa pavisitvā kumārassa
parisā⁶ paṇṇavikkayaladdham kahāpaṇamāsakabhaṇḍikaṃ nī-
haritvā rañño dassesi⁷. Rājā M-assa niddosabhāvaṃ ūatvā: 5

10. Saccaṃ kho etaṃ vada⁸ kumāra,
pariggahā vividhā santi-m-assa,
te rakkhati gopayat⁹ appamatto¹⁰,
brāhmaṇo gahapati¹¹ tena hotīti gātham āha. 200.

Tato M. cintesi: „evarūpassa bālassa rañño santike¹²
vāsato Himavantaṃ pavisitvā pabbajitum varaṃ¹³, paris-
majjhe yev¹⁴ assa dosaṃ āvikatvā āpucchitvā ajj¹⁵ eva nikkha-
mitvā pabbajissāmi¹⁶“ so parisāya namakkāraṃ katvā

11. Suṇantu mayhaṃ parisā samāgatā
sanegamā¹⁷ jānapadā ca sabbe: 15
bāl¹⁸ āyaṃ, bālassa vaco nisamma¹⁹
ahetunā ghātayate²⁰ janindo ti. 201.

Tattha bālayaṃ bālassa ‘ti ayaṃ rājā sayam bālo imassa bālassa kūta-
jaṭilassa vacanaṃ sutvā ahetunā va²¹ maṃ ghātaye²² ti.

Evaṃ ca pana vatvā²³ attānaṃ²⁴ anujānāpento itaraṃ²⁵
gātham āha:

12. Daḷhasmi mūle visate²⁶ virūḷhe
dunnikkhaya veḷu pasākhajāto,
vandāmi pādāni tavaṃ²⁷ janinda,
anujāna²⁸ maṃ, pabbajissāmi devā ‘ti. 202. 25

Tattha visate ti visāle mihante jāte, dunnikkhaya ti dunnikkha-
dhiyo²⁹.

¹ Bā pī. ² Cks paṇṇā. ³ Bā mūlāpha-. ⁴ Bds -miti. ⁵ Bā pu-. ⁶ Cks
-suṃ. ⁷ all three MSS. -si. ⁸ Bā -yatimappa-. ⁹ Ck -ṇa-, C^o -ṇā-, Bds sa
brāhmaṇo gahapati; read: gahāpatī brāhmaṇo? ¹⁰ Bā varanti. ¹¹ Cks omit sa
¹² Bā anī-. ¹³ Bā ghāyate maṃ. ¹⁴ Ck -nā vaṃ, Bā -nā ma ¹⁵ Ck ghāye,
Bā ghātayate. ¹⁶ Bā adds pitarāṃ vanditvā. ¹⁷ Bā adds pabbajāya. ¹⁸ Bā -te.
¹⁹ Bā tava. ²⁰ Cks -nā. ²¹ Bā -nikayāto.

Tatoparā rañño ca puttassa vacanapaṭivacanagāthā honti:

13. Bhuñjassu bhoge vipule¹ kumāra,
 sabbañ ca te issariyam dadāmi,
 ajj' eva tvañ Kurunañ² hohi rājā,
 mā pabbajī³, pabbajjā hi dukkhā. 203.
14. Kin nū 'dha⁴ deva tavam⁵ atthi bhogā,
 pubbe v' ahañ⁶ devaloke ramissam
 rūpehi saddehi atho rasehi
 gandhehi passehi manoramehi. 204.
15. Bhuttā⁷ me bhogā tidivasmi⁸ deva
 parivāritā⁹ accharāsam gaṇena,
 tavañ¹⁰ ca bālaṃ paraneyyañ¹¹ veditvā
 na tādise rājakule vaseyyaṃ¹². 205.
16. Sacc' āhañ¹³ bālo paraneyy' āhañ¹⁴ asemi,
 ekāparādhañ khamā putta mayhañ,
 puna pi ce edisakaṃ bhaveyya
 yathāmatin somanassaṃ karohīti. 206.

Tattha dukkhā ti tāta pabbajjā nāma parapaṭibaddhā¹⁵ jīvikatthā¹⁶
 dukkhā mā pabbajī rāja hohīti tam¹⁷ yāci, kinnū dha devā 'ti¹⁸ deva ye
 tava bhogā¹⁹ tesu kin nāma bhuñjītabbam atthi, parivāritā²⁰ ti paricāritā²¹
 ayam eva vā paṭho, tassa kira jātissaraññānaṃ uppajji, tasmā evam āha, para-
 neyyaṃ ti andhañ viya yatthiya²² parena netabbañ²³, tādise ti²⁴ tādissassa
 rañño santike na paṇḍitena vasitabbañ, mayā attano nāpabaleṇa alja jīvitam
 laddhañ, nāhañ tava santike vasissāmīti nāpetum evam āha, yathāmatin ti
 sacc' puna mayhañ evarūpo doso hoti atha tvañ yathājñhāsayam karohīti
 puttañ khamāpesi

M. rājānañ ovaḍanto²⁵ atṭha gāthā abhāsi:

¹ Cks -laphale. ² Cs -rū-. ³ all three MSS. -i. ⁴ Cks omit dha, all three MSS. nu. ⁵ so all three MSS. for tavam. ⁶ Bā cāhañ. ⁷ Bā adds ca. ⁸ all three MSS. -smim. ⁹ Ck -kā, Bā -cārikā. ¹⁰ Bā tu-. ¹¹ Ck -pi-, Cs -ni-. ¹² Cks -yya. ¹³ Bā sacāhañ. ¹⁴ so Ck; Cs Bā -neyyoham; read: -neyy' ah'. ¹⁵ Bā -bandha. ¹⁶ Cs -kantā, Bā -tatthā corr. to -katthā. ¹⁷ Bā nam. ¹⁸ Cks kinnu cā ti, Bā kin nu-. ¹⁹ Cks -ge, Bā -go. ²⁰ Bā -cārikā, Bā -cāritā. ²¹ Cks parivārito. ²² Cs yatthi, Bā pathaviyā. ²³ Cks -bbā. ²⁴ Cks hi. ²⁵ Bā ovaḍanto.

17. Anisamma kataṃ kammaṃ anavatthāya cintitaṃ —
bhesajjassēva vebhaṅgo vipāko hoti pāpako. 207.
18. Nisamma ca kataṃ kammaṃ sammāvatthāya¹ cintitaṃ —
bhesajjassēva sampatti vipāko hoti bhadrako. 208.
19. Alaso gihi kāmabhogī² na sādhu, (III $\frac{184}{25}$)
asaññato pabbajito na sādhu,
rāja na sādhu anisammakārī,
yo paṇḍito kodhano taṃ na sādhu. 209.
20. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kittī³ ca vaḍḍhati. 210.
21. Nisamma daṇḍaṃ paṇayeyya⁴ issaro,
vegā⁵ kataṃ tapate bhūmipāla⁶,
sammāpanidhi ca⁷ narassa atthā
anānutappā te bhavanti pacchā. 211.
22. Anānutappāni hi ye karonti
vibhajja kammāyatanāni loke
viññūpasatthāni⁸ sukhudrayāni⁹
bhavanti vaddhānumatāni¹⁰ tāni. 212.
23. Āgañchu¹¹ dovārikā khaggabaddhā¹²
kāśāviyā hantu¹³ mamaṃ janinda,
mātuc-ca¹⁴ aṃkasmi¹⁵ ahaṃ nisinno
ākaddhito sāhasā¹⁶ tehi deva. 213.
24. Kaṭukam¹⁷ hi sambādham sukiccha¹⁸ patto,
madhuraṃ piyaṃ jīvitam laddha¹⁹ rāja
kiochen²⁰ ahaṃ²¹ ajja vadhā pamutto²²,
pabbajjam evābhimano²³ 'ham asmīti. 214.

¹ Bḍ -vattāya. ² Ck -gi, Bḍ -go. ³ Bḍ -i, Cks -iñ. ⁴ Cks paṇa-, Bḍ pana-. ⁵ Ck vahā, C^o vehā, Bḍ vegāsā, B^o cegāsā. ⁶ Ck -lam. ⁷ so Bḍ for sanimāpani-hitā? Ck -panidhi, C^o yammāpaniya, Cks omit ca. ⁸ Ck -sattāni, Bḍ -saṭṭhāni? ⁹ Bḍ sukhindriyāni. ¹⁰ Bḍ^o buddhā-. ¹¹ Ck -um, C^o āgañju, Bḍ agacchum. ¹² Bḍ -bandho. ¹³ Bḍ hantum. ¹⁴ Bḍ^o -tuñca. ¹⁵ Ck akasmiñ, C^o aṃkasmiñ, Bḍ aṃgasmi. ¹⁶ so all three MSS. for sahasā? ¹⁷ Cks -kañ. ¹⁸ C^o sukiccha corr. to sukiccha, Bḍ sukiccam. ¹⁹ so all three MSS. for laddhu? ²⁰ all three MSS. -nūham. ²¹ C^o vidhā-, Bḍ^o vadhāya mutto.

Tattha anisammā¹ 'ti anoloketvā anupadhāretvā, anavatthāya cintitū
 ti¹ na ca avatthapetvā² na³ tuletvā na³ tiretvā cintitān, vipāko hoti pā-
 pako ti tassa hi yathā nāma bhesajjassa vebhaṅgo⁴ vipatti evam evaṃ⁵ vi-
 pāko hoti pāpako, asaṇṇato ti kāyādīhi asaṇṇato dussīlo, taṃ na sādhu
 5 'ti taṃ tassa kodhanatthaṃ⁶ na sādhu, nānisammā 'ti anisāmetvā kiñci kam-
 maṃ na kareyya, paṇayeyyā⁷ 'ti paṭṭhapeyya pavatteyya, vegā ti vegena
 sahasā, sammāpaṇidhi cā 'ti sammāpaṇidhinā yoniso ṭhapitena cittaṇa katā
 narassa atthā pacchā anānutappā bhavanti attho, vibhajjā 'ti imāni kātum
 yuttāni imāni kātum ayuttānīti evam aññāya⁸ vibhajitvā, kammāyatanānīti
 10 kammāni, vaddhānumatānīti paṇḍitehi anumatāni anavajjāni⁹ hontī, kaṭu-
 kaṇ ti deva kaṭukasambādhaṃ sukicchaṃ maranabhayaṃ patto 'mhi, laddhū¹⁰
 'ti attano nāpabalaṇa labhitvā, pabbajjamevābhimaṇo ti pabbajjābhi-
 mukhacitto yev' asmi.

Evam M-ena dhamme desite rājā devīn āmantetvā
 15 25. Putto vatāyaṃ¹¹ taruṇo¹² Sudhamme
 anukampako Somanasso¹³ kumāro
 taṃ yācamāno na labhāmi s' ajja¹⁴,
 arahāsi naṃ¹⁵ yācitave tuvaṃ pīti gātham āha. 215.

Tattha yācitave ti yācituṃ.

20 Sā pabbajjāyaṃ eva uyyojentī
 30. Ramassu bhikkhācariyāya putta,
 nisamma dhammesu paribbajassu,
 sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ
 anindito Brahmam upeti ṭhānaṇ ti gātham āha. 216.

25 Tattha nisammā 'ti pabbajanto¹⁶ ca nisāmetvā micchādīṭṭhikānaṃ pab-
 hajjaṃ pahāya sammādīṭṭhiyuttaṃ nīyyānikaṃ pabbajjaṃ pabbaja

Atha rājā gātham āha :

37. Acchariyarūpaṃ vata yādisaṇ ca,
 dukkhitaṃ¹⁷ maṃ¹⁸ dukkhāpayase¹⁹ Sudhamme,

¹ Cks add -tanti. ² C^s -tthajetvā, B^d anavatthāto, B^s anavatthāpetvā. ³ Bds a.

⁴ Cks vebhaṅgo, B^d -jasseva vebhaṅgā. ⁵ B^d eva. ⁶ B^d kodhanantaṃ. ⁷ C^s

pāṇapeyyā, B^d paṇayeyya. ⁸ Bds evaṃ paññāya. ⁹ Cks anuv-. ¹⁰ Bds laddhā.

¹¹ B^d tavāyaṃ. ¹² C^k -ṇe. ¹³ B^d -ssa. ¹⁴ B^d svajja. ¹⁵ Cks no. ¹⁶ all

three MSS. pabbajj-. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ read: maṃ dukkhitaṃ. ¹⁹ so B^d for

dukkhayaṇe, C^s dukkhitahvase, C^k dukkhabhave.

yācassu puttāṃ iti vuccamānā

bhiyyo va ussāhayase kumāraṇ ti. 217.

Tattha yādisa ñeā 'ti yādisaṃ idaṃ tvaṃ vadesi taṃ acchariyarūpaṃ
va¹. dukkhitaṇ ti pakativāpi maṃ dukkhitaṃ bhiyyo dukkhāpayasi².

Puna devī gātham āha:

5

28. Ye vip̐pamuttā anavajjabhojino³

parinibbutā lokam imaṃ caranti

taṃ⁴ ariyamaggaṃ paṭipajjamānaṃ

na ussahe vārayitum kumāraṇ ti. 218.

Tattha vip̐pamuttā ti rāgādīhi vip̐pamuttā, parinibbutā ti killesa- 10
parinibbānena nibbutā, tamariyamaggaṃ⁵ ti taṃ tesāṃ Buddhādīnaṃ ari-
yānaṃ santakaṃ maggaṃ paṭipajjamānaṃ mama puttāṃ vāretum na vussa-
hāmi⁶ devā 'ti.

Tassā vacanaṃ sutvā rājā osānagātham āha:

29. Addhā have sevitabbā sapaññā (III ²⁰⁶/₂₂)

15

bahussutā ye bahuṭṭhānacintino

yes' āyaṃ sutvāna subhāsītāni

appossukkā⁷ vītasokā Sudhammā ti. 219.

Tattha bahuṭṭhānacintino ti bahukāraṇacintino⁸, yesāyaṇ ti yesaṃ
ayaṃ Somanassakumārassēva hi⁹ subhāsitaṃ sutvā appossukkā jātā, rājāpi tad 20
eva sandhāyāha.

M. mātāpitaro vanditvā „sace mayhaṃ doso atthi kha-
mathā¹⁰“ 'ti āha, mahājanassa añjaliṃ katvā Himavavantābhi-
mukho gantvā manussesu nivattesu manussavannenāgantvā
devatāhi sattapabbatarājiyo atikkamitvā Himavantaṃ nīto, 25
Vissakammena nimmitāya paññasālāya isipabbajjāṃ pabbaji,
taṃ¹¹ tattha yāva soḷasavassakālā rājakulapariacārikavesena¹²
devatā yeva upaṭṭhahimsu. Kūṭajaṭilam pi mahājano pothetvā
jīvitakkhayaṃ pāpesi. M. jhānābhiññāṃ nibbattetvā Brahma-
lokūpago¹³ ahoṣi.

30

¹ Bā omits va. ² Cks dukkhayāsi, Bā dukkhāpayāsi. ³ Bā bhogi-. ⁴ Cks nam?

⁵ Cks nam-? ⁶ C Bā us-. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks -kāracin-, Bā -karaṇacin-.

⁹ Bā adds sā. ¹⁰ Cks -tā. ¹¹ Cks tvā. ¹² Ck -vāraka-, Cā -cāraka-. ¹³

Cks -ūpagato.

S. i. d. ā. : „evam bhikkhave pubbe p' esa mayham vadhāya parisakkati yevā“ 'ti vatvā j. s. : „Tadā kuhako Devadatto ahosi, mātā Mahāmāyā, Rakkhito Sāriputto, Somanassakumāro aham evā“ 'ti. Somanassajātakaṃ.

5

10. Campeyyajātaka.

Kā nu vijjurivābhāsīti. Idam S. J. v. uposathakammaṃ ā. k. Tadā hi S. „sādhū vo kataṃ" upāsakā uposathavāsaṃ vasantehi, porāṇakapaṇḍitā nāgasampattiṃ pahāya uposathavāsaṃ vasiṃsu yevā" 'ti vatvā tehi yācito a. ā. :

10

A. Aṅgaratṭhe Aṅge ca Magadharatṭhe Magadhe ca r. kārente Aṅga-Magadha-ratṭhānaṃ antare Campā nāma nadī, tattha nāgabhavanaṃ ahosi, Campeyyo nāma nāgarājā r. kāresi. Kadāci Magadharājā Aṅgaratṭhaṃ gaṇhāti, kadāci Aṅgarājā Magadharatṭhaṃ. Ath' ekadivasam Magadharājā

15

Aṅgena saddhiṃ yujjhivā yuddhaparājito assam āruya palāyanto Aṅgarañño yodhehi anubaddho punnaṃ Campānadim patvā „parahatthe maraṇato nadim pavisitvā mataṃ seyyo" ti assen' eva saddhiṃ nadim otari. Tadā Campeyyo nāgarājā anto uduke ratanamandapaṃ nimminivā mahāparivāro mahā-

20

pānaṃ pivati. Asso raññā saddhiṃ uduke nimujjivā nāgarañño purato otari. Nāgarājā alamkatapaṭiyattaṃ rājānaṃ disvā sinehaṃ uppādetvā āsanā utṭhāya „mā bhāyi mahārājā" 'ti rājānaṃ attano pallaṃke nisīdāpetvā uduke nimuggakāraṇaṃ pucchi. Rājā yathābhūtaṃ kathesi. Atha naṃ „mā bhāyi

25

mahārāja, ahan taṃ dvinnaṃ ratṭhānaṃ sāmikaṃ karissāmi" ti assāsetvā sattāhaṃ mahantaṃ yasaṃ anubhavivā sattame divase Magadharājena saddhiṃ nāgabhavanā nikkhami¹. Magadharājā nāgarājassānubhāvena Aṅgarājānaṃ gahetvā jivitā voropetvā dvīsu ratṭhesu r. kāresi. Tato paṭṭhāya rañño ca
30 nāgarājassa ca viśāso thiro ahosi, rājā anusaṃvaccharaṃ

10. Ofr. Cariyā-. P. p. 86. ¹ Cko Bā kathaṃ, Bā add kammaṃ. ² Cko -itvā.

Campānadītīre ratanamaṇḍapaṃ kāretvā mahantena pariccā-
 gena nāgarāṇño balikammaṃ karoti¹, so mahantena pari-
 vārena nāgabhavanā nikkhamitvā balikammaṃ paṭicchati,
 mahājano nāgarāṇño sampattiṃ oloketi. Tadā B. dalidda-
 kule nibbatto rājaparisāya saddhiṃ nadītīraṃ gantvā taṃ 5
 nāgarājassa sampattiṃ disvā lobhaṃ uppādetvā taṃ upatṭha-
 yamāno² dānaṃ [datvā silaṃ rakkhitvā Campeyyanāgarājassa
 kālakiriyato sattame divase cavitvā tassa vasanapāsāde³ sirisa-
 yanapiṭṭhe nibbatti, sarīraṃ sumanadāmavaṇṇaṃ mahantaṃ
 ahosi. So taṃ disvā vipphaṇṇasārī hutvā „mayā katakusala- 10
 nissandena chasu kāmaggasu⁴ issariyaṃ koṭṭhe⁵ paṭisāmitaṃ
 dhaññaṃ viya ahosi, sv-āhaṃ imissā tiracchānayaṇiyaṃ⁶
 paṭisandhiṃ gāṇhiṃ, kim me jīvitena⁷“ ‘tī maraṇacittaṃ’
 uppādesi. Atha paṃ Sumanā nāma nāgamāṇavikā disvā „ma-
 hānubhāvo Sakko nibbatto bhavissatīti⁸“ sesanāgamāṇavikā- 15
 naṃ⁹ saññaṃ adāsi. sabbā nānāturīyahatthā āgantvā tassa
 upahāraṃ karimsu. Tassa taṃ nāgabhavanaṃ Sakkabhavanaṃ
 viya ahosi, maraṇacittaṃ paṭippasambhi, sappasarīraṃ vija-
 hitvā sabbālaṃkārapaṭimaṇḍito sayanapiṭṭhe nisīdi. Ath’ assa
 tato paṭṭhāya yaso mahā ahosi, so tattha nāgarajjaṃ kārento 20
 aparabhāge vipphaṇṇasārī hutvā „kim me imāya tiracchānayaṇiyā,
 uposathavāsaṃ vasitvā ito muñcitvā manussapathaṃ gantvā
 saccāni paṭivijjhivā dukkhass’ antaṃ karissāmīti¹⁰“ cintetvā
 tato paṭṭhāya tasmaṃ yeva pāsāde uposathakammaṃ karoti,
 alaṃkatanāgamāṇavikā tassa santikaṃ gacchanti, yebhuyyena 25
 silaṃ bhijjati. So tato paṭṭhāya pāsādā nikkhamitvā uyyā-
 naṃ gacchati, tā¹¹ tatrāpi gacchanti, uposatho¹² bhijjat’ eva¹³,
 so¹⁴ cintesi: „mayā ito nāgabhavanā nikkhamitvā manussa-
 lokaṃ gantvā uposathavāsaṃ vasitvā vaṭṭatīti¹⁵“ so tato

¹ Bā kareti. ² Ck patthayamāno. ³ Ck sayanapā-, Bds add sirigabbhe. ⁴
 Bā kāmaggasuesu. ⁵ Bds -esu. ⁶ Bā -yā. ⁷ Bds maraṇāya-. ⁸ Ck omit nāga.
⁹ Ck omit tā. ¹⁰ Bā -thakammaṃ. ¹¹ Ck bhijjato va, C bhijjanteva, Bā
 bhijjate. ¹² Bā tato.

patthāya uposathadivasesu nāgabhanā nikkhamitvā ekassa
 paccantagāmassa avidūre mahāmaggasamīpe vammīkamattthake
 „mama cammādīhi atthikā cammādīni gaṇhantu, maṃ kīlā-
 sappamā vā¹ kātukamā kīlāsappamā karontū“² 'ti sarīram dāna-
 5 mukhe³ vissajjetvā bhoge ābhuñjitvā nipanno uposathavāsam
 vasati. Mahāmaggena⁴ gacchantā ca āgacchantā ca tam diśvā
 gandhādīhi pūjetvā pakkamanti, paccantagāmaवासिनो⁵ „ma-
 hānubhāvo nāgarājā“⁶ ti tassa upari maṇḍapam karitvā sa-
 mantā vālukaṃ okiritvā gandhādīhi pūjayimsu. Tato patthāya
 10 manussā M-tte pasīditvā pūjam katvā puttam patthenti⁷. M.
 pi uposathakammam karonto cātuddasīpannarasesu vammīka-
 mattthake nipajjitvā pāṭipade⁸ nāgabhanam gacchati, tass'
 evam uposatham⁹ karontassa addhā¹⁰ vītivatto. Ekadivasaṃ
 Sumanā aggamaheśi āha: „deva tvaṃ manussalokaṃ gantvā
 15 uposatham upavasasi, manussaloko ca sāsamko sappatibhayo,
 sace te bhayam uppajjeyya atha mayam yena nimittena jā-
 neyyāma tam no ācikkhā“¹¹ 'ti. Atha nam M. maṅgala-
 pokkharaniyā tīram netvā „sace maṃ bhadde koci paharitvā
 kilamessati imissā pokkharaniyā udakaṃ āvilam bhavissati,
 20 sace supannā gahessanti“¹² udakaṃ pakkamissati¹³, sace ahi-
 guṇṭiko¹⁴ gaṇhissati udakaṃ lohitavannaṃ bhavissatīti¹⁵ evam
 tassā tīni nimittāni ācikkhitvā cātuddasauposatham¹⁶ adhiṭṭhāya
 so¹⁷ nāgabhanā nikkhamitvā tattha gantvā vammīkamattthake
 nipajji sarīrasobhāya vammīkam sobhayamāno, sarīram hi 'ssa
 25 rajatadāmaṃ viya setam ahosi, matthako rattakambalabheṇḍuko¹⁸
 viya, imasmim pana jātake B-assa sarīram naṅgalasīsappa-
 mānam¹⁹ viya ahosi, Bhūridattajātake ūruppamānam, Saṃkha-
 pālajātake ekadoṇikanāvappamānam. Tadā eko Bārāṇasīvāsi-
 mānavo Takkasilam gantvā disāpāmokkhasaācariyassa santike

¹ Bā omits vā. ² Bā -kho. ³ Bā -gge. ⁴ Bā add gantvā. ⁵ Bā adds dhitarani
 pathenti. ⁶ Ck paṭi-. ⁷ Bā -thakammam. ⁸ Bā karonto addhānam. ⁹ Bā -āhi.

¹⁰ Bā -o gahessati. ¹¹ Ck pakkaddhissati, C' pakkatthissati, B' pakkuyissati?

¹² Bā -kuṇḍiko. ¹³ Bā cātuddasī. ¹⁴ Bā omits so. ¹⁵ Bā -legenduko. ¹⁶ Ck
 naṅgula-.

ālambanamantam¹ uggaṇhitvā tena maggena attano gehaṃ
 gacchanto M-am divvā „imaṃ sappam gahetvā gāmanigama-
 rājadhānisu kiḷāpento² dhanam uppādessāmīti“ cintetvā dibbo-
 sadhāni gahetvā dibbamantaṃ parivattetvā tassa santikaṃ
 agamāsi. Dibbamāntaṃ sutakālato paṭṭhāya M-assa kaṇṇesu 5
 tattasālākappavesanakālo viya jāto, natthako sikharena abhi-
 matthiyamāno³ viya jāto. So „ko nu kho eso“ ti bhoganta-
 rato sīsam ukkhipitvā olokeno ahiguṇṭhikaṃ⁴ divvā cintesi:
 „mama viṣaṃ mahantaṃ, sace 'haṃ'⁵ kujjhitvā nāsāvātam
 vissajjessāmi etassa sarīraṃ bhusamuṭṭhi viya vippakirissati, 10
 atha me sīlaṃ khaṇḍaṃ bhavissati, na taṃ olokessāmīti“ so
 akkhīni nimmitvā sīsam bhogantare ṭhapesi. Ahiguṇḍika-
 brāhmaṇo⁶ osadham khādītva⁷ mantaṃ parivattetvā kheḷaṃ
 M-assa sarīre opi⁸, osadhānaṃ ca mantassa cānubhāvena
 kheḷena phutṭhaphutṭhatṭhāne⁹ pbotānaṃ¹⁰ utṭhānakālo viya 15
 jāto, atha naṃ so naṅguṭṭhe gahetvā kaḍḍhitvā dīghato nipajjā-
 petvā ajapadena daṇḍena uppīletvā dubbalaṃ katvā sīsam
 daḷhaṃ gahetvā¹¹ nippīlesi. M. mukhaṃ vivari, ath' assa
 mukhe kheḷaṃ opitvā¹² osadhamantaṃ katvā dante bhindi,
 mukhaṃ¹³ lohitassa pūri. M.¹⁴ sīlabhedabhayena evarūpaṃ 20
 dukkhaṃ adhiyāsento akkhīni ummīletvā olokanamattam pi na
 kari. So pi „nāgarājāvaṃ dubbalaṃ karissāmīti“ naṅguṭṭhato
 paṭṭhāy' assa aṭṭhīni cuṇṇayamāno viya sakalasarīraṃ mad-
 ditvā paṭṭakaveṭhanan¹⁵ nāma veṭhesi, tantamajjitan nāma
 majji¹⁶, naṅguṭṭhe gahetvā dussapoṭṭhiman¹⁷ nāma poṭhesi¹⁸. 25
 M-assa sakalasarīraṃ lohitamakkhitaṃ ahosi, so¹⁹ mahāve-
 danaṃ adhiyāseti²⁰. Ath' assa dubbalabhāvaṃ ṇatvā vallīhi

¹ Bā ālambāyana-. ² Cā kiḷa-. ³ Cā abhimanti-, Bā abhipattaya-, Bā abhi-
 matthaya-. ⁴ Cā -guṇṭhikaṃ, Cā -guṇḍikaṃ, Bā -kuṇḍikaṃ. ⁵ Bā sacāhaṃ. ⁶
 Bā -kuṇḍika-. ⁷ Bā sammharitvā. ⁸ Cā mapi. Bā khipi, Bā ukkhipi. ⁹ Cā
 puṭṭhapuṭṭha-, Bā phutṭhaphuṭṭha-. ¹⁰ Cā poṭṭhānaṃ. ¹¹ Bā katvā. ¹² Bā
 khipetvā. ¹³ Bā mukhe. ¹⁴ Bā adda attano. ¹⁵ Bā paṭṭakena vedhimaṃ.
¹⁶ so Cā; Bā tantamajjimaṃ nāma majhi. ¹⁷ so Cā; Bā -poṭheyyaṃ. ¹⁸ Bā
 poṭhesi. ¹⁹ Cā omit so. ²⁰ Bā -seeti.

peḷaṃ karitvā tattha naṃ pakkhipitvā paccantagāmaṃ netvā mahājanamajjhe kilāpesi, nilādīsu vaṇṇesu vaṭṭacaturassādīsu saṇṭhānesu aṇumṭhulādīsu pamānesu yaṃ yaṃ brāhmaṇo icchatī M. taṃ tad eva katvā naccati, phaṇasatam¹ pi phaṇasa-
5 hassam² pi karoti yeva. Mahājano pasīditvā bahuṃ dhanam adāsi, ekadivasam eva kahāpaṇasahassam³ sahassagghaṇake⁴ ca parikkhāre labhi⁵. Brāhmaṇo ādito va „sahassam labhitvā vissajjessāmīti“ cintesi, taṃ pana dhanam labhitvā „paccanta-
gāme yeva tāva me ettakaṃ dhanam laddhā rājarājamahā-
10 maccānam⁶ santike bahuṃ labhissāmīti“ sakataṃ ca sukha-
yānaṃ ca gahetvā sakate parikkhāre ṭhapetvā sukhayānake nisinno mahantena parivārena M-am gāmanigamādīsu kilā-
pento „Bārāṇasiyam Uggasenaraṇṇo santike⁷ kilāpetvā vissaj-
jessāmīti“ agamāsi. So maṇḍuke māretvā nāgaraṇṇo deti.
15 Nāgarājā punappuna „n' esa“ maṃ nissāya māressatīti“ na khādati. Ath' assa madhulaje adāsi. M. „sac' āham gocaram gaṇhissāmi anto peḷāya eva maraṇam bhavissatīti“ te pi na khādati⁸. Brāhmaṇo māsamattena⁹ Bārāṇasim patvā dvāra-
gāmesu kilāpento bahuṃ dhanam labhi. Rājāpi taṃ¹⁰ pakko-
20 sāpetvā „amhākaṃ kilāpehīti“ āha. „Sādhu deva, sve panna-
rase tumhākaṃ kilāpessāmīti“. Rājā „sve nāgarājā rājaṅgane naccissati, mahājano sannipatitvā passatū“ 'ti bheriṃ carā-
petvā punadivase rājaṅgaṇam alamkārapetvā brāhmaṇam pakko-
sāpesi. So ratanapeḷāya M-am netvā citratthare¹¹ peḷaṃ ṭha-
25 petvā nisīdi. Rājāpi pāsādā oruyha mahājanaparivuto rājā-
sane¹² nisīdi. Brāhmaṇo M-am niharitvā naccāpesi. Mahājano sakabhāvena saṇṭhātum na sakkoti, celukkhepasahassāni vattanti¹³, B-assa upari sattaratanavassam vassati. Tassa gahitassa māso sampūri, ettakaṃ kalam nirāhāro va ahosi.

¹ Ck^s pana-. ² Ck^s paṇa-. ³ B^s -aṇceva. ⁴ B^s -nike. ⁵ B^s labhati, Ck^s -ram labhi. ⁶ B^s -mattānam. ⁷ Ck^s omit santike. ⁸ B^s -nam esa. ⁹ B^s khādi. ¹⁰ B^s samāsamattena, Ck^s mahāsattena. ¹¹ B^s nam. ¹² B^s vicittattare. ¹³ B^s rājāsāyane, ¹⁴ B^s pava-.

Sumanā „aticirāyati me piyasāmiko, idāni 'ssa idha anā-
gacchantassa māso sampuṇṇo, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti gantvā
pokkharaniṃ olokontī lohita vaṇṇaṃ udakaṃ disvā „ahi-
guṇḍikena' gahito bhavissatīti“ ūatvā nāgabhavanā nikkha-
mitvā vammīkasantikaṃ gantvā M-assa gahitaṭṭhānaṃ ca 5
kilamitaṭṭhānaṃ ca disvā² kanditvā paccantagāmaṃ gantvā
pucchitvā taṃ pavattiṃ sutvā Bārāṇasim³ gantvā rājaṅgane'
parisamajje ākāse rudamānā aṭṭhāsi. M. naccanto va ākāsaṃ
olokento⁵ taṃ disvā lajjito peḷaṃ pavisitvā nipajji. Rājā
tassa peḷaṃ pavitṭhakāle „kin nu kho kāraṇaṃ“ ti ito c' ito 10
ca olokonto taṃ ākāse ṭhitaṃ disvā paṭhamam gātham āba:

1. Kā nu vijju-r-ivābhāsi osadhī viya tārakā,
devatā nu si gandhabbī, na taṃ maññāmi mānusiṃ⁶ ti. 220.

Tattha na taṃ maññāmi mānusiṃ⁶ ti ahaṃ taṃ mānusiṃ na maññāmi,
tayā ekāya devatāya gandhabbiyā vā bhavitum vattatīti vadatī. 15

Idāni tesam vacanapaṭivacanagāthāyo⁷ honti:

2. N' amhi devī na gandhabbī na mahārāja mānusi,
nāgakaṇṇ' amhi⁸ bhadante, atthen' amhi idhāgatā. 221.
3. Vibbhantacittā kupitindriyāsi,
nettehi te vāriganā savanti⁹, 20
kin te natṭhaṃ, kim pana' patthayānā
idhāgatā nāri, tad imha brūhi. 222.
4. Yam uggatejo urago ti cāhu¹⁰
nāgo ti taṃ¹¹ āhu jano¹² janinda
tam aggahī puriso jīvikattho, 25
taṃ bandhanā muñca. patī¹³ mam' eso. 223.
5. Kathaṃ nv-ayaṃ balaviriyūpappano
hatthattham āgañchi¹⁴ vanibbakassa,
akkhāhi me nāgakaṇṇe tam atthaṃ,
kathaṃ vijānemu gahītanāgaṃ. 224. 30

¹ Bđ -kuṇḍi-. ² Bđ adds roditvā. ³ Cks -siyam. ⁴ Bđ rājadvāre. ⁵ Bđ
-ketvā. ⁶ Cks -si, Bđ -si. ⁷ all three MSS. -naṃpaṭi-. ⁸ Bđ asmi. ⁹ Bđ vasanti.
¹⁰ Cks cāha. ¹¹ Bđ naṃ. ¹² Bđ -nā. ¹³ Ck patin, Cs Bđ -ti. ¹⁴ Bđ āgacchi.

6. Nagaram¹ pi nāgo bhasmañ kareyya,
tathā hi so balaviriyyūpapanno,
dhammañ ca nāgo apacāyamāno,
tasmā parakkamma tapo karotīti. 225.

5 Tattha atthenamhīti ahañ ekam kārāṇaṃ paṭicca idhāgatā, kupitindriyā ti kilantindriyā, vāriḡaṇā ti assubindughaṇā, urago ti cāhū ti urago ti cāyañ mahājāno katheti², puriso ti ayañ puriso tañ nāgarājānañ jīvikkathāya aggahesi, vanibbakassā³ ti imassa vanibbakapurisassa kathan nu esa mahānubbāvo samāno hatthathamañ āgato ti pucchati, dhammañcā⁴ ti pañcasīladhammañ upasathavāsadhamañ ca⁵ garuṃ⁶ karonto viharati, tasmā iminā purisena gahito pi sac⁷ āhañ imassa upari nāsāvācāñ vissajjesāmi bhusamuṭṭhiṃ⁸ viya karissati evaṃ me sīlañ bhijjissatīti sīlabhedabbayañ⁹ parakkamma⁷ tañ dukkhañ adhvāsetvā tapo karoti viriyañ eva karotīti āha.

Rājā „kahañ⁸ pan⁹ eso⁹ iminā gahito“ ti pucchi. Ath⁹
15 assa sā ācikkhanti

7. Cātuddasiṃ pannarasiṃ ca rāja
catuppathe sammati¹⁰ nāgarājā,
tam aggahī puriso jīvikattho,
tañ bandhanā muñca, patī mam⁹ eso ti gātham āha. 226

20 Tattha catuppathe ti catukkamaḡgassa āsannaṭṭhāne ekasmiṃ vammike caturaṅgasamannāgatañ adhiṭṭhānañ adhiṭṭhabhivā uposathavāsam vasanto nipajjati¹¹ attho, tañ¹² bandhanā ti tañ evaṃ dhammikañ guṇavantañ nāgarājānañ etassa¹³ dhaṇaṃ datvā peḡabandhanā pamuñca.

Evañ ca pana vatvā puna pi¹⁴ yācantī¹⁵ dve gāthā abhāsi:

- 25 8. Soḡas⁹ itthisahassāni āmuttamaṇikūḡḡalā
vāriḡehāsaya¹⁶ nāriyo¹⁷ tāpi tañ saraṇaṃ gatā. 227.
9. Dhammena mocehi asāhasena
gāmena nikkhena gavañ satena,
ossatṭhakāyo urago carātu,
30 puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 228.

¹ C^o nāgam. ² B^d -si. ³ B^d uposathañ vāsaddhammañca. ⁴ B^d guruṃ. ⁵ C^k -i. C^o -ī, B^d bhasmamūṭhi. ⁶ B^d -yā. ⁷ C^o parakkama, B^d parakkamañ. ⁸ B^d kathañ. ⁹ C^k B^d panoso. ¹⁰ B^o sampati. ¹¹ B^d nipajjiti. ¹² C^k omit tañ. ¹³ C^k ekassa. ¹⁴ B^d adds tañ. ¹⁵ all three MSS. -ti. ¹⁶ B^d -geha-. ¹⁷ C^k nāriyo, B^d nāri.

Tattha soḷasā¹ 'ti mā tvaṃ esa yo vā so vā daliddanāgo ti maññittha, etassa hi ettikā² sabbālaṃkārapatimaṇḍitā itthiyo vā³, sesā sampattī aparimāṇā ti dasseti, vārigehāsaya⁴ ti udakacchadanāṃ udakagabbhaṃ katvā tattha sayanaṣṭhā, ossaṭṭhakāyo ti nissaṭṭhakāyo hutvā, carātū 'ti ceratu.

Atha naṃ rājā tisso gāthā abhāsi:

5

10. Dhammena mocemi asāhasena
gāmena nikkhena gavaṃ satena.
ossaṭṭhakāyo urago carātu,
puññatthiko muñcatu bandhanasmā. 229.

11. Dammi⁵ nikkhasataṃ ludda thullaṇ ca maṇikuṇḍalaṃ 10
catussadaṇ⁶ ca pallaṃkaṃ ummāpupphasirinnibhaṃ⁷. 230.

12. Dve ca sādisiyo bhariyā usabhaṇ ca gavaṃ satam,
ossaṭṭhakāyo urago carātu,
puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 231.

Tattha luddā 'ti rājā uragaṃ mocetuṃ ahigunḍikaṃ⁸ āmantetvā tassa 15
dātabhaṃ deyyadhammaṃ dassento evaṃ āha. gāthā pana hetthā vuttatthā yeva.

Atha naṃ luddo āha:

13. Vināpi dānā tava⁹ vacanaṃ janinda¹⁰,
muñcemu naṃ uragaṃ bandhanasmā,
ossaṭṭhakāyo urago carātu, 20
puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 232.

Tattha tava¹¹ vacanaṃ ti mahārāja vināpi dānena tava vacanaṃ eva
amhākaṃ garuṃ¹², muñcemu naṃ ti muñciassāmi etaṃ ti vadati.

Evaṃ ca pana vatvā M-aṃ peḷato nīhari. Nāgarājā
nikkhamitvā pupphantaraṃ pavisitvā taṃ attabhāvaṃ vija- 25
hitvā māṇavakavaṇṇena alaṃkatasarīro¹³ paṭhaviṃ bhindanto
viya nikkhamitvā atṭhāsi. Sumanā ākāśā otaritvā tassa san-
tike tṭhitā. Nāgarājā¹⁴ añjalim paggayha rājānaṃ namassa-
māno atṭhāsi.

¹ B⁴ soḷasitthi. ² B⁴ ettakā. ³ B⁴ vā. ⁴ all three MSS. -geha-. ⁵ C⁴,
dhammi. ⁶ B⁴ caturassaṇa. ⁷ B⁴ ummārapupphāsannibhaṃ. ⁸ B⁴ -kuṇḍi-,
B⁵ -guṇḍhi-. ⁹ C⁴ tha. ¹⁰ read: dānā vinā te v. j.? ¹¹ C⁴ omits tava. ¹²
C⁴ garu. ¹³ B⁴ adds hutvā. ¹⁴ B⁴ -jānaṃ.

Tam atthaṃ pakāśento S. dve gāthā abhāsi:

14. Mutto Campeyyako nāgo rājānaṃ etad abravi:
namo te Kāsirāj' atthu¹ namo te Kāsivaddhana,
añjalin te paganhāmi², passeyyam me nivesanaṃ. 233.
- 5 15. Addhā hi dubbissasam³ etam āhu
yaṃ mānuso vissase⁴ amānusaṃhi,
sace ca maṃ yācasi etam atthaṃ
dakkhemu te nāga nivesanānīti. 234.

Tattha passeyyamme nivesanaṃ ti maṃ nivesanaṃ Campeyya-
10 nāgabavanānaṃ ramaṇiyanāṃ passitabbayuttakānaṃ taṃ te ahaṃ dassetukāmo taṃ
sabalaavāhano āgantvā⁵ passa narindā⁶ 'ti vadati, dubbissasaṃ⁷ ti dubbissa-
saniyanāṃ⁸, sace cā⁹ 'ti sace maṃ yācasi passeyyāma te nivesanānīti api ca kho
paua taṃ na saddahāmi¹⁰ti vadati.

Atha naṃ saddahāpetuṃ sapathaṃ karonto M. dve
15 gāthā abhāsi:

16. Sace hi¹¹ vāto girim āvaheyya
cando ca suriyo ca chamā pateyyuṃ
sabbā ca¹² najjo paṭisotaṃ¹⁰ vajeyyuṃ
na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyaṃ. 235.
- 20 17. Nabhaṃ phaleyya udadhī pi susse
saṃvaṭṭayaṃ¹¹ bhūṭadharā vasundharā
siluccayo¹² Meru samūlani ubbahe
na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyaṃ ti. 236.

Tattha saṃvaṭṭayaṃ¹¹ bhūṭadharā vasundharā ti ayaṃ bhūṭa-
25 dharā ti ca vasundharā ti ca¹³ saṃkham gata mahāpaṭhavi kilāṇjaṃ viya saṃ-
vaṭṭeyya, samūlamubbahe ti evaṃ Mahāsinerupabbato samūlo uṭṭhāya
purāṇapaṇṇaṃ viya ākāse pakkhandeyya.

So M-ena evaṃ vutte pi asaddahanto

18. Addhā hi dubbissasam¹⁴ etam āhu
30 yaṃ mānuso¹⁵ vissase amānusaṃhi,

¹ Ck -rājā, C* -rāja, both omitting tthu. ⁷ Bđ paggayhāmi, B* pagganhāmi?

² Ck dubbissasac, B* duppisāsam. ⁴ read: vissas'? ⁵ Bđ gamtva. ⁶ Ck dubbissan, B* dubbissāsan. ⁷ Ck* bhissasaniyanāṃ, Bđ dubbissāsaniyanāṃ. ⁸ Bđ pi. ⁹ Ck va. ¹⁰ Ck -ta. ¹¹ so Ck* for saṃvaṭṭaye? Bđ -ṭṭeyya. ¹² Bđ sikhu-.

¹³ Ck* vasuu-. ¹⁴ Bđ dubbissāsam. ¹⁵ Bđ manusso.

sace ca maṃ yācasi etam atthaṃ
dakkhemu te nāga nivesanānīti. 237.

Puna pi tam eva gāthaṃ vatvā „tvaṃ mayā katagunaṃ
jānitum arahasi, saddahitum pana yuttabhāvaṃ vā ayutta-
bhāvaṃ vā ahaṃ jānissāmīti“ pakāsento itaraṃ gāthaṃ āha: 5

19. Tumhe kho 'ttha¹ ghoravisā ulārā,
mahātejā khippakopi ca hotha,
mama kāraṇā bandhanasmā pamutto
arahasi no jānitaye² katānīti. 238.

Tattha ulārā ti ulāraṇā, jānitaye ti jānitum 10

Atha naṃ saddahāpetum puna sapathaṃ karonto M.

20. So³ paccataṃ niraye ghorarūpe
mā kāyikaṃ sātama alattha kiñci
peḷāya baddho maranaṃ upetu
yo tādisaṃ kamma kataṃ na jāne ti gāthaṃ āha. 239. 15

Tattha paccatan ti paccatu, kamma katan ti katakammam, evaṃ
gunakārakaṃ tumbhādisaṃ yo na jānāti so evarūpo hotū ti vadati

Ath' assa rājā saddahitvā thutim akāsi:

21. Saccappaṭiñṇā tavama esa hotu,
akkodhana hohi⁴ anūpanāhi⁵,
sabbaṃ ca te nāgakulaṃ supannā⁶
aggim⁷ va gimhāsu vivajjayantū 'ti. 240. 20

Tattha tavamesa hotū 'ti tava eṣa paṭiñṇā saccā hotu, aggim⁸ va gim-
hasu vivajjayantū 'ti yathā manussa gimhakāle santāpama anicchantā jala-
mānaṃ aggim vivajjenti evaṃ vivajjentu dūrato va pariharantu. 25

M. pi rañño thutim karonto itaraṃ gāthaṃ āha:

22. Anukampasī⁹ nāgakulaṃ janinda
mātā yathā suppiyaṃ ekaputtaṃ,
ahaṃ ca te nāgakulena saddhim
kāhāmi veyyavāṭikaṃ ulāraṇa ti. 241. 30

¹ read: tumhe 'ttha kho² ² Cks -tanaye ³ Cks yo ⁴ Bd⁵ hoti ⁵ Ck Bd
anupanāhi. C⁶ anūpanāhi ⁶ Cks -a ⁷ Ck Bd -i, C⁸ -ī ⁸ Cks -ī, Bd -i. ⁹
all three MSS -si

Taṃ sutvā rājā nāgabHAVANAṃ gantukāmo senaṃ gamana-
sajjaṃ kātuṃ¹ ānāpento

25. YoJentu ve rājarathe sucitte
kambojake assatare sudante,
5 nāge ca yoJentu suvaṇṇakappaṇe²,
dakkhemu nāgassa nivesanānīti gātham āha. 242.

Tattha kambojake assatare sudante ti susikkhite kambojakaṛatṭha-
sambhava assatare yoJentu.

Itarā abhisambuddhagāthā:

- 10 24. Bherimutiṅgā paṇavā ca saṃkhā
āvajjayimsu³ Uggasenassa raṇṇo,
pāyāsi rājā bahu sobhamāno
purakkhato nāriganassa majjhe ti. 243.

Tattha bahu sobhamāno ti bhikkhave Bārāṇasirājā soḷasahi nārīsa-
15 hassehi purakkhato⁴ parivārito tassa⁵ nāriganassa majjhe Bārāṇasīto nāga-
bhavanaṃ gacchanto ativiya sobhamāno pāyāsi.

Tassa nagarā nikkhantakāle yeva M. attano ānubhāvena
nāgabHAVANE sabbaratanamayaṃ⁶ pākāraṇ ca dvāraṭṭhālake ca
dissamānarūpe katvā nāgabHAVANAGAMANAMAGGAṃ⁷ alaṃkata-
20 paṭiyattaṃ māpesi. Rājā sapariśo⁸ tena maggena nāga-
bhavanaṃ pavisitvā ramaṇīyaṃ bhūmibhāgaṃ ca pāsāde ca
addasa.

Taṃ atthaṃ pakāśento S. āha:

- 25 25. Suvāṇṇacitakam⁹ bhūmiṃ addakki Kāsivaddhano
sovaṇṇaye¹⁰ ca pāsāde veluriyaphalakatthate. 244.
26. Sa rājā pāvisi vyamhaṃ Campeyyassa nivesanaṃ
ādiccavaṇṇupanibhaṃ kamsaviḍḍipabhasasaraṃ. 245.
27. Nānārukkhehi sañchannaṃ nānāgandhasameritaṃ¹¹
so¹² pāvekkhi Kāsirājā Campeyyassa nivesanaṃ. 246.
30 28. Pavitṭhamhi Kāsiraṇṇo¹³ Campeyyassa nivesane
dibbā¹⁴ turiyā vajjimsu nāgakaṇṇā ca naccayum. 247.

¹ Bḍ senagamanam sajjaṃpetum. ² Cks -ge. ³ read: āvajjayimsa', Cks āvajjimsu.

⁴ Cks -ta. ⁵ Bḍ -ā. ⁶ Bḍ sattaratana. ⁷ Bḍ -gāmimaggaṃ. ⁸ Bḍ sapari-
vāro. ⁹ Bḍ -citta-. ¹⁰ Bḍ sovaṇṇamaye. ¹¹ Bḍ -samīritam. ¹² Cks omit

so. ¹³ Bḍ -e. ¹⁴ Ck -a.

20. Tam nāgakaññā caritam gaṇena
 anvāruhi¹ Kāsirājā pasanno,
 nisīdi sovaṇṇamayamhi pīthe
 sāpassaye² candanasāralitte ti āha. 248.

Tattha suvaṇṇacitakan³ ti suvaṇṇavālūkūya santhataṃ⁴, vyamhan ti 5
 alamkatanāgabbhavanam, Campeyyassā 'ti nāgabbhavanam pavisitvā Campeyya-
 nāgarājassa nivesanam pāvisi, kāmāviḍḍupabhasaran ti meghamukhe
 suvaṇṇavaṇṇasañcaraṇavijju⁵ viya obhāsamānam, gandhasameritan ti nānā-
 vidhehi dibbagandhehi anusañcaritam⁶, caritam⁷ gaṇenā 'ti tam nivesanam
 nāgakaññānam⁸ caritam anusañcaritam, candanasāralitte ti dibbasāra- 10
 candanena anulitte.

Tattha nisinnamattass' ev' assa nānaggarasam dibba-
 bhojanam upanāmesum tathā soḷasannam itthisahassānam
 sesaparisāya⁹ ca. So¹⁰ sattāhamattam sapariso dibbannapānā-
 dīni paribhuñjitvā dibbehi kāmagaṇehi abhiramitvā sukhasa- 15
 yane nisinno M-assa yasam vaṇṇetvā „nāgarāja tvaṃ eva-
 rūpaṃ sampattiṃ pahāya manussaloke vammikamatthake ni-
 pajjitvā kasmā uposathavāsam vasasīti“ pucchi. So pi
 'ssa kathesi.

Tam attham pakāsento S. āha: 20

„ So tattha bhutvā ca atho ramitvā
 Campeyyakam Kāsirājā avoca:
 vimānasetthāni imāni tuyham
 ādiccavaṇṇāni pabhassarāni,
 n' etādisam atthi manussaloke, 25
 kimatthiyam nāga tapo karosi. 249.

21. Tā kambukāyūradharā suvatthā
 vaṭṭaṅgulī tambatalūpapannā
 paggayha pāyenti¹¹ anomavaṇṇā¹²,
 n' etādisam atthi manussaloke, 30
 kimatthiyam nāga tapo karosi. 250.

¹ all three MSS. -i. ² Bds so-. ³ Bds -citta-. ⁴ Bd saṇḍatam? ⁵ Cks su-
 vaṇṇasañcaraṇam-, B suvaṇṇavaṇṇasañcaraṇam, Bd suvaṇṇavaṇṇasañcaraṇa-.
⁶ Ck adds va naccanto. ⁷ Cs omits ca. ⁸ Bd -kaññāgaṇena. ⁹ Bd sesarājapari-.
¹⁰ Bd adds pana. ¹¹ Ck pāyanti, Cs pāsanti. ¹² Cks -am.

33. Najjo ca khemā¹ puthulomamacchā
adāsakuntābhirudā sutitthā,
n' etādisaṃ etc. 251.
- 5 33. Koṇcā mayūrā diviyā ca haṃsā
vaggussarā kokilā sampatanti, etc. 252.
34. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo
uddālakā pāṭaliyo ca phullā, etc. 253.
35. Imā ca te pokkharāṇṇo² samantato
diviyā ca gandhā satataṃ sampatanti³.
10 n' etādisaṃ atthi manussaloke,
kimatthiyaṃ nāga tapo karoṣi⁴. 254.
36. Na puttahetu na dhanassa hetu
na āyuno vāpi⁵ janinda hetu,
manussayoniṃ abhipatthayāno
15 tasmā parakkamma tapo karonīti. 255.

Tattha tā ti soḷasasahassanāgakaṇṇā sandhāyāha, kambukāyūradharā
ti suvaṇṇābharanādhārā, vaṭṭaṅgulīti pavāṇaṃkurasadisavaṭṭaṅgalī, tambata-
lūpapannā ti abhirattehi hatthapādālehi samannāgatā, pāyentīti dibba-
pānaṃ ukkhipitvā taṃ pāyenti, puthulomamacchā ti puthulapattehi nānā-
20 macchehi samannāgatā, adāsakuntābhirudā ti adāsasaṃkhātehi⁶ sakuṇehi
abhirudā, sutitthā ti sundaratitthā, diviyā ca haṃsā ti dibbahamsā ca,
sapatantīti manuññaravaṃ ravantā⁷ rukkhato rukkhaṃ saṃpatanti, dibbā
ca gandhā ti tāsu pokkharāṇiṣu satataṃ dibbagandhā vāyanti, abhipattha-
yāno ti patthayanto vicarāmi, tasmā ti tena kāraṇena parakkamma viriyaṃ
25 paggaḥetvā tapo karomi uposathaṃ upavasāmi.

Evam vutte rājā

37. Tvaṃ lohitakkho vihatantaramso⁸
alaṃkato kappitakesamassu
surosito lohitacandanena
30 gandhabbarājā va⁹ disā pabhāsasi. 256.
38. Deviddhipatto si mahānubhāvo
sabbhehi kāmehi samaṅgibhūto,
pucchāmi taṃ nāgarāje¹⁰ taṃ atthaṃ:
seyyo ito kena manussaloko¹¹ ti āha. 257.

¹ Cks temā, Bds khomā. ² Cks -ā. ³ so Cks for patanti? Bds sampavāyanti. ⁴
Bds add Bodhisatto āha. ⁵ Bds cāpi. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bds -ti ⁸ C:
vihatattha-. ⁹ Cks ca ¹⁰ Bds -ja. ¹¹ Cks -ke.

Tattha surosito ti suvilitto.

Ath' assa ācikkhanto nāgarājā āha:

30. Janinda nāññatra manussalokā

suddhī ca¹ saṁvijjati saṁyamo ca¹,

ahañ ca laddhāna manussayonim

kāhāmi jātimaṇassa² antan ti. 258.

5

Tattha suddhī cā¹ 'ti mahārāja aññatra manussalokā amatamahānibbāna-saṁkhātā suddhī vā sīlasaṁyamo vā n' atthī, antan ti manussayonim laddhā jātimaṇassa antam karissāmīti tapo karomi.

Tam sutvā rājā

10

40. Addhā have sevitabbā sapaññā (supra ⁴³³/₁₅)

bahussutā ye bahuṭhānacintino,

nariyo³ ca disvāna tavañ⁴ ca nāga⁵

kāhāmi⁶ puññāni anappakānīti. 259.

Tattha nariyo² 'ti iimā tava nāgakaññā⁷ ca tavañ ca disvā bahūni 15 puññāni karissāmīti vadati.

Atha nam nāgarājā

41. Addhā have sevitabbā sapaññā

bahussutā ye bahuṭhānacintino,

nariyo³ ca disvāna mamañ ca rājā

karohi puññāni anappakānīti āha. 260.

20

Tattha karohīti kareyyāsi mahārāja⁸.

Evam vutte Uggaseno gantukāmo hutvā „nāgarāja ciraṁ vasit' amha⁹, gamissāmā“ 'ti āpucchī. Atha nam M. „tena hi mahārāja yāvadicchakaṁ dhanam gaṇhā¹⁰“ 'ti dhanam dassento 25

42. Idañ ca me jātarūpaṁ pahūtaṁ¹¹

rāsī suvaṇṇassa ca tālamattā,

ito haritvā sovaṇṇaḥharāni

[kāraya] rūpiyassa ca pākāraṁ karontu¹². 261.

¹ Bā vā. ² Bā jātījarāma. ³ Bā nā-. ⁴ Bā tu-. ⁵ Ck rāja. ⁶ Ck ka-.
⁷ Bā -āyo. ⁸ Bā -jā ti. ⁹ Ck -hā, C^o vasītama, Bā vasimhā. ¹⁰ Bā -āhi. ¹¹
Bā bahutaṁ. ¹² so all three MSS. for - - suvaṇṇaṁ ḥharāni rūpiyassa cā - - ?

43. Muttā¹ ca vāhasabassāni pañca
 veḷuriyamissāni ito haritvā
 antepure bhūmiyaṃ santharantu,
 nikkaddamā hohiti² nīrajā³ ca. 262.

5 44. Etādisaṃ āvasa rājasetṭha
 vimānasetṭhaṃ bahu sobhamānaṃ
 Bārāṇasim⁴ nagaraṃ iddhaphītaṃ⁵
 rajjaṇ ca⁶ kārehi anomapañña⁷ 'ti. 263.

10 Tattha rāsīti tesu tesu ṭhānesu tālappamāṇarāsīyo⁷, sovaṇṇagharānīti
 suvaṇṇagehāni, nikkaddamā ti⁸ 'evan te⁸ antepure bhūmi nikkaddamā ca
 nīrajā⁹ ca bhavissati, etādisaṃ ti evarūpaṃ suvaṇṇamayaṃ rajatapākāraṃ
 muttāveḷuriyasanthatabhūminibhāgaṃ¹⁰, phītan ti phītaṃ taṃ¹¹ Bārāṇasinagaraṃ
 ca āvasa, anomapañña¹² 'ti alāmakapañña¹³.

15 Rājā tassa kathaṃ sutvā¹⁴ adhivāsesi. Atha M. nāga-
 bhavane bheriṇ carāpesi: „sabbā rājaparisā yāvadicchakaṃ
 hiraññasuvaṇṇādikaṃ dhanam gaṇhantū¹⁴“ 'ti rañño ca ane-
 kehi sakatasatehi dhanam pesesi. Tadā rājā mahantena
 yasena nāgabhavanā nikkhamitvā Bārāṇasim eva gato. Tato
 paṭṭhāya kira Jambudīpatalaṃ sahiraññaṃ jātaṃ¹⁵.

20 S. i. d. ā. „evam porāṇakapaṇḍitā nāgasampattiṃ pahāya upo-
 sathavāsaṃ vasiṃsū“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā ahigunḍiko¹⁶ Devadatto
 ahoṣi, Sumanā Rāhulamātā, Uggaseno Sāriputto, Campeyyanāgarājā
 aham evā“ 'ti. Campeyyajātakaṃ.

11. Mahāpalobhanajātaka.

25 Brāhmalokā cavitvānā¹⁷ 'ti. Idam S. J. v. visuddha-
 saṃkilesaṃ ā. k. Vatthum heṭṭhā vitthāritam eva. Idha pana
 S. „bhikkhū mātugāmo nāma¹⁸ esa visuddhasatte pi saṃkiliṭṭhe¹⁷
 karontīti¹⁸“ vatvā a. ā.:

¹ Cks muttānaṃ. ² Bḍ he-. ³ Cks Bḍ nīrajā. ⁴ Bḍ -sī. ⁵ Ck iddhampitā, C^s
 iddhampitā, Bḍ iddhampitaṃ. ⁶ Cks rajjaṇ, omitting ca. ⁷ Bḍ -ṇā-. ⁸ Bḍ
 evan.satte. ⁹ Cks nīrajā. ¹⁰ Bḍ -sanṭhata-. ¹¹ Bḍ omits taṃ. ¹² all three MSS.
 -ñña. ¹³ Bḍ adds taṃ. ¹⁴ Bḍ harantu. ¹⁵ Bḍ sahiraññaṃ suvaṇṇajātakaṃ, Ck
 sahiramājātakaṃ. ¹⁶ Bḍ -kunḍi-. ¹⁷ Cks -ṭṭhaṃ. ¹⁸ Bḍ karontīti

A. B. Cūlapalobhane vuttanayena atṭhavatthum vitthāre-tabbam. Tadā pana M. Brahmakalā cavitvā Kāsirañño¹ putto hutvā nibbatti, Anitthigandha-kumāro nāma ahosi, itthi-nam hatthe na sañṭhāti, purisavesena² thaññam pāyenti, jhā-nāgāre vasati³, itthiyo na passati.

Tam attham pakāsento S. catasso gāthā abhāsi:

1. Brahmakalā cavitvāna devaputto mahiddhiko
rañño putto udapādi sabbakāmasamiddhisu. 264.
2. Kāmā vā kāmasaññā vā Brahmaloce na vijjati,
sv-āssu⁴ tāy⁵ eva saññāya kāmehi vijigucchatha. 265.
3. Tassa c' antepure āsi jhānāgāram sumāpitam,
so tattha patisallīno⁶ eko rahasi jhāyatha. 266.
4. Sa rājā paridevesi⁷ puttāsokena atṭhito⁸:
ekaputto c' ayam mayham, na ca kāmāni bhuñjatīti. 267.

Tattha sabbakāmasamiddhisū 'ti sabbakāmānam samiddhisu sampatti-
yuttassa⁹ rañño putto hutvā eko devaputto nibbatti, svāssu⁹ 'ti so kumāro.
tāyevā 'ti tāya Brahmaloce nibbattitāya jhānasaññāya eva, sumāpitam ti
pitaraṁ suddham¹⁰ manāpam katvā māpitam¹¹, rahasi jhāyathā 'ti mātu-
gāmanī apassanto vasi, paridevesīti¹² vilapati.

Pañcamā¹³ rañño paridevanagāthā:

5. Ko nu kh' ettha¹⁴ upāyo¹⁵ so, ko vā jānāti kiñcanam,
ko¹⁶ me puttam palobheyya yathā kāmāni patthaye ti. 268.

Tattha kho nu khettha¹⁷ so ti ko nu kho ettha etassa kāmānam
bhuñjanaupāyo, ko nu kho idh' upāyo¹⁸ so ti pi pāṭho¹⁹, atṭhakathāyam pana
ko nu kho etam upavasitvā upalāpanakāraṇam²⁰ jānātīti vuttam, ko vā jānāti
kiñcanam ti ko vā etassa pabuddhanakāraṇam²¹ jānātīti attho.

Tatoparam diyaḍḍhaabhisambuddhagāthā²²:

6. Ahū kumārī²³ tatth' eva vaṇṇarūpasamāhitā
kusalā naccagītassa vādite ca padakkhiṇā,
sā tattha upasamkamma rājānam etad abravīti. 269.

¹ B² kāsikā. ² B² adds nam. ³ B² nisīdi. ⁴ C² svāssa. ⁵ B² patisallīno.
⁶ B² -vasi. ⁷ C² atṭhito? C² atṭhīno? B² adhito? ⁸ B² sampattisū tṭhita.
⁹ C² svassā, B² svāsu, C² svāssā. ¹⁰ C² rājā suttā, C² rājā suttu in the
place of pi- su-. ¹¹ C² mātarām. ¹² B² -vasīti. ¹³ C² -mam, B² -māpi. ¹⁴
C² khetta, B² khotta, B² khvettha. ¹⁵ C² -yā. ¹⁶ B² -yo. ¹⁷ C² khetta,
B² khottha. ¹⁸ C² -yā. ¹⁹ C² add ti. ²⁰ B² upalobhana-. ²¹ so C²; B²
palibuddhakā-, B² palibuddhana-. ²² B² diyaḍḍhā-. ²³ all three MSS. -ī.

Tattha ahū ti bhikkhave, tattheva antepure cūlanāṭakānaṃ antare ekā
 taruṇakumārīkā ahoṣi, paḍakkhinā ti susikkhitā.

7^a. Ahaṃ kho taṃ¹ palobheyyaṃ sace bhattā bhavissatīti
 upaḍḍhagāthā kumārīkāya vuttā.

5 Tattha sace bhaṭṭā ti sace esa mayhaṃ pati bhavissati².

Taṃ tathāvādinīṃ rājā kumārīṃ etad abravi:

7^b. Tvaṃ nēva naṃ palobhehi, tava bhattā bhavissatīti. 270.

Tattha tava bhattā bhavissatīti tav' esa pati bhavissati³, tvaṃ nēva
 tassa⁴ aggaṃhesi bhavissasi, gaḇḇha naṃ palobhehi, kāmaraṣaṃ jānāpehiti.

10 Evaṃ vatvā rājā „imissā kira okāsaṃ karontū“ 'ti kumā-
 rassa⁵ upaṭṭhānaṃ pesesi. Sā paccūsakāle vīṇaṃ ādāya gantvā
 kumārassa sayanagabbhassa bahi avidūre ṭhatvā agganakhehi
 vīṇaṃ vādentī madhurena sareṇa gāyitvā taṃ palobhesi.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. āha:

1 Sā ca antepuraṃ gantvā bahuṃ kāmūpasambhitaṃ
 hadayaṅgaṃa pemaṇiyā citragāthā abhāṣatha. 271.

2. Tassā ca gāyaṃānāya saddaṃ sutvāna nāriyā
 kāmaccand' assa uppajji, jaṇaṃ so paripucchatha: 272.

10. Kass' eso saddo ko vā so bhaṇati⁶ uccāvacaṃ bahuṃ
 20 hadayaṅgaṃaṃ pemaṇiyaṃ aṭho kaṇṇasukhaṃ mama. 273.

11. Esā kho pamadā⁸ deva, khiddā esā anappikā,
 sace tvaṃ kāmē⁹ bhuñjeyya bhiyyo bhiyyo chādeyyu¹⁰ taṃ. 274.

12. Iṇṇha āgaḇḇha coreṇa¹¹, avidūraṃhi gāyatu,
 assamaṣṣa samīpaṃhi santike mayha gāyatu. 275.

25 13. Tirokuḍḍaṃhi gāyitvā jhānāgāraṃhi pāvisi,
 bandhi naṃ¹² anupubbena āraṇṇaṃ¹³ iva kuñjaraṃ. 276.

14. Tassa kāmaraṣaṃ nātvā issāḍhamiṇo ajāyatha:
 ahaṃ eva kāmē bhuñjeyyaṃ, mā aṇṇo puriso ahu. 277.

30 15. Tato asīṃ gaḇḇetvāna purise hantaṃ upakkami:
 ahaṃ eva eko bhuñjissaṃ, mā aṇṇo puriso siyā. 278.

¹ Bā naṃ. ² Bā -tīti. ³ Cks omit bha-. ⁴ Bā nēvassa. ⁵ Cks -rassā. ⁶ read
 bhaṇat'. ⁷ Bā aho. ⁸ Bā pamudā. ⁹ Cks kāmagaṇṇe. ¹⁰ Bā chanteyyaṃ corr.
 ro chaneyyaṃ, Bā chādeyya, omitting taṃ. ¹¹ so Cks for āgaḇḇat' oreṇa? Bā
 āgaḇḇantoreṇaṃ. ¹² Ck bandinaṃ, Bā bandhiṇaṃ. ¹³ Bā a-.

16. Tato janapadā¹ sabbe vikkandimsu samāgatā:
putto ty-ayam² maharāja janam hehety-adūsakam³. 279.
17. Tañ ca rājā vihāhesi⁴ samhā ratthāto⁵ khattiyo:
yāvata⁶ vijitam mayham na te vattabba tāva⁷. 280.
18. Tato so bhariyam ādāya samuddam upasamkami,
paṇṇasālam karitvāna⁸ vanam uñchāya⁹ pāvisi. 281. 5
19. Ath' ettha isi-m-āgañchi¹⁰ samuddam uparūpari,
so tassa geham pāvekkhi bhattakāle¹¹ upatthite. 282.
20. Tañ ca¹² bhariyā palobhesi, passa yāva sudāruṇam,
cuto so brahmacariyamhā iddhiyā parihāyatha. 283. 10
21. Rājaputto ca uñchāto vanamūlaphalam bahum
sāyam kācena ādāya¹³ assamam upasamkami. 284.
22. Isi ca khattiyam disvā samuddam upasamkami,
vehāsayaṃ¹⁴ gamissan ti sīdat' eso mahaṇṇave. 285.
23. Khattiyo ca isim disvā sīdamūnam mahaṇṇave
tass' eva anukampāya imā gāthā abhāsatha: 286. 15
24. Abhijjamāne vārisim sayam¹⁵ āgaṇma¹⁶ iddhiyā¹⁷
missībhāv' itthiyā¹⁸ gantvā samsīdasi mahaṇṇave. 287. (II p. 330.)
25. Āvaṭṭanī mahāmāyā brahmacariyavikopanā
sīdanti, nam vīditvāna ārakā parivajjaye¹⁹. 288. 20
26. Analā mudusambhāsā duppūrā tā²⁰ nadīsamā, (II p. 326.)
sīdanti, nam vīditvāna ārakā parivajjaye¹⁹. 289.
27. Yam etā upasevanti chandasā vā dhanena vā
jātavedo va saṇṭhānam khippam anudahanti nam²¹. 290.
28. Khattiyassa vaco sutvā isissa²² nibbidā²³ ahu,
laddhā porāṇakam maggam gacchat' eso vihāyasam²⁴. 291. 25
29. Khattiyo ca isim disvā gacchamānam vihāyasam²⁵
samvegā alabhī dhūro pabbajjam samarocayi. 292.
30. Tato so pabbajitvāna kāmarāgam virājayi²⁶,
kāmarāgam virājetvā Brahmālokūpago ahū 'ti. 293. 30

¹ Cks jā-. ² Cs tyāham, Bđ tyāyam. ³ Cks -ti dū-, Bđ hetetyadū-, B^e he-
theyyadū-. ⁴ so Cks for vivāsesi? Bđ vimāhesi, B^e vipāhesi. ⁵ Ck samahā-
ratthāno, C^e mahāratthāto, Bđ simāratthato, B^e tamhā ratthato. ⁶ Ck yāvatā,
Cs yāvata. ⁷ Cks kāvade. ⁸ Cks -tvāva. ⁹ Cks navamunchāya, B^e vanamucchāya.
¹⁰ Bđ āgañchi. ¹¹ Cks bhatte-. ¹² Cks tava. ¹³ Cks kācenādāya, Bđ kājena
ādāya. ¹⁴ Bđ vehāyasam. ¹⁵ B^e ayam. ¹⁶ Bđ akkammi. ¹⁷ Bđ siddhiyā. ¹⁸
Cks missīgāmitthiyā, Bđ misīsavitthiyā. ¹⁹ Ck -se. ²⁰ Bđ dupūrato. ²¹ Bđ tam
²² C^e isisan? ²³ Bđ -do. ²⁴ C^e vihāsayaṃ corr. to vihāyasam. ²⁵ C^e vihā-
sayam corr. to vihāyasam, Bđ vihāsam. ²⁶ Cks -si.

Tattha antepuran ti kumārassa vasanaṭṭhānaṃ, bahun¹ ti bahum² nā-
 nappakārakaṃ, kāmūpasambhitaṃ ti kāmānissitaṃ pavattayamānā, kāmāc-
 chandassā³ 'ti assa Anitthigandhakumārassa kāmācchando uppajji, janan ti
 attano santikāvacaraṃ parivārakajanaṃ⁴, uccāvacaṃ ti uggataṃ⁵ anuggataṃ
 5 ca, bhuñjeyyā⁶ 'ti sace bhuñjeyyāsi, chādeyyun ti⁷ ete kāmā nāma tava
 rucceyyum, so pamadā⁸ ti sutvā tuṇhī ahosi, itarā⁹ punadvise pi gāyi,
 evaṃ kumāro paṭibaddhacitto hutva tassāgamanam¹⁰ rocento paricārake¹¹ āman-
 tetvā imghā¹² 'ti gātham āha, tirokuḍḍamhiti sayanagabbhakuḍḍassa bāhi,
 mā añño ti añño kāme paribhuñjanto puriso nāma mā siyā, hantum
 10 upakkamīti antaravithiyam otaritvā¹³ māretum ārabhi, vikkandimsū¹⁴ 'ti
 kumārena katipayesu purisesu pahaṭesu purisā palāyitvā¹⁵ gehāni pavisiṃsu, so
 purisee alabbhanto thokaṃ vissamī, tasmim khane rājāṅgane sannipattitvā upakko-
 siṃsu, janaṃ heṭhetyadūsakaṃ¹⁶ ti niraparādham janaṃ heṭheti tam
 gaṇhāpethā¹⁷ 'ti vadimsu, rājā upāyena kumāraṃ gaṇhāpetvā imassa kiṃ katta-
 15 ban ti pucchi, deva aññaṃ n' atthi: imaṃ pana kumāraṃ tāya kumārīkāya
 saddhim raṭṭhā pabbājetum vaṭṭatīti vutte tathā akāsi, tam attham pakāsentō
 S. tañca¹⁸ 'ti ādim āha, tattha vihāhesīti¹⁹ pabbājesi, na te vattabba tā-
 vāde²⁰ ti yattakaṃ²¹ mayham vijitā²² tattake tayā na vattabbam, uñchāyā²³
 ti phalāphalattbhāya, tasmim pana vanaṃ pavithhe itarā yaṃ tattha pacitabba-
 20 yuttakaṃ atthi tam pacitvā tassāgamanam²⁴ oloketi paṇṇasāladvāre nisīdati,
 evaṃ kāle gacchante ekadivasam antaradipavāsī²⁵ eko iddhimantatīpaso assa-
 mato²⁶ nikkhamitvā mañiphalakaraṃ viya udakaraṃ maddamāno va ūkāse uppatitvā
 bhikkhācāraṃ gacchanto paṇṇasālāya uparibhāgaṃ patvā dhūmaṃ disvā imasmim
 thāne manussā vasanti maññe ti paṇṇasāladvāre otari, sā tam disvā nisīdā-
 25 petvā paṭibaddhacittā hutvā itthikuttaṃ²⁷ dassetvā tena saddhim anācāraṃ cari,
 tam attham pakāsentō S. atthetthā²⁸ 'ti ādim āha, tattha isim āgāñchīti²⁹ isi
 āgāñchī³⁰, samuddam uparūparitī samuddasse matthakamatthakena³¹
 passa yāva sudāruṇaṃ ti passatha bhikkhave tāya kumārīkāya yāva sudā-
 ruṇam kammaṃ katan ti attho, sāyaṃ ti sāyaṇhasamaye, disvā tam vija-
 30 hitum asakkonto sakaladivasam tatth' eva hutvā sāyaṇhasamaye rājaputtam
 āgataṃ disvā palāyitum vehāsam³² āgāmissaṃ ti uppatanākāraṃ karonto patitvā
 mahāṇṇave sīdati, isim disvā ti anubandhamāno gantvā passitvā, anukam-
 pāyā³³ 'ti sac' āyam bhūmiyā āgato abhavissa palāyitvā araññaṃ paviseyya,

¹ Ck bahū. ² Bā -u. ³ Bā paricārīka-. ⁴ Bā -tañca. ⁵ Bā chandeyyūm
 tantī. ⁶ Bā pamudā. ⁷ Bā -ro. ⁸ Bā tassā āg-. ⁹ Bā -rike. ¹⁰ Cā onatvā,
 Bā otaretvā, Bā otāre-. ¹¹ Bā palāpetvā. ¹² Ck -ti dūsa-, Bā janaṃ pāteyya-
 dusakan. ¹³ so Ck; Bā vivāhe-. ¹⁴ Ck na te vattabbakātāvade, Cā -bbakātā-
 vade. ¹⁵ Ck yatta. ¹⁶ Bā jīvitaṃ. ¹⁷ Bā uccāh-. ¹⁸ Bā tassaga-. ¹⁹ Cā
 -si, Ck antaredipavāsī, Bā antaradipakāvāsī. ²⁰ Bā assamapadato. ²¹ Bā
 -kutaṃ. ²² Bā -gacchīti. ²³ Bā āgacchī. ²⁴ Bā omite matthaka. ²⁵ Bā
 vehāyasam.

ākāsenāgato¹ bhavissati² tasmā samudde patito pi³ uppatanākāram eva⁴ karotīti
anukampaṃ uppādetvā tass' eva anukampāya abhāsatha, tāsāṃ pana gāthānāṃ
attho Tikaṇipāte vutto yeva, nibbidā⁵ ahū 'ti kāmesu nibbedo⁶ jāto, porāṇa-
kaṃ maggan ti pubbe adhigataṃ jhānavisesaṃ, pabbajitvānā 'ti taṃ itthiṃ
manussavāsaṃ⁷ netvā nivattitvā araṇṇe isipabbajjaṃ pabbajitvā kāmarāgaṃ⁸ 5
virājayi virājetvā Brahmaloḍḍipago ahoṣi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave mātugāmaṃ paṭicca visuddha-
sattāpi⁹ saṃkilissanti“ vatvā s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkhaṇṭhi-
tabhikkhu arahattaṃ patto): „Tadā Anitthigandhakumāro aham eva
ahosi“ ti. Mahāpalobhanajātakaṃ. 10

12. Pañcapaṇḍitajātaka.

Pañcapaṇḍitajātakaṃ Mahāummagge⁹ āvisabhavissati. Pañca-
paṇḍitajātakaṃ.

13. Hatthipālajātaka.

Cirassaṃ vata passāmīti. Idaṃ S. J. v. nekkhammaṃ¹¹ 15
ā. k. Tadā hi S. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. nekkhammaṃ¹²
nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Esukārī nāma rājā ahoṣi. Tassa purohito dahara-
kālato paṭṭhāya piyasahāyo¹³. Te ubho pi aputtakā ahesuṃ.
Te ekadivasāṃ sukkhasamaye¹⁴ nisinnā mantayimsu: „amhākaṃ 20
issariyaṃ mahantaṃ, putto vā dhītā vā n' atthi, kin nu kho
kattabban“ ti. Tato rājā purohitaṃ āha: „samma sace tava
gehe putto jāyissati mama rajjassa sāmiko bhavissati, sace
mama putto jāyissati tava gehe bhogānaṃ sāmiko bhavissatīti“
evaṃ ubho pi aññamaññaṃ saṅgaram¹⁵ akaṃsu. Ath' eka- 25
divasaṃ purohito bhogagāmaṃ gantvā āgamanakāle dakkhiṇa-
dvārena nagaraṃ pavisanto bahinagare ekaṃ bahuputtikaṃ

¹ Bḍ -na āg- ² Bḍ -titi ³ Ckṣ hi. ⁴ Ckṣ -kāramme. ⁵ Bḍ -do. ⁶ Bḍ -dho.
⁷ Bḍ -ssā-. ⁸ Ck Bḍ -satthāpi. ⁹ Bḍ -umañge. ¹⁰ Ckṣ omīti pañca-. ¹¹ Bḍ
mahābhikkhamanaṃ. ¹² Bḍ nekkhammaṃ. ¹³ Bḍ omīti piya. ¹⁴ Bḍ -sayane.
¹⁵ Bḍ saṅka-.

nāma duggatitthim passi, tassā satta puttā sabbe va ārogā¹, eko pacanabhājanakapallam gaṇhi² eko sayanakaṭasārakam, eko purato gacchati eko pacchato, eko aṅgulim gaṇhi, eko amke nisinno eko khandhe. Atha nam purohito pucchi:
 5 „bhadde imesaṃ dārakānaṃ pitā kuhin“ ti. „Sāmi imesaṃ pitā nāma nibaddho n' atthīti“. „Evarūpe satta putte kin ti katvā alatthā“ 'ti. Sā aññaṃ gahaṇaṃ³ apassanti nagara-dvāre tṭhitam nigrodharukkham dassetvā „sāmi etasmiṃ nigrodhe adhivattḥadevatāya⁴ santike patthetvā labhim, etāya me
 10 puttā dinnā“ ti āha. Purohito „tena hi gaccha tvaṃ“ ti rathā oruyha nigrodhamulāṃ gantvā sākhāya gahetvā cāletvā „ambho devaputta⁵, tvaṃ rañño santikā kin nāma na labhasi⁶, rājā vo⁷ anusaṃvaccharam sahasaṃ vissajjetvā balikammaṃ karoti, tassa putte na desi, etāya duggatitthiyā tava ko upakāro
 15 kato yen' assā satta putte adāsi, sace amhākaṃ rañño puttaṃ na desi ito⁸ sattame divase samulāṃ chindāpetvā khaṇḍā-khaṇḍikaṃ kāressāmīti“ rukkhadevataṃ tajjetvā pakkāmi. So eten' eva niyāmena punadivase pi punadivase pīti⁹ paṭipāṭiyā cha divase kathesi, chaṭṭhe pana divase sākhāya gahetvā
 20 „rukkhadevate, ajj' ekarattimattakam eva sesaṃ, sace me rañño puttaṃ na desi sve taṃ niṭṭhapessāmīti¹⁰“ āha. Rukkhadevatā āvajjetvā¹¹ taṃ kāraṇaṃ tatvato¹² natvā „ayaṃ brāhmaṇo puttaṃ alabhanto mama vimānaṃ nāsessati, kena nu kho upāyena tassa puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti“ catunnaṃ
 25 mahārājānaṃ santikaṃ gantvā taṃ atthaṃ ārocesi. Te „mayam tassa puttaṃ dātuṃ na sakkhissāmā“ 'ti vadimsu. Aṭṭhavīsatiyakkhasenāpatīnaṃ santikaṃ agamāsi, te pi tath' evāhaṃsu. Sakkassa¹³ devarañño santikaṃ gantvā kathesi, so pi „labhissati nu kho rājā anucchavike putte¹⁴ udāhu no“

¹ Bā ar-. ² Cks omīti ga-. ³ so Cks; Ck lā -naṃ. ⁴ Bā -vattāya-. ⁵ Bā devate.

⁶ Ck labhisi, B labhi. ⁷ Bā te. ⁸ Bā adds taṃ. ⁹ Bā omits pu- pīti. ¹⁰ Bā niṭṭhā-. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā tathato. ¹³ Bā sakka. ¹⁴ Cks nucchaviko putto.

ti upadhārento puññavante cattāro devaputte passi, te kira purimabhavē Bārāṇasīyaṃ pesakārā hutvā tena kammena laddhakāṃ pañca koṭṭhāse¹ katvā cattāro koṭṭhāse paṭibhuñjimsu, pañcamaṃ gahetvā ekato va dānaṃ dadimsu², te tato cutā Tāvatiṃsabbhavanē nibbattiṃsu, tato Yāmabbhavanē ti evaṃ 5 anulomapaṭilomaṃ chasu devalokesu sampattiṃ anubhavantā vicaranti, tadā pana nesaṃ Tāvatiṃsabbhavanato cavitvā Yāmbhavanaṃ gamanavāro. Sakko nesaṃ³ santikaṃ gantvā pakko-sitvā „mārisā tumhehi manussalokaṃ gantum vaṭṭatīti, Esukārirañño aggamaheṣiyā kucchismiṃ nibbattathā“⁴ 'ti āha. Te 10 tassa vacanaṃ sutvā „sādhū deva, gamissāma, na pana amhākaṃ rājakulen' attho, purohitassa gehe nibbattitvā daharakāle yeva kāme pahāya pabbajissāmā“⁵ ti vadiṃsu. Sakko „sādhū“⁶ 'ti tesāṃ paṭiññaṃ gahetvā āgantvā rukkhadevatāya tam atthaṃ ārocesi. Sā tuṭṭhamānasā Sakkaṃ vanditvā 15 attano vimānaṃ eva gatā. Purohito pi punadivase balavapurise⁷ sannipāṭepetvā vāsipharasuādīni gahetvā⁸ rukkkhamūlaṃ gantvā rukkkhasākhāya gahetvā „ambho devate, ajja mayhaṃ' yācantassa sattamo divaso, idāni te niṭṭhānakālo“⁹ ti āha. Tato rukkhadevatā mahantenānubhāvena khandhavivarato 20 nikkhamitvā madhurena sarena taṃ āmantetvā „brāhmaṇa, tiṭṭhatu eko putto, cattāro¹⁰ putte dassāmīti“ āha. „Mama putten' attho n' atthi, amhākaṃ rañño puttaṃ dehīti“. „Tumhe va demīti“¹¹. „Tena hi mama dve rañño dve dehīti“¹². „Rañño na demi, cattāro pi tumhe va demi“¹³, tayā 25 ca laddhamattā bhavissanti, agāre pana aṭṭatvā¹⁴ daharakāle yeva pabbajissantīti“. „Tvam¹⁵ kevalaṃ putte dehi, apabbajanakāraṇaṃ pana amhākaṃ bhāro“¹⁶ ti. Sā tassa puttavaraṃ datvā attano bhavanaṃ pāvisi. Tato paṭṭhāya devatāya sakkāro mahā pavatti¹⁷. Jeṭṭhakadevaputto cavitvā purohitassa 30

¹ Bā -saṃ. ² Bā adamsu. ³ Bā te-. ⁴ Bā -mi. ⁵ Bā bahupu-. ⁶ Bā gāhāpetvā. ⁷ Bā add tam. ⁸ Bā add te. ⁹ Bā tuyhaṃ va dammīti. ¹⁰ Cā hīti. ¹¹ Bā demīti. ¹² Cā aṭṭha-. ¹³ Bā add me. ¹⁴ Bā ahoṣi.

brāhmaṇiṇi¹ kucchismiṃ nibbatti. Tassa nāmagahaṇadivase
 Hatthipālo ti nāmaṃ katvā apabbajanatthāya hatthigopake
 paṭicchāpesuṃ. So tesam² santike vaḍḍhati. Tassa padasā-
 gamanakāle dutiyo cavitvā tassā kucchismiṃ nibbatti. Tassa
 5 pi jātakāle Assapālo ti nāmaṃ karimsu. So assagopakānaṃ
 santike vaḍḍhati. Tatiyassa jātakāle Gopālo ti nāmaṃ ka-
 rimsu. So gopālakehi saddhim³ vaḍḍhati. Catutthassa jāta-
 kāle Ajapālo ti nāmaṃ karimsu. So ajapālakehi saddhim⁴
 vaḍḍhati. Te vuddhim anvāya sobhaggappattā ahesuṃ. Atha
 10 nesam⁵ pabbajjābhayena⁶ raṇṇo vijitā pabbajite nīharimsu,
 sakala-Kāsiratṭhe ekapabbajito pi nāhosi. Te kumārā pha-
 rusā⁷ ahesuṃ, yāya disāya gacchanti tāya disāya āhariyamānaṃ
 paṇṇākāraṃ vilumpanti. Hatthipālassa soḷasavassakāle sarīra-
 sampattim⁸ disvā rājā ca purohito-ca „kumārakā⁹ mahallakā
 15 jātā, chattussāpanasamaye¹⁰ tesam¹¹ kin nu kho kātābbaṃ¹² ti
 mantetvā „ete abhisittakālato paṭṭhāya atissarā bhavissanti,
 tato pabbajitā āgamiṃssanti, te disvā pabbajissanti, etesam¹³
 pabbajitakāle janapado ulloḷo bhavissati, vīmaṃsāma¹⁴ tāva
 ne pacchā abhisinīssimā¹⁵“ ‘ti cintetvā ubho pi isivesam¹⁶
 20 gahetvā bhikkhaṃ carantā¹⁷ Hatthipālakumārassa nivesana-
 dvāraṃ agamaṃsu. Kumāro te disvā va tutṭho pasanno upa-
 saṃkamitvā vanditvā tisso gāthā abhāsi:

1. Cirassam¹ vata passāma (cfr. Saṃyutta-N. ed. by L. Feer p. 1.)
 brāhmaṇaṃ devavaṇṇinaṃ
 25 mahājaṭaṃ bhāradharaṃ²
 paṃkadantaṃ rajassiraṃ. 294.
2. Cirassam³ vata passāma isim⁴ dhammaguṇe rataṃ
 kāsāyavatthavasanaṃ vākacīraṃ paṭicchadaṃ. 295.
3. Āsanaṃ udakaṃ pajjaṃ patigaṇhātu no bhavaṃ, (³⁹⁶/₇)
 30 agghe bhavantaṃ pucchāma, agghaṃ kurutu no bhavanti. 296.

¹ Bds pabbajita-. ² Bds atipha-. ³ Bd adds atipharussā ahesuṃ. ⁴ Cks Bd -yo.

⁵ Bds vimaṃsissāma. ⁶ Bds -ti. ⁷ Bds khali-.

Tattha brāhmaṇaṃ ti bāhita-pāpaṃ¹ brāhmaṇaṃ, devavanninaṃ ti
 setṭhavaṇṇinaṃ ghoratapaṃ parimāritindriyaṃ² pabbajittattabhāvaṃ³ uggaṭṭapaṃ ti
 attho, bhāradharaṃ⁴ ti khārībhāradharaṃ, isin ti sīlakkhandhādayo pariye-
 sitvā t̥hitāṃ, dhammaguṇe ratan ti sucaritakoṭṭhāse abhirataṃ, āsanaṃ
 ti idaṃ tesaṃ nisīdanatthāya āsanaṃ paññāpetvā gandhodakaṃ ca pādabba-
 janaṃ⁵ ca upanetvā āha, agghe ti ime sabbe pi āsanādayo agghe bhavantaṃ
 pucchāma, kurutu nō ti ime no agghe bhavaṃ paṭiṇaṇhātū 'ti.

Evam so tesu ekekaṃ vārena⁶ vārenaḥa. Atha naṃ
 purohito āha: „tāta Hatthipāla, tvaṃ amhe 'ke ime' ti mañña-
 māno evaṃ kathesīti, 'hemavatakā'⁷ isayo' ti, na mayaṃ tāta
 isayo, esa rājā Esukārī, ahan te pitā purohito“ ti. „Atha
 kasmā isivesaṃ gaṇhitthā“ 'ti. „Tava vīmaṃsanatthāyā“ 'ti.
 „Mamaṃ⁸ kiṃ vīmaṃsathā“ 'ti. „Sace amhe disvā na pabba-
 jissati atha naṃ rajje abhisīncitum āgat' amhā“ 'ti. „Tāta na
 me rajjen' attho pabbajissāṃ' ahan“ ti. Atha naṃ pitā „tāta
 Hatthipāla, nāyaṃ kālo pabbajjāyā“ 'ti vatvā yathājjhāsayaṃ
 anusāsento catutthaṃ gātham āha:

4. Adhicca vede pariyesa vittaṃ,
 putte gehe tāta patiṭṭhapetvā
 gandhe rase paccanubhutta⁹ sabbam
 araṇṇaṃ sādhu, muni so pasattho¹⁰ ti. 297.

Tattha adhicca 'ti sajjhāyitvā¹¹, putte ti chattaṃ ussāpetva nāṭaka-
 parivārena upaṭṭhapetvā puttadhītāhi vadḍhitvā te putte gehe patiṭṭhapetvā ti
 attho, sabban ti ete ca gandharase¹² sabbam vatthukāmaṃ anubhavitvā,
 araṇṇaṃ¹³ sādhu muni so pasattho¹⁴ ti pacchā mahallakakāle pabba-
 jītassa araṇṇaṃ sādhu laṭṭhakaṃ hoti yo ca evarūpe kāle pabbajati so muni
 Buddhādīhi ariyeḥi pasattho ti vadati.

Tato Hatthipālo gātham āha:

5. Vedā na saccā na ca vittalābho,
 na puttalābhena¹⁵ jaraṃ vihanti¹⁶,

¹ Cks -pa. ² Ck -ya. ³ Bđ -jitabhāvaṃ. ⁴ Bđs khārī-. ⁵ Cs pādabbhaṇ-,
 Bđ pādāmuṇṇaṇa. ⁶ Ck -nā, Bđ omits vārena. ⁷ Bđ himavantakā; read:
 hemavatakā isayo ti evaṃ kathesīti? ⁸ Ck Bđ mama. ⁹ Ck -bhotvaṃ, Cs
 -bhotva, Bđ pañcānubhutta. ¹⁰ Ck pasatto. ¹¹ Bđs sajjhā-
 payitvā. ¹² Bđ -rase ca sesaṇa. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Ck pasanto. ¹⁵ Cks -bhona.
¹⁶ Bđ vijah-.

gandhe rase muccanam¹ āhu santo,
sakammanā² hoti phalūpapattīti. 298.

Tattha na saccā³ ti yañ ca saggamaggañ ca dadanti⁴ na tañ saccan
ti⁵ tucchā nissārū nīpphalā honti, vittalābho ti dhanalābho pañcasādhā-
5 raṇattā⁶ sabbo ekasabhāvo na hotīti⁷, jaraṇ ti tāta jaraṇ vā vyādhimarapaṇi
vā na koci puttālābhena paṭibāhati nāma⁸, dukkhamulā h' ete upadhayo⁹,
gandhe rase ti gandhe ca rase ca sesesu¹⁰ ārammaṇesu ca muccanam¹¹
pamuttim¹² eva Buddhādayo paṇḍitā kathenti, sakammanā² ti attano¹³
katakammen' eva sattānaṇi phalūpapattī¹⁴, kammassakā hi tāta sattā¹⁵ ti.

10 Kumārassa vacanam sutvā rājā gātham āha:

a. Addhā hi saccam vacanam tav' etaṃ:
sakammanā² hoti phalūpapatti,
jinñā ca mātāpitāro ca tava-y-ime¹⁶,
passeyyu taṃ vassasataṃ arogaṇ ti. 299.

15 Tattha vassasatan ti ete vassasataṃ arogaṇ taṃ passeyyūṃ, tvaṃ pi
vassasataṃ jivanto mātāpitāro posassū 'ti vadati.

Taṃ sutvā kumāro „deva tvaṃ kin nām' etaṃ vadasīti“
vatvā dve gāthā abhāsi:

20 1. Yass' assa¹⁷ sakkhī maraṇena rājā
jarāya mettī naraviriyaṣeṭṭha
yo cāpi jaññā [na] marissaṃ kadāci
passeyyu taṃ vassasataṃ arogaṇ. 300.

a. Yathāpi nāvaṃ puriso dakamhi
ereti ce naṃ upaneti tīraṇ
25 evaṃ pi vyādhī satataṃ jarā ca
upanenti maccam¹⁸ vasaṃ antakassā 'ti. 301.

Tattha sakkhīti mittadhammo, maraṇenā 'ti datto¹⁹ mato mitto²⁰
mato ti sammuti maraṇena, jarāyā 'ti pākaṭā²¹ jarāy' eva saddhiṃ yassa

¹ Bā puñcanam. ² Bā -unā. ³ Cks saccānī. ⁴ so Cks; Bā yaṃ saggāñca vadanti. ⁵ Ck saddhañci, Bds sādheñti. ⁶ so Ck; Ck -tthā, Bā pivanañca sū-, Bā pañcanam sādha-. ⁷ Cks hontīti. ⁸ Bā paṭibāhikaṇsamatto nāma atthi, Bā paṭibāhitaṃ samatto nāma atthi. ⁹ Bds upaccayo. ¹⁰ Cks sesaṇ. ¹¹ Bā muñca-. ¹² Bā omits pa. ¹³ Bā -nā. ¹⁴ Bds add phalaṇibbatti hoti. ¹⁵ Bā yitāta-. ¹⁶ read -taro tavēme? ¹⁷ Bds yassassu. ¹⁸ Bā upaneti maccu. ¹⁹ Bā adds ca. ²⁰ Bā citto ca. ²¹ Bā -ṭa.

mettī bhaveyya yass' etaṃ maraṇāṃ ca jarā ca mittabhāvena nādhigaccheyyā¹
'ti attho, ereti cenān ti mahārāja yathā nāma puriso nadittithe udakambhī²
nāvaṃ ṭhapetvā paratīragāmiṇi³ Januṃ āropetvā sace arittena⁴ uppilento piyena
kaḍḍhanto cāleti⁵ ghaṭṭeti atha naṃ paratīraṃ upaneti evaṃ vyādhi ca jarā ca
niccaṃ antakassa maccuno vasaṃ upanenti⁶ yevā 'ti.

5

Evam imesaṃ sattānaṃ jīvitasamkhārassa parittabhāvaṃ
dassetvā „mahārāja, tumhe tiṭṭhatha, tumhehi saddhiṃ katha-
yantam eva hi maṃ' vyādhijarāmarañāni upagacchanti, appa-
mattā hothā“ 'ti ovādaṃ datvā rājānaṃ ca pitaraṃ ca vanditvā
attano paricārake gahetvā Bārāṇasirajjaṃ pahāya „pabbajissā- 10
mīti“ nikkhami. „Pabbajjā nāṃ' esā sobhanā bhavissatīti“
Hatthipālakumārena saddhiṃ mahājano nikkhami⁷, yojanikā
parisā ahosi⁸. So tāya parisāya saddhiṃ Gaṅgātīraṃ patvā
Gaṅgāya udakaṃ oloketvā parikammaṃ⁹ katvā jhānāni
nibattetvā¹⁰ cintesi: „ayaṃ samāgamo mahā bhavissati, 15
mama tayo kaniṭṭhabhātaro mātāpitāro rājā devīti sabbe
sāparisā¹¹ pabbajissanti, Bārāṇasī suññā¹² bhavissati, yāva
etesam āgamanā¹³ idh' eva bhavissānīti¹⁴“ so tatth' eva ma-
hājanassa ovādaṃ dento¹⁵ nisīdi. Punadivase rājā ca purohito
ca cintayimāsu: „Hatthipālakumāro tāva r. pahāya mahājanaṃ 20
ādāya 'pabbajissāmīti' gantvā Gaṅgātīre nisinno, Assapālāni
vīmaṃsitvā abhisiñcissāmā“ 'ti te isivesen' eva tassāpi¹⁶ geḥa-
dvāraṃ agamāmsu. So pi te disvā pasannamānaso upasaṃ-
kamitvā „cīrassaṃ vatā“ 'ti ādīni vadanto tath' eva paṭipajji.
Te pi taṃ tath' eva vatvā attano āgatakāraṇaṃ kathayimāsu. 25
So „mama bhātike Hatthipālakumāre sante kathaṃ¹⁷ paṭha-
matarāni mayham eva setacchattaṃ pāpuṇātīti“ pucchitvā
„tāta bhātā te 'na mayham¹⁸ rajjen' attho pabbajissāmīti'
vatvā nikkhanto“ ti vutte „kahaṃ pan' eso idānīti¹⁹“

¹ so Bds; Cks nāgaccheyyā. ² Cks -kampī. ³ Cs Bd -mī. ⁴ Ck arittena ⁵ Bd ca-
⁶ Bd -neti. ⁷ Cks mama. ⁸ Bd adds nagarato. ⁹ Bd -itvā. ¹⁰ Bd ahesuṇi.
¹¹ Bd kasiṇapari-. ¹² Cks -tti-. ¹³ so Cs Bd; Ck sabbasāparisā. ¹⁴ Cks -sini.
suññāni, Bds -sī suñño. ¹⁵ Bd adds tāva. ¹⁶ Bd -māti. ¹⁷ Bds dassento. ¹⁸
Bds tassa ¹⁹ Cks omit katham. ²⁰ Cks add na. ²¹ Ck -mī

„Gaṅgātīre nisinno“ ti vutte „tāta mama bhātarā chaḍḍita-kheḷena¹ kammaṃ n’ atthi, bālā hi parittakapaṇṇā sattā etaṃ kilesaṃ jahitum na sakkonti, ahaṃ pana jahissāmīti“ raṇṇoca pituno² ca dhammaṃ desento dve gāthā abhāsi:

- 5 9. Paṃko ca kāmā palipo³ ca kāmā (vol. III ²⁴¹/₄),
manoharā duttarā maccudheyyā⁴,
etasmim paṃke palipe vyasannā⁵
hīnattarūpā⁶ na taranti pāraṃ. 302.
10 10. Ayaṃ pure luddam akāsi kammaṃ,
sv-āyaṃ gahīto, na hi mokkh’ ito me,
orundhiyā naṃ parirakkhissāmi⁷,
māyaṃ puna luddam akāsi kamman ti. 303.

Tattha paṃko ti so keci kaddamo, palipo ti sukhumavālukamisso saṃhakaddamo⁸, tattha kāmā laggaṇanavasena paṃko nāma osīdāpana-
15 vasena⁹ palipo nāmā ti vuttā, duttarā ti daratikkamā, maccudheyyā¹⁰ ti maccuno adhiṭṭhānaṃ, etesu hi lagga c’ eva anupavittā ca sattā uttaritum asakkontā Dukkha-khandhapariyāye vuttappakāraṇi¹¹ dukkhaṃ c’ eva maraṇaṃ ca pāpuṇanti, ten’ evāha: etasmim paṃke palipe vyasannā¹² hīnattarūpā¹³ na taranti pāraṃ ti, tattha vyasannā¹⁴ ti sannā, viasannā¹⁵ ti pi pātho, ayaṃ ev’
20 attho, hīnattarūpā¹⁶ ti hīnacittasabhāva, na taranti pāraṃ ti nibbāna-pāraṃ gantum na sakkonti, ayaṃ ti mahārāja ayaṃ mam’ attabhāvo pubbe assaḡapakehi saddhiṃ vadḍhanto¹⁷ mahājanassa vilumpanaheṭhanādivasena¹⁸ ba-
hum luddam sāhasikakammaṃ akāsi. svāyaṃ gahīto ti so ayaṃ tassa kammasa vipāko mayā gahito, na hi mokkhito me ti saṃsāravatte¹⁹ sati na hi
25 mokkho ito akusalaphalato mama²⁰, orundhiyā naṃ parirakkhissāmīti idāni naṃ kāyavacīdvārāni²¹ pīdahanto orundhitvā²² parirakkhissāmīti, kiṃ-kāraṇā: māyaṃ puna luddam akāsi kamman, ahaṃ hi ito paṭṭhāya pāpaṃ akatvā kalyāṇam eva karissāmi.

„Titthatha tumhe, tumhehi saddhiṃ kathentam eva vyādhi-
30 jarāmarañāni upagacchantīti“ ovaḍitvā yojanikaṃ parisāmi

¹ Bā adds mama ² Bā pitu. ³ Cks -pā. ⁴ Ck -yya. ⁵ Bā viasannā. ⁶ Ck hīnanta-, C° bhīnanta-, Bā hinatta-. ⁷ so all three MSS. for -isāmi. ⁸ Ck saṇa-, Bā kaṇhā-. ⁹ Cks omits vasena. ¹⁰ all three MSS. -yyan. ¹¹ Cks -ra. ¹² Cks vyā-, Bā vi-. ¹³ Ck Bā hī-. ¹⁴ all three MSS. viasannā. ¹⁵ Cks vya-sannā, Bā omits ti sannā vyasannā. ¹⁶ Ck -ttha-, C° -nta-, Bā hinatta-. ¹⁷ Bā vaddh-. ¹⁸ Bā -vihethanā-. ¹⁹ Cks -rapavatte. ²⁰ Bā mamatthi. ²¹ Bā -camanodvā-. ²² Cks ru-.

gahetvā¹ nikkhamitvā Hatthipālakumārass' eva santikaṃ gato.
 So tassa ākāse nisīditvā dhammaṃ desetvā „bhātika, ayaṃ
 samāgamo mahā bhavissati, idh' eva tāva homā“ 'ti āha.
 Itaro pi „sādhū“ 'ti sampāṭicchī. Punadivase rājā ca puro-
 hito ca ten' ev' upāyena Gopālakumārassa nivesanaṃ gantvā 5
 tenāpi tath' eva paṭinanditā² attano āgamanakāraṇaṃ³ ācik-
 khimsu. So pi Assapālakumāro viya paṭikkhipitvā „ahañ
 cirato⁴ paṭṭhāya pabbajitukāmo va vane naṭṭhagoṇo viya pab-
 bajjaṃ upadhārento vicarāmi, tena me [naṭṭhagoṇassa padaṃ
 viya bhātīnaṃ⁵ gatamaggo diṭṭho, sv-āhaṃ ten' eva maggena 10
 gamissāmīti“ vatvā

11. Gavaṃ va naṭṭhaṃ puriso yathā vane
 pariyesatī⁶ rāja apassamāno
 evaṃ naṭṭho Esukārī⁷ mam' attho,
 so 'haṃ kathaṃ na gaveseyya rājā 'ti gātham āha. 304. 15

Tattha Esukārīti rājānaṃ ālapati, mamaṭṭho ti vane goṇo viya
 mama pabbajjāsaukkhāto attho naṭṭho, so haṃ ti so ahaṃ ajja pabbajitānaṃ
 maggaṃ disvā kathaṃ pabbajjaṃ na gaveseyyaṃ, mama bhātīkānaṃ gatamaggaṃ
 eva gamissāmi narindā 'ti.

Atha naṃ „tāta Gopālaka, ekāhaṃ dvīhatīhaṃ āgamehi, 20
 amhe samassāsetvā pacchā pabbajissasīti“ vadimsu. So
 „mahārāja, ajja kattabbaṃ⁸ kammaṃ 'sve karissāmīti' na
 vattabbaṃ, kalyāṇakammaṃ nāma ajja ajj' eva kātabbā“ ti
 vatvā itaraṃ gātham āha:

12. Hiyyo ti hiyyo ti⁹ poso pare ti [parihāyati], 25
 anāgataṃ n' etam atthīti ñatvā
 uppannachandaṃ [ko] paṇudeyya dhīro ti. 304.

Tattha hiyyo¹⁰ ti sve ti attho, pare ti punadivase, idaṃ vuttaṃ hoti:
 yo mahārāja ajjakammaṃ¹¹ sve ti sve¹² kattabbaṃ pare ti vatvā na karoti so tato
 parihāyati na taṃ kammaṃ¹³ kātuṃ śakkotīti evaṃ Gopālo Bhaddekaratta- 30

¹ Ck pariga-. ² Bđ -itvā, Ck -dhitā. ³ C^s paṭigamana-. ⁴ Ck^s cito. ⁵ Bđ -tikānaṃ.

⁶ Ck^s -ti, Bds anvesati. ⁷ read naṭho-? Ck -ri. ⁸ C^s Bđ -bba. ⁹ Ck^s hiyye hiyyo
 ti, C^s bhīyyo hi bhīyyo ti, Bđ hiyyo ti hiyya ti. ¹⁰ Ck^s hiyye, C^s bhīyyo. ¹¹
 Bđ ajjakattabbaṃ kammaṃ. ¹² Ck^s omit sve ti. ¹³ Ck^s kātuṃ kammaṃ.

suttan¹ nāma kathesi, sv-āyam attho Bhaddekarattasuttēna kathetabbo, netaṃ
atthīti yaṃ anāgataṃ taṃ² n' etaṃ atthīti ātvā, uppannachandaṃ ti
kusalacchandaṃ³ ko paṇḍito paṇḍeyya bareyya

Evam Gopālakumāro dvīhi gāthāhi dhammaṃ desetvā
5 „tiṭṭhatha tumhe, tumhehi saddhiṃ kathentaṃ yeva vyādhi-
jarāmarañāni upagacchantīti“ yojanikaṃ⁴ parisam gahetvā
nikkhamitvā dvinnam bhātikānaṃ santikaṃ gato. Hatthipālo
tassāpi ākāse nisīditvā⁵ dhammaṃ desesi. Punadivase rājā ca
purohito ca ten' ev' upāyena Ajapālakumārassa nivesanaṃ gantvā
10 tenāpi tath' eva paṇinanditā⁶ attano āgamanakāraṇaṃ ācikkhi-
tvā „chattam' ussāpessāmā“⁷ 'ti⁸ vadimsu. Kumāro āha: „may-
haṃ bhātikā kuhin'“⁹ ti. „Te 'amhākaṃ rajjen' attho n'
atthīti' setacchattaṃ pahāya tiyojanaṃ¹⁰ parisam gahetvā
nikkhamitvā Gaṅgātīre nisinnā“¹¹ ti. „Nāhaṃ¹² mama bhāti-
15 chaḍḍitakheleṃ sisenādāya vicariissāmi, ahaṃ pi pabbajissā-
mīti“. „Tāta, tvaṃ tāva daharo amhākaṃ hatthabhāro,
vayappattakāle pabbajissasīti¹³“. Atha naṃ kumāro „kiṃ
tumhe kathetha, nanu ime sattā daharakāle pi mahallakakāle pi
maranti yeva, ayaṃ daharakāle marissati ayaṃ mahallakakāle
20 ti, kassa¹⁴ hatthe vā pāde vā nimittaṃ n' atthi¹⁵, ahaṃ mama
maraṇakālaṃ na jānāmi, tasmā idān' eva pabbajissāmīti“ vatvā
dve gāthā abhāsi:

13. Passāmi vo 'haṃ daharim' ¹⁵ kumārim (III ³⁹⁵)

mattūpamaṃ ketakapupphanettaṃ,

25 abhutva¹⁶ bhoge paṭhame vayasmiṃ

ādāya maccu vajate kumārim. 306.

14. Yuvā sujāto sumukho sudassano

sāmo kusumbhaparikiṇṇamassu, —

hitvāna kāme paṭigaccha gehaṃ,

30 anujāna maṃ, pabbajissāmi devā 'ti. 307.

¹ Majjhima Nik. III, 4. ² Bā omits taṃ ³ Bā uppannaku-. ⁴ Bā -niya. ⁵

Bā omits ā. n. ⁶ Bā -itvā. ⁷ Bā adds te. ⁸ Cks -mīti. ⁹ Bā kuhi gacchantīti.

¹⁰ Bā -nikaṃ ¹¹ Bā tenāpi tehi nāma in the place of nāhaṃ. ¹² Cks -tīti.

¹³ Bā kassaci. ¹⁴ Cks -īti. ¹⁵ Cks -raṃ, Bā -ri. ¹⁶ Bā -tvā, Cks abhutta.

Tattha vo ti nipātamattaṃ, passāmi c' eva¹ 'ti attho, mattūpaman ti
 hāsabhāsālilāvilāsehi² mattaṃ viya carantaṃ³, ketakapupphanettaṃ ti
 ketakapupphapattaṃ⁴ viya puthulāyatanettaṃ, abhutta⁵ bhoge ti abhuttvā
 bhoge, vajate ti evaṃ⁶ uttamarūpadharaṃ⁷ kumārīṃ paṭhamavaye vatta-
 mānaṃ abhuttabhogam eva mātāpitunnaṃ upari mahantaṃ sokaṃ pātetvā maru 5
 gahetvā va gacchati, sujāto ti susaṇṭhito, sumukho ti kañcanādāsapuppha-
 candasadisamukho, sudassano ti uttamarūpadharitāya sampannadassano,
 sāmō ti suvaṇṇasāmō, kusumbbhaparikiṇṇamassū 'ti sannisinnaṭṭhena
 ca sukhumaṭṭhena ca taruṇakusumbbhakesarasadisaparikiṇṇamassu⁸, iminā eva-
 rūpo pi kumāro maccuvasaṃ gacchati, tathāvidham pi hi Sīneruṃ uppātentō⁹ 10
 viya nikkaruṇo maccu ādāya gacchatīti dasseti, hitvāna kāme paṭigaccha
 gehaṃ anujāna maṃ pabbajissāmi devā 'ti deva puttadārabandha-
 nasmiṃ hi uppanne 'taṃ bandhanaṃ ducchediyaṃ¹⁰ hoti, tenāhaṃ puretaraṃ
 nēva kāme ca gehaṃ ca hitvā idān' eva pabbajissāmi¹¹, anujāna maṃ ti

Evaṃ ca pana vatvā „tiṭṭhatha tumhe, maṃ tumhehi 15
 saddhiṃ kathentaṃ eva vyādhijarāmarañāni upagacchantīti“
 te ubho pi vanditvā yojanikaṃ parisāṃ gahetvā nikkhamitvā
 Gaṅgātīram eva agamāsi. Hatthipālo pi tassāpi¹² ākāse nisī-
 ditvā dhammaṃ desetvā¹³ „samāgamo mahā bhavissatīti“
 tath' eva nisīdi. Punadivase purohito pallaṃkamajjhagato¹⁴ 20
 nisīditvā cintesi: „mama puttā pabbajitā, idān' ahaṃ ekako
 va manussakhānuko¹⁵ jāto 'mhi, ahaṃ pi pabbajissāmīti“
 brāhmaṇiṃyā saddhiṃ mantento

15. Sākhāhi rukkho labhate samaññaṃ,

pahīnasākhāṃ pana khānuṃ¹⁶ āhu,

25

pahīnaputtassa maṃ' ajja hoti

Vāseṭṭhi bhikkhācariyāya kālo ti gātham āha. 308.

Tattha labhate samaññaṃ ti rukkho ti vohāraṃ labhati, Vāseṭṭhiṃ
 brāhmaṇīṃ ālapati, bhikkhācariyāya 'ti mayham pi pabbajjāya kālo, puttā-
 naṃ santikam eva gamissāmīti. 30

So evam vatvā brāhmaṇe pakkosāpesi. 'Saṭṭhibrāhmaṇa-
 sahaṃsāni sannipatiṃsu. Atha ne¹⁷ āha: „tumhe kim karissathā“

¹ so Bā; Ck's cceva. ² Ck's bhāvabhāvalilā-, Bā hāsabhāsavī-. ³ Bā -ti. ⁴ Bā -mattaṃ. ⁵ C's Bā -tvā. ⁶ Bā etaṃ. ⁷ C's -ra, Bā -rā. ⁸ Bā -sadisam-. ⁹ Bā ummadento? ¹⁰ Bā ducchēdaniyaṃ. ¹¹ Ck's -mīti. ¹² Bā tassa pi ¹³ Bā -sento. ¹⁴ Bā -kavaramajha-. ¹⁵ Bā -ṇu-. ¹⁶ Bā -ṇuṃ. ¹⁷ Bā nesaṃ.

'ti. „Tumhe pana' ācariyā“ 'ti. „Ahaṃ mama puttassa santike pabbajissāmiti“. „Na tumhākam eva nirayo uṇho, mayam pi pabbajissāmā“ 'ti. Asītikoṭṭidhanam brāhmaṇiṇi niyyādetvā yojanikam brāhmaṇaparisaṃ gahetvā¹ nikkhamitvā² puttānam santikam eva gato³. Hatthipālo tāya pi parisāya ākāse ṭhatvā⁴ dhammam desesi. Punadivase brāhmaṇi cintesi: „mama cattāro puttā setacchattaṃ pahāya 'pabbajissāmā' 'ti gatā, brāhmaṇo pi purohitatṭhānena saddhiṃ asītikoṭṭidhanam chaḍḍetvā puttānam nēva santikam gato, ahaṃ idha kiṃ⁵ karissāmi, puttassa⁶ gatamaggen' eva gamissāmiti“ sā atītaṃ udāharaṇam āharantī udānagātham āha:

16. Aghasmi koṇcā va yathā himaccaye
tantāni⁶ jālāni padāliya⁷ haṃsā
gacchanti puttā ca patī ca mayhaṃ,
16 sāhaṃ katham nānuvaje pajānaṃ ti. 309.

Tattha aghasmi koṇcā va yathā ti yath' eva ākāse koṇcā sakupā asajjamānā gacchanti, himaccaye ti vassān' accayena, tantāni⁶ jālāni padāliya⁷ haṃsā ti atīte kira channavutisabassā⁸ suvaṇṇapaṇṇasā vassārattapahonakam sālīm Kaṇṇanaguhāyaṃ nikkhipitvā himassa⁹ bhayena bahl¹⁰ anikkhamitvā cātumāsam tatth' eva vasanti, atha nesaṃ Unnanābhi nāma makkaṭako guhadvāre jālāni bandhati. tam¹⁰ haṃsā dvinnam taruṇapaṇṇasānam hi dviguṇam¹¹ vaṭṭam denti, te thāmasampannatāya¹² tam jālāni chinditvā purato gacchanti, sesā tesaṃ gatamaggena gacchanti, sā tam atthaṃ pakāsentī evam āha, idaṃ vuttaṃ hoti: yath' eva ākāse koṇcasakupā asajjamānā gacchanti tathā himaccaye vassānātikkame dve taruṇapaṇṇasā tantāni¹³ jālāni padāletvā gacchanti, atha nesaṃ gatamaggena itare haṃsā, idāni pana mamāpi puttā taruṇapaṇṇasā jālāni viya kāmajālāni¹⁴ chinditvā gatā, mayāpi tesaṃ gatamaggena gantabban ti iminā adhippāyena gacchanti puttā ca patī ca mayhaṃ, sv-āhaṃ¹⁵ katham nānuvaje pajānaṃ ti āha.

30 Iti sā „katham ahaṃ evam pajānantī na pabbajissāmiti“ sannitṭhānam katvā brāhmaṇiyo pakkosāpetvā āha¹⁶: „tumhehi

¹ Bā adds kiṃ. ² Bā ādāya. ³ Bā adds va. ⁴ C* ṭhatpetvā. ⁵ Bā puttānam ca. ⁶ Bā katāni. ⁷ Bā -leyya. ⁸ Bā chana-. ⁹ Bā vassa. ¹⁰ Bā omī tam. ¹¹ Bā -ṇa. ¹² C* -pannāya. ¹³ Bā tāni. ¹⁴ C* omī jālāni viya kāmā. ¹⁵ Bā sāhaṃ. ¹⁶ Bā evamāha.

kiṃ karissathā¹ "ti". „Tumhe para² ayye³“ ti. „Ahaṃ⁴ pabbajissāmi⁵“ ti. „Mayaṃ pi pabbajissāma⁶“ ti. Sā taṃ vibhavaṃ chaḍḍetvā yojanikaṃ parisāṃ gahetvā puttānaṃ santikaṃ eva gatā ti. Hatthipālo pi⁷ tāya pi parisāya ākāse nisīditvā dhammaṃ desesi. Punadivase rājā „kuhiṃ purohito“⁸ 5 ti pucchi. „Deva purohito brāhmaṇī c' assa⁹ sabbaṃ dhanāṃ chaḍḍetvā dvitīyojanikaṃ⁷ parisāṃ gahetvā puttānaṃ santikaṃ eva⁸ gatā“ ti. Rājā „assāmikadhanaṃ amhākaṃ pāpuṇātīti“ tassa gehato dhanāṃ āharāpesi. Ath' assa aggamaheś⁹ „rājā¹⁰ kiṃ karotīti¹¹“ pucchitvā „purohitassa gehato dhanāṃ 10 āharāpetīti“ vutte „purohito kuhin“ ti vatvā „sapajāpatiko pabbajjatthāya¹² nikkhanto“ ti sutvā „ayaṃ rājā brāhmaṇena ca brāhmaṇiyyā ca catūhi puttehi ca¹³ jahitaṃ ukkāraṃ¹⁴ chaḍḍitaṃ¹⁵ khelaṃ mohena mūlho attano gharaṃ āharāpesi¹⁶, upamāya naṃ bodhessāmi¹⁷“ sūnato maṃsaṃ āharāpetvā rājaṇ- 15 gaṇe rāsiṃ kārāpetvā¹⁸ ujumaggaṃ¹⁹ vissajjetvā jālaṃ parikkhipāpesi. Gijjhā dūrato va disvā tass' atthāya otarimsu, tattha sappanā²⁰ jālaṃ pasāritaṃ nātvā atibhārikā hutvā „ujukāṃ uppatitum na sakkhissāma²¹“ ti attanā khāditamaṃsaṃ chaḍḍetvā²² jālaṃ anallīyitvā ujukāṃ eva uppatitvā gamimsu, 20 andhabālā pana tehi chaḍḍitavamitaṃ khāditvā bhāriyā hutvā ujukāṃ uppatitum asakkontā gantvā jāle bajjhimsu. Ath' ekaṃ gijjhaṃ ānetvā deviyā dassayimsu, sā taṃ ādāya rañño santikaṃ gantvā „ehi tāva mahārāja, rājaṇgaṇe ekaṃ²³ kiriyaṃ passissāma²⁴“ ti sīhapaṇjaraṃ vivaritvā „ime gijjhe olokehi 25 mahārāja“ ti vatvā dve gāthā abhāsi:

17. Ete bhutvā vāmitvā ca pakkamanti vihaṇḍamā

ye ca bhutvā na vāmitsu te me hatthattham āgatā. 310.

¹ B^d -tha, omitting ti. ² B^d adds kiṃ. ³ C^s -o. ⁴ C^k adds pana. ⁵ B^d omits pi. ⁶ B^d ca. ⁷ C^s yoj-, B^ds tiyoj-. ⁸ B^d -ke, omitting eva. ⁹ all three MSS. -si. ¹⁰ B^d adds tāta, C^k ti. ¹¹ B^ds karissatīti. ¹² C^ks pabbaja-. ¹³ C^ks omit ca. ¹⁴ C^ks -ra. ¹⁵ C^s B^d -ta. ¹⁶ C^s B^d -ti. ¹⁷ B^ds chaḍḍāpessāma ti. ¹⁸ B^d kāretvā. ¹⁹ B^d ujum-. ²⁰ C^k -. ²¹ B^ds add vāmitvā. ²² B^ds etaṃ. ²³ B^ds so.

18. Avamī brāhmaṇo kāme, te¹ tvaṃ paccāvamissasi²,
vantādo puriso rāja na so hoti paśaṃsiyo³ ti. 311.

Tattha bhutvā vamtivā cā 'ti maṃsaṃ khādītivā vamtivā ca, paccā-
vamissasīti paṭiparibhuñjissasi, vantādo ti parassa vamtikhādako, pa-
5 saṃsiyo ti so taṇhāvasiko bālo Buddhādīhi paṇḍitehi paśaṃsitabbo na hoti.

Taṃ sutvā rājā vipphaṇṇasāri ahoṣi, tayo bhavā ādittā viya
upaṭṭhahimṣu, so „ajj' eva r. pahāya mama pabbajitum vaṭṭa-
tīti“ uppannasamvego deviyā thutim karonto gātham āha:

19. Paṃke va⁴ posaṃ palipe vyaśannaṃ⁵
10 balī yathā dubbalaṃ uddhareyya
evam pi maṃ tvaṃ udatāri⁶ bhoti
Pañcālī gāthāhi subhāsītāhīti. 312.

Tattha vyaśannaṃ⁷ ti nimuggaṃ, viśannaṃ ti pi pāṭho, uddhareyyā
'ti kesesu vā hatthesu vā gahetvā ukkhipitvā thale ṭhapeyya, udatāriti⁸
15 kāmapaṃkato uttāraṣi⁹, udatāsīti¹⁰ pi pāṭho, ayam ev' attho, uddhatāsīti pi
pāṭho, uddhāriti¹¹ attho, Pañcālīti Pañcālarājadhīte.

Evaṃ ca pana vatvā taṃ khaṇaṃ ñeva pabbajitukāmo
hutvā amacce pakkosāpetvā āha: „tumhe kiṃ karissathā“ 'ti.
„Tumhe pana¹² devā“ 'ti. „Ahaṃ Hatthipālassa santike
20 pabbajissāmīti“. „Mayaṃ pi pabbajissāma devā“ 'ti. Rājā
dvādasayojanike Bārāṇasīnagare r. chaḍḍetvā „atthikā setac-
chattam ussāpentū“ 'ti amaccaparivuto tiyojanaṃ¹³ parisam
gahetva kumārass' eva santikaṃ¹⁴ gato. Hatthipālo tassāpi¹⁵
parisāya ākāse nisinno dhammaṃ desesi.

25 S. rañño pabbajitabhāvaṃ pakāśento
20. Idam vatvā mahārājā Esukārī disampati
raṭṭhaṃ hitvāna pabbaji nāgo chetvā va¹⁶ bandhanan ti 313.
gātham āha.

¹ B^d so. ² C^k B^d pacchā-. ³ C^k -iko. ⁴ B^d ca. ⁵ C^s vyaśuttam, B^d
byāśannaṃ. ⁶ B^d uddhakāri. ⁷ B^d byāśanan. ⁸ B^d uddhatāriti. ⁹ so all
three MSS for -resi? ¹⁰ B^d uddhamtāsīti. ¹¹ C^s uddhāpīti, B^d uddharīti
¹² B^d adda kiṃ. ¹³ B^d -na ¹⁴ B^d -ke. ¹⁵ B^d tassa pi. ¹⁶ C^k -tvāna.

Punadivase nagare ohīnājano sannipatitvā rājadvāraṃ
gantvā deviyā ārocetvā nivesanaṃ pavisitvā devīm vanditvā
ekamantaṃ ʘhito

1. Rājā ca¹ pabbajjam arocayittha² 5
raṭṭhaṃ pahāya naraviriyaseṭṭho,
tuvat pi³ no⁴ hohi⁵ yath' eva rājā,
amhehi guttā anusāsa rajjan ti gātham āha. 314.

Tattha anusāsā 'ti amhehi guttā⁶ hutvā dhammena r. kārehi

Sā mahājanassa kathaṃ sutvā sesagāthā abhāsi:

2. Rājā ca pabbajjam arocayittha⁷ 10
raṭṭhaṃ pahāya naraviriyaseṭṭho,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni manoramāni. 315.

- 2a. Rājā ca⁸ pabbajjam arocayittha⁷ 15
raṭṭhaṃ pahāya naraviriyaseṭṭho,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni yathodhikāni. 316.

24. Accenti⁹ kālā tarayanti¹⁰ rattiyo, (cfr. Saṃyutta Nikāya I p.3.)
vayogunā anupubbaṃ jahanti, 20
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni manoramāni. 317.

25. Accenti¹¹ kālā tarayanti¹⁰ rattiyo,
vayogunā auupubbaṃ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni yathodhikāni¹². 318. 25

26. Accenti¹¹ kālā tarayanti¹³ rattiyo
vayogunā anupubbaṃ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke
sītībhūtā sabbam aticca saṅgan ti. 319.

¹ Bā omits ca. ² Bā āro-, Ck arocayitvā. ³ Ck si. ⁴ Ck ne ⁵ Bā hoti.

⁶ Bā sugutto. ⁷ Ck arocayitvā. ⁸ Bā pi. ⁹ Ck Bā accenti. ¹⁰ Bā vāyanti.

¹¹ Bā accenti. ¹² Bā yato-. ¹³ Bā bhayanti.

Tattha ekā ti puttadhītukilessasambādhehi muñcītvā imasmim loke ekikā
 va carissāmi, kāmānīti rūpādayo kāmagaṇe, yathodhikānīti¹ yena yena
 odhinā ʔhitāni tena tena² ʔhitān' eva jahissāmi, na kiñci avasissāmi³ attho,
 accenti⁴ kālā ti pubbaṇhādayo kālā atikkamanti, tarayanti⁵ atuccā
 5 hutvā āyusaṁkhāraṁ khepayamānā⁶ gacchanti, vayo gaṇā ti pathamavayādayo
 tayo mandadasakādayo vā dasa koṭṭhāsā, anupubbaṁ jahanti⁷ uparūpari-
 koṭṭhāsāṁ appatvā ʔtattha tatth' eva nirujjhanti, sītībhūtā ti uphakāra-
 uphasabhāve kilese pahāya sītālā hutvā, sabbamaticca saṅgan ti rāga-
 saṅgādikaṁ sabbasaṅgaṁ atikkamītvā ekā carissāmi, Hatthipālakumārassa
 10 santikaṁ gantvā pabbajissāmi.

Iti sā imāhi gāthāhi mahājanassa dhammaṁ desetvā
 amaccabhariyāyo pakkosāpetvā āha: „tumhe kiṁ karissathā“⁸ 'ti.
 „Tumhe pana ayye“⁹ ti. „Ahaṁ pabbajissāmīti“¹⁰. „Mayam
 pi pabbajissāmā“¹¹ 'ti. Sā „sādhū“¹² 'ti rājanivesane suvaṇṇa-
 15 koṭṭhāgārādīni vivarāpetvā „asukatṭhāne ca mahānidhānaṁ
 nidahitaṁ“ ti suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā „dinnaṁ ñeva harantū“¹³
 'ti vatvā suvaṇṇapaṭṭaṁ mahātale thambhe bandhāpetvā na-
 gare bheriṇ carāpetvā mahāsampattiṁ chaḍḍetvā nagarā
 nikkhami. Tasmim khaṇe sakalanagaraṁ saṁkhubhitaṁ':
 20 „rājā kira devī ca r. pahāya 'pabbajissāmā' 'ti nikkhantā,
 mayam idāni¹⁴ kiṁ karissāmā“¹⁵ 'ti. Tato manussā yathāpūritān'
 eva gehāni chaḍḍetvā putte hatthe¹⁶ gahetvā nikkhamimsu,
 sabbā paṇā¹⁷ pasāritaniyāmen' eva ʔhitā, nivattitvā olokento
 nāma nāhosi, sakalanagaraṁ tucchāṁ ahosi. Devī pi tiyo-
 25 janaparisaṁ¹⁸ gahetvā tatth' eva gatā. Hatthipālo tassāpi
 parisāya ākāse nisinno dhammaṁ desetvā dvādasayojanikaṁ
 parisam gahetvā Himavantābhimukho pāyāsi. „Hatthipāla-
 kumāro dvādasayojanikaṁ Bārāṇasim tucchāṁ katvā 'pabba-
 jissāmīti' mahājanam ādāya Himavantaṁ gacchati, kimaṅga¹⁹
 30 pana mayan“ ti sakala-Kāsiraṭṭhaṁ saṁkhubhitaṁ²⁰. Aparā-
 bhāge parisā timsayojanikā²¹ ahosi, so tāya parisāya saddhim

¹ Bā yato-. ² Bā adds tatthā. ³ Bā accanti. ⁴ Ck taranti, C^o tarantīti. ⁵ Ck^o add khādayamānā. ⁶ Ck -o, Bā pana kiṁ ayye. ⁷ Ck^o itvā-. ⁸ Bā idha.
⁹ Bā -esu. ¹⁰ Ck paṇā. ¹¹ Bā -nikaṁ pa-. ¹² Bā kiṁmaṅga. ¹³ Bā^o
 -khubbhi. ¹⁴ Ck tisa-, Bā tiyoj-.

Himavantam pāvisi. Sakko āvajjanto tam pavattim ñatvā
 „Hatthipālakumāro nekkhammaṃ¹ nikkhanto, mahāsamāgamo
 bhavissati, vasanaṭṭhānam laddhum vaṭṭatīti“ {Vissakammaṃ²
 āṇāpesi: „gaccha āyāmāto chattimsayojanaṃ vitthārato
 pannarasayojanaṃ assamaṃ māpetvā pabbajitaparikkhāre³ 5
 sampādehīti“. So „sādhū“⁴ 'ti patisunitvā Gaṅgatiṛe ramaṇīye
 bhūmibhāge vuttappamānaṃ assamapadaṃ māpetvā paṇṇa-
 sālāsu kaṭṭhattharaṇapaṇṇattharaṇaāsanādīni⁵ paññāpetvā sabbe
 pabbajitaparikkhāre māpesi⁶. Ekekissā paṇṇasālāya dvāre
 ekeko caṃkamo rattitṭhānadivāṭṭhānaparicchinno⁷ katasudhā- 10
 parikammo ālambanaphalako, tesu tesu ṭhānesu nānāvanna-
 surabhikusumasañchannā⁸ pupphagacchā, ekekassa caṃ-
 kamassa koṭiyaṃ ekeko udakabharito kūpo, tassa santike
 ekeko phalarukkhō, so eko⁹ va sabbaphalāni phalati, idaṃ
 sabbam devatānubhāvena ahosi. Vissakammo³ assamaṃ⁸ mā- 15
 petvā paṇṇasālāsu pabbajitaparikkhāre ṭhapetvā „ye keci
 pabbajitukāmā ime parikkhāre gaṇhantū“¹⁰ 'ti jātihiṅgulakena
 bhittiyā akkharāni likhitvā attano ānubhāvena bheravasadde
 migapakkhiduddasike amanusse ca paṭikkamāpetvā sakatṭhā-
 nam eva gato. Hatthipālakumāro ekapadikamaggena Sakka- 20
 dattiyaṃ assamaṃ pavisitvā akkharāni disvā „Sakkena mama
 mahābhūikkhamanaṃ¹¹ nikkhantabbhāvo ñāto bhavissatīti“
 dvāraṃ vivaritvā paṇṇasālāṃ pavisitvā isipabbajjaliṅgaṃ¹²
 gaḥetvā nikkhamitvā caṃkamaṃ otaritvā katipaye aparā-
 paraṃ caṃkamitvā sesajanakāyaṃ pabbājetvā assamapadaṃ¹³ 25
 vicārento taruṇaputtānaṃ itthīnaṃ¹⁴ majjhe¹⁵ ṭhāne paṇṇa-
 sālāṃ¹⁶ adāsi, tato anantaraṃ mahallakittīnaṃ, tato anan-
 taraṃ vañjhittīnaṃ¹⁷, samantā parikkhipitvā pana purisānaṃ

¹ Bḍ mahābhūikkhamanaṃ. ² Bḍ visu-. ³ Bḍ -ṇamayā āsanā-, Ck kaṭṭhat-
 tarapaṇṇasattaraās-, Cc kaṭṭhattharaṇapaṇṇasattaraās-. ⁴ Ck -hi. ⁵ Ck rattitṭhikā
 paricchinne. ⁶ Bḍ -o. ⁷ Bḍ ekeko. ⁸ Bḍ assamapadaṃ. ⁹ Ck gaṇhātū, Cc
 gaṇhatu. ¹⁰ Ck -nikkhammaṃ, Bḍ -nekkhamanaṃ. ¹¹ Ck -jjaṃ-. ¹² Ck itthi-
 gaṇaṃ, Cc Bḍ itthīnaṃ. ¹³ Bḍ majja-. ¹⁴ Cc -lā. ¹⁵ Ck vajjh-, Bḍ majhi-.

adāsi. Ath' eko rājā „Bārānasiyaṃ kira rājā n' atthīti“
 āgantvā alaṃkatapaṭiyattanagaraṃ¹ oloketvā rājanivesanaṃ
 āruhya tattha tattha ratanarāsiṃ disvā „evārūpaṃ nagaraṃ
 pahāya pabbajitakālato paṭṭhāya pabbajjā nāṃ' esā uḷārā bha-
 5 vissatīti“ surāsoṇḍena maggaṃ pucchitvā Hatthipālassa santi-
 kaṃ pāyāsi. Hatthipālo tassa vanantaṃ' āgatabhāvaṃ ñatvā
 paṭimaggam gantvā ākāse nisinno parisāya dhammaṃ desetvā
 assamapadaṃ netvā sabbam parisam pabbājesi. Eten' upā-
 yena aññe pi cha rājāno pabbajimsu. Satta rājāno bhoge²
 10 chaḍḍayimsu³. Chattimsayojaniko assamo nirantaro⁴ paripūri.
 Yo kāmavitakkādīsu aññatarāṃ vitakketi mahāpuriso tassa
 dhammaṃ desetvā Brahmavihārabhāvanam eva ca⁵ kaṣiṇa-
 bhāvanaṃ ca ācikkhati, ne⁶ yebhuyena jhānābhīññaṃ⁷ nib-
 battetvā tīsu koṭṭhāsesu dve koṭṭhāsā Brahmaloce nibbattimsu,
 15 tatiyakotṭhāsaṃ tidhā katvā eko koṭṭhāso Brahmaloce nibbatti,
 eko chasu kāmasaggesu, eko isīnaṃ pāricariyaṃ⁸ katvā
 manussaloke, tīsu kusalasampattīsu nibbattimsu. Evaṃ Hat-
 thipālassa sāsanaṃ apagatanirayatiracchānāyonipettivisaṃsāra-
 kāyaṃ⁹ ahosi.

20 Imasmiṃ Tambapaṇṇidīpe paṭhavacālaka - Dhammaguttatthero
 Kaṭakandhakāravāsi - Phussadevatthero¹¹ Uparimaṇḍalakamalayaṃvāsi-
 Mahāsaṃgharakkhitatthero¹² Malimahādevatthero¹³ Bhaggrivāsi-Mahā-
 devatthero¹⁴ Vāmantapabbhāravāsi-Mahāsīvattthero¹⁵ Kālavallimaṇḍapa-
 vāsi-Mahānāgattthero Kuddālasamāgame Mūgapakkhasamāgame Cūla-
 25 sutasomasamāgame Ayogharapaṇḍitasamāgame Hatthipālasamāgame ca
 sabbapacchā nikkhantapurisā¹⁶ ahesum, tenāha Bhagavā:

Abhittharetha kalyāṇe ti (Dhp. v. 116.)

kalyāṇaṃ hi¹⁷ turitaturiten' eva kātabbam.

¹ Bā -yattam-. ² Bā vanantaram. ³ Ck^o sattarājabhoggā. ⁴ Bā chaḍḍitvā. ⁵ Bā -rā. ⁶ Bā -naṃ ceva. ⁷ Bā omits ne. ⁸ Bā -ā. ⁹ Bā paricā-. ¹⁰ Ck^o -nirayaṃ-, C^o -nirayaṃ - - visayaṃ-, Bā -taṃniraya - - yoniyaṃpetti-. ¹¹ Bā katakandarakāra-. ¹² Bā uparimaṇḍakamolavāsi-. ¹³ Bā mālāyamaḥā-. ¹⁴ Bā taggadvāsi-. ¹⁵ Bā gāmaṇṭa-. ¹⁶ Bā -parisā. ¹⁷ Bā tattha kalyāṇaṃ, omitting hi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi T. mahānekkhammaṃ¹ nikkhanto yevā“² 'ti vatvā j. s.: „Tadā Esukārī rājā Suddhodana-mahārājā ahoṣi, devī Mahāmāyā, purohito Kassapo, brāhmaṇī Bhaddakāpilānī, Ajapālo Anuruddho, Gopālo Moggallāno, Assapālo Sāriputto, sesaparisa Buddhaparisā, Hatthipālo aham eva“³ 'ti. 5 Hatthipālajātakaṃ.

14. Ayogharajātaka.

Yamekarattim paṭhaman ti. Idam S. J. v. mahā-nekkhammaṃ⁴ ōeva ā. k. 'Tadā pi hi so „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānekkhammaṃ nikkhanto yevā“⁵ 'ti vatvā a. ā.: 10

A. B. Br. r. k. Brahmādhātassa rañño aggamaheṣi gab-bham paṭilabhitvā laddhagabbhaparihārā pariṇatagabbhā pac-cūsasamanantare⁶ puttāṃ vijāyī. Tassā⁷ purimattabhāve ekā sapattī⁸ „tava jātāṃ pajāṃ khādītum labhissāmīti“ pattha-naṃ ṭhapesi, sā kira sayāṃ vaṃjhā hutvā puttamātukodhena⁹ 15 taṃ patthanāṃ katvā yakkhayoniyāṃ nibbatti. Itarā rañño aggamaheṣi hutvā imaṃ puttāṃ vijāyī. Sā yakkhinī tadā okāsaṃ labhitvā deviyā passantiyā¹⁰ va bhībhaccharūpā¹¹ hutvā āgantvā taṃ dārakaṃ gahetvā palāyī. Devī „yakkhinī me¹² puttāṃ gahetvā palāyatīti“ mahāsaddena viravi. Itarāpi dāra- 20 kaṃ mūlakakandaṃ¹³ viya murumurāyanti¹⁴ khādītva devīm¹⁵ hatthavikārādīhi rosetvā¹⁶ tajjetvā¹⁷ pakkāmi. Rājā¹⁸ sutvā „kiṃ sakkā yakkhiniyā kātun“ ti tuṇhī ahoṣi, puna deviyā vijāyanakāle gālham ārakkham akāsi. Devī puna puttāṃ vijāyī. Yakkhinī¹⁹ āgantvā taṃ pi khādītva gatā. Tatiyavāre 25 tassā kucchiyaṃ M. paṭisandhim gaṇhi. Rājā mahājanam sannipātāpetvā²⁰ „deviyā jātāṃ jātāṃ pajāṃ ekā yakkhinī

¹ Bā -bbinekkhamanāṃ. 14. Cfr. Cariyā-P. p. 94. ² Bā -nikkhamanāṃ. ³ Bā -samayantare. ⁴ Bā tassa. ⁵ Ck -im, C* -i, Bā sapattakkā. ⁶ Bā puta-hetu-. ⁷ Bā -ye, Ck -ya. ⁸ Ck bhīmābha-, Bā vibhaccha-, Bā vibhacca-. ⁹ Ck* me yakkhinī. ¹⁰ Bā mūlakandaṃ. ¹¹ Ck* -ti, Bā murumurākaronti. ¹² Bā deviyā. ¹³ Bā pakāsetvā. ¹⁴ Bā tajjantā. ¹⁵ Bā adda taṃ vacanāṃ, Bā taṃ. ¹⁶ Bā sā ya-. ¹⁷ Bā -pātetvā.

- khādati, kin nu kattabban¹ ti pucchi. Ath' eko „yakkhā nāma tālapaṇṇassa bhāyanti, deviyā hatthapādesu tālapaṇṇaṃ bandhituṃ vaṭṭatīti“ āha, aparo „ayogharassa² bhāyanti. ayogharaṃ kātuṃ vaṭṭatīti“ āha. Rājā „sādhū“³ 'ti attano
- 5 vijite kammāre sannipātetvā „ayogharaṃ karoṭhā“⁴ 'ti ānāpetvā āyuttake⁵ adāsi. Antonagare yeva ramaṇīye bhūmi-bhāge gehaṃ paṭṭhapesuṃ, thambhe ādim⁶ katvā sabbe⁷ ge-hasambhārā ayomayā va ahesuṃ, navahi māsehi ayomayaṃ mahantaṃ caturassasālaṃ⁸ niṭṭhānam agamāsi, taṃ niccaṃ
- 10 pajjalitapadīpam eva hoti. Rājā deviyā gabbhāparipākāṃ nātvā ayogharaṃ alaṃkārapetvā taṃ ādāya ayogharaṃ pāvisi. Sā tattha dhañṇāpuṇṇalakkhaṇaṃ⁹ puttāṃ vijāyi, Ayogharakumāro t' ev' assa¹⁰ nāmaṃ karimsu. Taṃ dhātīnaṃ datvā mahantaṃ ārakkhaṃ saṃvidahitvā¹¹ rājā devīm ādāya nagaraṃ
- 15 padakkhiṇaṃ katvā alaṃkatapāsādatalam eva abhirūhi. Yakkhī¹² pi udakavāraṃ gantvā Vessavaṇassa udakaṃ¹³ harantī¹⁴ jīvitakkhayaṃ pattā. M. ayoghare yeva vadḍhitvā viññūtaṃ patto tatth' eva sabbasippāni uggaṇhi. Rājā „ko me puttassa vayapadeso¹⁵“ ti amacce pucchitvā „soḷasavasso
- 20 deva sūro¹⁶ thāmasampanno yakkhasahassam pi paṭibāhituṃ samattho“ ti sutvā „r. assa dassāmīti“ sakalanagaraṃ alaṃkārapetvā „ayogharato taṃ niharitvā ānethā“¹⁷ 'ti āha. Amaccā „sādhū devā“¹⁸ 'ti dvādasayojanikaṃ¹⁹ Bārāṇasīm alaṃkārapetvā sabbālaṃkāravibhūsitāṃ maṅgalavāraṇaṃ ādāya tattha gantvā
- 25 kumāraṃ alaṃkaritvā hatthikkhandhe nisīdāpetvā „deva kulasantakaṃ alaṃkatanagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā pitaraṃ Kāsirājānaṃ vandatha, ajj' eva setacchattaṃ labhissathā“²⁰ 'ti āhaṃsu. M. nagaraṃ padakkhiṇaṃ karonto ārāmarāmaṇeyyakāṃ vaṇṇapokkharāṇibhūmirāmaṇeyyakāṃ pāsādarāmaṇeyyakādīni

¹ B^d atheko yakkhīni nāma ayogharam. ² C^k ay-. ³ B^d ādikaṃ. ⁴ B^d -a. ⁵ C^k caturassālaṃ, B^d catusā-. ⁶ C^k -ṇa, B^d -ṇasampannaṃ. ⁷ B^d tvevassa. ⁸ B^d -dahi. ⁹ B^d yakkhīni. ¹⁰ C^k -ka. ¹¹ B^d -vahanti. ¹² B^d vayappattapadeso. ¹³ C^k B^d su-. ¹⁴ B^d -niyaṃ.

disvā cintesi: „mama pitā maṃ ettakaṃ kālāṃ bandhanāgāre
 vasāpesi, evarūpaṃ alaṃkatanagaraṃ daṭṭhuṃ na adāsi¹, ko
 nu kho mayhaṃ doso“ ti amacce pucchi. „Deva, n' atthi
 tumhākaṃ doso, tumhākaṃ pana dve bhātike ekā yakkhinī
 khādi, tena vo pitā ayoghare vasāpesi, ayogharena tumhākaṃ 5
 jīvitaṃ laddhaṃ“ 'ti. So tesāṃ vacanaṃ sutvā cintesi: „ahaṃ
 dasamāse Lohakumbhiniraye viya² Gūthaniraye viya ca mātu-
 kucchimhi vasitvā mātukucchito nikkhantakālato paṭṭhāya
 soḷasa vassāni etasmim³ bandhanāgāre vasiṃ, bahi oloketuṃ
 pi na labhiṃ⁴, yakkhiniyā hatthato mutto pi panāhaṃ n' eva 10
 ajaro na amaro, kim me rajjena, rajje ṭhitakālato paṭṭhāya
 dunnikkhamanaṃ⁵ hoti, ajj' eva mama pitaraṃ pabbajjāṃ
 anujānāpetvā Himavantaṃ pavisitvā pabbajjissāmīti“ so na-
 garaṃ padakkhiṇaṃ katvā rājakulaṃ pavisitvā rājānaṃ van-
 ditvā aṭṭhāsi. Rājā tassa sarīrasobhaṃ oloketvā balavasine- 15
 hena amacce olokesi. Te „kim karoma devā“ 'ti vadimsu.
 „Puttaṃ me ratanarāsiniṃ ṭhapetvā tīhi saṃkhehi abhisīṇ-
 citvā kañcanaṃālāṃ⁶ setacchattaṃ⁷ ussāpethā“ 'ti. M. pitaraṃ
 vanditvā „na mayhaṃ rajjen' attho, ahaṃ pabbajjissāmi, pab-
 bajjaṃ me anujānāthā“ 'ti āha. „Tāta rajjaṃ paṭikkhipitvā 20
 kimkāraṇā pabbajasīti“⁸. „Deva ahaṃ mātukucchimhi dasa-
 māse Gūthaniraye viya vasitvā kucchito nikkhanto yakkha-
 bhayena⁹ soḷasa vassāni bandhanāgāre vasanto bahi oloketuṃ
 pi na labhiṃ, Ussadaniraye khitto viya ahoṣiṃ, yakkhinito¹⁰
 mutto 'mhīti pi ajarāmaro¹¹ na homi, maccu nāṃ' esa na¹² 25
 sakkā kenaci jinituṃ¹³, bhava ukkaṇṭhito¹⁴ 'smi, yāva me vyā-
 dhijarāmarāṇāni nāgacchanti tāvad eva pabbajitvā dhammaṃ
 carissāmi, alaṃ me rajjena, anujāna maṃ devā“ 'ti vatvā
 pitu dhammaṃ desento āha:

¹ Bā nādāsi. ² Bā add ca. ³ Ck^o eka-. ⁴ Bā add ussadaniraye khitto viya
 abosi. ⁵ Bā -maṃ. ⁶ Bā -añca. ⁷ Bā -jjesatīti. ⁸ Bā yakkhani-. ⁹ Bā
 -nīhatthato. ¹⁰ Bā ajaro amaro. ¹¹ Bā nī, Ck^o nāme na. ¹² Bā add vañ-
 cetuṃ. ¹³ Bā ukkakkhito.

1. Yam ekarattīm paṭhamam gabbhe vasati mānava¹
abbh' utṭhito va sayati sa gacchaṃ na nivattati. 320.
2. Na yujjhamānā na balena vassitā
narā na jīranti² na cāpi mīyare,
5 sabbam hi tam jātijarāy' upaddutam,
tam me matī hoti: carāmi dhammam. 321.
3. Caturaṅginim senam subhimsarūpaṃ
jayanti ratṭhādhipatī pasayha,
na maccuno jayitum³ ussahanti,
10 tam me etc. 322.
4. Hatthīhi assehi rathehi pattini
parivāritā muccare ekaceyyā⁴,
na maccuno muccitum⁵ ussahanti, etc. 323.
5. Hatthīhi assehi rathehi pattihi
15 sūrā⁶ pabhañjanti⁷ padhamsayanti,
na maccuno bhañjitum⁸ ussahanti, etc. 324.
6. Mattā gajā bhinnagaḷā pabbinnā
nagarāni maddanti janam hananti,
na maccuno madditum ussahanti, etc. 325.
7. Issāsino katahatthāpi dhīrā
20 dūrepātī⁹ akkhaṇavedhino pi
na maccuno vijjhitum ussahanti, etc. 326.
8. Sarāni khīyanti sasalakānanā,
sabbam hi tam khīyati dīgham antaram,
25 sabbam hi tam bhañjare kālapariyāyam¹⁰, etc. 327.
9. Sabbesam evam hi narānarīnam¹¹
calācalaṃ pāṇabhuno 'dha jīvitam¹²
paṭo va dhuttassa dumo va kūlajo, etc. 328.

¹ C^s B^d -ṇa-. ² C^k B^d ji-. ³ B^d -tum. ⁴ C^k -veyyā. ⁵ B^d muñci-. ⁶ all three M^s. su-. ⁷ C^k pahañjanti, B^d pabhiñjanti? ⁸ C^k mubhañjitum, B^d muñcitum. ⁹ B^d dūrepātī, B^s dūrepātī, C^k pure pātī. ¹⁰ C^k kālakiriyā. ¹¹ C^s narānanārī, C^s narānanārīm, B^d naranārīnam. ¹² C^k pāṇabhuno dha-pivikam, C^s pāṇabhuno dajīvitam, B^d pāṇabhūno-.

10. Dumapphalāneva¹ patanti mānavā
daharā ca vuddhā ca sarīrabhedā
nariyo² narā majjhimaporisā ca, etc. 329.
11. Nāyaṃ vayo tārakarājasannibho,
yad abbhatītaṃ³ gatam eva dāni taṃ⁴, 5
jiṇṇassa⁵ hī n' atthi ratī kuto sukhaṃ, etc. 330.
12. Yakkhā pisācā athavāpi petā
kupitāpi te assasantī manusse,
na maccuno assasit' ussahanti⁶, etc. 331.
13. Yakkhe pisāce athavāpi pete 10
kupite pi te nijjhapanam karonti,
na maccuno nijjhapanam karonti, etc. 332.
14. Aparādhake dūsake heṭhake ca
rājāno daṇḍenti veditva⁷ dosaṃ,
na maccuno daṇḍayit' ussahanti⁸, etc. 333. 15
15. Aparādhakā dūsakā heṭhakā ca
labhanti te rājino⁹ nijjhapetum,
na maccuno nijjhapanam karonti, etc. 334.
16. Na khattiyo ti na pi brāhmaṇo ti¹⁰,
na aḍḍhakā balavā tejavāpi, — 20
na maccurājassa apekha-m-atthi¹¹, etc. 335.
17. Sihā ca vyagghā ca atho pi dīpiyo
pasayha khādanti vipphandamānam,
na maccuno khāditum¹² ussahanti, etc. 336.
18. Māyākārā¹³ raṅgamajjhe karontā¹⁴ 25
mohenti¹⁵ cakkhūni janassa tāvade,
na maccuno mohayit' ussahanti¹⁶, etc. 337.

¹ so all three MSS for -nīva? ² Bds nā-. ³ Ck abbhānīnam, Bd yadubbhattitaṃ.

⁴ or dānitaṃ? Ck dhānitaṃ, Bd gatamevanādi. ⁵ Ck Bd jinnassa, C^s chinassa.

⁶ Bd -situm mussahanti. ⁷ Bd veditvāna. ⁸ Bd -tum muss-. ⁹ Bd rājāno, Cks

rājito? ¹⁰ Bds pi na ca br. pi. ¹¹ Ck apekhamatti, Bd apekkhamatti, C^s

apekhamatti corr. to -matthi? ¹² all three MSS. -tum. ¹³ Cks -raṃ. ¹⁴

Cks -to. ¹⁵ C^s Bd mohanti. ¹⁶ Cks mohitum.

19. Āsīvisā kupitā uggatejā
 ḍasanti¹ mārenti pi te manusse,
 na maccuno ḍasitum² ussahanti, etc. 338.
20. Āsīvisā kupitā yaṁ ḍasanti
 5 tikicchakā tesam visam hananti,
 na maccuno daṭṭhavisam hananti, etc. 339.
21. Dhammantarī Vetaraṇī ca Bhojo
 visāni hantvāna bhujaṅgamānaṁ
 sūyanti te kālakatā tath' eva, etc. 340
- 10 22. Vijjādhara ghoram adhiyamāna
 adassanaṁ osadhehi vajanti,
 na maccurājassa vajant' adassanaṁ³, etc. 341.
23. Dhammo have rakkhati dhammacāriṁ, (Dh. p. 136, Jāt. I, 31,
 dhammo sucinṇo sukham āvahāti, [Therag. 35.]
- 15 esānisaṁso dhamme sucinṇe:
 na duggatim gacchati dhammacārī. 342.
24. Na hi dhammo adhammo ca ubho samavipākino, (Dhp. 90, 3.
 adhammo nirayaṁ neti, dhammo pāpeti suggatin ti. 343.

Tattha yamekarattin ti yebhuyyena sattā mātukucchiṁhi paṭisandhiṁ
 20 gaṇhantā rattin gaṇhanti, tasmā evam aha, ayaṁ pan' ettha attho: yaṁ eka-
 rattim vā divā vā paṭhamam eva paṭisandhiṁ gahetvā mātukucchisaṁkhāte
 gabbhe vasati, mānava ti satto kalalābhāvena paṭiṭṭhāti, abbhuttaṭṭhito va
 sayatīti⁴ so mānava yathā nāma valāhakasaṁkhāto abbho⁵ utṭhito nibbatto
 vāyuvegāhato⁶ paṭigacchati tath' eva

- 25 Paṭhamam kalalāṁ⁷ hoti, kalalā⁸ hoti abbudaṁ, (Cfr. Milinda-p. 421.)
 abbudā jāyati⁹ pesi, pesiyā¹⁰ jāyate¹¹ ghano.
 ghanā pasākhā¹² jāyanti kesā lomā nakhāni¹³ ca
 Yaṁ c' assa bhuñjati mātā annapānaṁ ca bhojanaṁ
 tena so tattha yāpeti¹⁴ mātukucchigato naro ti
- 30 Imaṁ¹⁵ mātukucchiyaṁ kalalādhībhāvaṁ kucchito ca nikkhanto mandadasa-
 kādhībhāvaṁ āpajjamāno satataṁ samitaṁ gacchati, sa gacchaṁ na nivattatīti

¹ Ckṣ ḍayhanti, Bḍ ḍassanti. ² Bḍ ḍassitum ³ Ckṣ -ti dassanaṁ, Bḍ na
 maccuno rājassa vajanti adasse-. ⁴ Ckṣ vassati, Bḍ vasayātīti. ⁵ Ckṣ abbhā. ⁶
 Bḍ -vegga hato. ⁷ Ckṣ kalam, Cṣ kalalā ⁸ Ckṣ kalā ⁹ Ckṣ -ti, Bḍ -te. ¹⁰
 Cṣ pesi, Ckṣ omits pesiyā. ¹¹ Ckṣ nibbattate. ¹² Ckṣ pasākhā, Cṣ pasākha, Bḍ
 pañcesākhā. ¹³ Bḍ nakhāpi ¹⁴ Bḍ -si. ¹⁵ Cṣ idam, Bḍ tattha imam.

sa cāyaṃ¹ evaṃ gacchanto puna abbudato kalalabhāvaṃ pesāditto vā abbu-
 dādibhāvaṃ khīḍḍādasakato² mandadasakabhāvaṃ vaṇṇadasakāditto vā³ khīḍḍā-
 dasakāditbhāvaṃ pāpuṇitum na nivattati⁴, yathā paṇ' eso valāhako vātavegona
 saṃcuppiyamāno⁵ ahaṃ asukaṭṭhāne nāma uṭṭhito puna nivattitvā tatth' eva⁶
 gantvā pakatibhāvena ṭhaṣṣāmīti⁷ na labhati yad assa gataṃ⁸ taṃ gataṃ eva 5
 yaṃ antarahitaṃ taṃ antarahitaṃ eva hoti tatthā so pi kalalāḍḍibhāvena gaccha-
 māno gacchat' eva, tasmīṃ tasmīṃ koṭṭhāse saṃkhārā purimapurimānaṃ⁹
 paccayā hutvā paccato anivattitvā tattha tatth' eva bhijjanti, jarākāle saṃ-
 khārā amhehi esa pubbe yuvā thāmasampanno kato¹⁰ puna taṃ¹¹ nivattitvā
 tatth' eva karissāmā¹² 'ti na labbhanti¹³, tattha tatth' eva antarādhāyantīti dasseti, 10
 na yujjhamānā ti ubhato mūlhasaṅgāme¹⁴ yujjhanā, na balena vassitā
 ti na kāyabalena vā yodhabalena vā¹⁵ upagatā samannāgatā. na jīrantīti¹⁶
 purīmanakāraṃ¹⁷ āharitvā evarūpāpi naṛā na jīranti na cāpi miyyare¹⁸ ti
 attho vedītabbo, sabbam hi taṃ ti mahārāja sabbam eva hi idaṃ pāpi-
 maṇḍalam¹⁹ mahāyante²⁰ pīḷiyamānā uccughaṭṭikā viya jātiyā ca jarāya ca 15
 upaddutaṃ niccaṃ pīḷitaṃ, tam me matī hotīti²¹ tena kāraṇena mama pabba-
 jītvā dhammaṃ carāmīti matī hoti cittaṃ uppajjati, caturaṅginī ti hatthi-
 ādīhi caturaṅgehi samannāgataṃ, senaṃ subhīmasarūpaṃ ti suṭṭhu bhīma-
 jātikam²² senaṃ, jayanti²³ kadāci ekacce rājāno attano senāya jīnanti²⁴, na
 maccuno ti te²⁵ pi rājāno mahāsēnassa maccuno senaṃ jayitum na ussa- 20
 hanti, na vyādhījarimaraṇāni madditum sakkonti, muccare ekacceyyā²⁶ ti
 tehi hatthiādihi parivāritā ekacce paccāmittānaṃ hatthato muccanti, maccuno
 pana santikā muccitum na sakkonti, pabhañjantīti²⁷ etehi hatthiādihi
 paccatthikarājūnaṃ ugarāni bhañjanti²⁸, padhamsayantīti mahājanaṃ
 dhaṃsento²⁹ padhamsento³⁰ jīvitakkhayaṃ pāpentī, na maccuno ti te pi 25
 maraṇakāle patte maccuno bhañjītum na sakkonti. bhīnnagalā pabhinna³¹ ti
 tiṣṭu thānesu pabhinna³² evaṃ bhīnnā hutvā madaṃ³³ galantā³⁴ paggaritamadā
 ti attho, na maccuno ti te pi mahāmaccum madditum na sakkonti, issāsino
 ti issāsā dhanuggahā, katahattā ti susikkhitā, dūrepātīti saraṃ dūre
 pātetum samatthā, akkhaṇavedhino ti aviraddhavedhino vijjūālokena 30
 vijjhanasamatthā vā, sarānīti Anotattādīni mahāsarāni³⁵ khīyanti yeva,
 saselaḥkānaṃ ti sapabbatavanasaṇḍā³⁶ mahāpathavī pi khīyati³⁷, sabbam
 hi taṃ ti sabbam idaṃ saṃkhārāgataṃ dīgham antaraṃ ṭhatvā³⁸ khīyat' eva,

¹ Ck^s sabbhāvaṃ. ² B^d khiddāḍḍida-. ³ B^d omits vā. ⁴ B^d -tīti. ⁵ Ck^s saṃcuppiyamāno, C^s saṃcuppiyamāno, B^d sucuppiyamāno viya, B^d sucuppiyamāno. ⁶ B^d tatheva.
⁷ Ck^s ṭṭha-. ⁸ B^d yaṃ disaṃ kataṃ. ⁹ B^d omits purima. ¹⁰ C^s karo, B^d
 gato. ¹¹ B^d naṃ. ¹² Ck^s labhanti. ¹³ C^s calha-?, B^d byule-, B^s bvūḷha? ¹⁴
 Ck^s omits yodhabalena vā. ¹⁵ Ck^s ji-, B^d ja-. ¹⁶ B^d -maṇṇa-. ¹⁷ Ck^s meyyare,
 B^d na cāpi na-, C^s na cāpi na corr. to na cāpi mi- ¹⁸ Ck^s -la. ¹⁹ B^d -teua.
²⁰ Ck^s hoti. ²¹ Ck^s -takam, B^d bhīmasanaka-jātikam. ²² B^d jayanti. ²³ B^d
 atite. ²⁴ B^d ekacceyyā. ²⁵ B^d pabhiñ-, B^s na bhiñ-. ²⁶ B^d pabhiñ-. ²⁷ so
 all three MSS. ²⁸ B^d vidhamsento. ²⁹ Ck^s bhīnnā. ³⁰ B^d maddam. ³¹ Ck^s
 gal-. ³² B^d add pi. ³³ Ck^s omit su. ³⁴ Ck^s -yanti. ³⁵ B^d karvā.

- kappuṭṭhānaggāṃ patvā Mahāmeru pi aggimukhe madhusiṭṭhakaṃ viya vīṭiyat' eva, anumatto pi¹ saṃkhāro ṭhātum na sakkoti, kālapariyāyan² ti kālapariyāyan³ nassanakālavāram⁴ patvā sabbaṃ bhañjare⁵, sabbasaṃkhāragataṃ bhijjat' eva⁶, tassa pakāsanatthaṃ Sattasuriyasuttaṃ⁷ āharitabbaṃ, calācalan ti cañ-
 5 calaṃ sakabbhāvena ṭhātum asamatthaṃ nānābhāvavinābhāvassabhāvam eva, pāṇabhuno dha jīvitan ti idhaloke imesaṃ pāṇabhūtānaṃ jīvitaṃ, paṭo va dhuttassa dumo va kūlajo ti surādhutto hi suraṃ dievā udare baddhaṃ sāṭakaṃ datvā pipat' eva, nadikūle jātadumo va kūle lujjamāne⁸ lujjati, yathā esa paṭo ca⁹ dumo ca¹⁰ cañcala evaṃ sattānaṃ jīvitaṃ devā 'ti, dumap-
 10 phalāneva³ 'ti yathā pakkāni phalāni vātāhatāni¹¹ dumaggato bhūmīyaṃ patanti idhaloke tath' eva ime mānava jarāvātāhatā¹² jīvita¹³ galitvā¹⁴ maraṇapaṭṭhaviyaṃ patanti, daharā ti antamaso kalalabhāve ṭhitāpi majjhimaṇḍorisa nārīnarānaṃ majjhe ṭhitā ubhatovyañjanakanapumāsakā, tārakarājasannibho ti yathā tārakarājā kālapakkhe¹⁵ khīṇo puna juṇḥapakkhe pūrati na evaṃ
 15 sattānaṃ vayo¹⁶, vayo sattānaṃ hi yad abbatātaṃ¹⁷ utam¹⁸ eva dāni taṃ¹⁹ na²⁰ tassa punāgamanāṃ atthi, kuto ratiti jarājīṇassa kāmaguṇesu ratī pi n' atthi. te paṭicca uppajjanakasukhaṃ kuto yeva, yakkhā ti mahiddhikā yakkhā, piśācā ti paṃsupiśācā, peṭā ti pettivisayikā, assasanti²¹ assasavātena upahananti²² āvisanti²³ vā attho, na maccuno ti maccum pana te pi²⁴ assā-
 20 sena vā upahanitum āvisitum vā²⁵ na sakkonti, nijjhāpanaṃ karontīti balikammavasena khamāpentī pasādentī, aparādhake ti rājāparādhakārake²⁶, dūsake ti rajjadūsake, heṭhake ti sandhicchedādīhi lokaviheṭhake, rājāno ti rājāno, viditva²⁷ dosaṃ ti dosaṃ jānitvā yathārūpeṇa daṇḍenti²⁸, na maccuno ti te pi maccum daṇḍayitum na sakkonti, nijjhāpetun ti sakkhīhi²⁹
 25 attano niraparādhabbhāvaṃ pakāsetvā pasādetvā, na aḍḍhakā balavā tejavā-pīti ime aḍḍhā ayaṃ kāyabalañāṇabalādīhi balavā ayaṃ tejavā ti evaṃ pi na maccurājassa apekkha-m-atthi³⁰, ekasmim pi satte apekkhā pemaṃ sineho n' atthi, sabbam evābhimaddatīti dasseti, pasayhā 'ti balakkārena abhibhavitvā, na maccuno ti te pi maccum khādītum na sakkonti, karontā³¹ ti māyaṃ
 30 karontā³², mohentīti³³ abhūtaṃ bhūtaṃ katvā dassentā³⁴ mohenti³⁵, ugga-tejā ti uggatena visena³⁶ samannūgatā, tikicchakā ti visavejjā, Dhammantarī Vetaṇṇī ca Bhojo ti ete evannāmakā .vejjā, ghoramadhīyamānā ti ghoraṃ nāma vijjāṃ adhiyantā, osadhehīti ghoraṃ vā gandhā-

¹ Cks anumatto ti. ² so all three MSS. for -pariyāyan. ³ Bā -ya. ⁴ Ck nassakāla-. ⁵ Bā bhu-. ⁶ Cks bha-. ⁷ cfr. Westerg., Codd. Orient. I, 34. ⁸ Cē nu-. ⁹ Cks Bā va. ¹⁰ Cks va. ¹¹ Bā vāta-. ¹² so Ck; Cē jarānavānahatā, Bā jarātena hatā, Bē tena hatā. ¹³ Ck pītā. ¹⁴ Cks galitvā. ¹⁵ Bā kālē-. ¹⁶ Cks omīti vayo. ¹⁷ Bā yadubbhatitā, Ck yadabbhatitī, Cē yadabbhanitā. ¹⁸ Bā ka-. ¹⁹ Bā -kaṃ. ²⁰ Cks omīti na. ²¹ Cks -hanti. ²² Bā maccu -, Cks maccu pana te su. ²³ Cks omīti vā. ²⁴ all three MSS. rāja-. ²⁵ Bā -tvāna. ²⁶ Bā daṇḍanti. ²⁷ so Cks; Bā sikkhati. ²⁸ Ck Bā -matti. ²⁹ Bā -to. ³⁰ Bā moha-. ³¹ Cks -to. ³² Bā vīseatejena. ³³ Bā tehi osadhehi.

riṃ vā vijjāṃ sāvetaṃ osadhiṃ ādāya te¹ paccatthikānaṃ adassanaṃ vajanti².
dhammo ti sucaritadhammo, rakkhattīti yena rakkhito taṃ paṭirakkhati,
sukhaṃ ti chasu kāmāggesu³ sukhaṃ āvati paṭeti⁴ patisandhivasena
upaneti.

Evam M. catuṃṣatigāthāhi⁴ pitu dhammaṃ desetvā⁵
„maharāja tumhākaṃ rajjaṃ tumhākaṃ eva hotu, na mayhaṃ
iminā attho, tumhehi pana saddhiṃ kathentaṃ eva maṃ⁶
vyādhijarāmarāṇāni⁷ upagacchanti, tiṭṭhatha tumhe“ ti vatvā
ayaḍāmaṃ bhinditvā⁸ mattahatthi viya Kañcanapañjaraṃ bhin-
ḍitvā⁹ sihapotako viya kāme pahāya mātāpitāro vanditvā nik-¹⁰
khami. Ath¹¹ assa pitā „mama pi rajjen¹² attho n¹³ atthīti“ r.
pahāya tena saddhiṃ yeva nikkhami. Tasmim nikkhante¹⁴
devī pi amaccāpi brāhmaṇagahapatikādayo pīti sakalanagara-
vāsino gehāni chaḍḍetvā nikkhamimsu. Samāgamo mahā¹⁵
ahosi, parisā dvādasayojanikā¹⁶ jātā, taṃ ādāya M. Hima-
vantaṃ pāvisi. Sakko tassa nikkhantabhāvaṃ ñatvā Vissa-
kammaṃ¹⁷ pesetvā dvādasayojanāyāmaṃ sattayojaravittthāraṃ
assamapadaṃ¹⁸ kāresi, sabbe pabbajitaparikkhāre paṭiyādāpesi.
Tatoparaṃ¹⁹ M-assa pabbajjā²⁰ ca ovādadānaṃ ca Brahmalo-
parāyanatā ca parisāya anapāyagamanīyatā²¹ ca sabbā heṭṭhā-²²
vuttanayen²³ eva veditabbā.

S. i, d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi T. mahānekkhammaṃ²⁴
nikkhanto yevā“²⁵ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni
ahesuṃ, parisā²⁶ Buddhaparisā, Ayogharapaṇḍito aham evā“²⁷ 'ti.
Ayogharajātakaṃ. Vīsatinipātavaṇṇanā niṭṭhitā²⁸.

¹ B^d tehi osadhehi. ² C^k vadanti. ³ C^k kāmāggesu. ⁴ B^d -tiyā gā-⁵
C^k omīti maṃ. ⁶ C^k omīti jarā. ⁷ B^d chindetvā. ⁸ B^d omīti matta - - bh n-
ditvā. ⁹ B^d adds yeva. ¹⁰ B^d -niyā. ¹¹ B^d visu-. ¹² B^d adds māpetvā. ¹³
B^d ito. ¹⁴ B^d pabbajjītvā. ¹⁵ B^d anappāyatā, B^e anupāyatā. ¹⁶ B^d mahābhi-
nikkhamanaṃ. ¹⁷ B^d sesapa-. ¹⁸ B^d -tassa vaṇṇanā niṭṭhitā samattā.

